

Bojan Balkovec

**»Vsi na noge, vsi na plan,
da bo zmaga čim sijajnejša«**

**Volilna teorija in praksa
v prvi jugoslovanski državi**

zbirka**43**
ZČ

**»Vsi na noge, vsi na plan, da bo zmaga
čim sijajnejša«**

Volilna teorija in praksa v prvi jugoslovanski državi

Bojan Balkovec

Bojan Balkovec

»Vsi na noge, vsi na plan, da bo zmaga čim sijajnejša«
Volilna teorija in praksa v prvi jugoslovanski državi

***

Zbirka Zgodovinskega časopisa 43

Odgovorni urednik: Peter Štih

Urednik tega zvezka: Peter Štih

Uredniški odbor: Tina Bahovec, Bojan Balkovec, Borut Batagelj, Rajko Bratož, Ernst Bruckmüller, Ivo Goldstein, Žarko Lazarević, Dušan Mlacović, Božo Repe, Franc Rozman, Janez Stergar, Marta Verginella, Peter Vodopivec, Marija Wakounig

Recenzenta: Jurij Perovšek in Božo Repe

Oblikovanje: Vesna Vidmar

Lektoriranje: Martina Balkovec

Prevod povzetka: Nives Sulič Dular

***

Slikovno gradivo na ovitku: Volišče Nova Štifta (Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije)
Citat v naslovu: Slovenec, 17. marec 1923, str. 2.

***

Izdala: Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Izid knjige je finančno podprla Javna agencija za knjigo Republike Slovenije

***

Tisk: Littera Picta d.o.o., Ljubljana

2011

Naklada: 300

201201751

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

324(497.1)

BALKOVEC, Bojan

»Vsi na noge, vsi na plan, da bo zmaga čim sijajnejša« : volilna teorija in praksa v prvi jugoslovanski državi / Bojan Balkovec. - Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2011. - (Zbirka Zgodovinskega časopisa, ISSN 1408-3531 ; 43)

ISBN 978-961-6777-11-7

259247104

Kazalo

Predgovor	6
Predzgodovina	7
Sprejemanje volilne zakonodaje	9
Volilna zakonodaja	15
Volitve poslancev	15
Volilna pravica	15
Pravica voliti	16
Pravica kandidirati in biti izvoljen	23
Poslanec in nezdružljivost funkcij	26
Volilni imeniki	30
Volilno okrožje	36
Število poslancev v okrožju	45
Kandidatne liste	47
Volišča in volilni material	64
Ugotavljanje rezultatov	73
Volilni odbori	90
Prekrški in kazni v zvezi z volitvami	101
Pisanje časopisov o volilnem zakonu	108
Zakon o volitvah senatorjev	109
Število senatorjev	110
Kandidiranje za senatorja	110
Glasovanje	110
Ugotavljanje izidov volitev	111
Slovenske stranke na volitvah	123
I. Katoliški tabor	131
Slovenska ljudska stranka	131
Šuštersičeva skupina	135
Stara SLS	135

II. Liberalni in kmečki tabor	137
Žerjavovi in Kramerjevi liberalci.....	140
Slovenski radikali.....	144
Narodni socialisti	147
Slovenski kmetijci.....	149
Male kmečke stranke.....	152
Radičevi kandidati	155
Štrbenac, Radičev disident.....	156
Živkovičeva lista	157
Jevtičeva lista.....	159
Mačkovi listi	160
Maksimovičeva lista in Ljotičevi listi.....	164
III. Delavski tabor	166
IV. Nemške liste.....	173
V. Neslovenski kandidati.....	175
VI. Kandidati na volitvah.....	176
Volilna udeležba	205
Rezultati volitev.....	209
Volitve v dvajsetih letih.....	209
Rezultati v Sloveniji.....	209
Razdelitev mandatorv	226
Rezultati v drugih delih države.....	227
Volitve v tridesetih letih.....	230
Rezultati v Dravski banovini	231
Rezultati v drugih banovinah	233
Volitve senatorjev.....	235
Propaganda.....	237
Priloge	287
Poslanci Kraljevine SHS in Kraljevine Jugoslavije.....	287
Seznam senatorjev	307

Summary	311
Kratice	315
Viri in literatura.....	317
Imensko kazalo.....	321

Predgovor

V sodobni družbi je volilna pravica samoumevna. Z vprašanjem volilne pravice se srečamo predvsem ob volitvah, ko nas mediji obvestijo, koliko mladih je na teh volitvah prvič lahko izkoristilo eno svojih temeljnih pravic. Morda katerega od njih tudi povprašajo o prvi izkušnji. Največji del slovenskega prebivalstva šele zadnji dve desetletji lahko voli v polnem smislu te besede. Tistih, ki so lahko volili na parlamentarnih volitvah v kraljevi Jugoslaviji, pa je vedno manj. Vse vmesno obdobje, od 1945 do 1990, volitev v pomenu, kot jih poznamo danes, nismo izkusili. Svojih prvih volitev se spomnim bolj bežno. Spomnim se, da sem na služenje vojaškega roka v Prištino prejel ovojnico z nekimi listi, kjer sem lahko nekaj obkrožil, vendar sem lahko izbral bolj v smislu vse ali nič.

Poglabljanje v volilno zakonodajo, kandidiranje in glasovanje propagando pokaže politično dogajanje v dodatni luči. Pri volitvah gre za več kot le za glasovanje in štetje glasov. V igri je mnogo več elementov, ki lahko odločilno vplivajo na rezultate. Rezultat, ki ga merimo le v številu mandatov, ni le zasluga glasov, ki so jih oddali volivci, pač pa mnogih elementov volilnega sistema. Ti pa so včasih volivcem preveč neznani ali pa namerno prikriti, zato da se doseže rezultat, ki si ga želijo stranke.

Z vrnitvijo večstrankarskega sistema v naše družbeno življenje je zraslo tudi zanimanje za parlamentarni sistem, politične stranke, volilna pravila, načine delitve mandatov. Upam, da bo pričujoča knjiga osvetlila volilno dogajanje v državi, v kateri smo živeli v času med prvo in drugo svetovno vojno.

Na tem mestu se zahvaljujem vsem, ki so s pripombami in nasveti pripomogli k nastanku tega besedila.

Mojim L., A. in E. hvala za vse.

Predzgodovina

Razvoj volitev oz. izbiranja svojih zastopnikov je bil dolgotrajen proces, ki je pripeljal do postopka kakršnega, poznamo danes. Kadar govorimo o volitvah, moramo upoštevati, da ta beseda zajema večje število postopkov ali opravil, ki so med seboj bolj ali manj povezani, in se pogosto opravljajo v določenem zaporedju. Naj naštejemo najpomembnejše: kandidiranje posameznikov za poslance, glasovanje volilnih upravičencev, preštevane glasov in nazadnje razdeljevanje mandatov. Vsi ti postopki so povezani z določenimi pravili. Temeljna določila o volitvah so zapisana v ustavah, podrobnejša pa je razčlemba v volilnih zakonih.

Razvoj parlamentarizma je bil postopen in tako so se postopoma spreminjala tudi pravila, povezana s posameznimi postopki. Postopki in opravila imajo dve plati. Ena je sama izvedba nekega postopka ali opravila, druga plat pa so osebe, ki tu sodelujejo. Spreminjanje izvajanja postopkov in opravil je bolj ali manj le (pre) oblikovanje določenih standardov, ki zagotavljajo uspešno izvedbo postopka ali opravila. Mnogo bolj usodno je bilo vprašanje oseb, ki lahko sodelujejo v volilnih postopkih in opravilih. Na eni strani imamo aktivnosti, kjer se zahteva določeno znanje ali izobrazba, na drugi strani pa nastopajo kandidati in volivci.

Večje število slovenskega prebivalstva je bilo pritegnjeno v volilne postopke v drugi polovici 19. stoletja, ko je Avstrija postopno uvajala parlamentarizem. Vendar lahko vse do časa po drugi svetovni vojni govorimo, da so bile različne skupine ljudi onemogočene pri sodelovanju v volilnih postopkih. Tu seveda mislim predvsem na volilno pravico, ki je bila sprva omejena na tiste, ki so bili davkoplačevalci, ali kasneje omejena na moški spol.

Sprejemanje volilne zakonodaje

Novonastala Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je imela ob ustanovitvi od političnih organov le vlado. Ta je bila sestavljena 20. decembra 1918. Parlamenta kot zakonodajnega telesa ni imela vse do marca 1919. Takrat je bil v Beogradu prvi sestanek Začasnega narodnega predstavništva (ZNP). Prizadevanja za demokratičen dogovor o številu predstavnikov posameznih pokrajin so bila zaman. Skupno število članov ZNP in razdelitev teh po pokrajinah je bila določena z vladnim dekretom.¹ Ta je omejil število članov ZNP na 296. Iz Srbije je bilo 84 članov, Makedonije s Kosovim in Sandžakom 24, Hrvaške s Slavonijo, Međimurjem in Reko 62, Slovenije 32, Istre 4, Dalmacije 12, Črne gore 12, Banata, Bačke in Baranje 24 ter iz Bosne in Hercegovine 42.

84 poslancev iz Srbije naj bi predstavljalo Srbijo pred balkanskimi vojnami. Narodni radikalni stranki so dodelili 39 mest, Samostalni radikalni stranki 20, Narodno seljački stranki 6, Liberalni (Nacionalni) 11, Nezavisni radikalni 6, Socialdemokratski 1 in še 1 radikalnim disidentom. Socialdemokrati so odklonili sodelovanje v ZNP, saj so bili prepričani, da jim pripada 12 mest in ne le 1.²

Samo v Makedoniji, na Kosovu in Sandžaku so poslance v ZNP izvolili. Volitve so bile 30. marca 1919. V 12 okrožjih so izvolili po 2 poslanca. 23 mandatov je verifikacijski odbor potrdil, 1 mandat iz Bitolskega okrožja so razveljavili.

---

¹ Gligorijević, str. 26.

² Prav tam, str. 29.

Sprva je bilo načrtovano, da bi o strankarskem razmerju kandidatov iz bivše AO odločalo Narodno vijeće. Dogovorjeno je bilo, da bodo člani ZNP vsi člani plenuma Narodnega vijeća.

Na Hrvaškem so mandate razdelili tako, da je Hrvatsko-srbska koalicija dobila 30 mest, Starčevićeva stranka prava 15, socialdemokrati 2, Hrvatska pučka seljačka stranka 2, skupina okoli »Novog Vrijemena« 2, Narodna stranka 2, Srpska radikalna stranka 2, skupina okoli »Nove politike« dr. Šimraka 2 in Jugoslovanski odbor 2 mesti. 3 mesta bi zasedli kooptirani predstavniki (socialdemokrat V. Korać, dr. Srkulj iz Narodne demokratske stranke in dr. Barac).³

12 dalmatinskih zastopnikov in njihove namestnike je 4. februarja 1919 imenovala narodna organizacija.⁴

Sloveniji naj bi sprva pripadalo 38 mest, vendar so kasneje to spremenili v 32 mest. Polovico jih je dobila SLS, liberalci 11 in socialdemokrati 5.⁵ Črnogorske poslance je izvolila 165-članska Narodna skupščina v Podgorici.⁶ Vojvodinske poslance je izbrala Velika narodna skupščina v Novem Sadu. Radikalom je dodelila 13 mest, socialdemokratom 4, Bunjevačko-šokački stranki 4, demokratom 2 in Slovakom 1 mesto. Demokratom se razdelitev ni zdela primerna in so se odrekli mandatom. Tako je Velika narodna skupščina je njihove 3 mandate dodelila radikalom naklonjenim ljudem. Demokrati so protestirali v verifikacijskem odboru ZNP in ta je te 3 mandate razveljavil.⁷

V Bosni in Hercegovini so ob razdeljevanju mest v ZNP upoštevali poleg političnega še nacionalni ključ. Tako naj bi 10 mest pripadlo Hrvatom, 11 Muslimanom in 21 Srbom. Medstrankarska konferenca o razdelitvi mest je propadla in razdelitev je nato opravilo Narodno vijeće v Sarajevu. To je določilo, da Državotvorna stranka SHS dobi 30 mest, Hrvatska narodna organizacija 7, JMO 2, socialdemokrati 2 in socialdemokrati okoli lista »Zvono« 1 mesto. JMO in Hrvatska narodna organizacija nista bili zadovoljni, vendar razdelitve niso spreminjali. Socialdemokrati so zahtevali 4 mesta in ker jih niso dobili, so se odrekli 2 mestoma. Prevzela ju je Demokratska stranka.⁸

ZNP je pričelo z rednim delom 16. marca 1919, ko je imel regent Aleksander uvodni govor. Najpomembnejša naloga ZNP je bila priprava volilnega zakona za volitve v ustavodajno skupščino. 29. avgusta 1919 je bil v ZNP poslan predlog zakona o volitvah poslancev v Ustavodajno skupščino. Ta predlog je v ZNP poslala demokratska vlada Ljube Davidovića. Vlada je nato odstopila. Davidović je nato sestavil še eno vlado, ki pa ni sklicevala ZNP. Od

³ Prav tam, str. 28.

⁴ Engelsfeld, str. 81.

⁵ Gligorijević, str. 28.

⁶ Prav tam, str. 31.

⁷ Prav tam, str. 30.

⁸ Prav tam, str. 29.

15. septembra 1919 začasni parlament ni bil sklican vse do 16. februarja 1920, zato o predlogu volilnega zakona ni bilo mogoče razpravljati.

Predlog volilnega zakona je marca 1920 na dnevni red začasnega parlamenta zopet uvrstila vlada radikala Stojana Protića. Razprava o predlogu zakona pa se je začela na 98. seji, 12. junija 1920, ko je bila na oblasti vlada radikala Milenka Vesnića. Obravnava se je končala s sprejetjem zakona 2. septembra 1920. Vendar je potrebno opozoriti, da je sklepanje o več kot dva meseca in pol trajajoči razpravi zavajajoče. V vmesnem obdobju je bilo 40 dni premora. To je bil čas odstopa prve in nastopa druge Vesnićeve vlade, ko ZNP ni delal.⁹

Sprejem volilnega zakona je bil eden od ciljev Vesnićeve vladne koalicije, ki so jo podpirali člani Parlamentarne zajednice (NRS, Narodni Klub, Jugoslovanski klub, radikalni disidenti, črnogorski poslanci in nekaj Bunjevcev) ter JDS.¹⁰ Minister za notranje zadeve je bil najprej Ljuba Davidović in nato njegov strankarski kolega Milorad Drašković. Ministrstvo za ustavodajno skupščino in izenačenje zakonov sta vodila radikala Stojan Protić in za njim Lazar Marković. Slovence v obeh Vesnićevih vladah sta bila klerikalec Anton Korošec kot minister za promet in demokrat Vekoslav Kukovec kot minister za socialno politiko. Zakon poslancem ni bil posebej predstavljen, saj so ga že poznali. Na 98. in 99. seji ZNP, 12. in 13. junija 1920, so razpravljali o načelni podpori predlogu. O načelni podpori je glasovalo 169 poslancev, vsi razen enega so predlog potrdili. 15. junija je začasni parlament na 100. seji začel razpravo o podrobnostih volilnega zakona. Do 114. seje je potekala razprava brez večjih zapletov. Ob razpravi o 15. členu zakona na 114. seji pa je prišlo do zapleta. Omenjeni člen je govoril o nezdružljivosti poslanskega mandata z določenimi državnimi službami. Zaplet je povzročilo vprašanje učiteljev in njihove službe v primeru izvolitve za poslanca. Na 114. seji začasni parlament ni bil sklepčen, na naslednji seji pa je predlog o nezdružljivosti učiteljske in poslanske službe zavrnil in Vesnićeva vlada je odstopila.¹¹

Pristaši demokratov so bili za združljivost učiteljskega in poslanskega poklica in so glasovali proti predlogu vlade, ki so jo podpirali. V omenjeni vladi je bil minister za konstituantno in izenačenje zakonov radikal Stojan Protić. Potem ko so se iste stranke, ki so bile v prvi Vesnićevi vladi, dogovorile o nadaljnjem delu, je Vesnić sestavil novo vlado. Temeljni načrt druge Vesnićeve vlade je bila izpeljava volitev v konstituantno, najkasneje do konca novembra 1920.¹² 31. avgusta je ZNP nadaljevalo z delom in 2. septembra 1920 je bil volilni zakon sprejet s 143 glasovi za in 22 proti.¹³

⁹ Engelsfeld, str. 159 in 251.

¹⁰ Prav tam, str. 189.

¹¹ Prav tam, str. 197.

¹² Gligorijević, str. 59.

¹³ Engelsfeld, str. 261.

Spremembe volilnega zakona je 21. junija 1922 sprejela vlada radikalov in demokratov (tretja Pašičeva vlada). Vendar pa je bil proti zakonu tudi del demokratov, kar je bil odraz razhajanj v demokratski stranki. Kmetijec Ivan Pucelj je bil kmetijski minister in edini Slovenec v tej vladi.

Velik vpliv na volilne izide v prvi jugoslovanski državi je imel poleg programa stranke tudi njen položaj v skupščini. Pomembno je bilo, ali je bila stranka v času volitev v vladi ali pa v opoziciji. Stalna praksa je bila, da so vladajoče stranke na različne načine prek državnega aparata ovirale svoje trenutne nasprotnike.

Volitve v ustavodajno skupščino je 28. novembra 1920 izvedla koncentracijska vlada, ki jo je vodil radikal Milenko Vesnić. Poleg radikalov so bili v vladi še demokrati, med njimi Vekoslav Kukovec, klerikalec Anton Korošec ter nekaj hrvaških politikov iz Narodnega kluba.¹⁴ Med drugim je na volitve 28. novembra 1920 vplival tudi zunanjepolitični položaj države. Ta je bil slab, saj je v času predvolilnih bojov Kraljevina SHS izgubila Koroško ter Primorsko, Istro in dele Dalmacije.

Leta 1922 je volilni zakon spremenila vlada radikalov in demokratov. Prve volitve po novem zakonu, 18. marca 1923, je izvajala vlada, ki so jo sestavljali radikali in dva odpadnika iz Jugoslovanske muslimanske organizacije. Minister brez resorja in edini Slovenec v vladi je bil Niko Županič.

Vlada Pašiča in Pribičevića je na volitvah 8. februarja 1925 skušala dokončno obračunati z Radićem. Zaradi Radićevih povezav s Kmečko internacionalo je bila v začetku leta 1925 veljavnost Zakona o zaščiti države razširjena tudi na Radićevo stranko. Med demokrati, ki so bili v vladi, je bil tudi Gregor Žerjav, ki je bil minister za gozdarstvo in rudarstvo.

Vlade, ki so bile na oblasti ob prejšnjih volitvah, so želele z volitvami okrepiti svoje stranke in oslabiti nasprotnike. Volitve 11. septembra 1927, zadnje pred uvedbo diktature, je izpeljala vlada Velje Vukičevića. Vlado so sestavljali posamezniki iz radikalne in demokratske stranke, Jugoslovanske muslimanske organizacije, podpirala pa jo je tudi SLS, ki pa v njej ni imela ministra. Posamezniki iz vrst radikalov in demokratov, ki so bili v vladi, so na različne načine skušali onemogočiti predstavnike iste stranke. Med radikali se je bil boj med pašičevci in Vukičevićem, pri demokratih pa so hoteli oslabiti moč predsednika stranke Ljube Davidovića. Boji znotraj radikalov so bili bolj ostri kot pri demokratih.¹⁵

Ob uvedbi diktature, 6. januarja 1929, je kralj Aleksander odpravil tudi parlament. Brezparlamentarno obdobje je trajalo do konca leta 1931. Jeseni 1931 je Aleksander skušal dati diktaturi milejši obraz. Tako je bila 3. septembra 1931 izdana oktroirana ustava, ki je predvidela tudi dvodomni parlament. Teden dni kasneje je bil s kraljevim ukazom izdan nov volilni zakon, ki je bil

¹⁴ Podrobnejše sestave vseh vlad v Čulinović, knjiga 2, str. 287–310.

¹⁵ Gligorijević, str. 232.

popravljen že 26. septembra 1931. Večje spremembe je zakon doživel 24. marca 1933. 8. novembra 1931 so bile prve volitve v skladu z novim zakonom. Po volitvah je nastala iz poslancev, ki so pripadali poslanskemu klubu generala Živkovića, Jugoslovanska radikalno-kmečka demokracija.¹⁶

5. maja 1935 so bile volitve, ki jih je izpeljala vlada Bogoljuba Jevtića. V vladi je bil kot minister za socialna vprašanja tudi Drago Marušič.

Zadnje parlamentarne volitve v stari Jugoslaviji so bile 11. decembra 1938. Tudi te volitve so bile predčasne, saj bi mandat skupščini potekel šele maja 1939. Volitve je izpeljala vlada Milana Stojadinovića. V vladi je bil notranji minister Anton Korošec.

Volilni zakon za volitve senatorjev je bil razglašen s kraljevim ukazom 30. septembra 1931. Volitve senatorjev so bile 3. januarja 1932, 3. februarja 1935 in 6. februarja 1938.

---

¹⁶ Čulinović, knjiga 2, str. 38–39.

Volilna zakonodaja

Volitve poslancev

Volilna pravica

Kadar govorimo o volilni pravici, imamo v mislih pravzaprav dvojnost te volilne pravice. Prva je pravica oditi na volišče in oddati glas, druga je pravica kandidirati na volitvah in biti izvoljen. Kljub povezanosti teh dveh oblik volilne pravice, je lahko pravica njune uporabe različna. Predvsem se ob pasivni volilni pravici, tj. pravici kandidirati in biti izvoljen, lahko pojavi določena oblika omejevanja uporabe te pravice. Oblike omejevanja so lahko povezane z nezdružljivostjo položaja oz. službe kandidata, ki zaradi te službe ne more kandidirati v določenih okoljih, lahko pa so povezane s starostjo in sposobnostjo oz. izobrazbo kandidata. Najprej naj predstavim tisti del zakonodaje, ki je govoril o pravici oddajanja glasu na volišču.

Pravica voliti

Zakonska določila iz l. 1920

II¹⁷*Kdo ima pravico voliti*

Člen 9.

Pravico voliti poslance za ustavotvorno skupščino ima vsak moški, ki je do tedaj, ko so se začeli sestavljati volilni imeniki, dovršil 21. leto in ki je bil v tem času državljan kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. V smislu tega zakona se smatrajo za državljane kraljevine vsi, ki so bili državljani Srbije in Črne gore do dne 1. decembra 1918., in vsi oni, ki so imeli do dne 1. decembra 1918. državljanstvo v Hrvatski, Slavoniji in Dalmaciji, pripadništvo v Bosni in Hercegovini ali domovinsko pravico (pristojnost) v občinah ali delu občin drugih jugoslovanskih dežel, ki so prišle pod oblast kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Končno se smatrajo v zmislu tega zakona za državljane vsi oni Slovani po plemenu in jeziku, ki so se do tedaj, ko so se začeli sestavljati volilni imeniki, stalno naselili v katerikoli občini kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Oni prebivalci kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev izvun Srbije in Črne gore, ki imajo po mirovni pogodbi z Nemčijo, Avstrijo in Madžarsko pravico opcije za svoje nacionalne države, kakor tudi oni, ki so se izselili iz Južne Srbije pred mesecem novembrom 1915, ter so bili dotlej turški podaniki, nimajo v zmislu tega zakona volilne pravice.

Člen 10.

Aktivni in neaktivni častniki in vojaki pod zastavo ne smejo glasovati. Ta izjema ne velja za rezervne častnike in civilne uradnike vojaške stroke.

Člen 11.

V Srbiji in Črni gori nimajo volilne pravice:

- 1. oni, ki so obsojeni na težko ječo, dokler se jim ne povrne njih pravice;*
- 2. oni, ki so zaradi pregreška obsojeni na izgubo državljanske časti, za čas, dokler traja ta kazen;*
- 3. oni, ki so sodno obsojeni, da so z zlorabo svoje oblasti ali s silo ali s pretnjo ali z darili ali z obetanjem daril delali na to, da bi bili izvoljeni sami ali da bi bil izvoljen kdo drugi ali ne bi bil izvoljen za narodnega poslanca;*
- 4. oni, ki so sodno obsojeni, ker so sprejeli darilo, da volijo ali da se vzdržijo volitev.*

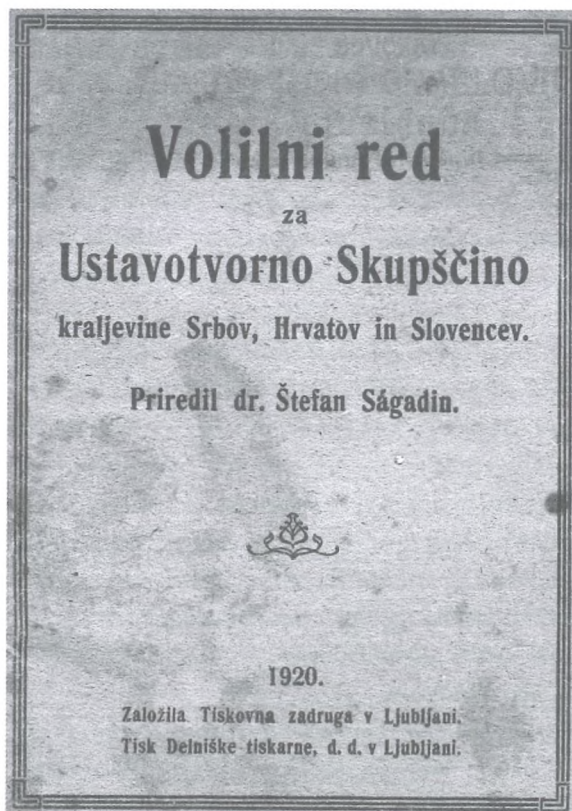
¹⁷ SN KSHS, 6. september 1920 in Volilni red, str. 25–28.

V drugih pokrajinah kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev nimajo volilne pravice:

1. *oni, ki so obsojeni zaradi hudodelstva, v kolikor ne gre za politično hudodelstvo, storjeno do ustanovitve kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, dokler trajajo pravne posledice, združene z obsodbo;*
2. *oni, ki so obsojeni zaradi pregreška ali prestopka, storjenega iz koristiljublja (tatvina, poneverba, goljufija, oderuštvo) ali sicer nečastnih dejanj (beračenje, vlačugarstvo, zvodništvo), dokler ne minejo tri leta po prestani ali zastarani kazni.*

V nobenem delu kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev nimajo volilne pravice:

1. *oni, ki prestajajo sodne kazni, in oni, ki so v prisilnih delavnicah;*
2. *oni, ki so v konkurzu;*
3. *oni, ki so pod skrbstvom (očetovsko oblastjo, varuštvom, kuratelo);*
4. *oni, ki so brez vladne dovolitve stopili v službo tuje države;*
5. *oni, ki so sodno obsojeni, ker kot pristaši nepriznanih ver niso izpolnjevali svojih državljanskih dolžnosti.*

*Volilni red za Ustavotvorno skupščino kraljevine Srbov Hrvatov in Slovencev
(priredba Štefan Šagadin)*

Spremembe, sprejete l. 1922

Člen 10.¹⁸

Aktivni in neaktivni častniki kakor tudi podčastniki in vojaki pod zastavo ne smejo izvrševati volilne pravice niti biti izvoljeni. Ta izjema ne velja za rezervne častnike in civilne uradnike vojaške stroke.

Člen 11.

Volilne pravice nimajo:

1. oni, ki so obsojeni na robijo (temnico), dokler se jim ne vrnejo pravice;
2. oni, ki so obsojeni na izgubo državlanske časti za čas, dokler trajata kazen;
3. oni, ki so v konkurzu;
4. oni, ki so pod skrbništvom.

Za poslanca v narodni skupščini sme biti izvoljen samo oni, ki ima volilno pravico, brez ozira na to, ali je vpisan v volilni imenik.

Zakonska določila iz l. 1931

II.

Kdo ima pravico volit¹⁹

Člen 7.

Pravico, voliti poslance za narodno skupščino ima vsak moški, ki je dovršil 21. leto starosti in je državljan kraljevine Jugoslavije.

Člen 8.

Aktivni častniki, kakor tudi podčastniki in vojaki pod zastavo ne smejo izvrševati volilne pravice. Ta odredba ne velja za civilne uradnike in uslužbence vojaške stroke.

Člen 9.

Volilne pravice nimajo:

1. oni, ki so obsojeni na robijo (temnico), dokler se ne vrnejo v pravice;
2. oni, ki so obsojeni na izgubo častnih pravic, za čas, dokler traja ta kazen;
3. oni, ki so v stečaju (konkurzu);
4. oni, ki so pod skrbstvom;
5. oni, ki so obsojeni na izgubo volilne pravice zaradi volilnih kaznivih dejanj.

¹⁸ Volilni red, Priloga 1922, str. 4.

¹⁹ Zakon 1931, str. 16.

Spremembe iz l. 1933

Člen 9.²⁰

Volilne pravice nima:

1. kdor je obsojen z izvršno sodbo na robijo ali zatočenje ali na strogi zapor ali zapor, daljši od leta dni, dokler se mu pravice ne vrnejo;
2. kdor je obsojen iz izvršno sodbo na izgubo častnih pravic, za čas dokler ta kazen traja;
3. kdor je v stečaju (konkurzu);
4. kdor je obsojen na izgubo volilne pravice zaradi volivnih kaznivih dejanj.

Volilno pravico za volitve v Ustavodajno skupščino je imel vsak moški, ki je do začetka sestavljanja volilnih imenikov, t.j. do dneva razpisa volitev, dopolnil 21 let. Glede na to, da do takrat še ni izšel zakon o državljanstvu, je moral volilni zakon določiti, kdo so državljani Kraljevine SHS. Za državljane Kraljevine SHS so šteli vse, ki so bili državljani Kraljevine Srbije in Črne gore pred 1. decembrom 1918, ki so imeli državljanstvo na Hrvaškem, v Slavoniji in Dalmaciji, pripadništvo v Bosni in Hercegovini in domovinsko pravico, »v občinah ali v delu občin drugih jugoslovanskih dežel, ki so prišle pod oblast kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev«. Volilno pravico so imeli tudi tisti Slovani »po plemenu in jeziku«, ki so bili stalno prijavljeni kjerkoli v Kraljevini SHS ob začetku sestavljanja volilnih imenikov. Tu je šlo predvsem za begunce iz carske Rusije. Zakon iz leta 1920 je tudi določil, da Nemci, Madžari in Italijani, ki so prebivali v Kraljevini SHS, imeli pa so pravico do opcije, niso imeli volilne pravice. Prav tako niso imeli volilne pravice tisti prebivalci Južne Srbije (Kosovo, Metohija in Makedonija), ki so te predele zapustili pred novembrom 1915 in so bili prej turški »podaniki«.²¹ Spremembe volilnega zakona leta 1922 določil o optantih in izseljencih iz Južne Srbije niso spremenile.

Pomemben del razprav o volilni pravici je zajemalo vprašanje ženske volilne pravice. NRS je bila ostra nasprotnica ženske volilne pravice. Radikali so menili, da bi si ženske morale prej izboriti nekatere druge pravice.²² Pri tem so mislili npr. na enakopravnost pri dedovanju, enakopravnost pri delu in plačilu. Dodatni argument za nasprotovanje ženski volilni pravici pa je bilo mnenje, da so ženske še nesposobne samostojnega presojanja in da so pod različnimi vplivi (katoliška cerkev v Sloveniji, islam v Bosni in Hercegovini, podrejen položaj

²⁰ Zakon 1933, str. 25. (Oznaka Zakon 1933 pomeni zakon popravljen omenjenega leta. Navedba se lahko povezuje določenim členom zakona ali pa s stranjo v publikaciji Zakon o volitvah narodnih poslancev v Zakoni in uredbe LVII. zvezek, Zakon o volilnih imenikih s spremembami in dodatki – Zakon o volitvi narodnih poslancev s spremembami in dodatki, tolmačenji itd., Založila in natisnila tiskarna Merkur, Ljubljana 1938.)

²¹ Glej deveti člen zakona 1920 na str. 16.

²² Govor Stojana Protića na 104. seji ZNP.

nasproti možu v Srbiji).²³ Radikali so celo opozarjali na možnost razpada družine, ker bi imela ženska volilno pravico.²⁴ Poleg tega je vladna večina trdila, da je ženska, ki je neizkušena, lahek plen revolucionarnih strank, kar so dokazovali z velikim deležem žensk med boljševiki in anarhisti.²⁵

Ostro so nasprotovali ženski volilni pravici tudi poslanci Narodnega kluba.²⁶ Medtem pa je Demokratska stranka leta 1919 zagovarjala žensko volilno pravico. Gligorijević pravi, da so k temu najverjetneje pripomogli socialdemokrati, ki so bili takrat skupaj z demokrati v vladi. Vendar so ob razpravi o volilnem zakonu demokrati menili, da bi vprašanje ženske volilne pravice lahko reševali kasneje.²⁷

SLS je bila za dodelitev volilne pravice ženskam. Žensko je bilo po mnenju te stranke potrebno izenačiti z moškimi zato, ker je bila pomemben socialni in gospodarski faktor. Seveda so nasprotniki SLS hitro našli izgovor, da so zahtevi po ženski volilni pravici nasprotovali. SLS so očitali, da se zavzema za žensko volilno pravico zaradi volilnih glasov. Slovenke so bile pod vplivom cerkve in bi zato glasovale za klerikalce. Josip Hohnjec je ob zagovoru ženske volilne pravice govoril, da jo je potrebno ženskam dati zato, ker je to pravica, ne pa zato, ker bi to nekdo zahteval.²⁸ Ob koncu prvega branja predloga volilnega zakona je Josip Hohnjec umaknil predlog za razširitev volilne pravice tudi na ženski del prebivalstva, ker bi morda ob drugem branju lažje dosegel uspeh, do česar pa ni prišlo.²⁹

Volilno pravico so ženske zahtevale tudi na zborovanjih, npr. v Kostanjevici 27. junija 1920. Leta 1922 je v imenu SLS v Zakonodajnem odboru volilno pravico za ženske zahteval Josip Hohnjec.³⁰

Republikanska stranka (iz Srbije), v njenem imenu je največkrat govoril Jaša Prodanović, je bila za žensko volilno pravico. Republikanci bi pristali tudi na omejevanje te pravice samo na meščanke in neporočene.³¹ Hkrati so republikanci menili, da je ženska nagnjena k podpiranju monarhije in ne republike, vendar jih to ni oviralo pri podpori za žensko volilno pravico. Prodanović je govoril, da večina tistih, ki nasprotujejo ženski volilni pravici, tega ne dela na osnovi trdnih stališč in argumentov, temveč iz oportunitizma.³²

²³ Gligorijević, str. 68.

²⁴ Prav tam, str. 68.

²⁵ Prav tam, str. 70.

²⁶ Prav tam, str. 68.

²⁷ Prav tam, str. 69.

²⁸ Slovenec, 19. junij 1920.

²⁹ Slovenec, 24. junij 1920 in Slovenski narod 23. junij 1920.

³⁰ SB ZO, zvezek II, str. 451.

³¹ SB ZNP, zvezek IV, str. 579.

³² Slovenski narod, 22. junij 1920, poročilo o 103. seji ZNP.

Srbska Liberalna stranka je predlagala, naj dobijo volilno pravico tudi ženske invalidi in matere padlih kot priznanje. Njihov poslanec Dimitrije Mašić je med drugim izjavil: »*Od davanja prava tim ratničkim ženama nema opasnosti za poremećaj njihove domaćinske materinske dužnosti, jer verujem da ni polutina od njih ne će učiniti upotrebu od toga prava, pošto su kao majke zanjete brigom za svojom kućom i decom, ali time bi im dali znak priznanja i blagodarnosti, a time bi dali podstreka omladini da se žrtvuje u budućnosti za otadžbinu. Da se pokažemo da smo narod blagodaran i da nismo divljaci uživajući njihove plodove, a one svoju decu i čeljad da upropašćuju. Zato tražim, da žene i majke, čiji su muževi ili sinovi izginuli i pomrli u ratovima, da imaju pravo glasanja, koje primaju invalidi.*«³³

Srbska stranka Savez zemljoradnika je podpirala žensko volilno pravico, vendar le na nivoju občine.³⁴ Popolno žensko volilno pravico so zagovarjali socialdemokrati, ki so menili, da bi na ta način ženske lažje pridobile druge enakosti v družbi.³⁵ Žensko volilno pravico sta podpirali tudi Komunistična partija, ki ni imela poslancev v ZNP, in Hrvatska pučka seljačka stranka, ki svojih poslancev v začasni parlament ni poslala.

SKS je načelno podpirala volilno pravico, vendar je menila, da dodelitev te pravice ženskam ne sme biti povezana z različnimi izsiljevanji. Med drugim so v Kmetijskem listu zapisali: »*Vemo dobro, da uvajajo klerikalci sedaj žensko volilno pravico samo zato, ker upajo s pomočjo agitacije in izpovednice ženske pridobiti zase in ker mislijo, da bodo žene spravile na njihovo stran tudi tiste može, ki niso za klerikalce.*«³⁶ Za razširitev volilne pravice na ženske so se posamezne stranke zavzemale tudi ob drugem branju zakonskega predloga, vendar neuspešno.

Predlog zakona ni med tiste, ki niso imeli volilne pravice, uvrstil prebivalec Južne Srbije, ki so to področje zapustili pred novembrom 1915. Ta določba je bila v zakon uvrščena med razpravo o predlogu zakona. Z dodatkom se je strinjal tudi minister za konstituanto Stojan Protić in poslanci so ga nato potrdili.³⁷

Socialdemokrat Dragotin Lončar je neuspešno poskušal, da bi med tujerodnim prebivalstvom, ki je imelo pravico do opcije, ločili dve skupini. Glede na večstoletno prisotnost Nemcev na nekaterih področjih v Sloveniji (Kočevje) je predlagal, da bi prepoved glasovanja veljala le za tisti del tujerodcev, ki so domovinsko pravico pridobili po letu 1890. Tako bi staroselce ne spravili v neprijeten položaj. Socialista Anton Kristan in Milan Korun sta opozarjala na možne posledice pri plebiscitu na Koroškem, če bi Nemcem, ki so v Sloveniji

³³ SB ZNP, zvezek V, 102. seja, str. 42, 17. junij 1920.

³⁴ Gligorijević, str. 70.

³⁵ SB ZNP, zvezek V, 102. seja, 17. junij 1920, str. 42–44, govor socialista Vase Kneževića.

³⁶ Kmetijski list, 1. julija 1920.

³⁷ Predlog Antonija Isakovića na 103. seji ZNP, 18. junija 1920 in glasovanje na 104. seji, 19. junija 1920.

prebivali že dlje časa, ne dali volilne pravice. Lončarjev predlog so podpirali slovenski demokrati, nekaj hrvaških in srbskih demokratov, socialisti in del Narodnega kluba. Predlog ni bil sprejet.³⁸ Filip Uratnik je v časopisu Naprej pisal o opcijah in ob tem razlagal mnenje socialdemokratov, da naj bi volilno pravico imeli tudi staroselci tujega rodu.³⁹ Volilno pravico za staroselce v nemški in madžarski manjšini je zahteval tudi Ivo Evetović, župnik iz Baje.⁴⁰ Zakon je leta 1920 določil, da častniki in vojaki pod zastavo niso smeli voliti. Vojake, ki bi jim pred volitvami potekel rok služenja, so morali vpisati v volilne imenike.⁴¹ 3. člen volilnega zakona je prepovedal pozivanje prebivalstva na javna dela ali vojaške vaje, razen v izrednih primerih, v času od petnajst dni pred volitvami do tretjega dne po volitvah.

Volilna pravica je bila odvzeta tudi različnim skupinam kaznjencev. Volilno pravico so izgubili tisti, ki so bili na prestajanju kazni ali pa v prisilnih delavnicah. Enako je bilo s tistimi, ki so bili v stečaju, in z onimi, ki so bili pod skrbništvom. Volilne pravice niso imeli tisti, »ki so brez vladnega dovoljenja stopili v službo tuje države«. Prebivalcem bivših delov Avstro-Ogrske, ki so bili v Avstro-Ogrski obsojeni zaradi rovarjenja zoper državo, se to ni štelo kot kaznivo dejanje in jim tovrstna obsodba ni vzela volilne pravice.⁴²

Pripadniki veroizpovedi (predvsem jehove priče), ki bi bili zaradi neopravljanja »državljanskih in vojaških dolžnosti« obsojeni, ne bi imeli volilne pravice.⁴³

Spremembe zakona leta 1922 so ohranile samo moško volilno pravico. Glede vojakov so zapisali, da aktivni in neaktivnih oficirji ter vojaki pod zastavo ne morejo izrabiti volilne pravice. Volilno pravico so torej imeli, le dokler so bili v vojaški službi, je niso mogli izrabiti. Rezervni oficirji in rezervni vojaki so lahko izkoristili svojo volilno pravico.⁴⁴ Izpuščeno je bilo določilo, da volilne pravice nimajo tisti, ki so brez privolitve vlade stopili v službo tuje države⁴⁵. Po letu 1922 so povsod veljala enaka določila za odvzem volilne pravice. Te niso imeli obsojeni na robijo, obsojeni na izgubo državljanske časti, osebe v konkurzu in osebe pod skrbništvom.⁴⁶ Zakon iz l. 1931 je v 9. členu k omejenim določilom dodal še omejitev pravice, povezane s kaznimi zaradi volilnih prekrškov.⁴⁷ Ta člen se l. 1933 ni spremenil.⁴⁸

³⁸ SB ZNP, zvezek V, 113. seja, 17. julij 1920, str. 270–272 in Slovenski narod, 21. julij 1920.

³⁹ Naprej, 1. julij 1920.

⁴⁰ Slovenski narod, 22. junij 1920, poročilo o 103. seji ZNP, Slovenec, 20. junij 1920.

⁴¹ Volilni red, člen 10. Glej člen zakona na str. 16.

⁴² Prav tam, člen 11. Glej str. 16.

⁴³ Prav tam, člen 11. Glej str. 16.

⁴⁴ Glej popravek 10. člena zakona iz l. 1922, str. 18.

⁴⁵ Glej četrto alinejo tretjega odstavka 11. člena zakona iz l. 1920, str. 17.

⁴⁶ Volilni red, Priloga 1922, člen 11.

⁴⁷ Zakon 1931, str. 16. Glej stran 18.

⁴⁸ Zakon 1933, str. 25. Glej stran 19.

Pravica kandidirati in biti izvoljen

O pravici kandidirati in biti izvoljen je v vseh zakonih govora v poglavjih z naslovom »Kdo sme biti poslanec«. V tem poglavju najdemo člene o kandidiranju in pravici biti izvoljen, a tudi člene, ki govorijo o nezdržljivosti poslanskega mandata z nekaterimi drugimi službami oz. dejavnostmi. Tu se bom omejil le na pravico kandidiranja in biti izvoljen.

Zakon iz l. 1920

III

*Kdo sme biti poslanec*⁴⁹

Člen 12.

Kdor nima volilne pravice, tudi ne sme biti izvoljen za poslanca.

Člen 13.

Za poslanca v ustavotvorno skupščino sme biti izvoljen oni, ki razen pogojev za volilno pravico izpolnjuje še te pogoje:

- 1. da uživa vse državljanske in politične pravice;*
- 2. da živi stalno v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, razen onih, ki se stalno bavijo v tujini v državnih poslih;*
- 3. da so dovršili 25. leto in da je več čitanju in pisanju;*
- 4. ako je sprejet v državljanstvo, da je najmanj deset let od dne, ko je sprejet, stalno naseljen v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.*

Člen 14.

*Na vsaki kandidatni listi volilnega okrožja mora biti zapisan za kandidata vsaj en tak kandidat, ki ima poleg drugih pogojev ta posebni pogoj, da je dovršil fakulteto doma ali v inozemstvu ali višjo strokovno šolo, ki je isto-
vrstna s fakulteto.*

Volilna okrožja, ki volijo več nego štiri poslance s splošnimi pogoji, morajo imeti na kandidatnih listah toliko kandidatov s temi posebnimi pogoji, kolikorkrat je število štiri v številu poslancev s splošnimi pogoji, ki jih volijo ta okrožja.

Vsak kandidat s posebnimi pogoji mora imeti tudi svojega kvalificiranega namestnika.«

⁴⁹ SN KSHS, 6. september 1920 in Volilni red, str. 28–29.

Spremembe zakona l. 1922

Člen 13.⁵⁰

Od vsakega poslanca se zahtevajo ti-le pogoji:

1. *da je po rojstvu ali po naturalizaciji državljan kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev; naturalizirani državljani, ki niso srbsko-brvatsko-slovenske narodnosti morajo biti nastanjeni najmanj deset let od dne naturalizacije.*
2. *da je dovršil 30. leto; in*
3. *da govori, piše in čita službeni jezik.*

Zakon iz l. 1931

III

Kdo sme biti poslanec.

Člen 10.

Za poslanca v narodno skupščino sme biti voljen samo oni, ki ima volilno pravico, ne glede na to, ali je vpisan v volilni imenik.

Člen 11.

Od vsakega poslanca se zahtevajo ti-le pogoji:

1. *da je po rojstvu ali po prirojustvu (naturalizaciji) državljan kraljevine Jugoslavije;*
2. *da je dovršil 30. leto; in*
3. *da govori, čita in piše službeni jezik.*⁵¹

*Narodni poslanci ne smejo biti obenem državni ali banovinski dobavitelji ali podjetniki.*⁵²

Prvi volilni zakon Kraljevine SHS je določal, da je za poslanca načelno lahko kandidiral vsak, ki je imel volilno pravico. Kandidat je moral le uživati vse državljanske in politične pravice. Stalno je moral prebivati v Kraljevini SHS, z izjemo tistih, ki so bili službeno v tujini. Če kandidat ni bil od rojstva državljan v pokrajinah, ki so se združile v Kraljevino SHS, je moral po dodelitvi državljanstva najmanj deset let stalno prebivati v Kraljevini SHS, preden je kandidiral. Dodana je bila še starostna omejitev 25 let. Kandidat je moral znati pisati in brati. Za kandidate, ki so kandidirali za t.i. kvalificirane mandate, so veljali še dodatni pogoji. Ti kandidati so morali imeti dokončano fakulteto ali

⁵⁰ Volilni red, Priloga 1922, str. 5.

⁵¹ Zakon 1931, str. 17.

⁵² Zakon 1933, str. 26.

višjo strokovno šolo, enakovredno fakulteti.⁵³ Določba o kvalificiranih poslancih je bila prevzeta iz starega srbskega volilnega zakona.

Predlog zakona za volitve v konstituantno ni zapisal nujnosti znanja branja in pisanja. Pri drugem branju zakonskega predloga je Mihajlo Jovanović predlagal, naj se omenjeno znanje zapiše kot pogoj. Temu je nasprotoval srbski republikanec Jaša Prodanović, ki je zagovarjal samo moralni cenzus. Poslanec naj bo moralno neoporečen, druge stvari niso merodajne. Dimitrije Popadić (Zemljoradniška stranka), ki se je predstavil kot kmet, je nasprotoval omejitvi kandidature za nepismene z naslednjimi besedami: *»Dalje se zabranjava nepismenom seljaku da uđe u Skupštinu, a kad je trebalo ići u rat onda se nije pitalo, ko je pismen i nepismen; onda se nije kazalo: ajde vi pismeni napred, a vi nepismeni u pozadinu. Onaj, koji je umeo da oslobodi ovu otađbinu taj može ući i u Parlamentat, ako uživa poverenje narodno.«*⁵⁴

Ob prvem branju predloga zakona je Jaša Prodanović predlagal, naj se ukine določba o kvalificiranih poslancih.⁵⁵ Opozarjal je, da bi s takšno določbo poglobljali prepad med ljudstvom in inteligenco. Prodanovića sta podprla Milutin Stanojević in Dimitrije Popadić, že v Zakonodajnem odboru pa so predlogu nasprotovali srbski liberallec Dimitrije Mašić, Kerubin Šegvić in Josip Hohnjec iz SLS. Po prvem glasovanju so sprejeli, da se v vsakem okrožju na vsakih 140.000 volivcev voli 1 kvalificiran poslanec.⁵⁶ Tudi ob drugem branju je Jaša Prodanović predlagal, naj se kvalificirani poslanci ukinejo.⁵⁷ Podprl ga je Ilija Ilić. Ob drugem branju so sprejeli le predlog Pere Jovanovića, da mora imeti kvalificiran kandidat tudi kvalificiranega namestnika.⁵⁸ Svoje negativno mnenje o kvalificiranih mandatih je že ob razpravi o številu poslancev pojasnil tudi socialdemokrat Anton Kristan. *»Če je stranka, ki nastopa v volilnem boju, kaj vredna, bo sama rada poslala v parlament intelektualce, ki jih itak potrebuje pri zakonodajnem delu. Naj bo stranka socialistična, naj bo seljačka, naj bo katerakoli hoče – vsaka bo vzela za kandidate one intelektualce, ki se (so op. B.B.) za dotični sloj kaj naredili, vzela bo tiste, ki so za narod kaj delali. Mi pa hočemo tu ustvariti zakon, po katerem bodo prišli sem studovani paraziti; tisti, ki bi jim drugače narod v nobenem oziru ne dal svojega zaupanja, imajo tu zasigurane mandate.«*⁵⁹

Leta 1922 so določili, da mora kandidat za poslanca *»uživati vse državljske in politične pravice«*. Stalno je moral prebivati v Kraljevini SHS. Starostno mejo za kandidaturo so dvignili na 30 let. Spremenjena je bila tudi določba ob znanju pisanja in branja, ki je sedaj zahtevala znanje branja, pisanja

⁵³ Volilni red, člen 12, 13 in 14. Glej str. 23.

⁵⁴ SB ZNP, zvezek V, 113. seja, 17. julij 1920, str. 274.

⁵⁵ Prav tam, 104. seja, 19. junij 1920, str. 83.

⁵⁶ Prav tam, 104. seja, 19. junij 1920, str. 87.

⁵⁷ Prav tam, 113. seja, 17. julij 1920, str. 275.

⁵⁸ Prav tam, 113. seja, 17. julij 1920, str. 276.

⁵⁹ Prav tam, 102. seja, 17. junij 1920, str. 30.

in govora v službenem jeziku (srbsko-hrvatsko-slovenskem). Za naturalizirane državljane Kraljevine SHS pa je veljalo, da so morali vsaj 10 let neprekinjeno živeti v državi.⁶⁰ Ukinjena je bila delitev mandatov na dve vrsti, tako da zakon ni več poznal kvalificiranih mandatov.

Zakon iz leta 1931 je določil, da je lahko kandidiral in bil izvoljen samo tisti, ki je imel volilno pravico. Kandidat je moral biti državljan Kraljevine Jugoslavije, star vsaj 30 let in pisati, brati in govoriti v službenem jeziku.⁶¹

Poslanec in nezdružljivost funkcij

Kaj je o nezdružljivosti zapisano v zakonu iz l. 1920

Člen 15.

Uradniki in vsi oni, ki so sicer v državni službi, kakor tudi predsedniki (načelniki, knezi, predstojniki) občin izgube svoje službeno mesto, ako bi bili izvoljeni za narodne poslance ter bi sprejeli mandat. Predsedniki občin se smatrajo, da so na dopustu od dne, ko jih pristoji volilni odbor proglasi za izvoljene, dokler ustavotvorna skupščina ne potrdi njih izvolitve. Izjemoma pridrže svoja uradniška mesta obenem s poslanskim mandatom ti-le uradniki:

- 1. ministri v službi in na razpolagi;*
- 2. profesorji pravne fakultete.*

Člen 16.

Uradniki, navedeni v točkah prejšnjega člena, ki so izvoljeni za narodne poslance, ne smejo biti, dokler traja njih poslanski mandat, upokojeni niti premeščeni v drugi kraj ali drugo službo brez svoje privolitve niti odslovljeni brez obsodbe rednih ali disciplinskih sodišč; ako pa bi tak uradnik po svoji privolitvi in v času, dokler traja njegov poslanski mandat, napredoval, neha biti poslanec.

Mandat izgube poslanci, ki opravljajo, dokler traja njih mandat, z državo podjetniške in nabavne posle ali so koncesionarji, pooblaščen po državi, ali direktorji in njih pomočniki, upravniki (člani upravnega in nadzornega odbora) pooblaščenih trgovskih, industrijskih ali bančnih podjetij ali vobče kakršnegakoli podjetja, ki dela z državo. Istotako izgube mandat poslanci, ki v odvetniški lastnosti izvršujejo posle, katerih rešitev je zavisna od vlade in posameznih ministrov, nadalje oni poslanci, ki so v honorirani misiji dalje nego šest mesecev.

⁶⁰ Volilni red, člen 13.

⁶¹ Zakon 1931, člen 10 in 11.

Kadar nastopi katerakoli zgoraj navedenih primerov ali kadar gre vobče za izgubo ali popolnitev poslanskega mesta, mora verifikacijski odbor najkasneje v enem mesecu izza prijavljenega primera skupščini poročati o tem. Če ne, priobči predsedništvo skupščine v prvi redni seji, da je poslansko mesto izpraznjeno, o čemer sklepa skupščina v isti seji.

Člen 17.

Politični uradniki se ne smejo kandidirati za poslance. Ban, oziroma predsedniki pokrajinskih vlad, se ne smatrajo za politične uradnike v zmislu tega določila. Predsedniki, oziroma predstojniki in sodniki državnih sodišč, se ne smejo kandidirati v okrožju ali mestu, kjer so služili v tej lastnosti, ako njih politična služba v tem kraju ni nehala vsaj mesec dni pred ukazom o volitvah narodnih poslancev. Služba se mora smatrati za prestalo z dnem, ko izroče službene posle predstojniku dotičnega urada.

Člen 18.

Narodni poslanci, ki v času, dokler traja njih poslanski mandat, sprejmejo državno službo, že s tem prenehajo biti poslanci. To določilo se ne tiče ministrov, ki ostanejo tudi brez nove izvolitve narodni poslanci.⁶²

Spremembe volilnega zakona so l. 1922 zgornja določila poenostavila oz. zapisala bolj natančno in manj razdrobljeno.

Člen 15.

Policijski (politični), finančni in gozdarski uradniki, kakor tudi uradniki agrarne reforme se ne smejo kandidirati, razen če so to prestali biti pred razglasom volitev.

Ostali uradniki, ki izvršujejo javno oblast, se ne smejo kandidirati v volilne okrožju svoje teritorialne pristojnosti. Uradniki, ki se izvolijo za narodne poslance, se postavljajo na razpolago za čas, dokler traja mandat.

Ministri, aktivni in na razpolagi, in univerzitetni profesorji se smejo kandidirati ter obdrže, ako se izvolijo, svoj položaj.

Člen 16.

Mandat izgube poslanci, ki opravljajo, dokler traja njih poslanski mandat, z državo podjetniške ali dobaviteljske posle.

Ako nastopi ta primer ali vobče, ako gre za izgubo ali popolnitev poslanskega mesta, mora verifikacijski odbor najkasneje v enem mesecu od prijavljenega primera narodni skupščini o tem podati poročilo. Ako odbor v tem roku ne

⁶² SN KSHS, 6. september 1920 in Volilni red, str. 29 – 32.

*predloži poročilo, priobči predsedništvo skupščine v prvi prihodnji seji, da je poslansko mesto izpraznjeno, o čemer odloča skupščina v isti seji.*⁶³

V tridesetih letih je zakon zapisal:

Člen 12.

Aktivni državni (in banovinski)⁶⁴ uradniki ne smejo kandidirati za narodne poslance.

Policijski (politični), finančni in šumarski uradniki, kakor tudi uradniki agrarne reforme ne smejo kandidirati, razen če so to prestali biti leto dni pred razglasom volitev.

Predstojniki občin smejo kandidirati. Če so izvoljeni za narodne poslance, se morajo takoj po verifikaciji mandata v narodni skupščini izjaviti, ali obdrže mandat ali ostanejo predstojniki občin.

Ministri, aktivni in na razpoloženju, smejo kandidirati.

*Nihče ne sme kandidirati v več nego enem srezu, odnosno okraju, ki voli po tem zakonu enega ali več narodnih poslancev.*⁶⁵

Člen 13.

Mandat izgube poslanci:

- 1. ki izgube volilno pravico;*
- 2. ki sprejmejo, ko traja njih poslanski mandat, državno (ali banovinsko)⁶⁶ službo;*
- 3. ki opravljajo, dokler traja njih poslanski mandat, z državo (ali banovino)⁶⁷ dobaviteljske ali podjetniške posle;*
- 4. ki prestanejo biti člani one skupine, ki ji pripada nosilec državne liste, s katerim je bila vezana kandidatna lista za poslanca.*

Odredba pod 2. se ne nanaša na ministre. (Določba po 2., kolikor se nanaša na državno službo, ne velja za ministre.)⁶⁸

Člen 14.

*Če nastopi ta primer ali vobče, če gre za izgubo ali popolnitev poslanskega mesta, mora verifikacijski odbor najkasneje v enem mesecu od nastopičevega primera narodni skupščini o tem podati poročilo. Če odbor v tem roku ne predloži poročilo, priobči predsedništvo skupščine v prvi prihodnji seji, da je poslansko mesto izpraznjeno, o čemer odloča skupščina v isti seji.*⁶⁹

⁶³ Volilni red, Priloga 1922, str. 5 in 6.

⁶⁴ Besedilo v oklepaju je bilo dodano v spremembah l. 1933.

⁶⁵ Omenjeni odstavek je bil v popravkih l. 1933 izpuščen.

⁶⁶ Besedilo v oklepaju dodano l. 1933.

⁶⁷ Besedilo v oklepaju dodano l. 1933, besedo dokler so zamenjali s ko.

⁶⁸ Besedilo v oklepaju je nadomestilo prejšnje besedilo.

⁶⁹ Zakon 1931, str. 17 in 18.

Določene službe so bile po zakonu o volitvah iz leta 1920 v konstituantno nezdružljive s funkcijo poslanca. To je veljalo za državne uslužbenke in, kot je zakon posebej omenil, za predsednike (načelnike, kneze in predstojnike) občin. Izjemoma so lahko svoj položaj skupaj s poslanskim mestom obdržali ministri (bivši in aktualni) in profesorji pravne fakultete. Če je narodni poslanec v času svojega mandata sprejel državno službo, je izgubil poslanski mandat. To določilo pa ni veljalo za ministre, bana in predsednike pokrajinskih vlad.⁷⁰

Zgoraj omenjeni uradniki v času svojega poslanskega mandata niso smeli biti upokojeni ali premeščeni brez svoje privolitve. Kdor je privolil v napredovanje na prejšnjem delovnem mestu, je izgubil poslanski mandat. Če bi kdo po izvolitvi za poslanca opravljal delo, ki bi bilo povezano z vlado oz. informacijami iz vladnih ali parlamentarnih krogov, bi izgubil poslansko mesto.⁷¹

Politični uradniki niso smeli kandidirati za poslance. Izjema so bili predsedniki deželnih vlad in ban. Bivši politični uradniki niso smeli kandidirati v okrožju, kjer so bili v službi. To so lahko storili, če so prekinili službo vsaj mesec dni pred razpisom volitev. Sodniki niso smeli kandidirati v okrožjih, kjer so službovali.⁷²

Leta 1922 so natančno določili, kateri državni uradniki ne morejo kandidirati, če se pred tem ne odpovedo službi. To je veljalo za policijske, finančne in gozdarske uradnike in uradnike agrarne reforme. Uradniki, ki so izvrševali javno oblast, pa niso smeli kandidirati v volilnem okrožju, kjer so službovali. Slednji so za čas, ko so bili poslanci, prenehali opravljati uradniško funkcijo. Le ministri in univerzitetni profesorji so lahko kljub izvolitvi za poslanca obdržali svoje delovno mesto. Poslanski mandat bi po zakonu izgubil tisti, ki bi poslovno sodeloval z državo in postal državni dobavitelj.⁷³ V spremenjenem zakonu so odpravili člen, ki je govoril o kandidiranju političnih uradnikov in sodnikov.

Nezdružljiva pa je bila poslanska funkcija z delom državnega dobavitelja in državnega uradnika ter od 1933 tudi banovinskega dobavitelja in uradnika. Policijski, gozdarski, finančni uradniki in uradniki agrarne reforme niso smeli kandidirati, razen če so se tega dela odrekli že leto dni pred volitvami. Predsedniki občin so se morali v primeru izvolitve za poslanca odločiti med poslanskim mandatom ali predsednikovanjem. Funkciji sta bili nezdružljivi. Poslanski mandat pa so lahko obdržali aktivni in bivši ministri.⁷⁴

Poslanec je svoj mandat izgubil zaradi izgube volilne pravice, če je v času poslanstva sprejel državno, po letu 1933 tudi banovinsko, službo in če je opravljal z državo, od 1933 tudi z banovino, dobaviteljske posle. Zakon iz l. 1931

⁷⁰ Volilni red, člena 15 in 18. Glej str. 26 in 27.

⁷¹ Prav tam, člen 16. Glej str. 26.

⁷² Prav tam, člen 17. Glej str. 27.

⁷³ Prav tam, Priloga 1922, člena 15 in 16. Glej str. 27.

⁷⁴ Zakona 1931 in 1933, člena 11 in 12. Glej str. 28.

je predvidel izgubo mandata tudi za tiste poslance, ki bi izstopili iz skupine, ki ji je pripadal nosilec liste, na kateri so bili izvoljeni. V spremembah zakona l. 1933 je zadnja določba izpadla.⁷⁵

Razprava o omenjenih členih je bila v ZNP zelo burna. Svetozar Dorđević je predlagal, da bi lahko državno službo in poslansko mesto obdržali tudi učitelji. Tudi Fran Voglar je bil za to, da bi učitelji obdržali službo in poslanski mandat. Protić je pasivni volilni pravici učiteljev nasprotoval. Za čim manj omejitev pri pasivni volilni pravici sta bila Jugoslovanski in Narodni klub.⁷⁶ Zaradi velikih nesoglasij je ob drugem branju prišlo do vrnitve 15. in 16. člena na ponovno obravnavo v Zakonodajni odbor.⁷⁷ Dimitrije Mašić je tudi pri tretjem branju zakonskega predloga predlagal, da lahko poslanski mandat in državno službo obdržijo vsi. Njegov predlog je bil zavrnjen.⁷⁸ Gavro Manojlović je imel podoben predlog, vendar z njim ni uspel. Neuspešen je bil tudi njegov poizkus, da bi sprejeli prvo obliko 15. člena, ki je dajala možnost ohranitve državne službe in poslanskega mandata širšemu izboru teh uradnikov.⁷⁹ Nazadnje je bil sprejet predlog ministra za konstituanto, ki je kot izjemi upošteval ministre (bivše in aktualne) in profesorje pravne fakultete.⁸⁰

O sporih glede nezdržljivosti poslanskega mandata in državne službe je poročala večina časopisov. Opozarjali so predvsem na problem učiteljev.

Volilni imeniki

Zakon iz l. 1920

Člen 19.⁸¹

Glasovanje na zboru za volitev narodnih poslancev je tajno ter se vrši s kroglicami po občinah, in sicer po abecednih volilnih imenikih, ki so pri občinskih uradih.

Člen 20.

V 18 dneh po ukazu o volitvah morajo občinski uradi napraviti abecedni volilni imenik za svojo občino, in sicer za vsako volišče posebe.

V ta imenik se vpišejo vsi, ki morajo po členu 9. tega zakona biti vpisani, ako so vsaj šest mesecev stalno nastanjeni v dotični občini. Paziti je, da se ne vpiše nihče, ki po členu 11. tega zakona nima volilne pravice. V ta imenik se

⁷⁵ Zakona 1931 in 1933, člen 13. Glej str. 28.

⁷⁶ Slovenski narod, 23. junij in 21. julij 1920.

⁷⁷ SB ZNP, zvezek V, 116. seja, 31. avgust 1920, str. 303 in 304.

⁷⁸ Prav tam, 117. seja, 1. september 1920, str. 346.

⁷⁹ Prav tam, 117. seja, 1. september 1920, str. 346.

⁸⁰ Prav tam, 117. seja, 1. september 1920, str. 346.

⁸¹ Volilni red, člani 19 do 32, str. 32 do 41.

morajo vpisati tudi vojaki, ki doslužijo do volitvenega dne. Na koncu imenika se mora z besedami zapisati število vpisanih volilcev in število listov tega imenika. Potem se mora napisati pravilna številka in datum; občinski urad in tajnik pa morata podpisati imenik ter nanj pritisniti občinski pečat.

Člen 21.

19. dan od dne ukaza o volitvah pošlje občinski urad tako sestavljeni abecedni volilni imenik v dveh izvirnih izvodih v potrditev pristojnemu prvostopnemu sodišču.

Ko prvostopno sodišče sprejme abecedni volilni imenik, se mora prepričati, ali je sestavljen v zakoniti obliki. nato ga mora potrditi najpozneje v petih dneh od prejema ter en izvod takoj poslati občinskemu uradu onega mesta, kjer je sedež prvostopnega sodišča, neposredno, drugim občinam pa po pristojnih okrajnih glavarstvih; en izvod obdrži za svoj arhiv.

Poleg pečata in datuma podpišeta potrdilo predsednik in tajnik (eden izmed svetnikov) prvostopnega sodišča ali pa njiju namestnika. Obrazec abecednega volilnega imenika predpiše minister za notranje zadeve.

Člen 22.

Ako občinski urad ne predloži v zgoraj navedenem roku abecednih volilnih imenikov pristojnemu prvostopnemu sodišču, ga mora le-to pozvati, naj to stori naknadno v petih dneh. Istočasno pa ukrene uradoma, česar je treba po zakonu, da se taki funkcionarji kaznujejo.

Člen 23.

Tako potrjeni abecedni volilni imenik mora biti razgrnjen v občinskem uradu in pri prvostopnem sodišču celih osem dni, pri prvostopnem sodišču od ne, ko je bil potrjen, v občinskem uradu pa od dne, ko je bil prejet.

Vsakdo ima pravico v gorenjem roku, da abecedni volilni imenik pregleda, prepiše, razglasi in natisne ter da zahteva bodisi zase, bodisi za drugega, naj se popravi v njem, kar misli, da je treba popraviti.

Člen 24.

Občinski urad mora isti dan, ko je abecedni volilni imenik razgrnjen na vpogled občinstvu, to objaviti. Ta objava se vrši v mestih in trgih s pismenimi razglasi, ki se nalepijo na občinski deski in po ulicah, v kmetiških občinah pa tudi še tako, da se čita abecedni volilni imenik na občinskem ali vaškem sestanku; tam, kjer takih sestankov ni, se izvrši objava na način, ki je v dotični vasi navaden.

V objavi mora biti izrečno povedano, da smejo na zboru glasovati samo oni, ki so vpisani v imenik.

Člen 25.

Popravek abecednega volilnega imenika se zahteva neposredno pismeno ali ustno pri občinskem uradu ali pri prvostopnem sodišču, toda tu samo pismeno. Prvostopno sodišče mora zahtevo popravka v 24 urah poslati občinskemu uradu na postopanje. Ustno zahtevo mora občinski urad dati na zapisnik. Zahtevi popravka se morajo priložiti dokazila.

Za dokazila služijo samo polnoveljavne javne listine. Ako oni, ki je zahteval popravek, želi, da se mu izda o tem potrdilo, mora urad to takoj storiti. Vsaka zahteva popravka se mora isti dan vpisati v vročilni zapisnik in v poseben seznamek zaradi lažjega pregleda.

Ako občinski urad abecedni volilni imenik popravi uradoma, mora sklepu, s katerim odreja popravek, priključiti dokazila, kakršna se zgoraj zahtevajo.

Člen 26.

O vsaki zahtevi popravka abecednega volilnega imenika mora občinski urad sklepati v 24 urah, najsi zahtevi ugodi ali ne. Svoj sklep izroči onemu, ki je zahteval popravek, takoj, ko se zglasi. Ako se sklep tiče še koga drugega in je v njegovo škodo, mora urad tudi njemu izročiti sklep najpozneje v nadaljnjih 24 urah od takrat, ko se je popravek zahteval.

Sklep se mora vročiti povsem po predpisih civilnopravnega reda za vročanje tožb. Če se prizadeta oseba ne najde, se ji mora sklep v nadaljnjih 24 urah prilepiti na dom pred dvema pričama, ki sta zmožni pisanja; priči se morata na vročilnici podpisati obenem z organom, ki je prilepi sklep na dom.

Ako se ne ve za dom prizadete osebe ter se ji sklep ne bi mogel vročiti na nobeden izmed navedenih načinov, se mora sklep prilepiti na občinsko desko.

Oni, ki so zavrtnjeni, ker z zahtevo popravka vred niso predložili dokazil, kakršna predpisuje člen 25. tega zakona, smejo vnovič zahtevati popravek ter predložiti dokazila, ako rok za zahtevo popravka sploh še ni potekel.

Ako pa občinski urad v določenem roku o zahtevi, naj se abecedni volilni imenik popravi, ne sklene ničesar, se smatra, da je predlagatelja zavrnil; ta ima pravico, da se neposredno pritoži na pristojno prvostopno sodišče.

V tem primeru mora prvostopno sodišče takoj zahtevati od občinskega urada potrebne spise ter po predloženih dokazilih izdati rešitev; pri tem mora postopati po drugem odstavku člena 28. tega zakona.

Občinski urad mora v tem primeru poslati prvostopnemu sodišču potrebne spise v 24 urah, ko je prejel dopis prvostopnega sodišča, s katerim se spisi zahtevajo.

Člen 27.

Kakor oni, ki je popravek zahteval, tako ima tudi oni, ki se ga popravek tiče, pravico, da se v 24 urah po prejemu sklepa pritoži na pristojno prvostopno sodišče.

Ako občinski urad s sklepom zavrne onega, ki zoper katerega je bila zahteva naperjena, če se je predlagal popravek volilnega imenika, mora oni, boji, da bi utegnilo prvostopno sodišče ta sklep predrugaciti, in če ima kaj predložiti ali izjaviti v svojo korist, to storiti pri občinskem uradu v 24 urah po prejemu sklepa, ker se po sklepu prvostopnega sodišča ne sme nič več ukreniti.

Pritožba po prvem odstavku in izjava po drugem odstavku tega člena se poda ustno ali pismeno občinskemu uradu. Le-ta ju mora vpisati v zapisnik ter vsakomur, ki to zahteva, izdati potrdilo, da in katerega dne se je pritožba ali izjava podala uradu.

Člen 28.

Vsak svoj sklep, storjen po členu 26. tega zakona, mora občinski urad poslati uradoma v treh dneh od dne, ko je bil sklep storjen, pristojnemu prvostopnemu sodišču v oceno z vsemi spisi vred, ki se nanašajo na to. Prvostopno sodišče mora najpozneje v treh dneh, ko je prejelo spise, skleniti, ali odobrava ali izpreminja sklep občinskega urada, in ta sklep še isti dan poslati z vsemi spisi vred občinskemu uradu; prej pa mora vpisati v abecedni volilni imenik volilcev, ki je pri njem, izpremembo, ki jo obseza njegov sklep. Sklep prvostopnega sodišča je končnoveljavnen.

Člen 29.

Kdor zahteva popravek volilnih imenikov, ne plača nobenih pristojbin (kolkov) niti za delo ali za spise niti za listine, kakor izpiske iz cerkvenih knjig, poverila, potrdila itd., ki so potrebna kot dokazila za te zahteve; nego na njih se mora označiti, čemu so izdana in da se za druge posle ne smejo porabiti kot dokazila brez kolkov. Pristojna oblastva morajo zahtevniku v 24 urah izdati vse listine, ki se zahtevajo zaradi popravka abecednih volilnih imenikov.

Člen 30.

60. dan po razpisu volitev mora občinski urad zaključiti abecedni volilni imenik, potem, ko je do tega dne vpisal vanj vse one osebe, katerim se je s sklepom pristojnega prvostopnega sodišča priznala volilna pravica, ter izbrisal vse one, katerim je po tej poti pravica odvzeta.

Tako zaključeni imenik mora občinski urad takoj poslati pristojnemu prvostopnemu sodišču v naknadno potrditev. Ko se prvostopno sodišče prepriča iz prepisa imenika, ki je pri njem v arhivu, da so v abecedni volilni imenik vpisane ali iz njega izbrisane samo one osebe, katerim je bila z njegovim sklepom volilna pravica priznana ali odvzeta, potrdi imenik kakor prvokrat.

Ves ta posel mora prvostopno sodišče izvršiti v treh dneh ter potrjeni imenik poslati občinskemu uradu.

Da prvostopno sodišče pravilno ugotovi, ali so vse osebe vpisane ali izbrisane po njegovih sklepih, mora v imenik, ki je pri njem, vpisati vsako njegovo izpremembo, ki jo odobri, ter v pripombi svojega imenika vpisati (opravilno) številko vsakega svojega sklepa, in sicer takrat, ko sklene izpremembo.

Člen 31.

V krajih Bosne in Hercegovine, kjer ni organiziranih občin, mora pristojni okrajni urad izvršiti vse to, kar je po tem zakonu dolžnost občinskih uradov, v kolikor ne gre za delovanje teh uradov glede sklepanja o popravkih volilnih imenikov. O le-teh sklepajo okrajna sodišča.

V Hrvatski in Slavoniji rešuje te stvari občinski predstojnik z dvema odbornikoma, ki imata volilno pravico za volitve v skupščino in ki ju izvoli občinski odbor. Kjer so občinski uradi razpuščeni, tam sklepa o zahtevah, naj se abecedni volilni imenik popravi, občinski poverjenih skupaj z dvema prisežnikoma krajevnega sodišča, ki imata po tem zakonu volilno pravico za skupščino in ki ju imenuje krajevno sodišče dotične občine.

V Sloveniji in Dalmaciji, kjer so občine organizirane, toda njih občinski zastopi razpuščeni, sklepa o zahtevah, naj se volilni imenik popravi, gerent z dvema članoma dodeljenega mu sosveta, ki se določita z žrebanjem. Kjer ni takega sosveta, opravlja to delo pristojno okrajno sodišče.

V Bački, Banatu in Baranji sklepa o zahtevah, naj se volilni imeniki popravijo, občinski knez z dvema prisežnikoma, ki imata po tem zakonu volilno pravico za volitve v skupščino in ki se določita z žrebanjem.

V Medjimurju in Prekmurju sklepa o zahtevah, naj se abecedni volilni imeniki popravijo, pristojno okrajno sodišče.

Člen 32.

Kjer se v tem zakonu navaja prvostopno sodišče, se razumeva za krajine izvan Srbije in Črne gore prvostopno kolegialno (zborno) sodišče, za občinsko sodišče pa se umeva za dežele izvan Srbije in Črne gore občinski urad ali poglavarstvo mestne, tržne ali kmetiške občine, v kolikor ne gre za sklepanje o popravkih abecednih volilnih imenikov. A posle, ki se tičejo sklepanja o popravkih abecednih volilnih imenikov, opravlja v krajinah izvan Srbije in Črne gore, kjer so občine organizirane ter imajo občinske odbore, občinski predstojnik (načelnik, knez) ali njegov namestnik skupno z dvema občinskima svetovalcema, ki ju izvoli občinski odbor.

Sprememba v popravkih zakona iz l. 1922.

Člen 19.

Glasovanje na zboru za volitev narodnih poslancev je tajno ter se vrši s kroglicami po občinah, in sicer po stalnih volilnih imenikih.

Zakona iz tridesetih let sta bila v poglavju o volilnih imenikih enaka.

Člen 16.⁸²

Stalni volilni imeniki se sestavljajo, potrjajo, objavljajo in popravljajo po predpisih zakona o volilnih imenikih.

Št. 21.400/1

RAZGLAS

Razgrnitev volilnega imenika

v smislu zakona z dne 6. IX. 1931, Sl. l. št. 347/54.

Volilni imenik mestne občine ljubljanske, po katerem se bodo vršile volitve za narodno skupščino, je razgrnjen na vpogled prebivalstvu v sobi št. 38 mestnega načelstva ob delavnikih od 9. do 12. ure in pri tukajšnjem okrajnem sodišču ob običajnih uradnih urah.

Vsakdo ima pravico volilni imenik pregledati, prepisati, razglasiti in natisniti ter bodisi zase, bodisi za drugega zahtevati njegov popravek.

Pri volitvah smejo glasovati samo oni, ki so vpisani v imenik.

Popravek volilnega imenika se zahteva neposredno pismeno ali ustno od mestnega načelstva ali od okrajnega sodišča. Zahtevanim popravkom se morajo predložiti dokazi.

Za dokaze morejo služiti samo polnoveljavne javne listine.

Za zahtevo popravka volilnega imenika se ne pobira nobena taksa niti za opravilo, niti za akt, niti za listine, kakor: za izpiske iz cerkvenih knjig, za izpričevala, potrdila itd., ki so potrebna za dokaz teh zahtev; nego na njih se označuje, v kakšen namen se izdajajo in da se za druge posle ne smejo uporabiti kot dokazi brez takse. Pristojna oblastva morajo dati zahtevniku v 24 urah vse listine, ki se zahtevajo zaradi popravka volilnih imenikov.

Ko se razglasi ukaz o volitvah narodnih poslancev, se smejo popravki zahtevati samo še tri dni po razglasitvi ukaza.

Nobena poznejša zahteva popravka ne vpliva na sestavo volilnega imenika, po katerem se bodo vršile že razpisane volitve.

Mestno načelstvo v Ljubljani

dne 22. septembra 1931.

NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI

Razglas o volilnem imeniku

⁸² Zakon 1931, str. 18 in Zakon 1933, str. 27.

Volivec je bil vpisan v volilni imenik v občini, kjer je bival vsaj zadnjih šest mesecev. V volilni imenik, ki so ga sestavljali občinski uradi, so morali vpisati tudi vojake, ki so do dneva volitev odslužili kadrovski rok. Volilni imenik je bilo potrebno sestaviti v 18 dneh po ukazu o razpisu volitev. Po potrditvi volilnega imenika, kar je storilo prvostopenjsko sodišče, je moral biti imenik 8 dni javno objavljen. Posameznik, ki ni bil vpisan v volilni imenik, je lahko zahteval popravek imenika in svoj vpis vanj. Zahtevo je lahko ustno ali pisno predložil občini ali samo pisno prvostopenjskemu sodišču. Kot dokazila je moral predložiti »*polnoveljavne javne listine*«. Končni rok za ureditev volilnih imenikov je bil 60. dan od razpisa volitev. Ta imenik je moral vsebovati vse spremembe, nastale zaradi pritožb na prvi imenik. Popravljen volilni imenik je moralo potrditi prvostopenjsko sodišče. Zakon je posebej določil tudi postopke v primeru neobstoja občin v Bosni in Hercegovini ali razpuščenih občinskih svetov.⁸³

Leta 1922 so v spremembah zakona določili, da se uporablja stalne volilne imenike. Zakon o volilnih imenikih je bil objavljen v 125. številki Službenih novin, ki so izšle 10. junija 1922. Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo pa je zakon objavil v 67. številki 24. junija 1922.⁸⁴ Posledica sprejema zakona o volilnih imenikih je bila, da so iz volilnega zakona odpadli člani, ki so urejali prejšnječasne volilne imenike. Tudi v tridesetih letih so uporabljali stalne volilne imenike. Osnova za sestavitev stalnega volilnega imenika je bil začasni imenik, ki so ga uporabljali za volitve narodnih poslancev 28. novembra 1920. Imenike je bilo potrebno sestaviti v mesecu dni. Po izdelavi stalnega imenika so bili pristojni organi dolžni v januarju vsako leto imenike posodobiti. To je pomenilo vanje vpisati nove volivce in izbrisati tiste, ki bi volilno pravico izgubili.⁸⁵

Volilno okrožje

Zakon iz l. 1920

*Člen 4.*⁸⁶

V Srbiji, Bosni in Hercegovini so volilna okrožja ista kakor upravna, samo s to izjemo, da tvorijo upravna okrožja prijepoljsko, plevalsko, bjelopoljsko in beransko eno volilno okrožje; istotako se okrožji zvečansko in raško spajata v eno volilno okrožje. V Hrvatski in Slavoniji tvorijo posebna volilna okrožja

⁸³ Volilni red, člani 19 do 32.

⁸⁴ Uradni listi, ki so izhajali v Sloveniji po 31. oktobru 1918, so dostopni na spletni strani Sistory <http://www.sistory.si>

⁸⁵ Glej prvi in drugi člen Zakona o volilnih imenikih, UL PU, št. 67, 24. junij 1922.

⁸⁶ Volilni red, str. 22–23.

posamezne županije. Medjimurje tvori skupaj z varaždinsko županijo eno volilno okrožje, Istra z modruško-reško županijo eno. V Sloveniji so posebna volilna okrožja: območje okrožnega sodišča v Mariboru in okrožnega sodišča v Celju s Prekmurjem in z onim delom Koroškega, ki pripada sedaj okrajnima glavarstvom v Velikovcu in Slovenjgradcu; potem območje deželnega sodišča v Ljubljani in okrožnega sodišča v Novem mestu z Goriško in ostalim delom Koroškega. V Dalmaciji tvorijo območja okrožnih sodišč v Kotoru, Dubrovniku in Splitu eno, v Šibeniku in Zadru eno volilno okrožje. Črna gora v starih mejah tvori eno volilno okrožje. V Banatu tvori območje sodnega stola v Veliki Kikindi in v Bečkereku eno, v Pančevu in v Beli crkvi eno volilno okrožje. V Bački tvori območje sodnega stola v Subotici eno, v Novem Sadu eno in v Somboru z Baranjo eno volilno okrožje.

Ako bodo ob razpisu volitev nekatera volilna okrožja, popolnoma ali deloma, začasno pod tujo oblastjo, tako da se tam ne morejo izvršiti volitve, se odrede, ko prestane ta zapreka, naknadne volitve za te krajin po posebnem postopanju in odločbi ustavotvorne skupščine.

Vsi volilci enega volilnega okrožja ali mesta, ki voli posebe, sestavljajo eno volilno telo ter volijo zase poslance za ustavotvorno skupščino.

Vsa mesta, ki po tem zakonu ne volijo poslancev posebe, spadajo v volilno okrožje, v katerega področju so.

Člen 5.

Vsako volilno okrožje voli toliko poslancev, kolikor jih pripada nanje po številu prebivalcev, ugotovljenem pri ljudskem štetju leta 1910.

Na vsakih 30.000 prebivalcev se voli po en poslanec. Ako je preostanek večji nego 17.000 prebivalcev, se voli še en poslanec.

V to število poslancev, ki jih voli okrožje, se štejejo tudi oni poslanci, za katere člen 14. tega zakona predpisuje posebne pogoje.

Člen 6.

Mesto Beograd voli šest poslancev, mesto Zagreb pet in mesto Ljubljana s Spodnjo Šiško štiri poslance.

Člen 7.

Koliko mora to ali ono volilno okrožje voliti poslancev, to odredi državni odbor po celokupnem številu prebivalstva v vsakem okrožju na podstavi uradne statistike (člena 5. in 6.).

Ta državni odbor sestavljajo: predsednik in oba podpredsednika začasnega narodnega predstavništva, predsednik državnega sveta, predsedniki kasacij-skega sodišča v Beogradu, vrhovnega sodišča v Sarajevu, stola sedmorice v Zagrebu, podpredsednik stola sedmorice oddelka B za Slovenijo in Dalmacijo

v Zagrebu, predsednik velikega sodišča v Podgorici in apelacijskega sodišča v Novem Sadu, ali namestniki vseh teh predsednikov, oziroma podpredsednikov, če so le-ti zadržani.

Namestnike predsedniku in podpredsedniku začasnega narodnega predstavništva določi v naprej predstavništvo samo.

Državni odbor, ki ga sklicuje predsednik začasnega narodnega predstavništva v prestolnico, se mora sestati najpozneje osmi dan od dne, ko so se z ukazom odredile volitve poslancev in se je sklicala ustavotvorna skupščina.

Predsednik začasnega narodnega predstavništva ali njegov namestnik določa, odvarja, vodi in zaključuje seje državnega odbora ter skrbi, da državni odbor pravilno in pravočasno izvrši svoje posle. Predsednika začasnega narodnega predstavništva nadomešča v predsedstvu državnega odbora eden izmed podpredsednikov začasnega narodnega predstavništva.

Vsa državna in občinska oblastva morajo takoj dati državnemu odboru na razpolago potrebne podatke ter mu priobčevati zahtevana pojasnila v toku, ki jim ga državni odbor določi za to. Če dotični organ ne izpolni zahteve državnega odbora, se kaznuje po členu 91. tega zakona. Državni odbor sme zaradi pojasnil pozivati na svoje seje ministra za notranje zadeve in ministre, ki so mu potrebni za poslovanje.

Člen 8.

Ta odbor mora najpozneje v 15. dneh od dne, ko se sestane, določiti in objaviti v »Službenih Novinah kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca«, koliko mora katero volilno okrožje izvoliti poslance, koliko bodi v kateri občini volišč, oziroma koliko občin se mora združiti v eno volišče (člen 50.). Najpozneje v 35 dneh od dne, ko se razpišejo volitve, mora državni odbor določiti osebe, ki bodo predsedniki volilnih odborov in člani glavnih volilnih odborov.

Leta 1922 so v tem razdelku nekaj členov spremenili oz. jih ponekod skrajšali:

Člen 4.⁸⁷

Spremenjen prvi odstavek tega člena se je glasil:

V Srbiji, Bosni in Hercegovini so volilna okrožja ista kakor administrativna, samo s to izjemo, da tvorijo administrativna okrožja prijepoljsko, plevaljsko, bijelopoljsko in beransko eno volilno okrožje; istotako se okrožji zvečansko in raško spajata v eno volilno okrožje. V Hrvatski in Slavoniji tvorijo posebna volilna okrožja posamezne županije. Medjimurje tvori skupaj z varaždinsko županijo eno volilno okrožje, modruško-reška županija s

⁸⁷ Volilni red, Priloga 1922, str. 3–4.

Krkom in Kastavščino pa eno. V Sloveniji so posebna volilna okrožja: območje okrožnega sodišča v Mariboru in okrožnega sodišča v Celju, potem območje deželnega sodišča v Ljubljani in okrožnega sodišča v Novem mestu. V Dalmaciji tvorijo območja okrožnih sodišč v Kotoru, Dubrovniku in Splitu eno, v Šibeniku in območje zadrškega sodišča eno volilno okrožje. Črna gora v starih mejah tvori eno volilno okrožje. V Banatu tvori območje sodnega stola v Veliki Kikindi in v Bečkereku eno, v Pančevu in v Beli crkvi eno volilno okrožje. V Bački tvori območje sodnega stola v Subotici eno, v Novem Sadu eno in v Somboru z Baranjo eno volilno okrožje.

Drugi odstavek tega člena so uvrstili v prehodne odredbe kot nov člen 122.

Člen 5.

*Drugi in tretji odstavek člena 5. se izpreminjata ter se glasita:
Na vsakih 40.000 prebivalcev se voli po en poslanec. Ako je preostanek večji nego 25.000 prebivalcev, se voli še en poslanec.*

Člen 6.

*Člen 6. se izpreminja ter se glasi:
Mesto Beograd, mesto Zagreb in mesto Ljubljana s Spodnjo Šiško volijo posebe.*

Člen 8.

*Člen 8. se izpreminja ter se glasi:
Ta odbor se sestane najkasneje v 30 dneh po razglasitvi tega zakona ter mora določiti in objaviti v »Službenih Novinah«, koliko mora katero okrožje izvoliti poslancev. Ako se pri tem ugotovi, da voli okrožje več poslancev, nego je administrativnih srezov, razdeli državni odbor obenem toliko največjih administrativnih srezov, kolikor jih je treba, da je število volilnih srezov enako številu poslancev, ki jih voli dotično volilno okrožje. V volilnem okrožju, sestavljenem iz več administrativnih okrožij, se smatrajo administrativna okrožja za sreze. Koliko bodi v kateri občini volišč, odnosno koliko občin naj se sestavi v eno volišče (člen 50.), katere osebe naj poslušujejo kot predsedniki volilnih odborov in kot člani glavnih volilnih odborov, določi državni odbor najkasneje v 35 dneh od dne ukaza, s katerim se odrede volitve.*

Leta 1931 so bila določila o velikosti okrožij, njihovem obsegu, številu poslancev v njih in nalogah državnega odbora zapisane v 4., 5. in 6. členu.⁸⁸

Člen 4.

Število mandatov narodnih poslancev znaša:

Za mesto Beograd, Zemun in Pančevo kot eno področje se volijo 3 poslanci. Za poedine banovine se voli sorazmerno s številom njih prebivalcev, in sicer: za Dravsko banovino 25, za Savsko 58, za Vrbasko 22, za Primorsko 20, za Drinsko 37, za Zetsko 20, za Dunavsko 51, za Moravsko 32 in za Vardarsko 37.

Razen tega se voli še toliko poslancev, kolikor je nosilcev državnih list, ki so dobile nad 50.000 glasov.

To število mandatov po banovinah se porazdeli na upravne sreze, razen teh pa tudi na sedeže banovin, ki imajo nad 50.000 prebivalcev, in sicer, na več od 50.000 do 100.000 prebivalcev po eden, na več od 100.000 prebivalcev po dva.

Člen 5.

Najvišji volilni organi je državni odbor.

Ta državni odbor sestavljajo: predsednik in podpredsedniki senata, predsednik in podpredsedniki narodne skupščine, predsednik in podpredsednik državnega sveta, predsednik kasacijskega sodišča v Beogradu, stola sedmorige v Zagrebu, vrhovnega sodišča v Sarajevu, predsednik velikega sodišča v Podgorici ali namestniki vseh teh predsednikov, odnosno podpredsednikov, če so le-ti zadržani.

Namestnike predsednikom in podpredsednikom senata in narodne skupščine določita vnaprej senat in narodna skupščina sama.

Člen 6.

Najkesneje četrty dan od dne ukaza, s katerim so se odredile volitve poslancev, se sestane ta državni odbor na poziv predsednika senata in določi, koliko bodi v kateri občini volišč, odnosno koliko občin naj se sestavi v eno volišče (§34.), (in)⁸⁹ katere osebe naj poslujejo kot predsedniki volilnih odborov. To delo mora državni odbor opraviti in v »Službenih novinah« objaviti najkasneje 15 dni pred volitvami (opraviti in objaviti v »Službenih novinah« najkasneje 30 dni pred dnevom volitev)⁹⁰.

Predsednik senata ali njegov namestnik odreja, otvarja, vodi in zaključuje seje državnega odbora in skrbi za to, da opravi državni odbor svoje delo pravilno in ob času. Predsednika senata nadomešča v predsedovanju državnemu odboru eden izmed podpredsednikov senata. Zadnji stavek so l. 1933 spre-

⁸⁸ Zakon 1931, str. 14–16.

⁸⁹ Popravljen zapis v Zakonu 1933.

⁹⁰ Glej opombo št. 89.

menili in se je glasil: *Državnemu odboru predsedujeta izmenoma predsednik senata in predsednik narodne skupščine.*⁹¹

*Državna in občinska oblastva morajo dati državnemu odboru takoj na razpolago podatke, njemu potrebne (ki so mu potrebni)*⁹², *in dajati mu zahtevana pojasnila, v roku, ki ga jim za to določi državni odbor. Če zahtevam državnega odbora ne ustreže, se kaznuje dotični organ po § 71. tega zakona. (Organ, ki zahtevam državnega odbora ne ustreže, se kaznuje po § 71. tega zakona.)*⁹³ *Državni odbor sme pozvati zaradi pojasnila na svoje seje ministra za notranje posle in ministre, ki so mu za poslovanje potrebni.*

4. člen so leta 1933 spremenili in se je glasil⁹⁴:

Člen 4.

Za mesto Beograd, Zemun in Pančevo kot eno upravno območje se voli pet poslancev.

Za posamezne banovine se voli, in to: za dravsko banovino 29, za savsko 75, za vrbasko 25, za primorsko 24, za drinsko 39, za zetsko 33, za dunavsko 52, za moravsko 41 in za vardarsko 45 poslancev.

Od teh mandatov v banovinah se porazdeli na vsak upravni srez po eden, na sreze: ljubljanskega, mariborskega levi breg, osiješkega, bjelovarskega, splitskega in mostarskega po dva in na mesta, ki niso sedež pa imajo 100.000 prebivalcev, po eden.

Ostanek mandatov se porazdeli na banovinska središča, in to: Zagreb 4, Ljubljano 2, Sarajevo 2, Banjaluko, Split, Cetinje, Novi Sad, Niš in Skoplje pa po eden.

Posamezne banovine se delijo na volivna okrožja, na katera se porazdele takole:

1. Dravska banovina.

Na volivno okrožje št. 1 skupaj 15 mandatov. K volivnemu okrožju št. 1 spadajo tile upravni srezi: 1. celjski, 2. dolnjelendavski 3. gornjegrajski 4. konjiški, 5. ljutomerski, 8. mariborski-levi breg, 7. mariborski-desni breg, 8. murskosoboški, 9. prevaljski, 10. ptujski, 11. slovenjgraški 12. šmarski, 13. brežiški, 14. laški.

No, volivno okrožje št. 2 skupaj 14 mandatov. K volivnemu okrožju št. 2 spadajo tile upravni srezi: 1. črnomeljski, 2. kamniški, 3. kočevski 4. kranjski, 5. krški, 6. litijski, 7. logaški, 8. ljubljanski, 9. novomeški, 10. radovljiški 11. metliški (oz. sedaj: škofeloški) in 12. mesto Ljubljana.

⁹¹ Zakon 1933, str. 20.

⁹² Besedilo v oklepaju je leta 1933 nadomestilo dve predtem zapisani besedi. Zakon 1933, str. 21.

⁹³ Besedilo v oklepaju je leta 1933 zamenjalo stavek zapisan pred njim. Zakon 1933, str. 21.

⁹⁴ Zaradi obsežnosti člena navajam je njegov uvodni del z določilo za Dravsko banovino v Zakon 1933, str. 16 in 17.

Zakonodajalec je leta 1920 meje volilnih okrožij naslonil na obstoječe upravne ali sodne meje z nekaj izjemami.⁹⁵ V Srbiji v mejah izpred balkanskih vojn (dalje Srbija), Bosni in Hercegovini, Kosovu z Metohijo in Makedoniji so bila volilna okrožja enaka upravnim. Tako je bila Srbija razdeljena na 18 volilnih okrožij, Bosna in Hercegovina na 6, Kosovo z Metohijo na 5 in Makedonija na 7 okrožij. Upravna okrožja Prijepolje, Plevlja, Berane in Bijelo Polje so združili v eno volilno okrožje. Enako so združili upravni okrožji Zvečane in Raška. Na Hrvaškem s Slavonijo, kjer je bilo 9 volilnih okrožij, so bila ta enaka županijam. Međimurje je bilo skupaj z Varaždinsko županijo 1 volilno okrožje. Istra (za njeno usodo se še ni vedelo) pa je bila skupaj z Reško-Modruško županijo 1 volilno okrožje.

V Dalmaciji, Sloveniji in Bački z Banatom in Baranjo so volilna okrožja zajemala 1 ali več sodnih okrožij. V Sloveniji je razdelitev potekala v skladu z mejo med okrožnima sodiščema Maribor in Celje na eni strani in deželnim sodiščem v Ljubljani in okrožnim sodiščem v Novem mestu na drugi strani. Na Štajerskem je volilno okrožje obsegalo ozemlje okrožnih sodišč v Mariboru in Celju, Prekmurje in del Koroške, ki je pripadala okrajnemu glavarstvu Velikovec. Mežiško dolino so priključili okrajnemu glavarstvu Slovenj Gradec, ki je bilo na Štajerskem. Volilno okrožje za območje deželnega sodišča v Ljubljani in okrožnega sodišča v Novem mestu je obsegalo tudi preostali del Koroške in Goriško. V Sloveniji sta bili tako 2 volilni okrožji. V Sloveniji je bilo število poslancev večje, saj so računali tudi na ozemlje, ki je bilo nato izgubljeno s Koroškim plebiscitom in Rapalsko pogodbo.

Dalmacijo so razdelili na 2 volilni okrožji. V severnejše so združili ozemlje, ki sta ga pokrivali okrožni sodišči v Zadru in Šibeniku. V južnejšem pa so bila področja okrožnih sodišč v Splitu, Dubrovniku in Kotorju.

Vojvodino (Banat, Bačka in Baranja) so razdelili na 5 volilnih okrožij. Območji sodnih stolov Velika Kikinda in Veliki Bečkerek (danes Zrenjanin) sta bili eno volilno okrožje, drugo volilno okrožje sta v Banatu sestavljali področji sodnih stolov Bela Crkva in Pančevo. V Bački sta bili 2 volilni okrožji. Prvo je bilo severneje na ozemlju sodnega stola Subotica in drugo južneje, na ozemlju sodnega stola Novi Sad. Področje sodnega stola Sombor z Baranjo je bilo posebno volilno okrožje. Črna gora v mejah pred balkanskimi vojnami je bila eno volilno okrožje.

Kraljevina Srbije je imela v svojem volilnem sistemu določbo, da so mesta volila poslance ločeno od okolice, ki jih je obdajala. Na ta način naj bi bili mestni prebivalci zaščiteni pred preglasovanjem podeželskega prebivalstva. Tudi v volilni zakon v Kraljevini SHS so skušali vnesti podobno določbo. Vendar je nazadnje ostalo to določilo le za Beograd, Zagreb in Ljubljano kot najpomembnejša mesta v državi. Zakon je leta 1920 določil, da Beograd voli

⁹⁵ Volilni red, člen 4. Glej str. 36. Volilni red, Priloga 1922, člen 4. Glej str. 38.

Pregled volilnih okrožij za volitve v Narodno skupščino

Pregled volilnih okrožij,

V zmislu odredbe državnega sveta je razdeljena naša država na naslednja volivna okrožja, ki volijo

1. belgrijsko	4 posl.	20. prijepoljsko-bjelopoljsko	3 posl.	45. ljubljansko	10 posl.
2. bitoljsko	6 "	21. rudniško	2 "	46. splitsko-dubrovniško	10 "
3. bregalnisko	5 "	22. skopsko	4 "	47. sibenisko	6 "
4. valjevsko	4 "	23. smederevsko	5 "	48. crnogorsko	7 "
5. vranjsko	7 "	24. tetovsko	4 "	49. v. kikinjsko-v. bečkercsko	7 "
6. zvečansko-rasko	4 "	25. tikveško	5 "	50. pančevsko	8 "
7. kosovsko	5 "	26. timoško	4 "	51. subotisko	6 "
8. kragujevsko	5 "	27. topliško	5 "	52. novosadsko	6 "
9. krajinsko	5 "	28. užičsko	4 "	53. somborsko-baranjsko	7 "
10. knjevsko	4 "	29. čučanski	4 "	54. mesto Belgrad	2 "
11. kumanovsko	3 "	30. banjaltsko	10 "	55. mesto Zagreb	2 "
12. metohijsko	3 "	31. bilinsko	6 "	56. mesto Ljubljana	1 "
13. moravsko	5 "	32. mostarsko	7 "	skupaj	315 posl.
14. niško	5 "	33. sarajevsko	7 "	Po pokrajinskih voli:	
15. obriško	2 "	34. iravniško	11 "	Srbija	73 posl.
16. pirotsko	5 "	35. tuzlansko	11 "	Makedonija	43 "
17. požirsko	6 "	36. bjelovarsko-krizevsko	8 "	Crna gora	7 "
18. požarevaško	6 "	37. varazdinsko	10 "	Bosna-Hercegovina	48 "
19. prizrensko	5 "	38. virovitiško	7 "	Vojvodina	54 "
		39. zagrebško	15 "	Hrvaška in Slavonija	68 "
		40. biško-krbavsko	5 "	Dalmacija	16 "
		41. požezsko	7 "	Slovenija	26 "
		42. sremsko	10 "	skupaj	315 posl.
		43. modruško-resko	6 "		
		44. mariiborsko	15 "		

6 poslancev, Zagreb 5 in Ljubljana 4. Milivoje Bašić je predlagal, naj bi vsako mesto, ki bi imelo nad 20.000 prebivalcev, volilo kot posebna volilna enota.⁹⁶ Dimitrije Mašić je enako predlagal za mesta nad 25.000 prebivalci.⁹⁷ Ladislav Polić je kritiziral število mandatov za Beograd, Zagreb in Ljubljano, saj bi bilo pravilneje 6, 5 in 3.⁹⁸ Vendar ga je Fran Smodej opozoril, češ da operira s stariimi podatki, saj se je število prebivalcev v teh mestih spremenilo.⁹⁹ S spremembami leta 1922 so določili, da se število poslancev v omenjenih treh mestih določa enako kot za ostala okrožja, kjer je bila osnova število prebivalcev.¹⁰⁰ Tako so v Beogradu in Zagrebu volili po 2 in v Ljubljani 1 poslanca.

Volilna okrožja, ki jih je predvidel predlog zakona, so bila različno velika. To je pomenilo tudi neenake možnosti nastopajočih na volitvah. Poslanci v začasnem parlamentu so ob razpravi o predlogu volilnega zakona opozarjali na različno velikost okrožij. Tako se je socialist Vitomir Korač spraševal, zakaj so bili Banat, Bačka in Baranja razdeljeni na 5 okrožij. Primerjal je velikost Zagrebske županije in Vojvodine, ki bi jo lahko razdelili le na 2 okrožji. Ti bi bili po velikosti podobni Zagrebški županiji. Ugotovil je, da so z razdelitvijo Vojvodine na 5 okrožij povečali število kvalificiranih mandatov. Po njegovem je predlog zakona z malimi okrožji in uvedbo kvalificiranega mandata odstopal od proporcionalnega sistema.¹⁰¹ Socialdemokrat Milan Korun je predlagal, naj bo Slovenija eno volilno okrožje. Menil je, da ne bo prevelika, sicer pa je bila svoja volilna enota tudi Črna gora.¹⁰² Slovenec je ob razpravi o okrožjih in kvalificiranih mandatih zapisal, da razbijanje države na majhna okrožja in kvalificirani mandati kažejo na pomanjkanje demokratskega duha pri nekaterih strankah. V članku *V luči demokracije* je bilo postavljeno vprašanje: »*Ali ne čutite, da s tem ubijate brezštevilno glasov, ki ne pridejo do veljave?*«. ¹⁰³ V majhnih okrožjih bi razdeljevali majhno število mandatov in proporc bi bil slabši kot v večjih okrožjih.

Spremembe zakona leta 1922 niso spremenile razdelitve na volilna okrožja. Zaradi novega načina razdeljevanja mandatov so okrožja razdelili na potrebno število okrajev (srezov). Število teh okrajev je moralo biti enako številu poslancev, ki so jih volili v okrožju. Velikost teh, recimo jim volilnih, okrajev so prilagodili velikosti upravnih okrajev. V primeru, da je bilo v volilnem okrožju premalo ali preveč upravnih okrajev, so jih razdelili ali združili v potrebno število volilnih okrajev.¹⁰⁴

⁹⁶ SB ZNP, zvezek V, 102. seja, str. 34, 17. junij 1920.

⁹⁷ Prav tam, 102. seja, str. 37, 17. junij 1920.

⁹⁸ Prav tam, 102. seja, str. 36, 17. junij 1920.

⁹⁹ Prav tam, 102. seja, str. 36, 17. junij 1920.

¹⁰⁰ Volilni red, člen 6. Glej str. 37. Volilni red, Priloga 1922, člen 6. Glej str. 39.

¹⁰¹ SB ZNP, zvezek V, 101. seja, 16. junij 1920, str. 19 in Slovenski narod, 8. julij 1920.

¹⁰² Prav tam, 101. seja, 16. junij 1920.

¹⁰³ Slovenec, 20. junij 1920.

¹⁰⁴ Volilni red, Priloga 1922, člen 8.

Število poslancev v okrožju

Volilni zakon je leta 1920¹⁰⁵ v 5. členu določil, da pride na vsakih 30.000 prebivalcev v volilnem okrožju en mandat, ostanek nad 17.000 pa je dal okrožju še eno poslansko mesto. Kot osnovo za ugotavljanje števila prebivalcev v volilnem okrožju so določili štetje prebivalcev l. 1910. Sprememba zakona je leta 1922¹⁰⁶ določila, da pride v volilnem okrožju en poslanec na vsakih 40.000 prebivalcev, zahtevani ostanek pa se je povišal na 25.000.¹⁰⁷ Razprava o 5. členu, ki je določil število poslancev, je bila zelo burna. Predlog Zakonodajnega odbora je bil en poslanec na 35.000 prebivalcev, na ostanek nad 18.000 pa še en poslanec. Dimitrije Mašič je predlagal razmerje 25.000:1, medklic pa je omenil celo 15.000:1. Svojo zahtevo po razmerju 25.000:1 je Mašič utemeljeval z naslednjim: vlada je v predlogu zakona predlagala razmerje 40.000:1, vendar je v zakonodajnem odboru popustila na 35.000:1. Če je torej popustila na 35.000:1, bi lahko tudi na 25.000:1.¹⁰⁸ Razmerje 25.000:1 in ostanek 14.000 je predlagal tudi Anton Kristan.¹⁰⁹ Dr. F. Jurtela je 18. junija 1920 v Slovenskem narodu zapisal, da mora biti število poslancev manjše, kot ga je predlagal zakon (35.000:1). Preveliko število poslancev je strošek. Preveliko število poslancev bi pomenilo podpiranje množice strank. »Bodoči zastopniki Jugoslavije bi morali biti elita, najboljši značaji iz vsega naroda. Med njimi se ne smejo nahajati troti, kreteni na duhu in telesu!«¹¹⁰ Na isti seji je minister za konstituanto radikal Stojan Protić ponudil popravek na 30.000:1, kar so še na isti seji tudi sprejeli.¹¹¹

Poslanci, ki so se zavzemali za večje število poslancev, so to opravičevali z nalogo, ki jo bo imela Ustavodajna skupščina. Za izdelavo ustave naj bi bilo s čim večjim številom poslancev zagotovljena prisotnost najrazličnejših interesov prebivalstva. Tisti, ki so zagovarjali manjšo sestavo ustavodajne skupščine, so to argumentirali z lažjim delom manjšega števila poslancev.

Tudi po opravljenem popisu prebivalstva leta 1921 so na volitvah leta 1923 in kasneje uporabljali podatke o številu prebivalcev iz leta 1910. Zaradi tega je imela Srbija večje število poslancev. Njej se na ta način niso poznale žrtve, ki jih je utrpela med balkanskima in prvo svetovno vojno. V tabelah, ki sledijo, vidimo razliko med številom prebivalcev po popisu leta 1910 in 1921 in razliko v številu mandatov glede na uradno razdelitev. Znak »+« pomeni, da bi upoštevanje rezultatov popisa iz leta 1921, potem ko bi jih lahko uporabili, okrožju prineslo več mandatov. Znak »-« pomeni, da bi imelo okrožje oz. pokrajina manj mandatov.

¹⁰⁵ Glej str. 37.

¹⁰⁶ Glej str. 39.

¹⁰⁷ Volilni red, člen 5 in Volilni red, Priloga 1922, člen 5.

¹⁰⁸ SB ZNP, zvezek V, 102. seja, 17. junij 1920, str. 27–28.

¹⁰⁹ Prav tam, 102. seja, 17. junij 1920, str. 30.

¹¹⁰ Slovenski narod, 18. junij 1920, str. 1 in 2.

¹¹¹ SB ZNP, zvezek V, 102. seja, 17. junij 1920, str. 33 in 36.

Zakon o volitvah narodnih poslancev iz septembra 1931 je govoril o banovinah in številu poslancev, ki jim pripadajo, in o okrajnih (sreskih) kandidatih. Poslanske mandate so razdeljevali za celo banovino.¹¹² Leta 1933 so bile banovine razdeljene še na volilna okrožja. V celi kraljevini jih je bilo 35. Sedaj je bila razdelitev mandatov predpisana za vsako okrožje. Kot posebno področje je bilo določeno območje mesta Beograda z Zemunom in Pančevim, kjer so volili 5 poslancev. V zvezi s številom mandatov v banovinah so bila omenjena mesta z več kot 100.000 prebivalci. Ta so bila svoj okraj, če niso bila hkrati glavna mesta banovin. Edini tak primer je bila Subotica. Za glavna mesta banovin je bilo določeno, da volijo v Zagrebu 4 poslance, v Ljubljani in Sarajevu po 2 ter v Banji Luki, Splitu, Cetinju, Novem Sadu, Nišu in Skopju po 1.¹¹³

	1910	1921	Razlika
Ljubljana-mesto	46630	53306	
Ljubljana–Novo mesto	421791	413072	
Maribor–Celje	595346	590086	
Slovenija			
Bjelovar–Križevci	332592	331027	
Lika–Krbava	204710	199625	
Modruš–Rijeka s Krkom in Kastavom	261283	249578	
Požega	265272	260327	–1
Srem	414234	407025	
Varaždin z Međimurjem	400293	401926	
Virovitica	272430	277061	
Zagreb	515014	504686	–1
Zagreb-mesto	79083	108338	+1
Hrvatska s Slavonijo			–1
Kotor–Dubrovnik–Split	390372	384173	–1
Šibenik–Zadar	236172	184462	–1
Dalmacija			–2
Banja Luka	406051	423240	
Bihać	229588	217023	–1
Mostar	281662	265330	
Sarajevo	299075	287214	
Travnik	285572	280709	
Tuzla	429854	416413	–1
Bosna in Hercegovina			–2
Črna gora	300000	198076	–2
Novi Sad	242991	250685	
Pančevo–Bela Crkva	313799	302863	–1
Sombor z Baranjo	282634	275166	
Subotica	233647	258629	
Velika Kikinda–Veliki Bečkerek	277258	279677	
Banat, Bačka in Baranja			–1

¹¹² Glej str. 40.

¹¹³ Zakon 1931, člen 4 in Zakon 1933, člen 4.

	1910	1921	Razlika
Beograd	157648	138943	-1
Beograd-mesto	89876	111740	+1
Čačak	138911	121888	
Kragujevac	189025	165768	-1
Krajina	129734	105458	
Kruševac	167371	152976	
Morava	203638	183959	-1
Niš	198768	187945	
Pirot	137714	131660	
Podrinje	238275	182358	-2
Požarevac	259906	217895	-1
Rudnik	85340	76094	
Smederevo	143216	128218	
Timok	159838	135048	-1
Toplice	110218	107731	
Užice	146763	119042	-1
Valjevo	157648	133984	-1
Vranje	275937	254371	-1
Srbija v mejah pred Balkanskimi vojnama			-9
Kosovo	193337	171082	-1
Metohija	104956	88701	
Prijepolje-Plevlja-Bijelo Polje-Berane	127552	119089	
Prizren	124101	87907	-1
Zvečane-Raška	162857	142915	-1
Kosovo, Metohija in Sandžak			-3
Bitola	232646	179595	-2
Bregalnica	101446	104460	
Kumanovo	144983	146911	+1
Ohrid	84395	69179	
Skopje	157078	146205	
Tetovo	146803	117329	-1
Tikveš	119657	92321	-1
Makedonija			-3

Kandidatne liste

Zakon iz leta 1920

Člen 33.

V času od začetka 65. dne po ukazu o volitvah najdalje do konca 75. dne po ukazu se morajo predložiti kandidatne liste v potrditev pristojnemu prvostopnemu sodišču. V volilnih okrožjih v Srbiji, ki spadajo pod več nego eno prvostopno sodišče, je pristojno prvostopno sodišče v okrožnem mestu, v Črni gori pa prvostopno sodišče v Podgorici. V volilnem okrožju, ki ga tvorijo okrožja beransko, bjelopoljsko, plevalsko in prijepoljsko, je pristojno

za prejem in potrditev kandidatnih list prvostopno sodišče v Prijepolju, v volilnem okrožju zvečanskem v Mitrovici, v volilnem okrožju Kotor–Dubrovnik–Splitu v Splitu, Šibenik–Zadru v Šibeniku, Pančevo–Beli crkvi v Pančevu, Maribor–Celje v Mariboru, Ljubljana–Novem mestu v Ljubljani, Bečkerek in Kikindi v Kikindi, za sremsko županijo v Mitrovici. Če nastane dvom, katero sodišče je pristojno za potrditev kandidatnih list, odloči o tem državni odbor.

Na izvodih kandidatnih list, ki morajo biti natisnjeni, ni treba, da bi bila natisnjena tudi imena predstavnikov in namestnikov za dotično občino ali dotični oddelke, ampak so lahko napisana.

Člen 34.

Kandidatne liste sme predložiti v vsakem volilnem okrožju (mestu) najmanj 100 volilcev.

Člen 35.

Kandidatne liste za volilna okrožja se sestavljajo tako-le:

Na čelu liste zapiše ime volilnega okrožja in dan volitev, za katere liste veljajo.

Potem pod I.:

Imena in priimki, prebivališča in poklici predlaganih kandidatov, ki imajo splošne pogoje po členu 13. tega zakona. Teh kandidatov mora biti toliko, kolikor prihaja takih poslancev na to volilno okrožje po porazdelitvi državnega odbora.

In pod II.:

Imena in priimki, prebivališča in poklici enega, oziroma več kandidatov s posebnimi pogoji, kakor tudi njih namestnikov po členu 14. tega zakona. Pod imena kandidatov se napišejo ločeno imena dveh predstavnikov te liste za glavni volilni odbor, dveh njiju namestnikov in po enega njenega predstavnika in enega njegovega namestnika za vsako volišče.

Pod vse to se podpišejo predlagatelji svojeručno.

Take, ki niso zmožni pisanja, podpiše z njih privolitvijo kdo drugi, ki pa se mora tudi podpisati.

S kandidatno listo vred morajo predlagatelji predložiti sodišču tudi pismeno privolitev vsakega predlaganega kandidata.

Predlagateljem ni treba na predloženi kandidatni listi navajati predstavnika in namestnika za ono volišče, za katero nimajo svojih ljudi.

Brez vprašanja in privolitve se ne sme nihče označiti za predstavnika ali namestnika liste in napisati na listo.

Če kdo zve, da je na katerikoli listi vpisan za predstavnika ali namestnika brez svoje vednosti in privolitve, ima pravico izjaviti pri sodišču, kjer je lista, da tega ne sprejme, in sodišče ga mora izbrisati ter o tem obvestiti enega izmed predlagateljev kandidatne liste.

Člen 39.

Z izvirnimi listinami vred morajo predlagatelji predložiti še toliko natisnjenih izvodov, kolikor je v dotičnem volilnem okrožju volišč, in še dva izvoda po vrhu za sodišče.

V natisnjene izvode kandidatnih list je prepovedano postavljati imena predlagateljev. Na teh izvodih se morajo samo označiti imena predstavnikov in namestnikov one občine, v katero se lista pošlje. Na vsakem takem izvodu mora biti na vrhu natisnjeno: »Za volišče: . . . v Beogradu, Kragujevcu, Šabcu itd.« Na izvodih, namenjenih za ona volišča, kjer se glasuje v več oddelkih, mora biti na vrhu natisnjeno: »Za volišče. . .« Na teh izvodih se označijo samo imena predstavnikov in namestnikov dotičnega volišča (oddelka).

Predsednik sodišča ali njegov namestnik se mora prepričati, ali se imena predlaganih oseb na vseh natisnjenih izvodih strinjajo z izvirno listo, ter jih vse potrditi s svojim podpisom in sodnim pečatom. Od vseh natisnjenih izvodov je treba v treh dneh vsaki občini v volilnem okrožju priporočeno poslati njen namenjeni izvod, oziroma njej namenjene izvode. Predsedniki volilnih odborov ali njih namestniki morajo te izvode na dan pred volitvami prilepiti na glasovalne skrinjice ter te postaviti v taki vrsti, kakor so kandidatne liste potrjene, tako da pride skrinjica, na kateri je lista z manjšo številko, pred skrinjico, na kateri je lista z večjo številko, in dalje po vrsti, tako da pride skrinjica, na kateri je lista z najmanjšo številko, vedno na prvo mesto od strani, na kateri se glasovanje prične.

Člen 40.

Vsaka kandidatna lista, ki se potrdi po teh predpisih, mora imeti na dan volitev ali na drugi določen dan na vsakem volišču svojo posebno skrinjico. Ko je taka lista izročena javnosti, jo sme vsakdo prepisati ali ponatisniti.

Člen 41.

V mestih, ki volijo poslance posebe, se sestavljajo kandidatne liste prav tako kakor v volilnih okrožjih; tudi nje je treba zaradi potrditve predložiti pristojnemu prvostopnemu sodišču, za mesto Beograd pa sodišču mesta Beograda. Imena kandidatov, kolikor je treba za posamezna mesta poslancev, in imena predstavnikov liste, kolikor jih je treba za volilne odbore v mestu, se postavijo v istem redu in ločeno kakor na okrožnih listah. Vse drugo se vrši prav tako kakor v okrožjih.

Člen 42.

Kandidatna lista, ki je že izročena sodišču, tudi ako še ni potrjena, se ne sme več preklicati in tudi ne izpreminjati. Samo če kateri izmed predlaganih kandidatov umrje ali če izgubi pravico, da bi bil izvoljen, se sme namesto njega predlagati drugi kandidat. Za tak predlog mora biti toliko predlagateljev kolikor za celokupno listo.

Take izpremembe v kandidatni listi so dovoljene samo predlagateljem prvotne liste in najdalje do pet dni pred volitvami. Novi prinosniki in novi predlagatelji takih izprememb se smejo jemati samo namesto onih oseb, ki so med tem umrle ali pa izgubile volilno pravico.

Te izpremembe se potrjujejo prav tako, kakor se potrjujejo celotne kandidatne liste.

Leta 1922 so v popravkih volilnega zakona na spremembe v tem poglavju opozorili takole:

Člen 33.

Člena 33. prvi odstavek se izpreminja ter se glasi.¹¹⁴

Najkasneje 25 dni pred dnem volitve se morajo predložiti kandidatne liste v potrditev pristojnemu prvostopnemu sodišču ... (Ostalo besedilo velja po dosedanem zakonu).

Člen 35.

Člen 35. se izpreminja ter se glasi.¹¹⁵

Liste za volilna okrožja se sestavljajo tako-le:

Na čelu liste se zapiše ime volilnega okrožja in dan volitev. Potem se označi nosilec liste, njega poklic in bivališče. Nato se zapišejo ime in priimek, prebivališče in poklic kandidatov za vsak administrativni srez, odnosno za dele srezov, ako so srezi razdeljeni po členu 8. Srezi se zapišejo po abecednem redu. Pod kandidata za vsak srez se napiše ime, priimek in poklic njegovega namestnika. Dva sreza smeta označiti eno in isto osebo za kandidata. V tem primeru mora biti namestnik eden in isti za oba sreza.

Nosilec liste ne sme imeti namestnika. Nosilec liste ne sme biti označen tudi kot kandidat za določen srez.

Pod imenom nosilca liste, sreskih kandidatov in namestnikov se napišejo ločeno imena dveh predstavnikov te liste za glavni volilni odbor, dveh njiju namestnikov in imena po enega njenega predstavnika in enega njegovega namestnika za vsako volišče.

Pod vse to se podpišejo predlagatelji svojeručno.

¹¹⁴ Primerjaj s 33. členom zakona iz l. 1920 na str. 47.

¹¹⁵ Primerjaj s 35. členom zakona iz l. 1920 na str. 48.

Take, ki niso zmožni pisanja, podpiše z njih pristankom kdo drugi, ki pa se mora tudi podpisati.

S kandidatno listo vred morajo predložiti predlagatelju pismen pristanek vsakega predlaganega kandidata ali namestnika. Predlagateljem liste ni treba na listi, ki jo predlagajo, navajati predstavnika in namestnika za ono volišče, za katero nimajo svojih ljudi.

Brez vprašanja in privolitve se ne sme nihče označiti za predstavnika ali namestnika liste in napisati na listo.

Če kdo izve, da je na katerikoli listi vpisan za predstavnika ali namestnika brez svoje vednosti in privolitve, ima pravico, izjaviti pri sodišču, pri katerem je lista, da tega ne sprejme, in sodišče ga mora izbrisati ter o tem obvestiti enega izmed predlagateljev kandidatne liste.

Člen 39.

Člena 39. prvi odstavek se izpreminja ter se glasi:¹¹⁶

Z izvirnimi listami vred morajo predložiti predlagatelji še toliko natisnjenih izvodov, kolikor je v dotičnem volilnem okrožju volišč, in še dva izvoda po vrhu za sodišče. Natisnjeni izvodi se morajo predložiti ločeno za vsak srez. Na njih je označiti samo nosilca liste in kandidata za dotični srez z njegovim namestnikom.

Zakon iz leta 1931 je o kandidatnih listah govoril takole:

Člen 17.

Najkesneje 25 dni pred dnem volitev se morajo predložiti kandidatne liste nosilcev državnih list kasacijskemu sodišču v Beogradu v potrditev.

Člen 18.

Kandidatna lista nosilcev državnih list se sestavlja tako-le:

Na čelu se zapiše dan volitev. Potem se označi nosilec liste, njega poklic in prebivališče.

Pod imenom nosilca liste se napišejo ločeno imena dveh predstavnikov te liste za glavni volilni odbor in dveh njiju namestnikov.

Tej listi je priložiti podpise po 60 predlagateljev iz vsakega upravnega sreza, kakor tudi z vsakega sedeža banovine, za katere se voli poslanec, in iz upravnega področja mesta Beograda.

Nepismene podpiše z njih pristankom kdo drugi, ki pa se mora tudi podpisati.

S kandidatno listo nosilca vred morajo predložiti predlagatelji sodišču tudi pismen pristanek nosilca državne liste.

¹¹⁶ Primerjaj z 39. členom zakona iz l. 1920, na str. 49.

Brez vprašanja in privolitve se ne sme nihče označiti za nosilca državne liste in napisati na listo.

Če kdo zve, da je na katerikoli listi vpisan za predstavnika ali namestnika brez svoje vednosti in privolitve, ima pravico, izjaviti pri kasacijskem sodišču v Beogradu, da tega ne sprejme, in sodišče ga mora izbrisati ter o tem obvestiti enega izmed predlagateljev državne kandidatne liste.

Člen 20.

Kandidatno listo nosilca državne liste imajo pravico podpisati kot predlagatelji samo oni, ki so vpisani v stalne volilne imenike. Za vse predlagatelje se mora istočasno predložiti potrdilo njih pristojnega sreskega, odnosno prvostopnega sodišča, da so pravilno vpisani v stalne volilne imenike. Taka potrdila izdajajo sreska, odnosno prvostopna sodišča v treh dneh.

Podpis sme izpodbijati samo oni, čigar ime je podpisano.

Sodišče mora vsakomur na vprašanje povedati, ali je podpisan ali ne. Odgovor sodišča je lahko usten ali pismen po zahtevi onega, ki vpraša. Kadar izjavi kdo izmed predlagateljev, ki niso večji pisanja, pred sodiščem ustno ali sodišču pismeno, da je kot predlagatelj podpisan brez svoje privolitve, ga mora sodišče izbrisati in o tem obvestiti enega izmed predlagateljev kandidatne liste, ti morajo namesto njega najti drugega najpozneje v petih dneh. Drugače sodišče sklene in razglasi v časopisih, da ta lista ni veljavna, če na njej ne ostane predpisano število predlagateljev.

Na zadnji strani kandidatne liste se mora pustiti prazen prostor za sodno potrditev.

Člen 21.

Vsaka državna kandidatna lista mora imeti najmanj po enega sreskega kandidata v vsakem upravnem srezu, kakor tudi po enega kandidata za vsak sedež banovine, za katerega se voli poslanec, po dva pa, kjer se volita po dva poslance, in po tri kandidate za upravno področje mesta Beograda; vsak teh kandidatov mora imeti svojega namestnika. V istem upravnem srezu, odnosno na sedežih banovin in v področju mesta Beograda sme imeti državna kandidatna lista tudi več sreskih kandidatov, odnosno kjer se volita dva ali se voli več kandidatov, več takih list.

Kandidatne liste sreskih kandidatov morajo biti potrjene po pristojnem sreskem, odnosno prvostopnem sodišču.

Sodišče potrdi samo ono kandidatno listo, ki obseza: dan volitev, ime in priimek nosilca državne kandidatne liste, na katere se veže; pismeno privolitev kandidata in namestnika, da kandidira za upravni srez ta in ta ..., odnosno za kraj ta in ta ..., na listi, na kateri je nosilec državne kandidatne liste ta in ta;

pismeno in overovljeno privolite dotičnega nosilca državne kandidatne liste, da se sme vezati označeni kandidat z njegovo nosilsko kandidatno listo; podpis najmanj 200 predlagateljev, volilnih upravičencev tega upravnega sreza, odnosno kraja;

predstavnik liste in po enega predstavnika in njegovega namestnika za vsako volišče.

Ni obvezno za predlagatelje in pravilnost liste, da naznačijo na kandidatni listi, ki jo predlože, predstavnika in njegovega namestnika za ona volišča, kjer jih nimajo.

Predstavniki sreske kandidatne list in njih namestniki morajo biti iz občine, v kateri se vrši glasovanje, in vpisani v njene stalne volilne imenike.

Člen 22.

Beograd s svojim upravnim področjem in ona mesta, ki volijo kot sedeži banovin po dva poslanca, predlože sodišču v potrditev listo s po dvema, odnosno tremi kandidati in po dvema, odnosno tremi namestniki.

Člen 23.

Vsa mesta tvorijo s srezu, na katerih ozemlju leže, eno volilno enoto, izvzemši mesta, za katere se kot sedeže banovin volijo poslanec, odnosno volita poslanca po § 4.

Člen 24.

Nosilec državne kandidatne liste, s čigar kandidatno listo se je vezal najmanj po en kandidat za vsak upravni srez, kakor tudi za vsak sedež banovine, za katerega se voli poslanec, in za upravno področje mesta Beograda, predloži, ko pristojna sodišča potrdi vse te kandidatne liste, in sicer najkasneje deset dni pred dnem volitev. Kasacijsko sodišče potrdi to listo, ko se uveri: da je kandidatna lista nosilčeva redno potrjena po §§ 20. in 21., da se je z njegovo kandidatno listo vezal vsaj po en sreski kandidat iz vsakega sreza in iz vsakega kraja (§ 21.) in da so vse te sreske kandidatne liste redno potrjene po pristojnem sodišču.

Člen 25.

Dva izvoda tako sestavljene državne kandidatne liste mora prinesiti najmanj pet podpisnikov v potrditev kasacijskem sodišču v Beogradu ter ju predati predsedniku ali njegovemu namestniku, ki jim mora o prejemu izdati takoj potrdilo.

Sodišče se mora nato najprej uveriti iz predloženih potrdil pristojnih sreskih, odnosno prvostopnih sodišč, ali so predlagatelji resnično vpisani v stalni volilni imenik, ali jih je toliko, kolikor jih je treba za vsak upravni srez in kraje

(§ 21.) in ali je predložena pismena privolitev nosilca; ko se uveri o tem, mora listo potrditi. En potrjeni izvod vrne predlagateljem proti potrdilu najpozneje v 24 urah po prejemu, drugega pa shrani pod svojim pečatom na varnem kraju. Prepis tega izvoda mora takoj poslati upravištvu državne tiskarne, da se objavi v »Službenih novinah kraljevine Jugoslavije« in v službenih listih kraljevskih banskih uprav pod rubriko: »Kandidati za narodne poslance«.

Člen 26.

Z izvirnimi državnimi kandidatnimi listami morajo predložiti predlagatelji še toliko natisnjenih izvodov, kolikor je v srezu, odnosno kraju volišč, in po dva izvoda za sodišče. Na natisnjenih izvodih je označiti samo nosilca liste, kandidata in namestnika za dotični srez, odnosno kraj (§ 21.) in predstavnika z njegovim namestnikom.

Na vsakem takem izvodu državne kandidatne liste mora biti na vrhu natisnjeno: »Za volišče v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani ...« Na izvodih, namenjenih za ona volišča, kjer se glasuje v več oddelkih ali četrtih, mora biti na vrhu natisnjeno: »Za volišče ....«.

Sodišče se mora uveriti, ali se imena predlaganih oseb na vseh natisnjenih izvodih strinjajo z izvirno kandidatno listo, ter jih vse potrditi s svojim podpisom in sodnim pečatom. Od vseh natisnjenih izvodov je treba v treh dneh pristojnemu sreskemu, odnosno prvostopnemu sodišču poslati za vse občine, odnosno za vsa volišča njih področja namenjene izvode, in sicer proti potrdilu o prejemu.

Volilni odbor mora te izvode na dan pred volitvami prilepiti v glasovalni sobi na vidno mesto.

Člen 27.

Vsako kandidatno listo, kakor tudi vsako kandidaturo, čim je izročena javnosti, sme vsakdo prepisati ali ponatisniti.

Člen 28.

Kandidatna lista sreskih in krajevnih kandidatov, kakor tudi državna kandidatna lista, ki je že izročena sodišču, tudi ako še ni potrjena, se ne sme več preklicati in tudi ne izpreminjati. Samo če kateri izmed predlaganih kandidatov umrje ali če izgubi pravico, da bi bil izvoljen, se sem namesto njega predlagati drug kandidat. Za tak predlog mora biti toliko predlagateljev, kolikor jih je bilo treba za kandidatno listo kandidata, ki je odpadel.

Take izpremembe v kandidatni listi so dovoljene samo najdalj do pet dni pred volitvami.

Te izpremembe se potrjujejo prav tako, kakor se potrjujejo celotne kandidatne liste.

Člen 29.

Če je po sodišču potrjena samo ena kandidatna lista, se glasuje samo za to listo.

Zakon iz l. 1933

Člen 17. (Ukinjen.)

Člen 18.

Državna kandidatna lista se sestavlja takole:

Na čelu se označi dan volitve. Potem se označi nosilec državne kandidatne liste, njegov poklic in bivališče.

Nato se označijo: ime in priimek, poklic in bivališče kandidatov za vse volilne enote v državi. Pod kandidatovo ime se zapišejo za vsako volilno enoto ime in priimek, poklic in bivališče njegovega namestnika.

Pod imena nosilca liste, sreskih kandidatov in njih namestnikov se napišejo ločeno imena dveh predstavnikov te liste za glavni volilni odbor in dveh njiju namestnikov kakor tudi imeni po enega predstavnika in po enega njegovega namestnika za volišča.

Tako sestavljeno listo predloži najmanj po 30 predlagateljev (pravnih volivcev) iz vsakega upravnega sreza izmed polovice skupnega števila upravnih srezov v državi, toda tako, da so ti upravni srezi na ozemlju vsaj dveh tretjin banovin.

Ne pismene predlagatelje podpiše z njih pristankom kdo drugi, ki pa se mora tudi podpisati.

Z državno kandidatno listo so predlagatelji dolžni predložiti sodišču tudi pismeno izjavo nosilca, vsakega kandidata in njegovega namestnika, ki se glasi: "Podpisani kot nosilec državne kandidatne liste – kot poslanski kandidat – kot namestnik narodnega poslanca za srez .....

..... izjavljam, da pristajam na to kandidaturo, in se zavezujem, da bom v svojem političnem delovanju varoval državno celoto in delal za narodno edinstvo in da ne bom pristopil k verskim, plemenskim in pokrajinskim strankarsko-političnim združbam." Pridržki k tej izjavi niso dovoljeni. Podpis na izjavi mora biti overovljen po pristojnem sreskem sodišču, kjer pa takega sodišča ni, po pristojnem prvostopnem, odnosno okrožnem sodišču. Zavoljo pravilnosti liste predlagatelji niso dolžni, označiti na kandidatni listi, ki jo predlagajo, predstavnika in njegovega namestnika za vsa volišča. Predstavniki za poedina volišča kakor tudi njih namestniki morajo biti iz občine, kjer se vrši glasovanje, in vpisani v njen stalni volilni imenik.

Brez vprašanja in odobritve se ne sme nihče označiti in na listi zapisati za predstavnika nosilca državne kandidatne' liste ali predstavnikovega namestnika.

če kdo zve, da je na katerikoli listi vpisan za predstavnika ali namestnika brez svoje vednosti in odobritve, ima pravico izjaviti kasacijskemu sodišču v Beogradu, da tega ne sprejme, in sodišče ga mora izbrisati ter o tem obvestiti enega izmed predlagateljev državne kandidatne liste.

Člen 20.

Državno kandidatno listo smejo podpisati kot predlagatelji samo tisti, ki so vpisani v stalne volilne imenike. Za vse predlagatelje se mora istočasno predložiti potrdilo njih pristojnega sreskega, odnosno prvostopnega sodišča, da so pravilno vpisani stalne volilne imenike. Taka potrdila izdajajo sreska, odnosno prvostopna sodišča v treh dneh.

Podpis sme izpodbijati samo oni, čigar ime je podpisano.

Sodišče mora vsakomur na vprašanje povedati, ali je podpisan ali ne. Odgovor sodišča je lahko usten ali pismen po zahtevi onega, ki vpraša. Kadar izjavi kdo izmed predlagateljev, ki niso večši pisanja, pred sodiščem ustno ali sodišču pismeno, da je kot predlagatelj podpisan brez svoje privolitve, ga mora sodišče izbrisati in o tem obvestiti enega izmed predlagateljev kandidatne liste; ti morajo namesto njega najti drugega najpozneje v petih dneh. Drugače sodišče sklene in razglasi v časopisih, da ta lista ni veljavna, če na njej ne ostane prepisano število predlagateljev.

Osporavati podpis predlagateljev je dopustno najdalj osem dni od dne predaje liste sodišču.

Na zadnji strani kandidatne liste se mora pustiti prazen prostor za sodno potrditev.

Člen 21.

Vsaka državna kandidatna lista mora imeti vsaj po enega kandidata v vsakem upravnem srezu, kjer se voli en poslanec, in po dva, kjer se volita dva poslanca, po enega kandidata v mestu, za katero se voli poslanec, kakor tudi po enega kandidata za vsak banovinski sedež, za katerega se voli poslanec, po dva, ali več, kjer se volita dva ali se voli več poslancev, in po pet kandidatov za upravno območje mesta Beograda, Zemuna in Pančeva (§ 4.); vsak teh kandidatov mora imeti svojega namestnika. V istem upravnem srezu, mestu, odnosno na banovinskih sedežih in v upravnem območju mesta Beograda, Zemuna in Pančeva ima državna kandidatna lista lahko tudi več sreskih kandidatov, odnosno več skupin kandidatov.

Sreski kandidati lahko kandidirajo največ v treh volilnih enotah; v tem primeru morajo biti vezani z isto državno listo.

Ena oseba sme biti na isti listi kandidat v dveh volilnih enotah in v tretji namestnik ali pa v eni volilni enoti kandidat in v dveh namestnik.

Namestnik sreskega kandidata je na isti listi lahko namestnik v treh volilnih enotah.

Če se izprazni kakorkoli mesto poslanca, ki je izvoljen kot sreski kandidat, pride na njegovo mesto njegov namestnik.

Kdor je izvoljen na več mestih za narodnega poslanca, se mora najdalj v 8 dneh, ko mu skupščina volitev potrdi, izjaviti, za katero mesto sprejema poslanski mandat.

Člen 22. (Ukinjen.)

Člen 23.

Vsa mesta so s srezii, na katerih ozemlju leže, ena volilna enota, izvzemši mesta, za katera se kot banovinske sedeže voli po § 4. poslanec, odnosno se volilo poslanci, in razen mest, ki imajo nad 100.000 prebivalcev.

Člen 24. (Ukinjen.)

Člen 25.

Dva primerka tako sestavljene državne kandidatne liste mora predložiti najmanj pet predlagateljev najknesnje 15 dni pred volitvami kasacijskemu sodišču v Beogradu v potrditev in ju predati predsedniku ali njegovemu namestniku, ki jim mora o prejemu takoj izdati potrdilo.

Sodišče se mora najprej iz predloženih potrdil pristojnih sreskih, odnosno prvostopnih ali okrožnih sodišč uveriti, ali so predlagatelji res vpisani v stalni volilni imenik, ali jih je potrebno število po § 18. in ali je priložena pismena privolitev in izjava nosilca, sreskih kandidatov in njih namestnikov po § 18.; ko se o tem uveri, potrdi listo. En potrjeni primerek vrne predlagateljem proti reverzu najdalj v treh dneh od dne prejema, drugega pa brani pod svojim pečatom na varnem kraju; od tega primerka je poslati takoj prepis upravi Državne štamparije, da se objavi v prvi številki »Službenih novin kraljevine Jugoslavije« in v službenih organih kraljevskih banskih uprav pod napisom: »Kandidati za narodne poslance«.

Člen 27.

Vsako državno kandidatno listo sme vsakdo prepisati ali ponatisniti, brž ko je izročena javnosti.

Člen 28.

Državna kandidatna lista, ki je že izročena kasacijskemu sodišču v Beogradu, najsi še ni potrjena, se ne more več preklicati in tudi ne kako izpreminjati. Če pa kateri izmed predlaganih kandidatov umre ali če izgubi pravico biti izvoljen, se sme namesto njega predlagati drug kandidat.

Take izpremembe v listi so dovoljene samo najdalj do 48 ur pred volitvijo in se potrjujejo na isti način, kakor državna kandidatna lista.

Člen 29.

Če je po sodišču potrjena samo ena kandidatna lista, se glasuje samo za to listo.

Leta 1920 je zakon določil, da je potrebno v desetih dneh, med 65. in 75. dnevom od razpisa volitev, na prvostopenjskih sodiščih vložiti kandidatne liste.¹¹⁷ Za okrožje Maribor–Celje je bilo pristojno sodišče v Mariboru, za okrožje Ljubljana–Novo mesto pa sodišče v Ljubljani. Kandidatna lista je bila v nekem volilnem okrožju veljavna, če jo je podpisalo najmanj 100 volivcev. Kandidatna lista je morala vsebovati seznam vseh kandidatov z navadnimi pogoji in seznam kandidatov za poslance s kvalificiranimi pogoji in njihovimi namestniki. Navedeni so morali biti tudi naslovi in poklici kandidatov. Kandidatna lista je lahko imela svoje predstavnike v glavnem volilnem odboru v okrožju in na vsakem volišču. Zato je moral biti h kandidatni listi priložen tudi seznam 2 predstavnikov in njihovih namestnikov dotične liste v glavnem odboru in seznam s po 1 predstavnikom in namestnikom za vsako volišče.¹¹⁸

V zvezi s poslanci s kvalificiranimi pogoji je potrebno opozoriti na zakonsko določbo in na njegovo izvajanje s strani Državnega odbora. Zakon je v 14. členu določil: »*Volilna okrožja, ki volijo več nego štiri poslance s splošnimi pogoji, morajo imeti na kandidatnih listah toliko kandidatov s temi posebnimi pogoji, kolikorkrat je število štiri v številu poslancev s splošnimi pogoji, ki jih volijo okrožja.*«¹¹⁹ Malce zapleteno in nerodno zapisano formulacijo je Državni odbor napak izvajal. Državni odbor je s štiri delil število vseh poslancev, ne pa število poslancev s splošnimi pogoji. Število vseh poslancev bi moral državni odbor deliti s pet. S to napako je Državni odbor povečal število kvalificiranih mandatov. V naslednjih tabelah je prikazan pregled razdelitve mandatov. Prvi stolpec prikazuje skupno število mandatov po okrožjih, sledi razdelitev na navadne in kvalificirane mandate, kakor je to določil Državni odbor. Predzadnji in zadnji stolpec pa prikazujeta razdelitev na navadne in kvalificirane mandate, kakor je to predpisal zakon. Okrepljen tisk označuje okrožja, kjer je bila razdelitev mandatov napačna. Zaradi napake državnega odbora je bilo v celi državi 20 kvalificiranih mandatov več, kot bi jih moralo biti. V Sloveniji bi moral biti v okrožju Maribor–Celje 1 kvalificiran mandat manj. Na Hrvaškem s Slavonijo je bilo 6 kvalificiranih mandatov preveč. V Bosni in Hercegovini je bilo 5 napak, v Vojvodini 4, v Srbiji 3 in v Makedoniji 1.

¹¹⁷ Glej Volilni red člen 33. Glej str. 47.

¹¹⁸ Volilni red, člani 33, 34 in 35. Glej str. 47 in ss.

¹¹⁹ Prav tam, člen 14. Glej str. 23.

Slovenija					
Ljubljana-mesto	4	4	0	4	0
Ljubljana–Novo mesto	15	12	3	12	3
Maribor–Celje	21	16	5	17	4
Hrvaška					
Bjelovar–Križevci	11	9	2	9	2
Lika–Krbava	7	6	1	6	1
Modruš–Rijeka	8	6	2	7	1
Požega	9	7	2	8	1
Srem	14	11	3	12	2
Varaždin z Međimurjem	13	10	3	11	2
Virovitica	9	7	2	8	1
Zagreb	17	13	4	14	3
Zagreb-mesto	5	5	0	5	0
Dalmacija					
Kotor–Dubrovnik–Split	11	9	2	9	2
Bosna in Hercegovina					
Banja Luka	13	10	3	11	2
Bihac	8	6	2	7	1
Mostar	9	7	2	8	1
Sarajevo	10	8	2	8	2
Travnik	9	7	2	8	1
Tuzla	14	11	3	12	2
Črna gora v mejah pred Balkanskimi vojnama					
Črna gora	10	8	2	8	2
Bačka, Banat in Baranja					
Novi Sad	8	6	2	7	1
Pančevo in Bela Crkva	9	7	2	8	1
Sombor z Baranjo	9	7	2	8	1
Subotica	8	6	2	7	1
Velika Kikinda–Veliki Bečkerek	10	8	2	8	2
Srbija v mejah pred Balkanskimi vojnama					
Beograd	5	4	1	4	1
Beograd-mesto	6	6	0	6	0
Čačak	5	4	1	4	1
Kragujevac	6	5	1	5	1
Krajina	4	3	1	3	1
Kruševac	6	5	1	5	1
Morava	7	6	1	6	1
Niš	7	6	1	6	1
Pirot	4	3	1	3	1
Podrinje	8	6	2	7	1
Požarevac	9	7	2	8	1
Rudnik	3	2	1	2	1
Smederevo	5	4	1	4	1
Timok	5	4	1	4	1

Toplice	4	3	1	3	1
Užice	5	4	1	4	1
Valjevo	5	4	1	4	1
Vranje	9	7	2	8	1
Kosovo, Metohija in Sandžak					
Kosovo	6	5	1	5	1
Metohija	3	2	1	2	1
Prijepolje–Pljevlja–Bijelo Polje–Berane	4	3	1	3	1
Prizren	4	3	1	3	1
Zvečane–Raška	5	4	1	4	1
Makedonija					
Bitola	8	6	2	7	1
Bregalnica	3	2	1	2	1
Kumanovo	5	4	1	4	1
Ohrid	3	2	1	2	1
Skopje	5	4	1	4	1
Tetovo	5	4	1	4	1
Tikveš	4	3	1	3	1
Vsa kraljevina	419	331	88	351	68

Kandidatni listi so morale biti priložene tudi izjave vseh kandidatov, da se strinjajo s kandidiranjem. Sodišče je moralo potrjeno kandidatno listo v štiriindvajsetih urah vrniti predlagateljem, prepis pa je moralo poslati v obvezno objavo v Službenih novinah Kraljevine SHS in v pokrajinske uradne liste. Na sodišče je bilo potrebno predložiti tudi natisnjene kandidatne liste za vsako volišče posebej. Na dan volitev je morala imeti vsaka lista svojo skrinjico.¹²⁰

Kandidatnih list potem, ko so bile oddane na sodišče, ni bilo več mogoče spreminjati. Izjema je bilo le nadomeščanje umrlih kandidatov ali tistih, ki so izgubili pasivno volilno pravico. Vendar so lahko te spremembe uveljavili le podpisniki prvotne kandidatne liste. Zadnji rok za te spremembe je bil pet dni pred volitvami.¹²¹

Po spremembi zakona leta 1922 je bil rok za oddajo kandidatnih list petindvajset dni pred volitvami. Ohranjen je bil sistem prijavljanja na prvostopenjskih sodiščih in zahtevanih 100 podpisov volivcev.¹²²

Pomembna sprememba je bila leta 1922 vpeljava sreskih kandidatov. To je pomenilo, da se je morala temu prilagoditi tudi kandidatna lista. Kandidatno listo so sestavljali nosilec in kandidati za vsak volilni okraj (srez) posebej. Slednji so imeli tudi svoje namestnike. En kandidat je lahko predstavljal tudi dva okraja, pri čemer je moral biti tudi namestnik za oba okraja isti. Nosilec liste ni imel namestnika in ni smel biti okrajni kandidat.¹²³

¹²⁰ Prav tam, člani 35, 39 in 40. Glej str. 48 in ss.

¹²¹ Prav tam, člen 42. Glej str. 50.

¹²² Prav tam, Priloga 1922, člen 33. Glej str. 50.

¹²³ Prav tam, Priloga 1922, člen 35. Glej str. 50.

Tudi po spremembah zakona iz leta 1922 je bilo potrebno sodišču predati celotno kandidatno listo. Poleg tega je bilo potrebno predati še natisnjene kandidatne liste za vsako volišče, vendar sedaj za vsak okraj posebej. Na listi za posamezno volišče je moral biti zapisan nosilec liste ter okrajni kandidat z namestnikom.¹²⁴

Spremenjen je bil tudi način sestavljanja kandidatnih list v mestih, ki so bila posebna volilna okrožja. Pravzaprav je bil specifičen le način sestave kandidatne liste v mestu, kjer bi volili le enega poslanca. Tam bi listo sestavljala le kandidat in njegov namestnik.¹²⁵

Volilni zakon iz leta 1931 je zahteval, da vsaka kandidatna lista imenuje kandidate v celi državi. Kandidatno listo nosilca je moralo podpreti najmanj 60 predlagateljev v vsakem upravnem okraju. Predlogu volilne liste so morali biti predloženi dokumenti, s katerimi so kandidati potrjevali pristanek. Lista nosilca je morala biti vložena najkasneje petindvajset dni pred volitvami pri kasacijskem sodišču v Beogradu.¹²⁶

S kandidatno listo nosilca državne liste je morala biti povezana tudi vsaj ena kandidatna lista okrajnega (sreskega) kandidata v vsakem okraju oz. v mestih, kjer so volili svojega poslanca. Vsak okrajni kandidat je moral imeti svojega namestnika. Z listo nosilca državne liste se je lahko v nekem okraju vezalo več list. Listo okrajnega kandidata je moralo podpreti 200 volilnih upravičencev v upravnem okraju. To listo je moralo potrditi prvostopenjsko sodišče v okraju.¹²⁷

Nosilec državne liste je moral najkasneje deset dni pred volitvami dati kasacijskemu sodišču v potrditev svojo listo in listo vseh kandidatov, ki so se vezali z njegovo listo. Kot dokaz, da so se z njegovo kandidaturo vezali okrajni kandidati, je moral priložiti potrdila prvostopenjskih sodišč o veljavnosti liste okrajnega kandidata. Kasacijsko sodišče je moralo vlogo rešiti v štiriindvajsetih urah. Pri tem je bilo najpomembnejše, da je imel nosilec državne liste v vsakem okraju svojega kandidata. Prepis potrjene liste je moralo poslati v objavo v Službene novine Kraljevine Jugoslavije in podobnim glasilom v posameznih banovinah. Predlagatelj kandidatne liste je moral sodišču poslati tudi natisnjene kandidatne liste za vsa volišča. Te natisnjene kandidatne liste so morale biti na dan volitev izobešene na volišču. Natisnjene kandidatne liste so morale vsebovati imena in priimke nosilca liste, okrajnega kandidata in njegovega namestnika ter predstavnika liste in njegovega namestnika na dotičnem volišču.¹²⁸

¹²⁴ Prav tam, Priloga 1922, člen 39. Glej str. 51.

¹²⁵ Prav tam, Priloga 1922, člen 41.

¹²⁶ Zakon 1931, člena 17 in 18.

¹²⁷ Prav tam, člen 21.

¹²⁸ Prav tam, členu 24, 25 in 26.

Leta 1933 so proceduro prijavljanja kandidatnih list poenostavili. Nosilec in okrajni kandidati so bili skupaj na eni listi in lista je morala biti poslana v potrditev kasacijskemu sodišču 15 dni pred volitvami. Kandidatno listo je moralo podpirati vsaj po 30 volivcev v vsakem upravnem okraju, v vsaj polovici upravnih okrajev v državi in vsaj na ozemlju dveh tretjin banovin. Predlagatelji so morali biti vpisani v stalne volilne imenike. Potrdilo o vpisu predlagateljev v volilne imenike, ki ga je izdalo prvostopenjsko sodišče, je bilo potrebno poslati kot prilogo ob prijavljanju kandidatne liste pri kasacijskem sodišču.¹²⁹

Kandidatna lista je morala imeti vsaj po enega kandidata v vsakem upravnem okraju, v okrajih, kjer so volili več poslancev, pa ustrezno več. Vsak okrajni kandidat je moral imeti svojega namestnika. Posameznik je lahko kot okrajni kandidat kandidiral v največ treh volilnih enotah, vendar na listi istega nosilca državne liste. Posameznik je lahko bil na isti listi v dveh volilnih enotah kandidat in v tretji namestnik oz. v eni kandidat in v dveh namestnik. Namestnik okrajnega kandidata je bil lahko na isti listi namestnik v treh volilnih enotah. Okrajnega kandidata je v primeru izgube mandata nadomestil njegov namestnik. Kandidat, ki je bil izvoljen v več volilnih enotah, se je moral v treh dneh po potrditvi mandata odločiti, kjer bo obdržal mandat.¹³⁰

Kasacijsko sodišče v Beogradu je moralo v treh dneh potrditi pravilnost kandidatne liste. Pri tem je moralo pregledati potrdila prvostopenjskih sodišč o vpisanosti podpisnikov liste v volilne imenike. Prepis potrjene liste je moralo sodišče poslati v objavo v Službene novine Kraljevine Jugoslavije in podoba glasila v banovinah.¹³¹

Predlagatelji so morali kasacijskemu sodišču dostaviti tudi natisnjene kandidatne liste za posamezna volišča. Te natisnjene liste so morale biti na dan volitev javno izobešene na volišču.¹³²

Lista, ki je bila poslana v potrditev na kasacijskem sodišču, se ni mogla več spreminjati. Izjema so bile spremembe zaradi smrti kandidata oz. izgube pasivne volilne pravice katerega izmed kandidatov. Tovrstne spremembe so bile dovoljene do osemindeset ur pred volitvami.¹³³

Predlog sprememb volilnega zakona, ki ga je Odbor za preučitev zakonskega predloga o spremembah in dopolnitvi Zakona o volitvah narodnih poslancev poslal narodni skupščini v obravnavo, je vseboval spremembe načina sestave in prijave kandidatne liste. Narodna skupščina je začela obravnavati spremembe volilnega zakona na 22. seji, 8. februarja 1933. Predlagan je bil tudi nov način razdeljevanja mandatov, ki pa je bil še bolj zapleten kot prejšnji.

¹²⁹ Zakon 1933, člani 18, 20 in 25.

¹³⁰ Prav tam, člen 21.

¹³¹ Prav tam, člen 25.

¹³² Prav tam, člen 26.

¹³³ Prav tam, člen 28.

Zapleten način razdeljevanja mandatov so redki poslanci in senatorji, ki so bili zoper predlog zakona, predstavljali kot enega svojih glavnih argumentov.¹³⁴ Način razdeljevanja mandatov, kakršen je prišel v spremembe zakona, je na 25. seji Narodne skupščine, 14. februarja 1933, predlagal Vasilije Trbič. Trbič je predlagal tudi povečanje števila mandatov v banovinah. Z njegovim predlogom sta se strinjala vlada in pristojni odbor.¹³⁵ Nekaj poslancev je predlagalo uvedbo tajnih volitev, čemur je večina nasprotovala. Predlagali so tudi povežavo kandidatov z nosilcem liste na osnovi strankarske pripadnosti, kar je večina zavračala.¹³⁶ Proti zakonu je govoril tudi Mita Dimitrijević, ki je izjavil, da je zakon slaba kopija italijanskega in romunskega. Tajne volitve so po njegovem mnenju edini garant svobodnih volitev.¹³⁷ Za tajne volitve se je zavzemal tudi Živan Lukić.¹³⁸ Proti predlogu zakona je bil tudi Bogumil Vošnjak, Miloš Dragović pa je v imenu Narodnega seljačkega kluba izjavil, da bodo poslanci kluba glasovali proti. Po načelni razpravi je o zakonu glasovalo 140 poslancev, 120 ga je podprlo, 20 pa mu je nasprotovalo. Na isti seji je bilo po razpravi o podrobnostih in sprejemu Trbičevega dopolnila še drugo glasovanje o spremembah volilnega zakona. Tokrat je glasovalo le 112 poslancev. 100 poslancev je bilo za in 12 proti. Ob obeh glasovanjih je bila večina poslancev odsotna, saj je skupščina štela 305 poslancev.

Tudi v senatu je nekaj posameznikov nasprotovalo predlogu zakona. Petar Djirlić je izjavil, da bo Narodni klub glasoval proti predlogu, ker predlog zakona krši enakost, splošnost in tajnost volitev.¹³⁹ Emilo Gavrića pa je menil, da bi bilo potrebno ženskam dati volilno pravico. Enakega mnenja je bil tudi Vladimir Ravnihar, ki je sicer podpiral zakon.¹⁴⁰ Na 22. seji, 23. februarja 1933, so senatorji glasovali o načelni podpori zakonu in o podpori po podrobni razpravi. Ob prvem glasovanju je glasovalo 47 senatorjev za in 5 proti, 22 jih je bilo odsotnih. Ob drugem glasovanju je zakon podprlo 45 senatorjev, 5 jih je nasprotovalo, 24 jih je glasovanje zapustilo.

¹³⁴ SB NS, od 22. do 25. seje in SB S od 19. do 22. seje.

¹³⁵ Prav tam, 25. seja, 14. februar 1933, str. 90.

¹³⁶ Govor Svetislava Hodjere, poročevalca manjšine v odboru, SB NS, 22. seja, 8. februar 1933.

¹³⁷ SB NS, 23. seja, 9. februar 1933.

¹³⁸ Prav tam, 23. seja, 9. februar 1933.

¹³⁹ SB S, 20. seja, 21. marec 1933.

¹⁴⁰ Prav tam, 21. seja, 22. februar 1933.

Volišča in volilni material

Zakon l. 1920

*Volišča volilni odbor na voliščih, glasovanje¹⁴¹**Člen 50.*

V volilnem okrožju mora biti volišče v poslopju občinskega urada; če pa je to poslopje neprikladno ali če se vrši glasovanje na več krajih, se morajo volitve vršiti v šolskem ali drugem poslopju, ki ga občinski urad določi za to. Nikakor pa se glasovanje ne sme vršiti v prostorih, ki so namenjeni bogoslužju.

V občinah, ki imajo nad 800 volilcev, se mora glasovanje vršiti na več krajih po oddelkih, kakor pač volilci prebivajo; toda vsak oddelek tvori eno volišče.

Če pa so hiše v eni občini zelo daleč od poslopja, kjer bi se moralo vršiti glasovanje, tako da bi bilo volilcem težko priti na volišče, sme državni odbor tudi manjše občine razdeliti na oddelke.

Volišče in poslopje, kjer se bo glasovalo, mora občinski urad objaviti najmanj deset dni pred volitvami.

Kjer so občine male, sme državni odbor, če je to potrebno, odrediti za dve občini samo eno volišče; toda tedaj ne sme biti več nego 800 volilcev združenih v eno volišče.

Istočasno, ko občinski uradi prvostopnemu sodišču predložijo abecedne volilne imenike v zmislu člena 21. v odobritev, morajo tudi svoji pokrajinski vladi, oziroma v krajinah, kjer je ni, ministrstvu za notranje zadeve predložiti poročilo, koliko volilcev je v vsej občini vpisanih v volilni imenik in koliko bi bilo potemtakem treba v tej občini določiti volišč. Pokrajinska vlada, oziroma ministrstvo za notranje zadeve, morajo takoj, ko se jim predložijo ta poročila, državnemu odboru predlagati število volišč v dotični občini. Če bi državni odbor določil več ali manj volišč, nego je bilo v dotični občini sestavljenih in prvostopnemu sodišču v potrditev predloženih abecednih volilnih imenikov za dotično občino (člen 21.), mora dotični občinski urad v treh dneh po prejetem poročilu o tem prvopredložene volilne imenike preurediti po sklepu državnega odbora ter jih predložiti prvostopnemu sodišču, da postopa po členu 21.

Člen 52.

Na vsakem kraju, kjer se vrši glasovanje, mora biti volilni odbor, sestavljen iz enega občinskega odbornika, ki ima volilno pravico za skupščino in ki ga je izvolil občinski odbor; potem iz po enega predstavnika onih kandidatnih list,

---

¹⁴¹ Volilni red, str. 50 do 62.

ki imajo svoje predstavnike, in iz enega sodnika ali absolviranega pravnika ali sodnega uradnika.

Sodnik, absolvirani pravnik ali sodni uradnik ali oni, ki ga nadomešča, je predsednik volilnemu odboru; kjer občinskih odborov ni, opravlja funkcijo občinskega odbornika v volilnem odboru volilec, ki ga določi prvostopno sodišče.

Če volilci iz več občin volijo na enem volišču (člen 50.), pride v volilni odbor po en občinski odbornik iz vsake občine.

Predsedniki volilnih odborov imajo pravico glasovati v občini, kjer opravlja jo na dan volitev predsedniško dolžnost, ako predlože potrdilo, da so vpisani v abecedni volilni imenik svoje občine. To potrdilo se mora priključiti zapisniku volilnega odbora.

Člen 57.

Na dan volitev se mora volilni odbor ob sedmih zjutraj sestati v poslopju za volitve pred vrati glasovalne sobe, jo odpreti, iti vanjo in, ko se je prepričal, da so skrinjice in zabojčki s kroglicami kakor tudi vse drugo v redu, mora sestaviti zapisnik, v katerem se ugotovljeno stanje potrdi. Nato mora odpreti usta skrinjic in tudi to zabeležiti v zapisniku. Zapisnik morajo podpisati vsi člani volilnega odbora. Nato se začne sprejemanje glasov.

Člen 58.

Da se ob glasovanju vzdržuje red, za to skrbi predsednik volilnega odbora. Če je treba, sme zahtevati pomoč od občinskega ali državnega oblastva in to se mora odzvati njegovemu pozivu. Člani odbora, ki mislijo, da to ni potrebno, imajo pravico, da svoje mnenje zabeležijo v zapisniku.

Člen 61.

Nihče ne sme stopiti na volišče z orožjem ali pa z orodjem, porabnim za boj, razen v primeru, določenem v členu 58. tega zakona, kadar predsednik volilnega odbora pozove oboroženo pomoč, da vzdržuje red na volišču.

Niti državni niti samoupravni uslužbenci, ki nosijo po službenih predpisih orožje, ne smejo priti na volišče z orožjem, da izvrše svojo volilno pravico.¹⁴²

Člen 62.

V sobo, kjer se glasuje, je volilce spuščati po vrsti, po enega ali več, nikakor pa ne več nego po pet naenkrat.¹⁴³

¹⁴² V Zakonu 1931 in 1933 je to vsebina 45. člena. Izjemni primeri pa so omenjeni v 42. členu zakona.

¹⁴³ V Zakonu 1931 in 1933 je to vsebina 46. člena.

Člen 63.

Vsak volilec, ko stopi v glasovalno sobo, mora, preden glasuje, povedati glasno, da ga slišijo vsi člani volilnega odbora, ime, priimek in poklic, v mestih, kjer je več volišč, pa tudi svoje stanovanje. – Ako volilca nihče v volilnem odboru ne pozna, ga predsednik odbora, ko se je prepričal, da je volilec vpisan v volilni imenik vpraša, ali je res oni, pod čigar imenom se je javil h glasovanju, ter ga opozori na zakonite posledice, če bi glasoval na tuje ime; če volilec potrdi, da je on tisti, pod čigar imenom se je javil h glasovanju, se mora o tem neznanem volilcu sestaviti zapisnik, v katerega se zabeleži njegov osebni popis kakor tudi ulica in številka stanovanja. Predsednik ima pravico odrediti, da se tak neznan volilec tudi takoj fotografira. Ako tak neznan volilec na zahtevo volilnega odbora o svoji identiteti ne predloži dokazil, ki bi bila po presoji odbora zadostna, ga odbor ne sme pripustiti h glasovanju. Ako se v volilnem odboru glede volilca pojavi dvom o njegovi identiteti, mora odbor odločiti z večino glasov, ali se tak volilec pripusti h glasovanju ali ne.

Predsednik ali eden izmed članov volilnega odbora mora vsakemu volilcu, preden ga pripusti h glasovanju, glasno povedati, katero ali čigavo kandidatno listo predstavljajo glasovalne skrinjice. Ako volilec ni več čitanju, mu mora na njegovo zahtevo predsednik ali član odbora prečitati vsa imena na kandidatnih listah. Ako se vse to ne zgodi, ima vsak član odbora pravico, da temu ugovarja in da, ko se glasovanje izvrši, zabeleži v zapisnik protest zoper nepravilno postopanje odbora. – Vsak predstavnik liste ali njegov namestnik ima pravico volilcu povedati, kateri stranki ali politični skupini pripada ta ali ona kandidatna lista ali skrinjica.

Predsednik da volilcu, preden ta prične glasovati eno kroglico; ko volilec prejme kroglico, jo dene v desno roko, zapre roko in gre s tako zaprto roko od skrinjice do skrinjice po vrsti, vtakne v vsako skrinjico roko, kroglico pa pri tem spusti v ono skrinjico, na kateri je prilepljena ona kandidatna lista, za katero hoče glasovat. Ko potegne roko iz poslednje skrinjice, jo mora vpricho vseh odpreti, tako da lahko vidi vsakdo, da nima več kroglice v njej in da je glasoval. Ves čas, dokler volilec glasuje, morajo predsednik in člani volilnega odbora paziti na to, da volilec ne dene kroglice v drugo roko in je ne odnese s seboj.

Oni volilec, ki zaradi tehtne hibe ne bi mogel glasovati tako, kakor je povedano v tem členu, ima pravico pred volilni odbor privedi pooblaščenca, da namesto njega odda glas. O tem mora sklepati volilni odbor ter sklep zabeležiti v zapisnik.

Člen 65.

Volilni odbor ne sme zabraniti nikomur, ki je vpisan v abecedni volilni imenik, da ne bi glasoval. Če pa ima odbor ali posamezen član odbora kaj

pripomniti, mora odbor ali oni član, ki ima kaj pripomniti, to postaviti v zapisnik. Ako se volilec prijavi h glasovanju, pa je na njegovo ime že glasoval kdo drugi, mora predsednik volilnega odbora potem, ko je postopal po prvem odstavku člena 63. ter se nedvomno prepričal, da je volilec identičen z onim, ki je vpisan v abecedni volilni imenik, odrediti, da se njega ime, priimek in poklic vpiše v poseben seznamek, ki se vodi kot seznamek za take osebe; ne sme ga pa pripustiti h glasovanju. Ta seznamek priloži volilni odbor volilnim spisom, v volilnem zapisniku pa je tak primer zabeležiti in navesti število takih oseb. Pri verifikaciji volitev s takimi primeri upošteva skupščina tudi število teh oseb, ako to vpliva na izid volitve.

Člen 66.

V mestih se imenuje lista po imenu oseb, ki so na njih zapisane na prvem mestu. V volilnih okrožjih pa se lista imenuje po imenu onih dveh oseb, ki sta na njej na prvem mestu, ena po I., druga pod II.

Člen 67.

Nobeno oblastvo ne sme nikoli in nikjer volilca klicati na odgovor za glas, ki ga je oddal pri volitvah, niti ne zahtevati od njega, naj pove, za koga je glasoval.

Člen 68.

Glasovanje traja neprestano ves dan do šestih popoldne. Samo če nastane nered, se sme s pritrditvijo odborske večine glasovanje prekiniti, dokler se ne povrne red. Povod nereda in čas, za katerega se je moralo glasovanje prekiniti, se mora zabeležiti v zapisnik. Ob šestih se zapre dvorišče ali poslopje, ako dvorišča ni, in se ne sme nihče več pustiti vanje; nadaljevati pa se mora sprejemanje glasov onih volilcev, ki so že bili na dvorišču ali v poslopju, dokler ne glasujejo vsi, ne glede na to, do kdaj to traja. Ako se je moralo zaradi nereda glasovanje prekiniti za dalje nego eno uro, se za toliko časa po šestih nehajo puščati volilci na volišče.¹⁴⁴

Člen 69.

Ves čas glasovanja se mora voditi zapisnik o vsem, kar bi se dogodilo in kar smatra katerikoli član volilnega odbora za vredno, da se zabeleži. Vsi člani volilnega odbora morajo zapisnik podpisati. Ako pa bi ga predstavniki kandidatnih list ne podpisali, velja zapisnik tudi brez njih podpisov. Vsak član odbora sme oddajati svoje posebno mnenje in svoje pripombe.¹⁴⁵

¹⁴⁴ V Zakonu 1931 in 1933 je to vsebina 50. člena.

¹⁴⁵ V Zakonu 1931 in 1933 je to vsebina 51. člena.

Člen 70.

Na dan volitev, na dan pred volitvami in na dan po volitvah je prepovedano točiti ali kakorkoli dajati alkoholne pijače. To prepoved mora občinski urad razglasiti.¹⁴⁶

Leta 1922 so spremenili 66. člen zakona:

Člen 66.

Člen 66. se izpreminja ter se glasi:

V volilnem okrožju (mestu) se imenujejo liste po nosilcu liste, v volilnih srezih pa se imenujejo skrinjice po nosilcu liste in sreskem kandidatu.

V zakonu iz l. 1931 so bile uporabljene osnovne značilnosti zakona iz l. 1920 oz. njegovi popravki iz l. 1922. Spremembe zakona l. 1933 razdelka o voliščih, volilnih odborih in glasovanju ni spreminjal.

Člen 34.

Volišče mora biti v poslopju občinskega urada; če pa je to poslopje neprikladno ali če se vrši glasovanje na več krajih, se morajo volitve vršiti v šolskem ali drugem poslopju, ki ga občinski urad določi za to. Nikakor pa se glasovanje ne sme vršiti v prostorih, ki so namenjeni bogoslužju.

V občinah, ki imajo nad 800 volilcev, se mora glasovanje vršiti na več krajih po oddelkih, kakor pač volilci prebivajo, toda vsak oddelek tvori eno volišče. Če pa so hiše v kaki občini zelo daleč od poslopja, kjer bi se moralo vršiti glasovanje, tako da bi bilo volilcem težko priti na volišče, sme državni odbor tudi manjše občine razdeliti na oddelke.

Volišče in poslopje, kjer se bo glasovalo, mora občinski urad objaviti najmanj deset dni pred volitvami.

Kjer so občine majhne, sme državni odbor, če je to potrebno, odrediti za dve občini samo eno volišče; toda tedaj ne sme biti več nego 800 volilcev združenih v eno volišče.

Istčasno, ko občinski uradi pristojnemu sodišču predlože stalne volilne imenike v odobritev, morajo tudi kraljevski banski upravi predložiti poročilo, koliko volilcev je v vsej občini vpisanih v volilni imenik in koliko bi bilo potemtakem treba v tej občini določiti volišč. Banske uprave morajo ta poročila takoj vročiti ministrstvu za notranje posle, ki predlaga po njih državnemu odboru število volišč v dotični občini. Če bi državni odbor določil več ali manj volišč, nego je bilo v dotični občini sestavljenih in pristojnemu sodišču v potrditev preloženih stalnih volilnih imenikov za dotično občino, mora dotični

¹⁴⁶ V Zakonu 1931 in 1933 je to vsebina 52. člena.

občinski urad v treh dneh po prejetem poročilu o tem prvopredložene volilne imenike preurediti po sklepu državnega odbora ter jih predložiti pristojnemu sodišču v potrditev.

Člen 35.

Vsako poslopje, v katerem se vrši glasovanje, mora imeti, ako samo ni dovolj prostorno, ograjeno dvorišče, ki se lahko zapre.

Člen 36.

Na vsakem kraju, kjer se vrši glasovanje, mora biti volilni odbor, sestavljen iz enega občinskega odbornika, ki ga določi sreski načelnik; potem iz po enega predstavnika onih kandidatnih list, ki imajo svoje predstavnike in iz predsednika volilnega odbora, ki ga določi državni odbor. Če volilci iz več občin volijo na enem volišču (§ 34.), pride v volilni odbor po en občinski odbornik iz vsake občine.

Predsedniki volilnih odborov imajo pravico glasovati v občini, kjer opravljajo na dan volitev predsedniško dolžnost, ako predlože potrdilo, da so vpisani v stalni volilni imenik svoje občine. To potrdilo se mora priključiti zapisniku volilnega odbora.

Člen 37.

Najdalj 15 dni pred dnevom volitev določi državni odbor za vsako volišče predsednika volilnemu odboru. Če bi kateri izmed postavljenih predsednikov imel posebno važen vzrok, da ne sprejme te dolžnosti, se mora v treh dneh od ne, ko je razpored državnega odbora objavljen, obrniti s prošnjo na državni odbor ter navesti vzroke, iz katerih ne more sprejeti te dolžnosti. Ako prizna državni odbor navedene vzroke za utemeljene, odveže prosilca dolžnosti ter določi namesto njega drugega; ako pa državni odbor navedenih vzrokov ne spozna za utemeljene, obvesti prosilca po političnem oblastvu prve stopnje, da prošnji ne more ugoditi.

Prošnja, ki se predloži po navedenem roku, se nikakor ne upošteva.

Samo v tem izrednem in nepričakovanem primeru, da bi določeni predsednik volilnega odbora, iz nepremagljivega vzroka ne mogel priti, ga nadomešča občinski predstojnik ali njegov namestnik v občinah, kjer se vrši glasovanje samo na enem kraju.

V občinah pa, kjer se vrši glasovanje na več krajih, določa v tem primeru namestnike predsednikom volilnih odborov sreski načelnik najprej iz občinskih svetovalcev in odbornikov dotične občine, ter jim o tem izda listino proti potrdilu.

Državni odbor mora vsakomur, ki ga je določil v volilni odbor, izdati proti potrdilu listino o imenovanju, podpisano po predsedniku ali članih državnega

odbora, ki jih odredi sam. Osebam, ki stanujejo v prestolnici, se ta listina izroči neposredno, drugim osebam pa po pristojnih upravnih oblastvih, ki morajo vročilnico o predaji postavitvenega odloka takoj vrniti državnemu odboru.

Člen 39.

Na dan pred volitvami ob treh popoldne se morajo vsi člani volilnega odbora ali njih namestniki sestati v poslopju, kjer se bo vršilo glasovanje, in tu sprejeti proti potrdilu od občinskega urada stalni volilni imenik, knjigo za vpisovanje glasovalcev, knjigo za pisanje zapisnika, kandidatne liste, občinski pečat in drugo, kar je potrebno.

V sobi, kjer se vrši glasovanje, se morajo prilepiti vse kandidatne liste na vidnem mestu.

Člen 41.

Na dan volitev se mora volilni odbor ob sedmi uri zjutraj sestati v poslopju za volitve in odrediti, naj se volitve prično.

Člen 42.

Da se ob glasovanju vzdržuje red, za to skrbi predsednik volilnega odbora. Če je treba, sme zahtevati pomoč od občinskega ali državnega oblastva, in to se mora odzvati njegovemu pozivu. Člani odbora, ki mislijo, da to ni potrebno, imajo pravico, da svoje mnenje zabeležijo v zapisniku.

Člen 43.

Ves čas glasovanja morata za glasovalno mizo sedeti vsaj dva člana volilnega odbora. Eden izmed njiju mora biti vedno predsednik volilnega odbora ali občinski odbornik, ki je član volilnega odbora, ali njegov namestnik.

Člen 47.

Vsak volivec mora, ko stopi v glasovalno sobo, preden glasuje, povedati glasno, da ga slišijo vsi člani volilnega odbora, ime, priimek in poklic, v mestih, kjer je več volišč, pa tudi svoje stanovanje. – Ako volilca nihče v volilnem odboru ne pozna, ga predsednik odbora, ko se je uveril, da je volilec vpisan v volilni imenik, vpraša, ali je res oni, pod čigar imenom se je javil h glasovanju, ter ga opozori na zakonite posledice, če bi glasoval na tuje ime. Če volilec potrdi, da je on tisti, pod čigar imenom se je javil h glasovanju, se mora o tem neznanem volilcu sestaviti zapisnik, v katerega se zabeleži njegov osebni popis, kakor tudi ulica in številka stanovanja. Predsednik ima pravico, odrediti, da se tak neznan volilec tudi takoj fotografira, odnosno daktiloskopira. Ako tak neznan volilec na zahtevo odbora o svoji identiteti ne predloži dokazil, ki bi

bila po presoji odbora zadostna, ga odbor ne sme pripustiti h glasovanju. Ako se v volilnem odboru glede volilca pojavi dvom o njegovi identiteti, mora odbor odločiti z večino glasov, ali se tak volilec pripusti h glasovanju ali ne. Predsednik volilnega odbora mora vsakemu volilcu pokazati vse kandidatne liste in ga vprašati, za katero listo glasuje. Ako volilec ni vešč čitanju, mu mora na njegovo zahtevo predsednik ali član odbora prečitati vsa imena nosilcev in sreskih kandidatov za ta srez, odnosno za ta kraj na vseh kandidatnih listah. Ako se vse to ne zgodi, ima vsak član odbora pravico, da temu ugovarja in da, ko se glasovanje izvrši, zabeleži v zapisnik protest zoper nepravilno postopanje odbora.

Volilec glasuje za listo javno s tem, da imenuje njenega nosilca in sreskega, odnosno krajevnega kandidata. To se mora vpisati v poseben seznamek, ki se mora voditi za vsakega sreskega kandidata posebej.

Volišče je moralo biti v občinski stavbi in le v izjemnih primerih v drugih poslopih, npr. šolah. Volilno poslopje je moralo imeti ograjeno dvorišče, ki ga je bilo mogoče zapreti. Stroga prepoved je veljala glede uporabe prostorov, ki so bili namenjeni bogoslužju. Načelno je bilo eno volišče za približno 800 volivcev, možna so bila tudi odstopanja zaradi razpršenosti naselij ali podobnih zadržkov.¹⁴⁷

Na dan volitev so volišče odprli ob 7. uri zjutraj. Za red na volišču je skrbel predsednik volilnega odbora, ki je lahko v sili zahteval pomoč občinskih organov. Volitve so trajale do 6. ure zvečer. Volilna komisija je vodila zapisnik, v katerega je morala vpisati vse, kar je nek član komisije zahteval. V času volitev je bilo prepovedano točenje alkoholnih pijač. Prepoved je veljala za dan pred volitvami, za dan volitev in za dan po volitvah. Prepoved je objavil občinski urad.¹⁴⁸

Nihče ni smel vstopiti na volišče oborožen. Izjema so bile le sile, ki bi jih poklical predsednik volilne komisije.¹⁴⁹ V prostoru, kjer so volivci oddajali svoj glas, je bilo lahko največ pet volivcev. Volivec se je moral na sodišču predstaviti, če ga ni nihče v volilni komisiji poznal, so preverili, če je vpisan v volilni imenik. Opozorili so ga na zakonske posledice, če bi se izdajal za nekoga tretjega. Predsednik volilne komisije je volivcu predstavil skrinjice za posamezne liste. Nepismenemu volivcu je moral na njegovo zahtevo prebrati tudi kandidate na posameznih listah.

¹⁴⁷ Volilni red, člen 50. Glej str. 64. Zakon 1931, člen 34. Glej str. 68.

¹⁴⁸ Prav tam, člani 57, 68, 69 in 70. Glej str. 65, 67 in 68. Zakon 1931 in 1933, člani 41, 42, 50, 51 in 52.

¹⁴⁹ Prav tam, člen 61. Glej str. 65. Enako določa nespremenjen člen popravkov zakona iz l. 1922. V tridesetih letih je o prepovedi vnosa orožja na volišče govora v 45. členu zakona.

Ad št. 1128/2

Razglas

glede prepovedi točenja alkoholnih pijač za čas volitev poslancev v narodno skupščino.

Po določilu člena 70. zakona o volitvah narodnih poslancev v narodno skupščino je **na dan volitev, na dan pred volitvami in na dan po volitvah**, torej dne 7., 8. in 9. februarja 1925

prepovedano točiti ali kakorkoli prodajati alkoholne pijače.

To se daje javno na znanje z dostavkom, da se bo vsakdor, ki se pregreši zoper to prepoved, strogo kaznoval po določilih člena 113, navedenega zakona z zaporom od 15 dni do 6 mesecev in v denarju od 100 do 500 dinarjev.

Mestni magistrat v Ljubljani,

dne 30. januarja 1925.

Predsednik gerentskega sveta:

dr. Dinko Puc l. r.

MESTNI MAGISTRAT, LJUBLJANA

Razglas o prepovedi točenja alkohola

Volivec je v dvajsetih letih glasoval s kroglico. To je dal v pest desne roke in šel od skrinjice do skrinjice, v vsako vtaknil roko in v eno spustil kroglico. Po obhodu vseh skrinjic je moral pred komisijo razpreti dlan kot dokaz, da nima več kroglice in da je glasoval. Če je nekdo glasoval pod tujim imenom, se pravi osebi ni dovolilo glasovati. V zapisnik pa so zapisali, da je prišlo do tovrstne napake oz. zlorabe. Zakon je prepovedoval kakršnokoli ugotavljanje volivčeve

odgovornosti za to, komu je dal svoj glas.¹⁵⁰ Glasovanje s kroglicami so uporabljali v Srbiji pred prvo svetovno vojno. Kot so zapisali v knjižici *Volilni red za Ustavotvorno skupščino kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev*, so v Srbiji razumeli glasovanje s kroglicami »za najenostavnejšo in najpopolnejšo rešitev problema, kako zagotoviti tajnost glasovanja tam, kjer velik ali morda pretežni del volivcev ne zna pisati in čitati.«¹⁵¹

Lista se je v mestih, ki so volila posebej, imenovala po prvem kandidatu, drugod pa se je imenovala po prvem med kandidati za kvalificiran in prvem med kandidati za navaden mandat. Po letu 1922 se je lista v mestu imenovala po nosilcu, v okraju pa po nosilcu in okrajnem kandidatu.¹⁵²

Leta 1931 je bil spremenjen način oddajanja glasu. Volivec je potem, ko se je identificiral, svoj glas oddal tako, da je glasno izjavil, za katero listo oz. katerega okrajnega kandidata glasuje.¹⁵³

Ugotavljanje rezultatov

Zakon 1920

Člen 80.

Nato mora odbor prešteti in sešteti po glasovalnih seznamkih in po zapisnikih o številu kroglic, ki so bile najdene v skrinjicah na vsakem volišču, koliko volilcev je glasovalo v vsem volilnem okrožju, oziroma mestu. Ako ugotovi razliko med številom glasovalcev po glasovalnih seznamkih in številom kroglic po zapisnikih, mora vzeti število glasovalcev po seznamkih ter po njih prešteti skupno število glasovalcev.

To število, razdeljeno s številom onih poslancev s splošnimi pogoji, ki jih mora izvoliti okrožje, oziroma mesto, da količnik, po katerem se vsaki kandidatni listi dodeli sorazmerno število poslancev s splošnimi pogoji.

Nato prešteje odbor istotaka na podstavi volilnih spisov, ki so mu vročeni z vseh volišč, koliko glasov je dobila vsaka kandidatna lista zase.

Ko je ves ta posel opravljen, dodeli glavni volilni odbor po ugotovljenem količniku kandidatnim listam poslanske mandate; pri tem postopa tako-le: Vsaki kandidatni listi se da toliko poslanskih mandatov s splošnimi pogoji, kolikorkrat je ugotovljeni količnik v številu glasov, ki jih je dobila; tako

¹⁵⁰ Prav tam, členi 61, 62, 63, 65 in 67. Glej str. 65 in ss. Zakon 1931 in 1933 členi 45, 46, del 47. člena in 49. člen.

¹⁵¹ Volilni red za Ustavotvorno skupščino Krajevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tiskovna zadruga, Ljubljana 1920, str. 17. Knjižica je komentirana objava volilnega zakona. Komentarje je napisal dr. Štefan Ságadin, ki je bil med drugim od julija 1919 načelnik v ministrstvu za ustavodajno skupščino in izenačenje zakonov. Več o njem glej Ságadin Štefan, SBL, (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:2722/VIEW/> – marec 2011).

¹⁵² Volilni red in Zakon 1922, člen 66. Glej str. 67.

¹⁵³ Zakon 1931, člen 47. Glej str. 70.

ugotovljeno število dodeljenih mandatov se da kandidatom pričenši pri kandidatu na čelu liste, potem pa drugim kandidatom po vrsti, v kateri so zapisani na listi, dokler ni izčrpano število mandatov, dodeljenih tej kandidatni listi. Ako se po tem računu ne dobi toliko poslancev, kolikor jih mora izvoliti dotično volilno okrožje, oziroma mesto, se razdele preostali poslanski mandati med liste, ki imajo števila ali ostanke glasov najbližje količniku. Ako so ta števila ali ti ostanki pri več listah enaki, odloči žreb, iz katere liste se vzame poslanec. Izmed kandidatov s posebnimi pogoji (člena 5. in 14.) se smatra za izvoljenega oni, ki je na kandidatni listi, katera je dobila največ glasov, ako je bil na kandidatni listi samo en tak kandidat. Ako pa je bilo takih kandidatov več, se morajo taki mandati dodeljevati tako, kakor se dodeljujejo poslanski mandati kandidatom s splošnimi pogoji, samo da se mora v tem primeru poiskati količnik tako, da se vsota glasov kandidatnih list razdeli s številom poslancev s temi posebnimi pogoji, kolikor jih voli dotično volilno okrožje. Ako je bila za eno volilno okrožje ali mesto prijavljena ali potrjena samo ena kandidatna lista (člen 43.), mora glavni odbor takoj kandidate te liste proglasiti za izvoljene ter jim izdati pooblastila.

Člen 83.

Tako napravljene in podpisane zapisnike se mora drugi dan z vsemi prilogami in vsemi volilnimi spisi vred, ki jih je glavni volilni odbor dobil z raznih volišč, po državnem odboru poslati ustavotvorni skupščini. Istočasno mora glavni volilni odbor poslati Službenim Novinam kraljevine in dotičnih pokrajin kratko poročilo o izidu volitev. V tem poročilu se mora navesti: 1.) koliko je bilo vseh volilcev po abecednem volilnem imeniku; 2.) koliko jih je glasovalo; 3.) koliko so dobile posamezne liste glasov (kroglic) in 4.) kateri izvoljenci so proglašeni za narodne poslance. Na podstavi poročil glavnih volilnih odborov, ki so natisnjena v »Službenih Novinah kraljevina Srba, Hrvaata i Slovenaca«, mora državni odbor napraviti seznamek vseh izvoljenih narodnih poslancev ter ga poslati ustavotvorni skupščini z vsemi volilnimi spisi vred.

Člen 85.

Oni, ki bi bili izvoljeni za narodne poslance v več krajih, morajo izjaviti najpozneje v treh dneh potem, ko skupščina potrdi njih izvolitev, katero poslansko mesto obdrže. Ako tega ne store, jih skupščina proglasi za poslance onih krajev, kjer so dobili največ glasov, ter odloči, da se njih druga mesta popolnijo v zmislu člena 86. tega zakona.

Nihče ne sme kandidirati v več nego treh volilnih krajih.

V istem roku treh dni od dne, ko je skupščina potrdila izvolitev, se morajo izjaviti, ali obdrže mandat oni državni uradniki in vsi, ki so sicer v državni

službi, kakor tudi občinski predstojniki, ki ne smejo biti narodni poslanci, ne da bi izgubili svoje mesto v državni službi, oziroma v občini. Če tega ne store, se smatra, da so sprejeli poslanski mandat.

Člen 86.

Ako po kakršnemkoli slučaju ostane poslansko mesto prazno, se popolni z osebo, ki je na vrsti na oni kandidatni listi, iz katere je poslanec, čigar mesto se mora popolniti. Namestniki kvalificiranih poslancev dobe poslanski mandat samo, ako so kvalificirana poslanska mesta kakorkoli izčrpana. Pri listah, ki imajo več kandidatov s posebnimi pogoji, se pozivljejo namestniki v skupščino po vrsti, kakor so bili zapisani na kandidatni listi. To popolnitev izvrši ustavotvorna skupščina sama najpozneje v petih dneh, odkar se je mesto izpraznilo, ter o tem takoj obvesti ministra za notranje zadeve.

Če so vse osebe iz te liste izčrpane ali če jih ni dovolj, da bi mogle popolniti vsa poslanska mesta, se prazna poslanska mesta popolnijo z naknadnimi volitvami v dotičnem volilnem kraju, ki se morajo izvršiti v enem mesecu. Naknadne volitve morajo biti onega dne, ki ga določi kraljev ukaz.

Od dne ukaza pa do dne, ko se mora kjer izvršiti naknadna volitev, mora poteci za vsa mesta, ki volijo posebe, 12 dni, za volilna okrožja pa 20 dni. Kandidatna lista se mora izročiti sodišču v mestih tri dni, v okrožjih pa pet dni pred volitvijo.

Pri naknadnih volitvah se vrši glasovanje na podstavi abecednih volilnih imenikov, ki takrat veljajo v dotični občini.

Volilni odbori, oziroma glavni volilni odbori, ostanejo tudi isti ter postopajo povsem tako kakor pri prvih volitvah, od dne pred volitvijo pa do njene izvršitve.

Pooblastila poslancev, izvoljenih v naknadnih volitvah, veljajo do konca skupščinske periode, v kateri so izvoljeni.

Zakon 1922

Člen 80.

Člen 80. se izpreminja ter se glasi:

Nato mora odbor prešteti in sešteti po glasovalnih seznamkih in po zapisnikih o številu kroglic, ki so najdene v skrinjicah na vsakem volišču, koliko volilcev je vsega skupaj glasovalo v volilnem okrožju, odnosno mestu. Ako ugotovi razliko med številom glasovalcev po glasovalnih seznamkih in številom kroglic po zapisnikih, mora vzeti število glasovalcev po seznamkih ter po njih prešteti skupno število glasovalcev.

Izid volitev v volilnih okrožjih, odnosno mestih, ki volijo dva ali več poslancev, se ugotavlja tako-le:

Skupno število glasovalcev se razdeli s številom poslancev, ki spadajo na to volilno okrožje, odnosno mesto, zvišanim za število 1. Dobljeni količnik se vzame za prvi volilni količnik. Liste, ki niso dobile niti toliko glasov, da je v njih obsežen volilni količnik, se ne upoštevajo pri porazdelitvi poslanskih mest. Z ostalimi listami se izvrši izračun tako-le: Število glasov, ki jih je dobila vsaka lista, se razdeli z 1, 2 itd., naposled s številko, ki ustreza številu poslancev, kolikor jih je voliti v dotičnem volilnem okrožju, odnosno mestu. Od števil, dobljenih s takim deljenjem, se vzame toliko največjih, kolikor je v dotičnem volilnem okrožju, odnosno mestu, voliti poslancev, in po njih se dodele poslanci posameznim kandidatnim listam.

Ako je dobila v volilnem okrožju, ki voli šest ali več nego šest poslancev, količnik samo ena lista, se dodeli en mandat oni izmed list brez količnika, ki ima največje število glasov.

Ako sta dobili v volilnem okrožju, ki voli devet ali več nego devet poslancev, količnik samo dve listi, se dodeli en mandat eni izmed list brez količnika, ki ima največje število glasov.

Ako ni dobila količnika nobena lista, se smatra, kakor da so dobile vse liste količnik, in porazdelitev mandatov se izvrši tako, kakor je odrejeno s tem členom za porazdelitev mandatov na liste, ki so dobile količnik.

Ako bi imeli dve ali več list pravico do poslanskega mesta, odloči žreb, katera lista dobi to mesto.

Ako ostane več neporazdeljenih mest in si večje število list, nego je teh neporazdeljenih mest, lasti pravico do teh mest, se potegne žreb za vsako mesto posebe, toda lista, ki dobi eno izmed neporazdeljenih mest, se ne udeležuje nadaljnjega žrebanja.

Mandati, ki pripadajo eni listi, se dodele posameznim kandidatom iz te liste, pričenshi pri nosilcu, po vrsti sreskim kandidatom po številu dobljenih glasov; glasovi, dobljeni za enega kandidata v dveh raznih srezih, se seštejejo. Ako dobi kandidat, ki je bil kandidiran v dveh srezih, toliko glasov v vsakem srezu posebe, da bi bil po volilnem izidu izvoljen v obeh srezih, se proglasita za izvoljena on in njegov namestnik in šele potem se dodele nadaljnjim kandidatom prihodnja mesta.

Ako je dobila ena lista v dveh ali več srezih isto število glasov, se odloči z žrebom, iz katerega sreza naj se kandidat proglasi za izvoljenega.

V volilnih okrožjih, odnosno mestih, ki volijo samo enega poslanca, je izvoljen oni kandidat, ki je dobil relativno večino glasov. Ob enakem številu glasov odloči žreb, kateri kandidat je izvoljen.

Žrebanje opravlja v vseh primerih, kjer je to predpisano z zakonom, glavni volilni odbor.

Ako je bila za volilno okrožje ali mesto prijavljena ali potrjena samo ena kandidatna lista (člen 43.), mora glavni volilni odbor takoj kandidate te liste proglasiti za izvoljene ter jim izdati pooblastila.

Člen 86.

Člen 86. se izpreminja ter se glasi:

Ako ostane po kakršnemkoli slučaju poslansko mesto prazno, se popolni z osebo, ki je označena za namestnika onega poslanca, čigar mesto se mora dopolniti. Če je slučajno tudi mesto tega namestnika izpraznjeno ali če ostane izpraznjeno mesto nosilca liste, se pozove v skupščino kandidat onega sreza, ki ima na tej listi največ glasov za srezi, ki so že zastopani v skupščini. To popolnitev izvrši narodna skupščina sama v petih dneh, odkar se je mesto izpraznilo, ter odredi, da se o tem obvesti oni, ki ga je treba obvestiti.

Zakon 1931

Člen 61.

Po izidu volitev ugotovi glavni volilni odbor predhodno, katera državna kandidatna lista je dobila največje število glasov (relativno večino); pri tem sešteva vse glasove, ki so jih dobili vsi kandidati, vezani s to listo, v vsej državi.

Nato potrdi glavni volilni odbor za poslance vse one nosilce državnih kandidatnih list, ki imajo v vsej državi nad 50.000 glasov.

Potem proglasi za Beograd in njegovo upravno področje za poslance vse tri kandidate z one beogradske kandidatne liste, ki se je vezala z najmočnejšo državno kandidatno listo; če se je z najmočnejšo državno kandidatno listo vezalo več beograjskih list, proglasi za poslance vse tri kandidate z one liste, ki ima med njimi relativno večino.

Državni kandidatni listi, ki je dobila največje število glasov v vsej državi, se dodelita dve tretjini skupnega števila narodnih poslancev od onega števila, ki pripada vsaki banovini. Ulomki se pri izračunu teh dveh tretjin ne upoštevajo.

Dve tretjini mandatov, ki pripadajo državnim kandidatnim listi z največjim številom glasov, se porazdelita na banovine sorazmerno s številom, ki jim pripada: banovini Dravski 16, Savski 39, Vrbaski 14, Primorski 13, Drinski 25, Zetski 13, Dunavski 35, Moravski 21 in Vardarski 24 mandatov.

Ti mandati v banovinah se porazdele po vrsti srezom, najmočnejšim po seštevku glasov, ki so bili oddani za vse kandidate v srezu, odnosno na sedežu banovine, vezane z najmočnejšo državno kandidatno listo, ki je dobila dve tretjini mandatov. Potem proglasi glavni volilni odbor za narodne poslance one sreske kandidate iz teh srezov, ki so med vsemi ostalimi kandidati tega sreza, vezanimi s to listo, dobili relativno večino.

Pri tej porazdelitvi mandatov se smatrajo mesta, za katere se volijo kot za sedeže banovin poslanci, za isto, za kar se smatrajo ostali upravni srezi. V mestih, za katera se volita po dva poslanca, se proglasita oba kandidata za

izvoljena, če je to mesto po višini seštevka glasov, ki so se oddali za vse kandidatne liste tega mesta, vezane z državno kandidatno listo, stopilo v vrsto najmočnejših upravnih srezov banovine, ki jim gredo mandati iz števila dveh tretjin. Če je več list s po dvema kandidatoma, vezanima z najmočnejšo državno kandidatno listo, je treba proglasiti za poslanca oba kandidata tega mesta z one liste, ki je dobila relativno večino med listami, vezanimi s to najmočnejšo državno kandidatno listo.

Število mandatov, ki preostane, če se od skupnega števila mandatov, pripadajočih vsaki banovini odbijejo mandati, ki so pripadli iz omenjenih dveh tretjin najmočnejši državni kandidatni listi, porazdeli glavni volilni odbor tako-le:

1. Če je seštevke glasov z vseh ostalih državnih kandidatnih list manjši od števila glasov državne kandidatne liste, ki je dobila večino, se deli ta ostanek med vse državne kandidatne liste v državi, upošteva se tu tudi lista, ki je dobila največje število glasov v državi.

Razpored tega števila mandatov se vrši tako, da se porazdeli vse to število mandatov na banovine v onem številu, koliko jih tem še pripada: banovini Dravski 9, Savski 19, Vrbaski 8, Primorski 7, Drinski 12, Zetski 7, Dunavski 16, Moravski 11 in Vardarski 13 mandatov.

To število mandatov, ki se pripadajo vsaki banovini posebej, se porazdeli med vse državne kandidatne liste sorazmerno s številom glasov, ki so se v tej banovini oddali za vse sreske kandidate, vezane s poedinimi državnimi kandidatnimi listami, in sicer tako-le: Število glasov, ki jih je vsaka državna kandidatna lista dobila v poedini banovini, se deli z 1, 2, 3 itd. in končno s številko, ki ustreza onemu številu mandatov, ki banovini še pripadajo. Od števil, dobljenih s tako delitvijo, je vzeti toliko največjih, kolikor pripada še mandatov tej banovini in po teh številih se dodeli vsaki listi število mandatov. Kolikor se je vzelo teh števil iz vrste onih količnikov, dobljenih, ko se je število glasov ene liste delilo z 1, 2, 3 itd., toliko mandatov pripade tej listi.

Sorazmerno število mandatov, ki pripade vsaki državni kandidatni listi, se dodeli v teh banovinah srezu ali srezom, odnosno kraju po velikosti seštevka glasov vseh kandidatov, vezanih z dotično listo, toda samo onemu srezu ali onim srezom, odnosno onemu kraju, ki ob porazdelitvi dveh tretjin mandatov še niso dobili poslanca.

Glavni volilni odbor proglasi za narodne poslance one sreske kandidate teh srezov, odnosno krajev s te liste, ki so med ostalimi kandidati, vezanimi s to listo, dobili v tem srezu največje število glasov.

2. Če je seštevke glasov z vseh ostalih državnih kandidatnih list večji od števila glasov državne kandidatne liste, ki je dobila relativno večino ali enako število s to, se državna kandidatna lista z največjim številom glasov

ob razdelitvi tega ostanka mandatov ne upošteva. Porazdelitev mandatov, kakor tudi dodelitev mandatov poedinim sreskim kandidatom se vrši kakor pod 1., le da pri delitvi ni udeležena najmočnejša državna kandidatna lista.

3. *Če kandidatna lista v vseh državni ni dobila niti onega števila glasov, kolikor je treba predlagateljev, se ta lista ne udeležuje porazdelitve mandatov pod 1. in 2., niti se vobče ne upošteva število njenih glasov ob izračunu in delitvi pod 1. in 2.*

Če bi se pripetilo, da bi dobili dve najmočnejši državni kandidatni listi enako število glasov, se ponove volitve drugo prihodnjo nedeljo, ko ugotovi glavni volilni odbor izid prvih volitev.

Člen 64.

Tako napravljene in podpisane zapisnike se mora drugi dan z vsemi prilogami in vsemi volilnimi spisi vred, ki jih je glavni volilni odbor dobil z raznih volišč, po državnem odboru poslati narodni skupščini.

Istčasno mora glavni volilni odbor poslati »Službenim novinam« kraljevine Jugoslavije in banovinskim kratko poročilo o izidu volitev. V tem poročilu se mora navesti: 1. koliko je bilo vseh volilcev po stalnem volilnem imeniku; 2. koliko jih je glasovalo; 3. koliko so dobile posamezne liste glasov in 4. kateri izvoljenci so proglašeni za narodne poslance.

Na podstavi poročil glavnega volilnega odbora, ki so natisnjena v »Službenih novinah«, mora državni odbor napraviti seznamek vseh izvoljenih narodnih poslancev ter ga poslati narodni skupščini z vsemi volilnimi spisi vred.

Člen 66.

Če ostane po kakršnemkoli slučaju poslansko mesto nosilca državne kandidatne liste prazno, ostane to poslansko mesto nepopolnjeno, dokler traja vsa doba.

Če se po kakršnemkoli slučaju izprazni mesto sreskega poslanca, se pozove v skupščino njegov namestnik; če se izprazni mesto namestnika, tedaj oni sreski kandidat istega sreza med kandidati, vezanimi z istim nosilcem državne kandidatne liste, ki ima največje število glasov za sreskim poslancem, ki je mandat izgubil. Če ni bilo več sreskih kandidatov vezanih z istim nosilcem državne kandidatne liste, pripade mandat srezu iste banovine, kjer je seštevek glasov vseh sreskih kandidatov, vezanih z istim nosilcem, največji za srezom, v katerem se je poslansko mesto izpraznilo, in sicer onemu kandidatu, ki ima med kandidati istega sreza, vezanimi z istim nosilcem, največje število glasov. Istotako je postopati tudi, če se še nadaljnja mesta izpraznijo. Ta mesta popolni narodna skupščina sama v petih dneh, ko se mesto izprazni, in odredi, da se o tem, kdor treba, obvesti.

Zakon 1933

Člen 61.

Po izidu volitev ugotovi glavni volilni odbor najprej, katera državna kandidatna lista je dobila največje število glasov (relativno večino), pri čemer sešteje vse glasove, ki so jih dobili vsi kandidati, vezani s to listo v vsej državi.

Nato potrdi glavni volilni odbor za poslance vse nosilce tistih državnih kandidatnih list, ki imajo v vsej državi nad 50.000 glasov.

V upravnem območju mesta Beograda, Zemuna in Pančeva pripadajo tri petine, t. j. trije mandati tisti državni kandidatni listi, ki je dobila v vsej državi največje število glasov, in to kandidatom v tistem vrstnem redu, kakor so označeni na državni kandidatni listi.

Če je več skupin po pet kandidatov vezanih z najmočnejšo državno kandidatno listo, pripadejo ti mandati tisti skupini, ki je dobila relativno večino med vsemi skupinami, vezanimi z najmočnejšo državno kandidatno listo. Razdelitev mandatov na poedine kandidate se vrši prav tako, kakor v prvem primeru. Ostala dva mandata se porazdelita takole:

Če je dobila najmočnejša državna kandidatna lista absolutno večino glasov, oddanih v območju mesta Beograda, Zemuna in Pančeva, se razdeli ta ostanek med vse državne kandidatne liste, pri čemer se šteje semkaj tudi najmočnejša. Število glasov, ki jih je skupaj dobila vsaka državna kandidatna lista v upravnem, območju mesta Beograda, Zemuna in Pančeva, se deli z 1 in 2. Od števil, dobljenih s takim deljenjem, se vzameta dve največji in se po teh številih dodelita ta dva mandata državnim kandidatnim listam. Glede razdelitve teh dveh mandatov med poedine kandidate veljajo določila o razdelitvi prvih treh petin mandatov.

Državni kandidatni listi, ki je dobila največje število glasov v vsej državi, se dodele tri petine skupnega števila narodnih poslancev od tistega števila, ki spada na vse banovine.

Te tri petine mandatov se porazdele na poedina volilna okrožja, in to:

1. Dravska banovina.

Na volilno okrožje št. 1 skupaj 9 mandatov; na volilno okrožje št. 2 skupaj 8 mandatov.

2. Savska banovina.

Na volilno okrožje št. 3 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 4 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 5 skupaj 10 mandatov; na volilno okrožje št. 6 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 7 skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 8. skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 9 skupaj 5 mandatov.

3. *Vrbaska banovina.*

Na volilno okrožje št. 10 skupaj 9 mandatov; na volilno okrožje št. 11 skupaj 6 mandatov.

4. *Primorska banovina.*

Na volilno okrožje št. 12 skupaj 9 mandatov; na volilno okrožje št. 13 skupaj 5 mandatov.

5. *Drinska banovina.*

Na volilno okrožje št. 14 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 15 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 16 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 17 skupaj 6 mandatov.

6. *Zetska banovina.*

Na volilno okrožje št. 18 skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 19 skupaj 8 mandati; na volilno okrožje št. 20 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 21 skupaj 6 mandatov.

7. *Dunavska banovina.*

Na volilno okrožje št. 22 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 23 skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 24 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 25 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 26 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 27 skupaj 5 mandatov.

8. *Moravska banovina.*

Na volilno okrožje št. 28 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 29 skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 30 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 31 skupaj 6 mandatov.

9. *Vardarska banovina.*

Na volilno okrožje št. 32 skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 33 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 34 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 35 skupaj 9 mandatov.

Ti mandati se porazdele v poedinih volilnih okrožjih predvsem na tiste kandidate, vezane z najmočnejšo kandidatno listo, ki imajo v srezu, mestu, odnosno na banovinskem sedežu proti vsem ostalim kandidatom tega sreza, mesta, odnosno banovinskega sedeža absolutno večino glasov, in to vrstoma po velikosti števila dobljenih glasov. Če niso s tem omenjene tri petine izčrpane, se razdele ostali mandati po vrsti na sreze, mesta, odnosno banovinske sedeže, ki so najmočnejši po seštevkju glasov, ki so bili oddani za vse kandidate v srezu, mestu, odnosno banovinskem sedežu, vezane z najmočnejšo državno kandidatno listo. Ti mandati pripadejo tistim sreskim kandidatom, ki so dobili med vsemi ostalimi kandidati tega sreza, mesta, odnosno banovinskega sedeža, vezanimi s to listo, relativno večino.

Pri tej razdelitvi mandatov se štejejo mesta, za katera se kot sedeže banovin volijo poslanci, in mesta nad 100.000 prebivalcev prav tako, kakor ostali upravni srezi. V srezih in mestih, za katere se volita po dva ali se voli po

več poslancev, se proglase za izvoljene vsi kandidati, če je po absolutni večini, odnosno po moči seštevkov glasov, ki so bili oddani za vse skupine kandidatov tega sreza, odnosno mesta, vezane z državno kandidatno listo, stopil ta srez, odnosno stopilo mesto v vrsto za dodelitev mandata. Če je več skupin po dva ali po več kandidatov, vezanih z naj'močnejšo državno listo, se proglase za poslance vsi kandidati tega sreza, odnosno mesta tiste skupine, ki je dobila relativno večino med skupinami, vezanimi s to najmočnejšo državno kandidatno listo.

Ostaneek dveh petin mandatov se razdeli na poedina volilna okrožja, in sicer:

1. Dravska banovina.

Na volilno okrožje št. 1 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 2 skupaj 6 mandatov.

2. Savska banovina.

Na volilno okrožje št. 3 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 4 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 5 skupaj 7 mandatov; na volilno okrožje št. 6 skupaj 4 mandati, na volilno okrožje št. 7 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 8 skupaj 3 mandati; na volilno okrožje št. 9 skupaj 4 mandati.

3. Vrbaska banovina.

Na volilno okrožje št. 10 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 11 skupaj 4 mandati.

4. Primorska banovina.

Na volilno okrožje št. 12 skupaj 6 mandatov; na volilno okrožje št. 13 skupaj 4 mandati.

5. Drinska banovina.

Na volilno okrožje št. 14 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 15 skupaj 3 mandati; na volilno okrožje št. 16 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 17 skupaj 4 mandati.

6. Zetska banovina.

Na volilno okrožje št. 18 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 19 skupaj 2 mandata; na volilno okrožje št. 20 skupaj 3 mandati; na volilno okrožje št. 21 skupaj 4 mandati.

7. Dunavska banovina.

Na volilno okrožje št. 22 skupaj 2 mandata; na volilno okrožje št. 23 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 24 skupaj 3 mandati, na volilno okrožje št. 25 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 26 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 27 skupaj 4 mandati.

8. Moravska banovina.

Na volilno okrožje št. 28 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 29 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 30 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 31 skupaj 4 mandati.

9. Vardarska banovina.

Na volilno okrožje št. 32 skupaj 4 mandati; na volilno okrožje št. 33 skupaj 5 mandatov; na volilno okrožje št. 34 skupaj 4-mandati; na volilno okrožje št. 35 skupaj 5 mandatov.

V tistih volilnih okrožjih, kjer znaša seštevek glasov z vseh ostalih državnih kandidatnih list manj, nego število glasov najmočnejše državne kandidatne liste, se razdeli ta ostanek mandatov med vse državne kandidatne liste, vštevuši listo, ki je dobila v teh volilnih okrožjih največje število glasov.

Ti mandati, ki še pripadajo vsakemu volilnemu okrožju, se dodele tistim kandidatom, ki imajo v svojih srezih absolutno večino oddanih glasov, in to vrstoma po velikosti števila dobljenih glasov.

Če s tem niso izčrpani vsi mandati teh dveh petin, se razdele tisti, ki še ostanejo, med vse kandidate državne liste sorazmerno po številu glasov, ki so bili oddani v tem volilnem okrožju za vse sreske kandidate, vezane s poedinimi državnimi listami, in to takole: število glasov, ki jih je skupaj dobila vsaka državna kandidatna lista v poedinem volilnem okrožju, se deli z 1, 2, 3 itd. in naposled s številko, ki ustreza številu mandatov, ki dotičnemu volilnemu okrožju še pripada. Od števil, dobljenih s takim deljenjem, se vzame toliko največjih, kolikor še pripada mandatov temu volilnemu okrožju, in po teh številih se dodeli število mandatov vsaki listi. Kolikor se je vzelo teh števil izmed tistih količnikov, dobljenih, če se deli število glasov ene liste s številkami 1, 2, 3 itd., toliko mandatov pripada, tej listi, Ti mandati se dodele v poedinih volilnih okrožjih po vrsti srezom, mestom, odnosno banovinskim sedežem, najmočnejšim po seštevku glasov, ki so bili oddani za vse kandidate v srezu, mestu, odnosno na banovinskem sedežu, vezane z dotično listo, v katerih ta lista ni več dobila mandata. Ti mandati pripadajo tistim sreskim kandidatom, ki so dobili med vsemi ostalimi kandidati tega sreza, mesta, odnosno banovinskega sedeža, vezani s to listo, relativno večino.

Če ni dobila kakšna državna kandidatna lista; v vsej državi niti 50.000 glasov, se ne udeležuje razdelitve mandatov.

Če se primeri, da imata dve najmočnejši državni kandidatni listi enako število glasov, je volitve drugo naslednjo nedeljo ponoviti; računaje od dne, ko ugotovi glavni volilni odbor izid prvih volitev.

Najpomembnejša naloga glavnega volilnega odbora v volilnem okrožju je bila razdelitev mandatov med posamezne liste, ki so sodelovale na volitvah.

V dvajsetih letih se je pogosto dogajalo, da je prišlo do razlik med številom udeležencev, ugotovljenim s seznama volivcev, in številom kroglic, ki so jih glasovalci oddali. V takem primeru je moral glavni volilni odbor upoštevati število udeležencev na seznamu volivcev.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Volilni red, člen 80 in isti člen zakona 1922. Glej str. 73 in 75.

Po določilih iz l. 1920 je bilo najprej potrebno ugotoviti volilni količnik. Tega se je ugotavljalo ločeno za razdeljevanje navadnih in posebnih mandatov. Število glasovalcev se je delilo s številom posamezne vrste poslancev in rezultat je bil volilni količnik (t.j. volilno število). Za ugotovitev števila mandatov za posamezne liste so uporabljali Harejev sistem. Število glasov za posamezno listo so delili s količnikom za navadne ali posebne mandate in dobili število mandatov, ki jih je ta lista osvojila. Ostanke pri deljenju in glasove list, ki niso dosegle količnika, so razvrstili po velikosti in razdelili še eventualne nerazdeljene navadne ali posebne mandate. V primeru enakih ostankov ali števil je odločal žreb.

Mandate za posamezno listo so delili kandidatom od prvega navzdol. Glavni volilni odbor je moral izvoljenim poslancem predati pooblastila.¹⁵⁵ Liberalcec Albert Kramer je že ob takratni razpravi zagovarjal d'Hondtov sistem.¹⁵⁶

O načinu razdeljevanja mandatov so v ZNP govorili na dveh sejah. Vendar se zakon ni razlikoval od predloga, ki ga je v razpravo poslala vlada.¹⁵⁷

Poglejmo si način delitve na primeru rezultatov v okrožju Ljubljana–Novo mesto, kjer je bilo oddanih 67.318 glasov, volili pa so 12 poslancev z navadnim mandatom in 3 s posebnim mandatom.

$$\begin{array}{l} \text{Volilni količnik za navadne} \quad \text{in} \quad \text{kvalificirane mandate:} \\ \frac{67318}{12} = 5610 \qquad \qquad \qquad \frac{67318}{3} = 22439 \end{array}$$

12 navadnih mandatov:

Lista	Glasov	Število glasov : volilni količnik	Ostanek	Mandatov
SLS	28268	28268 : 5610 = 5	218	5
SKS	15641	15641 : 5610 = 2	<u>4421</u>	3
KPJ	9142	9142 : 5610 = 1	<u>3532</u>	2
JSDS	7134	7134 : 5610 = 1	1524	1
JDS	4500		<u>4500</u>	1
NSS	2633		2633	

Z deljenjem je bilo razdeljenih šele 9 mandatov. Ostale 3 razdelimo po ostankih in številu glasov, za liste brez doseženega količnika, med liberalce, kmetijce in komuniste (v stolpcu podčrtane). V zadnji koloni vidimo končno razdelitev navadnih mandatov.

¹⁵⁵ Prav tam, člena 80 in 81. Glej str. 73 in ss.

¹⁵⁶ Slovenski narod, 7. julij 1920.

¹⁵⁷ SB ZNP, zvezek V, 108. in 109. seja.

3 kvalificirani mandati:

Lista	Glasov	Število glasov : volilni količnik	Ostane	Mandatov
SLS	28268	28268 : 22439 = 1	5829	1
SKS	15641	15641	<u>15641</u>	1
KPJ	9142	9142	<u>9142</u>	1
JSDS	7134	7134	7134	
JDS	4500		4500	
NSS	2633		2633	

Količnik je preseгла le SLS in nerazdeljena sta še 2 mandata, ki po ostan-ku oz. številu glasov za liste brez količnika pripadeta kmetijcem in komuni-stom (podčrtano). Zadnji stolpec je končna razdelitev kvalificiranih mandatov. Skupaj so klerikalci osvojili 6 mandatov (5n+1k), kmetijci 4 (3n+1k), komu-nisti 3 (2n+1k), ter socialdemokrati in liberalci po 1 navaden mandat, narodni socialisti so ostali brez.

Volilni zakon za volitve v ustavodajno skupščino je uvedel proporcionalni volilni sistem. Uvedba kvalificiranih mandatov je rušila proporc. V manjših volilnih okrožjih je kvalificiran mandat dobila najmočnejša lista. Največje odstopanje od proporca je bilo v okrožjih, kjer sta bila na voljo 2 navadna in 1 kvalificiran mandat. Najmočnejša stranka je v takšnem okrožju najpogosteje dobila 1 navaden in 1 kvalificiran mandat, čeprav je bila lahko njena prednost pred tekmeci le 1 glas. V okrožjih, kjer so volili več kvalificiranih poslancev, je bilo odstopanje od proporca manjše. Najizrazitejši primer odmikanja od temeljne ideje proporcionalnega sistema (deleža glasov in mandatov neke stranke naj si bosta čim bližja) je bil zabeležen v okrožju Rudnik (Gornji Milanovac) v Srbiji. Volili so 2 navadna in 1 kvalificiran mandat. JDS je dobila 3300 glasov, NRS 3177, Zemljoradniška stranka 2102 in Republikanska stranka 1071, skupaj 9650. Količnik za navadne mandate je znašal 4825 in za kvalificirane 9650. Nobena lista ni preseгла količnikov in mandate so razdeli po številu prejetih glasov. Tako je JDS dobila 1 navaden in 1 kvalificiran mandat in NRS 1 navaden mandat. Če pa si pogledamo število prejetih glasov in mandatov po odstotkih, je JDS za 34,20 odstotkov glasov dobila 66,66 odstotkov mandatov in NRS za 32,20 odstotkov glasov 33,33 odstotkov mandatov. JDS je dobila kvalificiran mandat zaradi 123 glasov več od NRS. Nenazadnje so zemljoradniki in republikanci ostali brez mandata, čeprav so skupaj dobili 32,80 odstotkov glasov.¹⁵⁸

Glavni odbor je moral poročilo o rezultatih volitev prek državnega odbora poslati ustavodajni skupščini in uradnemu listu kraljevine in dotične pokrajine za javno objavo. Javna objava je morala vsebovati podatke o številu

¹⁵⁸ Rezultati so objavljeni v Statistički pregled 1921.

volilnih upravičencev v volilnem imeniku, številu glasovalcev, številu glasov za posamezne liste in seznam izvoljenih poslancev. Vendar je prihajalo do kršenja, saj so glavni volilni odbori pošiljali v objavo nepopolna poročila. Najpogosteje so manjkali podatki o številu glasov za posamezne liste in so se morali bralci zadovoljiti samo s številom volilnih upravičencev in glasovalcev in seznamom izvoljenih poslancev.¹⁵⁹

Ker je posameznik lahko kandidiral največ v 3 volilnih okrožjih, se je moral v primeru, da je bil izvoljen v več okrožjih, v treh dneh, potem ko je Narodna skupščina potrdila izvolitev, odločiti, kateri mandat bo obdržal. V okrožjih, kjer mandata ni obdržal, ga je dobil naslednji prvi izmed kandidatov na listi, kjer je bil izvoljen, ki še ni dobil mandata. Če je bil nekdo dvakrat izvoljen za poslanca s posebnimi pogoji, je enega od njegovih mandatov dobil kandidat, ki mu je na listi sledil. Šele, ko so bili razdeljeni vsi mandati za poslance s posebnimi pogoji med kandidate, so mandat lahko dobili njihovi namestniki. V treh dneh so se morali odločiti tudi tisti, katerih delo ni bilo združljivo s poslanskim mandatom. Če se niso izjasnili, se je razumelo, da so prevzeli poslanski mandat. Če bi bile izkoriščene že vse možnosti s kandidati na neki listi, bi morali novega poslanca dobiti z naknadnimi volitvami. Rok je bil en mesec.¹⁶⁰

Leta 1922 so določili, da je v okrožju, kjer se je volil le 1 poslanec, mandat dobila lista z relativno večino glasov. V primeru enakega števila glasov je odločal žreb.

Po spremembah zakona l. 1922 je bilo potrebno v okrožjih, ki so volila več poslancev, najprej ugotoviti prvi volilni količnik (volilno število). Ta se je izračunal tako, da se je število vseh oddanih glasov delilo s številom mandatov, ki so bili na voljo v okrožju, povečanim za ena. Tako dobljeni količnik lahko imenujemo tudi eliminacijski. Tiste liste, ki so dobile manj glasov od količnika, namreč niso sodelovale pri razdeljevanju mandatov. Izjemo so naredili le v primeru, če je v okrožju, kjer so volili več kot 6 poslancev, količnik presegla le 1 lista in če sta v okrožju, kjer so volili več kot 9 poslancev, količnik presegli le 2 listi. V takšnih primerih so po 1 mandat dali listi, ki ni dosegla količnika, a je imela med temi listami največ glasov.¹⁶¹

Vladni predlog je pri določanju eliminacijskega količnika predvidel deljenje števila glasov s številom mandatov, vendar je že v Zakonodajnem odboru prišlo do korekcije. Na predlog predstavnikov vladnih strank se je količnik izračunaval tako, da se je število glasov delilo s številom mandatov, povečanim za ena. To je omogočalo večjemu številu strank vstop v parlament.¹⁶² Kljub

¹⁵⁹ Prav tam, člen 83. Glej str. 74.

¹⁶⁰ Prav tam, člena 85 in 86. Glej str. 74 in ss.

¹⁶¹ Prav tam, Priloga 1922, člen 80. Glej str. 75.

¹⁶² SB ZO, 1922, zvezek II, 17. junij 1922, str. 450.

mnenjem nekaterih avtorjev je bil to še vedno proporcionalni sistem.¹⁶³ Predpisan način izračunavanja eliminacijskega količnika je imel v različno velikih okrožjih različne posledice. V majhnih okrožjih, ki so volila le po nekaj poslancev, je znašal eliminacijski količnik zelo velik delež vseh glasov. V okrožju z 2 poslancema je bil eliminacijski količnik enak 1/3 vseh oddanih glasov v okrožju. V velikih okrožjih je bil eliminacijski količnik v razmerju do vseh oddanih glasov ustrezno nižji. Najnižji je bil v mariborskem okrožju, ki je bilo največje in je znašal 1/16 vseh oddanih glasov.

Sama razdelitev mandatov je potekala po d'Hondtovem sistemu. Število glasov list, ki so dosegle količnik, so delili z 1, 2 in naprej do števila mandatov, ki jih je volilo okrožje. Če je npr. okrožje volilo 6 poslancev, so glasove list delili z 1, 2, 3, 4, 5 in 6. Mandate so nato razdelili listam, ki so imele npr. 6 najvišjih rezultatov takšnega deljenja. Če nobena lista ni dosegla volilnega števila, se je upoštevalo, kot da so ga dosegle vse.¹⁶⁴

Poglejmo si razdelitev po zakonu iz leta 1922 za rezultate, dosežene v okrožju Ljubljana–Novo mesto leta 1920. Upoštevali bomo enako število glasov in razdelili 12 mandatov. Eliminacijski količnik je $67318:13 = 5178$. Eliminacijski količnik bi presegle liste klerikalcev, kmetijcev, komunistov in socialdemokratov. Brez mandata bi ostali listi liberalcev in narodnih socialistov (primerjaj z rezultati na str. 84 in 85).

D'Hondtov sistem razdeli takoj vse mandate, Harejev pa največkrat ne. V zgornjem primeru je razlika med obema sistemoma samo ta, da bi po d'Hondtovem sistemu klerikalci dobili 1 poslanca več, liberalci pa 1 manj. Primerjava obeh načinov delitve mandatov na primeru rezultatov volitev 28. novembra 1920 pokaže, da je d'Hondtov sistem bolj favoriziral velike stranke, majhne stranke pa bolj oškodoval kot sistem iz leta 1920 s kvalificiranimi mandati.¹⁶⁵

Mandati posamezne liste so se dodeljevali najprej nosilcu, nato pa okrajnim kandidatom po velikosti rezultatov v okrajih. Če je posameznik kandidiral v dveh okrajih, so njegove glasove sešteli. Če pa bi bil kandidat, ki je kandidiral v dveh okrajih, zaradi velikega števila glasov izvoljen v vsakem posebej, »se proglasita za izvoljena on in njegov namestnik in šele potem se dodele nadaljnim kandidatom prihodnja mesta«¹⁶⁶. V primeru enakega števila glasov za posamezno listo v več okrajih je o okraju, ki bo imel poslanca, odločil žreb.¹⁶⁷

¹⁶³ Gligorijević pravi, da je ta prvi količnik porušil proporcionalni sistem, ni pa uvedel večinskega sistema. (Gligorijević, str. 130). Resnica je, da so proporcionalni sistem rušila tudi različno velika okrožja.

¹⁶⁴ Volilni red, Priloga 1922, člen 80. Glej str. 75.

¹⁶⁵ Podrobnejšo primerjavo glej v Balkovec, 1988.

¹⁶⁶ Volilni red, Priloga 1922, člen 80. Glej str. 75.

¹⁶⁷ Prav tam.

Poslansko mesto se je lahko izpraznilo zaradi različnih razlogov. Poslanca je nadomestil njegov namestnik. Če ga namestnik ni mogel nadomestiti, je poslansko mesto pripadlo kandidatu iz okraja, ki je imel največ glasov med tistimi, ki še niso dobili mandata. Zadnji princip je veljal tudi v primeru, če je mandat izgubil nosilec liste v volilnem okrožju.¹⁶⁸

Leta 1931 so uvedli nov način razdeljevanja mandatov. Glavni volilni odbor je najprej ugotovil število glasov za posamezno listo v celi državi. S posameznim nosilcem državne liste se je lahko v istem okraju, ki je sicer volil 1 poslanca, povežalo več kandidatov. V takšnem primeru so se glasovi teh okrajnih kandidatov seštevali, v primeru pridobitve mandata za ta okraj pa ga je dobil najmočnejši med njimi. Vsi nosilci državnih list, ki so dobile nad 50.000 glasov, so bili takoj potrjeni za poslance. V okrožju Beograd, Pančevo, Zemun so bili vsi 3 mandati dodeljeni tisti kandidatni listi, ki je bila del najmočnejše državne liste. Če je bilo v omenjenem okrožju več kandidatnih list vezanih na zmagovalno državno listo, je dobila te 3 mandate najmočnejša med temi listami.¹⁶⁹

Listi, ki je dobila večino glasov v celi kraljevini, so najprej dodelili 2/3 mandatov v vsaki banovini. Te mandate so dali okrajnim kandidatom zmagovalne liste po velikosti števila glasov, ki so jih dosegli. Če je bilo z zmagovalno državno listo v nekem okraju vezanih več kandidatov, je mandat dobil tisti, ki je imel med njimi največ glasov.¹⁷⁰

Preostalo tretjino mandatov so razdeljevali različno, glede na uspeh zmagovalne liste. Če je zmagovalna lista dosegla nadpolovično večino glasov, je pri delitvi te tretjine mandatov sodelovala tudi ona, sicer pa ne. Mandate so razdeljevali v vsaki banovini po d'Hondtovem sistemu. Najprej so delili število glasov posamezni list z 1, 2 do števila mandatov, ki so jih še delili. Nato so poiskali toliko najvišjih rezultatov deljenja, kolikor mandatov so tu še razdeljevali. Na ta način so določili, koliko mandatov dobi posamezna lista. Te mandate so dali posameznim listam oz. njihovim okrajnim kandidatom v okrajih, kjer so dobile te liste največ glasov. Vendar so pri tem upoštevali le okraje, ki niso dobili mandata pri delitvi prvih 2/3 mandatov. Lista, ki ni dosegla števila glasov, ki bi bilo enako številu predlagateljev liste, se ni upoštevala pri delitvi mandatov. V primeru, da bi 2 najmočnejši listi dobili enako število glasov v celi državi, je zakon predvidel ponovitev volitev »*drugo prihodnjo nedeljo, ko ugotovi glavni volilni odbor izid prvih volitev*«¹⁷¹. Volilni zakon iz leta 1931 in njegove spremembe iz leta 1933 se je odmaknil od načel proporcionalnega zastopanja. Sistem je bil podoben fašističnemu volilnemu zakonu v Italiji in zakonu v Romuniji.¹⁷²

¹⁶⁸ Prav tam, Priloga 1922, člen 86. Glej str. 77.

¹⁶⁹ Zakon 1931, člen 61. Glej str. 77.

¹⁷⁰ Prav tam.

¹⁷¹ Prav tam.

¹⁷² O tem glej govor Mite Dimitrijevića v Narodni skupščini; SB NS, 23. seja, 9. februar 1933.

Ker je leta 1931 na volitvah nastopila le 1 lista, opisani način razdeljevanja mandatov sploh ni prišel v poštev, saj je vse mandate dobila edina nastopajoča lista.

Rezultati volitev so morali biti objavljeni v državnih in banovinskih uradnih listih.¹⁷³

Mandat nosilca državne liste je bil nezamenljiv. Njegovo poslansko mesto je bilo v primeru izpraznitve prazno do naslednjih volitev. Okrajnega kandidata je nasledil na poslanskem mestu njegov namestnik. Če pa je izgubil mandat namestnik, ga je nasledil okrajni kandidat, ki je po številu glasov sledil kandidatu tega okraja.¹⁷⁴

Leta 1933 so Beogradu s Pančevim in Zemunom število poslancev povečali s 3 na 5 mest. 3 mandate so delili enako kot po zakonu iz l. 1931.¹⁷⁵ 4. in 5. mandat so delili tako, da so najprej ugotovili, kolikšno večino je dobila zmagovalna lista v celi državi. Če je zmagovalna lista na območju Beograda s Pančevim in Zemunom dobila absolutno, t.j. nadpolovično večino oddanih glasov, je sodelovala tudi pri razdelitvi preostalih dveh mandatov v tem okrožju, sicer pa ne. Število glasov posamezne liste so delili z 1 in 2. Mandata sta dobili listi z največjima količnikoma.¹⁷⁶

Poglejmo si primer z volitev 5. maja 1935. Največ glasov v Beogradu je dobila lista Jevtića, 31957 glasov, Maček je dobil 9733 glasov, Ljotić 1486 in Maksimović 387. V sedržavnemu zmagovalcu Jevtiću so v Beogradu takoj pripadli 3 mandati. Ker pa je dobila Jevtićeva lista v Beogradu nadpolovično večino, je sodelovala tudi pri delitvi preostalih dveh mandatov. Ta dva sta ji pripadla z delitvijo po d'Hondtovem sistemu. Poglejmo: $31957:1 = 31957$ in $31957:2 = 15979$. Oba rezultata sta višja od števila glasov za listo Vladimirja Mačka.

Določena je bila tudi nova razdelitev mandatov po volilnih okrožjih znotraj banovine. Banovine so bile namreč razdeljene na volilna okrožja. Najprej je volilni odbor razdelil 3/5 mandatov listi, ki je imela v celi državi največ glasov. V Dravski banovini je, npr. v okrožju 1 (Štajerska), zmagovalna lista dobila 9 mandatov (od 15) in v okrožju 2 (Kranjska) 8 mandatov (od 14). Ti mandati so se dali najprej kandidatom v tistih okrajih, kjer je zmagovalna lista dobila absolutno večino. Če na ta način še niso razdelili 3/5 mandatov, so ostale razdelili med kandidate zmagovalne liste, ki so imeli relativno večino v posameznih okrajih. Nekateri okraji so volili po 2 poslanca. Če je tak okraj prišel na vrsto za pridobitev mandata, sta mandat dobila oba kandidata. Če pa je bilo z državno listo vezanih več parov kandidatov, so za poslanca proglasili tista dva, ki sta med temi dobila največ glasov.¹⁷⁷

¹⁷³ Zakon 1931, člen 64. Glej str. 79.

¹⁷⁴ Prav tam, člen 66. Glej str. 79.

¹⁷⁵ Glej str. 80.

¹⁷⁶ Zakon 1933, člen 61. Glej str. 80 in ss.

¹⁷⁷ Prav tam.

V volilnih okrožjih, kjer je državna lista dobila absolutno večino, se je pri razdelitvi preostalih 2/5 mandatov upoštevala tudi zmagovalna lista, sicer pa le vse ostale liste. Ti mandati so se dodelili kandidatom v okrajih, kjer so dobili absolutno večino, začeni pri najvišjem številu glasov. V primeru nerazdelitve vseh mandatov so se preostali razdelili po d'Hondtovem sistemu glede na rezultate v okrožju. Te mandate so dobile liste z najvišjim količnikom, dodeljeni pa so bili okrajem, kjer mandat sploh še ni bil dodeljen.¹⁷⁸

Lista, ki v celi državi ni dobila več kot 50.000 glasov, ni sodelovala pri razdeljevanju mandatov. V primeru enakega števila glasov za dve najmočnejši listi v državi bi se volitve ponovile »drugo naslednjo nedeljo« potem, ko bi glavni volilni odbor ugotovil rezultate prvih volitev.¹⁷⁹ To pa se ni nikoli zgodilo.

Volilni odbori

Prvi zakon iz l. 1920 je zapisal:

Člen 7.

Koliko mora to ali ono volilno okrožje voliti poslancev, to odredi državni odbor po celokupnem številu prebivalstva v vsakem okrožju na podstavi uradne statistike (člena 5. in 6.).

Ta državni odbor sestavljajo: predsednik in oba podpredsednika začasnega narodnega predstavništva, predsednik državnega sveta, predsedniki kasacijskega sodišča v Beogradu, vrhovnega sodišča v Sarajevu, stola sedmorice v Zagrebu, podpredsednik stola sedmorice oddelka B za Slovenijo in Dalmacijo v Zagrebu, predsednik velikega sodišča v Podgorici in apelacijskega sodišča v Novem Sadu, ali namestniki vseh teh predsednikov, oziroma podpredsednikov, če so le-ti zadržani.

Namestnike predsedniku in podpredsedniku začasnega narodnega predstavništva določi v naprej predstavništvo samo.

Državni odbor, ki ga sklicuje predsednik začasnega narodnega predstavništva v prestolnico, se mora sestati najpozneje osmi dan od dne, ko so se z ukazom odredile volitve poslancev in se je sklicala ustavotvorna skupščina.

Predsednik začasnega narodnega predstavništva ali njegov namestnik določa, otvarja, vodi in zaključuje seje državnega odbora ter skrbi, da državni odbor pravilno in pravočasno izvrši svoje posle. Predsednika začasnega narodnega predstavništva nadomešča v predsedstvu državnega odbora eden izmed podpredsednikov začasnega narodnega predstavništva.

Vsa državna in občinska oblastva morajo takoj dati državnemu odboru na razpolago potrebne podatke ter mu priobčevati zahtevana pojasnila v toku,

¹⁷⁸ Prav tam.

¹⁷⁹ Prav tam.

ki jim ga državni odbor določi za to. Če dotični organ ne izpolni zahteve državnega odbora, se kaznuje po členu 91. tega zakona. Državni odbor sme zaradi pojasnil pozivati na svoje seje ministra za notranje zadeve in ministre, ki so mu potrebni za poslovanje.

Člen 8.

Ta odbor mora najpozneje v 15. dneh od dne, ko se sestane, določiti in objaviti v "Službenih Novinah kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca", koliko mora katero volilno okrožje izvoliti poslance, koliko bodi v kateri občini volišč, oziroma koliko občin se mora združiti v eno volišče (člen 50.). Najpozneje v 35 dneh od dne, ko se razpišejo volitve, mora državni odbor določiti osebe, ki bodo predsedniki volilnih odborov in člani glavnih volilnih odborov.

Člen 72.

Potem se mora prešteti po seznamku glasovalcev, koliko volilcev je glasovalo. To število se mora zapisati z besedami na koncu seznamka; pod tem se morajo podpisati vsi člani volilnega odbora.

Člen 74.

Po vsem tem se prično odpirati skrinjice in šteti kroglice po oni vrsti, kakor so skrinjice postavljene po členu 39. tega zakona. Najprej se odpre ena skrinjica in iz nje se iztresejo vse kroglice v posodo. Predsednik volilnega odbora prešteje vse kroglice vpricho vseh članov odbora. Ko jih je odštel 100, jih da članu občinskega odbora, da jih prešteje tudi on, ta jih pa da dotičnemu predstavniku kandidatne liste, da jih tretjič prešteje še on. Tako se ravna z vsako stotino, dokler niso preštete vse kroglice. Nato se takoj v zapisniku zabeleži z besedami številka skrinjice, dalje za katero kandidatno listo je ta skrinjica prejela glasove, in koliko je bilo kroglic v njej. Vsi člani odbora se morajo podpisati pod to zabeležko. Prav tako se morajo prešteti tudi kroglice v drugih skrinjicah. Ko se vse to zgodi, se zapisnik sklene; podpišejo ga vsi odborniki in pritisne se nanj tudi občinski pečat.

Ločena mnenja in pripombe o poslovanju odbora so dopuščena tudi tukaj.

Nato je treba zapisnik, seznamek glasovalcev in abecedni volilni imenik dejati v en zavoj in pod občinskim pečatom nasloviti na glavni okrožni, oziroma mestni, volilni odbor ter pustiti na mizi volilnega odbora.

Ko se je vse to zgodilo, odide volilni odbor iz glasovalne sobe, jo zaklene tako kakor prejšnjega dne ter postavi stražo, da neprestano čuva sobo, v kateri so ostali volilni spisi; ključ od sobe pa shrani predsednik pri sebi.

Straža ne sme to noč nikogar z nobenim izgovorom pustiti v to sobo.

Člen 75.

Dan po izvršenem glasovanju se vsi člani volilnega odbora sestanejo ob sedmih zjutraj pred vrati glasovalne sobe, jo odpro ter ustopijo. Ko so se prepričali, da je vse v redu in tako, kakor je bilo puščeno, morajo ves volilni material vrniti občinskemu odboru ter od njega vzeti potrdilo nazaj. Ako opazijo, da ni vse v redu, morajo o tem sestaviti poseben zapisnik, ki se z drugimi volilnimi spisi vred izroči glavnemu volilnemu odboru. Nato vzame predsednik zavoj, pripravljen za glavni volilni odbor, in se odpravi na pot, da ga izroči glavnemu volilnemu odboru. S predsednikom vred imajo pravico iti tudi predstavniki kandidatnih list ali njih namestniki, kdor izmed njih hoče.

Člen 76.

Dan po izvršenih volitvah se ob devetih dopoldne sestane glavni volilni odbor za vsako volilno okrožje v okrožnem kraju volilnega okrožja, za vsako mesto, ki voli posebe, pa v tem mestu samem, v poslopju in v sobi, nalašč pripravljeni za to.

Temu odboru predseduje eden izmed članov državnega sveta ali kasacijskega sodišča v Beogradu ali vrhovnega sodišča v Sarajevu ali stola sedmorice v Zagrebu ali stola sedmorice oddelka B za Slovenijo in Dalmacijo v Zagrebu ali velikega sodišča na Cetinju ali eden izmed članov apelacijskih sodišč, in sicer apelacijskih sodišč v Beogradu, Skoplju, Novem Sadu, banskega stola v Zagrebu, višjih deželnih sodišč v Ljubljani in Splitu, ki se določi z žrebom; člani glavnega volilnega odbora pa so: po en član navedenih apelacijskih sodišč ali predsednik prvostopnega sodišča, mestni župan v krajinah izvan Srbije in Črne gore ali njegov namestnik in po dva predstavnika vsake kandidatne liste.

Ako bi predsednik glavnega volilnega odbora ne prišel na sestanek, ga nadomešča v predsedstvu in nadaljnjem poslovanju prvoimenovani član.

Glavni volilni odbor sme začeti in nadaljevati svoje delo, ako sta poleg predsednika ali njegovega namestnika navzočna še vsaj dva člana; to se mora v zapisniku ugotoviti.

Ako glavni volilni odbor iz katerikoli razlogov ne bi mogel začeti ali pa dovršiti svojega posla, morajo predsedniki volišč volilne spise poslati ustavotvorni skupščini po ministru za notranje zadeve, ki odloča o izvršeni volitvi. Predsednike glavnih volilnih odborov izžreba državni odbor.

Državni odbor tudi določi člana apelacijskega sodišča ali predsednika prvostopnega sodišča; kadar določa predsednike prvostopnih sodišč, jih mora vzeti iz dotičnega ali najbližjega okrožja.

Celokupni sestav teh odborov mora biti objavljen v "Službenih Novinah kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca" v roku, ki ga določa člen 8. tega zakona.

Člen 78.

Ako bi se na dan volitev zaradi nereda ali iz kakršnegakoli drugega vzroka na enem ali na več voliščih ne bile izvršile volitve, mora glavni volilni odbor takoj odrediti, da se na vseh teh krajih izvrše volitve prihodnjo nedeljo. Pri teh volitvah se mora povsem postopati tako kakor pri prvih volitvah. Občinski predstojnik mora to, da se bo volilo naknadno, v dotični občini razglasiti isti dan, ko mu to javi glavni volilni odbor.

Če se tudi sedaj v nekaterih krajih ne izvrši volitev, mora glavni volilni odbor, ako se to pripeti v manj nego eni tretjini volišč, izvršiti svoj posel brez ozira na te neizvršene volitve. Ako pa se je dogodilo v eni tretjini ali več volišč, se smatra, da se volitve v dotičnem volilnem okrožju ali mestu niso mogle izvršiti.

V takem primeru odloči skupščina, ko se sestane, ali se morajo v dotičnem volilnem telesu na novo vršiti volitve na vseh voliščih ali pa samo na onih, kjer niso bile izvršene.

Razen v tem primeru ne sme skupščina odrediti nobenih naknadnih ali ponovnih volitev na posameznih voliščih.

Spremembe iz l. 1922

Člen 8. se izpreminja ter se glasi:

Ta odbor se sestane najkasneje v 30 dneh po razglasitvi tega zakona ter mora določiti in objaviti v "Službenih Novinah", koliko mora katero okrožje izvoliti poslancev. Ako se pri tem ugotovi, da voli okrožje več poslancev, nego je administrativnih srezov, razdeli državni odbor obenem toliko največjih administrativnih srezov, kolikor jih je treba, da je število volilnih srezov enako številu poslancev, ki jih voli dotično volilno okrožje. V volilnem okrožju, sestavljenem iz več administrativnih okrožij, se smatrajo administrativna okrožja za sreze. Koliko bodi v kateri občini volišč, odnosno koliko občin naj se sestavi v eno volišče (člen 50.), katere osebe naj poslujejo kot predsedniki volilnih odborov in kot člani glavnih volilnih odborov, določi državni odbor najkasneje v 35 dneh od dne ukaza, s katerim se odrede volitve.

Zakon 1931

Člen 5.

Najvišji volilni organi je državni odbor.

Ta državni odbor sestavljajo: predsednik in podpredsedniki senata, predsednik in podpredsedniki narodne skupščine, predsednik in podpredsednik državnega sveta, predsednik kasacijskega sodišča v Beogradu, stola sedmorice v Zagrebu, vrhovnega sodišča v Sarajevu, predsednik velikega sodišča v

Podgorici ali namestniki vseh teh predsednikov, odnosno podpredsednikov, če so le-ti zadržani.

Namestnike predsednikom in podpredsednikom senata in narodne skupščine določita vnaprej senat in narodna skupščina sama.

Člen 6.

Najkesneje četrty dan od dne ukaza, s katerim so se odredile volitve poslancev, se sestane ta državni odbor na poziv predsednika senata in določi, koliko bodi v kateri občini volišč, odnosno koliko občin naj se sestavi v eno volišče (§34.), katere osebe naj poslujejo kot predsedniki volilnih odborov. To delo mora državni odbor opraviti in v »Službenih novinah« objaviti najkesneje 15 dni pred volitvami.

Predsednik senata ali njegov namestnik odreja, otvarja, vodi in zaključuje seje državnega odbora in skrbi za to, da opravi državni odbor svoje delo pravilno in ob času. Predsednika senata nadomešča v predsedovanju državnemu odboru eden izmed podpredsednikov senata.

Državna in občinska oblastva morajo dati državnemu odboru takoj na razpolago podatke, njemu potrebne, in dajati mu zahtevana pojasnila, v roku, ki ga jim za to določi državni odbor. Če zahtevam državnega odbora ne ustrezhe, se kaznuje dotični organ po § 71. tega zakona. Državni odbor sme pozvati zaradi pojasnila na svoje seje ministra za notranje posle in ministre, ki so mu za poslovanje potrebni.

Člen 36.

Na vsakem kraju, kjer se vrši glasovanje, mora biti volilni odbor, sestavljen iz enega občinskega odbornika, ki ga določi sreski načelnik; potem iz po enega predstavnika onih kandidatnih list, ki imajo svoje predstavnike in iz predsednika volilnega odbora, ki ga določi državni odbor. Če volilci iz več občin volijo na enem volišču (§ 34.), pride v volilni odbor po en občinski odbornik iz vsake občine.

Predsedniki volilnih odborov imajo pravico glasovati v občini, kjer opravljajo na dan volitev predsedniško dolžnost, ako predlože potrdilo, da so vpisani v stalni volilni imenik svoje občine. To potrdilo se mora priključiti zapisniku volilnega odbora.

Člen 37.

Najdalj 15 dni pred dnem volitev določi državni odbor za vsako volišče predsednika volilnemu odboru. Če bi kateri izmed postavljenih predsednikov imel posebno važen vzrok, da ne sprejme te dolžnosti, se mora v treh dneh od ne, ko je razpored državnega odbora objavljen, obrniti s prošnjo na državni odbor ter navesti vzroke, iz katerih ne more sprejeti te dolžnosti. Ako prizna

državni odbor navedene vzroke za utemeljene, odveže prosilca dolžnosti ter določi namesto njega drugega; ako pa državni odbor navedenih vzrokov ne spozna za utemeljene, obvesti prosilca po političnem oblastvu prve stopnje, da prošnji ne more ugoditi.

Prošnja, ki se predloži po navedenem roku, se nikakor ne upošteva.

Samo v tem izrednem in nepričakovanem primeru, da bi določeni predsednik volilnega odbora, iz nepremagljivega vzroka ne mogel priti, ga nadomešča občinski predstojnik ali njegov namestnik v občinah, kjer se vrši glasovanje samo na enem kraju.

V občinah pa, kjer se vrši glasovanje na več krajih, določa v tem primeru namestnike predsednikom volilnih odborov sreski načelnik najprej iz občinskih svetovalcev in odbornikov dotične občine, ter jim o tem izda listino proti potrdilu.

Državni odbor mora vsakomur, ki ga je določil v volilni odbor, izdati proti potrdilu listino o imenovanju, podpisano po predsedniku ali članih državnega odbora, ki jih odredi sam. Osebam, ki stanujejo v prestolnici, se ta listina izroči neposredno, drugim osebam pa po pristojnih upravnih oblastvih, ki morajo vročilnico o predaji postavitvenega odloka takoj vrniti državnemu odboru.

Člen 39.

Na dan pred volitvami ob treh popoldne se morajo vsi člani volilnega odbora ali njih namestniki sestati v poslopju, kjer se bo vršilo glasovanje, in tu sprejeti proti potrdilu od občinskega urada stalni volilni imenik, knjigo za vpisovanje glasovalcev, knjigo za pisanje zapisnika, kandidatne liste, občinski pečat in drugo, kar je potrebno.

V sobi, kjer se vrši glasovanje, se morajo prilepiti vse kandidatne liste na vidnem mestu.

Člen 40.

Ko volilni odbor vse to izvrši, izbere potrebno število zapisnikarjev in drugih pomočnikov ter sploh pripravi vse, kar mu bo potrebno drugi dan za sprejemanje glasov, mora o vsem tem napraviti zapisnik o tem svojem prvem sestanku in v njem posebno navesti vse prejete kandidatne liste. Ta zapisnik morajo podpisati vsi člani volilnega odbora. Naposled določi volilni odbor stražo, ki mora neprestano stražiti poslopje, kjer se bo glasovalo.

Člen 43.

Ves čas glasovanja morata za glasovalno mizo sedeti vsaj dva člana volilnega odbora. Eden izmed njiju mora biti vedno predsednik volilnega odbora ali občinski odbornik, ki je član volilnega odbora, ali njegov namestnik.

Člen 55.

Po vsem tem se prično šteti glasovi, oddani za poedine sreske, odnosno krajevne kandidate. V vsakem seznamku, v katerega se vpisuje, za katero kandidatno listo za vsa država in za katerega sreskega, odnosno krajevnega kandidata je volilec glasoval, se mora zabeležiti, koliko glasovalcev je glasovalo za poedine sreske, odnosno krajevne kandidate in koliko skupaj za vsako državno kandidatno listo. To število se mora zapisati z besedami na koncu vsakega seznamka; pod tem se morajo podpisati vsi člani volilnega odbora.

Nato je treba zapisnik, seznamek glasovalcev, stalni volilni imenik in seznamke, v katere so se vpisovali glasovi in glasovalci za vsako kandidatno listo, dejati v zavitek in pod občinskim pečatom nasloviti na pristojno sresko, odnosno prvostopno sodišče za glavni volilni odbor v Beogradu.

Ko se je vse to zgodilo, oddide volilni odbor iz glasovalne sobe, postavi stražo, da neprestano čuva sobo, v kateri so ostali volilni spisi; ključ od sobe pa sbrani predsednik pri sebi.

Straža ne sme to noč nikogar z nobenim izgovorom pustiti v to sobo.

Člen 56.

Dan po izvršenem glasovanju se vsi člani volilnega odbora sestanejo ob sedmih zjutraj pred vrati glasovalne sobe, jo odpro in vstopijo. Ko so se uverili, da je vse v redu in tako, kakor je bilo puščeno, morajo ves volilni material vrniti občinskemu odboru ter od njega vzeti potrdilo nazaj. Ako opazijo, da ni vse v redu, morajo o tem sestaviti poseben zapisnik, ki se z drugimi volilnimi spisi vred izroči sreskemu, odnosno prvostopnemu sodišču za glavni volilni odbor. Nato vzame predsednik zavitek, pripravljen za glavni volilni odbor, in se odpravi na pot, da ga izroči sreskemu, odnosno prvostopnemu sodišču.

Člen 57.

Glavni volilni odbor sestavljajo: predsednik in podpredsednik državnega sveta, predsednik kasacijskega sodišča v Beogradu, predsednik stola sedmorice v Zagrebu, vrhovnega sodišča v Sarajevu, velikega sodišča v Podgorici ali njih namestniki, ki jih oni sami določijo z istega sodišča, in po dva predstavnika vsake kandidatne liste.

Glavnemu volilnemu odboru predseduje predsednik državnega sveta ali po činu najstarejši član tega odbora.

Glavni volilni odbor se sestane in prične poslovati drugi dan po izvršenih volitvah ob devetih dopoldne. Posluje polnoveljavno, če so poleg predsednika ali njegovega namestnika navzočni vsaj še trije člani; to se mora v zapisniku ugotoviti.

Člen 58.

Predsedniki volilnih odborov predajo volilne spise osebno starešini sreskega, odnosno prvostopnega sodišča proti potrdilu; starešina sreskega, odnosno prvostopnega sodišča pa pošlje, ko prejme volilne spise za ves srez, spise v istih nedotaknjenih zavitkih po sodniku svojega sodišča, ki ga določi on, glavnemu volilnemu odboru v Beograd. Določeni sodnik, ki nosi volilne spise glavnemu volilnemu odboru, izroči temu zapečatenene zavitke z volilnimi spisi in naknadnimi zapisniki (§ 56.), če je teh kaj.

O predaji volilnih spisov se mora sestaviti kratak zapisnik, ki ga podpišeta predsednik glavnega volilnega odbora ali njegov namestnik in odrejeni sodnik, ki je volilne spise prinesel.

Člen 59.

Če bi se na dan volitev zaradi nereda ali iz kakršnegakoli drugega vzroka na enem ali na več voliščih ne bile izvršile volitve, mora glavni volilni odbor takoj odrediti, da se na vseh teh krajih izvrše volitve prihodnjo nedeljo. Občinski predstojnik mora to, da se bo volilo naknadno, v dotični občini razglasiti isti dan, ko mu to javi glavni volilni odbor.

Če se tudi sedaj v nekaterih krajih ne izvrši volitev, mora glavni volilni odbor izvršiti svoj posel neglede na te neizvršene volitve.

Člen 62.

Ko odbor dovrši delo, mora takoj objaviti izid in se morajo izdati izvoljenim poslancem pooblastila, ki jih morajo podpisati predsednik in vsi člani volilnega odbora, in jih takoj izročiti izvoljenemu poslancu.

Če izvoljenega poslanca ni v kraju in mu glavni volilni odbor ne more takoj osebno izročiti poslanskega pooblastila, mora glavni volilni odbor poslansko pooblastilo v zapečatenem zavitku, na katerem se napiše: »Glavni volilni odbor, poslansko pooblastilo za I. I. v ...« izročiti pristojnemu upravnemu oblastvu proti potrdilu, da ga izroče naslovniku najpozneje v desetih dneh.

Obrazen potrdila predpiše minister za notranje zadeve.

Pečat za pooblastilo je pečat državnega sveta.

Člen 63.

Glavni volilni odbor mora o vsem tem delu voditi ločen zapisnik, iz katerega je razvidno, kako se je po vrsti pojavilo in rešilo vse to, kar je zgoraj določeno, da se prouči in reši. Zlasti mora biti v zapisniku navedeno, koliko je bilo vseh državnih kandidatnih list, katere osebe so bile predlagane na posameznih listah, katere sreske, odnosno krajevne kandidatne liste so vezane s to listo, koliko je vsaka lista dobila glasov in katere osebe iz posameznih list so

proglāšene za poslance in dobile pooblastila. Zapisnik morajo podpisati vsi člani glavnega volilnega odbora, vsak pa ima pravico, podati ločeno mnenje in svoje pripombe.

Člen 64.

Tako napravljene in podpisane zapisnik se mora drugi dan z vsemi prilogami in vsemi volilnimi spisi vred, ki jih je glavni volilni odbor dobil z raznih volišč, po državnem odboru poslati narodni skupščini.

Istoačasno mora glavni volilni odbor poslati »Službenim novinam« kraljevine Jugoslavije in banovinskim kratko poročilo o izidu volitev. V tem poročilu se mora navesti: 1. koliko je bilo vseh volilcev po stalnem volilnem imeniku; 2. koliko jih je glasovalo; 3. koliko so dobile posamezne liste glasov in 4. kateri izvoljenci so proglašeni za narodne poslance.

Na podstavi poročil glavnega volilnega odbora, ki so natisnjena v "Službenih novinah", mora državni odbor napraviti seznamek vseh izvoljenih narodnih poslancev ter ga poslati narodni skupščini z vsemi volilnimi spisi vred.

Posle, povezane z volitvami, je vodil Državni odbor. Ta odbor je bil sestavljen iz predsednika in obeh podpredsednikov ZNP, predsednika državnega sveta, predsednikov kasacijskega sodišča v Beogradu, stola sedmorice v Zagrebu, vrhovnega sodišča v Sarajevu, velikega sodišča v Podgorici, apelacijskega sodišča v Novem Sadu ter podpredsednika stola sedmorice oddelka B za Slovenijo in Dalmacijo v Zagrebu.¹⁸⁰

Državni odbor se je moral sestati v osmih dneh po razpisu volitev. Petnajst dni po svojem prvem sestanku je moral Državni odbor določiti število poslancev, ki jih je volilo vsako okrožje. Določiti je moral tudi volišča, kjer bodo volivci oddajali svoj glas. V petintridesetih dneh po razpisu volitev je moral državni odbor določiti predsednike volilnih odborov in člane glavnih volilnih odborov v okrožjih.¹⁸¹

Na vsakem volišču je moral biti volilni odbor, ki so ga sestavljali občinski odbornik z volilno pravico (izvolil ga je občinski odbor), predstavniki vseh kandidatnih list, ki so nastopale na volitvah, in sodnik ali pravnik (odvetnik, notar, sodni koncipient) ali sodni uradnik, ki je bil predsednik volilne komisije. Predsednike volilnih odborov je določil Državni odbor.¹⁸²

Dan pred volitvami je moral volilni odbor od občinskega urada prejeti ves material, ki je bil potreben za izvedbo volitev. Na dan volitev so volišče odprli

¹⁸⁰ Volilni red, člen 7. Glej str. 90. V popravkih zakona so l. 1922 besede »začasnega narodnega predstavništva« zamenjali z besedama »narodne skupščine« in besedo »ustavotvorne« z »narodne«. Glej Volilni red, Priloga 1922, str. 1.

¹⁸¹ Prav tam, člen 8. Glej str. 91.

¹⁸² Prav tam, člen 52. Glej str. 64.

ob 7. uri zjutraj. Za red na volišču je skrbel predsednik volilnega odbora, ki je lahko v sili zahteval pomoč občinskih organov. Volitve so trajale do 6. ure zvečer. Volilna komisija je vodila zapisnik, v katerega je morala vpisati vse, kar je zahteval kateri od članov komisije.¹⁸³

Po končanem glasovanju je volilni odbor preštel glasove. Najprej so prešteli, koliko volivcev je glasovalo. Sledilo je štetje glasov posameznih list. Pričeli so z listo, ki je bila potrjena kot prva in po vrsti do zadnje. Kroglice so šteli po vrsti predsednik, član občinskega odbora in predstavnik kandidatnih list. Šteli so v paketu po sto kroglic. Za vsako skrinjico so zabeležili rezultat in po ureditvi zapisnika je volilni odbor zapustil volišče. Volilni material je naslednji dan predsednik volilnega odbora nesel na sedež glavnega volilnega odbora v okrožju.¹⁸⁴

Glavni volilni odbor v volilnem okrožju se je sestel dan po volitvah. Glavni volilni odbor je vodil z žrebom določeni član državnega sveta ali kasacijskega sodišča v Beogradu ali vrhovnega sodišča v Sarajevu ali stola sedmorice v Zagrebu ali stola sedmorice oddelek B za Slovenijo in Dalmacijo v Zagrebu ali velikega sodišča na Cetinju ali eden od članov apelacijskih sodišč v Beogradu, Skopju, Novem Sadu, banskega stola v Zagrebu, višjih deželnih sodišč v Ljubljani in Splitu. Člani glavnega volilnega odbora so bili eden od članov zgoraj omenjenih apelacijskih sodišč ali predsednik prvostopenjskega sodišča, mestni župan (v krajih izven Srbije in Črne gore) ter po 2 predstavnika vsake kandidatne liste.¹⁸⁵

Med drugim je glavni volilni odbor določal, kako naj se uredi z volitvami tam, kjer jih zaradi različnih okoliščin ni bilo mogoče izvesti v rednem roku. Če volitve v drugo niso bile izvršene na manj kot 1/3 vseh volišč v volilnem okrožju, to ni imelo nadaljnega vpliva. Če je bilo število volišč, kjer tudi v drugo niso uspeli izpeljati volitev, večje od 1/3 vseh volišč v okrožju, so ugotovili, da volitve niso bile izvršene. Skupščina naj bi kasneje razsodila, ali je potrebno volitve ponoviti v vsem okrožju, ali pa naj volijo le na voliščih, kjer še niso. Glavni volilni odbor je moral tudi pregledati vse zapisnike volilnih komisij in po potrebi dati mnenje o volitvah na posameznih voliščih.¹⁸⁶ Razdelil je tudi mandate v volilnem okrožju. O tem pišem v posebnem podpoglavju.

Leta 1922 so spremenili rok, v katerem je moral državni odbor določiti število poslancev v volilnem okrožju. Po novem je moral državni volilni odbor v tridesetih dneh po sprejemu omenjenega zakona določiti število poslancev, ki jih volijo volivci v posameznih okrožjih. Število poslancev v nekem okrožju je moralo biti enako številu volilnih srezov. V primeru razhajanja v številu

¹⁸³ Prav tam, člani 57, 58, 68, 69, in 70. Glej str. 65, 67 in 68.

¹⁸⁴ Prav tam, člani 72, 74 in 75. Glej str. 91 in 92.

¹⁸⁵ Prav tam, člen 76. Glej str. 92.

¹⁸⁶ Prav tam, člen 78. Glej str. 93.

administrativnih in volilnih srezov je moral državni volilni odbor razdeliti večje administrativne sreze na potrebno število manjših volilnih srezov. Rok, v katerem je moral državni odbor imenovati predsednike volilnih odborov in sestavo glavnih volilnih odborov, je bil najkasneje petintrideseti dan po sklicu volitev.¹⁸⁷

Tudi v tridesetih letih je ostal najpomembnejši volilni organ Državni odbor. Sestavljali so ga predsedniki in podpredsedniki senata, narodne skupščine in državnega sveta, predsedniki kasacijskega sodišča v Beogradu, stola sedmorice v Zagrebu, vrhovnega sodišča v Sarajevu in velikega sodišča v Podgorici, ki so jih v primeru zadržanosti lahko nadomeščali podpredsedniki ali namestniki.¹⁸⁸

Volilni odbor so na volišču sestavljali občinski odbornik, ki ga je določil sreski načelnik, in predstavniki list, ki so nastopale na volišču. Tretji član je bil predsednik volilnega odbora, ki ga je določil Državni odbor (36. člen). Predsednike volilnih odborov je imenoval Državni odbor najkasneje petnajst dni pred volitvami.¹⁸⁹

Volilni odbor je moral dan pred volitvami sprejeti ves volilni material (imenike...) in na volišču nalepiti kandidatne liste. O tej ureditvi volišča je moral volilni odbor napisati zapisnik. Volitve sta morala ves čas nadzorovati vsaj dva člana volilne komisije. Eden od njiju je moral biti predsednik odbora ali pa predstavnik občine.¹⁹⁰

Volilni odbor je moral po koncu glasovanja ugotoviti število volivcev na volišču. Sledilo je štetje glasov za posamezne okrajne kandidate in državne liste. Volilni odbor je moral dan po volitvah predati volilni material prvostopenjskemu sodišču, ki ga je poslal glavnemu volilnemu odboru v Beogradu.

Glavni volilni odbor so sestavljali predsednik in podpredsednik državnega sveta, predsedniki kasacijskega sodišča v Beogradu, stola sedmorice v Zagrebu, vrhovnega sodišča v Sarajevu in velikega sodišča v Podgorici in po 2 predstavnika vsake kandidatne liste.¹⁹¹

Poleg razdeljevanja mandatov, o čemer je govor v posebnem poglavju, je glavni volilni odbor odločal o ponavljanju volitev. Ponavljali so jih naslednjo nedeljo po prejšnjih. Če tudi takrat volitev ni bilo, se pri rezultatih volitev teh volišč ni upoštevalo.¹⁹²

¹⁸⁷ Prav tam, Priloga 1922, člen 8. Glej str. 93

¹⁸⁸ Zakon 1931, člen 5. Glej str. 93.

¹⁸⁹ Prav tam, člena 36 in 37. Glej str. 94.

¹⁹⁰ Prav tam, členi 39, 40 in 43. Glej str. 95.

¹⁹¹ Prav tam, členi 55, 56, 57 in 58. Glej str. 96 in 97.

¹⁹² Prav tam, člen 59. Glej str. 97.

Prekrški in kazni v zvezi z volitvami

Določila zakona iz l. 1920:

Člen 91.

Vsak organ občinskega oblastva, ki opusti ali neče pravočasno izvršiti dolžnosti, ki so mu naložene v tem zakonu, ali pa zapreči, da kdo uporabi pravico, ki mu jo daje zakon, se kaznuje z zaporom od 30 dni do šestih mesecev in v denarju od 300 do 3000 dinarjev, ako nadaljnji členi tega zakona ali pa kazenski zakon ne predpisujejo težje kazni. Sodni ali drugi državni uradnik, ki bi to zakrivil, se kaznuje z zaporom do dveh let.

Člen 95.

Kdor primora volilca s silo ali s pretnjo, da stori kaj takega, kar je navedenega v členu 94., se kaznuje z zaporom od dveh mesecev do dveh let in v denarju od 400 do 4000 dinarjev; ako pa se je to izvršilo z zlorabo oblasti, se kaznuje z največjo mero te kazni.

Pretnja je podana, ako kdo volilcu grozi, da njemu ali bližnjim članom njegove rodbine stori kaj takega, kar se po zakonu kaznuje kot zločin ali pregrešek ali pa z izgubo mesta v javni ali zasebni službi.

Člen 96.

Politični uradniki ali častniki v aktivni službi, ako priporočajo kandidate za poslance ali pa sicer vplivajo na sestavljanje kandidatne liste, se kaznujejo z izgubo službe ali čina.

Ako je na ta kandidatni listi podpisan političen uradnik, mora sodišče zoper dotičnega uradnika takoj uvesti kazensko preiskavo ter o tem obvestiti ministra za notranje zadeve; ako pa je častnik, mora sodišče obvestiti vojnega ministra in ta mora dejanje predložiti pristojnemu civilnemu sodišču na sojenje.

Prav tako mora sodišče pismeno obvestiti dotičnega ministra, ali je kateri njegovih uradnikov podpisan na kandidatni listi, ako minister to zahteva od sodišča.

Člen 98.

Volilec, ki glasuje več nego enkrat pri enih volitvah, se kaznuje v denarju od 50 do 500 dinarjev in z zaporom od enega do 6 mesecev.

Člen 99.

Kdor glasuje ali pa se prijavi h glasovanju namesto drugega in pod njegovim imenom, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do enega leta.

Člen 100.

Volilec, ki neče glasovati v vsako skrinjico ali glasuje javno ali kakorkoli namenoma krši tajnost pri glasovanju, se kaznuje v denarju od 10 do 100 dinarjev.

Če kdo samo govori ali pripoveduje, da je glasoval za koga, se to ne smatra, da bi bil prekršil tajnost glasovanja.

Člen 106.

Kdor na volišču zaradi agitacije raznaša lažnive vesti ali vsiljuje slike, plakate in druga sredstva za agitacijo, se kaznuje z zaporom od dveh do šestih mesecev.

Prav tako se kaznujejo tudi oni, ki bi z vpitjem ali pretnjami ovirali volilni odbor ali posamezne volilce pri njih, delu.

Vsako tako osebo mora predsednik volilnega odbora odpraviti z volišča uradoma ali na zahtevo kateregakoli člana volilnega odbora ali predstavnika kandidatne liste ali volilca, ko se prepriča, da se je dotična oseba pregrešila zoper predpis tega člena; to se mora tudi zapisati v volilni zapisnik.

Člen 108.

Kdor namenoma pokvari, uniči ali odnese katerokoli listino o volitvah ali katerikoli predmet, ki služi za volitve, ali kdor pokvari število glasov, dajaje, odjemaje ali mešaje kroglice, ali kako drugače, se kaznuje z zaporom od enega do pet let in z izgubo državljanske časti.

Tukaj se kaznuje tudi poizkus.

Prav tako se tudi kaznuje stražnik, ki je določen po členih 56. in 74., da čuva volilno poslopje, ako dopusti, da kdo iz tega poslopja stori katero izmed prej navedenih dejanj.

Člen 109.

Člani volilnega odbora, razen predstavnikov kandidatnih list in njih namestnikov, ali določeni zapisnikarji ali pomočniki, ki jim je priobčeno, da so odrejeni, ako ne pridejo ob določenem času na to svojo službo ter ne morejo opravičiti svojega izostanka, ali pa po prihodu brez opravičenih razlogov opuste svoj posel ali nečejo podpisati zapisnikov o volitvah ali pooblastil izvoljenim poslancem, se kaznujejo z zaporom od treh mesecev do enega leta in v denarju od 1000 do 3000 dinarjev.

Istotako se kaznujejo tudi oni, ki so po državnem odboru določeni za predsednike volišč, ako ne pridejo ob določenem času na določeni kraj ter jih ni državni odbor odvezal, niti se ne morejo sklicevati na nepremagljive vzroke, ki so jih ovirali priti na določeni kraj.

Člen 113.

Kdor zoper predpis člena 70. toči ali kakorkoli daje alkoholne pijače, se kaznuje z zaporom od 15 dni do 6 mesecev in v denarju od 100 do 500 dinarjev.

Člen 118

Vojaške osebe, ki store dejanja, katera se kaznujejo po tem zakonu, se sodijo pri rednih civilnih sodiščih.

Zakon 1931

Člen 71.

Vsak organ občinskega oblastva, ki opusti ali noče pravočasno izvršiti dolžnosti, ki so mu naložene v tem zakonu, ali pa zapreči, da kdo uporabi pravico, ki mu jo daje zakon, se kaznuje z zaporom od 30 dni do šestih mesecev in v denarju od 300 do 3000 dinarjev, ako nadaljnji paragrafi tega zakona ali pa kazenski zakon ne predpisujejo težje kazni. Sodni ali drugi državni uradnik, ki bi to opustil ali ne hotel izvršiti tega, se kaznuje z zaporom do dveh let.

Člen 72.

Oni, ki z nasiljem ali s pretnjami odvrnejo enega ali več državljanov, da ne uporabijo svoje volilne pravice, se kaznujejo z zaporom od enega meseca do dveh let.

Člen 73.

Kdor da ali obeta volilcu darilo ali mu ponudi ali obeta mesto v javni ali zasebni službi, da ga zavede, da podpiše kandidatno listo ali je ne podpiše, ali da že dani podpis nanjo prekliče, ali da za izvestno kandidatno listo glasuje ali ne glasuje, se kaznuje z zaporom do enega leta in v denarju od 30 do 500 dinarjev.

Prav tako se kaznuje tudi volilec, ki ali sprejme darilo ali pa si ga da obljubiti.

Člen 74.

Kot storilci dejanj, naštetih v §§ 72. in 73., se kaznujejo tudi oni, ki so dali sredstva ali pa pomagali, da se izvrši eno izmed gorenjih dejanj.

Člen 75.

Volilec, ki glasuje več ko enkrat pri istih volitvah, se kaznuje v denarju od 50 do 500 dinarjev in z zaporom od enega do šest mesecev.

Člen 76.

Kdor glasuje ali pa se prijavi h glasovanju namesto drugega in pod njegovim imenom, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do enega leta.

Člen 77.

Poleg kazni, določene v § 73., se storilci obsodijo tudi na izgubo pravice, voliti poslance, najmanj za dobo enega leta, a največ za dobo šestih let.

Če se glasi obsodba na izgubo pravice, voliti poslanca, in na zapor, se doba, za katero je storilec obsojen, računa od dne, ko je kazen zapora prestana ali odpuščena.

Člen 78.

Volilec, ki se pri glasovanju vede nedostojno ali po glasovanju kljub opominu predsednika volilnega odbora ne odide z volišča, se kaznuje z zaporom od enega do šestih mesecev ali v denarju od 300 do 2000 dinarjev.

Takega volilca mora predsednik volilnega odbora odpraviti z volišča na zahtevo kateregakoli člana volilnega odbora ali predstavnika kandidatne liste ali upravičenega volilca; to se mora zapisati v volilni zapisnik.

Prav tako se kaznuje tudi oni, ki pride na volišče, pa ni vpisan v stalni volilni imenik, če ne odide kljub opominu pristojnih oseb.

Člen 79.

Kdor razžali volilni odbor ali kateregakoli njegovega člana, se kaznuje z zaporom od tridesetih dni do šestih mesecev.

Člen 80.

Kdor dejansko napade volilni odbor ali kateregakoli njegovega člana, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do dveh let, ako ni dejanje tako, da kaznuje po kazenskem zakonu in z večjo kaznijo.

Člen 81.

Kdor pride na volišče z orožjem ali z orodjem, porabnim za boj, se kaznuje z zaporom od enega meseca do enega leta. Predsednik volilnega odbora mora vsako tako osebo takoj odpraviti z volišča. To velja tudi za vse one državne ali samoupravne uslužbenke, ki po službeni dolžnosti nosijo orožje, ako pridejo na volišče z orožjem, razen če so poklicani za vzdrževanje reda po § 42. in za straženje po § 55.

Člen 82.

Kdor na volišču zaradi agitacije raznaša lažnive vesti ali razširja slike, lepake in druga sredstva za agitacijo, se kaznuje z zaporom od dveh do šestih mesecev.

Prav tako se kaznujejo tudi oni, ki bi z vpitjem ali pretnjami ovirali volilni odbor ali poedine volilce pri njih delu.

Vsako tako osebo mora predsednik volilnega odbora odpraviti z volišča uradoma ali na zahtevo katerikoli člana volilnega odbora ali predstavnika kandidatne liste ali volilca, ko se uveri, da se je dotična oseba pregrešila zoper predpis tega paragrafa; to se mora tudi zapisati v volilni zapisnik.

Člen 83.

Če se kazniva dejanja, navedena v §§ 81. in 82., stori več oseb skupaj, se vsaka kaznuje z zaporom od treh mesecev do dveh let.

Člen 84.

Kdor namenoma pokvari, uniči ali odnese katerokoli listino o volitvah ali katerikoli predmet, ki služi za volitve, ali kdor izpremeni število glasov, oddanih za poedine kandidatne liste, se kaznuje z zaporom od enega do petih let in z izgubo državljanske časti.

Tukaj se kaznuje tudi poizkus.

Prav tako se kaznuje tudi stražnik, ki je določen po § 55., da čuva volilno poslopje, ako dopusti, da kdo iz tega poslopja stori katero izmed prej navedenih dejanj.

Člen 85.

Člani volilnega odbora, razen predstavnikov kandidatnih list in njih namestnikov, ali določeni zapisnikarji ali pomočniki, ki jim je priobčeno, da so odrejeni, če ne pridejo ob določenem času na to svojo službo in ne morejo opravičiti svojega izostanka, ali pa po prihodu brez opravičenih razlogov opuste svojo dolžnost ali nočejo podpisati zapisnikov o volitvah ali pooblastil izvoljenim poslancem, se kaznujejo z zaporom od treh mesecev do enega leta in v denarju od 1000 do 3000 dinarjev.

Istotako se kaznujejo tudi oni, ki so po državnem odboru določeni za predsednike volišč, če ne pridejo ob določenem času na določeni kraj ter jih ni državni odbor odvezal, niti se ne morejo sklicevati na nepremagljive vzroke, ki so jih ovirali priti na določeni kraj.

Člen 86.

Člani volilnega odbora se kaznujejo z zaporom od enega do šestih mesecev:

- 1. če vedoma dopuste, da kdo glasuje, ki ni vpisan v stalni imenik, pa ne predloži sodnega sklepa, da bi se bil moral vpisati, ali da glasuje kdo, ki je že glasoval;*
- 2. če brez opravičenega vzroka skrajšajo čas za sprejemanje glasov ali ga podaljšajo;*
- 3. če izpremene volišče, ki ga je določilo in objavilo pristojno oblastvo.*

Člen 87.

Kdor namenoma nepravilno vodi imenik glasovalcev ali volilne zapisnike ali v njih kaj popravlja ali vpisuje, ko so že podpisani, razen v primeru § 28., se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do dveh let.

Člen 88.

Kdor brez poziva predsednika volilnega odbora odredi ali brez odredbe dovede oboroženo silo na volišče, se kaznuje z zaporom od enega do petih let in v denarju od 500 do 2000 dinarjev.

Člen 89.

Kdor zoper predpis toči ali kakorkoli daje alkoholne pijače, se kaznuje z zaporom od petnajstih dni do šestih mesecev in v denarju od 100 do 500 dinarjev.

Člen 90.

Dejanja, ki so tukaj navedena, a se po kazenskem zakoniku kaznujejo strože, in dejanja, ki niso tukaj navedena, pač pa so navedena v kazenskem zakoniku, se kaznujejo po kazenskem zakoniku.

Člen 91.

Dejanja, ki se po tem zakonu ne kaznujejo z več nego šestimi meseci zapora ali v denarju ne več nego s 1000 dinarji, zastarajo v šestih mesecih, vsa druga dejanja, kazniva po tem zakonu, pa v enem letu, ako v tem času ni vložena kazenska ovadba pri državnem tožilstvu; od ne, ko se vloži ovadba, pa se zastaranje za vsa dejanja, kazniva po tem zakonu, računa po predpisih kazenskega zakonika.

Člen 92.

Vsa kazniva dejanja, ki so navedena v tem zakonu, a se store do dne pred volitvami, preiskujejo in sodijo v prvi stopnji okrožna (zborna) sodišča na tožbo državnega tožilstva. Zasebniki smejo vložiti ovadbo pri državnem tožilstvu.

Člen 93.

Vsa kazniva dejanja, ki so navedena v tem zakonu, storjena na dan pred volitvami ali na dan volitev, mora volilni odbor popisati v svojem zapisniku in obenem navesti imena storilcev.

Člen 94.

Vojaške osebe, ki store dejanja, katera se kaznujejo po tem zakonu, se sodijo pri rednih civilnih sodiščih.

Člen 95.

V vseh primerih veljajo predpisi zakona o taksah.

Zakon o volitvah v konstituanto je predvidel tudi določene sankcije za prekrške zoper volilni zakon. Za nasilno odvrčanje volivcev od možnosti glasovanja je bila zagrožena kazen od enega meseca do dveh let zapor. Kaznovalo se je tudi kandidiranje v več kot 3 volilnih okrožjih. Kazen je bila od treh mesecev do leta zapor ali denarna kazen. Kaznivo je bilo nudenje podkupnine (darila ...) za podpis ali nepodpis pod kandidatno listo, ki se je prijavljala na volitve. Enako je veljalo tudi za sprejemanje podkupnine.¹⁹³

Politični uradniki in aktivni oficirji niso smeli opravljati volilne propagande. Lahko so izgubili službo ali čin (96. člen). Kaznivo je bilo tudi večkratno glasovanje (98. in 99. člen), glasovanje pod tujim imenom ali namesto drugega ali javno glasovanje oz. nespoštovanje določil o načinu glasovanja (99. in 100. člen). Kaznivo je bilo agitiranje na samem volišču (106. člen). Kazen za omenjeno dejanje je bil zapor, alternative z denarno kaznijo ni bilo. Huda kršitev volilnih pravil je bilo potvarjanje rezultatov. Oseba, ki bi namenoma uničevala listine na volišču ali kroglice oz. s kroglicami poskušala spremeniti rezultate volitev, bi bila obsojena na zaporno kazen od enega do petih let. Izgubila bi tudi državljske časti. Neopravičeno zavračanje funkcij v volilni komisiji je bilo kaznivo. Enako je veljalo za nepravilnosti glede volilnih seznamov ali volilnih zapisnikov. Vojakom, ki bi storili prekršek, povezan z volilnim zakon, bi sodilo civilno sodišče.¹⁹⁴

Demokrati so zahtevali, naj volilni zakon med drugim predvidi ostre kazni za duhovnike, ki bi verske obrede izkoristili za volilne agitacije.¹⁹⁵ Zahtevali so uvedbo kancelparagrafa, ki bi kaznoval volilno agitiranje s prižnice. Slovenec je ostro protestiral zoper kancelparagraf. 7. julija 1920 je Slovenec bralce obvestil, da je kancelparagraf izginil iz predloga volilnega zakona. Proti kancelparagrafu naj bi bil tudi Stojan Protić.¹⁹⁶ Naprej pa je pisal, da je kancelparagraf pravičen in se ga klerikalci ne bi smeli bati.¹⁹⁷ Kancelparagraf je bil kasneje vključen v vidovdansko ustavo in tudi v oktroirano.¹⁹⁸

¹⁹³ Volilni red, člena 91 in 95. Glej str. 101.

¹⁹⁴ Prav tam, členi 96, 98, 99, 100, 106, 108, 109 in 118. Glej str. 101–103.

¹⁹⁵ SB ZNP, zvezek IV, 98. seja, govor Ivana Palačka, str. 583 in 584.

¹⁹⁶ Slovenec, 15. in 18. junij 1920 in Protićeva izjava o umiku kancelparagrafa. SB ZNP, 99. seja 14. junij 1920, str. 609.

¹⁹⁷ Jutro, 26. avgust in 1. september 1920 in Naprej, 19. junij 1920.

¹⁹⁸ O odnosu slovenskih strank do vprašanja kancelparagrafa ob sprejemanju vidovdanske ustave glej Perovšek, Slovenska politika.

V zakonu iz leta 1931 so se kazenske določbe v zvezi z volilnim zakonom dotikale dela občin, volivcev in volilnega odbora. Občina ni smela zavračati dolžnosti, ki so bile povezane z volitvami. Kaznivo je bilo volivca ovirati pri uporabi in želji po uporabi volilne pravice. Prepovedano je bilo podkupovanje volivca, da bi podpisal kandidatno listo. Seveda tudi volivec ni smel sprejeti darila ali ga zahtevati.¹⁹⁹

Volivec je lahko glasoval le enkrat. Večkratno glasovanje ali glasovanje pod tujim imenom je bilo kaznivo. Zakon je predvidel kaznovanje za žalitev volilnega odbora, za napad nanj in za oborožen prihod na volišče. Na volišču ni bilo dovoljeno agitirati.²⁰⁰

Dokumenov in volilnega materiala na volišču ni bilo dovoljeno kvariti in uničevati. To je veljalo tudi za volilne rezultate. Volilni odbor je bil kazensko odgovoren za primere zavestnega omogočanja posamezniku, da bi volil pod tujim imenom oz. da bi volil, ne da bi bil vpisan v volilni imenik. Volilni odbor ni smel skrajšati časa, namenjenega za glasovanje, niti ni smel spremeniti sedeža volišča, ki so ga določile višje oblasti.²⁰¹

Oboroženo silo je lahko na volišče poklical le predsednik volilnega odbora, vsak drug poskus je bil kazniv. Prepovedano je bilo tudi točenje alkohola.²⁰²

Sprememba zakona leta 1933 se ni dotaknila razdelka o kazenskih določbah v zvezi z volilnim zakonom.

Pisanje časopisov o volilnem zakonu

Časopisi so spremljali sprejemanje volilnega zakona s poročanjem o zasedanjih začasnega parlamenta. Po sprejemu zakona je Jutro poročalo, da je bil zakon sprejet, proti pa je glasovalo 15 poslancev (Ribarčeva skupina, nekateri socialisti in »razkropljenci«). Zakon je Jutro ocenilo kot dober. Imel naj bi nekaj dobrih rešitev, nekatere pa bi se dalo rešiti bolje. Predvsem bo zakon »nesporno omogočil, da pride prava ljudska volja do izraza«. ²⁰³ Slovenski narod je pisal, da je bil zakon sprejet s 143 glasovi za in 23 proti. ²⁰⁴ O enakem izidu glasovanja je poročal tudi Slovenec. ²⁰⁵

Naprej je ob predstavitvi zapisal, da je volilni zakon skrupucalo ter nemoderen. Ostro je kritiziral različno velikost okrožij. Srbiji naj bi to prineslo, skupaj z upoštevanjem popisa prebivalcev leta 1910, 14 mandatov več, kot bi

¹⁹⁹ Zakon 1931, členi 71, 72 in 73. Glej str. 103.

²⁰⁰ Prav tam, členi 75, 76 in 78 do 83. Glej str. 103 do 105.

²⁰¹ Prav tam, členi 84 do 87. Glej str. 105 in 106.

²⁰² Prav tam, členu 88 in 89. Glej str. 106.

²⁰³ Jutro, 3. in 4. september 1920.

²⁰⁴ Slovenski narod, 4. september 1920.

²⁰⁵ Slovenec, 4. september 1920.

ji sicer pripadalo. Ni jasno, kako je pisec to izračunal. Seštevek napak v Srbiji pred balkanskimi vojnami, v Vojvodini, na Kosovu in v Makedoniji je 16 (glej tabelo na str. 46 in 47). Opozoril je, da se ženskam ne daje volilne pravice. 23. junija je Naprej komentiral dogajanje v začasnem parlamentu. Grajal je nizek nivo razprave. Glavne napake predloga zakona so bile v nedoločnem datumu volitev (kasneje je bilo to določeno), v rušenju proporcionalnega sistema, predlog ni predvideval ženske volilne pravice, slabost je bila tudi uvedba kvalificiranih mandatov. Glede velikosti volilnih okrožij je zapisal, da je sorazmerna zastopanost strank boljša v večjih okrožjih. Vse skupaj »smrdi po volilni geometriji ... Kritika opozicije je ostra – obramba vladnih strank pa medla.« Po sprejemu zakona je Naprej zapisal, da je zakon orožje, s katerim želi buržoazija obglaviti delavski razred. Hkrati se lahko delavski razred z zakonom buržoaziji upre. »Delavski razred je eden, interes eden, zato mora tudi v boj za svoje interese iti delavski razred enoten.«²⁰⁶

Ob spreminjanju zakona leta 1922 je Jutro pisalo, da na seji Zakonodajnega odbora opozicija ni bila prisotna. Časopis je bralce obvestil tudi o sprejetju zakona.²⁰⁷

Kmetijski list je sprejetje sprememb volilnega zakona pospremil z ugotovitvijo, da volilni zakon podpira velike stranke. Posledica tega bo manj strank v parlamentu, kar bo pomenilo lažje delo. Male stranke bodo morale že pred volitvami sklepati koalicije. S tem bodo volivci dobili možnost, da bodo na volitvah potrjevali strankarske zveze, ne pa da bi te zveze nastajale po volitvah in mimo volje volivcev.²⁰⁸

Zakon o volitvah senatorjev

Z obnovo parlamentarizma v tridesetih letih je bil kot zgornji dom parlamenta ustanovljen senat. Senat je bil sestavljen iz dveh delov. Polovico senatorjev je imenoval kralj, druga polovica je bila voljena. Senatorji so bili voljeni za dobo šestih let.²⁰⁹ Pri tem je bilo potrebno vsaka tri leta izvoliti polovico voljenih senatorjev. Seznan te polovice voljenih senatorjev je moral senat sporočiti notranjemu ministru dva meseca pred iztekom mandata.²¹⁰ Za prvo izvedbo rotacije je zakon določal, da bo senat polovico senatorjev, ki jih bo potrebno zamenjati, določil z žrebom.

²⁰⁶ Naprej, 13. junij, 23. junij in 5. september 1920.

²⁰⁷ Jutro, 20. in 22. junij 1922.

²⁰⁸ Kmetijski list, 22. junij 1922.

²⁰⁹ Zakon o volitvah senatorjev, Ljubljana 1931, Založila in natisnila tiskarna Merkur, člen 1. Prepis zakona glej str. 112 in ss.

²¹⁰ Zakon 1931 S, člen 2.

Število senatorjev

Senatorje so volili v volilnih enotah. Vsaka banovina je bila svoja volilna enota. Mesto Beograd je bilo posebna volilna enota.²¹¹ Pripadal mu je 1 senator, banovinam pa na vsakih 300.000 prebivalcev po 1. Ostanek nad 150.000 je omogočil pridobitev dodatnega senatorskega mesta. O številu senatorjev v banovini je odločal Državni odbor. Sestavo Državnega odbora je določil zakon o volitvah poslancev.²¹²

Kandidiranje za senatorja

Senator je lahko postal vsak moški državljan Kraljevine Jugoslavije, ki je bil starejši od 40 let in ki je bil več govora, branja in pisanja v narodnem jeziku. Funkciji senatorja in narodnega poslanca sta bili nezdržljivi. Tudi za senatorje je veljalo, da niso smeli biti državni dobavitelji.

Prvostopenjskemu sodišču v glavnem mestu banovine je bilo potrebno najkasneje 15 dni pred volitvami predložiti v potrditev kandidatno listo za volitve senatorjev.²¹³ Kandidatno listo za volitve senatorjev je moralo podpisati najmanj 50 oseb, ki so imele pravico voliti senatorje. Kandidata za beograjskega senatorja je moralo podpreti najmanj 10 oseb.

Kandidatna lista za senatorje je morala vsebovati seznam kandidatov in njihovih namestnikov. Priložena so morala biti še dokazila o privolitvi kandidatov in namestnikov. Seznamu kandidatov so morala biti predložena še imena dveh predstavnikov liste in njunih namestnikov v volilnem odboru. Omenjeni predstavniki liste v volilnem odboru so morali imeti volilno pravico v banovini, kjer so bili predstavniki.²¹⁴ Pristojno sodišče je moralo v 24 urah potrditi ali zavrniti kandidatno listo.²¹⁵ Spremembe na kandidatni listi so bile mogoče samo v primeru smrti kandidata oz. namestnika ali izgubi volilne pravice kandidata ali namestnika.²¹⁶

Glasovanje

Volilno pravico za volitve senatorjev so imeli vsi poslanci v banovini, vsi banski svetovalci v banovini in vsi načelniki občin v banovini. Senatorja mesta Beograd so volili vsi poslanci mesta Beograd, predsedniki in podpredsedniki

²¹¹ Zakon 1931 S, člen 4.

²¹² Prav tam, člen 6.

²¹³ Prav tam, člen 13.

²¹⁴ Prav tam, člena 15 in 16.

²¹⁵ Prav tam, člen 18.

²¹⁶ Prav tam, člen 20.

občin Beograd, Zemun in Pančevo, občinski odbor mesta Beograd in po 5 odbornikov občin Zemun in Pančevo. Teh 5 odbornikov je določil občinski odbor sam.²¹⁷

Volivci so glasovali osebno na volišču, ki je bilo v kraju, kjer je bil sedež banske uprave. Volišče je moralo biti v stavbi občinskega urada ali v šoli oz. v za to določeni stavbi, ki ni smela služiti za verske obrede. Zakon o volitvah senatorjev je veliko določb povzemal po zakonu o volitvah narodnih poslancev. Tako je bila na enak način določena sestava volilnega odbora na volišču (Zakon 1931, člen 37, razen 1. odstavka) in postopki ob glasovanju na volišču (Zakon 1931, člani 44, 45, 46, 48, 49 in 51).²¹⁸

Volivec se je moral na volišču najprej identificirati. Volilni odbor je preveril, če je vpisan v volilni imenik. Potem ko je predsednik volilnega odbora volivcu naštel vse kandidatne liste, je volivec glasoval tako, da je javno navedel, za katero listo glasuje.²¹⁹ Volilni odbor je moral za vsako volilno listo posebej voditi seznam tistih, ki so ji dali svoj glas. Volivci so lahko svoj glas oddajali do 8. ure zvečer. V izjemnih primerih je bilo mogoče glasovanje tudi podaljšati.²²⁰

Ugotavljanje izidov volitev

Po končanem glasovanju je moral volilni odbor prešteti po seznamu volivcev število tistih, ki so glasovali. Sledilo je štetje glasov za vsako listo posebej. Te glasove so prešteli na seznamih, kjer so zapisovali glasove posameznih list. V volilni enoti, kjer so volili le enega senatorja, je mandat dobila tista lista, ki je imela relativno večino. Če je bilo na voljo več mandatov, so jih razdeljevali po d'Hondtovem sistemu. Če je imelo več list enako število glasov ali enake količnike po d'Hondtovem sistemu, je odločal žreb.²²¹

Volilni odbor je izvoljenim senatorjem izdal pooblastila. O vsem postopku je moral volilni odbor voditi zapisnik. Zapisnik je bilo potrebno prek državnega odbora poslati senatu. Volilni odbor je moral poročilo o volitvah senatorjev poslati tudi v objavo Službenim novinam Kraljevine Jugoslavije in uradnim listom v banovinah. Poročilo je moralo vsebovati podatke o številu volivcev, številu glasovalcev, številu glasov za posamezne liste ter seznam izvoljenih senatorjev. Državni odbor je moral senatu poslati seznam vseh senatorjev.²²²

Če se je mesto senatorja izpraznilo, je senat sam v petih dneh določil novega senatorja. Prazno mesto je najprej zasedel kandidat, ki je na listi sledil

²¹⁷ Prav tam, člen 8.

²¹⁸ Prav tam, člani 22, 23 in 28.

²¹⁹ Prav tam, člen 29.

²²⁰ Prav tam, člen 30.

²²¹ Prav tam, člen 34.

²²² Prav tam, člani 35–37.

tistemu, ki je bil izvoljen. Šele ko so bila izkoriščena vsa mesta kandidatov, bi izpraznjeno senatorsko mesto zasedel prvi med namestniki.²²³

Tudi za kazniva dejanja, povezana s prekrški v volilni proceduri, je zakon o volitvah senatorjev povzel volilni zakon za volitve narodnih poslancev. Uporabljali naj bi se vsi člani v XI. poglavju zakona o volitvah narodnih poslancev razen 75. in 89. člena.²²⁴

Obče odredbe

Člen 1.

Volitve senatorjev se vrše za šestletno dobo po odredbah tega zakona.

Senat se sestaja, ko se sestaja narodna skupščina, in preneha poslovati, ko preneha ta poslovati.

Senat ima svoje seje v Beogradu. Samo ob vojni ali drugi nemožnosti se sme senat sestajati zunaj Beograda.

Senat ima sklicuje na redno, kakor tudi na izredno zasedanje s kraljevim ukazom na predlog ministra za notranje posle.

Člen 2.

V saka tri leta se obnovi ona polovica voljenih senatorjev, ki jim je potekla šestletna doba, z novimi volitvami.

Senat priobči imena teh senatorjev ministru za notranje posle dva meseca preden jim poteče mandat. Po preteku teh dveh mesecev se izvrše nove volitve na njih mesta.

Volitve novih senatorjev, kakor tudi prve volitve, ko stopi ta zakon v moč, ki se izvrše za vse voljene senatorje skupaj, se vrše na isti dan v vsej državi, v nedeljo; odredjajo se pa s kraljevim ukazom na predlog ministra za notranje posle in po zaslišanju ministrskega sveta. Ukaz se razglasi v »Službenih novinah«.

Člen 3.

V času od petnajstega dneva pred volitvami pa do tretjega dneva po volitvah ne sme nobeno oblastvo na nikakršne zборе pozivati oseb, ki imajo po tem zakonu pravico voliti senatorje, kakor na primer na skupno delo ali raboto (kuluk) ali na vojaške preglede ali vaje, razen ob nujni nevarnosti. Istotako ne sme pozivati posameznih volilcev, razen on neodložni nevarnosti ali ob izsledovanju zločinov ali prestopkov kakršnekoli vrste.

²²³ Prav tam, člen 39.

²²⁴ Prav tam, člen 42.

II. Volilne enote in število senatorjev

Člen 4.

Volitve senatorjev se vrše po volilnih enotah. Vsaka banovina predstavlja po eno volilno enoto. Mesto Beograd s svojim upravnim področjem je tudi posebna volilna enota

Člen 5.

V vsaki volilni enoti se voli po en senator na vsakih 300.000 prebivalcev. Če je višek prebivalcev večji od 150.000, se voli še po en senator.

Mesto Beograd s svojim upravnim področjem voli enega senatorja.

Člen 6.

Koliko senatorjev naj voli volilna enota, določi državni odbor po številu prebivalcev na podstavi uradne statistike.

O sestavi in poslovanju državnega odbora veljajo odredbe člena 5. ter drugega in tretjega odstavka člena 6. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Državni odbor se sestane na poziv senatnega predsednika najkasneje četrty dan od dne ukaza, ki odreja volitve senatorjev in dovrši svoj posel ter ga objavi v »Službenih novinah« v naslednjih štirih dneh.

Člen 7.

Ko državni odbor ugotovi in v Službenih novinah objavi, koliko senatorjev voli poedina volilna enota, določi predsednike in člane volilnih odborov, ki naj izvrše volitve.

Za predsednike volilnih odborov smejo biti določeni člani državnega sveta ali sodniki kasacijskega sodišča v Beogradu; za člane volilnih odborov pa se določijo vsi predsedniki apelacijskih in upravnih sodišč, ki imajo svoj sedež, na sedežu te banovine; predstojniki občine, v kateri ima banovina svoj sedež; predsedniki okrožnih sodišča na sodišču na sedežu banovine. Kjer ni apelacijskih ali upravnih sodišč na banovinskem sedežu, postavi državni odbor v volilni odbor na njih mesto za člana po enega sodnika apelacijskega ali upravnega sodišča, ki je krajevno pristojno za sedež dotične banovine, in to izmed kandidatov, ki mu jih priobči minister pravde.

Člen 8.

Pravico voliti senatorje imajo:

- 1. narodni poslanci vseh srezov, odnosno vseh krajev (člen 4. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino) dotične banovine;*
- 2. vsi banski svetovalci dotične banovine;*
- 3. vsi predstojniki (načelniki) občin te banovine.*

Na področju uprave mesta Beograda imajo volilno pravico: narodni poslanci za upravno področje mesta Beograda, predsedniki in podpredsedniki občin Beograda, Zemuna in Pančeva; občinski odbor mesta Beograda in po pet odbornikov občine Zemuna. in Pančeva, ki jih izbereta občinska odbora izmed sebe.

III. Kdo sme biti senator

Člen 9.

Za senatorja sme biti voljen vsak moški, ki:

- 1. je državljan kraljevine Jugoslavije po rojstvu ali prirojstvu (naturalizaciji)*
- 2. je dovršil 40. leto in*
- 3. govori, bere in piše v narodnem jeziku.*

Nihče ne more biti ob istem času senator in narodni poslanec.

Senatorji ne smejo biti hkrati državni dobavitelji ali državni podjetniki.

Člen 10.

Predpisi členov 12, 13, razen točke 4, in člen 14 zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino veljajo tudi za senatorje.

Člen 11.

Volitve senatorjev so posredne in javne in se vrše po volilnih imenikih.

IV. Volilni imeniki.

Člen 12.

Volilni imenik sestavlja za vso banovino okrožno (prvostopno) sodišče, ki ima sedež na sedežu banske uprave. Sodišče sestavi volilni imenik po poročilih upravnih oblastev prve stopnje, ki jih morajo predložiti sodišču za vse osebe svojega področja iz člena 8., točk 2. in 3., kakor tudi po poročilu narodne skupščine za narodne poslance.

Prvostopna upravna oblastva morajo predložiti ta poročila sodišču najkasneje do dne 15. januarja vsakega leta in sodišče tudi o vseh izpremembah med letom obveščati. Istotako tudi narodna skupščina.

Sodišče mora sestaviti najkasneje do dne 31. januarja vsakega leta volilni imenik in ga potrditi s pečatom in podpisom svojega predsednika, nato pa objaviti v službenem glasilu dotične banovine.

Če se uveri pristojno upravno oblastvo ali narodna skupščina iz objavljenih imenikov, da niso vanje vpisani vsi volilci, ki imajo pravico voliti senatorje, zahteva od okrožnega (prvostopnega) sodišča, da vpiše take volilce

naknadno v volilni imenik. Istotako ima pravico postopati tudi vsak volilec, ki ni vpisan v volilni imenik; v tem primeru mora obenem s svoja vlogo predložiti tudi potrdilo ali izkaznico narodne skupščine, odnosno banskega sveta ali občinske uprave in z njim dokazati svoje poslansko, svetovalsko ali predstojniško (načelniško) svojstvo.

Za svoje predstojnike (načelnike), ki niso vpisani v volilni imenik, smejo zahtevati poprava tudi občinske uprave neposredno.

Ko se razglasi ukaz o volitvah senatorjev, se smejo zahtevati poprave v volilnih imenikih najdalj do deset dni pred volitvami. Po tem roku ne sme nihče zahtevati poprave niti je sodišče ne sme izvršiti.

Po vseh vlogah in zahtevah poprave mora sodišče izdati rešitev v dveh dneh.

V. Kandidatne liste

Člen 13.

Najkeseje 15 dni pred dnevom volitev se morajo predložiti kandidatne liste okrožnemu (prvostopnemu) sodišču na banovinskem sedežu v potrditev.

Člen 14.

Kandidatno listo sme predložiti najmanj petdeset oseb, ki imajo volilno pravico za volitve senatorjev. Za Beograd jo sme predložiti najmanj deset volilcev.

Člen 15.

Kandidatne liste se sestavljajo tako-le:

Na čelo liste se zapiše ime volilne enote in dan volitev. Potem se zapišejo: ime in priimek, bivališče in poklic vseh kandidatov; nato ime in priimek, bivališče in poklic enakega števila namestnikov.

Pod imena kandidatov in namestnikov se napišejo ločeno imena dveh predstavnikov te liste in dveh njiju namestnikov za volilni odbor.

Pod vse to se podpišejo predlagatelji svojeručno.

S kandidatno listo morajo predložiti predlagatelji sodišču tudi pismeno privolitev vsakega predloženega kandidata ali namestnika

Za predstavnike liste in njih namestnike veljajo predpisi poslednjega in predposlednjega odstavka člena 18. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 16.

Za predstavnike liste se smejo določiti edino osebe, ki imajo volilno pravico v dotični volilni enoti bodisi izmed predlagateljev, bodisi izven teh.

Člen 17.

O podpisovanju kandidatne liste po predlagateljih veljajo odredbe prvega stavka prvega odstavka, kakor tudi odredbe drugega in tretjega odstavka člena 20. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 18.

Dva izvoda tako sestavljene in podpisane kandidatne liste mora predložiti najmanj pet podpisnikov v potrditev pristojnemu okrožnemu (prvostopnemu) sodišču in ju predati predsedniku ali njegovemu namestniku, ki jim mora o prejemu izdati takoj potrdilo.

Sodišče se mora nato najprej uveriti po volilnih imenikih za, volitev senatorjev, ki so pri tem sodišču: ali so podpisani predlagatelji res vpisani v stalni volilni imenik, ali jih je toliko, kolikor jih zahteva člen 14. tega zakona, ali je predložena pismena privolitev vseh kandidatov; ko se uveri o tem, mora listo potrditi. En potrjen izvod vrne sodišče predlagateljem proti potrdilu najkasneje v 24 urah po prejemu, drugega pa hrani pod svojim pečatom na varnem kraju. Prepis tega izvoda brez imen predlagateljev pošlje sodišče takoj upravi državne tiskarne, da se objavi v prvi prihodnji številki »Službenih novin kraljevine Jugoslavije« in v službenih listih poedinih banovin.

Člen 19.

Obenem z izvirno listo predlože predlagatelji tudi še po dva natisnjena izvoda brez imen predlagateljev.

Predsednik sodišča ali njegov namestnik se uveri, ali so na vseh natisnjenih listah imena predlaganih oseb označena soglasno z izvirno listo, in jih potrdi s svojim podpisom in sodnim pečatom in pošlje proti potrdilu okrožnemu (prvostopnemu) sodišču na sedežu one banovine, za katero je kandidat na lista potrjena.

Okrožno (prvostopno) sodišče obdrži en izvod za svoje spise, drugi izvod pa preda proti potrdilu na dan pred volitvami predsedniku volilnega odbora te banovine.

Člen 20.

O izpremembah v kandidatni listi, ki je bila predana sodišču, veljajo predpisi člena 28. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 21.

Če je po sodišču potrjena samo ena kandidatna lista, se glasuje samo za to listo.

VI. Glasovanje.

Člen 22.

Volilci smejo glasovati vsak samo po enkrat in osebno, samo na določenem volišču in samo za potrjene kandidatne liste.

Člen 23.

Volišče je eno za vso banovino in sicer v kraju, v katerem je sedež banske uprave. Volišče mora biti v poslopju občinskega urada ali v šolskem ali drugem poslopju, ki ga občinska uprava dotičnega kraja za to določi. Nikakor pa se glasovanje ne sme vršiti v prostorih, ki so namenjeni bogoslužju.

Poslopje, v katerem se glasuje, da občinska uprava deset dni pred volitvami z razglasom na znanje in obvesti o tem pristojno bansko upravo.

Člen 24.

O izmeni in neprihodu določenih predsednikov ali članov volilnih odborov veljajo predpisi člena 37, razen prvega stavka, zakona o volitvah poslance za narodno skupščino.

Člen 25.

Na dan pred volitvami ob 15. uri se sestanejo vsi člani volilnega odbora ali njih namestniki v poslopju, kjer bo glasovanje, in prejmejo tu od sodišča proti potrdilu volilni imenik v overovljenem prepisu in kandidatne liste, od krajevne občinske uprave pa knjigo za vpisovanje glasovalcev, knjigo za pisanje zapisnika, občinski pečat in drugo, česar treba.

Ko volilni odbor vse pripravi, kar mu je potrebno drugi dan za sprejemanje glasov, napravi o vsem tem zapisnik, ki ga podpišejo vsi člani volilnega odbora.

Naposled določi volilni odbor stražo, ki mora neprestano stražiti poslopje, kjer se bo glasovalo.

Člen 26.

O vzdrževanju reda med glasovanjem veljajo predpisi člena 42. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 27.

Ves čas glasovanja morajo za glasovalno mizo sedeti vsaj trije člani volilnega odbora. Med temi tremi morata biti vedno predsednik volilnega odbora in en član, določen po državnem odboru, ali vsaj dva člana, določena po državnem odboru.

Člen 28.

O postopanju in redu pri glasovanju veljajo predpisi členov 44. in 45., prvega odstavka, členov 46., 48. in 49., prvega in drugega stavka, in člena 51. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 29.

Vsak volilec mora, ko stopi v glasovalno sobo, preden glasuje, povedati glasno, da ga slišijo vsi člani volilnega odbora, svoje ime, priimek in poklic kakor tudi kraj, iz katerega je. Predsednik volilnega odbora se uveri predhodno, ali je volilec vpisan v volilni imenik; prav tako se uveri tudi, če volilca nobeden članov volilnega odbora osebno ne pozna, o njegovi istovetnosti iz njegove izkaznice. Nato pove predsednik volilnega odbora volilcu vse kandidatne liste in ga vpraša, za katero listo glasuje. Volilec glasuje za listo javno s tem, da imenuje njenega nosilca.

Za vsako kandidatno listo se vodi poseben sezname vseh volilcev, ki so zanj glasovali.

Člen 30.

Glasovanje traja neprestano ves dan do osmih zvečer. Samo če nastane nered, se sme glasovanje prekiniti, dokler se red ne povrne. Povod nereda in čas, za katerega se je moralo glasovanje prekiniti, se mora zapisati v zapisnik. Ob osmih se zapre dvorišče ali poslopje, če dvorišča ni, in se ne sme nihče več pustiti vanj; nadaljevati pa se mora sprejemanje glasov onih volilcev, ki so že bili na dvorišču ali v poslopju, dokler ne glasujejo vsi, neglede na to, dokdaj to traja. Če se je moralo glasovanje zaradi nereda prekiniti nad eno uro, se za toliko časa čez osmo uro nehalo puščati volilci na volišče.

Če se na dan volitev zaradi nereda ali iz kakršnegakoli drugega vzroka glasovanje ne dovrši, mora volilni odbor takoj odrediti, da se glasovanje na tem kraju izvrši prihodnjo nedeljo. Ob tem glasovanju se postopa povsem kakor ob prvem glasovanju. Volilni odbor objavi z razglasom, da je voliti naknadno.

VII. Proglašanje senatorjev.

Člen 31.

Ko se glasovanje konča, se prešteje takoj po seznamu glasovalcev, koliko volilcev je glasovalo. To število se mora zapisati z besedami na koncu seznamka; pod to se morajo podpisati vsi člani volilnega odbora.

Člen 32.

Ko se je to zgodilo, se zabeleži v zapisnik, ob katerem času je bilo glasovanje zaključeno, koliko volilcev je glasovalo po seznamku glasovalcev in vse drugo, kar se nanaša na potek volitev, pa ni bilo zabeleženo že prej.

Člen 33.

Potem se prično šteti glasovi, oddani za poedine kandidatne liste, in na koncu glasovalnih seznamkov, ki so se vodili za vsako listo posebej, se zapiše z besedami število glasov; pod to se mora podpisati volilni odbor.

Člen 34.

Nato ugotovi volilni odbor izid volitev, in sicer za volilne enote, ki volijo dva ali več senatorjev, tako-le:

Skupno število glasovalcev; ki ga je dobila: vsaka lista, se deli z 1, 2 itd., naposled s številko, ki ustreza številu senatorjev, kolikor jih je izvoliti v tej volilni enoti. Od števil, dobljenih s tako delitvijo, se vzame toliko najvišjih, kolikor senatorjev je v tej volilni enoti voliti, in po njih se dodele senatorji poedinim kandidatnim listam.

Če bi imele dve ali bi imelo več list pravico do senatorskega mesta, odloči žreb, katera lista dobi to mesto.

Če ostane več mest neporazdeljenih in ima več list nego je teh neporazdeljenih mest, pravico do teh mest, se mora žrebatati za vsako mesto posebej, toda tako, da se lista, ki dobi kako neporazdeljeno mesto, ne udeležuje nadaljnega žrebanja.

Mandati, ki pripadejo eni listi se dodele poedinim kandidatom s te liste, pričenshi z nosilcem, nato ostalim kandidatom po vrsti, kakor so zapisani na listi.

V volilnih enotah, ki volijo samo enega senatorja, je izvoljen oni kandidat, ki je dobil relativno večino glasov. Ob enakosti glasov odloči žreb.

Žrebanje vrši v vseh primerih, kjer je določeno z zakonom, volilni odbor.

Če je za eno volilno enoto prijavljena ali potrjena samo ena kandidatna lista (člen 21.), proglasi volilni odbor takoj kandidate te liste za izbrane in jim izda pooblastila.

Volilni odbor sklepa o vsem z večino glasov. Predstavniki list ali njih namestniki smejo glasovati samo o vprašanjih, ki se tičejo njih liste.

Člen 35.

Ko dovrši volilni odbor ta posel, objavi takoj izid in izda izvoljenim senatorjem pooblastila, ki jih morajo podpisati predsednik in vsi člani volilnega odbora, in jih izroči takoj izvoljenim senatorjem.

Če izvoljenega senatorja ni v kraju in mu volilni odbor ne more takoj osebno izročiti senatorskega pooblastila, preda odbor pooblastilo v zapečatenem zavitku, na katerem se napiše: »Volilni odbor za (označiti volilno enoto), senatorsko pooblastilo za I. I. v I.«, pristojnemu upravnemu oblastvu proti potrdilu, da ga izroči naslovniku najpozneje v petih dneh.

Obrazec pooblastila predpiše minister za notranje zadeve.

Pečat za pooblastila je pečat one občinske uprave, na katere sedežu se volitve opravljajo.

Člen 36.

O vsem tem delu za dodelitev mandatov vodi volilni odbor točen zapisnik, iz katerega je razvidno, kako se je po vrsti pojavilo in rešilo vse to, kar je zgoraj določeno, da se prouči in reši. Zlasti mora biti v zapisniku navedeno poimenoma, koliko je bilo kandidatnih list, katere osebe so bile predlagane na posameznih listah, koliko je vsaka lista dobila glasov in katere osebe s posameznih list so proglašene za senatorje in so dobile pooblastila. Zapisnik morajo podpisati vsi člani volilnega odbora; vsak član pa ima pravico, podati ločeno mnenje in svoje pripombe.

Člen 37.

Tako napravljene in podpisane zapise se mora poslati drugi dan po državnem odboru senatu z vsemi prilogami in vsemi volilnimi spisi vred.

Istočasno mora volilni odbor poslati »Službenim novinarom« in službenim listom poedinih banovin kratko poročilo o izidu, volite. V tem poročilu se more navesti: 1. koliko je bilo vseh volilcev po stalnem volilnem imeniku; 2. koliko jih je pri volitvah glasovalo; 3. koliko so dobile poedine liste glasov in 4. kateri izvoljenci so proglašeni za senatorje.

Na podstavi poročil volilnega odbora, natisnjenih »Službenih, novinarh« sestavi državni odbor seznamek vseh izvoljenih senatorjev in ga pošlje senatu z vsemi volilnimi spisi vred.

Člen 38.

Vse pritožbe zoper volitve je postati senatu neposredno ali po ministru za notranje posle. Pritožbo sme vložiti vsak volilec in minister za notranje posle.

Člen 39.

Če ostane po kakršnemkoli slučaju senatorsko mesto prazno, se popolni z osebo, ki je označena kot naslednji kandidat v vrsti na isti kandidatni listi, s katere je senator, čigar mesto naj se popolni. Če so mesta, vseh kandidatov izčrpana, se popolni prazno mesto z namestnikom po vrsti, kakor so ti zapisani na listi. Ta mesta popolni senat sam v petih dneh, ko se mesto izprazni, in odredi, da se o tem, kdor treba, obvesti.

Člen 40.

O prihodu v kraj zasedanja in o povračilu potnih stroškov veljajo tudi za senatorje predpisi členov 67. in 68. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 41.

Člani državnega odbora in člani volilnih odborov dobe iz državne blagajne dnevnice in povračilo potnih stroškov kakor jih določi minister za notranje posle. Toda predstojniki (načelniki) občin, nadalje osebe, ki prejemajo plačo iz državne blagajne, če so člani volilnega odbora v svoji občini, predstavniki list in njih namestniki ne dobivajo dnevnice iz državne blagajne.

VIII. Kazniva dejanja in kazensko postopanje

Člen 42.

Za kazniva, dejanja in kazenski postopek veljajo povsem odredbe iz XI. poglavja zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino, izvzemši člena 75. in 89.

IX. Prehodne odredbe.

Člen 43.

Ob prvih prihodnjih volitvah, ko stopi ta zakon v moč, so za državni odbor (člen 6.) odločilni podatki popisa iz leta 1931.

Člen 44.

Glede predsedovanja v državnem odboru veljajo predpisi člena 96. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino.

Člen 45.

Za sestavo prvih volilnih imenikov, ko stopi, ta zakon v moč, znaša rok iz drugega odstavka člena 12. pet dni, iz tretjega odstavka člena 12. pet dni, iz četrtega in petega odstavka člena 12. pet dni. Za prve prihodnje volitve, ko stopi ta zakon v moč, znaša rok iz poslednjega odstavka člena 14. pet dni.

Člen 46.

Namesto izkaznice banskega sveta (četrty odstavek člena 14.) predlože banski svetovalci za sestavo prvih volilnih imenikov, ko stopi ta zakon v moč, dekrete o svoji postavitvi.

Člen 47.

Kljub členu 1., prvemu odstavku, se tri leta po prvih volitvah, izvršenih po tem zakonu. ena polovica voljenih senatorjev, katerih imena se določijo z žrebom; obnovi z novimi volitvami po členu 2. Volitve se izvrše najkasneje dva meseca potem, ko poteče triletna doba.

Člen 48.

Minister pravde se pooblašča, da avtentično tolmači ta volilni zakon, če bi se pojavile nejasnosti, minister za notranje posle pa da izda vsa potrebna navodila za izvrševanje tega zakona.

Člen 49.

Ta zakon stopi v veljavo in dobi obvezno moč, ko se razglasi v »Službenih novinah«.

Slovenske stranke na volitvah

Volilni zakon je predpisal, da na volitvah nastopajo kandidatne liste, ki se imenujejo po nosilcu liste, in ni omenjal strank.²²⁵ Le uradne objave v Službenih listih so upoštevale zakonska določila o navajanju rezultatov po listah. Statistične objave in časopisi so seveda objavljali rezultate za posamezne politične stranke. Ob vlaganju kandidatnih list so stranke upoštevale zakon, v predvolilni propagandi pa so propagirale stranko in ne listo. Na volitvah so stranke nastopale samostojno, včasih v povezavi s sorodno stranko (Prekmurska lista leta 1920) ali v medsebojni tehnični povezavi, da so zadostile zahtevam zakona (povezovanje različnih strank in skupin na Mačkovi listi leta 1938). V tridesetih letih so bile namreč dovoljene le vsedržavne stranke.

Stranke, ki so nastopale na volitvah v Sloveniji, lahko razdelimo v štiri skupine: katoliško, liberalno, delavsko in nemško.²²⁶

²²⁵ Glej poglavje o kandidatnih listah str. 47 in ss.

²²⁶ Razvoj političnih strank v Sloveniji med obema vojnama med drugim opisujejo Metod Mikuž v članku Razvoj slovenskih političnih strank (1918 do zač. 1929) v stari Jugoslaviji, objavljenem v Zgodovinskem časopisu letnik IX, 1955 str. 107–139 (dalje Mikuž, 1955), isti avtor v knjigi Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917–1941 (dalje Mikuž, 1965), Mladinska knjiga, Ljubljana 1965, Melita Pivec v prispevku Programi političnih strank in statistika volitev (dalje Pivec 1928) v Slovenci v desetletju 1918–1928, Ljubljana 1928, str. 357–373, Momčilo Zečević v knjigi Na zgodovinski prelomnici, Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929 I. knjiga (dalje Zečević 1986), Založba Obzorja, Maribor 1986, Vasilij Melik v prispevku Slovenski liberalni tabor in njegovo razpadanje v Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja, letnik XXII 1–2, leto 1982, str. 19–24, isti v prispevku Kmečko vprašanje v evropskem in panonskem prostoru v času 1919–1929 v zborniku Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci 1981, str. 79–102, Janko Prunk v članku Politične koncepcije slovenskega meščanstva v stari Jugoslaviji v

V katoliškem taboru so v letih 1920, 1923, 1925 1927 in 1938 kandidirale uradne liste SLS (leta 1938 kot del Jugoslovanske radikalne zajednice), razen tega še leta 1923 Šuštersičeva skupina in leta 1938 »stara SLS« na opozicijski listi Mačka.

V liberalni tabor v najširšem smislu besede štejem vse tiste stranke in gibanja, ki so stala med katoliško stranko na eni strani in marksističnim delavskim gibanjem na drugi strani. Razdelil bi ga lahko na meščansko, kmečko in delavsko vejo; pri tem se moramo zavedati, da je bila glavna kmečka stranka pri nas vseskozi katoliška SLS. Če tu govorim o kmečkih strankah, mislim na tiste, ki so bile protiklerikalne in idejno ali po poreklu povezane z liberalizmom. V meščansko vejo štejem uradno liberalno stranko, ki sta jo vodila Gregor Žerjav in Albert Kramer, sorodno Prekmursko gospodarsko stranko (1920), stare liberalce ter posebej s srbskim središčem povezane radikale in demokrate. V kmečko vejo štejem Samostojno kmetijsko stranko, razne kmečke in republikanske liste in radičevce. V delavsko vejo sodijo narodni socialisti. Leta 1931 so predstavniki liberalnega tabora nastopili na Živkovičevi listi, leta 1935 na Jevtičevi in leta 1938 na Mačkovi listi.

V delavski skupini so nastopali komunisti in različne socialistične skupine. Leta 1938 so nekateri kandidati nastopili na Mačkovi listi.

Nemci so s svojo listo v okrožju Maribor–Celje nastopili na volitvah leta 1923, 1925 in 1927.

Leta 1932 je nastala Jugoslovanska radikalna kmečka demokracija, ki se je kasneje preimenovala v Jugoslovansko nacionalno stranko. Izmed prejšnjih slovenskih strank je v to stranko vstopilo veliko bivših liberalnih in kmečkih politikov. Na volitvah leta 1935 in 1938 se je pojavila tudi opozicijska lista Vladka Mačka. Obakrat najdemo v njej predstavnike slovenskega liberalnega tabora. Liste Ljotiča in Maksimovića leta 1935 in 1938 uvrščam v liberalni tabor.

Če presojamo uspehe po številu izvoljenih poslancev, nam kažejo volitve 1920–1938 naslednje sumarne rezultate:

	Katoliški tabor	Liberalni tabor	Delavski tabor	Nemci	Skupaj
1920	15	13	12		40
1923	21	4		1	26
1925	20	6			26
1927	20	5	1		26
1931		26			26
1935		29			29
1938	29				29

XXII letniku Prispvkov za zgodovino delavskega gibanja na straneh 117–134, Jurij Perovšek v knjigi Liberalizem in vprašanje slovenstva in različni avtorji v prispevkih o posameznih strankah v ES.

Na volitvah leta 1920 so trije politični tabori dobili skoraj enake deleže glasov. Kasneje je SLS postala najmočnejša stranka. Izjema so volitve leta 1931 in 1935, ko stranka ni nastopala na volitvah. Liberalni tabor je po uspehu na prvih volitvah, ki je bil zasluga kmečkega dela tega tabora, izgubil veliko podpore. Po letu 1920 je bil delavski tabor nepomembna sila. Nemci so dobili mandat le na svojih prvih volitvah.

Poglejmo torej, katere liste so nastopile na posameznih volitvah v vseh treh slovenskih okrožjih v dvajsetih letih. V rubriki lista je navedeno ime stranke oz. skupine strank. Sledi pregled nosilcev list v volilnih okrožjih Maribor–Celje, Ljubljana–Novo mesto in v mestu Ljubljana. Za volitve leta 1920 je najprej napisan nosilec liste za navadne mandate, drugi je nosilec liste za kvalificirane mandate. V pregledih list za volitve leta 1923, 1925 in 1927 so napisani nosilci list. Sledijo pregledi rezultatov za posamezne volitve. Pri tabelah za trideseta leta navajam liste in število glasov, ki so jih prejele.

1920

Lista	MB–CE	LJ–NM	LJ–M	Število list
Klerikalci	I. Roškar	J. Brodar	A. Gosar	3
	A. Korošec	A. Sušnik		
Liberalci	V. Kukovec	G. Žerjav	I. Tavčar	3
	M. Brezigar	A. Kramer		
Narodni socialisti	I. Deržič	R. Juvan	I. Deržič	3
	R. Dobovišek	A. Jamar		
Prekmurska gospodarska stranka	Š. Kühar			1
	A. Koder			
Kmetijci	I. Urek	J. Kušar		2
	B. Vošnjak	J. Rajar		
Socialdemokrati	E. Kristan	E. Kristan	E. Kristan	3
	M. Korun	Z. Bernot		
Komunisti²²⁷	M. Koren	M. Žorga	M. Lemež	3
	M. Lemež	V. Fabjančič		

²²⁷ V okrožju Maribor–Celje so komunisti kandidirali skupaj z levimi socialisti. Glej npr. Zečević, str. 140.

1923

Lista	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Število list
Klerikalci	A. Korošec	A. Korošec	A. Gosar	3
Šušteršič		I. Šušteršič	I. Šušteršič	2
Liberalci	V. Kukovec	G. Žerjav	J. Reisner ²²⁸	3
Narodni socialisti	A. Brandner	R. Juvan	I. Deržič	3
Radikali	M. Stojadinović	N. Županič		2
Kmetijci	J. Drofenik	I. Pucelj		2
Republikanci	A. Novačan			1
HRSS	S. Radić			1
Komunisti + Zarjani + mariborski socialisti	R. Golouh	I. Makuc	L. Perič	2
Socialisti (Bernotovci)	F. Koren	K. Kisovec		2
Nemci	F. Schauer			1

1925

Lista	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Število list
Klerikalci	A. Korošec	A. Korošec	A. Korošec	3
Samostojni demokrati	L. Pivko ²²⁹	G. Žerjav ²³⁰	I. Mohorič ²²⁹	3
Starini + narodni socialisti + demokrati	B. Marković	I. Deržič	V. Ravnihar ²³¹	3
Radikali	R. Ravnik			1
Kmetijci	I. Pucelj	I. Pucelj		2
Republikanci		A. Prepeluh		1
Stranka malih kmetovalcev	G. Hartner			1
Seljačka agrarna zveza	A. Hribar			1
Slovenska neodvisna gospodarska stranka	F. Zagorski			1
Kmečka republikanska stranka		J. Murn		1
Hrvatska seljačka stranka	S. Radić			1
Hrvatska seljačka stranka / disidenti	I. Štrbenac			1
Delavsko kmečki republikanski blok	I. Makuc	I. Makuc	I. Makuc	3
Socialisti / uradni	M. Korun	M. Čobal	L. Perič	3
Socialisti / Bernotovci	V. Möderndorfer	J. Pastorek		2
Nemci	F. Schauer			1

²²⁸ Skupna kandidatna lista liberalcev in starih liberalcev.

²²⁹ Na Pivkovi listi so kandidirali kandidati SDS, NRS in SKS. Literatura te povezave ne omenja, nanjo pa nas opozarja zapis v Jutru 4. januarja 1925.

²³⁰ Skupni kandidatni listi SDS in NRS.

²³¹ V mestu Ljubljana sta skupno listo sestavili NNS in NSS.

1927

Lista	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Število list
Klerikalci	A. Korošec	A. Korošec	A. Korošec	3
Samostojni demokrati + narodni socialisti	L. Pivko	G. Žerjav	A. Kramer	3
Radikali	R. Ravnik			1
Kmetijci	S. Radič ²³²	I. Pucelj		2
Slovenska neodvisna gospodarska stranka	F. Zagorski			1
Delavsko kmečki republikanski blok (komunisti + Bernotovci)	V. Möderndorfer	D. Gustinčič	M. Lemež	3
Socialisti + izločeni komunisti	J. Petejan	S. Likar	J. Kitek	3
Nemci	L. Mühleisen			1

Število glasov, ki so jih prejele posamezne liste.

1920

Lista	Št. list	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Skupaj	Mandatov ²³³
Klerikalci	3	28941	28268	1762	58971	15
Liberalci	3	4592	4500	3196	12288	3
Narodni socialisti	3	2365	2633	1188	6186	2
Prekmurska gospodarska stranka	1	1960			1960	0
Kmetijci	2	17369	15641		33010	8
Skupaj	9	26286	22774	4384	53444	13
Socialdemokrati	3	21249	7134	1158	29541	6
Komunisti	3	5648	9142	1499	16289	6
Skupaj	6	26897	16276	2657	45830	12
Skupaj	18	82124	67318	8803	158245	40

²³² V okrožju Maribor-Celje je kandidirala HSS.

²³³ Upoštevana je razdelitev mandatov, ki bi bila pravilna, vendar ni veljala nikoli.

1923

Liste	Št. list	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Skupaj	Mandatov
Klerikalci	3	56665	48497	2814	107976	21
Šušteršič	2		743	136	879	0
Skupaj	5	56665	49240	2950	108855	21
Liberalci	3	5169	5981	3511 ²³⁴	14661	1
Narodni socialisti	3	2090	1259	549	3898	0
Radikali	2	1365	2126		3491	0
Kmetijci	2	4553	6470		11023	1
Republikanci	1	1461			1461	0
HRSS	1	10186			10186	2
Skupaj	12	24824	15836	4060	44720	4
Komunisti + Zarjani + mariborski socialisti	3	5734	5708	1865	13307	0
Socialisti (Bernotovci)	2	4280	1443		5723	0
Skupaj	5	10014	7151	1865	19030	0
Nemci	1	5981			5981	1
Skupaj	23	97484	72227	8875	178586	26

1925

Lista	Št. list	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Skupaj	Mandatov
Klerikalci	3	52679	48259	4366	105304	20
Samostojni demokrati	3	9247	10422 ²³⁵	4000	23669	2
Starini + narodni socialisti + demokrati	3	2143	841	847 ²³⁶	3831	0
Radikali	1	1087			1087	0
Kmetijci	2	3612	8720		12332	1
Republikanci	1		4139		4139	0
Stranka malih kmetovalcev	1	2001			2001	0
Seljačka agrarna zveza	1	328			328	0
Slovenska neodvisna gospodarska stranka	1	370			370	0
Kmečka republikanska stranka	1		385		385	0
HSS	1	16424			16424	3
HSS/disidenti	1	190			190	0
Skupaj	16	35402	24507	4847	64756	6

²³⁴ Glej opombo št. 228.²³⁵ Glej opombo št. 230.²³⁶ Glej opombo št. 231.

Lista	Št. list	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Skupaj	Mandatov
Delavsko kmečki republikanski blok	3	2109	2784	427	5320	0
Socialisti/uradni	3	4098	893	479	5470	0
Socialisti/Bernotovci	2	1053	716		1769	0
Skupaj	8	7260	4393	906	12559	0
Nemci	1	4362			4362	0
Skupaj	28	99703	77159	10119	186981	26

1927

Lista	Št. list	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	Skupaj	Mandatov
Klerikalci	3	54297	47171	4581	106049	20
Samostojni demokrati + narodni socialisti	3	12720	10135	4604	27459	4
Radikalci	1	4877			4877	0
Kmetijci	2	4576 ²³⁷	9920		14476	1
Slovenska neodvisna gospodarska stranka	1	417			417	0
Skupaj	7	22590	20055	4604	47249	5
Delavsko kmečki republikanski blok (komunisti + Bernotovci)	3	5147	3503	478	9128	0
Socialisti + izločeni komunisti	2	6630	1820	438	8888	1
Skupaj	5	11777	5323	916	18016	1
Nemci	1	5790			5790	0
Skupaj	16	94454	72549	10101	177104	26

1931

Lista	Glasov	Mandatov
Živković	150778	26

1935

Lista	Glasov	Mandatov
Jevtić	125160	27
Maček	22220	2
Maksimović	2530	0
Ljotić	47	0
Skupaj	149957	29

²³⁷ Glej opombo št. 232.

1938²³⁸

Lista	Glasov	Mandatov
Stojadinović	170252	29
Lončar	8306	0
Kukovec	7512	0
Stanovnik	3350	
Skupaj Slovenska združena opozicija	19198	0
Pucelj	7648	0
Kramer	5723	0
Skupaj JNS	13371	0
Socialisti	4477	0
JNS + socialisti	4963	0
Hrvatska seljačka stranka	2385	0
Stari radikali	283	0
Neopredeljeni	446	0
Skupaj Maček	45123	0
Ljotić	1132	0
Skupaj	216507	29

Na vseh sedmih volitvah je v Sloveniji nastopilo 1418 kandidatov in namestnikov.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1920	40	279	166	113
1923	26	313	169	144
1925	26	423	267	156
1927	26	237	117	120
1931	25	112	47	65
1935	29	254	175	79
1938	29	255	188	67

Velika večina kandidatov, kar 1129, je nastopila le na enih volitvah. Med ostalimi 289 jih je 177 kandidiralo na dveh volitvah, 73 na treh, 24 na štirih in 15 na petih volitvah. Med vsemi kandidati jih je bilo 129 izvoljenih. 90 jih je bilo izvoljenih na enih volitvah in 39 na večih.

²³⁸ Zaradi protestov javnosti in obtožb goljufanja so morali dvakrat objaviti »uradne« rezultate. Tabela prikazuje rezultate po prvi objavi. Po drugih izidih je Stojadinović dobil 170257, Maček 45226 in Ljotić 1127 glasov. Skupno število glasov pa je bilo 216610. Razlike pri delitvi mandatov ni bilo. Glej Mikuž, 1965, str. 470.

Leto	Poslanskih mest	Izvoljenih samo na teh volitvah	Izvoljenih na večih volitvah
1920	40	24	16
1923	26	6	20
1925	26	3	23
1927	26	2	24
1931	25	13	12
1935	29	20	9
1938	29	22	7

V tridesetih letih je kandidiralo 552 kandidatov. Med njimi je 449 takšnih, ki so kandidirali le v tridesetih letih. Med temi 449 jih je 410 kandidiralo enkrat, 34 dvakrat in 5 trikrat.

I. Katoliški tabor

Slovenska ljudska stranka

SLS je bila edina med slovenskimi strankami, ki je v vsem obdobju prve jugoslovanske države na volitvah nastopala enotno. Le v tridesetih letih je nekaj posameznikov, ki so v dvajsetih letih kandidirali na listi SLS, kandidiralo drugod.

Ob volitvah v konstituantno 28. novembra 1920 je bila SLS v vladi Milenka Vesnića. Stranka še ni imela programa, ki bi bil povsem prilagojen razmeram v novi državi in opaziti je »nepoznanje novega belgrajskega miljeja«. ²³⁹ Ko je Nikola Pašić 1. januarja 1921 oblikoval novo vlado, je SLS odšla v opozicijo. V opoziciji je oblikovala svoj program, okrepila zahteve po avtonomiji in si na volitvah leta 1923 povrnila položaj najmočnejše stranke v Sloveniji. Aprila 1923 so SLS, HRSS in JMO s predstavnikom radikalov Markom Djurišičem podpisali t.i. Markov protokol. To je bil v bistvu dogovor o okrepitvi oblasti teh treh strank v posameznih pokrajinah. Leta 1924 je SLS z Davidovičevimi demokrati, Jugoslovansko muslimansko organizacijo in Radićem ustanovila opozicijski blok. Vendar je že leta 1925 sledilo razočaranje nad politiko Radića, ki je vstopil v Pašičevo vlado. SLS je ostala v opoziciji. Februarja 1927 je SLS stopila v Uzunovićevo vlado in ostala v njej do aprila 1927. Po podpisu blejskega pakta julija 1927 je SLS podpirala vlado Vukičevića in po volitvah septembra 1927 vanjo tudi vstopila. Leta 1931 in 1935 ni sodelovala na volitvah. Po volitvah leta 1935 je vstopila v novo nastalo Jugoslovansko radikalno zajednico,

²³⁹ Pivec, str. 359.

postala vladna stranka in si ponovno priborila položaj najmočnejše slovenske stranke. V vladi Milana Stojadinovića je imela notranje ministrstvo, ki ga je vodil Anton Korošec. Slednji je bil najpomembnejša osebnost v stranki vse do svoje smrti.²⁴⁰ Korošec je bil izvoljen na vseh volitvah, na katerih je nastopila SLS. Svoja mandata iz Ljubljane in Ljubljane-okolica je na volitvah leta 1938 je prenesel na Demetrija Vebleta in Rudolfa Smersuja.

Na petih volitvah je na listah SLS nastopilo 144 kandidatov. Med njimi jih je 132 kandidiralo samo na listah SLS. 12 kandidatov je enkrat kandidiralo na listah SLS, enkrat pa na drugih listah (NSS leta 1923, Živkovića leta 1931, Jevtića leta 1935 in Mačka 1938). Leta 1938 so na Stojadinovićevo listi prevladovali novi kandidati, saj jih je bilo med 67 le 14 takšnih, ki so kandidirali že v dvajsetih letih. Samo leta 1938 je kandidiralo 49 kandidatov.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1920	40	47	21	26
1923	26	41	12	29
1925	26	39	6	33
1927	26	38	7	31
1938	29	67	49	18

Samo na listah SLS so na 5 volitvah kandidirali. (V oklepaju so navedena leta kandidiranja. Če je bil kandidat izvoljen, je letnica podčrtana.): Ludvik Bajec (1925), Franc Bajlec (1938), Andrej Bedjanič (1923, 1925, 1927) Mirko Bitenc (1938), Ferdinand Božnik (1938), dr. Janko Brejc (1920, 1923, 1927), Janez Brodar (1920, 1923, 1925, 1927, 1938), Jožef Cerjak (1923), Karel Černež (1920), Franc Debeljak (1938), Matevž Deželak (1938), Ivan Dolenc (1920, 1923, 1938), Štefan Falež (1923, 1925, 1927), Hinko Fanelj (1923), Mihael Ferencak (1938), Josip Ferk (1938), Janez Finžgar (1920), Franc Gabrovšek (1938), dr. Adolf Golia (1938), Franc Gologram (1923), dr. Andrej Gosar (1920, 1923, 1925, 1927), Josip Gostinčar (1920, 1923), Janez Grahek (1923), Josip Grča (1938), Franc Grebenc (1923 1927), dr. Vinko Gregorič (1920), Hinko Gril (1923, 1925), Jakob Hodžar (1925, 1927), dr. Josip Hohnjec (1920, 1923, 1925, 1927), Anton Horvat (1938), Mihael Hrastnik (1923), Ignacij Hren (1938), dr. Franc Irgolič (1938), Jakob Jan (1923), dr. Franc Jankovič (1920), Ivan Jerič (1927), dr. Anton Jerovšek (1920), dr. Rok

²⁴⁰ Anton Korošec. Rodil se je 12. maja 1872. Leta 1895 je bil po študiju bogoslovja v Mariboru posvečen v duhovnika. Doktorat iz teologije je dosegel leta 1905 v Gradcu. V Avstro-Ogrski je bil od leta 1906–1918 poslanec v državnem zboru na Dunaju. Po letu 1909 je bil tudi poslanec v deželnem zboru Štajerske v Gradcu. Leta 1917 je v imenu jugoslovanskih poslancev v državnem zboru prebral Majniško deklaracijo. Ob ustanovitvi Narodnega vijeća oktobra 1918 je bil njegov predsednik. V novonastali Kraljevini SHS je bil podpredsednik prve vlade. V času krize, po streljanju v beograjskem parlamentu, je bil predsednik vlade. V vladi je ostal tudi po uvedbi kraljeve diktature. Vlado je zapustil konec leta 1930. Zaradi protivladne Slovenske deklaracije je bil v začetku leta 1933 konfiniran. Po volitvah leta 1935 je Korošec postal notranji minister. Konec leta 1938 je odstopil in postal predsednik senata. Poleti 1940 je znova postal minister. Umrl je 14. decembra 1940 v Beogradu. Korošec Anton, ES, knj. 5, Kari-Krei, str. 270–271.

Jesenko (1938), Lovro Jevnikar (1923 1925 1927), dr. Alojzij Juvan (1920), Karel Kavka (1938), Stanko Keše (1920), Jožef Klekl (1920, 1923, 1925, 1927), Franc Kobal (1920), Franc Koban (1938), dr. Anton Korošec (1920, 1923, 1925, 1927, 1938), Zorko Kotnik (1938), Martin Krajnc (1920), Davorin Kranjc (1923), Franc Kranjc (1938), Marko Kranjc (1925, 1938), dr. Miha Krek (1938), Franc Kremžar (1923, 1925, 1927), Anton Krepek (1920), Alojz Kronovšek (1927), Jurij Kugovnik (1923, 1925, 1938), dr. Franc Kulovec (1920, 1923, 1925, 1927, 1938), Anton Lampret (1920), dr. Jože Lavrič (1938), dr. Josip Leskovar (1920), Josip Likar (1938), Ivan Majersič (1938), Valentin Markež (1938), Pavle Mašič (1938), Alojzij Mihelčič (1938), Ivan Mihelič (1925), Mirko Mikeln (1927), dr. Anton Milavec (1927), Janko Mlakar (1927), Matija Napotnik (1938), dr. Marko Natlačen (1925), Josip Nemanič (1920, 1923, 1925, 1938), Matija Nemčič (1923), Anton Novak (1938), Nande Novak (1938), Ivan Ogrin (1920), dr. Anton Ogrizek (1920, 1927, 1938), Valentin Paternuš (1938), Ignac Pevec (1938), Josip Pirc (1923), Franc Pišek (1920), Josip Pišek (1920 1925), Jožef Počivalšek (1923), Ljudevit Poljanec (1927, 1938), Josip Poznič (1920), Franc Prelog (1938), dr. Josip Puntar (1927), Vladimir Pušenjak (1920, 1923, 1925, 1927), Ivan Rakoše (1920), Alojzij Rigler (1938), Ivan Roškar (1920), Alojz Rozman (1938), Josip Rudolf (1938), dr. Karel Sabec (1923), Peter Sadravec (1925), Zdravko Sagadin (1925), inž. Dušan Sernec (1920, 1925, 1927), Božidar Sever (1920), dr. Maksim Sevšek (1938), Rudolf Smersu (1938), Franc Smoděj (1923, 1925, 1927), Franc Snoj (1938), Janez (Ivan) Stanovnik (1920, 1923), Miloš Stare (1938), Martin Steblovnik (1920, 1923, 1925, 1927, 1938), Janez Strcin (Stercin), (1920, 1923, 1925, 1927, 1938), Josip Strnad (1938), Anton Sušnik (1920, 1923, 1925, 1927), Geza Šiftar (1923, 1925), Anton Šimek (1938), Josip Škoberne (1920, 1923, 1925), Karol Škulj (1920, 1923, 1925, 1927), dr. Albin Šmajd (1938), Josip Špindler (1938), Alojz Štuhec (1938), Franc Terseglav (1925 1927), Ivan Teuerschuh (1938), Josip Tratnik (1927, 1938), Ivan Turk (1938), Pongrac Turnšek (1938), Jakob Uranjek (1923), Anton Vajnger (1938), Demetrij Veble (1938), dr. Karel Verstovšek (1920), Ivan Vesenjaj (1920, 1923, 1925, 1927), Alojzij Vovk (1925), Jakob Vrečko (1920, 1923, 1927), Martin Vrečko (1920), Ivan Wurcinger (1938), Franc Zupanič (1927), Franjo Žebot (1920, 1923, 1925, 1927, 1938) in Srečko Žumer (1920).

Leta 1931 sta na Živkovičevi listi kandidirala ljubljanska profesorja Evgen Jarc²⁴¹ in dr. Valentin Rožič²⁴². Oba sta v letih 1925 in 1927 kandidirala na listah SLS.

²⁴¹ Jarc se rodil leta 1878 v Novem mestu. V Gradcu je leta 1901 končal študij klasične filologije, slavistike in filozofije. Bil je gimnazijski profesor v Kranju, Ljubljani in Tuzli. Leta 1908 je bil izvoljen v kranjski deželni zbor in leta 1910 v državni zbor. Leta 1927 je bil izvoljen v ljubljanski občinski svet in ostal v njem do smrti leta 1936. Istega leta je bil izvoljen v oblastno skupščino ljubljanske oblasti. Med leti 1928 in 1935 je bil ljubljanski podžupan. Po letu 1929 se je odtujil od SLS. Jarc Evgen, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:0904/VIEW/> – marec 2011) in Jarc Evgen, ES, knj. 4, Hac-Kare, str. 270.

²⁴² Valentin Rožič se je rodil leta 1878. Najprej je študiral bogoslovje, po izstopu pa zemljepis in zgodovino. Postal je tajnik SLS in po letu 1910 delal na Koroškem. Od leta 1920 je bil profesor v Ljubljani. Tu je bil tudi občinski svetnik. Svojo kandidaturo na Živkovičevi listi je skušal pojasniti s tiskano spomenico. Na volitvah ni uspel, bil pa je kmalu zatem imenovan za senatorja. Umrli je leta 1935. Rožič Valentin, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:2662/VIEW/> – marec 2011), ES, knj. 10, Pt-Savn, str. 301.

Mihael Brenčič (1920, 1935), Jakob Rajh (1925, 1927, 1935) in dr. Andrej Veble²⁴³ (1920, 1925, 1935) so v dvajsetih letih kandidirali na listah SLS in leta 1935 na Jevtičevi listi.

Dr. Franc Klar (1935, 1938) in dr. Jure Koce (1935, 1938) sta leta 1935 kandidirala na Jevtičevi listi in leta 1938 na Stojadinovičevi.

Med vsemi kandidati SLS je bilo 58 takih, ki so bili tudi izvoljeni. 32 jih je bilo izvoljenih po enkrat, 26 pa večkrat (10 dvakrat, 6 trikrat, 8 štirikrat in 2 petkrat).

Leto	Poslanskih mest	Izvoljenih	Izvoljenih samo enkrat	Izvoljenih večkrat
1920	40	15	4	11
1923	26	21	4	17
1925	26	20	1	19
1927	26	20	1	19
1931	25	1	0	1
1935	29	5	2	3
1938	29	29	22	7

Poglejmo si še poklicno strukturo kandidatov in namestnikov ter izvoljenih poslancev SLS.

Leto	a	b	c	č	d	e
1920	3/3	14/2	5/2	0	23/8	2
1923	3/3	7/4	5/3	1	25/11	1
1925	4/3	11/6	6/4	1	17/7	0
1927	4/3	11/6	9/5	1	12/6	1
1938	2/1	14/12	13/8	1/1	36/7	1

Upoštevan je glavni poklic kandidata oz. namestnika in izvoljenega. Legenda: a) duhovniki (upoštevani so tudi nekateri profesorji, ki so bili duhovniki), b) profesorji, advokati/odvetniki, odvetniški kandidati in študentje prava, notarji, zdravniki, sodniki, c) uradniki, državni uslužbenci, č) meščanski in osnovnošolski učitelji, d) posestniki, kmetje, obrtniki, trgovci, gostilničarji, župani, e) delavci. Pred znakom / je število kandidatov, za znakom pa število izvoljenih.

²⁴³ Veble je bil odvetnik. Leta 1911 je doktoriral iz prava. Po koncu prve vojne je bil odvetniški kandidat v Brežicah. Po letu 1919 je bil odvetnik v Sv. Lenartu, Mariboru in Brežicah. Odvetniško prakso je opustil leta 1940, ko je odšel v Beograd in postal član Državnega sveta. Med vojno je pomagal slovenskim izseljencem v Srbiji. Po vojni je bil krajši čas uradnik in kasneje zopet odvetnik. Umrl je leta 1979 v visoki starosti 92 let. Veble Andrej, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4193/VIEW/> – marec 2011).

Šušteršičeva skupina

Drugo skupino v katoliškem taboru predstavlja lista, s katero je leta 1923 kandidiral Ivan Šušteršič. Zadnji deželni glavar Kranjske in nekdanji voditelj SLS se je leta 1922 vrnil iz tujine in se skušal vrniti v politično življenje. Na obeh listah Ivana Šušteršiča je nastopilo 16 kandidatov. Šušteršičevi kandidati so bili: trgovec Franc Bartol, posestnik in cestni odbornik Janez Bonte, posestnik in gostilničar Anton Božič, učitelj Karel Dermastia, posestnik mlina in cestni načelnik Josip Doltar, posestnik Franc Drobnič, župan Janez Jereb, pasar in hišni posestnik Ivan Kregar, odvetnik in posestnik dr. Vladislav Pegan, trgovec in posestnik Vekoslav Pelc, posestnika Franc Peterca in Alojzij Peterman, trgovec Anton Stražišar, telefonski mojster in posestnik Franc Zajec in trgovec z lesom Franc Škrbec. Leta 1935 je na Ljotičevi listi kandidiral trgovec Franc Škrbec. Predvidevam, da je bila to ena in ista oseba. Nihče od Šušteršičevih kandidatov ni bil izvoljen. Večina Šušteršičevih kandidatov je bila posestnikov in trgovcev.

Stara SLS

Leta 1938 je na opozicijski listi Mačka kandidiralo tudi nekaj pristašev SLS, t.i. »stara SLS«. Dva med kandidati na Mačkovi listi najdemo na listah SLS v dvajsetih letih. Ostali pristaši »stare SLS« so bili dr. Anton Breclj²⁴⁴, Franc Furlan, Franc Gmajner, Alojzij Hartman²⁴⁵, Martin Kores, Alojz Lešnik, dr. Aleš Stanovnik²⁴⁶, dr. Ivan Stanovnik²⁴⁷ in Franc Žerovnik. Janko Prunk

²⁴⁴ Anton Breclj se je rodil leta 1875. Leta 1901 je doktoriral na graški medicinski fakulteti. Od leta 1903 je bil zdravnik v Gorici. Leta 1918 je bil imenovan za poverjenika za zdravstvo v Narodni vladi, vendar imenovanja ni sprejel (glej Anton Breclj, Zgodbe našega zdravstva in javnega skrbstva v Slovenci v desetletju 1918–1928, Ljubljana 1928, str. 437). 1920 se je preselil v Ljubljano in bil do leta 1922 v državni službi. Potem je bil do smrti leta 1943 zasebni zdravnik za otroške in notranje bolezni. Politično se je udejstvoval v SLS. ES navaja, da je Breclj s somišljeniki po letu 1927 nasprotoval Koroščevemu povezovanju s srbskimi radikali in da se je leta 1938 Breclj-Stanovnikova skupina razšla s slovensko Jugoslovansko radikalno zajednico (Breclj Anton, ES, knj. 1, A-Ca, str. 362.). Primorski slovenski biografski leksikon ne omenja Brecljeve kandidature na volitvah leta 1938. Med drugo svetovno vojno je simpatiziral z OF. Breclj Anton PSBL, knjiga 1, Abram-Juvančič, str.127–130, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1974–1981

²⁴⁵ Jutro je 26. 11 1938 o Marinčku, Mohoriču, Hartmanu, Koresu in Alešu Stanovniku pisal kot o kandidatih "stare SLS", Tabor z dne 3. 12. 1938 pa jih je omenjal kot kandidate kmetsko-delavskega gibanja dr. Kukovca. O Mohoriču in Marinčku glej nekaj vrstic nižje.

²⁴⁶ Aleš Stanovnik se je rodil leta 1901. Leta 1926 je v Ljubljani doktoriral iz prava. Sprva je bil pri bratu Ivanu odvetniški pripravnik in od leta 1930 odvetnik na Jesenicah. Postal je glavni politični organizator katoliške levice. Na Jesenicah je sodeloval z Vencljem Perkom. Menil je, da si je potrebno prizadevati povezovanje, kakršno je bilo v Ljubljani leta 1922, ko je na občinskih volitvah zmagala Zveza delavnega ljudstva. Z vstopom SLS v Jugoslovansko radikalno zajednico leta 1935 je prišlo do preloma med SLS in krščanskimi socialisti. Organiziral je izdajanje različnih

navaja, da so pri snovanju Slovenske združene opozicije kot najvidnejši predstavniki »stare SLS« sodelovali dr. Ivan Stanovnik, dr. Anton Breclj, dr. Jakob Mohorič in Franc Furlan.²⁴⁸

Anton Marinček²⁴⁹ (1920, Maček 1938) in dr. Jakob Mohorič²⁵⁰ (1925, 1927, Maček 1938) sta v dvajsetih letih kandidirala na listah SLS, leta 1938 sta prestopila v opozicijski tabor in kot pristaša »stare SLS« nastopila na listi Mačka. Martin Kores in Alojz Lešnik sta bila sindikalna delavca v Jugoslovanski strokovni zvezi. Lešnik je bil leta 1935 izvoljen kot kandidat opozicije za župana v Rečici pri Laškem.²⁵¹

časopisov, kjer so lahko objavljali tudi komunisti. Leta 1938 je sodeloval pri ustanavljanju Slovenske združene opozicije. Po okupaciji so ga Nemci poslali v Begunje in Šentvid. Uspel se je umakniti v Ljubljano. Vključil se je v OF in bil izvoljen v vrhovni plenum. Umaknil se je v ilegalo. 22. maja 1942 so ga Italijani izsledili in 2. junija 1942 je bil ustreljen kot talec. Stanovnik Aleš, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:3182/VIEW/> – marec 2011). SBL piše, da so ga Nemci 6. julija 1941 odpeljali v Srbijo. Sredi julija 1941 naj bi z legitimacijo Rdečega križa pobegnil v Ljubljano. Po izjavi njegovega nečaka Aleša Stanovnika naj bi se umaknil direktno v Ljubljano in sploh ni bil v Srbiji. Aleš Stanovnik, izjava maja 1995. Spomine nanj napisal Janez Stanovnik, Aleš Stanovnik in njegov čas. Ljubljana: Zveza združenj borcev in udeležencev NOB, 2003. 159 strani. Stanovnik Aleš, ES, knj. 12, Slovenska n-SZ, str. 267–268.

²⁴⁷ Ivan Stanovnik, brat Aleša, se je rodil leta 1891. Na Dunaju je študiral pravo in leta 1918 doktoriral. Od 1917 do 1924 je bil v Ljubljani odvetniški pripravnik, nato do leta 1962 samostojni odvetnik. Politično je deloval v SLS in bil znotraj nje levo usmerjen. Bil je med soustanovitelji in predsednik Zveze delovnega ljudstva v Ljubljani. V letih 1923 in 1924 je bil ljubljanski podžupan. V tridesetih letih je kritiziral sodelovanje SLS v JRZ. Sodeloval je v Slovenski združeni opoziciji. Med vojno se je vključil v OF in bil zaradi tega večkrat zaprt. Po osvoboditvi je bil predsednik Mestnega ljudskega odbora. Deloval je tudi v gospodarstvu. Umrl je leta 1978. Stanovnik Ivan, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:3183/VIEW/> – marec 2011), ES, knj. 12, Slovenska n-SZ, str. 268.

²⁴⁸ Janko Prunk, Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda, Ljubljana 1977, (dalje Prunk 1977), str. 172.

²⁴⁹ Marinček se je rodil leta 1888. Študiral je pravo, vendar študija ni dokončal. Od leta 1926 do 1941 je bil zaposlen pri Delavski zbornici za Slovenijo. Ukvarjal se je z vprašanji brezposelnosti. Od sredine dvajsetih let je bil v vodstvu Jugoslovanske strokovne zveze. V drugi polovici tridesetih let je bil dejaven v Ljudski fronti. Bil je med organizatorji OF v Ljubljani. Leta 1942 je odšel v Dolomitski odred. Italijani so ga na poti v Glavni štab NOV in POS ujeli in poslali na Rab, kjer je novembra 1942 umrl. Marinček Tone, ES, knj. 7, Marin-Nor, str. 2. Glej tudi opombo št. 245.

²⁵⁰ Tudi Jakob Mohorič se je rodil leta 1888. Na Dunaju je študiral pravo in leta 1913 doktoriral. Leta 1922 je odprl odvetniško prakso v Ljubljani. Bil je pripadnik levega krila krščanskih socialistov. Od leta 1918 do 1926 je bil član izvršilnega odbora SLS. Med leti 1923 in 1933, ko je bila razpuščena, je bil predsednik Prosvetne zveze v Ljubljani. Od sredine tridesetih let je sodeloval s »staro SLS« (A. Breclj, I. Stanovnik in F. Furlan). Po pisanju Janka Prunka (Prunk 1977) str. 172.) je na volitvah leta 1938 podpiral Ljudsko fronto. Po okupaciji je skupaj z A. Gosarjem skušal posredovati med OF in Slovensko zavezo. Po vojni je bil sprva oviran pri delu, kasneje je bil zopet odvetnik. Umrl je leta 1976 (Mohorič Jakob, ES, knj. 7 Marin-Nor, str. 204 in SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:1729/VIEW/> – marec 2011). Glej tudi opombo št. 245.

²⁵¹ Kores Martin ES, knj. 5, Kari-Krei, str. 268 in Lešnik Lojze, ES, knj. 6, Krek-Marij, str. 148–149.

II. Liberalni in kmečki tabor

Uradna liberalna stranka pod vodstvom Gregorja Žerjava in Alberta Kramerja je leta 1920 in 1923 nastopila v okviru Demokratske stranke Ljube Davidovića, na volitvah leta 1925 in 1927 v okviru SDS Svetozarja Pribičevića, leta 1931 na Živkovićevi listi, leta 1935 na Jevtićevi listi in leta 1938 na opozicijski Mačkovi listi. Nastopila je torej na vseh sedmih volitvah. Oznaka LIB v nadaljevanju pomeni leta 1920 in 1923 predstavnike JDS v Sloveniji in leta 1925 in 1927 predstavnike SDS v Sloveniji.

Junija 1918 sta se združili Narodna napredna stranka na Kranjskem in Narodna stranka na Štajerskem v Jugoslovansko demokratsko stranko. Slovenski liberalci so se po nastanku skupne države južnih Slovanov zavzemali za združevanje sorodnih strank v vsedržavno stranko, kar je bilo uresničeno februarja 1919 v Sarajevu. Tam so liberalni politiki iz Slovenije, Hrvaške ter Bosne in Hercegovine ustanovili Državotvorno stranko demokratov Srbov, Hrvatov in Slovencev. Nova stranka se je aprila 1919 združila s Samostojno radikalno stranko, Napredno stranko in Liberalno stranko iz Srbije in skupino poslancev iz Makedonije in Črne gore v Demokratsko skupnost, kasneje imenovano Demokratska stranka. Vodja stranke je bil Ljuba Davidović.²⁵² Po letu 1923 je prišlo v stranki do nasprotij med Davidovićem in Pribičevićem in slednji je naslednje leto ustanovil SDS. Pribičević je imel več pristašev med Srbi v prečanskih krajih in med slovenskimi in hrvaškimi pristaši centralizma in unitarizma. Žerjav in Kramer sta v celoti sledila Pribičeviću. Po septembrskih volitvah leta 1927 so uradni liberalci (Žerjav) in tudi kmetijci (Pucelj) vstopili v Kmečko-demokratsko koalicijo.

Med liberalci v Sloveniji je prihajalo do sporov med starejšimi in mlajšimi politiki. V starejšo generacijo so sodili Vladimir Ravnihar, Ivan Tavčar in Karl Triller, mlajše so predstavljali Albert Kramer, Gregor Žerjav in Adolf Ribnikar. Do razcepa je prišlo v Sloveniji pred skupščinskimi volitvami 1923. Ravniharjevo krilo je izstopilo iz JDS in prevzelo staro ime NNS. Že leta 1920 so mladi ustanovili svoj časopis Jutro, stari pa so obdržali Slovenski narod. Pred marčevskimi volitvami 1923 so liberalci iskali stike s kmetijci in narodnimi socialisti za skupni nastop, vendar sta ga obe odklonili. V Ljubljani so Žerjavovi in Kramerjevi liberalci ter NNS nastopili skupaj kot Napredni blok in osvojili 1 mandat. Pri tem je bilo dogovorjeno, da bo nosilec mladine Reisner mandat obdržal do 1. januarja 1924, ko ga bo zamenjal njegov namestnik starin Ravnihar.²⁵³ Zamenjava kasneje ni bila izvedena. NNS je leta 1924 prešla k

²⁵² Jugoslovanska demokratska stranka, ES knj. 4, Hac-Kare, str. 333–334.

²⁵³ Mikuž, 1965, str. 243. Glej npr. pisanje Slovenskega naroda, 20. februar 1923, str. 3. Vladimir Ravnihar o pogovorih okoli povezave piše v svojih spominih. Sporazum je Ravnihar podpisal s težkim srcem, saj so ga mnogi opozarjali na nevarnost, da ga bo druga stran izigrala,

slovenskim radikalom. Vzrok za to povezovanje pred volitvami leta 1923 je bil strah liberalnega tabora po izgubi ljubljanskega mandata. V članku *Narodni blok* so opozarjali na nevarnost, ki so jo predstavljali tako klerikalci kot delavske liste, ki bi se med seboj povezale. Pri tem so se opirali na izkušnjo občinskih volitev nekaj mesecev pred tem.²⁵⁴

Že pred prvo svetovno vojno se je v Trstu pojavilo gibanje, ki je posnemalo češke narodne socialiste. Po koncu vojne je nastala Narodna socialistična stranka²⁵⁵, katere program je črpal v idejah liberalne levice in socialistične desnice. Stranka se je imela za socialistično. Na prvih parlamentarnih volitvah je dobila 2 mandata. Po veliki izgubi glasov leta 1923 je iskala povezave z drugimi strankami. Leta 1925 se je stranka ob volitvah povezala z JDS in NNS v Blok bratskega sporazuma v okrožju Maribor–Celje in Narodno zajednico v okrožju Ljubljana–Novo mesto. V mestu Ljubljana so kandidirali skupaj z NNS. Leta 1927 so narodni socialisti sodelovali s samostojnimi demokrati v Narodnem bloku. Leta 1926 sta se združili strokovni organizaciji (sindikati) SDS in NNS, leta 1928 sta se združili tudi stranki.²⁵⁶

Avgusta 1921 je v Sloveniji začela nastajati organizacija radikalne stranke v Sloveniji. Voditelja sta bila Ivan Sajovic in Niko Županič. Vodstvo NRS v Beogradu je na različne načine podpiralo slovenske radikale. S tem je najverjetneje povezano imenovanje Nika Županiča za ministra brez listnice v Pašičevi vladi decembra 1922. Pred volitvami 1923 je Beograd ljubljanski akcijski odbor povišal v glavni akcijski odbor NRS za Slovenijo. Njegov vodja je bil Niko Županič.²⁵⁷ Nosilec liste v okrožju Maribor–Celje je bil Milan Stojadinović in v okrožju Ljubljana–Novo mesto Niko Županič. Po neuspeh volitvah je slovenske radikale prizadel še spor med voditelji. Izoblikovala sta se dva bloka. En pol je predstavljalo vodstvo oz. akcijski odbor stranke (Županič, Lukan in Sajovic), drugi pol je bil glavni sekretariat, ki ga je vodil Emil Štefanovič. Še bolj so stvar zapletli starini v JDS, ki so po razcepu ustanovili NNS in se začeli približevati radikalom. Po volitvah leta 1923 je Ravnihar govoril, da se je NRS v Sloveniji slabo odrezala. Po njegovem je bila to po miselnosti Slovincem tuja stranka. Poleg tega je bila organizacijsko prešibka.²⁵⁸ Spomladi 1924 so se nadaljevali poskusi za ureditev položaja med radikalnimi frakcijami v Sloveniji,

---

ter da bo poteptal svoja načela. Omenjani 1. januar 1924 je bil skrajni rok za zamenjavo Reisnerja z Ravniharjem. Zamenjavo bi izvedli po sprejetju službene pragmatike, pri pripravi katere je sodeloval Reisner. Mladini so konec leta 1923 govorili o spremenjenem položaju in niso pristali na zamenjavo mandata. Ravnihar, str. 165 in 170. Ravnihar je v svojih spominih nekaj strani pred tem zapisal, da se ni želel vključiti v politiko (omenja čas pred volitvami leta 1920), ker mu je bil način politike tuj (komolčarstvo, brezobzirnost, nenačelnost, častihlepje). Ravnihar, str. 148.

²⁵⁴ Slovenski narod, 25. februar 1923, str. 1.

²⁵⁵ Narodno socialistična stranka, ES, knj. 7, Marin-Nor, str. 323.

²⁵⁶ Prav tam.

²⁵⁷ Zečević, str. 105.

²⁵⁸ Ravnihar, str. 166.

vendar brez uspeha. Liberalni stari so se vse bolj približevali radikalom in se jim 24. aprila 1924 pridružili.²⁵⁹ Pred volitvami leta 1925 so se medsebojni spori med slovenskimi radikali zopet okrepili. Tako sta na volitvah nastopili obe frakciji. Ravniharjevi radikali so se pred volitvami v Ljubljani povezali z narodnimi socialisti, v okrožju Ljubljana-Novo mesto in Maribor-Celje pa še z JDS. Županič je nastopil skupaj z samostojnimi demokrati, kar je terjala tudi centrala NRS v Beogradu. Nosilca skupnih list radikalov in samostojnih demokratov sta bila Ivan Mohorič in Gregor Žerjav. Ta koalicija je nastopila pod imenom Narodni blok. Županičevi radikali so na Štajerskem nastopili samostojno, ker se niso uspeli dogovoriti s samostojnimi demokrati. Nosilec te liste je bil Rudolf Ravnik. Del jih je nastopil tudi na Pivkovi demokratski listi.²⁶⁰ Na parlamentarnih volitvah leta 1927 so radikali neuspešno nastopili le na Štajerskem. Listo je ponovno vodil Rudolf Ravnik.

Junija 1919 je bila ustanovljena SKS. Vpliv liberalcev na nastanek SKS je očiten, vendar je kmečka stranka kasneje odšla svojo pot in izvajala lastno politiko. Uspeh kmetijcev na volitvah leta 1920 je bil presenečenje za klerikalce pa tudi za liberalce. Dobila je petino glasov v Sloveniji. Po vstopu v vlado Nikole Pašića aprila 1921 in po glasovanju za Vidovdansko ustavo je moč stranke začela upadati. Na volitvah leta 1923 so kmetijci dobili le 1 mandat. Sledilo je povezovanje s srbskimi zemljiaradniki, s katerimi so se enkrat že razšli.²⁶¹ V vodstvu stranke je prišlo do razcepa in konec leta 1924 sta bila izključena Bogumil Vošnjak in Josip Drofenik.

Na volitvah leta 1925 je SKS nastopila samostojno. Vošnjak in Drofenik sta podprla SDS. Poleti 1925 se je SKS povezala z avtonomisti okoli Albina Prepeluha v Zvezo slovenskega kmetijskega ljudstva²⁶² in se naslednje leto preuredila v Slovensko kmetijsko stranko. To je bilo pravzaprav povezovanje z Radićem, saj se je z Radićem že prej povezal Prepeluh. Pred volitvami leta 1925 se je od kmetijcev na Dolenjskem odcepilo gibanje, ki se je poimenovalo Kmečka republikanska stranka.²⁶³ Pred volitvami leta 1927 so zaradi povezovanja z liberalci iz stranke izključili vidnejše politike (Kušarja, Ureka in Roškarja). Bivše kmetijce je Žerjav povezal v volilno listo, ponekod imenovano Združena slovenska gospodarska lista.²⁶⁴

²⁵⁹ Perovšek, Slovenski, str. 416. O zблиževanju starinov in radikalov glej tudi Ravnihar, str. 173 ss.

²⁶⁰ Glej opombo št. 229.

²⁶¹ Zečević, str. 94–96.

²⁶² Prav tam, str. 96.

²⁶³ Mikuž, 1955, str. 131. Zečević pojav Kmečke republikanske stranke, ki jo je ustanovil Josip Murn, pripisuje razcepljenosti med slovenskimi republikanci. Kmečka republikanska stranka naj bi nasprotovala centralizmu Samostojne kmetijske stranke, Prepeluhovi Slovenski republikanski stranki in Kristanovim socialistom.

²⁶⁴ Zečević, str. 97 in Mikuž, 1955, str. 131.

Spomladi 1922 je nastala na Štajerskem stranka, ki naj bi se tudi borila za kmečke interese. Anton Novačan je ustanovil podružnico srbske Zemljoradniške stranke, vendar je že kmalu svojo naklonjenost preusmeril k Radiću. Prvotno ime Zemljoradniška stranka za Slovenijo je spremenil v Slovensko republikansko stranko. Na parlamentarnih volitvah marca 1923 sta Slovenska republikanska stranka in HRSS nastopili ločeno. Novačan je terjal nastop mešane slovensko-hrvaške liste na Hrvaškem v zameno za Radićevo kandidaturo na Štajerskem. Radić je temu nasprotoval in do sporazuma ni prišlo. Slovenski avtonomisti okoli Albina Prepeluha in Dragotina Lončarja so se jeseni 1924 združili s Slovensko republikansko stranko. Novonastala Slovenska republikanska stranka kmetov in delavcev ni bistveno okrepila republikanskega gibanja v Sloveniji. Na volitvah leta 1925 slovenski republikanci niso dosegli nobenega uspeha.

Za novo pot so se morali slovenski republikanci odločiti po Radićevi povezavi s Pašičem. Republikanci so se zblížali s kmetijci. Leta 1925 so se republikanci in kmetijci združili v skupno Zvezo slovenskega kmetijskega ljudstva. Padec že tako majhnega vpliva je stranko prisilil, da se je leta 1926 preuredila v Slovensko kmetisko stranko.²⁶⁵

Žerjavovi in Kramerjevi liberalci

Na listah uradnih liberalcev je kandidiralo 126 kandidatov. 81 kandidatov uradne liberalne stranke je kandidiralo le enkrat. Med ostalimi 45 jih je 22 kandidiralo dvakrat, 7 trikrat, 11 štirikrat in 5 petkrat. Samo na listah uradnih liberalcev je kandidiralo 110 kandidatov. Ostalih šestnajst, kar je malo manj kot osmina uradnih liberalnih kandidatov, je z drugih list prihajala med kandidate uradnih liberalcev ali pa odtod odhajala drugam.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1920	40	45	28	17
1923	26	37	19	18
1925	26	40	19	21
1927	26	36	15	21
1931	25	22		22
1935	29	9		9
1938	29	4		4

Kandidirali in izvoljeni (podčrtana letnica) samo na uradnih liberalnih listah: Josip Ambrožič (1923, 1925, 1927, 1931), Klement Belovsky (1927, 1931), Ivan Benčina (1920),

²⁶⁵ Zečević, str. 103.

dr. Joža Bohinjec (1925, 1927), dr. Milko Brezigar (1920), Franc Cencelj (1923), Franc Cvetko (1923), Janko Debeljak (1923), Franjo Dolničar (1925), Konrad Elsbaher (1920), dr. Josip Erat (1927), Ognjeslav Fincinger (1923, 1935), Engelbert Franchetti (1920), Anton Gnus (1920), Štefan Godina (1927), dr. Milan Gorišek (1927), Mijo Grobotek (1920), Ivan Gumzej (1923), Jurij Holy (1923), Franc Holz Hacker (1923), Fran Homan (1923), Franc Homovc (1923), Janko Horvat (1923), Rafael Ipavec (1925), Luka Jelenc (1920), Jakob Jesih (1920), Ivan Jošt (1920), Anton Jug (1927), dr. Ernst Kalan (1920), dr. Rihard Karba (1920), Ivan Kejžar (1920), Jože Kiraly (1925), Ivan Kitak (1920), Franc Kocbek (1923), Franc Kolenc (1920, 1927, 1931, 1935), Karel Kovač (1927), Peter Kovač (1923), dr. Albert Kramer (1920, 1925, 1927, 1931, 1938), Anton Križnar (1927), Karl Kveder (1920), Joško Lah (1927), Dragotin Lapajne (1925), Josip Leskovšek (1927), Janko Lesničar (1925), dr. Franjo Lipold (1925), Ivan Lipold (1923), Ivan Lončar (1927, 1931, 1935), Fran Majcen (1925), Anton Malgaj (1923, 1931), Vinko Mergole (1923), Ivan Mikša (1927), Ivan Mohorič (1920, 1925, 1931, 1935), Franc Mravljak (1920, 1923), Peter Mravljak (1920, 1923, 1927), Karel Müller (1920, 1923, 1925, 1935), Josip Oberstar (1923, 1927), Lovro Oblak (1920), Josip Omladič (1927), Franc Pančur (1925, 1931), Franc Pečnik (1925), Anton Perkovič (1927), dr. Pavel Pestotnik (1920), Franc Petelinšek (1920, 1923, 1925, 1927), Lovro Petovar (1923, 1927, 1931, 1935), Joško Pfeifer (1925), dr. Ljudevit Pivko (1920, 1925, 1927, 1931), Anton Podlesnik (1925), Kajetan Pogačnik (1927), Ivan Polovič (1923, 1938), Janez Preininger (1927), Ivan Prekoršek (1920, 1931, 1935, 1938), Franc Primožič (1923), Anton Puklavec (1923), Ivan Raušl (1920), Janko Ravnik (1925), Ivan Rebek (1920, 1923), dr. Avgust Reisman (1920, 1938), Josip Reisner (1920, 1923), Maks Robič (1925), dr. Franc Roš (1923, 1925, 1927, 1931), Ivan Rus (1920), Josip Sabati (1920), dr. Ivan Sajovic (1925, 1935), dr. Anton Schiffrer (1923), Ferdinand Seidl (1920), dr. Vladimir Serneck (1920), Franjo Seručar (1923, 1925, 1935), Andrej Slokar (1923), Ivan (Janez) Smuk (1927, 1931), Vekoslav Spindler (1920, 1927, 1931), Franc Stergar (1925), dr. Franjo Šalamon (1920), inž. Riko Šapla (1925), Alojzij Štibar (1925), Franc Šušteršič (1923), dr. Ivan Tavčar (1920), dr. Jože Tavčar (1920), Ivan Titar (1925), Ignac Toplak (1920), Rudolf Tumpej (1927), Josip Turk (1923), Valentin Urbančič (1925), Ernest Vargazon (1927), Ignacij Vindiš (1925), Vilko Weixl (1920), dr. Tomo Zarnik (1920), Josip Zdolsek (1925), Franc (Franjo) Zebal (1925, 1931), Jakob Zemljčič (1925, 1927, 1931, 1935), dr. V. Železnikar (1920) in dr. Gregor Žerjav (1920, 1923, 1925, 1927).

Vodilni osebnosti »uradnih« liberalcev sta bila Gregor Žerjav²⁶⁶ in Albert Kramer.²⁶⁷

²⁶⁶ Gregor Žerjav se je rodil leta 1882. Po končanem študiju prava na Dunaju je bil med leti 1906 in 1914 sodni koncipient in odvetniški pripravnik. Leta 1914 je opravil odvetniški izpit. Med prvo svetovno vojno je bil dvakrat zaprt in konfiniran. Leta 1917 je postal tajnik Jugoslovanskega kluba. Oktobra 1918 je bil med ustanovitelji Narodnega vijeća. Udeležil se je Ženevske konference. V Deželni vladi je bil leta 1919 podpredsednik, nato njen predsednik in nazadnje poverjenik za pravosodje. S Kramerjem sta leta 1920 ustanovila časopis Jutro. Bil je izvoljen v Ustavodajno skupščino leta 1920 in v skupščini leta 1925 in 1927. Opravljal je tudi delo ministra za socialno politiko in ministra za gozdove in rude. Po razcepu v JDS se je pridružil Pribičeviću v njegovi SDS. Ob združevanju v kmečko-demokratsko koalicijo leta 1927 se ji je pridružil novembra 1927. Po dolgi bolezni je umrl junija 1929. Žerjav Gregor, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4927/VIEW/> – marec 2011), ES, knj. 15, Wi-Ž, str. 326.

²⁶⁷ Tudi Kramer se je rodil leta 1882. Po študiju v Gradcu in Pragi je leta 1910 doktoriral. Med leti 1911 in 1914 je bil poklicni novinar na Dunaju, od koder je za Slovenski narod poročal

V skupini 16 poslancev uradnih liberalnih list, ki so prestopali na druge liste, so 3 najprej kandidirali na uradni liberalni listi nato pa drugod. Ostalih 13 jih je z drugih list prišlo med uradne liberalne kandidate oz. so med svojim preskakovanjem z liste na listo bili vmes tudi na listi uradnih liberalcev.²⁶⁸

Mariborski odvetnik Müller je leta 1925 kot kandidat radikalov kandidiral na listi uradnih liberalcev in leta 1927 na listi radikalov v mariborsko-celjskem okrožju. Dr. Vladimir Ravnihar²⁶⁹ je leta 1920 in 1923 kandidiral na listi liberalcev, nato l. 1925 na listi radikalov. Tudi Vekoslav Kukovec²⁷⁰ je začel s kandidaturami na uradni liberalni listi (1920 in 1923). Njegov nastop na Mačkovi listi l. 1935 je edini nastop nekdanjega liberalnega kandidat na tej listi. Tudi l. 1938 je kandidiral na Mačkovi listi, vendar so bile takrat okoliščine te kandidature drugačne kot l. 1935.

---

o dogajanju v parlamentu. Po letu 1914 je bil glavni urednik omenjenega časopisa. Od leta 1909 je bil član NNS in od leta 1917 član njenega načelstva. Naslednje leto je sodeloval pri ustanavljanju JDS. Bil je član Narodnega sveta in tajnik Narodnega viječa v Zagrebu. Leta 1920 sta z Žerjavom ustanovila nov časopis Jutro. Njegov direktor je bil od leta 1921 do 1943. Kramer je bil minister v več vladah (1918-1920, 1931-1934). Med drugim je bil v prvi vladi Kraljevine SHS minister za ustavodajno skupščino in izenačenje zakonov. Bil je član ZNP in poslanec v ustavodajni skupščini 1920-1921. V narodni skupščini je bil med leti 1927 in 1929 ter 1931 in 1935 poslanec za mesto Ljubljana. V tridesetih letih je bil vodja JNS v Sloveniji. Od 1935 do 1939 je bil senator. Ob začetku vojne je nasprotoval OF in bil voditelj liberalcev v Slovenski zavezi. Umrl je leta 1943. Kramer Albert, ES, knj. 5. Kari-Krei, str. 380 in SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:1266/VIEW/> – marec 2011).

²⁶⁸ O kandidatih, ki so preskakovali z liste na listo, bom več napisal pri stranki, kjer so kandidirali prvič.

²⁶⁹ Rodil se je leta 1871. L. 1898 je na Dunaju doktoriral iz prava. Po 1902 imel v Ljubljani odvetniško pisarno. L. 1911 postal državnozbornski poslanec na Dunaju. V Narodni vladi SHS in Deželni vladi večkrat poverjenik za pravosodje in nekaj časa tudi za socialne zadeve. Ravnihar je po razcepu v vrstah liberalcev jeseni 1922 in v začetku 1923 odšel iz tabora Žerjava in Kramerja in postal eden vodilnih starih liberalcev. Stari liberalci, NNS, so skupaj z uradnimi liberalci kandidirali na skupni listi v okrožju Ljubljana-mesto na volitvah leta 1923. Stari liberalci so se v začetku leta 1924 združili z radikali. Ravnihar je postal predsednik mestnega odbora v Ljubljani. Leta 1925 je bil v mestu Ljubljana nosilec skupne liste NNS in NSS. Leta 1932 je bil izvoljen za senatorja. Od februarja do decembra 1935 je bil župan Ljubljane in nato do junija 1942 podžupan. Od februarja 1944 je bil skoraj do konca vojne v zaporu zaradi sodelovanja z OF. Umrl je l. 1954. Glej npr. Mikuž, 1965, str. 235 in 271-277 in Ravnihar Vladimir v SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:2441/VIEW/> – marec 2011) in ES, knj. 10, Pt-Savn, str. 101.

²⁷⁰ Rodil se je leta 1876. Leta 1902 je doktoriral iz prava. Najprej je bil v Celju odvetniški kandidat, nato od leta 1909 samostojen odvetnik. Po letu 1922 je živel v Mariboru. Skupaj z V. Spindlerjem je leta 1906 ustanovil Narodno stranko na Štajerskem. 1909 je bil izvoljen v štajerski deželni zbor. Leta 1918 je bil podpredsednik JDS. V Narodni vladi je bil poverjenik za finance. Bil je član ZNP. V letih 1920 in 1921 je bil minister za socialno politiko in minister za trgovino in industrijo. Leta 1926 je izstopil iz SDS in se pridružil kmetijcem. Od oktobra 1936 je bil predsednik kmečko-delavskega gibanja v Sloveniji. Na Mačkovi listi je kot kandidat kmečko-delavskega gibanja nastopil tudi leta 1938. Ko jeseni 1939 ni bil izvoljen v vodstvo Zveze delovnega ljudstva Slovenije, se je umaknil iz politike. Leta 1941 se je preselil v Celje. Umrl je leta 1951. Kukovec Vekoslav, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:1322/VIEW/> – marec 2011) in ES, knj. 6, Krek-Marij, str. 66.

Med 13 prišleki na uradne liberalne liste je bilo 7 kandidatov, ki so prvič kandidirali na listah kmetijske stranke (Josip Drofenik, Franc Kokalj, Anton Kolenc, Jakob Kušar, Andrej Roškar, Alojzij Šmid, Ivan Urek). 2 sta bila nekdanja kandidata narodnih socialistov (Rudolf Juvan in Franjo Rupnik) in 1 bivši kandidat radikalov (Niko Županič). 3 so prvič kandidirali na listi Prekmurske gospodarske stranke (Anton Koder, Štefan Kühar in Franc Voglar).

Jutro je 4. januarja 1925 predstavilo kandidate na listi dr. Pivka. Drugi del je še posebej zanimiv, saj nam pove strankarsko pripadnost kandidatov.²⁷¹ Tudi to listo so sestavljali demokrati, radikali in kmetijci, česar literatura ni omenjala. Demokrati na Pivkovi listi so bili: nosilec dr. Ljudevit Pivko in Anton Koder, Janko Lesničar, dr. Franjo Lipold, Franc Petelinšek, Maks Robič, dr. Franc Roš, Franjo Seručar, Ignacij Vindiš in Ivan Titar. Kmetijci na tej listi so bili Josip Drofenik, Anton Kolenc, Franc Pečnik, Franc Stergar, Alojzij Šmid, Josip Zdolšek in Jakob Zemljič. Radikali so bili Franjo Dolničar, Jože Kiraly, dr. Ferdo Müller in Anton Podlesnik.

Prekmurska gospodarska stranka je bila leta 1920 ozko povezana z uradno liberalno stranko. To najbolje dokazuje kandidatura Franca Voglarja, ki je kandidiral tako na uradni liberalni listi, kot na prekmurski listi.²⁷²

Prekmurska gospodarska stranka je nastopila le na volitvah leta 1920. Skupno je bilo na listi Prekmurske gospodarske stranke 26 kandidatov. 23 jih je kandidiralo le leta 1920²⁷³. Anton Koder in Štefan Kühar sta leta 1925 oz. 1923 kandidirala na listi liberalcev, Matija Kočar je leta 1923 kandidiral na listi kmetijcev in leta 1931 na listi Živkovića.

Na listi Prekmurske gospodarske stranke je kandidiralo 14 posestnikov, 3 odvetniki, 2 notarska namestnika, 2 živinozdravnika ter po 1 profesor, gostilničar, trgovski pomočnik, kulturni inženir in nadgeometer.

Med 127 liberalnimi kandidati (ne upoštevam kandidate Prekmurske gospodarske stranke) jih je bilo 14 tudi izvoljenih. 8 kandidatov je bilo izvoljenih enkrat, ostalih 6 pa večkrat. V dvajsetih letih je bilo izvoljenih 7 uradnih liberalnih kandidatov, ki so dobili 10 mandatov. Dr. Gregor Žerjav je bil izvoljen trikrat, dr. Ljudevit Pivko dvakrat ter dr. Albert Kramer, dr. Vekoslav Kukovec, Josip Reisner, dr. Ivan Tavčar in Ivan Urek po enkrat.

²⁷¹ Glej opombo št. 229.

²⁷² Po koncu prve svetovne vojne je bil tajnik Narodnega sveta. V ZNP je bil poslanec JDS. Bil je profesor na mariborski klasični gimnaziji in po letu 1922 do smrti leta 1925 ravnatelj ženskega učiteljišča. Voglar Fran, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4400/VIEW/> – marec 2011).

²⁷³ Samo leta 1920 so kandidirali: Aleksander Černovič, Adam Firedi, Janko Globočnik, Mihael Hodošček, dr. Igo Janc, Aleksander Janoš, Šandor Janža, Franc Obal, Šandro Olajoš, Ivan Peterka, Štefan Pivar, Jožef Puicko, Štefan Režonja, Joža Samec, Josip Šauta, Franc Šifrer, dr. Vladimir Škerlak, Jožef Štiftar, Štefan Terboca, Josip Vezer, Anton Videz, Franc Voglar in Ludvik Volfart.

Slovenski radikali

Radikali so v Sloveniji nastopili na volitvah leta 1923, 1925 in 1927. Leta 1923 so nastopili samostojno z listama Milana Stojadinovića v okrožju Maribor-Celje in dr. Nika Županića v okrožju Ljubljana–Novo mesto. Leta 1925 in 1927 je samostojno radikalno listo v mariborskem okrožju vodil dr. Rudolf Ravnik, v okrožju Ljubljana–Novo mesto in v mestu Ljubljana pa so leta 1925 radikali nastopili skupaj s samostojnimi demokrati, ki so sestavljali večino liste. Listi sta vodila Ivan Mohorič in Gregor Žerjav.

Na 4 povsem radikalnih listah (Stojadinović, Županič ter dvakrat Ravnik) je kandidiralo 69 kandidatov. 57 jih je kandidiralo enkrat, 8 jih je kandidiralo dvakrat, 3 so kandidirali trikrat in 1 petkrat. 58 jih je kandidiralo samo na radikalnih listah, 2 sta kandidirala na radikalnih listah in v tridesetih letih na listah Živkovića in Jevtića. Po 2 radikalna kandidata sta bila bivša kandidata narodnih socialistov in delavskih strank. Po 1 kandidat je poleg kandidature na radikalnih listah kandidiral še na listah liberalcev in kmetijcev. 3 kandidati so menjavali liste in pri tem kandidirali na različnih, zgoraj omenjenih listah in na listi Markovića.

Avguštin Aber (1923), Jernej Aljančič (1925), Josip Alszeghy (1925), Arpad Titus Bačić (1927), Janko Belšak (1925), Josip Borlak (1923), Konrad Breznik (1923), Rudolf Celinšek (1925), dr. Janko Dernovšek (1923), Jožef Džuban (1927), Franc Grafenauer (1925), Matija Holc (1925), Lovrenc Irman (1927), Karel Jezernik (1923), Filip Jurkovič (1923), Janko Kaučič (1925), Ivan Kleinšek (1925), Franjo Kopina (1923), Peter Kozina (1923), Ivan Krajnc (1927), Ferdo Krois (1923), Josip Lenarčič (1923), dr. Leopold Leonard (1923), dr. Ignacij Malnerič (1923), Evgenij Miler (1923), Hinko Muren (1923), Tomaž Murkovič (1925), Alojz Osojnik (1927), Viktor Petan (1925), Fric Petek (1925), Franjo Pirš (1927), Slavko Plemelj (1923), Andro Posavec (1927), Anton Potonik (1925), dr. Leopold Potzinger (1925), Mihajlo Presl (1923), Janko Puhek (1923), Ivan Rabič (1927), Ignac Rancinger (1927), Josip Rančigaj (1927), dr. Rudolf Ravnik (1925), Radivoj Rehar (1927), Ivan Ribar (1925), Ludovik Selišek (1925), Ivan Sretenović (1923), inž. Vladi Stare (1923), dr. Emil Stefanović (1927), Milan Stojadinović (1923), Peter Stojisavljevič (1927), dr. Armin Strasser (1925), Jurij Šetina (1923), Josip Troha (1927), Franjo Vardjan (1923), Franc Verlič (1923), Ivan Vogler (1923), Ivan Zavolovšek (1923) ter neslovenska kandidata Nemanja Pavlovič (1927) in Franjo Šostarec (1927) so kandidirali samo na radikalnih listah.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1923	26	30	25	5
1925	26	19	16	3
1927	26	21	16	5

Dr. Niko Županič²⁷⁴ je bil leta 1923 nosilec liste radikalov v okrožju Ljubljana–Novo mesto. Leta 1925 je kandidiral na listi uradnih liberalcev in leta 1931 na Živkovičevi listi. Kandidat na listi radikalov l. 1925 je bil koroški Slovenec Franc Grafenauer.²⁷⁵ Josip Benko, murskosoboški industrijalec, je leta 1923 kandidiral na Stojadinovičevi listi radikalov. Kasneje je kandidiral še na listah Živkovića leta 1931 in Jevtića 1935. Leta 1931 in 1935 je bil tudi izvoljen za poslanca.²⁷⁶ Tudi Ernest Krulej je najprej kandidiral na listi radikalov, na Ravnikovi listi leta 1925 in nato še na Živkovičevi in Jevtičevi listi.

Prehod dr. Ferda Müllerja z liste uradnih liberalcev na listo Ravnika leta 1927 sem omenil že pri podglavju o uradnih liberalcih.

Bivša kandidata narodnih socialistov sta kasneje kandidirala na Stojadinovičevi listi leta 1923 (Blaž Zupanc) oz. na listi Ravnika leta 1927 (Bernard Mikuletič). Na skupni listi narodnih socialistov, starih liberalcev in davidovičevcev leta 1925, ki jo je v mariborskem okrožju vodil Marković, je kandidiral tudi dr. Adolf Pečovnik, ki ga leta 1927 najdemo med kandidati na Ravnikovi radikalni listi. Nekdanja kmetijska in kasneje radikalna kandidata sta bila Štefan Kralj in Josip Drofenik. Miha Koren in Jože Nahtigal sta leta 1920 kandidirala na listi, ki jo je Koren vodil v okrožju Maribor–Celje, in leta 1923 na Stojadinovičevi listi. Koren je bil leta 1920 tudi izvoljen.

²⁷⁴ Pojavljajo se različni zapisi priimka. Poleg že zapisanega, pod katerim je omenjen tudi v SBL, še Županić in Zupanić. Rodil se je leta 1876. Študiral je pravo, zgodovino, prazgodovino, arheologijo in geografijo in doktoriral leta 1903. Pred prvo svetovno vojno je služboval v Beogradu. Dosegel je, da je bila v Niški deklaraciji decembra 1914 omenjena tudi Slovenija. Kot eden od vojnih ciljev Srbije se omenja »osvoboditev in združitve vseh naših neosvobojenih bratov, Srbov, Hrvatov in Slovencev«. (Glej ES, geslo Niška deklaracija, knj. Marin–Nor, str. 413) Od leta 1915 je živel v Parizu, Londonu in Združenih državah Amerike in bil član Jugoslovanskega odbora. Na Pariški mirovni konferenci je bil član jugoslovanske delegacije in hkrati vodja etnografsko-geografske sekcije. Po vstopu v radikalno stranko jo je začel organizirati v Sloveniji. Postal je predsednik ljubljanskega oblastnega odbora NRS in podpredsednik mestnega odbora v Ljubljani. Bil je tudi minister brez listnice. Od leta 1923 do 1940 je bil direktor etnografskega muzeja v Ljubljani. Od 1940 je bil redni profesor na novo ustanovljenem oddelku za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Med vojno je bil v Beli krajini dopisni član Znanstvenega inštituta Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Umrl je leta 1961. Županić Niko, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:5011/VIEW/> – marec 2011) in ES, knj. 15, Wi–Ž, str. 387.

²⁷⁵ Franc Grafenauer se je rodil leta 1860. Po letu 1896 je bil večkrat izvoljen za deželnega poslanca na Koroškem. Leta 1907 in 1911 je bil izvoljen za državnozbornskega poslanca v dunajskem parlamentu, kjer je bil edini koroški Slovenec. Med prvo svetovno vojno je bil obsojen zaradi rusofilstva. Leta 1919 je bil predstavnik koroških Slovencev v ZNP v Beogradu. Po plebiscitu leta 1920 se ni mogel vrniti domov. Na Koroško se je vrnil šele leta 1925 oz. 1926. Umrl je leta 1935. Grafenauer Franc, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:0652/VIEW/> – marec 2011) in ES, knj. 3, Eg–Hab, str. 369.

²⁷⁶ Josip Benko je bil najpomembnejši industrijalec v Prekmurju med obema svetovnima vojnama (rojen 1889). Bil je predsednik Zveze industrijalcev mesnih izdelkov v Jugoslaviji. Leta 1927 je bil izvoljen za župana Murske Sobote in leta 1930 za banskega svetnika. Izdajal je časopis Murska krajina. Po koncu druge svetovne vojne je bil obtožen sodelovanja z okupatorjem in 15. junija 1945 justificiran. Benko Josip, ES, knj. 1, A–Ca, str. 240–241.

Noben kandidat z radikalnih list v Sloveniji ni bil izvoljen.

Poklici kandidatov meščanskega dela liberalnega tabora

Leto	a	b	c	č	d	e	f	g
1920	0	22	8	4	34/1	0	0	2/2
1923	1	10/1	4	2	42	2	2	4
1925	1	11/1	8	1	30	2	3	3/1
1927	2	7/1	14	1	29/1	2	0	2/2
1931	0	2/1	5/3	0	15/4	1	0	2/1
1935	0	1	2/2	0	9/1	0	0	0
1938	0	1	1	0	1	0	0	1

Upoštevan je glavni poklic kandidata oz. namestnika in izvoljenega. Legenda: a) duhovniki (upoštevani so tudi nekateri profesorji, ki so bili duhovniki), b) profesorji, advokati/odvetniki, odvetniški kandidati in študentje prava, notarji, zdravniki, sodniki, c) uradniki, državni uslužbenci, č) meščanski in osnovnošolski učitelji, d) posestniki, kmetje, obrtniki, trgovci, gostilničarji, župani, e) delavci, f) upokojeni in invalidi, g) poslanci in ministri. Pred znakom / je število kandidatov, za znakom pa število izvoljenih.

Liberalni kandidati so prihajali predvsem iz vrst posestnikov, trgovcev in najrazličnejših obrtnikov. Druga najbolj zastopana skupina so bili različni pravniški poklici, profesorji in zdravniki. Manj je državnih uradnikov in učiteljev. Na liberalnih listah v dvajsetih letih najdemo štiri duhovnike. Katoliška duhovnika sta bila dr. Leopold Lenard²⁷⁷ in dr. Leopold Potzinger iz nemške župnije Apače, evangeličanska pa Franjo Šoštarec in Štefan Godina. Na Živkovičevi listi so kandidirali štirje duhovniki: Janko Barle, Franc Faflik, Maks Goričar in Alojzij Pavlič. Leta 1925 je na listi radikalov kandidiral dr. Leopold Potzinger. Rojen je bil v današnji Avstriji in je služboval v nemški župniji Apače.²⁷⁸ Tudi Franjo Šoštarec je leta 1927 kandidiral na listi radikalov. Bil je evangeličanski župnik. Na listi uradnih liberalcev je leta 1927 kandidiral Štefan Godina, evangeličanski župnik v Gornjih Petrovcih.

²⁷⁷ Dr. Leopold Lenard se je rodil leta 1876. Študiral je teologijo in leta 1908 doktoriral iz teologije in leta 1916 iz filozofije s temo o panslavizmu. Objavljal je različne tekste o panslavizmu, Rusiji, zблиževanju zahodne in vzhodne cerkve, slovanskih univerzah in tudi o jezikoslovju. Po prvi svetovni vojni je zapustil duhovniški poklic in se poročil s Srbkinjo. Leta 1921 se je preselil v Beograd. Vlada ga je zaposlila na zunanem ministrstvu, kjer je bil zadolžen za stike s slovanskimi narodi. Bil je član glavnega volilnega odbora NRS. Ob volitvah leta 1923 je bil predstavljen kot duhovnik in pisatelj, kljub temu da je duhovniški poklic zapustil že leta 1921. Po upokojitvi leta 1936 je odšel v Zagreb. Do leta 1941 je sodeloval tudi s Slovenskim kmečko delavskim gibanjem in nadaljeval s pisanjem za različne časopise. Umrli je leta 1962. Irena Gantar Godina, Dr. Leopold Lenard, *Zgodovinski časopis* 46, 1992, št. 3, str. 395–400.

²⁷⁸ Šematizem Lavantinske škofije za leto 1924.

Narodni socialisti

Na volitvah je kandidiralo 95 kandidatov narodnih socialistov, ki so nastopili samostojno ali v različnih povezavah. 73 jih je kandidiralo enkrat, 22 pa večkrat. 15 jih je kandidiralo dvakrat, 5 trikrat in 2 petkrat. Leta 1920 in 1923 so narodni socialisti nastopili samostojno, leta 1925 so v mestu Ljubljana nastopili skupaj s starimi liberalci, vodja liste je bil stari liberalec Vladimir Ravnihar, v okrožjih Ljubljana–Novo mesto in Maribor–Celje pa so skupaj nastopili narodni socialisti, stari liberalci in davidovičevci. Davidovičevac dr. Boža Marković iz Beograda je bil nosilec liste v okrožju Maribor–Celje, v okrožju Ljubljana–Novo mesto pa narodni socialist Ivan Deržič. Leta 1927 so narodni socialisti kandidirali skupaj s samostojnimi demokrati.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1920	40	43	30	13
1923	26	35	21	14
1925	26	33	22	11

Samo na uradnih listah narodnih socialistov leta 1920, 1923 in 1925 je kandidiralo 82 kandidatov. Ostalih 13 kandidatov, kar je sedmina vseh, je kandidiralo še na listah uradnih liberalcev, radikalov, Živkovića, Ljotića, Mačka, Jevtića in Stojadinovića. Narodnosocialistični kandidati so pri svojem prestopanju na druge liste ostajali v širšem liberalnem taboru, z izjemo Konrada Šnuderla, ki je prestopil v klerikalni tabor, in Rudolfa Doboviška, ki je leta 1935 kandidiral na Mačkovi listi. Vsi narodnosocialistični kandidati, ki so prestopali z liste na listo, so, z izjemo Vladimirja Ravniharja, prvič kandidirali na narodno socialistični listi oz. njihovih povezavah leta 1925.

Na uradnih listah Narodne socialistične stranke in njihovih povezavah leta 1925 so kandidirali: Josip Ambrožič (1923), Josip Ančik (1925), Luka Bizjak (1920), Anton Blažek (1925), Ivan Bračić (1925), Fran Bračun (1925), Anton Brandner (1920, 1923), Jakob Bratuž (1925), Ivan Brezovnik (1923), Jakob Cimerman (1920), Ivan Deržič (1920, 1923, 1925), Ferdo Dobravc (1920), Pavel Dornik (1925), Rudolf Est (1920, 1923), Bruno Faninger (1925), Janko Florjančič (1920), Anton France (1923), Joža Gabrovšek (1923), Andrej Globočnik (1923), Dragotin Gobec (1920, 1923, 1925), Fran Györek (1923), Ivan Hiter (1920), Anton Hren (1920), dr. Anton Jamar (1920), Franc Jarh (1920, 1923), Rudolf Jeglič (1925), dr. Ljudevit Jenko (1920), Fortunat Klinar (1923), Anton Kočner (1920), dr. Rudolf Krivic (1920), Josip Lenart (1920), Josip Letnik (1923), Alfonz Ličen (1923), Jakob Loštrk (1925), Ivan Lovšin (1920), Ivan Luzar (1925), dr. Josip Majcen (1920), Pavel Majdič (1923), Anton Majerhold (1925), dr. Boža Marković (1925), Jože Marolt (1923), Viktor Medved (1925), Simon Meršol (1923, 1925), Anton Mihalj (1923), David Modic (1920), Jožef Mohorko (1923), Ivan Novak (1925), Ivan

Pajk (1923), Fran Pečenko (1920), Drago Perhinek (1923), dr. Viktor Peterlin (1920), Ferdinand Podbevšek (1920), Robert Rančigaj (1923), Josip Ravnik (1920), Josip Ribarič (1925), Ivan Roglič (1925), Ivan Roglič (1920), dr. Franc Rostohar (1920), Franc Selinšek (1920, 1923, 1925), Janko Sernek (1920), Jožef Stampar (1923), Matevž Sterlič (1920), Janko Strnad (1923), Josip Sulič (1920), Vinko Šerona (1925), Jakob Šeruga (1923), Josip Šeško (1920), Anton Šircelj (1923, 1925), Ivan Škerjanc (1920), Fran Talanyi (1925), dr. Fran Toplak (1925), Lovro Trebušak (1920), Fran Umek (1925), Ivan Veselak (1925), dr. Slavko Vesnik (1923), Franc Vodopivec (1925), Drago Vojska (1920), Josip Vončina (1920), Davorin Založnik (1923), Jernej Zaveljčina (1920), dr. Ivan Zorjan (1920) in Dragotin Žabkar (1920, 1923).

Rudolf Juvan in Franjo Rupnik sta bila leta 1920 in 1923 kandidata narodnih socialistov in leta 1925 kandidata skupne liste narodnih socialistov in starih liberalcev. Na listi uradnih liberalcev sta kandidirala leta 1927, leta 1931 pa še na listi Živkovića.

Bernard (Bernhard) Mikuletič in Blaž Zupanc sta leta 1920 kandidirala na listi narodnih socialistov, nato pa na radikalnih listah, Mikuletič leta 1927 in Zupanc leta 1923. Na radikalni listi Ravnika je leta 1927 kandidiral tudi dr. Adolf Pečovnik, ki je bil leta 1925 kandidat na skupni listi narodnih socialistov, starih liberalcev in davidovičevcev v okrožju Maribor–Celje. Štefana Šinka, kandidata narodnih socialistov leta 1920, najdemo med Jevtičevimi kandidati leta 1935. Dr. Franc Kandare²⁷⁹ je leta 1925 kandidiral na skupni listi narodnih socialistov, starih liberalcev in davidovičevcev v okrožju Ljubljana–Novo mesto in nato na Ljotičevi listi leta 1935 in 1938. Na Ljotičevi listi leta 1935 najdemo tudi Franca Marčiča, ki je bil narodnosocialistični kandidat leta 1923. Vekoslav Baudek (Bavdek) je leta 1923 kandidiral pri narodnih socialistih, leta 1938 pa na Ljotičevi listi. Dva nekdanja narodna socialista najdemo na listah Mačka. Josip Berglez je leta 1925 kandidiral na Markovičevi listi in leta 1938 na Mačkovi. Dr. Rudolf Dobovišek je leta 1920 kandidiral na listi Narodne socialistične stranke, na Mačkovi pa leta 1935. Pri tem je potrebno poudariti, da je bil leta 1935 eden od dveh izvoljenih na Mačkovi listi. V tridesetih letih je Dobovišek deloval v Kmečko-delavskem gibanju dr. Kukovca in dr. Lončarja. Ob nesoglasjih v gibanju sta leta 1937 z dr. Lončarjem zapustila gibanje, saj sta nasprotovala stikom s komunisti. Dobovišek in Lončar sta bila zastopnika mačkovcev v Sloveniji.²⁸⁰

Ostane nam še Konrad Šnuderl (Žnuderl), ki je kandidiral leta 1923 na listi narodnih socialistov. Njegova naslednja kandidatura je bila na zadnjih volitvah leta 1938. Zanimivo je, da je takrat kandidiral na Stojadinovičevi listi oz. v taboru SLS.

²⁷⁹ Dr. Franc Kandare je bil ob ustanovitvi eden od dveh podpredsednikov Ljotičevega gibanja Zbor. ES, knj. 6, Krek–Marij, Ljotičevstvo, str. 216.

²⁸⁰ Nedog, str. 69.

Narodni socialisti so leta 1920 osvojili 2 mandata (I. Deržič in A. Brandner), kasneje pa nobenega več.

Poklicno sestavo narodnosocialističnih kandidatov prikazuje spodnja tabela. Med kandidati so prevladovali državni uslužbenci in nameščenci. 15 kandidatov Narodne socialistične stranke lahko uvrstimo med delavce, kar lahko kaže tudi na delavsko usmerjenost stranke.

Leto	a	b	c	č	d	e
1920	0	12	10/2	1	9	3
1923	0	1	18	1	7	8
1925	0	8	10	1	9	5

Upoštevan je glavni poklic kandidata oz. namestnika in izvoljenega. Legenda: a) duhovniki (upoštevani so tudi nekateri profesorji, ki so bili duhovniki), b) profesorji, advokati/odvetniki, odvetniški kandidati in študentje prava, notarji, zdravniki, sodniki, c) uradniki, državni uslužbenci, č) meščanski in osnovnošolski učitelji, d) posestniki, kmetje, obrtniki, trgovci, gostilničarji, župani, e) delavci. Pred znakom / je število kandidatov, za znakom pa število izvoljenih.

Slovenski kmetijci

SKS je nastopila na vseh volitvah v dvajsetih letih. V mestu Ljubljana ni nastopala. Leta 1927 je nastopila le v okrožju Ljubljana-Novo mesto, na Štajerskem pa skupaj z Radičevo stranko. Na Živkovičevi listi leta 1931 so nastopili tudi nekdanji kmetijski kandidati. Leta 1935 je najmočnejši del nekdanjih kmetijcev okoli dr. Draga Marušiča²⁸¹ nastopil na listi Jevtića, kjer so bili pomembnejši od nekdanjih uradnih liberalcev. Leta 1938 najdemo na opozicijski listi Mačka nekdanje kandidate kmetijske stranke in kandidate

²⁸¹ V tridesetih letih je bil v kmečkem delu slovenskega liberalnega tabora pomembna osebnost Drago Marušič. Rodil se je leta 1884. Leta 1911 je opravil doktorat iz prava. Zgodaj se je vključil v liberalno gibanje. Bil je koncipient pri dr. Dinku Pucu. Kot avstroogrski vojak je bil poslan v Galicijo. S fronte je pobegnil k Rusom, za kar ga je avstroogrsko vojaško sodišče obsodilo na smrt. S prostovoljci je prišel v Srbijo in se udeležil umika v Albanijo. Od tam je šel kot član Jugoslovanskega odbora v Rim in leta 1917 v Združene države Amerike. Po vojni je bil do leta 1922 v Parizu tajnik jugoslovanske delegacije pri reparacijski komisiji. Leta 1923 se je preselil v Ljubljano in tu odprl odvetniško pisarno. Ob sporu v uradni liberalni stranki je odšel h kmetijcem. Bil je tajnik SKS. Imel je stike s Prepeluhom in njegovimi republikanci. Sodeloval je pri ustanovitvi Kmečko demokratske koalicije. 4. decembra 1930 je bil imenovan za bana Dravske banovine. Ban je bil do imenovanja za ministra, 20. decembra 1934. Februarja 1935 je bil izvoljen za senatorja in maja istega leta za poslanca. Leta 1941 je ob napadu na Jugoslavijo skupaj z Lavom Čermeljem in Ivom Sancinom ustanovil prostovoljno Soško legijo. Postal je sodelavec OF (ministrska skupina). Po podpisu sporazuma Tito-Šubašić je bil Titov predstavnik v kraljevi vladi. Od leta 1945 do 1948 je bil minister v različnih jugoslovanskih vladah. Umril je leta 1964. Marušič Drago, ES, knj. 7, Marin-Nor, str. 13 in Marušič Drago, PSBL, knjiga 2, Kacin-Pirjevec, str. 377–379, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1982–1985.

Slovenskega kmečko-delavskega gibanja dr. Vekoslava Kukovca. Skupaj je na listah Samostojne kmetijske stranke kandidiralo 100 posameznikov. 54 jih je nastopilo enkrat, 27 dvakrat, 10 trikrat, štirikrat so kandidirali 3 in 6 jih je kandidiralo petkrat. Na listah kmetijcev in kasneje na listah Živkovića, Jevtića in Mačka 1938 je kandidiralo 84 kandidatov. 16 kandidatov je kandidiralo na listah kmetijcev in kateri od drugih list.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1920	40	37	19	18
1923	26	34	9	25
1925	26	41	22	19
1927	26	13	4	9
1931	25	19		19
1935	29	14		14
1938	29	6		6

Samo na listah Samostojne kmetijske stranke in na listah Živkovića, Jevtića 1935 in Mačka 1938 je kandidiralo 84 kandidatov: Ivan Ankele (1925), Ivan Ažman (1923, 1925, 1927, 1931, 1935), Franc Blažon (1920), Janko Bukovec (1925), Josip Černe (1925, 1938), dr. Ivan Marija Čok (1920), Mihael Čuš (1925), Milutin Debelak (1925), Franc Demšar (1920), Anton Deželak (1925), Štefan Dobnik (1920, 1923, 1925), Anton Drev (1920), Franc Drnovšek (1925), Viktor Engelman (1925), Franc Glibe (1925), Ivan Gogala (1923, 1935), Franc Goričan (1920, 1931), Ivan Grabnar (1925, 1927), Anton Gubenšek (1925), Ivan Heržič (1923), Janez Hiti (1925), Ivan Hrovat (1927, 1935, 1938), Konrad Iršič (1920, 1923, 1925), Blaž Jesenak (Jesenek) (1920, 1923), Anton Jurko (1925), Ivan Kac (1925, 1931), dr. Ivan Kavčič (1920), dr. Jakob Kavčič (1920), Anton Kersnik (1920, 1935), Ivan Kirbiš (1920, 1931, 1935, 1938), Anton Klinc (1920, 1923, 1925, 1927, 1931), Josip Kolarič (1920), Albin Koman (1923, 1931, 1935, 1938), Pavel Konec (1925), inž. Matevž Kosmač (1923), Franc Kristan (1923), Štefan Lamper (1925), Ivan Lavrič (1923), Stanko Lenarčič (1925, 1935), Drago Linger (1923), Anton Lipovšek (1920), Janez Lovrač (1925), Matej Lukman (1925), Anton Lušin (1923), Ivan Majcen (1920, 1931, 1935), Dako (Danijel) Makar (1923, 1931, 1935), Ivan Marinšek (1925), dr. Drago Marušič (1927, 1935), Anton Meden (1923, 1925), Ivan Mermolja (1920, 1923, 1925, 1931), Jakob Nemeč (1920, 1923, 1925), Filip Ogrič (1923), inž. Franjo Peharnik (1920), Franc Pikel (1923, 1931), Ivan Pipan (1920), Viktor Premelč (1920), Ivan Pucelj (1920, 1923, 1925, 1927, 1931), Anton Radkovič (1927, 1935), Janko Rajar (Rajer) (1920, 1923), Jozo Rauter (1927), Ivan Remžgar (1927, 1931), Franjo Retzer (1923), Josip Robek (1920), Ivo Sancin (1927, 1931), Alojzij Schicker (1925), Valentin Starman (1925), Janko (Jako) Strugar (1923, 1925), Franc Stubler (1925), Matej Špehar (1920), Fran Štern (1920), Franc Štubler (1927), Anton Šuman (1925), Lovro Telban (1927), Ferdo Tomazin (1920, 1923), Blaž Urleb (1923), dr. Albert Vedernjak (1920), Josip Verbič (1920), Peter Veselič (1927), Ivan Vester (1920), Janko Vizjak (1920), dr. Bogumil Vošnjak (1920, 1931, 1935), inž. Franc Zupančič (Župančič) (1920), Josip Zupančič (1925) in Jakob Žnidarič (1925).

13 kmetijskih kandidatov je najprej kandidiralo na listah kmetijcev in nato odšlo drugam. 3 kandidati so z drugih list prišli na kmetijske liste. Teh 16 kmetijskih kandidatov je kandidiralo tudi na listah uradnih liberalcev, radikalov, Radića, Zagorskega, Hartnerja, Kūharja, komunistov, socialdemokratov in Ljotića. Kandidatura na liberalni listi leta 1927 je bila posledica nesporazumov v kmetijski stranki in izključitve posameznikov iz stranke.

Kmetijski list je 4. novembra 1931 predstavil kandidate na listi Živkovića. S fotografijami so predstavili 19 kandidatov. Niso bili to vsi Živkovićeve kandidati. Med njimi so bili zagotovo kmetijski kandidati, verjetno so bili nekateri temu le naklonjeni, saj točna opredelitev vsakega posameznika ni mogoča. Nekateri med njimi so bili kmetijski kandidati že v dvajsetih letih, druga imena so bila nova. Predstavljeni so bili Ivan Ažman, Ivan Kirbiš, Anton Klinc, Albin Koman, Ivan Majcen, Dako Makar, Milan Mravlje, France Pikel in Ivan Pucelj²⁸², ki so že v dvajsetih letih kandidirali na listi kmetijcev ter Janko Barle, Anton Cerer, Alojzij Drmelj, Karl Gajšek, Matija Goričar, Anton Hajdinjak, Evgen Lovšin, dr. Ljudevit Pivko, dr. Vinko Rapotec in Anton Zdolšek, ki jih v dvajsetih letih ni bilo na listah Samostojne kmetijske stranke. Leta 1935 in 1938 Kmetijski list pred volitvami ni posebej predstavljal kmetijskih kandidatov znotraj Jugoslovanske nacionalne stranke. Kandidati Jugoslovanske nacionalne stranke so bili predstavljeni le kot kandidati te stranke.

4 kandidati so z list kmetijcev odšli na liste uradnih liberalcev. Vsi 4 – Franc Kokalj (1923, 1925), Anton Kolenc (1923, 1925), Andrej Roškar (1925, 1927) in Alojzij Šmid (1923, 1925) so kandidirali po dvakrat. Jakob Kušar (1920, 1923, 1925, LIB 1927, 1931) in Ivan Urek (1920, LIB 1927, 1931) sta najprej kandidirala na listah kmetijcev, nadaljevala pri liberalcih in končala pri Živkoviću. Josip Drogenik (1920, 1923, LIB 1925, Ravnik 1927, 1931) je kandidiral najprej na kmetijski listi, potem pri uradnih liberalcih, nato pri radikalih in končno pri Živkoviću.

²⁸² V dvajsetih letih je bil osrednja osebnost kmečkega liberalnega tabora Ivan Pucelj. Rodil se je leta 1877. Zaradi očetove smrti je prekinil šolanje na gimnaziji, se izučil za mesarja in prevzel posestvo. Pridružil se je Narodno napredni stranki in kandidiral za deželnozborskega in državnozborskega poslanca. Leta 1919 se je pridružil takrat nastali SKS in bil nato eden njenih vodij. Leta 1920 je bil izvoljen v Ustavodajno skupščino. Za poslanca je bil izvoljen tudi na volitvah leta 1923, 1925 in 1927. Od marca 1921 do decembra 1922 je bil kmetijski minister. To delo je ponovno opravljal leta 1926. Po volitvah leta 1927 se je pridružil Kmečko-demokratski koaliciji. Od leta 1931 do 1934 je bil najprej minister brez listnice in nato minister za socialno politiko in zdravje. Na volitvah leta 1931 je bil izvoljen za poslanca. Od leta 1935 do razpada stare Jugoslavije je bil senator. V tridesetih letih je bil član JRKD in njene naslednice JNS, kjer je bil podpredsednik. Ob okupaciji je postal član Consulte, vendar je iz nje izstopil in se umaknil iz javnega življenja. Jeseni 1944 so ga Nemci aretirali in odvedli v Dachau. Tam je že po osvoboditvi konec maja 1945 umrl v ameriški bolnišnici. Pucelj Ivan, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:2334/VIEW/> – marec 2011) in ES, knj. 10, Pt-Savn, str. 12–13.

Po dvakrat so kandidirali, enkrat na kmetijski listi in enkrat drugje, Jurij Prah (1923, Radić 1927), Simon Toplak (1920, Radić 1927), Geza Hartner (1923, Hartner 1925), ki je bil v drugo nosilec svoje liste, Gregor Kmetec (1925, Zagorski 1927) in Štefan Kralj (1923, Ravnik 1925). Tudi Franc Zupančič (1925, Jevtić 1935, Ljotić 1938) je začel na listi kmetijcev, ponovno kandidiral na Jevtičevi listi in končal pri Ljotiću. Matija Kočar je leta 1920 kandidiral na prekmurski listi Kūharja, leta 1923 na listi kmetijcev in leta 1931 na listi Živkovića.

Zgoraj navedeni prestopi na oz. s kmetijske liste so se odvijali znotraj širšega liberalnega tabora. Filip Kisovar in Milan Mravlje (glej str. 171) pa sta bila leta 1920 kandidata delavskih strank. Prvi je kandidiral na socialdemokratski listi Kristana, drugi pri komunistih v okrožjih Ljubljana–Novo mesto in Maribor–Celje.

Kmetijska stranka je v dvajsetih letih dobila 11 mandatov, ki si jih je razdelilo 8 kandidatov. Poslanci Samostojne kmetijske stranke so bili Josip Drogenik (1920), Jakob Kušar (1920), Ivan Majcen (1920), Ivan Mermolja (1920), Ivan Pucelj (1920, 1923, 1925, 1927), Janko Rajar (Rajer) (1920), Ivan Urek (1920) in dr. Bogumil Vošnjak²⁸³ (1920).

Mimogrede lahko omenim, da so bile volitve v tridesetih letih za kmetijce in liberalce uspešnejše kot one v dvajsetih letih. Leta 1920 so vse liberalne liste osvojile 13, leta 1923 4, leta 1925 6 in leta 1927 5 mandatov. 15 od 25 mandatov na Živkovičevi listi leta 1931 so osvojili kandidati, ki so v dvajsetih letih kandidirali na uradnih liberalnih in kmetijskih listah. Podobno je bilo tudi z Jevtičevo listo leta 1935. Od 27 izvoljenih jih je bilo 9 nekdanjih uradnih liberalnih in kmetijskih kandidatov. Ob tem seveda ne smemo spregledati dejstva, da najmočnejša politična stranka iz dvajsetih let, SLS, l. 1931 in 1935 ni nastopila na volitvah.

Male kmečke stranke

V liberalni kmečki tabor uvrščam tudi kandidaturo sedmih majhnih list, ki so kandidirale na volitvah leta 1923, 1925 in 1927. Slovenske republikance

---

²⁸³ Rodil se je 1882. L. 1906 doktoriral iz prava. Sodeloval pri časopisu Veda in bil pred 1. svet. vojno privatni docent na zagrebški univerzi. Po mobilizaciji v AO vojsko se umaknil v tujino. Sodeloval pri nastanku Krfske deklaracije. Po vojni tajnik jugoslovanske delagacije na mirovni konferenci. L. 1920 izvoljen za poslanca v Ustavodajni skupščini, nato od 1921 do 1924 veleposlanik v Pragi. Nato živel v Beogradu. Med 2. svet. vojno podpiral Mihajlovića in se ob koncu vojne umaknil v ZDA. Tam politično deloval med emigracijo in predaval na univerzi v Berkeleyu. Zagovornik unitarne, vendar ne centralizirane ureditve. Umrl je v ZDA l. 1959. Vošnjak Bogumil, ES, knj. 14, U-We, str. 362 in SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4453/VIEW/> – marec 2011).

sta leta 1923 vodil Anton Novačan²⁸⁴ in leta 1925 Albin Prepeluh²⁸⁵. Republikanski listi nista bili povezani, kar dokazuje tudi dejstvo, da nihče od kandidatov ni kandidiral na obeh listah. Leta 1925 so nastopile liste, ki so jih vodili Hartner (Stranka malih kmetovalcev), Hribar (Seljačka agrarna zveza), Murn in Zagorski (Slovenska neodvisna gospodarska stranka), ki je s svojo listo kandidiral tudi leta 1927. Hartnerjeva lista je bila omejena le na Prekmurje, podobno kot Kūharjeva lista leta 1920. Pri Hribarjevi listi je zanimivo, da je bil nosilec Alfonz Hribar iz Zagreba. Murnovo republikansko usmerjenost sem že omenil.

Na vseh sedmih listah je kandidiralo 124 kandidatov. 108 jih je kandidiralo enkrat in 16 večkrat. Kandidati, ki so kandidirali večkrat, so kandidirali še na listah Žorge in Korena 1920, Makuca 1923 in Golouha 1923, kmetijcev 1923 in 1925, Radića 1925 in 1927, Živkovića 1931, Jevtića 1935 in Mačka 1935. Z izjemo candidature na listah Žorge, Makuca, Korena, Golouha in Mačka so prestopi potekali znotraj liberalnega tabora.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1923	26	22	13	9
1925	26	95	82	13
1927	26	19	13	6

²⁸⁴ Anton Novačan se je rodil leta 1887. Leta 1915 je v Pragi doktoriral iz prava. Ukvarjal se je s pisateljevanjem. Leta 1921 je ustanovil Zemljirodniško stranko za Slovenijo, sprva naslonjeno na srbske zemljirodnike. Kasneje se je, zaradi njihove monarhistične usmerjenosti, od njih odvrnil. Zbližal se je z Radićem in spomladi 1922 svojo stranko preimenoval v Slovensko republikansko stranko. Propagiral je kmečko republiko in konfederacijo južnih Slovanov. Po neuspehu na volitvah leta 1923 je odšel v diplomatsko službo. Leta 1927 je kandidiral na Radićevi listi in bil leta 1935 izvoljen za poslanca na Jevtićevi listi. Leta 1942 je iz Beograda pobegnil k Angležem v Jeruzalem. Nekaj časa je bil v ujetništvu in nato uradnik emigrantske vlade. Po koncu vojne je prišel v Trst, v Slovenijo pa ni prišel zaradi nasprotovanja komunizmu. Leta 1949 je odšel v Argentino, kjer je leta 1951 umrl. Novačan Anton, ES, knj. 8, Nos-Pli, str. 11–12, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:1832/VIEW/> – marec 2011).

²⁸⁵ Albin Prepeluh se je rodil leta 1881. Dokončal je strokovno šolo za lesno obrt. Po kratkotrajnem ukvarjanju s pasarstvom se je zaposlil kot pisarniški delavec in služboval v različnih krajih kot kanclist, delavec in namestnik vodje v pisarni zemljiške knjige. Sodeloval je pri delu socialdemokratov. V prvi deželni vladi je bil leta 1919 poverjenik za socialno skrb. Objavljal je pod psevdonimom Abditus. Zanimalo ga je predvsem kmečko vprašanje. Ob razhajanjih v slovenski socialni demokraciji po prvi svetovni vojni je bil na desni strani. Ostro je zavračal komunistično miselnost leve. Aprila 1921 je začel izdajati tednik Avtonomist. Leta 1924 je ustanovil Slovensko republikansko stranko delavcev in kmetov, ki je bila federativni del Radićeve HRSS. Sledilo je povezovanje s slovenskimi kmetijci v Zvezo slovenskega kmetijskega ljudstva, kasneje imenovano SKS. V tridesetih letih je sodeloval pri Sodobnosti, kjer je objavljval svoje spomine na prevratno dobo. Ti so leta 1938 izšli v knjižni obliki z obsežno študijo Dušana Kermaunerja. Prepeluh Albin, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:2295/VIEW/> – marec 2011) in ES, knj. 9, Plo-Ps, str. 298–299.

Jakob Abel (Zagorski 1927), Nikolaj Antolin (Hribar 1925), Martin Balazič (Hribar 1925), Kornel Bečić (Zagorski 1925), Martin Bezjak (Zagorski 1925), Andrej Bohinc (Prepeluh 1925), Miha Borovišek (Novačan 1923), Ivan Cerjovič (Novačan 1923), Janez Cifrer (Hartner 1925), Josip Cziz (Hartner 1925), Milan Čoh (Novačan 1923), Jernej Dolšak (Novačan 1923), Srečko Drozg (Zagorski 1925), Martin Emeršič (Novačan 1923), Ignacij Falnoga (Zagorski 1925), Štefan Fliszar (Hartner 1925), Štefan Fliszar (Hartner 1925), Josip Frank (Prepeluh 1925), Gejza Franko (Hribar 1925), Andraš Graj (Hribar 1925), Franjo Haas (Zagorski 1927), Tomaž Habjan (Prepeluh 1925), Alojz Hadner (Zagorski 1927), Anton Hauptmann (Prepeluh 1925), Alojzij Holc (Hartner 1925), Franjo Horvath (Hribar 1925), Ignacij Horvath (Hribar 1925), Ivan Horvath (Hribar 1925), Štefan Horvath (Hribar 1925), Jože Horvat (Prepeluh 1925), Peter Horvat (Prepeluh 1925), Anton Hrastnik (Zagorski 1925), Alfonz Hribar (Hribar 1925), Jakob Ivanetič (Murn 1925), Martin Jerič (Hribar 1925), Juro Kavaš (Hribar 1925), Jožef Kelenc (Hribar 1925), Karol Klavžar (Zagorski 1927), Franc Klobasa (Zagorski 1927), Ignac Kosi (Novačan 1923), Josip Košmerlj (Prepeluh 1925), Jožef Kozin (Prepeluh 1925), Laslo Krajčič (Zagorski 1927), Anton Kramarič (Prepeluh 1925), Štefan Krampač (Hribar 1925), Josip Kresal (Murn 1925), Jožef Kreszlin (Hribar 1925), Josip Kühar (Hartner 1925), Janez Kumin (Hartner 1925), Anton Kužnik (Murn 1925), Josip Kužnik (Murn 1925), Jožef Lebar (Hribar 1925), Alojzij Lesjak (Prepeluh 1925), Anton Mahen (Novačan 1923), Josip Maroša (Zagorski 1925), Ivan Maučec (Hribar 1925), Janez Mikola (Hartner 1925), Franc Mikša (Novačan 1923), Anton Mlakar (Zagorski 1927), Ludovik Mlinarič (Hartner 1925), Matija Mlinarič (Hribar 1925), Franc Mursič (Zagorski 1925), Viktor Novak (Prepeluh 1925), Andrej Partl (Zagorski 1925), Ivan Pavlič (Novačan 1923), Karel Pentek (Hartner 1925), Jakob Polanšek (Novačan 1923), Feliks Ponikvar (Murn 1925), Martin Poreber (Murn 1925), Jakob Potočnik (Zagorski 1927), Štefan Rangeo (Hribar 1925), Franjo Reih (Zagorski 1927), Simon Reiter (Zagorski 1925), Ivan Rengjeo (Hartner 1925), Janez Rudolf (Prepeluh 1925), Matijaš Sabotin (Hribar 1925), Franjo Sagorsky (Zagorski 1927), Jakob Sernel (Prepeluh 1925), Anton Slobodnik (Murn 1925), Martin Sobočan (Hribar 1925), Ivan Spiclin (Hribar 1925), Janez Szlavizs (Hribar 1925), Martin Szobocsan (Hribar 1925), Alojzij Šauperl (Zagorski 1925), Franc Šercelj (Murn 1925), Janez Šiftar (Hartner 1925), Štefan Šiftar (Hartner 1925), Ivan Štraki (Zagorski 1925), Anton Tadina (Zagorski 1927), Franc Tajzel (Zagorski 1925), Peter Tlaker (Novačan 1923), Štefan Tratjak (Hribar 1925), Franc Ubleis (Novačan 1923), Matijaš Üllen (Hribar 1925), Franc Vake (Zagorski 1925), Anton Vegelj (Prepeluh 1925), Franc Veissbacher (Novačan 1923), Martin Verša (Hribar 1925), Ivan Vidergar (Prepeluh 1925), Martin Vučko (Hribar 1925), Franc Vuk (Zagorski 1927), Ferdo Wabitsch (Zagorski 1925), Jožef Zalar (Prepeluh 1925), Franc Zemljak (Zagorski 1927), Štefan Zsibrik (Hartner 1925), Marko Žalig (Hribar 1925), Jožef Žarnik (Prepeluh 1925) in Alojzij Židan (Prepeluh 1925) so kandidirali enkrat.

Večkrat so kandidirali Andrej Hanžel (Golouh 1923, Hartner 1925), Ferdinand Hartner (Hartner 1925, Živković 1931), Geza Hartner (SKS 1923, Hartner 1925), Jožef Jekl (Novačan 1923, Radić 1925), Gregor Kmetec (SKS 1925, Zagorski 1927), Valentin Mlakar (Žorga 1920, Makuc 1923, Murn 1925), Josip Murn (Murn), (Novačan 1923, Murn 1925), dr. Anton Novačan (Novačan 1923, Radić 1927, Jevtič 1935), Janez Panjan (Žorga 1920, Makuc 1923, Murn 1925), Blaž Pirš (Zagorski 1925 1927), Albin Prepeluh (Prepeluh, 1925, Radić 1927), Vekoslav Štampar (Novačan 1923, Maček 1935), Anton Tement (Koren 1920, Zagorski 1927), Franc Vidovič (Koren 1920, Zagorski 1925), Franjo Zagorski (Zagorski 1925 1927) in Josip Zver (Golouh 1923, Hribar 1925).

Na Novačanovi listi je kandidiralo 17 kandidatov. 13 Novačanovih kandidatov je kandidiralo samo na volitvah leta 1923, 3 dvakrat in 1 trikrat. Na Prepeluhovi listi je kandidiralo 19 kandidatov. Razen Prepeluha, ki je kandidiral trikrat (1920 na listi Kristana, 1925 in 1927 na Radičevi listi), so vsi ostali kandidirali le enkrat. Na ostalih petih listah je bilo 89 kandidatov. 77 jih je kandidiralo enkrat, 10 dvakrat in 2 trikrat.

Vekoslav Štampar je že leta 1935, v nasprotju z večino liberalnih kandidatov, ki so kandidiral na Jevtičevi listi, kandidiral na Mačkovi opozicijski listi.

Geza Hartner, nosilec svoje liste, je leta 1923 kandidiral na listi kmetijcev. Slovenski narod ga v prispevku *Prekmurske volitve* označuje kot nekdanjega madžarskega poslanca.²⁸⁶ Josip Murn, nosilec lastne liste leta 1925, je leta 1923 kandidiral na republikanski listi Novačana. Kmetijski list je 20. januarja 1925, pred volitvami, zafrkljivo pisal o Josipu Murnu kot nekdanjem kmetijcu in Prepeluhovem simpatizerju, po novem samostojnem politiku.

Radičevi kandidati

Radič je s svojo listo nastopil v Sloveniji leta 1923, 1925 in 1927. Leta 1927 je bila Radičeva lista skupna lista Radiča in kmetijcev. V tridesetih letih je Radičev naslednik Maček vodil opozicijski listi na volitvah leta 1935 in 1938. Na Radičevih listah je kandidiralo 51 kandidatov. 34 jih je kandidiralo enkrat, 13 dvakrat in 4 trikrat. Samo na Radičevih listah je nastopilo 37 kandidatov. Na Radičevi in Mačkovi listi so kandidirali 4. Ostali 10 je kandidiralo na Radičevi in eni od naslednjih list: kmetijcev, Novačana, Golouha, Kristana, Prepeluha, Štrbenca, Živkovića in Jevtića.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1923	26	17	13	4
1925	26	21	15	6
1927	26	17	6	11
1935	29	4	0	4
1938	29	1	0	1

Enainštirideset kandidatov na Radičevih listah v dvajsetih letih in na Mačkovih listah v tridesetih: Andrej Avsenik (1925), Štefan Baksa (1925), Jožef Bende (1925), Mijo Božičević (1923), Štefan Čizmešija (1923), Ivan Hajdnik (1927), Ladislav Hodošček (1927), Djuro Horvat (1923), Jakob Hrubič (1923, 1925), Ljudevit Ivanšič (1927), Franjo Ivanuša (1925), Ivan Ivanuša (1925), Franc Jevšnik (1927, 1938), Pavel Jikec (1923), Ivan Jizet (1923), Andrej Kelemina (1923, 1925), Štefan Kmetič (1925), Josip Kraner (1927), Josip Kunej (1925), Anton Lever (1923), Alojz Luc (1923), Alojzij Lutz (1925),

²⁸⁶ Slovenski narod, 25. februar 1923, str. 1.

dr. Odić Ante (1927, 1935), Jožef Petrovič (1923), Jurij Pevec (1923), Štefan Pintarič (1925, 1935), Pavel Pondeljak (1925), Matija Potočnik (1925), Vinko Puklavec (1923), Stjepan Radić (1923, 1925, 1927), Jožef Segel (1925), Martin Spilek (1923), Emeran Stoklas (1925), Andrej Strelec (1923), Franjo Svikaršič (1925), Anton Špego (1925), Franc Talanyi (1927), Ivan Tisaj²⁸⁷ (1925), Franjo Tovornik (1927), Ivan Vivod (1927, 1935) in Janez Žuran (1923).

Med 10 kandidati, ki so menjavali kandidatno listo, so 4 prvič kandidirali na Radićevi listi in se nato preselili drugam, 6 jih je od drugod prišlo k Radiću. Tomo Veldin je z Radićeve liste leta 1923 prestopil k Radićevemu disidentu Štrbencu, kjer je kandidiral leta 1925. Franc Pintarič (Pinterič) in Josip Rajšp sta leta 1927 kandidirala na Radićevi listi in leta 1931 na Živkovičevi. Enako je storil tudi Ivan Rojs, ki je bil Radićev kandidat leta 1925.

Jožef Jekl in dr. Anton Novačan sta prišla k Radiću z Novačanove liste, kjer sta kandidirala leta 1923. Prvi je bil na Radićevi listi leta 1925, drugi leta 1927. Jurij Prah in Simon Toplak sta bila bivša kandidata SKS. Na Radićevi listi sta kandidirala leta 1927. To je bilo najverjetneje povezano s skupnim nastopom kmetijcev in Radića v okrožju Maribor–Celje. Leta 1927 sta na Radićevi listi kandidirala tudi dva kandidata, ki sta pred tem kandidirala na delavskih listah. Anton Podpečan je leta 1920 kandidiral na listi Kristana in leta 1923 na listi Golouha. Albin Prepeluh je leta 1920 kandidiral na listi Kristana, leta 1925 je imel svojo republikansko listo.

Deseterica kandidatov, ki ni kandidirala samo na Radićevi in Mačkovi listi, je predstavljala skoraj petino vseh Radićevih kandidatov.

Štrbenac, Radićev disident

Leta 1925 je z disidentsko listo Hrvatske seljačke stranke nastopil Ivan Štrbenac. Na listi je kandidiralo 17 kandidatov, ki so vsi, razen Tome Veldina, ki je kandidiral leta 1923 na Radićevi listi, kandidirali enkrat. Na tej listi ni bil izvoljen noben kandidat. Mnogi kandidati so bili iz krajev na obeh straneh slovensko-hrvaške meje.

Enkrat so kandidirali: Ivan Cmrečnjak, Ignacij Cvetko, Josip Domjanič, Andrej Gomionik, Štefan Mesarič, Mijo Mikec, Franjo Mikša, Juraj Pintarič, Juraj Škvorc, Rudolf Šorn, Ivan Štrbenac, Martin Šuplika, Anton Vrbnjak, Jeronim Zadavec, Ivo Zaubertl in Ivan Živčič.

V spodnji tabeli prikazujemo poklicno strukturo kandidatov, SKS, slovenskih republikancev, malih kmečkih strank Hribarja, Hartnerja, Murna in Zagorskega, Radićeve seljačke stranke in disidentov Hrvatske seljačke stranke.

²⁸⁷ Aleksandra Berberih-Slana v svojem prispevku uporablja ime Ivan Tizaj. Nedvomno gre za isto osebo. V objavah kandidatov se kot kraj bivanja omenja Goričani – Murska Sobota. Pravilno je Goričan, ki pa je naselje v Međimurju. Berberih-Slana, str. 412.

Nobeno presenečenje ni, da je največ kandidatov iz skupine posestnikov in kmetov, zelo malo pa je državnih uradnikov, profesorjev in pravniških poklicev. Med kandidati ne najdemo nobenega duhovnika in učitelja.

Leto	a	b	c	č	d	e	f
1920	0	3/2	1	0	33/7	0	0
1923	0	3	2	0	60/3	5	0
1925	0	1	8	0	153/4	10	3
1927	0	5	1	0	38/1	1	3
1931	0	1/1	0	0	21/5	0	0
1935	0	4/1	1/1	0	13/4	0	0
1938	0	0	1	0	5	0	0

Upoštevan je glavni poklic kandidata oz. namestnika in izvoljenega. Legenda: a) duhovniki (upoštevani so tudi nekateri profesorji, ki so bili duhovniki), b) profesorji, advokati/odvetniki, odvetniški kandidati in študentje prava, notarji, zdravniki, sodniki, c) uradniki, državni uslužbenci, č) meščanski in osnovnošolski učitelji, d) posestniki, kmetje, obrtniki, trgovci, gostilničarji, župani, e) delavci in f) ostalo. Pred znakom / je število kandidatov, za znakom pa število izvoljenih.

Pogled na število kandidatnih list liberalnega tabora v dvajsetih letih (1920 - 9 list, 1923 - 12, 1925 - 16 list in 1927 - 7 list) kaže na idejno živahnost v tem taboru. Zmanjšanje števila list leta 1927 kaže na združevanje v tem taboru. Od 580 liberalnih kandidatov in njihovih namestnikov, ki so kandidirali v dvajsetih letih, jih je le 12 v tem obdobju nastopilo na kandidatnih listah v drugem taboru. Vsa dvanajsterica je najprej kandidirala na delavskih listah in se ob naslednjih kandidaturah selila na liberalne liste. V tridesetih letih so ti kandidati tudi ostajali zvesti liberalnemu taboru.

Živkovičeva lista

Na Živkovičevi listi leta 1931 je kandidiralo 112 kandidatov. Med njimi jih je 47 kandidiralo enkrat, 27 dvakrat, 18 trikrat, 11 štirikrat in 9 petkrat. Med kandidati, ki so kandidirali večkrat, je 31 takšnih, ki so kandidirali v dvajsetih letih in na Živkovičevi listi, kasneje ne več. 17 je takšnih, ki so kandidirali v dvajsetih letih, na Živkovičevi listi leta 1931 in na kasnejših volitvah v tridesetih letih. 17 Živkovičevih kandidatov je kandidiralo samo v tridesetih letih.

Samo na Živkovičevi listi so kandidirali: dr. Hans Arko, Janko Barle, dr. Franc Benedičič, Gvido Birolla, dr. Alojzij Bratkovič, Lavoslav Bučar, Mihael Büček, Alojzij Burica, Josip Čeh, Simon Debelak, Alojzij Drmelj, Franc Faflik, Janez Geršak, Ivan Globevnik, Maks Goričar, Anton Grebenc, Franc Hodošček, Rudolf Hribar, Lojze Jagrič,

Anton Košir, Anton Kovačič, Franc Kralj, Nikolaj Križanič, Jurij Lesjak, Davorin Matko, dr. Ervin Mejak, Josip Ošlay, ing. Franjo Pahernik, Franjo Petek, Anton Polanc, dr. Ivo Potokar, Rasto Pustoslemšek, dr. Vinko Rapotec, dr. Stane Repe, Ivan Srebotnjak, Rudolf Šinkovec, Jože Šmalcel, Franjo Šolar, Ivan Tavčar, Alojzij Toni, Anton Topolovec, Alojz Turk, Maks Vale, Jakob Volk, Matija Volk, Štefan Vuk in Jakob Zadnikar.

65 kandidatov, ki so kandidirali večkrat, je v dvajsetih letih vedno kandidiralo na listah v okviru širšega liberalnega tabora (uradni liberalci, stari liberalci, narodni socialisti, republikanci, kmetijci, male kmečke liste, radičevci) in v tridesetih letih na listah Živkovića, Jevtića 1935 in Mačka 1935 ter 1938. Kandidate iz dvajsetih sem že opisal in jih bom tu le omenil. Tako najdemo na Živkovićeви listi 16 nekdanjih uradnih liberalnih kandidatov, 14 nekdanjih kandidatov Samostojne kmetijske stranke, 3 nekdanje Radičeve kandidate, 2 že omenjena kandidata radikalov, 1 kandidat s Hartnerjeve liste, 7 kandidatov pa je kandidiralo na različnih omenjenih listah. 15 Živkovićevih kandidatov je kandidiralo le v tridesetih letih in to na »liberalnih listah« (Živković 1931, Jevtić 1935, Maček 1935 in Maček 1938).

Anton Cerer (1931, 1935, 1938), Matija Goričar (1931, 1935), Vinko Gornjak (1931, 1935), Anton Hajdinjak (1931, 1935), Martin Horvatič (1931, 1935), Ivan Janžekovič (1931, 1935), Anton Krejči (1931, 1935), Evgen Lovšin (1931, 1935), Pavel Pavčič (1931, 1938), Alojz Pavlič (1931, Maček 1935), Anton Sem (1931, 1935), Franc Skuhala (1931, 1935, 1938), Ignac Tomc (1931, 1935, 1938), dr. Miloš Vauhnik (1931, 1935, 1938) in Anton Zdošček (1931, 1935) so kandidirali le v tridesetih letih, in to na listah Živkovića, Jevtića in Mačka 1935 in 1938.

7 kandidatov na Živkovićeви listi je takšnih, ki so na njegovo listo prišli iz neliberalnega tabora oz. so kasneje v tridesetih letih kandidirali na »neliberalnih« listah. Iz dvajsetih let sta tu nekdanja kandidata SLS Jarc in Rožič (glej str. 133) in socialistični kandidat Jurij Petrovčič. Tudi Milan Mravlje (glej str. 171), je preskakoval z liste na listo. Dr. Vinko Zorc je bil socialistični kandidat in leta 1935 Ljotičev.

Dr. Karel Gajšek je kandidiral le v tridesetih letih. Začel je s kandidaturo na Živkovićeви listi leta 1931, nadaljeval na Jevtićeви listi leta 1935 in končal na Stojadinovićeви listi leta 1938. Na Živkovićeви listi je kandidiral tudi Geza Vezir, ki je leta 1938 kandidiral na Stojadinovićeви listi.

Na Živkovićeви listi je kandidiralo 53 posestnikov, 19 uradnikov in uslužbencev, 15 kmetov, 9 odvetnikov in advokatov, 4 duhovniki, 3 profesorji, po 2 obrtnika in župana in po 1 notar, zdravnik, delavec, lesni trgovec in viničar. Med izvoljenimi je bilo 9 posestnikov, 7 uradnikov, 5 kmetov, 2 duhovnika in po 1 notar in profesor. Duhovniki, ki so kandidirali na Živkovićeви listi, so bili Janko Barle, Alojzij Pavlič, Franc Fafik in Maks Goričar. Prva dva sta bila tudi izvoljena.

Jevtičeva lista

Na Jevtičevi listi je kandidiralo 124 kandidatov. 69 jih je kandidiralo enkrat, 28 dvakrat, 17 trikrat, 8 štirikrat in 2 petkrat. Poleg 69 kandidatov, ki so kandidirali le enkrat, jih je 31, ki so kandidirali tako v dvajsetih kot tudi v tridesetih letih, in še 24, ki so kandidirali samo v tridesetih letih.

Martin Bajuk, Franc Bezgovšek, Franjo Bulc, Franjo Bureš, August Dobravec, Fran Dolenc, Ivan Drnovšek, Rudolf Faleskini, Albert Aleksandrov Fedrozy, Karol Fras, dr. Riko Fux, Josip Gajšek, Karol Golob, Jožef Hlade, Franc Hočever, Stanko Hočever, Ivan Hotke, dr. Ivan Jančič, Anton Jeras, Alojzij Klaus, Josip Klemenčič, Andrej ml. Kolar, Ljudevit Komar, Leopold Kopač, Drago Kosem, Ignac Kotnik, Tomislav Kovač, Albin Krevs, Franc Lahovnik, Franc Lajovic, Jože Lavtžinar, inž. Milan Lenarčič, Štefan Litrop, Rudolf Lorber, dr. Ivan Lovrenčič, Anton Lovšin, Avguštin Lukačič, Julij Mazelle, Jože Mesec, Franjo Mikec, dr. Franc Mozer, Karol Novak, Rudolf Ogrinc, inž. Josip Pavlin, Peter Pezdirc, Franc Plaskan, Rudolf Pleskovič, Martin Plut, Gvidon Počivavšek, Leopold Pregel, Božidar Račič, dr. Josip Režek, Miha Robek, Anton Rogina, Ferdinand Roš, Franjo Smerkej, Martin Sovinek, Jernej M. Stante, dr. Fran Šemrov, Karel Štrbenk, Jakob Štruc, Hubert Tomšič, Tomaž Toš, Rajko Turk, Viktor Vogler, Josip Vrabič, Ivan Vršič, Franc Zdravič in Ivan Zintauer so kandidirali samo na Jevtičevi listi.

Leta 1935 je na Jevtičevi listi kandidiralo 10 nekdanjih uradnih liberalnih kandidatov (glej str. 140). Med temi 10 so 4 v tridesetih letih kandidirali le na Jevtičevi listi, 5 jih je kandidiralo že tudi leta 1931 na Živkovičevi listi, 1 je kandidiral še leta 1938 na Mačkovi listi.

Nekdanji kmetijski kandidati so na Jevtičevi listi zastopani številčneje, saj jih je 12. V tej skupini je 5 takšnih, ki so v tridesetih letih kandidirali le na Jevtičevi listi, 4 so nastopili že na volitvah leta 1931, ne pa več leta 1938, 2 sta kandidirala v tridesetih letih na Živkovičevi, Jevtičevi in Mačkovi listi leta 1938 in 1 na Jevtičevi in Mačkovi listi (glej str. 149 in ss) in 1, ki je leta 1938 kandidiral še na Ljotičevi listi (glej str. 152).

Iz liberalnega tabora najdemo na Jevtičevi listi še dva nekdanja kandidata radikalov, ki sta oba kandidirala tudi leta 1931, ne pa leta 1938 (glej str. 145). Potem so tu še po 1 nekdanji narodnosocialistični kandidat (glej str. 148), nekdanji kandidat republikancev in Radiča (glej str. 155).

Iz tabora SLS so na Jevtičevo listo prišli trije nekdanji kandidati (glej str. 134). Na Jevtičevi listi je kandidiral tudi Milan Mravlje (glej str. 171).

Med kandidati z Jevtičeve liste, ki so večkrat kandidirali le v tridesetih letih, je 9 takšnih, ki so kandidirali še na Živkovičevi listi (glej str. 158), 4 na Živkovičevi in Mačkovi listi leta 1938 (glej str. 158) in 1 na Živkovičevi in Stojadinovičevi (glej str. 158). Ivan Arko, Karel Doberšek, Ivan Malešič, Josip Matko, Viktor Mravljak, Rudolf Muhvič, Martin Štrumbelj in Anton Žehelj so prvič kandidirali na Jevtičevi listi in nato še leta 1938 na Mačkovi.

Dva Jevtičeva kandidata (glej str. 134) sta leta 1938 prestopila na Stojadinovičevo listo, čeprav je šla večina liberalcev na Mačkovo listo.

Med Jevtičevimi kandidati je bilo 75 posestnikov, ki so najpogosteje navajali še en poklic, 10 uradnikov in uslužbencev, 8 advokatov in odvetnikov, 5 delavcev, po 4 učitelji in obrtniki, po 3 notarji, župani in trgovci, po 2 upokojenca, kmeta in gostilničarja ter po 1 pisatelj, zdravnik in živinozdravnik. Izvoljenih je bilo 13 posestnikov, 5 uradnikov in uslužbencev, 3 odvetniki in advokati, 2 učitelja ter po 1 upokojenec, notar, zdravnik in pisatelj. Opazimo lahko, da Jevtič ni iskal kandidatov tudi med duhovniki, kar je leta 1931 naredil Živković. Na Jevtičevi listi je bilo izvoljenih 27 kandidatov.

Mačkovi listi

Maček je bil nosilec kandidatne liste leta 1935 in 1938. Na obeh listah je v Dravski banovini kandidiralo 191 kandidatov. 143 jih je kandidiralo enkrat, 33 dvakrat, 9 trikrat, 4 štirikrat in 2 petkrat. Samo na obeh Mačkovih listah je kandidiralo 150 kandidatov, 41 jih je kandidiralo tudi na drugih listah.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1935	29	56	41	15
1938	29	143	102	41

Karel Bajda (1938), Franc Bart (1935, 1938), Krunoslav Batušič (1935, 1938), Dragan Belak (1935), Simon Blatnik (1938), Fran Borič (1935), Špiro Brankovič (1938), dr. Anton Breclj (1938), Franc Breznik (1938), Anton Brinovšek (1935), Leopold Bruderman (1938), Josip Brun (1935), Andrej Budič (1938), Mirko Bujan (1938), Janez Čandar (1935), Ivan Čelesnik (1938), Rudolf Debeljak (1938), dr. Milan Dečak (1935), Ivan Dobovičnik (1938), Karol Dolenc (1938), Jože Dolenc (1935), Karl Drogenik (1938), Viktor Eržen (1938), Franc Furlan (1938), Robert Germ (1938), Jožko Glaser (1938), Franc Gmajner (1938), Slavko Govedić (1935), Fedor Gradišnik (1938), Ivan Hafner (1938), Alojzij Hartman (1938), Alojz Hochkraut (1938), Franc st. Hočevar (1938), Pavle Horvat (1935), Ivan Iljaš (1938), Niko Jakovčič (1938), inž. Milan Jenčič (1938), Jakob Jeram (1938), Leopold Kališnik (1938), Jakob Kermel (1938), Štefan Kipa (1935), Štefan Klavs (1938), Alojz Kocjan (1938), Janez Kocmur (1935), Franc Kodrič (1938), Anton Kolarič (1938), Peter Koren (1935, 1938), Martin Kores (1938), Ivan Kotlovšek (1935), Matija Kovač (1935), Zvonimir Kovačević (1935), Ignac Kovše (1938), dr. Alojzij Krajgher (1938), Mihael Kranjec (1938), Tomaž Križnar (1938), Franc Kržič (1938), Ivan Kuhar (1935), Anton ml. Kunčič (1938), Vinko Kuralt (1938), Josip Kušer (1938), Jožef Lacko (1938), Franc Leskovšek (1938), Alojz Lešnik (1938), dr. Dragotin Lončar (1938), Stanislav Lubienski (1935, 1938), Drago Magdič (1938), Anton Malnarič (1935), Anton Martinec (1935), Koloman Martinec (1938), Franc Mesojedec (1938), Franc Mevec (1938), Andrej Mir (1938), Filip Murn (1938), Rudolf Murn (1938), Franc J. Nejedly (1938), Janez Nemanič (1935), Anton Novak (1935), Ignac Novak (1938),

Ivan Novak (1938), Lavoslav Novak (1938), Ivan Obreza (1938), Matija Očić (1935), Pavel Olip (1938), Daniel Omerzu (1938), Franjo Palež (1935), Ivan Pangeršič (1938), Franjo Papež (1938), Vencelj Perko (1938), Janez Peternel (1938), Rudolf Pevec (1935), dr. Otmar Pirkmajer (1938), Vinko Plemenitaš (1935), Tone Ploj (1938), Rudolf Podlogar (1938), Maks Podpečak (1938), Štefan Polanšček (1938), Anton Polegek (1938), Franc Poljanc (1938), Alojzij Povše (1938), Ivan Pregrad (1935), Branko Prica (1938), Albert Puncer (1935, 1938), Vinko Puncer (1935), Jakob Pušnik (1938), Rudolf Rošer (1938), Vladimir Rožić (1935), inž. Jože Rus (1938), Ljudevit Seči (1938), Anton Senegačnik (1935), dr. Mato Slaviček (1935), Jurij Stanko (1938), dr. Aleš Stanovnik (1938), dr. Ivan Stanovnik (1938), Franc Steblovnik (1938), Anton Strgar (1935), Anton Strgar (1935), Josip Strman (1938), Ivo Šarinić (1935), Nikolaj Šebjanič (1938), Franc Šef (1938), Viktor Šenica (1938), Geza Šiftar (1935), Pavel Šimonka (1938), Franc Škrjanc (1938), Alojzij Šoba (1938), Anton Šolinc (1935), Franc Špehar (1938), dr. Ivo Štampihar (1938), Franc Talanji (1935, 1938), Franjo Tavčar (1938), Ljudevit Terčič (1935), Janez Titan (1935, 1938), Ivan Tomšič (1938), Tomo Tošić (1935), Franc Trupej (1938), Vladimir Turković (1935), Karel Veber (1935), dr. Juraj Veselić (1935), Martin Vindiš (1938), Albin Vipotnik (1938), Franc Virjent (1938), Janko Vranešič (1935), Viktor Zajec (1935), Jožef Zidarič (1938), Cvetko Zorko (1938), Ciril Žagar (1938), Ivan Žerjav (1938), Franc Žerovnik (1938), Andrej Žmalc (1938) in Juraj Žnidarič (1935) so kandidirali le na obeh Mačkovih listah.

Leta 1935 so bili na Mačkovi listi posamezni kandidati levega krila kmetijcev²⁸⁸ in narodnih socialistov iz dvajsetih let. Avgusta 1934 je kmečko gibanje, ki je bilo pod močnim vplivom dr. Lončarja, začelo izdajati časopis Slovenska zemlja. Gibanje je sodelovalo z Mačkom.²⁸⁹ Leta 1935 so posamezniki iz gibanja kandidirali na njegovi listi. Najbolj znana je kandidatura Vekoslava Kukovca. Komunisti zaradi nasprotujočih se navodil niso nastopili.²⁹⁰

Leta 1935 je kandidiralo na Mačkovi listi 6 kandidatov, ki so kandidirali tudi v dvajsetih letih. To so bili 3 nekdanji Radičevi kandidati (glej str. 155), 1 nekdanji kandidat republikancev (glej str. 155), dr. Kukovec (glej str. 142) in dr. Rudolf Dobovišek (glej str. 148). Alojzij Pavlič je bil veroučitelj, ki je leta 1931 kandidiral na Živkovičevi listi in leta 1935 na Mačkovi. Leta 1931 je bil tudi izvoljen. Vinko Babič (Vabič) je leta 1935 kandidiral na Mačkovi listi in leta 1938 na Ljotičevi.

Leta 1938 so na Mačkovi listi v Sloveniji kandidirali kandidati JNS in socialistov kot ena skupina ter Slovenske združene opozicije (Kmečko-delavsko gibanje dr. Kukovca in kmetsko gibanje dr. Lončarja (mačkovci), stara SLS in delavska skupina – pravzaprav komunisti) kot druga skupina. Slovenska združena opozicija je nastala 23. julija 1938 na sestanku dr. D. Lončarja,

²⁸⁸ Nedog, str. 56.

²⁸⁹ Mikuž omenja stike Kukovca, Lončarja, Korena in Kocmurja z Mačkom. Mikuž, 1965, str. 433.

²⁹⁰ Nedog, str. 57.

A. Stanovnika, C. Jelenca, I. Gostinčarja, F. Leskoška in dr. V. Kukovca.²⁹¹ Beograjska Politika, ki je 30. julija 1938 poročala o tem sestanku, je zapisala, da so se sestanka pri Ivanu Stanovniku udeležili Kukovec, Lončar, Jelenc in Kristan v imenu socialistov, Gostinčič za krščanske socialiste (napačen zapis priimka Gostinčar) in za delavce Leskovar (napačen zapis priimka Leskovšek). Jelenc je na sestanku predstavljal socialiste, ki so kasneje nastopili skupaj z JNS. Kandidiralo je tudi nekaj samostojnih kandidatov. V skladu s sporazumom med JNS in socialisti so njihovi kandidati na Mačkovi listi kandidirali skupaj. V 18 okrajih je bil nosilec kandidat JNS, v 2 socialist, v 3 okrajih je bila postavitev mešana, v 2 okrajih pa je imela vsaka skupina svojega kandidata.

JNS je na Mačkovo listo postavila 44 svojih kandidatov. To so bili: Ivan Arko (Kočevje²⁹²), Josip Berglez (Šmarje), Špiro Brankovič (Črnomelj), Franc Breznik (Maribor-levi breg), Anton Cerer (Kamnik), Jožko Glaser (Ljutomer), Ivan Hafner (Škofja Loka), Franc Hočevnar st. (Kočevje), inž. Milan Jenčič (Šmarje), Ivan Kirbiš (Maribor-desni breg), Anton Kolarič (Ptuj), Albin Koman (Škofja Loka), Ignac Kovše (Slovenske Konjice), dr. Albert Kramer (Ljubljana-mesto), Tomaž Križnar (Kranj), Anton Kunčič ml. (Ptuj), Ivan Malešič (Črnomelj), Koloman Martinec (Murska Sobota), Josip Matko (Novo mesto), Milan Mravlje (Krško), Rudolf Muhvič (Lendava), Ivan Obreza (Litija), Pavel Olip (Radovljica), Pavel Pavčič (Ljubljana-okolica), dr. Otmar Pirkmajer (Maribor-desni breg), Maks Podpečak (Gornji Grad), Ivan Polovič (Krško), Ivan Prekoršek (Celje), Albert Puncer (Slovenj Gradec), Rudolf Rošer (Dravograd), inž. Jože Rus (Ljubljana-mesto), Franc Skuhala (Ljutomer), Josip Strman (Litija), Nikolaj Šebjanič (Lendava), Viktor Šenica (Logatec), Alojzij Šoba (Brežice), Franc Talanji (Murska Sobota), Franjo Tavčar (Logatec), Ignac Tomc (Kamnik), Franc Trupej (Brežice), dr. Miloš Vauhnik (Maribor-levi breg), Cvetko Zorko (Novo mesto), Ciril Žagar (Slovenske Konjice) in Anton Žehelj (Gornji Grad).²⁹³

Po pisanju Delavske politike so bili socialisti na Mačkovi listi Jurij Arh (Litija), Andrej Bahun Maribor-levi breg), Karel Bajda (Kranj), Ivan Čelesnik (Radovljica), Viktor Eržen (Dravograd), dr. Celestin Jelenec (Ljubljana-mesto), Jakob Jeram (Celje), Štefan Klavs (Litija), Franc Krajnc (Slovenj Gradec), Franc Kržič (Ljubljana-okolica), Drago Magdič (Maribor-desni breg), Ivan Mlinar (Ljubljana-mesto), Filip Murn (Laško), Josip Petejan (Maribor-desni breg), dr. Avgust Reisman (Maribor-levi breg) in Jurij Stanko (Ljubljana-okolica).²⁹⁴

Kandidati Slovenska združene opozicije so bili: Simon Blatnik, dr. Anton Breclj, Andrej Budič, Andrej Čanžek, Jože Černe, Rudolf Debeljak, Ka-

²⁹¹ Prunk, str. 171, Nedog, str. 110.

²⁹² Okraj, kjer je kandidat kandidiral.

²⁹³ Jutro, 4. 12. 1938.

²⁹⁴ Delavska politika, 8. 12. 1938.

rel Doberšek, Karl Drofenik, Franc Furlan, Franc Gmajner, Fedor Gradišnik, Alojzij Hartman, Alojz Hochkraut, Ivan Iljaš, Niko Jakovčič, Franc Jevšnik, Leopold Kališnik, Jakob Kermel, Alojz Kocjan, Peter Koren, Martin Kores, dr. Alojzij Kraigher, Mihael Kranjec, dr. Vekoslav Kukovec, Josip Kušer, Jožef Lacko, Franc Leskošek, Alojz Lešnik, dr. Dragotin Lončar, Stanislav Lubienski, Anton Marinček, Franc Mesojedec, Franc Mevec, Andrej Mir, dr. Jakob Mohorič, Viktor Mravljak, Rudolf Murn, Ivan Novak, Lavoslav Novak, Daniel Omerzu, Ivan Pangeršič, Franjo Papež, Vencelj Perko, Janez Peternel, Tone Ploj, Rudolf Podlogar, Franc Poljanc, Jakob Pušnik, dr. Aleš Stanovnik, dr. Ivan Stanovnik, Franc Steblovnik, Pavel Šimonka, Franc Škrjanc, Franc Špehar, dr. Ivo Štampihar, Janez Titan, Ivan Tomšič, Albin Vipotnik, Franc Virjent, Jožef Zidarič, Franc Žerovnik in Andrej Žmavc.²⁹⁵ (o kandidatih iz vrst »stare SLS« glej str. 135 in ss).

Kukovčevo kmečko-delavsko gibanje je imelo svoje kandidate v 11 okrajih (Brežice, D. Lendava, Dravograd, Laško, Ljubljana-okolica, Ljubljana-mesto Maribor-desni breg, Maribor-levi breg, Murska Sobota, Ptuj in Slovenj Gradec). V ostalih 14 okrajih (Celje, Črnomelj, Gornji Grad, Kamnik, Kočevje, Konjice, Krško, Litija, Ljutomer, Logatec, Novo mesto, Radovljica, Škofja Loka in Šmarje,) so bile postavljene skupne opozicijske liste, kjer so bili kandidati posameznega gibanja tam, kjer je bilo to najmočnejše. Kukovčeve vzporedne kandidate najdemo še v okrajih Brežice, Laško, Ljubljana-mesto, Ljubljana-okolica in Maribor-desni breg.²⁹⁶

Tabor je 3. decembra 1938 objavil seznam kandidatov Kukovčevega kmečko-delavskega gibanja. V sosednjem stolpcu je predstavil ostale kandidate. Kot Kukovčevi kandidati so bili naštet: S. Blatnik, A. Čanžek, R. Debeljak, K. Doberšek, A. Hochkraut, L. Kališnik, J. Kermel, A. Kocjan, dr. A. Kraigher, M. Kranjec, dr. V. Kukovec, J. Lacko, F. Leskošek, S. Lubienski, V. Mravljak, I. Novak, L. Novak, T. Ploj, J. Pušnik, P. Šimonka, F. Škrjanc, dr. Ivo Štampihar, J. Titan in A. Žmavc.

Kot ostali so bili navedeni: K. Drofenik, F. Gradišnik, A. Hartman, I. Iljaš, N. Jakovčič, F. Jevšnik, P. Koren, M. Kores, J. Kušer, dr. D. Lončar, A. Marinček, F. Mesojedec, F. Mevec, A. Mir, R. Murn, D. Omerzu, F. Papež, V. Perko, J. Peternel, R. Podlogar, F. Poljanc, dr. A. Stanovnik, F. Steblovnik, F. Špehar, I. Tomšič, A. Vipotnik, F. Virjent, J. Zidarič in F. Žerovnik.

Seznama v Taboru ne omenjata naslednjih kandidatov Slovenske združene opozicije: dr. A. Breclj, A. Budič, J. Černe, F. Furlan, F. Gmajner, A. Lešnik, dr. J. Mohorič, I. Pangeršič in dr. Ivan Stanovnik. To so bili predvsem kandidati »stare SLS« in krščanskih socialistov.

21 kandidatov različni časopisi ob predstavljanju kandidatov niso uvr-

²⁹⁵ Slovenija, 2.12.1938.

²⁹⁶ Nedog, str. 111 in 112.

stili med kandidate JNS, socialiste in Slovensko združeno opozicijo. To so bili Franc Bart, Krunoslav Batušič, Leopold Bruderman, Mirko Bujan, Ivan Dobovičnik, Karol Dolenc, Robert Germ, Ivan Hrovat, Franc Kodrič, Vinko Kuralt, Franc J. Nejedly, Ignac Novak, Štefan Polanšček, Anton Polegek, Alojz Povše, Branko Prica, Ljudevit Seči, Franc Šef, Martin Štrumbelj, Martin Vindiš, in Ivan Žerjav. Del teh kandidatov je kandidiral tudi v dvajsetih letih. Nekateri so kandidirali samo leta 1938 in tudi ni navedeno, za koga na Mačkovi listi so se opredelili. Tudi na seznamu kandidatov somišljenikov kmečko-delavskega gibanja, krščanskih socialistov, bivše SLS in Kukovčevega gibanja, ki ga je 30. novembra objavila Slovenska vas, ni nobenega iz omenjenega seznama enaindvajsetih.²⁹⁷

Na Mačkovi kandidatni listi leta 1938 je bilo 33 kandidatov, ki so kandidirali na večih volitvah.²⁹⁸ Med njimi jih je 20 kandidiralo tudi v dvajsetih letih, 13 pa le v tridesetih. 7 Mačkovih kandidatov je v dvajsetih letih kandidiralo na delavskih listah, vseh 7 je v tridesetih letih kandidiralo le na Mačkovi listi.

Jurij Arh (Čobal 1925, Maček 1938), Andrej Bahun (Korun 1925, Petejan 1927, Maček 1938), Andrej Čanžek (Makuc 1925, Möderndorfer 1927, Maček 1938), dr. Celestin Jelenc (Jelenec) (Kristan 1920, Maček 1938), Franc Krajnc (Möderndorfer 1925, Maček 1938), Ivan Mlinar (Kitek 1927, Maček 1938), in Josip Petejan (Korun 1925, Petejan 1927, Maček 1938).

Na Mačkovi listi je kandidiral tudi Milan Mravlje (glej str. 171). 4 nekdanji kmetijski kandidati so leta 1938 kandidirali na Mačkovi listi. Nekateri so v tridesetih letih kandidirali še na listi Živkovića in Jevtića. Na listi Slovenske združene opozicije so kandidirali tudi 4 nekdanji kandidati uradnih liberalcev (glej str. 142 in ss). Omeniti moramo še nekdanjega Radičevega kandidata Franca Jevšnika (glej str. 155).

Med kandidati, ki so kandidirali le v tridesetih letih, je 1, ki je kandidiral le še na Živkovićevi listi leta 1931. 4 so kandidirali na Živkovićevi in Jevtićevi listi leta 1935 (glej str. 159). Ostane nam še 8 kandidatov, ki so kandidirali na Jevtićevi listi leta 1935 in na Mačkovi leta 1938 (glej str. 160).

Maksimovićeva lista in Ljotićevi listi

Leta 1935 je nastopila tudi lista Maksimovića. Na tej listi je kandidiralo 32 kandidatov, ki so vsi kandidirali samo enkrat. Le 6 kandidatov je bilo iz Slo-

²⁹⁷ Večernik je 14. decembra 1938 objavil volilne rezultate (glej str. 127 in ss.). Pri tem je navedel tudi število glasov za kandidate HSS, stare radikale in neopredeljene kandidate. Morda so bili med zgoraj omenjenimi »nerazporejenimi« kandidati tudi kandidati teh treh skupin.

²⁹⁸ Kandidati, ki so kandidirali dvakrat in to obkraj na Mačkovi listi, so predstavljeni v seznamu na str. 160 in 161.

venije, ostali pa iz Srbije²⁹⁹. Kandidati iz Slovenije na tej listi so bili: posestnik Janko J. Debelak, trgovec Mirko Nardin, natakar Karl Nemeč, uradnik Alojzij Novak, kotlar Karl Turk in delavec Ciril Vidergar.

Dimitrije Ljotič je kandidiral s svojo listo na volitvah leta 1935 in 1938. Na obeh listah je kandidiralo 83 kandidatov. Med temi kandidati jih je 71 kandidiralo le enkrat, 8 dvakrat in 4 trikrat. Samo na Ljotičevih listah je kandidiralo 75 kandidatov.

Karol Alič (1935), Boris Baudek (1938), Florijan Bevec (1935), Ivo Brinovec (1935), Ivan Cencelj (1935), inž. Vinko Čop (1935), dr. Dragotin (Karel) Demšar (1938), Franc Demšar (1938), Ivan Ferlan (1935), Vekoslav Fon (1935), Ivan Gabrič (1938), Avgust Germič (1935), Matija Golub (1938), Franc Gornik (1935), Anton Gosar (1938), Julij Hmelak (1935, 1938), Rudolf Horvat (1935), Rudolf Hrovat (1938), Jože Kalin (1938), Lojze Kanc (1938), Vladimir Kavčič (1938), Viktor Kegl (1935), Jakob Kirhmajer (1935), Emil Koprinar (1935), Stano Košnik (1938), Stanko A. Koštomaj (1938), Karl Kovič (1935), Ivan Kranjc (1938), Franjo Kristan (1935), Vinko Kržišnik (1938), Jožef Kumar (1938), Avgust (Ljubljana) Kuster (1935), Avgust (Pristava pri Tržiču) Kuster (1935), Josip Malin (1938), Fran Malnič (1938), Ivan Matičič (1935), Petar Maurin (1935, 1938), dr. Ivan Mazek (1938), Franjo Medik (1938), dr. Josip Muster (1935), Alojz Petrič (1938), Jožef Petrovič (1938), Franc Pevec (1935), Franc Pirc (1935), Andrej Podgoršek (1935), Franc Podvinski (1935), Karel Prah (1938), Franc Pušnik (1935), Ferdinand Rankl (1938), Ferdo Schöner (1938), dr. Hinko Schreiner (1938), Vinko Sedlar (1938), Drago Segar (1938), Ignac Siberer (1938), Ivan Sikošek (1938), Anton Splihal (1935), Ivan Srpčič (1935), Lumir Stoviček (1938), Alfonz Šarh (1938), Ferdo Šener (1935), Andrej Šifrar (1935), Rudolf Šimnovec (1935, 1938), Alojzij Širaj (1938), Ivan Štoleker (1935), Artur Šturm (1935, 1938) dr. Karel Šturm (1935), Ciril Šuštar (1938), Vilibald Toman (1935), Franc Videnšek (1938), Karel Vilar (1938), Nikola Vilhar (1938), Rudolf Zalokar (1935), Franjo Župančič (1938), Ciril Župančič (1935) in Martin Župančič (1935).

Trije Ljotičevi kandidati so v dvajsetih letih kandidirali na listi narodnih socialistov oz. skupni listi narodnih socialistov in starih liberalcev (glej str. 148). Na Ljotičevi listi je kandidiral tudi 1 nekdanji kandidat kmetijcev, ki je leta 1935 kandidiral na Jevtičevi listi (glej str. 152). Leta 1935 najdemo 2 nekdanja delavska kandidata, Vladislava Fabjančiča³⁰⁰ in dr. Vinka Zorca³⁰¹, na listi Ljotiča.

²⁹⁹ David A. Alkalaj, Leon J. Altarac, Dimitrije Birtašević, Radovan Sretena Blagojevič, Sava Bogunović, Mihajlo Bradvarevič, dr. Stevan Crnobarič, Niko Dediol, Samuilo S. Demajo, Dušan Elezović, Dragoljub G. Gajič, Milan M. Jovanović, Dušan L. Jovič, dr. Branko Kijurina, Miloje S. Marjanović, Milorad Marković, Todor S. Perić, Božidar Petrovič, Jovan G. Petrovič, Lazar Petrovič, Ljubomir Petrovič, Milutin A. Petrovič, Dragoljub Jovana Stablovič, Mihajlo J. Stefanović, Radivoje Maksima Todorović in Djordje K. Vesković.

³⁰⁰ O Fabjančiču glej opombo št. 315.

³⁰¹ Zorc je bil med ustanovitelji gibanja Zbor. V njegovem stanovanju v Ljubljani je bil januarja 1935 podpisan dokument o ustanovitvi gibanja. ES, knj. 6, Krek-Marij, Ljotičevstvo, str. 216.

1 Ljotičev kandidat iz leta 1938 je leta 1935 kandidiral na opozicijski listi Mačka (glej str. 161). Za 1 sodim, da je bil v dvajsetih letih kandidat na listi Šušteršiča (glej str. 135).

III. Delavski tabor

Razhajanja v socialdemokratski stranki so se po združitvi v skupno državo začela krepiti. Vendar je bil razcep delavskega gibanja na desni in levi pol v Sloveniji počasnejši kot v drugih pokrajinah nove države. Zato slovenski predstavniki niso sodelovali na ustanovnem kongresu v Beogradu aprila 1919. Podkrepitev razkola v Jugoslovanski socialdemokratski stranki je bil vstop Antona Kristana v vlado Ljube Davidovića avgusta 1919. Dokončen razkol v letu 1919 še ni bil izpeljan, ker so voditelji Jugoslovanske socialdemokratske stranke izključili iz stranke najvidnejše leve aktiviste (Lovro Klemenčič, Dragotin Gustinčič). Dokončen razcep delavske stranke je sledil z ustanovitvijo komunistične Delavske socialistične stranke za Slovenijo 11. aprila 1920 v Ljubljani. Stranka se je pridružila Socialistični delavski stranki Jugoslavije/komunistov. Na volitvah v konstituanto so komunisti in socialdemokrati nastopili ločeno. Leta 1920 je bil na čelu vseh treh socialdemokratskih list Etbin Kristan. V vrstah socialdemokracije, v kraljevini, so se vrstili poskusi združevanja v eno stranko. Tako je bila 1921 ustanovljena Socialistična stranka Jugoslavije. V Sloveniji je bil razvoj socialistov v dvajsetih letih zelo zapleten in poln nenadnih obratov. V Sloveniji enotna socialistična stranka za vso kraljevino ni pomenila utrditve socialistov, pač pa ravno nasprotno. Različni pogledi na odnos do centrale SSJ in statuta so pripeljali do razhajanj. Konec leta 1922 so delovale tri skupine. Uradno vodstvo SSJ v Sloveniji je vodil Zvonimir Bernot z listom Naprej; drugo skupino je vodil Ljudevit Perič s časopisom Zarja (Zarjani) in tretjo v Mariboru Milan Korun s časopisom Edinost. Pred volitvami marca 1923 sta se socialistični skupini okoli Zarje in Edinosti povezali s komunisti okoli Delavskih novic v Socialistično stranko delavnega ljudstva.³⁰² Nosilci teh skupnih list na volitvah leta 1923 so bili socialist Rudolf Golouh v mariborskem okrožju, komunist Ivan Makuc v ljubljanskem okrožju in socialist Ljudevit Perič v mestu Ljubljana. Socialistični listi na volitvah leta 1923 (skupina okoli časopisa Naprej ali Bernotovci), ki sta jih vodila Franc Koren in Karel Kisovec, sta predstavljali uradno SSJ v Sloveniji. Po volitvah so sledili poskusi strnitve socialističnih vrst, vendar brez uspeha. Avgusta 1923 so se na kongresu v Celju združile vse socialistične frakcije razen Bernotovcev (Naprejevcev). Vodstvo združenih socialističnih skupin je postalo uradno predstavništvo jugoslovanske socialistične stranke v Sloveniji.

³⁰² Mikuz, 1965, str. 248.

Tudi leta 1925 socialisti niso uspeli nastopiti s skupno listo. Uradna SSJ je nastopila posebej, svojo listo pa je imel tudi Bernot z Naprejevci. Nosilci uradnih list socialistov so bili dr. Milan Korun, Melhior Čobal in Ljudevit Perič. Nosilca list Bernotovcev sta bila Vinko Möderndorfer in Josip Pastorek. Socialisti so leta 1927 kandidirali s tremi listami. Nosilci list so bili Josip Petejan, Stanko Likar in Josip Kitek. Pridružilo se jim je tudi nekaj kandidatov, ki so jih komunisti izločili iz svojih vrst (Štukelj, Makuc, Sedej).³⁰³ Socialistom je na Štajerskem uspelo dobiti poslanski mandat, ki je pripadel nosilcu liste Josipu Petejanu.

Leta 1938 so socialisti v povezavi z JNS kandidirali na Mačkovi opozicijski listi (glej str. 162 in ss.).

Slovenski komunisti so se po organiziranju v Delavsko socialistično stranko za Slovenijo povezali s Socialistično delavsko stranko Jugoslavije – komunistov. Miha Koren, Marcel Žorga³⁰⁴ in dr. Milan Lemež³⁰⁵ so bili nosilci komunističnih list leta 1920. Na Štajerskem so bili na komunistični listi tudi nekateri socialdemokratsko usmerjeni kandidati (Ivan Favai³⁰⁶, Jože Nachtigal³⁰⁷). Prepoved KPJ avgusta 1921 je povzročila tudi v Sloveniji velike težave. Članstvo je bilo dezorientirano. Po ustanovitvi Neodvisne delavske stranke Jugoslavije v začetku leta 1923 so se slovenski komunisti vključili vanjo. Neodvisna delavska stranka Jugoslavije in njen sindikat sta bila po dogodkih v Trbovljah, 1. junija 1924, prepovedana. Slovenski komunisti so delo nadaljevali zbrani okoli časopisa Delavsko-kmetski list, ki je začel izhajati 21. avgusta 1924. Poskus dekalistov, da bi skupaj s Prepeluhovimi republikanci nastopili na volitvah 1925, ni bil uspešen. Nosilec vseh treh komunističnih list leta 1925 je bil Ivan Makuc³⁰⁸. Leta 1927 so na volitvah nastopili komunisti in Berno-

³⁰³ Milenković, str. 319.

³⁰⁴ Marcel Žorga (1883 – 1969) je končal obrtno šolo na Dunaju. Delal kot strojnik in strojevodja. Od 1908 deloval v socialdemokraciji. Aprila 1920 med ustanovitelji komunistične stranke v Sloveniji. Sodeloval na kongresu jugoslovanske partije v Vukovarju in bil v dvajsetih letih v njenem vodstvu. Med 2. svet. vojno sodeloval v odporniškem gibanju in bil tudi zaprt. Žorga Marcel ES, knj. 15, Wi-Ž, str. 376, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4992/VIEW/> – marec 2011).

³⁰⁵ Milan Lemež se je rodil l. 1891. Pravo je študiral v Pragi in na Dunaju, kjer je l. 1916 diplomiral. V času študija deloval v študentskih organizacijah. Po vojni bil komisar za socialno skrbstvo pri Deželni vladi v Ljubljani, nato po 1920 odvetnik v Ljubljani. Udeležil se kongresa KP v Vukovarju. Junija 1942 odšel v NOV. Tu bil mdr. član študijske komisije pri SNOS. Po vojni nekaj časa v javni upravi nato ponovno odvetnik. Umril l. 1971. Lemež Milan, ES, knj. 6, Krek-Marij, str. 125, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:1415/VIEW/> – marec 2011).

³⁰⁶ Ivan Favai (1886 – 1958) je študiral klasično filologijo na Dunaju in v Gradcu, kjer je 1912 diplomiral. Po diplomu bil gimnazijski profesor v Mariboru in od 1936 v Ljubljani. Deloval v socialističnem gibanju in bil mdr. soustanovitelj društva Svoboda in prvi predsednik Ljudske univerze v Mariboru. Favai Ivan, ES, knj. 3, Eg-Hab, str. 92.

³⁰⁷ Melik 1975, str. 112.

³⁰⁸ Ivan Makuc (1887 – 1974). Od 1903 deloval v socialdemokraciji. L. 1920 med ustanovitelji komunistične stranke v Sloveniji. Udeležil se je partijskega kongresa v Vukovarju in

tovci, ki so se povezali v Delavsko kmečki republikanski blok. Liste so vodili Bernotovec Vinko Möderndorfer³⁰⁹ in komunista Dragotin Gustinčič³¹⁰ in dr. Milan Lemež.

Tudi komunisti so leta 1938 kandidirali na Mačkovi listi. Kandidirali so v okviru Slovenske združene opozicije (glej str. 162). Med Mačkovimi kandidati lahko kot komuniste prepoznamo npr Franca Leskoška³¹¹, Alojza Hochkrauta in Jožefa Lacka.³¹²

Delavske liste, ki so nastopale na volitvah, so bile pogosto le povezave različnih skupin v socialističnem in komunističnem gibanju. Posameznike so tako na socialistični kot na komunistični strani izključevali iz strank. Ti so potem prehajali v druge stranke in skupine. Kandidatne liste sem razdelil glede na prevladovanje ene od skupin. Liste, kjer so prevladovali komunisti, so poimenovane po naslednjih nosilcih (ti niso bili vedno iz številčno močnejšega dela sodelujočih partnerjev): Miha Koren, Marcel Žorga in dr. Milan Lemež leta 1920, Rudolf Golouh, Ivan Makuc in Ljudevit Perič leta 1923, Ivan Makuc 1925, Vinko Möderndorfer, Dragotin Gustinčič in dr. Milan Lemež 1927. Komunisti so nastopili na vseh štirih volitvah v dvajsetih letih. Na volitvah leta 1938 so komunisti kandidirali v okviru Slovenske združene opozicije na listi Mačka (glej str. 162 in ss). Na Mačkovi listi so kandidirali tudi socialisti (glej str. 162 in ss).

---

bil med vodilnimi člani partije in sindikalnega gibanja. Med 2. svet. vojno sodeloval z NOB in interniran v Dachau. Makuc Ivan, ES, knj. 6, Krek-Marij, str. 380.

³⁰⁹ Vinko Möderndorfer (1894 – 1958) je l. 1914 končal učiteljske v Mariboru in bil nato učitelj v različnih krajih. Po l. 1921 nekaj let delal v Mežici, kjer prispeval k razvoju šolstva, in bil politično aktiven v socialdemokraciji. Ukvarjal se z raziskovanjem položaja šolske mladine in zbiral ter objavljaj etnološko gradivo in prispevke. Möderndorfer Vinko, ES, knj. 7, Marin-Nor, str. 200, SBL (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:1723/VIEW/> – marec 2011).

³¹⁰ Dragotin Gustinčič se je rodil 1882 in umrl 1974. Naravoslovno in tehnično izobrazbo je pridobil na Dunaju, Zürichu in Ženevi. Od l. 1910 deloval v JSDS. Leta 1920 je bil med ustanovitelji KPJ v Sloveniji. V dvajsetih letih bil v vodstvu komunistične partije. V začetku tridesetih let odšel v Sovjetsko zvezo in med 1936 in 1939 se bojeval v mednarodnih brigadah v španski državljanski vojni. Med drugo svetovno vojno zopet deloval v Sovjetski zvezi. Tam zagovarjal disertacijo o nacionalnem vprašanju na Balkanu. Po vojni prvi dekan Ekonomske fakultete. L. 1948 izključen iz KPJ zaradi Informbiroja in nekaj let zaprt. Urejal je različna glasila in objavil več tekstov. Gustinčič Dragotin, ES, knj. 3, Eg-Hab, str. 408.

³¹¹ Franc Leskošek se je rodil 1897 in umrl 1983. Kot kovinostrugar je delal različnih tovarnah, kjer je bil pogosto tudi sindikalni zaupnik. V tridesetih letih pokrajinski sekretar Zveze kovinarskih delavcev. Sodeloval in vodil stavke v Sloveniji. Od 1934 med voditelji komunistične partije v Sloveniji. Aprila 1937 izvoljen za sekretarja CK KPS. Med drugo svetovno vojno prvi poveljnik slovenske partizanske vojske. Po vojni minister ter republiški in zvezni poslanec. ES ne omenja kandidature na volitvah leta 1938. Leskošek Franc, ES, knj. 6, Krek-Marij, str. 139.

³¹² Jože Lacko (1894 – 1942) je kmetoval na domači kmetiji in bil aktiven v Zvezi društev kmečkih fantov in deklet. Član KPJ od 1932 in od 1940 član vodstva KPS. L. 1941 med organizatorji upora na Štajerskem. L. 1942 ga je gestapo ujel. Zaradi posledic mučenja umrl v ptujskem zaporu. Lacko Jože, ES knj. 5, Krek-Marij, str. 87.

Na vseh delavskih kandidatnih listah je nastopilo 249 kandidatov. 182 kandidatov je nastopilo enkrat, 42 dvakrat, 23 trikrat in 2 štirikrat. 227 jih je nastopilo samo na delavskih listah v dvajsetih letih. 7 jih je nastopilo na delavskih listah v dvajsetih letih in na Mačkovi listi leta 1938. Tako je na uradnih delavskih kandidatnih listah nastopilo 234 kandidatov. Ostalih 15 kandidatov je kandidiralo na delavskih listah in na listah Murna, Radiča, Zagorskega, Stojadinovića 1923, Hartnerja, kmetijcev, Hribarja, Prepeluha, Živkovića, Ljotića 1935 in Jevtića.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1920	40	82	45	37
1923	26	68	35	33
1925	26	97	61	36
1927	26	70	41	29
1931	25	3	0	3
1935	29	3	0	3
1938	29	8	0	8

Kandidati, ki so kandidirali na delavskih listah in na Mačkovi listi leta 1938. Miha Aristovnik (Koren 1920), Janko Avsenik (Likar 1927), Anton Ažman (Žorga 1920), Anton Bajt (Golouh 1923), Franc Balič (Korun 1925), Franc Baloh (Makuc 1923), Ivan Baraga (Koren 1923), Franc Bedenik (Golouh 1923), Ivan Bedina (Kristan 1920), Franc Belič (Golouh 1923), Zvonimir Bernot (Kristan 1920, Möderndorfer 1925, Pastorek 1925, Lemež 1927), Alojz Bešter (Makuc 1923), Ivan Bizjak (Möderndorfer 1927), Franc Blatnik (Möderndorfer 1925), Ivan Božič (Čobal 1925), Štefan Bračič (Golouh 1923, Möderndorfer 1925), Ernst Bratec (Koren 1923), Matija Bratijer (Kristan 1920), Franc Bravec (Makuc 1923), Leopold Brenčič (Petejan 1927), Anton Brus (Koren 1920), Janko Cvajnar (Pastorek 1925), Franc Čebašek (Čobal 1925), Matevž Čebin (Makuc 1925), Ivan Čeček (Petejan 1927), Rado Čelešnik (Perič 1925), Franc Černe (Kisovec 1923), Melhior Čobal (Čobal 1925), Franc Čretnik (Makuc 1925), Ferdo Debeljak (Čobal 1925), Ivan Dietinger (Makuc 1925), Franc Dolinšek (Čobal 1925), Josip Dorn (Koren 1923), Andrej Drstvenšek (Makuc 1925), Josip Dvojmoč (Gustinčič 1927), Ivan Favai (Koren 1920, Golouh 1923, Petejan 1927), Matevž Ferčelj (Makuc 1925), Ludovik Flor (Koren 1923, Korun 1925), Ignac Fric (Makuc 1925), Vojteh Fugina (Koren 1920, Žorga 1920), Matija Gabor (Petejan 1927), France Gabrijel (Petejan 1927), Ivan Gabrovec (Lemež 1920), Franc Germovšek (Möderndorfer 1925), Jože Golmajer (Čobal 1925), Rudolf Golouh (Kristan 1920, Golouh 1923), Jurij Gorše (Kisovec 1923), Anton Goršek (Makuc 1925), Anton Goršek (Möderndorfer 1925), Filip Grabner (Möderndorfer 1925), Matija Gradišnik (Koren 1920, Makuc 1925), Josip Grašič (Žorga 1920), Viktor Grčar (Petejan 1927), Janez Gumilar (Korun 1925), Dragotin Gustinčič (Gustinčič 1927, Möderndorfer 1927), Franc Hočevnar (Koren 1920), Franc Hočnik (Kristan 1920), Ivan Hojnik (Kristan 1920), Anton Höningmann (Likar 1927), Albin Hrast (Makuc 1925, Gustinčič 1927, Möderndorfer 1927), Valentin Hrastnik (Koren 1923, Petejan 1927), Alojz Hruševnar (Makuc 1925), Josip Janko (Koren 1920), Franc Jelen (Koren 1923), Anton Jereb (Žorga

1920), Ivan Jerman (Makuc 1923), 1925 Franc Jernejčič (Likar 1927), France Jevšek (Makuc 1923), Franc Jevšinek (Makuc 1925), Luka Juh (Korun 1925, Petejan 1927), Franc Južina (Pastorek 1925), Ivan Kamnik (Likar 1927), Janez Kerbavec (Kristan 1920), Karel Kisovec (Kisovec 1923, Möderndorfer 1925, Pastorek 1925), Josip Kitek (Kitek 1927), Lovro Klemenčič (Makuc 1923), Franjo Klojčnik (Makuc 1925), Leopold Kmetič (Makuc 1925), Jožef Knez (Čobal 1925), Valentin Komavli (Golouh 1923, Korun 1925, Petejan 1927), Josip Kopač (Kristan 1920, Likar 1927), Franc Koren (Kristan 1920, Koren 1923, Korun 1925), Franjo Koren (Likar 1927), Anton Korenčič (Likar 1927), dr. Milan Korun (Kristan 1920, Korun 1925), Ciril Košir (Žorga 1920), Jožef Košir (Kristan 1920), Franc Kragelj (Makuc 1925), Ivan Krajnik (Koren 1920, Petejan 1927), Ivan Krašovec (Kisovec 1923, Čobal 1925), Avgust Kregar (Pastorek 1925), Franc Krelj (Kristan 1920), Anton Kristan (Kristan 1920), Etbin Kristan (Kristan 1920), Franjo Krištof (Golouh 1923), Franc Kropelj (Petejan 1927), Ivan Krušič (Kristan 1920, Koren 1923, Petejan 1927), Aleksander Kuhar (Möderndorfer 1925), Ivan Kuršič (Korun 1925), Ivan Kužnik (Makuc 1925), Martin Kvas (Petejan 1927), Štefan Lah (Möderndorfer 1927), dr. Milan Lemež (Lemež 1920, Žorga 1920, Gustinčič 1927, Lemež 1927, Möderndorfer 1927), Alojzij Lesko(v)šek (Kristan 1920, Koren 1923, Möderndorfer 1927), Franc Leskovec (Čobal 1925), Karl Lešnik (Koren 1923), Slavko Likar (Kristan 1920), Stanko Likar (Kristan 1920, Likar 1927), Peter Logar (Koren 1923), Ivan Makuc (Makuc 1925), Vencel Malavašič (Kristan 1920, Pastorek 1925), Ivan Marjašič (Makuc 1925), Marko Markič (Žorga 1920), Andrej Martinšek (Koren 1923, Möderndorfer 1925, Gustinčič 1927), Ivan Martinšek (Koren 1920, Makuc 1923, 1925, Gustinčič 1927), Franc Medved (Makuc 1925), Karel Meršek (Čobal 1925), Ignac Mihevc (Kristan 1920, Makuc 1923, Likar 1927), Ludvik Miklošič (Likar 1927), Andrej Močnik (Korun 1925), Ivan Močnik (Makuc 1925), Vinko Möderndorfer (Möderndorfer 1925), 1927 Ivan Molan (Korun 1925), Josip Moretti (Pastorek 1925), dr. Anton Mrak (Kristan 1920), Karel Mršek (Kisovec 1923), Mihael Mušič (Kisovec 1923), Anton Napret (Makuc 1925), Ivan Natlačen (Golouh 1923), Ivan Nemeč (Makuc 1925, Möderndorfer 1927), Martin Noč (Pastorek 1925), Ferdinand Oberstar (Oberster) (Kisovec 1923, Čobal 1925), Karol Ogorevc (Petejan 1927), Matevž Omladič (Korun 1925), Rajko Osterc (Makuc 1925), Franc Padar (Makuc 1923), Josip Pastorek (Kisovec 1923, Möderndorfer 1925, Pastorek 1925, Likar 1927), Franc Pencelj (Möderndorfer 1927), Franc Perdan (Žorga 1920), dr. Ljudevit Perič (Kristan 1920, Perič 1923 1925), dr. Franc Petrič (Kristan 1920), Nikolaj Petrovič (Koren 1920), Zvonimir Petrovič (Petejan 1927), Friderik Pevec (Möderndorfer 1925), Miroslav Pevec (Möderndorfer 1927), Alfred Pičinin (Kristan 1920, Kisovec 1923), Josip Pintar (Kristan 1920, Kisovec 1923), Josip Pirnar (Žorga 1920), Anton Pirnat (Gustinčič 1927), Martin Plankar (Korun 1925), Janez Podgoršek (Golouh 1923), Franc Podlipnik (Makuc 1925), Vinko Podržan (Golouh 1923), Josip Polanc (Möderndorfer 1927), Anton Polše (Koren 1920), Martin Pondelak (Möderndorfer 1925), Josip Posovec (Makuc 1923), Franc Poštrak (Kristan 1920), Josip Prašnikar (Kisovec 1923), Ferdo Rauter (Petejan 1927), Josip Ravnik (Kristan 1920), Ciril Razboršek (Makuc 1925), Alojzij Rebič (Čobal 1925), Franc Repas (Möderndorfer 1925), Jože Rihter (Petejan 1927), Robert Rinaldo (Koren 1920), Peter Rojs (Kristan 1920), Franc Rozman (Koren 1923), dr. Anton Sagadin (Kristan 1920), Ivan Saje (Gustinčič 1927), Avgust Schley (Čobal 1925), Matevž Schmidt (Korun 1925), Ignacij Siter (Petejan 1927), Simon Skerlovnik (Kristan 1920), Ludvik Slamnjak (Lemež 1920), Janko Smolej (Makuc 1923), Franc Smrekar (Golouh 1923), Hinko Snoj (Čobal 1925), Rudolf Spendel (Möderndorfer 1925), Josip Stry (Kisovec 1923, Pastorek 1925, Gustinčič 1927), France Stern (Petejan 1927), Ivan Straus

(Petejan 1927), Ferdinand Stritzl (Kisovec 1923), Franjo Sušec (Petejan 1927), Franc Svetek (Čobal 1925), Franc Šalamon (Golouh 1923), Ivan Šegula (Kristan 1920, Korun 1925), Anton Šepetavc (Makuc 1923), Andrej Šimnovec (Makuc 1925), dr. Karel Škapin (Koren 1920), Pavel Škerlj (Čobal 1925, Likar 1927), Jožef Škof (Koren 1920), Rudolf Špendl (Koren 1923), Valentin Štebe (Likar 1927), Stanko Švajger (Koren 1920, Žorga 1920), Anton Talan (Koren 1923), Anton Tanc (Korun 1925), Ignac Teršek (Koren 1920, Makuc 1925, Möderndorfer 1927), Anton Thaler (Kisovec 1923, Pastorek 1925, Gustinčič 1927), Ivan Tokan (Kristan 1920, Makuc 1923, Golouh 1923), Josip Tomc (Čobal 1925), Franc Trater (Koren 1923), Josip Udovč (Kristan 1920), Martin Umek (Umer) (Koren 1923, Möderndorfer 1925), Filip Uratnik (Kristan 1920), Peter Uzar (Gustinčič 1927), Ferdinand Valenčak (Kristan 1920, Korun 1925), Jakob Vehovec (Likar 1927), Ferdo Vesel (Žorga 1920), Ivan Vodušek (Likar 1927), Vinko Vrankar (Čobal 1925), Franc Vrhovec (Vrhovec) (Makuc 1925, 1925) Franz Warletz (Korun 1925), Engelbert Weinberger (Möderndorfer 1927), Mirko Weinberger (Gustinčič 1927), Franc Weisbacher (Möderndorfer 1927), Jakob Zabrezovnik (Makuc 1923), Franc Zabukovec (Žorga 1920), Ivan Zupan (Makuc 1925), Anton Žagar (Gustinčič 1927), Anton Žagar (Žorga 1920), Anton Žnidar (Gustinčič 1927), Jakob Žorga (Makuc 1923, 1925, Möderndorfer 1927) in Marcel Žorga (Lemež 1920, Žorga 1920, Möderndorfer 1927, Gustinčič 1927). 7 jih je omenjenih že pri Mačkovi listi, str. 166. Na delavskih listah so bili tudi 3 neslovenski kandidati. O njih glej več v posebnem poglavju o neslovenskih kandidatih.

Od omenjenih 15 kandidatov je ob prvi kandidaturi vedno kandidiralo na delavski listi. 11 med njimi jih je kandidiralo le v dvajsetih letih. Ti kandidati so prestopili predvsem na kmečke liste v liberalnem taboru. Valentin Mlakar in Janez Panjan sta leta 1925 kandidirala na listi Murna (glej str. 154). Franc Vidovič in Anton Tement sta bila po kandidaturi na delavski listi, kandidata Zagorskega. Prvi je na njegovi listi kandidiral leta 1925 in drugi leta 1927 (glej str. 154). Andrej Hanžel je leta 1925 predsedal na listo Hartnerja (glej str. 154). Josip Zver je leta 1923 tako kot Hanžel kandidiral na delavski listi, leta 1925 pa na listi Hribarja. Omenjenih 6 kandidatov je iz delavskega tabora prešlo na liste malih kmečkih strank. Filip Kisovar je prestopil k najmočnejši kmečki stranki v liberalnem taboru, k SKS. Na njeni listi je kandidiral leta 1925 (glej str. 152). Ob tem naj povem, da je bil Kisovar leta 1920 med izvoljenimi kandidati socialdemokracije. Na listi Radića najdemo dva nekdanja delavska kandidata, Antona Podpečana in Albina Prepeluha, oba leta 1927. Prepeluh je bil leta 1925 nosilec svoje republikanske liste (glej str. 153). Miha Koren in Jože Nahtigal sta po kandidaturi na delavski listi leta 1920 leta 1923 prestopila k radikalom (glej str. 145). Kot piše Kermauner, naj bi bil vzrok prestopa njihova užaljenost, ker jih niso postavili na kandidatne liste.³¹³

4 delavski kandidati iz dvajsetih let so v tridesetih letih kandidirali na listah Živkovića, Jevtića in Ljotića. Leta 1931 so kandidirali Milan Mravlje³¹⁴,

³¹³ Kermauner, str. 306, 307.

³¹⁴ Mravlje je kandidiral na listah Korena in Žorge 1920, kmetijcev 1925, Živkovića 1931, Jevtića 1935 in Mačka 1938. Kot študent geodezije je bil med ustanovitelji Društva študentov

Jurij Petrovčič in dr. Vinko Zorc. Leta 1935 najdemo na listi Ljotiča 2 nekdanja delavska kandidata, Vladislava Fabjančiča³¹⁵ in dr. Vinka Zorca.

Na delavskih listah je bilo leta 1920 izvoljenih 12 in leta 1927 1 poslanec.

Poglejmo še poklicno strukturo delavskih kandidatov in izvoljenih poslancev:

Leto	a	b	c	č	d	e
1920	0	14/4	24/5	0	33/2	11/1
1923	0	3	20	0	30	15
1925	0	2	25	1	40	29
1927	0	2	28/1	2	17	21
1931	0	0	1/1	0	2	0
1935	0	1	2/1	0	0	0
1938	0	1	4	0	2	1

Upoštevan je glavni poklic kandidata oz. namestnika in izvoljenega. Legenda: a) duhovniki (upoštevani so tudi nekateri profesorji, ki so bili duhovniki), b) profesorji, advokati/odvetniki, odvetniški kandidati in študentje prava, notarji, zdravniki, sodniki, c) uradniki, državni uslužbenci, č) meščanski in osnovnošolski učitelji, d) posestniki, kmetje, obrtniki, trgovci, gostilničarji, župani, e) delavci. Pred znakom / je število kandidatov, za znakom pa število izvoljenih.

komunistov. Po končanem študiju se je zaposlil kot geodet. Leta 1920 je bil kandidat na listah Žorge in Korena. Po letu 1924 se je ukvarjal s kmečko politiko. Med drugim je bil tajnik SKS. Na volitvah leta 1925 je bil kandidat SKS. Leta 1931 je bil izvoljen na Živkovičevi listi in je postal sekretar narodne skupščine v Beogradu. Po letu 1933 je bil v ožjem vodstvu banovinske JNS. Tudi na volitvah leta 1935 je bil izvoljen za poslanca. Mravlje Milan, ES, knj. 7, Marin-Nor, str. 233.

³¹⁵ Fabjančič se je rodil leta 1894. V letih 1912 in 1913 je bil član uredništva časopisa Preporod. V prvi svetovni vojni je bil prostovoljec v srbski vojski in ranjen na Ceru. Srbskemu zunanjemu ministrstvu je decembra 1914 predal memorandum o položaju Slovencev in rešitvi njihovega vprašanja. Študiral je na Dunaju, v Beogradu in diplomiral iz filozofije leta 1917 v Fribourgu v Švici. Po prvi vojni je sodeloval na mirovni pogodajanjih v Parizu, kamor ga je poslala Pisarna za zasedeno ozemlje. Od tam so ga zaradi komunizma poslali domov. Leta 1920 je bil izvoljen za poslanca na listi komunistov. Po sprejetju zakona o zaščiti države je pobegnil v tujino. Po vrnitvi je od 1922 do 1924 še sodeloval v delavskem gibanju. Zaradi nezadovoljstva z delom Zveze delovnega ljudstva in po ustanovitvi Socialistične stranke delovnega ljudstva je odšel iz uradne politike. Od leta 1925 je bil mestni arhivar v Ljubljani. Delo je dobil po soglasnem sklepu komunističnih, socialističnih in krščanskosocialističnih občinskih svetnikov. Dopisoval je v Jutro (o zunanji politiki) in bil v tridesetih letih urednik časopisa Prelom. Med drugo svetovno vojno je bil nekaj časa zaprt. Objavil je več člankov iz krajevne zgodovine. Umrl je leta 1950. Jože Šorn, Vladislav Fabjančič, ZČ letnik IV 1950, 1–4, str. 220–222. Šorn v nekrologu ne omenja Fabjančičeve kandidature na Ljotičevi listi leta 1935. Fabjančič Vladislav, ES, knj. 3, Eg-Hab, str. 74.

IV. Nemške liste

Na volitvah leta 1923 so prvič s svojo listo nastopili tudi Nemci. Za to so se odločili kljub nagovarjanju radikalov, naj glasujejo za njihovo listo.³¹⁶ S svojo listo so nastopili tudi na volitvah leta 1925 in 1927. Kandidirali so le v okrožju Maribor–Celje.

Na treh listah je skupno kandidiralo 46 kandidatov. 31 jih je kandidiralo enkrat, 11 dvakrat in 4 trikrat. Vsi so kandidirali le na nemških listah. Le leta 1923 je bil kot nemški kandidat izvoljen Franc Schauer. Leta 1931 je Živkovič želel na svojo listo pritegniti tudi Nemce. V Sloveniji je tako na tej listi nastopil kot namestnik kandidata v okraju Kočevje tamkajšnji odvetnik dr. Hans Arko. Ob volitvah leta 1935 in 1938 ne moremo določeneje govoriti o nemškem kandidatu. Tako v svojih časopisih (predvsem v *Gottscheer Zeitung*) le pozivajo volivce, naj glasujejo za kandidate vladne liste.³¹⁷

Razen Franca Posseka na nemških listah ne zasledimo nikogar, ki bil se aktivneje ukvarjal s politiko že v Avstro-Ogrski. Opozoriti je potrebno še na dvojno zapisovanje imen in priimkov, tako v uradnih listih kot v časopisih. Zasledimo povsem nemške oblike zapisa in zapise, kjer so vsaj delno slovenili ime ali priimek. Najdemo tudi zapise, kjer je priimek zapisan nemško, ime pa slovensko. Med kandidati najdemo tudi dr. Wilhelma Neunerja, ki ni bil iz Slovenije.

Leto	Poslanskih mest	Kandidatov in namestnikov	Kandidirali enkrat	Kandidirali večkrat
1923	26	17	6	10
1925	26	23	9	14
1927	26	25	15	10

Josip Berlisg (1923, 1925), Ivan Berna (1923), Karl Erdlen (1927), Jakob Fritz (1923), Josip Fürthner (1923, 1925), Franc Girstmayr (1925, 1927), Julius Glaser (1923), Alojz Guttman (1927), dr. Hans Harpf (1927), Michael Holsedl (1927), Rudolf Hützl (1925), Georg Kampel (1925), Ivan Katz (1925), Anton Koschier (1925, 1927), Franc Koschier (1927), Otto Kossler (1925), August Lobnigg (1927), Johann Lukas (1927), Karl Mandl (1927), dr. Camilo Marocutti (1927), Rudolf Mayerhofer (1925), Ludwig Miglitsch (1927), dr. Lothar Mühleisen (1925, 1927), Conrad Neuhold (1927), dr. Wilhelm Neuner (1923), Ernst Osiander (1925, 1927), Milan Petek (1923), Pavel Pirich (1923, 1927), Franc Possek (1923, 1925, 1927), Anton Prehetz (1927), dr. Walter Riebl (1923, 1925, 1927), Franc Schauer (1923, 1925), dr. Leo Scheichenbauer (1927), dr. Hans Schmiderer (1927), Hartwig Schober (1925), Andrej Schreiner (1925), Ivan Schuller (1923, 1925), Alojz Semlitsch (1927), Anton Sentscher (1923), Ivan Sirak (1925), Henrik Skoff (1925, 1927), Avgust Sporn (1925), Valerian Spruschina (1923, 1925, 1927), Adolf

³¹⁶ Mikuž, 1965, str. 245.

³¹⁷ Glej npr. *Gottscheer Zeitung*, 20. 10. 1931 in 20. 11. 1938.

Nemški poslanski klub po volitvah leta 1923, zadaj v sredini Franc Schauer

Stamen (1923), Ivan Steudte (1923, 1925) in Karl Wesenschegg (1923, 1925, 1927) so bili kandidati na nemških listah.

Poklicna struktura nemških kandidatov.

Leto	a	b	c	č	d	e
1923	0	2/1	1	0	14	0
1925	0	2	5	0	16	0
1927	0	5	3	0	17	0

Upoštevan je glavni poklic kandidata oz. namestnika in izvoljenega. Legenda: a) duhovniki (upoštevani so tudi nekateri profesorji, ki so bili duhovniki), b) profesorji, advokati/odvetniki, odvetniški kandidati in študentje prava, notarji, zdravniki, sodniki, c) uradniki, državni uslužbenci, č) meščanski in osnovnošolski učitelji, d) posestniki, kmetje, obrtniki, trgovci, gostilničarji, župani, e) delavci. Pred znakom / je število kandidatov, za znakom pa število izvoljenih.

V. Neslovenski kandidati

Na kandidatnih listah v Sloveniji so se pojavljali tudi kandidati, ki so imeli bivališče izven Slovenije. Na vseh volitvah je bilo 71 takšnih kandidatov. Med njimi jih je 68 kandidiralo le na enih volitvah, 2 sta kandidirala dvakrat in 1 trikrat.

Med temi kandidati ločimo dve skupini. V eni so kandidati, ki so prihajali predvsem iz Štajerski bližnjega obmejnega področja med Slovenijo in Hrvaško. Tako v tej skupini pogosto naletimo na kandidate iz Štrigove in okolice. Štrigova, Šafarsko in Razkrižje so v dvajsetih letih sodili v okvir volilnega okrožja Varaždin z Medjimurjem. Kandidati s tega področja tudi prevladujejo med Neslovinci. V drugi skupini so kandidati iz Srbije.

V prvo skupino uvrščam Stjepana Radića, ki je bil nosilec na volitvah leta 1923, 1925, 1927, in njegova kandidata Mija Božičevića, ki je kandidiral leta 1923, in dr. Anta Odića, kandidat leta 1927 in leta 1935 kandidat na Mačkovi listi.

Disident Štrbenac je leta 1925 na svojo listo uvrstil 10 Neslovencev, ki so vsi kandidirali le na teh volitvah. Ti kandidati so bili: Ignacij Cvetko, Josip Domjanič, Štefan Mesarič, Mijo Mikec, Franjo Mikša, Juraj Škvorc, Ivan Štrbenac, Martin Šuplika, Jeronim Zadravec in Ivan Živčič.

Na radikalni listi Ravnika leta 1927 je kandidiral Arpad Titus Bačić. Alfonz Hribar je bil leta 1925 nosilec svoje liste, na listi Zagorskega leta 1927 je kandidiral Laslo Krajčič. Med Jevtičevimi kandidati sta bila Albert Aleksandrov Fedrozy in Tomislav Kovač iz Štrigove.

Na obeh Mačkovih listah leta 1935 in 1938 je kandidiralo 19 Neslovencev. 2 med njimi sta kandidirala dvakrat, ostali pa enkrat.

Na Mačkovi listi so kandidirali: Krunoslav Batušić (1935, 1938), Dragan Belak (1935), dr. Milan Dečak (1935), Slavko Govedić (1935), Matija Kovač (1935), Zvonimir Kovačević (1935), Matija Očić (1935), dr. Ante Odić (1927, 1935), ki je leta 1927 kandidiral na Radićevi listi, Ivan Pregrad (1935), Vladimir Rožić (1935), Ljudevit Seči (1938), Anton Strgar (1935), Ivo Šarinić (1935), Ljudevit Terčič (1935), Tomo Tošić (1935), Vladimir Turković (1935), dr. Juraj Veselić (1935), Janko Vranešić (1935) in Juraj Žnidarić (1935).

Leta 1920 so bili na komunistični listi kandidati iz Srbije Dušan Friaković, dr. Triša Kaclerović in Dušan Trifković. Dr. Milan Stojadinović je bil nosilec radikalne liste leta 1923. Iz Srbije je tudi Nemanja Pavlović, kandidat na radikalni listi Ravnika leta 1927.

Na listi Nemcev leta 1923 je kandidiral dr. Wilhelm Neuner iz Vojvodine, na Ljotičevi listi leta 1938 pa Nikola Vilhar.

Največ Neslovencev je bilo na listi Maksimovića leta 1935. Med 32 kandidati jih je bilo 26 Neslovencev. 20 jih je bilo iz Beograda, 2 iz Zemuna in po eden iz Batajnice, Pančeva, Perleza in Stare Pazove.

VI. Kandidati na volitvah

Sledi seznam kandidatov, ki so kandidirali na volitvah leta 1920, 1923, 1925, 1927, 1931, 1935 in 1938. Priimku in imenu kandidata sledi njegov poklic in kraj bivanja, ime stranke oz. liste, na kateri je kandidiral, in nato leto kandidature. Posamezniki so kandidirali na več volitvah. V tem primeru so zabeležene spremembe v poklicu in kraju bivanja ter seveda ime stranke, če kandidat ni kandidiral na istih listi kot na prejšnjih volitvah. Kljub temu, da so posamezniki kandidirali na posameznih volitvah v več okrožjih, sem takšnega kandidata upošteval le enkrat. Prav tako sem izpustil ime okrožja, v katerem je nekdo kandidiral, ker je namen seznama le pregled vseh kandidatov in ne toliko, v katerem okrožju je nastopil. V seznamu so navedeni poklic, kraj in lista, na kateri je kandidat kandidiral. Če je kandidat kandidiral večkrat in so se podatki o poklicu in kraju spreminjali, je to zapisano. Josip Drofenik je bil leta 1920 in 1923 predstavljen kot kmet iz St. Jurija ob Južni progi. Leta 1925 je poklic zapisan kot posestnik, leta 1927 kot posestnik in bivši narodni poslanec in leta 1931 kot bivši narodni poslanec in član sreskega cestnega odbora in kmet. Kraj bivanje je bil ves čas Sv. Jurij ob Južni progi. Leta 1920 in 1923 je kandidiral na listi SKS, kasneje na drugih listah in vsaka kandidatura je zapisana posebej. Če je bil kandidat tudi izvoljen, je za imenom liste podčrtano leto izvolitve.

Abel Jakob – upokojeni železničar, Maribor, Zagorski 1927	Ančik Josip – lekarnar, Ribnica, Deržič 1925
Aber Avguštin – poštar in posestnik, Mozelj, Županič 1923	Ankele Ivan – posestnik, Sv. Ana pri Tržiču, SKS 1925
Alič Karol – rudar, Trbovlje, Ljotič 1935	Antolin Nikolaj – posestnik, Odranci, Hribar 1925
Aljančič Jernej – polkovnik v pokoju, Maribor, Ravnik 1925	Arh Jurij – strokovni tajnik, Zagorje 1925, tajnik zveze rudarjev 1938, Čobal 1925, Maček 1938
Alkalaj David A. – advokat, Beograd, Maksimović 1935	Aristovnik Miha – posestnik in kovač, Škale pri Velenju, Koren 1920
Alszechy Josip – odvetnik, Lendava, Ravnik 1925	Arko dr. Hans – odvetnik, Kočevje, Živković 1931
Altarc Leon J. – trgovec, Beograd, Maksimović 1935	Arko Ivan – trgovec in član banskega sveta, Ribnica 1935, trgovec 1938, Jevtič 1935, Maček 1938
Ambrožič Josip – učitelj, Ljubljana, NSS 1923	Avsenik Andrej – posestnik, Loka, Radič 1925
Ambrožič Josip – obrtnik, Ljubno pri Podnartu 1923 1925, posestnik 1927, posestnik in trgovec 1931, LIB 1923, 1925, 1927, Živković 1931	Avsenik Janko – kovinar, Sava pri Jesenicah, Likar 1927

- Ažman Anton – invalid in tesar, Kropa, Žorga 1920
- Ažman Ivan – posestnik, Hraše 1923, 1925, 1927, posestnik in župan 1931, posestnik, predsednik občine Lesce 1935, SKS 1923, 1925, 1927, Živković 1931, Jevtić 1935
- Babič (Vabič) Vinko – trgovec, Žalec 1935, 1938, Maček 1935, Ljotić 1938
- Bačić Arpad Titus – stavbenik, Zamostje, Ravnik 1927
- Bahun Andrej – železničar, Maribor 1925, 1927, uradnik v pokoju 1938, Korun 1925, Petejan 1927, Maček 1938
- Bajda Karel – delavec, Primskovo, Maček 1938
- Bajec Ludvik – župnik, Št. Janž pri Mokronogu, SLS 1925
- Bajlec Franc – advokat, član banskega sveta, Murska Sobota, Stojadinović 1938
- Bajt Anton – uradnik, Marenberg, Golouh 1923
- Bajuk Martin – predsednik občine in član banskega sveta, Božakovo, Jevtić 1935
- Baksa Štefan – posestnik, Belica, Radić 1925
- Balažič Martin – posestnik, Gornja Bistrica, Hribar 1925
- Balič Franc – usnjar, Ljutomer, Korun 1925
- Baloh Franc – rudar, Kočevje, Makuc 1923
- Baraga Ivan – železničar, Brežice, Koren 1923
- Barle Janko – župnik, Ljubljana, Živković 1931
- Bart Franc – posestnik, Vič pri Dravogradu 1935, kmet 1938, Maček 1935, 1938
- Bartol Franc – trgovec, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Batušić Krunoslav – zasebni uradnik, Zagreb 1935, 1938, Maček 1935, 1938
- Baudek (Bavdek) Vekoslav – poštni uslužbenec, Moste–Selo 1923, poštni poduradnik v pokoju, Ljubljana 1938, NSS 1923, Ljotić 1938
- Baudek Boris – črkostavec, Celje 1938, Ljotić 1938
- Bečić Kornel – upokojenec, Studenci, Zagorski 1925
- Bedenik Franc – rudar, Sv. Lenart pri Hrastniku, Golouh 1923
- Bedina Ivan – čevljar, Tržič, Kristan 1920
- Bedjanič Andrej – župan in posestnik, Obrež pri Središču 1923, župan in narodni poslanec 1925, 1927, SLS 1923, 1925, 1927
- Belak Dragan – dekorater, Zagreb, Maček 1935
- Belič Franc – usnjar, Ljutomer, Golouh 1923
- Belovsky Klement – posestnik, Sv. Helena 1927, 1931, LIB 1927, Živković 1931
- Belšak Janko – železničar, Studenci, Ravnik 1925
- Benčina Ivan – posestnik, trgovec, Stari trg pri Ložu, LIB 1920
- Bende Jožef – novinar, Gornja Radgona, Radić 1925
- Benedičič dr. Franc – zdravnik, Senovo pri Rajhenburgu, Živković 1931
- Benko Josip – trgovec in hotelir, Murska Sobota 1923, industrijalec in župan 1931, industrijalec in veleposestnik, 1935, Stojadinović 1923, Živković 1931, Jevtić 1935
- Berglez Josip – posestnikov sin, Bobovo pri Šmarju 1925, posestnik 1938, Marković 1925, Maček 1938
- Berlig Josip – trgovec, Rogatec 1923, 1925, Nemci 1923, 1925
- Berna Ivan – trgovec, Celje, Nemci 1923
- Bernot Zvonimir – zasebni uradnik, Ljubljana 1920, uradnik 1925, 1927, Kristan 1920, Möderndorfer 1925, Pastorek 1925, Lemež 1927
- Bešter Alojz – mehanik, Perovo–Kamnik, Makuc 1923
- Bevec Florijan – posestnik, Bela Cerkev, Ljotić 1935
- Bezgovšek Franc – posestnik, Velike Grahovše, Jevtić 1935
- Bezjak Martin – posestnik, Vurberg, Zagorski 1925
- Birolla Gvido – industrijalec, Zagorje, Živković 1931
- Birtašević Dimitrije – trgovec, Beograd, Maksimović 1935
- Bitenc Mirko – profesor, Celje, Stojadinović 1938
- Bizjak Ivan – čevljarski mojster, Celje, Möderndorfer 1927
- Bizjak Luka – skladiščnik, Gradec pri Litiji, NSS 1920
- Blagojevič Radovan Sretena – trgovec, Beograd, Maksimović 1935
- Blatnik Franc – rudar, Mežica, Möderndorfer 1925
- Blatnik Simon – posestnik in trgovec, Stara vas, Maček 1938
- Blažek Anton – knjigovodja, Ptuj, Marković 1925
- Blažon Franc – urar, Novo mesto, SKS 1920

- Bogunović Sava – kmet, Batajnica, Maksimović 1935
- Bohinc Andrej – posestnik, Trboje, Prepeluh 1925
- Bohinjec dr. Joža – podravnatelj, Ljubljana 1925, zavarovalni uradnik 1927, LIB 1925, 1927
- Bonte Janez – posestnik in cestni odbornik, Loka pri Črnomlju, Šušteršič 1923
- Borič Fran – zasebni uradnik, Maribor, Maček 1935
- Borlak Josip – lesni trgovec in posestnik, Celje, Stojadinović 1923
- Borovinšek Miha – kmet, Ravne pri Zdolah, Novačan 1923
- Božič Anton – posestnik in gostilničar, Sv. Janez ob Bohinjskem jezeru, Šušteršič 1923
- Božičević Mijo – posestnik, Koščana, Radič 1923
- Božič Ivan – posestnik, Vikrče, Čobal 1925
- Božnik Ferdinand – delavec, Maribor, Stojadinović 1938
- Bračič Ivan – preglednik finančne kontrole, Trzič, Deržič 1925
- Bračič Štefan – železničar, Leskovec pri Pragerskem 1923, železničar in mali posestnik 1925, Golouh 1923, Möderndorfer 1925
- Bračun Fran – profesor, Maribor, Marković 1925
- Bradvarović Mihajlo – upokojenec, Pančevo, Maksimović 1935
- Brandner Anton – strokovni tajnik, Ljubljana 1920, uradnik in narodni poslanec 1923, NSS 1920, 1923
- Branković Špiro – lekarnar, Črnomelj, Maček 1938
- Bratec Ernst – rudar, Griže, Koren 1923
- Bratijer Matija – posestnik, Sp. Poljskava, Kristan 1920
- Bratkovič dr. Alojzij – odvetnik in župan, Slovenj Gradec, Živković 1931
- Bratuž Jakob – strugar, Blejska Dobrava, Deržič 1925
- Bravec Franc – posestnik, Lož, Makuc 1923
- Brecelj dr. Anton – zdravnik, Ljubljana, Maček 1938
- Brejc dr. Janko – predsednik Deželne vlade, Ljubljana 1920, odvetnik 1923, 1927, SLS 1920, 1923, 1927
- Brenčič Leopold – železniški delavec, Studenci, Petejan 1927
- Brenčič Mihael – posestnik, Spuhlja pri Ptuj 1920, posestnik in gostilničar, Ptuj 1935, SLS 1920, Jevtič 1935
- Brezigar dr. Milko – narodni poslanec, Ljubljana, LIB 1920
- Breznik Franc – gostilničar in posestnik, Sv. Ana v Slovenskih Goricah, Maček 1938
- Breznik Konrad – invalid, Maribor, Stojadinović 1923
- Brezovnik Ivan – zasebni uradnik, Mozirje, NSS 1923
- Brinovec Ivo – lesni trgovec, Celje, Ljotič 1935
- Brinovšek Anton – posestnik, Št. Andraž, Maček 1935
- Brodar Janez – posestnik, Hrastje pri Kranju 1920, 1923, 1925, 1927, posestnik in banski svetnik, 1938, SLS 1920, 1923, 1925, 1927, Stojadinović 1938
- Bruderman Leopold – trgovec in posestnik, Slovenske Konjice, Maček 1938
- Brun Josip – krojač, Kamnik, Maček 1935
- Brus Anton – posestnik in kotlar, Spuhlja pri Ptuj, Koren 1920
- Bučar Lavoslav – posestnik in hotelir, Kostanjevica na Krki, Živković 1931
- Büček Mihael – posestnik, Serdica, Živković 1931
- Budič Andrej – posestnik, Zgornja Ribnica, Maček 1938
- Bujan Mirko – posestnik, Železna gora, Maček 1938
- Bukovec Janko – tajnik SKS, Ljubljana, SKS 1925
- Bulc Franjo – posestnik in predsednik občine, Mirna, Jevtič 1935
- Bureš Franjo – urar, optik, Maribor 1935, Jevtič 1935
- Burica Alojzij – posestnik in bivši župan, Dragomelj, Živković 1931
- Celinšek Rudolf – trgovec, Marija Gradec pri Laškem, Ravnik 1925
- Cencelj Franc – posestnik, župan, Aržiše, LIB 1923
- Cencelj Ivan – veleposestnik, Tremerje, Ljotič 1935
- Cerer Anton – gostilničar in posestnik, Kamnik 1931, 1935, 1938, Živković 1931, Jevtič 1935, Maček 1938
- Cerjak Jožef – trgovec, posestnik, Artiče, SLS 1923
- Cerjovič Ivan – posestnik, Rigonce, Novačan 1923

- Cifrer Janez – posestnik, Kukeč, Hartner 1925
- Cimerman Jakob – profesor, Maribor, NSS 1920
- Cmrečnjak Ivan – sedlar, Ljutomer, Štrbenac 1925
- Crnobaric dr. Stevan – advokat, Zemun, Maksimović 1935
- Cvajnar Janko – klepar, Sp. Senica pri Medvodah 1923, 1925, Kisovec 1923, Pastorek 1925
- Cvetko Franc – nadučitelj, Vučja vas pri Križevcih, LIB 1923
- Cvetko Ignacij – kmet, posestnik, Štrigova, Štrbenac 1925
- Cziz Josip – posestnik, Noršinci, Hartner 1925
- Čandar Janez – delavec, Dobrovce, Maček 1935
- Čanžek Andrej – delavec, Maribor 1925, železniški delavec 1927, železniški delavec v pokoju 1938, Makuc 1925, Möderndorfer 1927, Maček 1938
- Čebašek Franc – delavec, Mojstrana, Čobal 1925
- Čebin Matevž – rudar, Zagorje, Makuc 1925
- Čeček Ivan – mali posestnik, Male Radne, Petejan 1927
- Čeh Josip – gostilničar in posestnik, Ločič, Živković 1931
- Čelesnik Ivan – tovarniški delavec, Jesenice, Maček 1938
- Čelešnik Rado – uradnik, Vodmat, Perič 1925
- Černe Franc – posestnik, Stožice pri Ljubljani, Kisovec 1923
- Černej Karel – posestnik, Fram, SLS 1920
- Černe Josip – posestnik, Zg. Šiška 1925, Ljubljana 1938, SKS 1925, Maček 1938
- Černovič Aleksander – gostilničar, Murska Sobota, Kūhar 1920
- Čizmešija Štefan – posestnik, Prelog, Radić 1923
- Čobal Melhior – nameščenc, Zagorje, Čobal 1925
- Čoh Milan – kmet, Sv. Ema pri Pristavi, Novačan 1923
- Čok dr. Ivan Marija – posestnik, Lonjer pri Trstu, SKS 1920
- Čop inž. Vinko – inženir, Ljubljana, Ljotić 1935
- Čretnik Franc – železničar, Grobelno, Makuc 1925
- Čuš Mihael – posestnik, Mezgovci, SKS 1925
- Debelak Janko J. – posestnik, Videm–Krško, Maksimović 1935
- Debelak Milutin – inženir, Ljubljana, SKS 1925
- Debelak Simon – posestnik, Kristan Vrh, Živković 1931
- Debeljak Ferdo – trgovec, Sp. Gameljne, Čobal 1925
- Debeljak Franc – industrijalec, Škofja Loka, Stojadinović 1938
- Debeljak Janko – posestnik, Medribnik, LIB 1923
- Debeljak Rudolf – gostilničar, Dolane, Maček 1938
- Dečak dr. Milan – odvetnik, Zagreb 1935, Maček 1935
- Dediol Niko – javni notar, Perlez, Maksimović 1935
- Demajo Samuilo S. – advokat, Beograd, Maksimović 1935
- Demšar dr. Dragotin – zobozdravnik, Kranj, Ljotić 1938
- Demšar Franc – kmetijski posestnik, Češnjica, SKS 1920
- Demšar Franc – tovarniški delavec, Sl. Javornik, Ljotić 1938
- Dermastia Karel – učitelj, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Dernovšek dr. Janko – primarij in vodja bolnice, Maribor, Stojadinović 1923
- Deržič Ivan – železniški uradnik, Ljubljana 1920, uradnik 1923, železniški uradnik 1925, NSS 1920, 1923, Deržič 1925
- Deželak Anton – posestnik, Loke, SKS 1925
- Deželak Matevž – kmet, Loče pri Laškem, Stojadinović 1938
- Dietinger Ivan – delavec, Guštanj, Makuc 1925
- Doberšek Karel – šolski upravitelj, Prevalje 1935, učitelj v pokoju 1938, Jevtić 1935, Maček 1938
- Dobnik Štefan – kmetijski posestnik in mlinar, Zlatoličje 1920, kmet 1923, posestnik 1925, SKS 1920, 1923, 1925
- Dobovičnik Ivan – slikarski mojster, Dravograd, Maček 1938
- Dobovišek dr. Rudolf – odvetniški kandidat, Št. Jurij 1920, advokat, Celje 1935, NSS 1920, Maček 1935
- Dobravec August – posestnik in župan, Polje ob Sotli, Jevtić, 1935
- Dobravec Ferdo – finančni uradnik, Maribor, NSS 1920
- Dolenc Fran – lesni industrijalec, Stara Loka, Jevtić 1935

- Dolenc Karol – trgovec, Železniki, Maček 1938
- Dolenec Ivan – profesor, Ljubljana 1920
1923, ravnatelj učiteljsišča v pokoju 1938,
SLS 1920, 1923, Stojadinović 1938
- Dolenec Jože – zasebni nameščenc, Ig,
Maček 1935
- Dolinšek Franc – strojnik, Zagorje, Čobal
1925
- Dolničar Franjo – gostilničar, Pragersko,
LIB 1925
- Dolšak Jernej – krojač, Oplotnica, Novačan
1923
- Doltar Josip – posestnik mlina in cestni
načelnik, Črnomelj, Šušteršič 1923
- Domjanič Josip – kmet in posestnik,
Pleškovec, Štrbenac 1925
- Dornik Pavel – rudar, Loka – Trbovlje,
Marković 1925
- Dorn Josip – poslododja, Slovenska Bistrica,
Koren 1923
- Drev Anton – kmet, St. Janž pri Velenju,
SKS 1920
- Drmelj Alojzij – posestnik in župan, Boštanj,
Živković 1931
- Drnovšek Franc – posestnik, Raka, SKS 1925
- Drnovšek Ivan – predsednik občine, Zagorje,
Jevtić 1935
- Drobnič Franc – posestnik, Nova vas,
Šušteršič 1923
- Drofenik Josip – kmet, St. Jurij ob južni progi
1920, 1923, posestnik 1925, posestnik
in bivši narodni poslanec 1927, bivši
narodni poslanec in član sreskega cestnega
odbora in kmet 1931, SKS 1920, 1923,
LIB 1925, Ravnik 1927, Živković 1931
- Drofenik Karl – posestnik, Tržišče, Maček
1938
- Drozg Srečko – posestnik, Velika Zimnica,
Zagorski 1925
- Drstvenšek Andrej – kurjač, Senovo, Makuc
1925
- Dvojmoč Josip – rudar, Kanižarica, Gustinčič
1927
- Džuban Jožef – šolski upravitelj, Križevci,
Ravnik 1927
- Elezović Dušan – inženir, Beograd,
Maksimović 1935
- Elsbahe Konrad – trgovec, Laško, LIB 1920
- Emeršič Martin – kmet, Sv. Ana
pri Makolah, Novačan 1923
- Engelman Viktor – poštar in posestnik,
Šmartno v Tuhinju, SKS 1925
- Erat dr. Josip – zdravnik, Dravograd,
LIB 1927
- Erdlen Karl – uradnik, Hrastnik, Nemci
1927
- Eržen Viktor – novinar, Maribor, Maček
1938
- Est Rudolf – blagajnik, Ljubljana 1920,
magistratni uradnik, 1923, NSS 1920, 1923
- Fabjančič Vladislav – profesor, Brezovica
pri Ljubljani 1920 1923, uradnik,
Ljubljana 1935, Žorga 1920, Makuc 1923,
Ljotić 1935
- Faflik Franc – župnik, Kančevci, Živković
1931
- Faleskini Rudolf – posestnik, Dolenja Straža,
Jevtić 1935
- Falez Štefan – posestnik, Orehova vas 1923,
posestnik in narodni poslanec 1925, 1927,
SLS 1923, 1925, 1927
- Falnoga Ignacij – delavec, Maribor, Zagorski
1925
- Fanedl Hinko – posestnik, Partinje
pri Lenartu, SLS 1923
- Faninger Bruno – trgovec, Maribor,
Marković 1925
- Favai Ivan – profesor, Maribor 1920, 1923
1927, Koren 1920, Golouh 1923, Petejan
1927
- Fedrozy Albert Aleksandrov – posestnik,
Štrigova, Jevtić 1935
- Ferčelj Matevž – delavec, Jesenice, Makuc
1925
- Ferenčak Mihael – občinski tajnik, Odranci,
Stojadinović 1938
- Ferk Josip – višji železniški kontrolor,
Maribor, Stojadinović 1938
- Ferlan Ivan – pekovski pomočnik, Maribor,
Ljotić 1935
- Fincinger Ognjeslav – kovač, Šmartno
pri Litiji 1923, kovaški mojster,
Škandrovec 1935, LIB 1923, Jevtić 1935
- Finžgar Janez – posestnik, Breznica, SLS 1920
- Firedi Adam – posestnik, Košarovci, Kühar
1920
- Fliszar Štefan – posestnik, Veščica
pri Murski Soboti, Hartner 1925
- Fliszar Štefan – posestnik, Gorica pri Murski
Soboti, Hartner 1925
- Florjančič Janko – poštar, Bled, NSS 1920
- Flor Ludovik – posestnik, Oplotnica 1923,
mizar, Kot, Oplotnica, 1925, Koren 1923,
Korun 1925
- Fon Vekoslav – major v pokoju, Celje, Ljotić
1935
- France Anton – električni delavec, Pesje
pri Velenju, NSS 1923

- Franchetti Engelbert – brivski mojster, Ljubljana, LIB 1920
- Frank Josip – posestnik, Črmošnjice, Prepeluh 1925
- Franko Gejza – posestnik, Gornja Bistrica, Hribar 1925
- Fras Karol – tekstilni delavec, Maribor, Jevtić 1935
- Friaković Dušan – profesor, Kragujevac, Koren 1920
- Fric Ignac – rudar, Trbovlje, Makuc 1925
- Fritz Jakob – posestnik, Dolga vas, Nemci 1923
- Fugina Vojteh – inženir, Ljubljana, Koren 1920, Žorga 1920
- Furlan Franc – posestnik, Verd, Maček 1938
- Fürthner Josip – pekarski mojster, Ptuj 1923, pek 1925, Nemci 1923, 1925
- Fux dr. Riko – mestni višji svetnik, Ljubljana, Jevtić 1935
- Gabor Matija – zasebni uradnik, Dolnja Lendava, Petejan 1927
- Gabrič Ivan – zidarski mojster, Brežice, Ljotić 1938
- Gabrijel France – uradnik, Ptuj, Petejan 1927
- Gabrovec Ivan – zidar, Sp. Šiška, Lemež 1920
- Gabrovšek Franc – ravnatelj zadrufne zveze, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Gabrovšek Joža – elektrotehnik, Kranj, NSS 1923
- Gajić Dragoljub G. – krojaški mojster, Beograd, Maksimović 1935
- Gajšek Josip – posestnik in gostilničar, Poljčane, Jevtić 1935
- Gajšek Karel – notarski pripravnik, Slovenske Konjice 1931, javni notar 1935, Marenberg 1938, Živković 1931, Jevtić 1935, Stojadinović 1938
- Germič Avgust – kovaški mojster, Oplotnica, Ljotić 1935
- Germovšek Franc – posestnik in čevljar, Pišembreg, Möderndorfer 1925
- Germ Robert – veleposestnik, Sevno, Maček 1938
- Geršak Janez – pekovski mojster in župan, Črna, Živković 1931
- Girstmayr Franc – posestnik, Lajtersberg 1925, veleposestnik, 1927, Nemci 1925, 1927
- Glaser Jožko – posestnik, Paričjak, Maček 1938
- Glaser Julius – mestni stavbenik, Maribor, Nemci 1923
- Glibe Franc – posestnik, Kukovo, SKS 1925
- Globevnik Ivan – posestnik, Škocjan, Živković 1931
- Globočnik Andrej – tovarniški delavec, Jesenice, NSS 1923
- Globočnik Janko – notarski namestnik, Dol. Lendava, Kūhar 1920
- Gmajner Franc – delavec, Spodnja Polskava, Maček 1938
- Gnus Anton – nadučitelj, Dol, LIB 1920
- Gobec Dragotin – knjigovodja, Celje 1920, 1923, 1925, NSS 1920, 1923, Marković 1925
- Godina Štefan – evangeličanski župnik, Gor. Petrovci, LIB 1927
- Gogala Ivan – krojač, Jesenice 1923, 1935, SKS 1923, Jevtić 1935
- Golia dr. Adolf – tajnik zveze industrijalcev, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Golmajer Jože – tajnik, Ljubljana, Čobal 1925
- Golob Karol – posestnik, kmet, Trnovo, Jevtić 1935
- Gologram Franc – župan, Slovenske Konjice, SLS 1923
- Golouh Rudolf – uradnik-begunec, Ljubljana 1920, narodni poslanec, Maribor 1923, Kristan 1920, Golouh 1923
- Golub Matija – posestnik, Prekopa, Ljotić 1938
- Gomionik Andrej – kmet in posestnik, Otok, Štrbenac, 1925
- Goričan Franc – kmetijski strokovnjak, Višnja vas pri Vojniku, 1920, posestnik in kmetijski inšpektor v pokoju 1931, SKS 1920, Živković 1931
- Goričar Maks – duhovnik in posestnik, Mozirje, Živković 1931
- Goričar Matija – posestnik in župan, Mozirje 1931, posestnik 1935, Živković 1931, Jevtić 1935
- Gorišek dr. Milan – odvetnik in župan, Sv. Lenart v Slovenskih Goricah, LIB 1927
- Gornik Franc – železniški uradnik v pokoju, Ljubljana, Ljotić 1935
- Gornjak Vinko – ekonom, Slovenska Bistrica 1931, 1935, Živković 1931, Jevtić 1935
- Gorše Jurij – posestnik, Obrh pri Dragatušu, Kisovec 1923
- Goršek Anton – železničar, Trnovo, Makuc 1925
- Goršek Anton – zlatar, Celje, Möderndorfer 1925

- Gosar dr. Andrej – poverjenik
na razpoloženju, Ljubljana 1920, uradnik
1923, 1925, narodni poslanec 1927,
SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Gosar Anton – rezbar in pozlater, Ljubljana,
Ljotič 1938
- Gostinčar Josip – minister na razpoloženju,
Ljubljana 1920, posestnik in narodni
poslanec 1923, SLS 1920, 1923
- Govedić Slavko – posestnik, Zagreb, Maček
1935
- Grabnar Ivan – posestnik, Kostrevnica 1925,
1927, SKS 1925, 1927
- Grabner Filip – rudar, Črna, Möderndorfer
1925
- Gradišnik Fedor – lekarnar, Celje, Maček
1938
- Gradišnik Matija – fužinski delavec, Brdinje
1920, ključavničar 1925, Koren 1920,
Makuc 1925
- Grafenauer Franc – kmet in bivši narodni
poslanec, Smokuč 1925, Ravnik 1925
- Grahek Janez – posestnik in župan,
Petrova vas, SLS 1923
- Graj Andraš – posestnik, Gornja Bistrica,
Hribar 1925
- Grašič Josip – čevljar, Klanec pri Kranju,
Žorga 1920
- Grča Josip – posestnik, Dolnja Lendava,
Stojadinović 1938
- Grčar Viktor – učitelj, Maribor, Petejan 1927
- Grebenc Anton – posestnik, Brezje, Živković
1931
- Grebenc Franc – posestnik, Dolenja vas
pri Ribnici 1923, Dolnje Laze pri Ribnici
1923, SLS 1923, 1927
- Gregorič dr. Vinko – primarij, Ljubljana,
SLS 1920
- Gril Hinko – posestnik, Slovenska Bistrica
1923, 1925, SLS 1923, 1925
- Grobotek Mijo – trgovec, Bohinjska Bistrica,
LIB 1920
- Gubenšek Anton – posestnik, Prevorje, SKS
1925
- Gumilar Janez – krojač, G. Lendava, Korun
1925
- Gumzej Ivan – posestnik in ključavničarski
mojster, Slovenska Bistrica, LIB 1923
- Gustinčič Dragotin – inženir, Ljubljana,
Gustinčič 1927, Möderndorfer 1927
- Guttman Alojz – mizar, Rogatec, Nemci 1927
- Györek Fran – posestnik, Kobilje, NSS 1923
- Haas Franjo – krojač, Maribor, Zagorski
1927
- Habjan Tomaž – posestnik, Podbrezje
pri Kranju, Prepeluh 1925
- Hadner Alojz – zidar, Studenci, Zagorski
1927
- Hafner Ivan – čevljarski mojster,
Škofja Loka, Maček 1938
- Hajdinjak Anton – posestnik in kovač,
Odranci 1931, posestnik, kovaški mojster
1935, Živković 1931, Jevtič 1935
- Hajdnik Ivan – posestnik, Leskovec, Radič
1927
- Hanžel Andrej – krojač, Ljutomer 1923,
1925, Golouh 1923, Hartner 1925
- Harpf dr. Hans – zdravnik, Slovenj Gradec,
Nemci 1927
- Hartman Alojzij – pravni referent
Pokojninskega zavoda, Ljubljana, Maček
1938
- Hartner Ferdinand – posestnik, Murska
Sobota 1925, posestnik in industrijalec
1931, Hartner 1925, Živković 1931
- Hartner Geza – kmet, Murska Sobota 1923,
posestnik 1925, SKS 1923, Hartner 1925
- Hauptmann Anton – usnjar, Šmartno
pri Litiji, Prepeluh 1925
- Heržič Ivan – kmet, Mihovci pri Veliki
Nedelji, SKS 1923
- Hiter Ivan – hranilnični uradnik, Ljubljana,
NSS 1920
- Hiti Janez – posestnik, Osolnik, SKS 1925
- Hlade Jožef – predsednik občine in
posestnik, Sveti Križ nad Mariborom,
Jevtič 1935
- Hmelak Julij – lesni trgovec, Oplotnica 1935,
posestnik in trgovec 1938, Ljotič 1935,
1938
- Hochkraut Alojz – rudar, Trbovlje, Maček
1938
- Hočevar Franc – gostilničar in predsednik
občine, Velike Lašče, Jevtič 1935
- Hočevar Franc – rudar, Stolovnik pri
Rajhenburgu, Koren 1920
- Hočevar Franc st. – posestnik, Kolenča vas,
Maček 1938
- Hočevar Stanko – lekarnar in posestnik in
predsednik občine, Vrhnika,
Jevtič 1935
- Hočnik Franc – rudar, Leše, Kristan 1920
- Hodošček Franc – posestnik, Zenkovci,
Živković 1931
- Hodošček Ladislav – posestnik in župan,
Zenkovci, Radič 1927
- Hodošček Mihael – posestnik, Bakovci,
Kühar 1920

- Hodžar Jakob – odvetniški koncipient, Celje 1925, narodni poslanec 1927, SLS 1925, 1927
- Hohnjec dr. Josip – profesor, Maribor 1920, profesor, narodni poslanec 1923, profesor 1925, narodni poslanec 1927, SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Hojnik Ivan – predsednik krojaške strokovne komisije, Maribor Kristan 1920
- Holc Alojzij – posestnik, Kamenščak, Hartner 1925
- Holc Matija – kmet, Pobrežje, Ravnik 1925
- Holsedl Michael – posestnik in župan, Fukšinci, Nemci 1927
- Holy Jurij – obrtnik, Brežice, LIB 1923
- Holz Hacker Franc – zobotehnik, Kranj, LIB 1923
- Homan Fran – zidarski mojster, Kamnik, LIB 1923
- Homovc Franc – posestnik in gostilničar, Cerknica, LIB 1923
- Hönigsmann Anton – zavarovalni uradnik, Ljubljana, Likar 1927
- Horvat Anton – posestnik in župan, Žižki pri Črenševcih, Stojadinović 1938
- Horvat Djuro – posestnik, Prelog, Radić 1923
- Horvat Janko – slikarski mojster, Ljutomer, LIB 1923
- Horvat Jože – posestnik, Sv. Križ–Kostanjevica, Prepeluh 1925
- Horvat Pavle – posestnik, Mala Nedelja, Maček 1935
- Horvat Peter – posestnik, Kot pri Vinici, Prepeluh 1925
- Horvat Rudolf – posestniški sin, Kot pri Vinici, Ljotić 1935
- Horvath Franjo – posestnik, Dokležovje, Hribar 1925
- Horvath Ignacij – posestnik, Lipovci, Hribar 1925
- Horvath Ivan – posestnik, Srednja Bistrica, Hribar 1925
- Horvath Štefan – posestnik, Gončani, Hribar 1925
- Horvatič Martin – posestnik, Krška vas 1931, kmet in posestnik 1935, Živković 1931, Jevtić 1935
- Hotke Ivan – posestnik, Kapela, Jevtić 1935
- Hrast Albin – kmet, Vir pri Stični 1925, 1927, Makuc 1925, Gustinčič 1927, Mödendorfer 1927
- Hrastnik Anton – kovač, Jablance, Zagorski 1925
- Hrastnik Mihael – posestnik, Brstnik pri Laškem, SLS 1923
- Hrastnik Valentin – delavec in župan, Celje 1923, delavec, Sp. Hudinja 1927, Koren 1923, Petejan 1927
- Hren Anton – nadučitelj, Studenci, NSS 1920
- Hren Ignacij – industrijalec in župan, Vrhnika, Stojadinović 1938
- Hribar Alfonz – urednik, Zagreb, Hribar 1925
- Hribar Rudolf – lesni trgovec, Medija, Izlake, Živković 1931
- Hrovat Ivan – posestnik in župan, Zagradec 1927, posestnik 1935, 1938, SKS 1927, Jevtić 1935, Maček 1938
- Hrovat Rudolf – prokurist, Maribor, Ljotić 1938
- Hrupič Jakob – posestnik, Podturen 1923, 1925, Radić 1923, 1925
- Hruševar Alojz – rudar, Trbovlje, Makuc 1925
- Hützl Rudolf – veleposestnik, Apače, Nemci 1925
- Iljaš Ivan – kovač, Boštanj, Maček 1938
- Ipavec Rafael – živinozdravnik, Vrhnika, LIB 1925
- Irgolič dr. Franc – advokat, Maribor, Stojadinović 1938
- Irman Lovrenc – kmet, Šmartno ob Paki, Ravnik 1927
- Iršič Konrad – kmet, Št. Ilj pri Mislinji 1920, Mislinja 1923, posestnik 1925, SKS 1920, 1923, 1925
- Ivanetič Jakob – posestnik, Metlika, Murn 1925
- Ivanšič Ljudevit – posestnik in šolski upravitelj, Sv. Jurij ob Ščavnici, Radić 1927
- Ivanuša Franjo – mizar, Krčevina, Radić 1925
- Ivanuša Ivan – invalid, Zabukovica, Radić 1925
- Jagrič Lojze – strojevodja, Zidani most, Živković 1931
- Jakovčič Niko – posestnik, Cerkvišče, Maček 1938
- Jamar dr. Anton – zdravnik, Ljubljana, NSS 1920
- Janc dr. Igo – odvetnik, Murska Sobota, Kūhar 1920
- Jančič dr. Ivan – upokojeni državni tožilec, Maribor, Jevtić 1935
- Jan Jakob – posestnik, Podhom, SLS 1923
- Janko Josip – čevljar, Ruše, Koren 1920

- Jankovič dr. Franc – zdravnik, Maribor, SLS 1920
- Janoš Aleksander – posestnik, Markišavci, Kūhar 1920
- Janža Šandor – posestnik, Brezovci, Kūhar 1920
- Janžekovič Ivan – posestnik, Košaki – Maribor 1931, predsednik občine Košaki in banski svetnik, Sp. Počehova 1935, Živković 1931, Jevtič 1935
- Jarc Evgen – profesor, Ljubljana 1925, 1927, profesor v pokoju in podžupan 1931, SLS 1925, 1927, Živković 1931
- Jarh Franc – višji revident južne železnice, Maribor 1920, 1923, NSS 1920, 1923
- Jeglič Rudolf – kamnosek in posestnik, Kranj, Deržič 1925
- Jekl Jožef – kmet, Nova cerkev = Strmec pri Vojniku 1923, posestnik 1925, Novačan 1923, Radič 1925
- Jelen Franc – železničar, Celje, Koren 1923
- Jelenc (Jelenc) dr. Celestin – odvetnik, Ljubljana 1920, 1938, Kristan 1920, Maček 1938
- Jelenc Luka – šolski ravnatelj, Ljubljana, LIB 1920
- Jenčič inž. Milan – podpolkovnik v pokoju, Zastranje (Šmarje pri Jelšah), Maček 1938
- Jenko dr. Ljudevit – zdravnik, Ptuj, NSS 1920
- Jeram Jakob – cinkarniški delavec, Celje, Maček 1938
- Jeras Anton – posestnik, Ribnica, Jevtič 1935
- Jereb Anton – posestnik in mlekar, Št. Vid pri Stični, Žorga 1920
- Jereb Janez – župan, Velesovo, Šušteršič 1923
- Jerič Ivan – urednik Novin, Murska Sobota, SLS 1927
- Jerič Martin – posestnik, Gončani, Hribar 1925
- Jerman Ivan – posestnik, Črnomelj 1923, 1925, Makuc 1923, 1925
- Jernejčič Franc – železničar, Ljubljana, Likar 1927
- Jerovšek dr. Anton – ravnatelj tiskarne, Maribor, SLS 1920
- Jesenak (Jesenek) Blaž – kmet, Dramlje 1920, 1923, SKS 1920, 1923
- Jesenko dr. Rok – odvetnik, Sevnica, Stojadinović 1938
- Jesih Jakob – posestnik in mesar, Rudnik (Ljubljana), LIB 1920
- Jevnikar Lovro – učitelj, Št. Vid pri Stični 1923, 1925, šolski upravitelj 1927, SLS 1923, 1925, 1927
- Jevšek France – posestnik in tovarniški delavec, Kamnica pri Mariboru, Makuc 1923
- Jevšinek Franc – posestnik, Vrh (Grobelno), Makuc 1925
- Jevšnik Franc – posestnik, Kozje 1927, 1938, Radič 1927, Maček 1938
- Jezernik Karel – posestnik in stavbenik, Celje, Stojadinović 1923
- Jikec Pavel – posestnik, Žiče, Radič 1923
- Jizet Ivan – posestnik, Goričeva, Radič 1923
- Jošt Ivan – lekarnar, Krško, LIB 1920
- Jovanović Milan M. – inženir, Beograd, Maksimović 1935
- Jovič Dušan L. – absolvent prava, Beograd, Maksimović 1935
- Jug Anton – ravnatelj gimnazije, Ljubljana, LIB 1927
- Juh Luka – kovinar, Guštanj 1925, župan 1927, Korun 1925, Petejan 1927
- Jurko Anton – posestnik, Lahov Graben, SKS 1925
- Jurkovič Filip – kmet, Gornja Radgona, Stojadinović 1923
- Juvan dr. Alojzij – odvetnik, Maribor, SLS 1920
- Juvan Rudolf – uradnik, Ljubljana 1920, 1923, 1925, 1927, magistratni uradnik 1931, NSS 1920, 1923, Deržič 1925, Ravnihar 1925, LIB 1927, Živković 1931
- Južina Franc – sodar, Zg. Šiška (Ljubljana), Pastorek 1925
- Kac Ivan – posestnik, Šmartno pri Slovenj Gradcu 1925, 1931, SKS 1925, Živković 1931
- Kaclerovič dr. Triša – odvetnik, Požarevac, Koren 1920
- Kalan dr. Ernst – odvetnik, Celje, LIB 1920
- Kalin Jože – kmet, Ljubljana, Ljotič 1938
- Kališnik Leopold – rudar, Velenje, Maček 1938
- Kamnik Ivan – rudar, Zagorje, Likar 1927
- Kampel Georg – kmet, Fukšinci, Nemci 1925
- Kanc Lojze – industrijalec, Mengeš, Ljotič 1938
- Kandare dr. Fran – odvetnik, Krško 1925, Ljubljana 1935, 1938, Deržič 1925, Ljotič 1935, 1938
- Karba dr. Rihard – lekarnar, Kamnik, LIB 1920
- Katz Ivan – gostilničar, Slovenska Bistrica, Nemci 1925
- Kaučič Janko – upokojenec, Maribor, Ravnik 1925

- Kavaš Juro – posestnik, Odranci, Hribar 1925
- Kavčič dr. Ivan (dr. Jakob) – (kmetijski) posestnik, Žiri, SKS 1920
- Kavčič Vladimir – sofer, Ljubljana, Ljotič 1938
- Kavka Karel – tesarski mojster, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Kegl Viktor – posestnik, Vurberk, Ljotič 1935
- Kejžar Ivan – narodni poslanec, Maribor, LIB 1920
- Kelemina Andrej – posestnik, Grabe pri Središču ob Dravi 1923, 1925, Radić 1923, 1925
- Kelenc Jožef – posestnik, Gornja Bistrica, Hribar 1925
- Kerbavec Janez – posestnik, Gradec, Kristan 1920
- Kermel Jakob – tesar, Sp. Pirniče, Maček 1938
- Kersnik Anton – kmetijski posestnik in župan, Brdo pri Lukovici, 1920, posestnik 1935, SKS 1920, Jevtić 1935
- Keše Stanko – rudar, Loke, SLS 1920
- Kijurina dr. Branko – advokat, Stara Pazova, Maksimović 1935
- Kipa Štefan – posestnik, Jarenina, Maček 1935
- Kiraly Jože – posestnik, Gornji Lakoš pri Lendavi, LIB 1925
- Kirbiš Ivan – kmet, Prepolje 1920, posestnik, Prepolje na Dravskem polju 1931, posestnik in kmet, Sv. Marjeta na Dravskem polju 1935, posestnik, Prepolje 1938, SKS 1920, Živković 1931, Jevtić 1935, Maček 1938
- Kirhmajer Jakob – posestnik, Rateče, Ljotič 1935
- Kisovar Filip – bivši rudarski tajnik, Rogoza pri Mariboru 1920, posestnik 1925, Kristan 1920, SKS 1925
- Kisovec Karel – železniški uslužbenec, Ljubljana 1923, železničar 1925, Kisovec 1923, Möderndorfer 1925, Pastorek 1925
- Kitak Ivan – železniški uradnik, Rogatec, LIB 1920
- Kitek Josip – uradnik, Ljubljana, Kitek 1927
- Klar dr. Franc – zdravnik, Dolnja Lendava 1935, 1938, Jevtić 1935, Stojadinović 1938
- Klaus Alojzij – posestnik, Gorenja vas, Jevtić 1935
- Klavs Štefan – hišar, Mleščeva, Maček 1938
- Klavžar Karol – čevljar, Ješovec, Zagorski 1927
- Kleinšek Ivan – invalid, Radenci, Ravnik 1925
- Klekl Jožef – upokojeni župnik, Črenšovci 1920, narodni poslanec 1923, župnik 1925, narodni poslanec 1927, SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Klemenčič Josip – posestnik in šolski upravitelj, Pobrežje, Jevtić, 1935
- Klemenčič Lovro – žurnalist, Ljubljana, Makuc 1923
- Klinar Fortunat – privatni uradnik, Ribnica, NSS 1923
- Klinc Anton – kmetijski posestnik, Gorenje Polje 1920, posestnik, 1923, 1925, posestnik in župan 1927, 1931, SKS 1920, 1923, 1925, 1927, Živković 1931
- Klobasa Franc – trgovec, Podsreda, Zagorski 1927
- Klojčnik Franjo – rudniški zidar, Črna, Makuc 1925
- Kmetec Gregor – posestnik, Stražgonjca (Pragersko) 1925, poljski delavec, Šikole 1927, SKS 1925, Zagorski 1927
- Kmetič Leopold – posestnik, Črnomelj, Makuc 1925
- Kmetič Štefan – posestnik, Račje selo, Radić 1925
- Knez Jožef – kovač, Sr. Gameljne, Čobal 1925
- Kobal Franc – posestnik, Gabrje pri Tržišču, SLS 1920
- Koban Franc – kmet in svetnik kmetijske zbornice Celje, Sele (Zgornja Polskava), Stojadinović 1938
- Kocbek Franc – nadučitelj v pokoju, Gornji grad, LIB 1923
- Koce dr. Jure – pomožni tajnik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo, Ljubljana 1935, tajnik zbornice za trgovino, obrt in industrijo 1938, Jevtić 1935, Stojadinović 1938
- Kocjan Alojz – trgovec in posestnik, Stara vas, Maček 1938
- Kocmur Janez – upokojeni uradnik SUZORA, Ljubljana, Maček 1935
- Kočar Matija – posestnik, Skakovci 1920, kmet 1923, posestnik, 1931, Kühar 1920, SKS 1923, Živković 1931
- Kočner Anton – delavec, Sevnica, NSS 1920
- Koder Anton – notarski namestnik, Murska Sobota 1920, notar 1925, Kühar 1920, LIB 1925
- Kodrič Franc – posestnik in ključavničar, Mokronog, Maček 1938

- Kokalj Franc – posestnik in kovač, Vrhpolje pri Moravčah 1923, kovač 1925, SKS 1923, LIB 1925
- Kolar Andrej ml. – posestnik, Lesično, Jevtič 1935
- Kolarič Anton – predsednik občine, Središče ob Dravi, Maček, 1938
- Kolarič Josip – kmet, Jastrebec pri Središču, SKS 1920
- Kolenc Anton – kmet, Gornji Grad 1923, posestnik 1925, SKS 1923, LIB 1925
- Kolenc Franc – veleposestnik, Juvanje pri Ljubnem 1920, posestnik 1927, 1931, usnjar 1935, LIB 1920, 1927, Živković 1931, Jevtič 1935
- Koman Albin – posestnik, Vižmarje 1923, posestnik, kmet 1931, posestnik 1935, 1938, SKS 1923, Živković 1931, Jevtič 1935, Maček 1938
- Komar Ljudevit – učitelj, Ponikva, Jevtič 1935
- Komavli Valentin – uradnik, Strnišče 1923, Murska Sobota 1925, Celje 1927, Golouh 1923, Korun 1925, Petejan 1927
- Konec Pavel – posestnikov sin, Preloge, SKS 1925
- Kopač Josip – zasebni uradnik in begunec, Ljubljana 1920, uradnik delavske zbornice 1927, Kristan 1920, Likar 1927
- Kopač Leopold – šolski upravnik, Slovenj Gradec, Jevtič 1935
- Kopina Franjo – predsednik okrajne organizacije invalidov, Maribor, Stojadinović 1923
- Koprinar Emil – mizar, Litija, Ljotič 1935
- Korenčič Anton – železničar, Rakek, Likar 1927
- Koren Franc – pekovski mojster, Celje 1920 1923, pek 1925, Kristan 1920, Koren 1920, Korun 1925
- Koren Franjo – poslovodja, Ljubljana, Likar 1927
- Koren Miha – zlatar, Trbovlje 1920, bivši narodni poslanec, Petrovče 1923, Koren 1920, Stojadinović 1923
- Koren Peter – posestnik in veletrgovec, Črnomelj 1935, veletrgovec 1938, Maček 1935 1938
- Kores Martin – strojnik, Maribor, Maček 1938
- Korošec dr. Anton – minister, Maribor 1920, narodni poslanec, 1923, 1925, 1927, notranji minister, Ljubljana 1938, SLS 1920, 1923, 1925, 1927, Stojadinović 1938
- Korun dr. Milan – odvetnik, Ljubljana 1920, 1925, Kristan 1920, Korun 1925
- Koschier Anton – prokurist, Hrastnik 1925, oskrbnik 1927, Nemci 1925, 1927
- Koschier Franc – kovaški mojster, Celje, Nemci 1927
- Kosem Drago – tiskar, Ljubljana, Jevtič 1935
- Kosi Ignac – strokovnjak, Makole, Novačan 1923
- Kosmač inž. Matevž – inženir, Ljubljana, SKS 1923
- Kosser Otto – posestnik, Ormož, Nemci 1925
- Košir Anton – župan, član banskega sveta, Žiče, Živković 1931
- Košir Ciril – tovarniški delavec, Javornik, Žorga 1920
- Košir Jožef – posestnik, Gozd pri Tržiču, Kristan 1920
- Košmerlj Josip – posestnik, Retje, Prepeluh 1925
- Košnik Stano – uradnik, Kranj, Ljotič 1938
- Koštomaj Stanko A. – ekonomist, Maribor, Ljotič 1938
- Kotlovšek Ivan – delavec, Kranj, Maček 1935
- Kotnik Ignac – posestnik, Vitanje, Jevtič 1935
- Kotnik Zorko – šolski upravitelj, Rečica ob Savinji, Stojadinović 1938
- Kovačević Zvonimir – višji policijski nadzornik v pokoju, Zagreb, Maček 1935
- Kovačič Anton – posestnik, Selo, Živković 1931
- Kovač Karel – trgovec in posestnik in gostilničar, Stari trg pri Rakeku, LIB 1927
- Kovač Matija – krojaški mojster, Zagreb, Maček 1935
- Kovač Peter – posestnik in trgovec, Dol. Lendava, LIB 1923
- Kovač Tomislav – lekarnar in posestnik in predsednik občine, Štrigova, Jevtič 1935
- Kovič Karl – krojač, Moste, Ljotič 1935
- Kovše Ignac – delavec, Paka, Maček 1938
- Kozina Peter – tovarnar, Tržič, Županič 1923
- Kozin Jožef – posestnik, Ig, Prepeluh 1925
- Kragelj Franc – rudar, Krmelj, Makuc 1925
- Krajčić Laslo – natak, Zagreb, Zagorski 1927
- Krajgher dr. Alojzij – zobozdravnik, Ljubljana, Maček 1938
- Krajnc Franc – mali posestnik, Št. Ilj pri Mislinji 1925, posestnik 1938, Möderndorfer 1925, Maček 1938

- Krajnc Ivan – posestnik, Gradišče, Ravnik 1927
- Krajnc Martin – posestnik, Št. Jungert, SLS 1920
- Kranjek Ivan – kotlar, Maribor 1920, delavec 1927, Koren 1920, Petejan 1927
- Kralj Franc – tovarniški delavec, Koroška Bela, Živković 1931
- Kralj Štefan – kmet, Dolga brda pri Prevalju 1923, 1925, SKS 1923, Ravnik 1925
- Kramarič Anton – posestnik, Dragomlja vas pri Metliki, Prepeluh 1925
- Kramer dr. Albert – glavni urednik, Ljubljana 1920, novinar 1925, oblasti poslanec in direktor Jutra 1927, minister gradbeništva, Beograd 1931, senator, Ljubljana 1938, LIB 1920, 1925, 1927, Živković 1931, Maček 1938
- Krampač Štefan – posestnik, Gornja Bistrica, Hribar 1925
- Kraner Josip – posestnik, Selnica ob Dravi, Radić 1927
- Kranjc Davorin – posestnik in narodni poslanec, Sv. Jungert, SLS 1923
- Kranjc Franc – posestnik, Kicar pri Ptuju, Stojadinović 1938
- Kranjc Ivan – skupinovodja, Tezno, Ljotić 1938
- Kranjc Marko – tajnik, Maribor 1925, tajnik Jugoslovanske radikalne zajednice 1938, SLS 1925, Stojadinović 1938
- Kranjec Mihael – pisatelj, Velika Polana, Maček 1938
- Krašovec Ivan – posestnik, Hribarjevo pri Velikih Blokah 1923, mali posestnik 1925, Kisovec 1923, Čobal 1925
- Kregar Avgust – čevljar, Moste, Ljubljana, Pastorek 1925
- Kregar Ivan – pasar in hišni posestnik, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Krejči Anton – posestnik in tovarniški ravnatelj, Ruše 1931, posestnik in ravnatelj industrije 1935, Živković 1931, Jevtić 1935
- Krek dr. Miha – minister, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Krelj Franc – posestnik, Virje pri Medvodah, Kristan 1920
- Kremžar Franc – urednik, Ljubljana 1923, 1925, 1927, SLS 1923, 1925, 1927
- Krepek Anton – tajnik, Maribor, SLS 1920
- Kresal Josip – posestnik, Kal, Murn 1925
- Kreszlin Jožef – posestnik, Izakovci pri Beltincih, Hribar 1925
- Krevs Albin – trgovec in predsednik občine, Velike Brusnice, Jevtić 1935
- Kristan Anton – ravnatelj in posestnik, Sp. Šiška – Ljubljana, Kristan 1920
- Kristan Etbin – pisatelj, Ljubljana, Kristan 1920
- Kristan Franc – posestnik, Selo, SKS 1923
- Kristan Franjo – čevljar, Ljubljana, Ljotić 1935
- Krištof Franjo – železničar, Zg. Polskava, Golouh 1923
- Krivic dr. Rudolf – odvetniški kandidat, Ljubljana, NSS 1920
- Križanič Nikolaj – posestnik in župan, Kot, Živković 1931
- Križnar Anton – gostilničar in trgovec, Stražišče, LIB 1927
- Križnar Tomaž – kmet, Okroglo, Maček 1938
- Krois Ferdo – čevljar, Pobrežje, Stojadinović 1923
- Kronovšek Alojz – lesni trgovec, Braslovče, SLS 1927
- Kropej Franc – rudar, Cmereška gorca, Petejan 1927
- Krulej Ernest – posestnik in odvetnik, Sevnica 1925, župan in posestnik in gostilničar 1931, posestnik in obrtnik 1935, Ravnik 1925, Živković 1931, Jevtić 1935
- Krušič Ivan – rudniški ključavničar, Trbovlje 1920, strugar 1923, 1927, Kristan 1920, Koren 1923, Petejan 1927
- Kržič Franc – zidar, Ljubljana, Maček 1938
- Kržišnik Vinko – tovarniški delavec, Jesenice, Ljotić 1938
- Kugovnik Jurij – posestnik, kovač, Prevalje 1923, posestnik 1925, župan, banski svetnik 1938, SLS 1923, 1925, Stojadinović 1938
- Kuhar Aleksander – rudar, Trbovlje, Möderndorfer 1925
- Kuhar Ivan – posestnik, Tešanovci, Maček 1935
- Kuhar Josip – posestnik, Tešanovci, Hartner 1925
- Kuhar Štefan – posestnik, Markišavci pri Murski Soboti 1920, 1923, Kuhar 1920, LIB 1923
- Kukovec dr. Vekoslav – minister za socialno politiko, Beograd, 1920, minister na razpolago, Maribor 1923, minister vpokoju in odvetnik, Maribor 1935, odvetnik 1938, LIB 1920, 1923, Maček 1935, 1938

- Kulovec dr. Franc – profesor, Ljubljana 1920, profesor in tajnik 1923, profesor 1925, narodni poslanec 1927, senator 1938, SLS 1920, 1923, 1925, 1927, Stojadinović 1938
- Kumar Jožef – mlinar, Trebija, Ljotić 1938
- Kumin Janez – posestnik, Črnomlanci, Hartner 1925
- Kunčič Anton ml. – posestnik in ekonom, Ptujška gora, Maček 1938
- Kunej Josip – posestnik, Rogatec, Radić 1925
- Kuralt Vinko – tovarniški delavec, Žabnica, Maček 1938
- Kuršič Ivan – strugar, Loka pri Zidanem mostu, Korun 1925
- Kuster Avgust – ravnatelj, Pristava pri Trziču 1935, Ljotić 1935
- Kušar Jakob – kmetijski posestnik, Notranje Gorice 1920, posestnik 1923, 1925, 1927, 1931, SKS 1920, 1923, 1925, LIB 1927, Živković 1931
- Kušer Josip – posestnik in lesni trgovec, Vitanje, Maček 1938
- Kužnik Anton – posestnik, Trebnje, Murn 1925
- Kužnik Ivan – železničar v pokoju, Vrhovo, Makuc 1925
- Kužnik Josip – sin posestnika, Trebnje, Murn 1925
- Kvas Martin – kmet, Bože, Petejan 1927
- Kveder Karl – ravnatelj meščanske šole, Ptuj, LIB 1920
- Lacko Jožef – posestnik, Nova Vas, Maček 1938
- Lah Joško – posestnik in trgovec, Osluševci – Ptuj, LIB 1927
- Lahovnik Franc – industrijalec, Prevalje, Jevtić 1935
- Lah Štefan – pekovski pomočnik, Celje, Möderndorfer 1927
- Lajovic Franc – predsednik občine, Litija, Jevtić 1935
- Lamper Štefan – posestnik, Sevnica, SKS 1925
- Lampret Anton – posestnik, Muljava, SLS 1920
- Lapajne Dragotin – posestnik, Žiri, LIB 1925
- Lavrič Ivan – posestnik, Travnik pri Loškem Potoku, SKS 1923
- Lavrič dr. Jože – tajnik kmetijske zbornice, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Lavtižar Jože – posestnik in trgovec in predsednik občine, Kranjska Gora, Jevtić 1935
- Lebar Jožef – posestnik, Gornja Bistrica, Hribar 1925
- Lemež dr. Milan – komisar, Ljubljana 1920, odvetnik 1927, Koren 1920, Lemež 1920, Žorga 1920, Gustinčič 1927, Lemež 1927, Möderndorfer 1927
- Lenarčič Josip – veleposestnik, Verd, Županić 1923
- Lenarčič inž. Milan – industrijalec, Ribnica na Pohorju, Jevtić 1935
- Lenarčič Stanko – župan, Nova vas–Rakek 1925, trgovec in posestnik 1935, SKS 1925, Jevtić 1935
- Lenard dr. Leopold – duhovnik in pisatelj, Beograd, Stojadinović 1923
- Lenart Josip – okrajni sodnik, Maribor, NSS 1920
- Lesjak Alojzij – delavec, Mrzla Luža pri Veliki Loki, Prepeluh 1925
- Lesjak Jurij – župan, Slivnica pri Celju, Živković 1931
- Lesko(v)šek Alojzij – tajnik strokovne komisije, Celje 1920, strokovni tajnik 1923, 1927, Kristan 1920, Koren 1923, Möderndorfer 1927
- Leskošek Franc – uradnik, Ljubljana, Maček 1938
- Leskovar dr. Josip – odvetnik, Maribor, SLS 1920
- Leskovec Franc – usnjar, Radeče, Čobal 1925
- Leskovšek Josip – rudar, Mežica, LIB 1927
- Lesničar Janko – ravnatelj, Celje, LIB 1925
- Lešnik Alojz – posestnik, župan, Rečica, Maček 1938
- Lešnik Karl – posestnik, Vojnik, Koren 1923
- Letnik Josip – oskrbnik rudarske bolnice, Trbovlje, NSS 1923
- Lever Anton – posestnik, Letuš, Radić 1923
- Ličen Alfonz – kurjač državne železnice, Kočevje, NSS 1923
- Likar Josip – župan, Kostanjevica, Stojadinović 1938
- Likar Slavko – koncipist, Ljubljana, Kristan 1920
- Likar Stanko – koncipist, Ljubljana 1920, tajnik okrožnega urada za zavarovanje delavcev 1927, Kristan 1920, Likar 1927
- Linger Drago – kmet, Ruše, SKS 1923
- Lipold dr. Franjo – odvetnik, Maribor, LIB 1925
- Lipold Ivan – posestnik, Mozirje, LIB 1923
- Lipovšek Anton – kmet, Grušova – Pesnica, SKS 1920

- Litrop Štefan – posestnik in predsednik občine, Turnišče, Jevtič 1935
- Lobnigg August – posestnik, Radvanje, Nemci 1927
- Logar Peter – strojnik, Mežica, Koren 1923
- Lončar dr. Dragotin – gimnazijski ravnatelj v pokoju, Ljubljana, Maček 1938
- Lončar Ivan – posestnik, župan, Tržič 1927, posestnik 1931, hotelir 1935, LIB 1927, Živković 1931, Jevtič 1935
- Lorber Rudolf – posestnik, predsednik občine, Žalec 1935, Jevtič 1935
- Loštrk Jakob – čevljar, Žiri, Deržič 1925
- Lovrač Janez – posestnik, Moravče, SKS 1925
- Lovrenčič dr. Ivan – odvetnik, Ljubljana, Jevtič 1935
- Lovšin Anton – notar, predsednik občine, Kočevje 1935, Jevtič 1935
- Lovšin Evgen – ravnatelj, Ljubljana 1931, industrijalec 1935, Živković 1931, Jevtič 1935
- Lovšin Ivan – kavarnar, Ribnica, NSS 1920
- Lubienski Stanislav – posestnik in oskrbnik, Jarenina 1935, oskrbnik posestva 1938, Maček 1935, 1938
- Luc (Lutz) Alojz – delavec, Studenci, Radič 1923, Radič 1925
- Lukačič Avguštin – šef postaje in posestnik, Maribor, Jevtič 1935
- Lukas Johann – posestnik, Marenberg, Nemci 1927
- Lukman Matej – posestnik, Jeruzalem, SKS 1925
- Lušin Anton – trgovec, Ljubljana, SKS 1923
- Luzar Ivan – tesar in posestnik, Kandija, Deržič 1925
- Magdič Drago – posestnik, Ruše, Maček 1938
- Mahen Anton – kmet, Trnovlje pri Celju, Novačan 1923
- Majcen Fran – strokovni učitelj, Ljubljana, LIB 1925
- Majcen Ivan – kmetijski posestnik in župan, Šentjanž 1920, mesar in posestnik 1931, posestnik, mesar 1935, SKS 1920, Živković 1931, Jevtič 1935
- Majcen dr. Josip – zdravnik, Maribor, NSS 1920
- Majdič Pavel – žagar, Kamnik, NSS 1923
- Majerhold Anton – posestnik in gostilničar, Šentjanž – Rečica ob Savinji, Marković 1925
- Majeršič Ivan – župan in banski svetnik, Tržič, Stojadinović 1938
- Makar Dako (Danijel) – posestnik, Metlika 1923, posestnik in hotelir, Metlika 1931, 1935, SKS 1923, Živković 1931, Jevtič 1935
- Makuc Ivan – železniški uradnik, Ljubljana 1923, 1925, Makuc 1923, Perič 1923, Makuc 1925
- Malavašič Vencel – dimnikar, Vrhnika 1920, 1925, Kristan 1920, Pastorek 1925
- Malešič Ivan – trgovec, Metlika 1935, 1938, Jevtič 1935, Maček 1938
- Malgaj Anton – viničar, Zibika 1923, 1931, LIB 1923, Živković 1931
- Malin Josip – livar, Ljubljana, Ljotič 1938
- Malnarič Anton – posestnik, Semič, Maček 1935
- Malnerič dr. Ignacij – odvetnik, Črnomelj, Županič 1923
- Malnič Fran – advokat, Brdo, Ljotič 1938
- Mandl Karl – kovaški mojster, Apače, Nemci 1927
- Marčič Franc – posestnik in župan, Slovenj Gradec 1923, posestnik in lesni trgovec 1935, NSS 1923, Ljotič 1935
- Marinček Anton – kand. jur., Cerklje 1920, uradnik delavske zbornice, Ljubljana 1938, SLS 1920, Maček 1938
- Marinšek Ivan – posestnik, Stranice, SKS 1925
- Marjanović Miloje S. – trgovec, Beograd, Maksimović 1935
- Marjašič Ivan – kurjač, Ljubljana, Makuc 1925
- Markez Valentin – upravnik pri Kranjski industrijski družbi in župan, Jesenice, Stojadinović 1938
- Markič Marko – delavec, Dolsko pri Ljubljani, Žorga 1920
- Marković dr. Boža – profesor, Beograd, Marković 1925
- Marković Milorad – ekonom, Zemun, Maksimović 1935
- Marocutti dr. Camilo – zdravnik, Št. Ilj, Nemci 1927
- Marolt Jože – vodni inštalater, Bled, NSS 1923
- Maroša Josip – delavec, Ljutomer, Zagorski 1925
- Martinec Anton – posestnik, Satahovci–Murska Sobota, Maček 1935
- Martinec Koloman – posestnik, Satahovci–Murska Sobota, Maček 1938

- Martinšek Andrej – rudar,
Preloge–Velenje 1923, 1925, 1927, Koren
1923, Möderndorfer 1925, Gustinčič 1927
- Martinšek Ivan – posestnik, Vrhovo
pri Zidanem mostu 1920, 1923, kmet
1925, posestnik 1927, Koren 1920, Makuc
1923, 1925, Gustinčič 1927
- Marušič dr. Drago – odvetnik, Ljubljana
1927, minister za socialno politiko
in zdravje, Beograd 1935, SKS 1927,
Jevtić 1935
- Mašič Pavle – železniški uradnik, Ljubljana,
Stojadinović 1938
- Matičič Ivan – tipograf, Ljubljana, Ljotič
1935
- Matko Davorin – šolski upravitelj v pokoju,
Novo mesto, Živković 1931
- Matko Josip – posestnik in predsednik
občine, Gotna vas 1935, posestnik 1938,
Jevtić 1935, Maček 1938
- Mauček Ivan – posestnik, Srednja Bistrica,
Hribar 1925
- Maurin Petar – posestnik, Jelenja vas 1935,
Jerneja vas 1938, Ljotič 1935, 1938
- Mayerhofer Rudolf – posestnik, Sladki Vrh,
Nemci 1925
- Mazek dr. Ivan – odvetnik, Litija, Ljotič 1938
- Mazelle Julij – posestnik, Gradac, Jevtić 1935
- Meden Anton – posestnik, Begunje
pri Cerknici 1923, 1925, SKS 1923, 1925
- Medik Franjo – delavec, Pobrežje, Ljotič
1938
- Medved Franc – rudar, Hrastnik, Makuc 1925
- Medved Viktor – uradnik, Kočevje, Deržič
1925
- Mejak dr. Ervin – advokat, Slovenske
Konjice, Živković 1931
- Mergole Vinko – posestnik, Štrit pri Bučki –
Škocjan na Dolenjskem, LIB 1923
- Mermolja Ivan – kmet, Pesniški dvor 1920,
1923, posestnik, Št. Ilj 1925, kmet in bivši
narodni poslanec 1931, SKS 1920, 1923,
1925, Živković 1931
- Meršek Karel – posestnik, Ravnik
pri Cerknici 1920, 1925, Kristan 1920,
Čobal 1925
- Meršol Simon – inšpektor finančne kontrole
v pokoju, Novo mesto, 1923, inšpektor
1925, NSS 1923, Deržič 1925
- Mesarič Štefan – kmet in posestnik,
Pleškovec, Štrbenac 1925
- Mesec Jože – posestnik in sodni uradnik, Vič,
Jevtić 1935
- Mesojedec Franc – posestnik,
Praprotna vas–Radeče, Maček 1938
- Mevec Franc – čevljar, Dolenje Jezero,
Maček 1938
- Miglitsch Ludwig – podjetnik, Rogaška
Slatina, Nemci 1927
- Mihalj Anton – davčni uradnik, Krško,
NSS 1923
- Mihelčič Alojzij – ravnatelj Vzajemne
zavarovalnice, Celje, Stojadinović 1938
- Mihelič Ivan – posestnik in trgovec,
Stari trg–Črnomelj, SLS 1925
- Mihevc Ignac – tajnik kovinarjev, Ljubljana
1920, uradnik 1923, namesčenec plinarne
1927, Kristan 1920, Makuc 1923,
Likar 1927
- Mikec Franjo – upokojenec, Maribor,
Jevtić 1935
- Mikec Mijo – kmet in posestnik,
D. Kraljevac, Štrbenac 1925
- Mikeln Mirko – hišnik, Prevalje, SLS 1927
- Miklošič Ludvik – vlakodjca, Ljubljana,
Likar 1927
- Mikola Janez – posestnik, Brezovci, Hartner
1925
- Mikša Franc – lončar, Ptuj, Novačan 1923
- Mikša Franjo – obrtnik, Križovljane,
Štrbenac 1925
- Mikša Ivan – kmet, Prvenci, LIB 1927
- Mikuletič Bernard (Bernhard) – sodni
kanclist, Ptuj 1920, vodja zemljiške knjige,
Celje 1927, NSS 1920, Ravnik 1927
- Milavec dr. Anton – uradnik Zadrुžne zveze,
Ljubljana, SLS 1927
- Miler Evgenij – major, Stražnji vrh, Županič
1923
- Mir Andrej – viničar, Hermanci,
Maček 1938
- Mlakar Anton – posestnik, Podova, Zagorski
1927
- Mlakar Janko – železničar, Studenci,
Maribor, SLS 1927
- Mlakar Valentin – rudniški strojnik, Toplice
pri Zagorju 1920, Zagorje 1923, 1925,
Žorga 1920, Makuc 1923, Murn 1925
- Mlinarič Ludovik – posestnik, Orehovci,
Hartner 1925
- Mlinarič Matija – posestnik, Lipovci, Hribar
1925
- Mlinar Ivan – uradnik okrožnega zavoda
za zavarovanje delavcev, Ljubljana 1927,
1938, Kitek 1927, Maček 1938
- Močnik Andrej – tipograf, Maribor, Korun
1925
- Močnik Ivan – mizar, Maribor, Makuc 1925

- Möderndorfer Vinko – učitelj, Mežica 1925, bivši učitelj 1927, Möderndorfer 1925, 1927
- Modic David – sodni oficijal, Celje, NSS 1920
- Mohorič Ivan – pristav trgovinske in obrtne zbornice, Ljubljana 1920, tajnik trgovske in obrtne zbornice 1925, generalni tajnik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo 1931, bivši minister in generalni tajnik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo 1935, LIB 1920, 1925, Živković 1931, Jevtič 1935
- Mohorič dr. Jakob – odvetnik, Ljubljana 1925, 1927, 1938, SLS 1925, 1927, Maček 1938
- Mohorko Jožef – nadzornik in postajni načelnik, Maribor, NSS 1923
- Molan Ivan – posestnik, Bojsno–Brežice, Korun 1925
- Moretti Josip – uradnik, Sava, Pastorek 1925
- Mozer dr. Franc – živinozdravnik, Kozje, Jevtič 1935
- Mrak dr. Anton – komisar, Ljubljana, Kristan 1920
- Mravljak Franc – profesor, Celje 1920, 1923, LIB 1920, 1923
- Mravljak Peter – posestnik, Vuhred 1920 1923, 1927, LIB 1920, 1923, 1927
- Mravljak Viktor – kmečki sin, Sv. Primož – Pohorje 1935, 1938, Jevtič 1935, Maček 1938
- Mravlje Milan – abs. geodet, Log pri Brezovici 1920, geometer Ljubljana 1925, geometer in posestnik, Ljubljana 1931, geometer 1935, 1938, Koren 1920, Žorga 1920, SKS 1925, Živković 1931, Jevtič 1935, Maček 1938
- Mršek Karel – kmet, Nova vas–Rakek, Kisovec 1923
- Mühleisen dr. Lothar – odvetnik, Maribor 1925, 1927, Nemci 1925, 1927
- Muhvič Rudolf – posestnik in trgovec in predsednik občine, Petišovci 1935, trgovec 1938, Jevtič 1935, Maček 1938
- Müller dr. Ferdo – odvetnik, Maribor 1925, 1927, LIB 1925, Ravnik 1927
- Müller Karel – posestnik, Črnomelj 1920, trgovec in posestnik, 1923, trgovec 1925, posestnik in trgovec in predsednik občine, 1935, LIB 1920, 1923, 1925, Jevtič 1935
- Muren Hinko – aspirant južne železnice, Vižmarje, Županič 1923
- Murković Tomaž – kmet, Zavrč, Ravnik 1925
- Murn Filip – rudar, Trbovlje, Maček 1938
- Murn (Muren) Josip – posestnik, Kandija 1923, 1925, Novačan 1923, Murn 1925
- Murn Rudolf – trgovec, Novo mesto, Maček 1938
- Muršič Franc – posestnik, Velika Zimica, Zagorski 1925
- Muster dr. Josip – zdravnik, Ljubljana, Ljotič 1935
- Mušič Mihael – župan, Dragatuš, Kisovec 1923
- Nahtigal Jože – ključavničar južne železnice, Maribor 1920, železničar, Studenci 1923, Koren 1920, Stojadinović 1923
- Napotnik Matija – kmet in posestnik, Tepanjski Vrh, Stojadinović 1938
- Napret Anton – posestnik, Trbovlje, Makuc 1925
- Nardin Mirko – trgovec, Ljubljana, Maksimovič 1935
- Natlačen Ivan – usnjarski mojster, Ljubno, Golouh 1923
- Natlačen dr. Marko – odvetnik, Ljubljana, SLS 1925
- Nejedly Franc J. – kmet, Prelasko, Maček 1938
- Nemanič Janez – zasebnik, Čurile–Metlika, Maček 1935
- Nemanič Josip – posestnik, Želebej–Metlika 1920, 1923, 1925, posestnik in župan 1938, SLS 1920, 1923, 1925, Stojadinović 1938
- Nemčič Matija – trgovec, Križevci, SLS 1923
- Nemec Ivan – kovač, Št. Pavel pri Preboldu 1925, 1927, Makuc 1925, Möderndorfer 1927
- Nemec Jakob – kmet, Okoslavci pri Ljutomeru 1920, 1923, posestnik, Dragotinci 1925, SKS 1920, 1923, 1925
- Nemec Karl – natakar, Ljubljana, Maksimovič 1935
- Neuhold Conrad – hotelir, Slovenska Bistrica, Nemci 1927
- Neuner dr. Wilhelm – okrajni sodnik, Bačka Palanka 1923, Nemci 1923
- Noč Martin – posestnik in delavec, Koroška Bela, Pastorek 1925
- Novačan dr. Anton – pisatelj, Celje 1923, Maribor 1927, konzul Kraljevine Jugoslavije, Celovec 1935, Novačan 1923, Radič 1927, Jevtič 1935
- Novak Alojzij – uradnik, Ljubljana, Maksimovič 1935
- Novak Anton – posestnik, Njivice – Radeče, Maček 1935

- Novak Anton – župan, Šoštanj, Stojadinović 1938
- Novak Ignac – viničar, Polica, Maček 1938
- Novak Ivan – čevljar, Tacen, Maček 1938
- Novak Ivan – rudar, Loka–Trbovlje, Marković 1925
- Novak Karol – posestnik, Zajesovnik, Jevtić 1935
- Novak Lavoslav – publicist, Maribor, Maček 1938
- Novak Nande – posestnik, župan, Vrhpolje, Stojadinović 1938
- Novak Viktor – posestnik, Vnanje Gorice, Prepeluh 1925
- Obal Franc – posestnik, Renkovci, Kūhar 1920
- Oberstar (Oberster) Ferdinand – posestnik, Nova gora–Črmošnjice 1923, mali posestnik 1925, Kisovec 1923, Čobal 1925
- Oberstar Josip – posestnik, Sodražica 1923, posestnik in trgovec 1927, LIB 1923, 1927
- Oblak Lovro – posestnik, Trata pri Poljanah, LIB 1920
- Obreza Ivan – posestnik, Dobreljevo–Zagorje, Maček 1938
- Očič Matija – poljedelec, Zagreb, Maček 1935
- Odić dr. Ante – odvetnik, Čakovec 1927, 1935, Radić 1927, Maček 1935
- Ogorevc Karol – usnjar, Pišce, Petejan 1927
- Ogrič Filip – zobotehnik, Novo mesto, SKS 1923
- Ogrinc Rudolf – strojni nadzornik, Pragersko, Jevtić 1935
- Ogrin Ivan – stavbenik in posestnik, Ljubljana, SLS 1920
- Ogrizek dr. Anton – odvetnik, Celje 1920 1927, 1938, SLS 1920, 1927, Stojadinović 1938
- Olajoš Šandro – odvetnik, Murska Sobota, Kūhar 1920
- Olip Pavel – posestnik, Lesce, Maček 1938
- Omerzu Daniel – posestnik, Slovenska Bistrica, Maček 1938
- Omladič Josip – kmet in župan, Braslovče, LIB 1927
- Omladič Matevž – posestnik, Šmartno ob Paki, Korun 1925
- Osiander Ernst – posestnik, Tolsti vrh–Ravne na Koroškem 1925, veleposestnik, Javornik–Ravne na Koroškem 1927, Nemci 1925, 1927
- Osojnik Alojz – rudarski obratovodja, Rogatec, Ravnik 1927
- Osterc Rajko – tapetnik, Ljubljana, Makuc 1925
- Ošlay Josip – občinski tajnik, Dol. Lendava, Živković 1931
- Padar Franc – nameščenc, Trzič, Makuc 1923
- Pahernik ing. Franjo – posestnik, Zg. Tuhinj, Živković 1931
- Pajk Ivan – rudar, Loka–Trbovlje, NSS 1923
- Palež Franjo – posestnik, Ljubno, Maček 1935
- Pančur Franc – posestnik, Zg. Tuhinj 1925 1931, LIB 1925, Živković 1931
- Pangeršič Ivan – delavec, Zalog, Maček 1938
- Panjan Janez – posestnik, Čudno selo pri Črnomlju 1920, 1923, 1925, Žorga 1920, Makuc 1923, Murn 1925
- Papež Franjo – posestnik, Ljubno, Maček 1938
- Partl Andrej – posestnik, Gerlinci–Cankova, Zagorski 1925
- Pastorek Josip – knjigovez, Ljubljana 1923, knjigoveški pomočnik, 1925, knjigovez, Kranj 1927, Kisovec 1923, Möderndorfer 1925, Pastorek 1925, Likar 1927
- Paternuš Valentin – mesar, Dravograd, Stojadinović 1938
- Pavčić Pavel – tesarski mojster in posestnik, Moste–Ljubljana, 1931, tesarski mojster 1938, Živković 1931, Maček 1938
- Pavlič Alojzij – profesor in veroučitelj, Celje 1931, profesor v pokoju 1935, Živković 1931, Maček 1935
- Pavlič Ivan – kmet, Armeško–Senovo, Novačan 1923
- Pavlin inž. Josip – pooblaščen gradbeni inženir, Ljubljana, Jevtić 1935
- Pavlovič Nemanja – uradnik in novinar, Beograd, Ravnik 1927
- Pečenko Fran – postajni odpravnik, Mirna peč pri Novem mestu, NSS 1920
- Pečnik Franc – posestnik, Bizeljsko, LIB 1925
- Pečovnik dr. Adolf – profesor, Maribor 1925, prosvetni uradnik, 1927, Marković 1925, Ravnik 1927
- Pegan dr. Vladislav – odvetnik in posestnik, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Peharnik inž. Franjo – gozdarski strokovnjak, Vuhred, SKS 1920
- Pelc Vekoslav – trgovec in posestnik, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Pencelj Franc – kovač, Retje pri Trbovljah, Möderndorfer 1927

- Pentek Karel – posestnik, Polana, Hartner 1925
- Perdan Franc – kurjač južne železnice, Ljubljana, Žorga 1920
- Perhinek Drago – postajni odpravnik, Novo mesto, NSS 1923
- Perič dr. Ljudevit – odvetniški kandidat, Ljubljana 1920, odvetnik 1923, 1925, Kristan 1920, Perič 1923, 1925
- Perić Todor S. – trgovec, Beograd, Maksimović 1935
- Perko Vencelj – delavec, Slov. Javornik, Maček 1938
- Perkovič Anton – župan in oblastni poslanec, Sv. Florjan–Rogaška Slatina, LIB 1927
- Pestotnik dr. Pavel – profesor, Ljubljana, LIB 1920
- Petan Viktor – posestnik in trgovec, Brežice, Ravnik 1925
- Petejan Josip – uradnik, Maribor 1925, 1927, uradnik OUZ 1938, Korun 1925, Petejan 1927, Maček 1938
- Petek Franjo – posestnik, Cvetkovci, Živković 1931
- Petek Fric – invalid, Cvetkovci, Ravnik 1925
- Petek Milan – slikar, Slovenska Bistrica, Nemci 1923
- Petelinšek Franc – kolar, Oplotnica 1920, kolar in posestnik, 1923, posestnik 1925, kolar in posestnik 1927, LIB 1920, 1923, 1925, 1927
- Peterca Franc – posestnik, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Peterka Ivan – trgovski pomočnik, Murska Sobota, Kūhar 1920
- Peterlin dr. Viktor – profesor, Ljubljana, NSS 1920
- Peterman Alojzij – posestnik, Kranjska Gora, Šušteršič 1923
- Peternel Janez – posestnik, Vincarje–Škofja Loka, Maček 1938
- Petovar Lovro – posestnik, Ivanjkovci 1923, posestnik in oblastni poslanec 1927, poštar v pokoju 1931, posestnik 1935, LIB 1923, 1927, Živković 1931, Jevtić 1935
- Petrič Alojz – priužitkar, Lom, Ljotić 1938
- Petrič dr. Franc – abs. jur., Ljubljana, Kristan 1920
- Petrovčič Jurij – župan, Vič 1927, posestnik in župan 1931, Likar 1927, Živković 1931
- Petrovič Jožef – posestnik, Medribnik, Ljotić 1938
- Petrovič Jožef – voznik, Ptuj, Radić 1923
- Petrovič Nikolaj – mizar, Hudina pri Ptuju, Koren 1920
- Petrovič Zvonimir – koncipient, Dolnja Lendava, Petejan 1927
- Petrovič Božidar – ekonom, Beograd, Maksimović 1935
- Petrovič Jovan G. – upokojenec, Beograd, Maksimović 1935
- Petrovič Lazar – trgovec, Beograd, Maksimović 1935
- Petrovič Ljubomir – upokojenec, Beograd, Maksimović 1935
- Petrovič Milutin A. – bivši predsednik občine, Beograd, Maksimović 1935
- Pevce Franc – posestnik, Pristava, Ljotić 1935
- Pevce Friderik – rudar, Škale, Möderndorfer 1925
- Pevce Ignac – posestnik in župan, Št. Vid pri Stični, Stojadinović 1938
- Pevce Jurij – posestnik, Sp. Lože, Radić 1923
- Pevce Miroslav – rudar, Škale, Möderndorfer 1927
- Pevce Rudolf – trgovec, Ormož, Maček 1935
- Pezdir Peter – posestnik, Krasinec, Jevtić 1935
- Pfeifer Joško – župan, Krško, LIB 1925
- Pičinin Alfred – železniški uslužbenec, Radeče 1920, mali posestnik in železniški poduradnik 1923, Kristan 1920, Kisovec 1923
- Pikl Franc – kmet, Gotovlje 1923, posestnik in gostilničar 1931, SKS 1923, Živković 1931
- Pintarič (Pinterič) Franc – posestnik, Rigonce 1927, posestnik in župan 1931, Radić 1927, Živković 1931
- Pintarič Juraj – obrtnik, Vučetinec–Sv. Juraj na Bregu, Štrbenac 1925
- Pintarič Štefan – posestnik, Šafarsko–Razkrižje 1925, 1935, Radić 1925, Maček 1935
- Pintar Josip – železničarski skladiščnik, Kranjska gora 1920, železničar, Jesenice 1923, Kristan 1920, Kisovec 1923
- Pipan Ivan – kmetijski posestnik, Vižmarje, SKS 1920
- Pirc Franc – posestnik, Rakek, Ljotić 1935
- Pirc Josip – računski svetnik in hišni posestnik, Ljubljana, SLS 1923
- Pirich Pavel – usnjar, Ptuj 1923, tovarnar 1927, Nemci 1923, 1927
- Pirkmajer dr. Otmar – bivši pomočnik bana, Ljubljana, Maček 1938

- Pirnar Josip – sedlar, Brod pri Novem mestu, Žorga 1920
- Pirnat Anton – posestniški sin, Brod, Gustinčič 1927
- Pirš Blaž – čevljar, Maribor 1925, čevljar in posestnik 1927, Zagorski 1925, 1927
- Pirš Franjo – železničar, Maribor, Ravnik 1927
- Pišek Franc – kmet in župan, Orehova vas, SLS 1920
- Pišek Josip – posestnik, Medlog pri Celju 1920, 1925, SLS 1920, 1925
- Pivar Štefan – posestnik, Bratonci pri Beltincih, Kūhar 1920
- Pivko dr. Ljudevit – profesor, Maribor 1920, 1925, 1927, profesor v pokoju 1931, LIB 1920, 1925, 1927, Živković 1931
- Plankar Martin – strojnik, Celje, Korun 1925
- Plaskan Franc – posestnik, Orla vas, Jevtić 1935
- Plemelj Slavko – posestnik in tržni nadzornik, Ljubljana, Županič 1923
- Plemenitaš Vinko – posestnik, Rogaška Slatina, Maček 1935
- Pleskovič Rudolf – učitelj, Trbovlje, Jevtić 1935
- Ploj Tone – posestnik in župan, Marija Snežna, Maček 1938
- Plut Martin – posestnik, Gornja Lokvica, Jevtić 1935
- Počivalšek Jožef – posestnikov sin, Imeno, SLS 1923
- Počivavšek Gvidon – gostilničar, Trbovlje, Jevtić 1935
- Podbevšek Ferdinand – kovač, Ljubljana, NSS 1920
- Podgoršek Andrej – posestnik, Skaručna, Ljotič 1935
- Podgoršek Janez – mizar, Breg pri Ptuj, Golouh 1923
- Podlesnik Anton – posestnik, Ribnica na Pohorju, LIB 1925
- Podlipnik Franc – delavec, Tržič, Makuc 1925
- Podlogar Rudolf – posestnik, Hrib, Maček 1938
- Podpečak Maks – posestnikov sin, Ljubno, Maček 1938
- Podpečan Anton – posestnik, Ljubno 1920, 1923, 1927, Kristan 1920, Golouh 1923, Radić 1927
- Podržan Vinko – livar, Muta, Golouh 1923
- Podvinski Franc – posestnik, Blatno, Ljotič 1935
- Pogačnik Kajetan – posestnik in uradnik v pokoju, Kamnik, LIB 1927
- Polanc Anton – posestnik in župan, Radeče, Živković 1931
- Polanc Josip – rudar, Velenje, Möderndorfer 1927
- Polanšek Štefan – čevljar, Turnišče, Maček 1938
- Polanšek Jakob – posestnik, Konjski vrh pri Lučah, Novačan 1923
- Polegek Anton – posestnik, Prelog, Maček 1938
- Poljanc Franc – posestnik, Gabrovščica, Maček 1938
- Poljanec Ljudevit – župan in oblastni poslanec, Cogetinci, Sv. Anton v Slov. Goricah 1927, župan 1938, SLS 1927, Stojadinović 1938
- Polovič Ivan – dimnikarski mojster, Kostanjevica 1923, posestnik, 1938, LIB 1923, Maček 1938
- Polše Anton – cementar, Maribor, Koren 1920
- Pondelak Martin – železničar, Stara vas–Videm ob Savi, Möderndorfer 1925
- Pondeljak Pavel – obrtnik, Vič pri Dravogradu, Radić 1925
- Ponikvar Feliks – posestnik, Cegelnica pri Žužemberku, Murn 1925
- Poreber Martin – posestnik, Semič, Murn 1925
- Posavec Andro – lekarnar, Celje, Ravnik 1927
- Posovec Josip – mizar, Ljubljana, Makuc 1923
- Possek Franc – posestnik, grad Pogled 1923, 1925, graščak, Loče pri Poljčanah 1927, Nemci 1923, 1925, 1927
- Poštrak Franc – strojevodja, Maribor, Kristan 1920
- Potočnik Jakob – invalid, Maribor, Zagorski 1927
- Potočnik Matija – posestnik, Frankolovo, Radić 1925
- Potokar dr. Ivo – advokat, Kamnik, Živković 1931
- Potonik Anton – posestnik, Fram, Ravnik 1925
- Potzinger dr. Leopold – župnik, Apače, Ravnik 1925
- Povše Alojzij – posestnik, Dol. Podboršt, Maček 1938
- Poznič Josip – posestnik, Gradišče pri Lukovici, SLS 1920

- Prah Jurij – kmet, Zbelovo pri Ločah 1923, posestnik, Loče 1927, SKS 1923, Radić 1927
- Prah Karel – pletar, Sodražica, Ljotić 1938
- Prašnikar Josip – uradni sluga, Višnja Gora, Kisovec 1923
- Pregel Leopold – delovodja stavbne družbe, Tezno, Jevtić 1935
- Pregrad Ivan – privatni uradnik, Zagreb, Maček 1935
- Prehetz Anton – posestnik in čevljar, Fukšinci, Nemci 1927
- Preininger Janez – šolski upravitelj, Dobrovnik, LIB 1927
- Prekoršek Ivan – upravitelj javne bolnice, Celje 1920, 1931, 1935, upravnik bolnice v pokoju 1938, 1920, LIB 1920, Živković 1931, Jevtić 1935, Maček 1938
- Prelog Franc – posestnik in svetnik kmetijske zbornice, Sv. Marjeta, Stojadinović 1938
- Premelč Viktor – kmet, Bukovje, SKS 1920
- Prepeluh Albin – publicist, Ljubljana 1920 1925, publicist in posestnik 1927, Kristan 1920, Prepeluh 1925, Radić 1927
- Presl Mihajlo – profesor, Ljubljana, Županič 1923
- Prica Branko – major v pokoju, Rogaška Slatina, Maček 1938
- Primožič Franc – mizar, posestnik, Nova vas–Žiri, LIB 1923
- Pucelj Ivan – kmetijski posestnik in mesar, Velike Lašče 1920, minister na razpolago in posestnik 1923, posestnik in narodni poslanec 1925, 1927, minister brez portfelja, Beograd 1931, SKS 1920, 1923, 1925, 1927, Živković 1931
- Puhek Janko – trgovec, Črnomelj, Županič 1923
- Puicko Jožef – posestnik, Beltinci, Kühar 1920
- Puklavec Anton – posestnik in vinarški ravnatelj, Maribor, LIB 1923
- Puklavec Vinko – viničar, Kog, Radić 1923
- Puncer Albert – trafikant, Slovenj Gradec 1935, 1938, Maček 1935, 1938
- Puncer Vinko – trgovec, Slovenj Gradec, Maček 1935
- Puntar dr. Josip – knjižničar, Ljubljana, SLS 1927
- Pustoslemšek Rasto – novinar, Ljubljana, Živković 1931
- Pušenjak Vladimir – nadrevizor, Maribor 1920, narodni poslanec, 1923, 1925, 1927, SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Pušnik Franc – kmet, Leše, Ljotić 1935
- Pušnik Jakob – posestnik, Velike Grahovše, Maček 1938
- Rabič Ivan – posestniški sin, Dravograd, Ravnik 1927
- Račič Božidar – ravnatelj državnega zavoda za ženska ročna dela, Ljubljana, Jevtić 1935
- Radić Stjepan – književnik, Zagreb 1923, 1925, 1927, Radić 1923, 1925, 1927
- Radkovič Anton – posestnik in župan, Dol. Brezovica pri Št. Jerneju 1927, posestnik 1935, SKS 1927, Jevtić 1935
- Rajar (Rajer) Janko – višji živinozdravnik, Ljubljana (Krško–Brezice), 1920, 1923, SKS 1920, 1923
- Rajh Jakob – posestnik, Ljutomer 1925, oblasni poslanec 1927, posestnik 1935, SLS 1925, 1927, Jevtić 1935
- Rajšp Josip – posestnik, Spodnja Polskava 1927, 1931, Radić 1927, Živković 1931
- Rakoše Ivan – posestnik, Gor. Straža pri Novem mestu, SLS 1920
- Rancinger Ignac – rudar, Trbovlje, Ravnik 1927
- Rančigaj Josip – trgovec, Gornja Radgona, Ravnik 1927
- Rančigaj Robert – strojnik, Toplice–Zagorje, NSS 1923
- Rangeo Štefan – posestnik, Lipovci, Hribar 1925
- Rankl Ferdinand – posestnik, Pobrežje, Ljotić 1938
- Rapotec dr. Vinko – advokat, Maribor, Živković 1931
- Raušl Ivan – posestnik, Obrež pri Središču, LIB 1920
- Rauter Ferdo – uradnik, Slovenj Gradec, Petejan 1927
- Rauter Jozo – živinozdravnik, Kamnik, SKS 1927
- Ravnihar dr. Vladimir – poverjenik za socialno skrbstvo, Ljubljana 1920, odvetnik 1923, 1925, LIB 1920, 1923, Ravnihar 1925
- Ravnik Janko – delavec, Jesenice, LIB 1925
- Ravnik Josip – posestnik, Jesenice, NSS 1920
- Ravnik Josip – železniški uslužbenec, Selo, Kristan 1920
- Ravnik dr. Rudolf – posestnik, Maribor 1925, 1927, Ravnik 1925, 1927
- Razboršek Ciril – mizar, Maribor, Makuc 1925
- Rebek Ivan – ključavničarski mojster, Celje 1920, posestnik in obrtnik 1923, Celje, LIB 1920 1923
- Rebič Alojzij – kolar, Dolga vas–Kočevje, Čobal 1925

- Rehar Radivoj – novinar, Maribor, Ravnik 1927
- Reih Franjo – čevljar, Studenci, Zagorski 1927
- Reisman dr. Avgust – odvetniški kandidat, Maribor 1920, odvetnik, 1938, LIB 1920, Maček 1938
- Reisner Josip – profesor, Ljubljana 1920, 1923, LIB 1920, 1923
- Reiter Simon – posestnik, Bresternica, Zagorski 1925
- Remžgar Ivan – posestnik, Žirovnica–Cerknica 1927, 1931, SKS 1927, Živković 1931
- Rengjeo Ivan – uradnik, Murska Sobota, Hartner 1925
- Repas Franc – strojnik, Mežica, Möderndorfer 1925
- Repe dr. Stane – privatni uradnik, Ljubljana, Živković 1931
- Retzer Franjo – kmet, Št. Lenart, SKS 1923
- Režek dr. Josip – odvetnik, Novo mesto, Jevtić 1935
- Režonja Štefan – posestnik in župan, Renkovci, Kūhar 1920
- Ribarič Josip – profesor, Maribor, Marković 1925
- Ribar Ivan – rudar, Zabukovica, Ravnik 1925
- Riebl dr. Walter – odvetnik, Celje 1923, 1925, 1927, Nemci 1923, 1925, 1927
- Rigler Alojzij – višji veterinarski svetnik, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Rihter Jože – rudar, Senovo, Petejan 1927
- Rinaldo Robert – ključavničar, Trbovlje, Koren 1920
- Robek Josip – kmet, Kladje nad Blanco, SKS 1920
- Robek Miha – posestnik, Črešnjevce–Sv. Peter pod Sv. gorami, Jevtić 1935
- Robič Maks – trgovec, Središče, LIB 1925
- Rogina Anton – kmet, Podgorje, Jevtić 1935
- Roglič Ivan – revident južne železnice, Maribor, NSS 1920
- Roglič Ivan – trgovec, Maribor, Marković 1925
- Rojs Ivan – posestnik, Ormož 1925, 1931, Radić 1925, Živković 1931
- Rojs Peter – viničar, Vilkon–Sv. Marjeta, Kristan 1920
- Rostohar dr. Franc – profesor, Maribor, NSS 1920
- Roš Ferdinand – posestnik, Hrastnik, Jevtić 1935
- Roš dr. Franc – odvetnik, župan, Laško 1923, odvetnik 1925, odvetnik, župan 1927, odvetnik 1931, LIB 1923, 1925, 1927, Živković 1931
- Rošer Rudolf – rudar, Žerjav, Maček 1938
- Roškar Andrej – posestnik, Cven 1925, kmet 1927, SKS 1925, LIB 1927
- Roškar Ivan – posestnik in minister na razpolago, Jurjevski dol, SLS 1920
- Rozman Alojz – gostilničar, Farna vas, Stojadinović 1938
- Rozman Franc – mizar, Ptuj, Koren 1923
- Rožič dr. Valentin – profesor, Ljubljana 1925, 1927, profesor v pokoju in posestnik 1931, SLS 1925, 1927, Živković 1931
- Rožič Vladimir – obrtnik, Zagreb, Maček 1935
- Rudolf Janez – posestnik, Turjak, Prepeluh 1925
- Rudolf Josip – župan in posestnik, Bloke, Stojadinović 1938
- Rupnik Franjo – strojevodja, Ljubljana 1920, strojevodja v pokoju 1923, 1925, upokojeni železničar 1927, strojevodja v pokoju in uradnik Pokojninskega zavoda 1931, NSS 1920, 1923, Deržič 1925, LIB 1927, Živković 1931
- Rus Ivan – posestnik, Breg pri Ribnici, LIB 1920
- Rus inž. Jože – uradnik, Ljubljana, Maček 1938
- Sabati Josip – nadučitelj, Zgornja Polskava, LIB 1920
- Sabec dr. Karel – odvetnik, Lendava, SLS 1923
- Sabotin Matijaš – posestnik, Gančani–Beltinci, Hribar 1925
- Sadravec Peter – mlinar, Ormož, SLS 1925
- Sagadin dr. Anton – ravnatelj Nezgodne zavarovalnice, Ljubljana, Kristan 1920
- Sagadin Zdravko – posestnik, Sestrže–Lovrenc na Dravskem polju, SLS 1925
- Sagorsky Franjo – železničar, Maribor, Zagorski 1927
- Saje Ivan – tapetnik, Vič, Gustinčič 1927
- Sajovic dr. Ivan – posestnik in župan, Kočevje 1925, član banskega sveta in posestnik in odvetnik 1935, LIB 1925, Jevtić 1935
- Samec Joža – živinozdravnik, Murska Sobota, Kūhar 1920

- Sancin Ivo – predsednik Kmetijske družbe, Ljubljana 1927, kmetijski načelnik v pokoju 1931, SKS 1927, Živković 1931
- Schauer Franc – glavni urednik Zillier Zeitung, Celje 1923, urednik Zillier Zeitung 1925, Nemci 1923, 1925
- Scheichenbauer dr. Leo – kemik, Maribor, Nemci 1927
- Schicker Alojzij – posestnik, Močna, SKS 1925
- Schiffner dr. Anton – zdravnik, Ribnica, LIB 1923
- Schley Avgust – strugar, Ljubljana, Čobal 1925
- Schmiderer dr. Hans – veleposestnik, Maribor, Nemci 1927
- Schmidt Matevž – usnar, Breg pri Ptuju, Korun 1925
- Schober Hartwig – poslovodja, Marenberg, Nemci 1925
- Schöner Ferdo – trgovec, Ljubljana, Ljotić 1938
- Schreiner Andrej – posestnik, Kramarovci, Nemci 1925
- Schreiner dr. Hinko – advokat, Prevalje, Ljotić 1938
- Schuller Ivan – posestnik, Slovenj Gradec 1923, hotelir 1925, Nemci 1923, 1925
- Seči Ljudevit – učitelj v pokoju, Beograd, Maček 1938
- Sedlar Vinko – ključavničar, Zagorje, Ljotić 1938
- Segel Jožef – posestnik, Vič pri Dravogradu, Radić 1925
- Seidl Ferdinand – vladni svetnik, Novo mesto, LIB 1920
- Selinšek Franc – delovodja južne železnice, Maribor 1920 delavec 1923, železničar 1925, NSS 1920, 1923, Marković 1925
- Selišek Ludovik – krojač, Celje, Ravnik 1925
- Sem Anton – posestnik, Ljubno 1931, 1935, Živković 1931, Jevtić 1935
- Semlitsch Alojz – posestnik, Podgorje, Nemci 1927
- Senegačnik Anton – gostilničar, Nova Cerkev, Maček 1935
- Sentscher Anton – posestnik, Pušenci, Nemci 1923
- Sernec inž. Dušan – poverjenik, Ljubljana 1920, docent 1925, vseučiliški profesor 1927, SLS 1920, 1925, 1927
- Sernec Janko – okrajni sodnik, Šoštanj, NSS 1920
- Sernec dr. Vladimir – odvetnik, Maribor, LIB 1920
- Sernel Jakob – posestnik, mizar, Begunje–Cerknica, Prepeluh 1925
- Seručar Franjo – posestnik in kovač, Hebenštrajt pri Konjicah, 1923, kovač 1925, posestnik 1935, LIB 1923, 1925, Jevtić 1935
- Sever Božidar – posestnik in gerent, Dol. Lendava, SLS 1920
- Sevšek dr. Maksim – okrožni banski zdravnik, Št. Ilj v Slovenskih Goricah, Stojadinović 1938
- Siberer Ignac – strojnik, Ljubljana, Ljotić 1938
- Sikošek Ivan – poljedelec, Zadovinek, Ljotić 1938
- Sirak Ivan – ključavničar, Maribor, Nemci 1925
- Siter Ignacij – župan, Trbovlje, Petejan 1927
- Skerlovnik Simon – delovodja, Ribnica na Pohorju, Kristan 1920
- Skoff Henrik – delovodja, Guštanj 1925, upokojenec 1927, Nemci 1925, 1927
- Skuhala Franc – župan in posestnik, Križevci 1931, posestnik in predsednik občine 1935, posestnik 1938, Živković 1931, Jevtić 1935, Maček 1938
- Slamnjak Ludvik – zasebnik, Ljubljana, Lemež 1920
- Slaviček dr. Mato – advokat, Prelog, Maček 1935
- Slobodnik Anton – posestnik, Metlika, Murn 1925
- Slokar Andrej – posestnik in lesni trgovec, Domžale, LIB 1923
- Smerkej Franjo – posestnik, Zgornja Sušica, Jevtić 1935
- Smersu Rudolf – pravni referent OUZD, Ljubljana, Stojadinović 1938
- Smodej Franc – uradnik, Ljubljana 1923, glavni urednik Slovenca 1925, urednik 1927, SLS 1923, 1925, 1927
- Smolej Janko – tovarniški delavec, Javornik, Makuc 1923
- Smrekar Franc – tesarski delavec, Veržej, Golouh 1923
- Smuk Ivan (Janez) – posestnik in župan, Mlaka 1927, 1931, LIB 1927, Živković 1931
- Snoj Franc – tajnik posojilnice, Gornja Radgona, Stojadinović 1938
- Snoj Hinko – tovarniški delovodja, Tržič, Čobal 1925
- Sobočan Martin – posestnik, Srednja Bistrica, Hribar 1925

- Sovinek Martin – delovodja, Velenje, Jevtić 1935
- Spendel Rudolf – železničar, Velenje, Möderndorfer 1925
- Spiclin Ivan – posestnik, Srednja Bistrica, Hribar 1925
- Spilek Martin – delavec, Ptuj, Radić 1923
- Spindler Vekoslav – urednik, Celje 1920, novinar in tajnik Maribor 1927, novinar 1931, LIB 1920, 1927, Živković 1931
- Splihal Anton – posestnik, Št. Ilj, Ljotić 1935
- Sporn Avgust – železniški nadzornik, Rogatec, Nemci 1925
- Spruschina Valerian – mehanik, Ptuj 1923, 1925, 1927, Nemci 1923, 1925, 1927
- Srebotnjak Ivan – posestnik in veletrgovec z lesom, Sv. Peter v Savinjski dolini, Živković 1931
- Sretenovič Ivan – posestnik, Rogaška Slatina, Stojadinovič 1923
- Srpčič Ivan – posestnik, Velike Malence, Ljotić 1935
- Stablovič Dragoljub Jovana – advokat, Beograd, Maksimović 1935
- Stamen Adolf – hišni posestnik, Ormož, Nemci 1923
- Stampar Jožef – viničar, Bistrica ob Dravi, NSS 1923
- Stanko Jurij – referent Delavske zbornice, Ljubljana, Maček 1938
- Stanovnik dr. Aleš – odvetnik, Jesenice, Maček 1938
- Stanovnik dr. Ivan – odvetnik, Ljubljana, Maček 1938
- Stanovnik Janez (Ivan) – posestnik, Horjul, SLS 1920, 1923
- Stante Jernej M. – advokat in posestnik, Celje, Jevtić 1935
- Stare Miloš – odvetnik, Ljubljana, Stojadinovič 1938
- Stare inž. Vlado – tovarnar, Kolovec–Kamnik, Županič 1923
- Starman Valentin – posestnik, Suha, SKS 1925
- Stary Josip – uradnik, Krško 1923, poslovodja 1925, uradnik 1927, Kisovec 1923, Pastorek 1925, Gustinčič 1927
- Steblovnik Franc – posestnik, Rečica ob Paki, Maček 1938
- Steblovnik Martin – posestnik, Rečička vas 1920, župan in posestnik, Šmartno ob Paki 1923, 1925, župan 1927, župan in banovinski svetnik 1938, SLS 1920, 1923, 1925, 1927, Stojadinovič 1938
- Stefanovič dr. Emil – odvetniški kandidat, Maribor, Ravnik 1927
- Stefanović Mihajlo J. – advokat, Beograd, Maksimović 1935
- Stergar Franc – advokat, Kapela, LIB 1925
- Sterlič Matevž – posestnik in čevljar, Žiri, NSS 1920
- Stern France – strojnik, Žerjav, Petejan 1927
- Steutde Ivan – posestnik, Ptuj 1923, 1925, Nemci 1923, 1925
- Stojadinovič Milan – finančni minister, Beograd, Stojadinovič 1923
- Stojisavljevič Peter – posestnik in gostilničar, Rogaška Slatina, Ravnik 1927
- Stoklas Emeran – ekonom, Leskovec, Radić 1925
- Stoviček Lumir – poljedelec, Leskovec, Krško, Ljotić 1938
- Strasser dr. Armin – odvetnik, Lendava, Ravnik 1925
- Straus Ivan – uradnik, Šoštanj, Petejan 1927
- Stražišar Anton – trgovec, Borovnica, Šušteršič 1923
- Strcin (Stercin) Janez – posestnik, Kapla vas pri Komendi 1920, posestnik in župan 1923, posestnik 1925, 1927, posestnik in župan 1938, SLS 1920, 1923, 1925, 1927, Stojadinovič 1938
- Strelec Andrej – usnjar, Ptuj, Radić 1923
- Strgar Anton – trgovec, Brežice, Maček 1935
- Strgar Anton – trgovec, Zaprešič, Maček 1935
- Stritzl Ferdinand – posestnik, Brezje–Črmošnjice, Kisovec 1923
- Strman Josip – trgovec in posestnik, Mala Kostrevnica, Maček 1938
- Strnad Janko – tiskar, Kranj, NSS 1923
- Strnad Josip – župan, Dobropolje, Stojadinovič 1938
- Strugar Janko (Jako) – župan in posestnik, Črnomelj 1923, župan, 1925, SKS 1923, 1925
- Stubler Franc – župan in posestnik, Jugorje 1925, SKS 1925
- Sulič Josip – čevljarski mojster, Maribor, NSS 1920
- Sušec Franjo – železniški delavec, Maribor, Petejan 1927
- Sušnik Anton – profesor, Ljubljana 1920, 1923, 1925, 1927, SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Svetek Franc – urednik, Moste, Čobal 1925
- Svikaršič Franjo – obrtnik, Lajtersberg, Radić 1925

- Szlavizs Janez – posestnik, Beltinci, Hribar 1925
- Szobocsan Martin – posestnik, Srednja Bistrica, Hribar 1925
- Šalamon Franc – rudar, Loka-Trbovlje, Golouh 1923
- Šalamon dr. Franjo – odvetnik, Ptuj, LIB 1920
- Šapla inž. Riko – železniški uradnik, Ljubljana, LIB 1925
- Šarh Alfonz – kmet, Lobnica, Ljotić 1938
- Šarinić Ivo – književnik in novinar, Zagreb, Maček 1935
- Šauperl Alojzij – delavec, Maribor, Zagorski 1925
- Šauta Josip – kulturni inženir, Dol. Lendava, Kūhar 1920
- Šebjanič Nikolaj – mizar, Odranci, Maček 1938
- Šef Franc – posestnik, Hardek pri Ormožu 1938, Maček 1938
- Šega Drago – trgovec, Ljubljana, Ljotić 1938
- Šegula Ivan – železničarski mizar, Ptuj 1920, železničar 1925, Kristan 1920, Korun 1925
- Šemrov dr. Fran – industrijalec, Kranj, Jevtić 1935
- Šener Ferdo – posestnik in trgovec, Ljubljana, Ljotić 1935
- Šenica Viktor – zasebni uradnik, Dol. Logatec, Maček 1938
- Šepetavc Anton – kurjač, Kandija–Novo mesto, Makuc 1923
- Šercelj Franc – posestnik, Kot–Semič, Murn 1925
- Šerona Vinko – učitelj, Ptuj, Marković 1925
- Šeruga Jakob – kočar, Zlatoličje, NSS 1923
- Šeško Josip – gostilničar, Kočevje, NSS 1920
- Šetina Jurij – poštar, Črnomelj, Županič 1923
- Šifrar Andrej – zadružni revizor, Ljubljana, Ljotić 1935
- Šiftar Franc – posestnik, Brezovci, Kūhar 1920
- Šiftar Geza – posestnik in bivši uradnik, Martjanci 1923, posestnik in narodni poslanec, Bakovci 1925, SLS 1923, 1925
- Šiftar Geza – upokojenec, Dol. Lendava, Maček 1935
- Šiftar Janez – posestnik, Brezovci, Hartner 1925
- Šiftar Štefan – posestnik, Gorica, Hartner 1925
- Šimek Anton – posestnik in krojač, Trniče, Stojadinović 1938
- Šimnovec Andrej – delavec, Vodice, Makuc 1925
- Šimnovec Rudolf – zasebni uradnik, Ljubljana 1935, 1938, Ljotić 1935, 1938
- Šimonka Pavel – posestnik, Petišovci, Maček 1938
- Šinkovec Rudolf – ravnatelj Vzajemne pomoči, Ljubljana, Živković 1931
- Šink Štefan (Stevo) – notarski kandidat, Ljubljana 1920, javni notar, Škofja Loka 1935, NSS 1920, Jevtić 1935
- Širaj Alojzij – mehanik, Ljubljana, Ljotić 1938
- Šircelj Anton – železniški uradnik, Ljubljana 1923, 1925, NSS 1923, Deržič 1925
- Škapin dr. Karel – odvetnik, Maribor, Koren 1920
- Škerjanc Ivan – prožni mojster, Maribor, NSS 1920
- Škerlak dr. Vladimir – odvetnik, Murska Sobota, Kūhar 1920
- Škerlj Pavel – ključavničar, Glince–Ljubljana 1925, strojnik, 1927, Čobal 1925, Likar 1927
- Škoberne Josip – posestnik, Dovško, 1920, posestnik in narodni poslanec, 1923, posestnik, Rajhenburg 1925, SLS 1920, 1923, 1925
- Škof Jožef – posestnik, Blintovec pri Zg. Šent Kungoti, Koren 1920
- Škrbec Franc – trgovec z lesom, Ljubljana, 1923, trgovec 1935, Šušteršič 1923, Ljotić 1935
- Škrjanc Franc – posestnik, Zalog, Maček 1938
- Škulj Karol – župnik, Dolenja vas pri Ribnici 1920, 1923, 1925, 1927, SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Škvorc Juraj – kmet in posestnik, Pleškovec, Štrbenac 1925
- Šmajd dr. Albin – odvetnik, Radovljica, Stojadinović 1938
- Šmalcel Jože – trgovec in posestnik, Predgrad, Živković 1931
- Šmid Alojzij – kmet, Podpeč–Jurklošter 1923, posestnik, Jurklošter 1925, SKS 1923, LIB 1925
- Šnuderl (Žnuderl) Konrad – strokovni tajnik, Maribor 1923, posestnik, ekonom 1938, NSS 1923, Stojadinović 1938
- Šoba Alojzij – trgovec, Zdole, Maček 1938
- Šolar Franjo – posestnik, Zlatoličje, Živković 1931

- Šolinc Anton – posestnik, Podgorje, Maček 1935
- Šorn Rudolf – trgovec, Maribor, Štrbenac 1925
- Šoštarec Franjo – evangeličanski župnik, Legrad, Ravnik 1927
- Špego Anton – posestnik, Sp. Dolič, Radić 1925
- Špehar Franc – posestnik, Gorica–Novo mesto, Maček 1938
- Špehar Matej – kmetijski posestnik, Dalnje Njive, SKS 1920
- Špendl Rudolf – strojevodja, Velenje, Koren 1923
- Špindler Josip – župan, Sv. Ana v Slovenskih Goricah, Stojadinović 1938
- Štampar Vekoslav – ekonom, Ptuj 1923, Ljutomer 1935, Novačan 1923, Maček 1935
- Štampihar dr. Ivo – odvetnik, Jesenice, Maček 1938
- Štebe Valentin – posestnik, Vir pri Domžalah, Likar 1927
- Štern Fran – kmet, Planica pri Framu, SKS 1920
- Štibar Alojzij – posestnik, Ardor pri Raki, LIB 1925
- Štiftar Jožef – posestnik, Petanjci, Kūhar 1920
- Štoleker Ivan – zasebni uradnik, Prevalje, Ljotić 1935
- Štrakl Ivan – delavec, Ljutomer, Zagorski 1925
- Štrbenac Ivan – urednik, Zagreb, Štrbenac 1925
- Štrbenk Karel – učitelj, Novo mesto, Jevtić 1935
- Štruc Jakob – rudar, Trbovlje, Jevtić 1935
- Štrumbelj Martin – posestnik in trgovec, Vavta vas 1935, trgovec, 1938, Jevtić 1935, Maček 1938
- Štubler Franc – župan in posestnik, Jugorje, SKS 1927
- Štuhec Alojz – posestnik, Stara Nova vas, Stojadinović 1938
- Šturm Artur – kapetan v pokoju, Ljubljana 1935 1938, Ljotić 1935 1938
- Šturm dr. Karel – odvetnik, Metlika, Ljotić 1935
- Šuman Anton – posestnik, Vosek, SKS 1925
- Šuplika Martin – kmet in posestnik, Dolnji Kraljevac, Štrbenac 1925
- Šuštar Ciril – rudar, Trbovlje, Ljotić 1938
- Šušteršič Franc – posestnik in gostilničar, Zapoge, LIB 1923
- Šušteršič dr. Ivan – zasebnik, bivši deželni glavar, Ljubljana, Šušteršič 1923
- Švajger Stanko – abs. jur., Novo mesto, Koren 1920, Žorga 1920
- Tadina Anton – krojač, Maribor, Zagorski 1927
- Tajzel Franc – krojač, Maribor, Zagorski 1925
- Talan Anton – usnjar, Ptuj, Koren 1923
- Talanji Franc – posestnik, Gornja Radgona 1935, 1938, Maček 1935, 1938
- Talanyi Fran – gostilničar, Biserjane, Marković 1925
- Talanyi Franc – gostilničar, Ormož, Radić 1927
- Tanc Anton – uradnik, Slovenj Gradec, Korun 1925
- Tavčar Franjo – špediter, Rakek, Maček 1938
- Tavčar Ivan – uradnik delavske zbornice, Ljubljana, Živković 1931
- Tavčar dr. Ivan – župan, Ljubljana, LIB 1920
- Tavčar dr. Jože – zdravnik, Središče, LIB 1920
- Telban Lovro – posestnik, Podjelovo Brdo, SKS 1927
- Tement Anton – viničar, Gorca–Podlehnik 1920, kmetijski delavec, Sela 1927, Koren 1920, Zagorski 1927
- Terboca Štefan – posestnik, Turnišče, Kūhar 1920
- Terčič Ljudevit – posestnik, Robade, Maček 1935
- Terseglav Franc – urednik, Ljubljana 1925, 1927, SLS 1925, 1927
- Teršek Ignac – strojnik, Sv. Lovrenc na Dravskem polju 1920, delavec, Maribor 1925, Guštanj 1927, Koren 1920, Makuc 1925, Möderndorfer 1927
- Teuerschuh Ivan – ravnatelj meščanske šole, Slovenj Gradec, Stojadinović 1938
- Thaler Anton – tovarniški delavec, Javornik 1923, delavec 1925, 1927, Kisovec 1923, Pastorek 1925, Gustinčič 1927
- Tisaj Ivan – posestnik, Goričani–Murska Sobota, Radić 1925
- Titan Janez – posestnik, Černelavci 1935 1938, Maček 1935, 1938
- Titar Ivan – šolski upravitelj, Kupšinci, LIB 1925
- Tlaker Peter – zidarski mojster, Št. Janž–Rečica ob Savinji, Novačan 1923
- Todorović Radivoje Maksima – trgovec, Beograd, Maksimović 1935

- Tokan Ivan – uradnik strokovne komisije, Ljubljana 1920, narodni poslanec 1923, narodni poslanec in privatni uradnik 1923, Kristan 1920, Makuc 1923, Golouh 1923
- Toman Vilibald – trgovec, Trbovlje, Ljotič 1935
- Tomazin Ferdo – kmetijski posestnik, Šmartno pri Litiji 1920, posestnik 1923, SKS 1920, 1923
- Tomc Ignac – trgovec in posestnik, Moravče 1931, 1935, 1938, Živković 1931, Jevtić 1935, Maček 1938
- Tomc Josip – nameščenc, Ljubljana, Čobal 1925
- Tomšič Hubert – posestnik, Trebnje, Jevtić 1935
- Tomšič Ivan – kmet, Stope–Kočevje, Maček 1938
- Toni Alojzij – orožnik v pokoju, Log pri Vrhniku, Živković 1931
- Toplak dr. Fran – zdravnik, Maribor, Marković 1925
- Toplak Ignac – mizar, Trbovlje, LIB 1920
- Toplak Simon – kmet, Mostje pri Ptuj 1920, posestnik 1927, SKS 1920, Radić 1927
- Topolovec Anton – okrožni nadzornik konzumnega društva, Prevalje, Živković 1931
- Tošič Tomo – uradnik, Zagreb, Maček 1935
- Toš Tomaž – posestnik, Drbetinci, Jevtić 1935
- Tovornik Franjo – posestnik, Kjurte, Radić 1927
- Trater Franc – rudar, Zabukovica, Koren 1923
- Tratjak Štefan – posestnik, Gornja Bistrica, Hribar 1925
- Tratnik Josip – župnik in oblastni poslanec, Rajhenburg 1927, župnik in banovinski svetnik 1938, SLS 1927, Stojadinović 1938
- Trebušak Lovro – mizar, Zagorje, NSS 1920
- Trifković Dušan – profesor, Kragujevac, Koren 1920
- Troha Josip – posestnik in bivši učitelj, Zavrč, Ravnik 1927
- Trupej Franc – posestnik in župan, Šmarje, Maček 1938
- Tumpej Rudolf – železniški uradnik, Maribor, LIB 1927
- Turk Alojz – trgovec in posestnik, Višnja Gora, Živković 1931
- Turk Ivan – župan, Šmarje pri Jelšah, Stojadinović 1938
- Turk Josip – prevoznik in posestnik, Ljubljana, LIB 1923
- Turk Karl – kotlar, Ljubljana, Maksimović 1935
- Turk Rajko – podjetnik in posestnik, Ljubljana, Jevtić 1935
- Turković Vladimir – trgovski potnik, Zagreb, Maček 1935
- Turnšek Pongrac – posestnik, Breg–Polzela, Stojadinović 1938
- Ubleis Franc – klučavničar, Studenci, Novačan 1923
- Udovč Josip – železniški nadziratelj, Sp. Šiška, Kristan 1920
- Üllen Matijaš – posestnik, Bratonci, Hribar 1925
- Umek (Umer) Martin – posestnikov sin, Pišenbreg–Globoko 1923, delavec in posestnik 1925, Koren 1923, Möderndorfer 1925
- Umek Fran – strojnik, Zagorje, Deržič 1925
- Uranjek Jakob – rudar, Migojnice pri Grižah, SLS 1923
- Uratnik Filip – zasebni uradnik, Ljubljana, Kristan 1920
- Urbančič Valentin – nameščenc, Ljubljana, LIB 1925
- Urek Ivan – kmet, Globoko 1920, kmet inžupan 1927, posestnik in župan 1931, SKS 1920, LIB 1927, Živković 1931
- Urleb Blaž – kmet, Lokarje, SKS 1923
- Uršič Anton – višji živinozdravnik, Št. Jurij ob južni progi 1920
- Uzar Peter – čevljar, Sebnje pri Križu, Gustinčič 1927
- Vajnger Anton – kmet, Spodnji Jakobski Dol, Stojadinović 1938
- Vake Franc – krojač, Maribor, Zagorski 1925
- Vale Maks – trgovec, posestnik, Št. Jernej na Dolenjskem Živković 1931
- Valenčak Ferdinand – rudar, Liljigrič pri Velenju 1920, Velenje, 1925, Kristan 1920, Korun 1925
- Vardjan Franjo – posestnik in trgovec, Škrilje, Županič 1923
- Vargazon Ernest – načelnik oddelka drž. železnic, Ljubljana, LIB 1927
- Vauhnik dr. Miloš – odvetnik, Maribor 1931, 1935, 1938, Živković 1931, Jevtić 1935, Maček 1938
- Veber Karel – posestnik, Velika Gorica–Sv. Lenart, Maček 1935
- Veble dr. Andrej – odvetnik, Sv. Lenart 1920, Maribor 1925, 1935, SLS 1920, 1925, Jevtić 1935

- Veble Demetrij – odvetnik, Novo mesto, Stojadinović 1938
- Vedernjak dr. Albert – ravnatelj kmetijske šole, Grm, SKS 1920
- Vegelj Anton – posestnik, Krška vas, Prepeluh 1925
- Vehovec Jakob – zavarovalniški uradnik, Tržič, Likar 1927
- Veissbacher Franc – delavec, Maribor, Novačan 1923
- Veldin Tomo – trgovec, Središče 1923, trgovec in posestnik, Grabe–Središče 1925, Radić 1923, Štrbenac 1925
- Verbič Josip – kmetijski posestnik, Vrhnika, SKS 1920
- Verlič Franc – viničar in kočar, Sv. Peter pri Mariboru, Stojadinović 1923
- Verstovšek dr. Karel – profesor, Maribor, SLS 1920
- Verša Martin – posestnik, Ižakovci, Hribar 1925
- Veselak Ivan – posestnik in železničar, Seržovica–Ponikva, Marković 1925
- Vesel Ferdo – akademični slikar, Grumlov pri Bukovici, Koren 1920, Žorga 1920
- Veselič Peter – posestnik, Paka, SKS 1927
- Veselič dr. Juraj – advokatski pripravnik, Zagreb, Maček 1935
- Vesenjak Ivan – profesor, Maribor 1920, 1923, profesor in narodni poslanec 1925, Krčevina–Maribor 1927, SLS 1920, 1923, 1925, 1927
- Vesković Djordje K. – čevljar, Beograd, Maksimović 1935
- Vesnik dr. Slavko – odvetnik, Murska Sobota, NSS 1923
- Vester Ivan – kmetijski posestnik, Zagorica pri Bledu, SKS 1920
- Vezer Josip – posestnik, Martjanci, Kūhar 1920
- Vežir Geza – posestnik in gostilničar, Martjanci 1931, posestnik in župan 1938, Živković 1931, Stojadinović 1938
- Videnšek Franc – trgovec, Celje, Ljotić 1938
- Vidergar Ciril – delavec, Sitarjevec–Litija, Maksimović 1935
- Vidergar Ivan – posestnik, Loka pri Zidanem mostu, Prepeluh 1925
- Videz Anton – živinozdravnik, Čakovec, Kūhar 1920
- Vidovič Franc – rudar, Škale–Velenje 1920, Velenje 1925, Koren 1920, Zagorski 1925
- Vilar Karel – slaščičar, Dol. Logatec, Ljotić 1938
- Vilhar Nikola – privatni uradnik, Sušak, Ljotić 1938
- Vindiš Ignacij – posestnik, Breg pri Ptuju, LIB 1925
- Vindiš Martin – kmet, Leskovec, Maček 1938
- Vipotnik Albin – rudar, Zabukovica, Maček 1938
- Virjent Franc – posestnik, Ušelek–Kamnik, Maček 1938
- Vivod Ivan – posestnik, Lošperk 1927, Socka 1935, Radić 1927, Maček 1935
- Vizjak Janko – višji živinozdravnik, Brežice, SKS 1920
- Vodopivec Franc – pek in posestnik, Krško, Deržič 1925
- Vodušek Ivan – rudar, Kočevje, Likar 1927
- Voglar Franc – profesor, Maribor, LIB 1920, Kūhar 1920
- Vogler Ivan – veleposestnik, Petanjci, Stojadinović 1923
- Vogler Viktor – posestnik in gostilničar in predsednik občine, Cankova, Jevtić 1935
- Vojska Drago – uradnik, Ljubljana, NSS 1920
- Volfart Ludvik – nadgeometer, Murska Sobota, Kūhar 1920
- Volk Jakob – krojaški mojster, Šoštanj, Živković 1931
- Volk Matija – posestnik in župan, Pobrežje, Živković 1931
- Vončina Josip – čevljar, Ptuj, NSS 1920
- Vončina Josip – čevljarski mojster, Žiri NSS 1923
- Vošnjak dr. Bogumil – bivši član Jugoslovanskega odbora, Maribor, 1920, minister v pokoju, Beograd 1931, 1935, SKS 1920, Živković 1931, Jevtić 1935
- Vovok Alojzij – posestnik, Gotna vas, SLS 1925
- Vrabič Josip – posestnik, Topolšica, Jevtić 1935
- Vranešič Janko – posestnik, Dragoševci, Maček 1935
- Vrankar Vinko – livar, Ljubljana, Čobal 1925
- Vrbnjak Anton – posestnik, Obrež–Središče, Štrbenac 1925
- Vrečko Jakob – posestnik, Boletina pri Ponikvi 1920, 1923, 1927, SLS 1920, 1923, 1927
- Vrečko Martin – posestnik, Žegerje pri Planini, SLS 1920

- Vrhovc (Vrhovec) Franc – zidar, Ljubljana, Makuc 1925, 1925
- Vršič Ivan – predsednik občine Markovci in posestnik, Nova vas, Jevtič 1935
- Vučko Martin – posestnik, Srednja Bistrica, Hribar 1925
- Vuk Franc – kmet, Brezule, Zagorski 1927
- Vuk Stefan – župan in posestnik, Cirkovci, Živkovič 1931
- Wabitsch Ferdo – železniški delavec, Maribor, Zagorski 1925
- Warletz Franz – posestnik, Brežice, Korun 1925
- Weinberger Engelbert – steklar, Rogaška Slatina, Möderndorfer 1927
- Weinberger Mirko – steklar, Toplice–Zagorje, Gustinčič 1927
- Weisbacher Franc – zidar, Celje, Möderndorfer 1927
- Weixl Vilko – trgovec, Maribor, LIB 1920
- Wesenschegg Karl – posestnik mlina, Slovenske Konjice 1923, posestnik 1925, posestnik mlina 1927, Nemci 1923, 1925, 1927
- Wurcinger Ivan – bivši kontrolor državnih železnic, Maribor, Stojadinović 1938
- Zabrezovnik Jakob – zidar, Olševk pri Kamniku, Makuc 1923
- Zabukovec Franc – krojač, Lipsenj pri Grahovem, Žorga 1920
- Zadnikar Jakob – posestnik in gostilničar, Brdo–Zg. Šiška, Živkovič 1931
- Zadravec Jeronim – kmet in posestnik, Dolnji Kraljevec, Štrbenac 1925
- Zagorski Franjo – posredovalec, Maribor 1925, 1927, Zagorski 1925, 1927
- Zajec Franc – telefonski mojster in posestnik, Šiška, Šušteršič 1923
- Zajec Viktor – strojni stavec, Ljubljana, Maček 1935
- Zalar Jožef – posestnik, Dolenje Otave–Cerknica, Prepeluh 1925
- Zalokar Rudolf – tovarnar, Vič–Ljubljana, Ljotič 1935
- Založnik Davorin – posestnik, Zibika, NSS 1923
- Zarnik dr. Tomo – zdravnik, Zagorje ob Savi, LIB 1920
- Zauberl Ivo – uradnik, Maribor, Štrbenac 1925
- Zaveljčina Jernej – obratovodja, Št. Pavel pri Preboldu, NSS 1920
- Zavolovšek Ivan – urar, Trbovlje, Stojadinović 1923
- Zdolšek Anton – kmet, Hotunje–Ponikva 1931, posestnik 1935, Živkovič 1931, Jevtič 1935
- Zdolšek Josip – posestnik, Ponikva, LIB 1925
- Zdravič Franc – posestnik in trgovec, Dolga vas–Kočevje, Jevtič 1935
- Zebal Franc (Franjo) – posestnik, Ljubljana 1925, trgovec, Rudnik–Ljubljana 1931, LIB 1925, Živkovič 1931
- Zemljak Franc – krojač, Maribor, Zagorski 1927
- Zemljič Jakob – posestnik, Radenci 1925, kmet in župan 1927, župan in posestnik 1931, posestnik in član uprave občine 1935, LIB 1925, 1927, Živkovič 1931, Jevtič 1935
- Zidarič Jožef – kurjač, Rajhenburg, Maček 1938
- Zintauer Ivan – posestnik, Stenica, Jevtič 1935
- Zorc dr. Vinko – uradnik, Ljubljana, 1920, advokat, Beograd 1931 1935, Kristan 1920, Živkovič 1931, Ljotič 1935
- Zorjan dr. Ivan – zdravnik, Maribor, NSS 1920
- Zorko Cvetko – posestnikov sin, Družinska vas, Maček 1938
- Zsibrik Štefan – posestnik, Predanovci, Hartner 1925
- Zupanc Blaž – brivec, Laško 1920, 1923, NSS 1920, Stojadinović 1923
- Zupančič (Župančič) inž. Franc – kmetijski posestnik, Št. Rupert, SKS 1920
- Zupančič Franc – inženir, Ljubljana 1925, 1935, zasebnik 1938, SKS 1925, Jevtič 1935, Ljotič 1938
- Zupančič Franjo – šolski upravitelj v pokoju, Maribor 1938, Ljotič 1938
- Zupančič Josip – posestnik, Trebnje 1925, SKS 1925
- Zupanič Franc – kmet, Slovenja vas, SLS 1927
- Zupan Ivan – tesar, Loka–Trbovlje, Makuc 1925
- Zver Josip – kmet, Dokležovje 1923, posestnik 1925, Golouh 1923, Hribar 1925
- Žabkar Dragotin – skladiščnik južne železnice, Celje 1920, upokojenec in podžupan 1923, NSS 1920, 1923
- Žagar Anton – delavec, Koroška Bela, Gustinčič 1927
- Žagar Anton – kmetijski delavec, Čužnja vas pri Trebelnem, Žorga 1920

- Žagar Ciril – trgovec, Slovenske Konjice,
 Maček 1938
 Žalig Marko – posestnik, Gančani, Hribar
 1925
 Žarnik Jožef – posestnik,
 Suhadole–Komenda, Prepeluh 1925
 Žebot Franjo – uradnik in posestnik,
 Maribor 1920, narodni poslanec 1923,
 posestnik 1925, narodni poslanec 1927,
 podžupan 1938, SLS 1920, 1923, 1925,
1927, Stojadinović 1938
 Žehelj Anton – kmet, Bočna 1935, posestnik
 in lesni trgovec 1938, Jevtić 1935,
 Maček 1938
 Železnikar dr. V. – zdravnik, Slovenj Gradec,
 LIB 1920
 Žerjav dr. Gregor – poverjenik za pravosodje,
 Ljubljana 1920, minister za socialno
 politiko na razpolago 1923, minister 1925,
 narodni poslanec 1927, LIB 1920, 1923,
1925, 1927
 Žerjav Ivan – posestnik, Brezina, Maček 1938
 Žerovnik Franc – zidar, Voglje, Maček 1938
 Židan Alojzij – kolar, Dragomelj–Domžale,
 Prepeluh 1925
 Živčič Ivan – kmet in posestnik, Hlapičina,
 Štrbenac 1925
 Žmavc Andrej – direktor vinarske šole
 v pokoju, Maribor, Maček 1938
 Žnidar Anton – delavec, Jesenice, Gustinčič
 1927
 Žnidarič Jakob – posestnik, Središče,
 SKS 1925
 Žnidarič Juraj – posestnik, Strahoninci,
 Maček 1935
 Žorga Jakob – strojevodja, Ljubljana 1923,
 1925, 1927, Makuc 1923, 1925, 1927
 Žorga Marcel – strojevodja, Ljubljana
 1920, 1927, Lemež 1920, Žorga 1920,
 Möderndorfer 1927, Gustinčič 1927
 Žumer Srečko – črkostavec, Ljubljana,
 SLS 1920
 Župančič Ciril – uradnik, Maribor, Ljotić
 1935
 Župančič Martin – gozdar, Stranska vas,
 Ljotić 1935
 Županič dr. Niko – minister, Beograd
 1923, minister na razpolago, Ljubljana
 1925, bivši minister 1931, Županič 1923,
 LIB 1925, Živković 1931
 Žuran Janez – posestnik, Stojnci,
 Radić 1923

Volilna udeležba

Ob volitvah se med drugim pojavljajo tudi podatki o volilni udeležbi. Volilna udeležba je posledica odločitve volilnih upravičencev, da bodo svojo volilno pravico tudi izkoristili. Tako govorimo o volilnih upravičencih in volilnih udeležencih. Prvi so vsi tisti, ki imajo po zakonu volilno pravico in so vpisani v volilni imenik, drugi pa so tisti, ki svojo volilno pravico tudi izkoristijo.

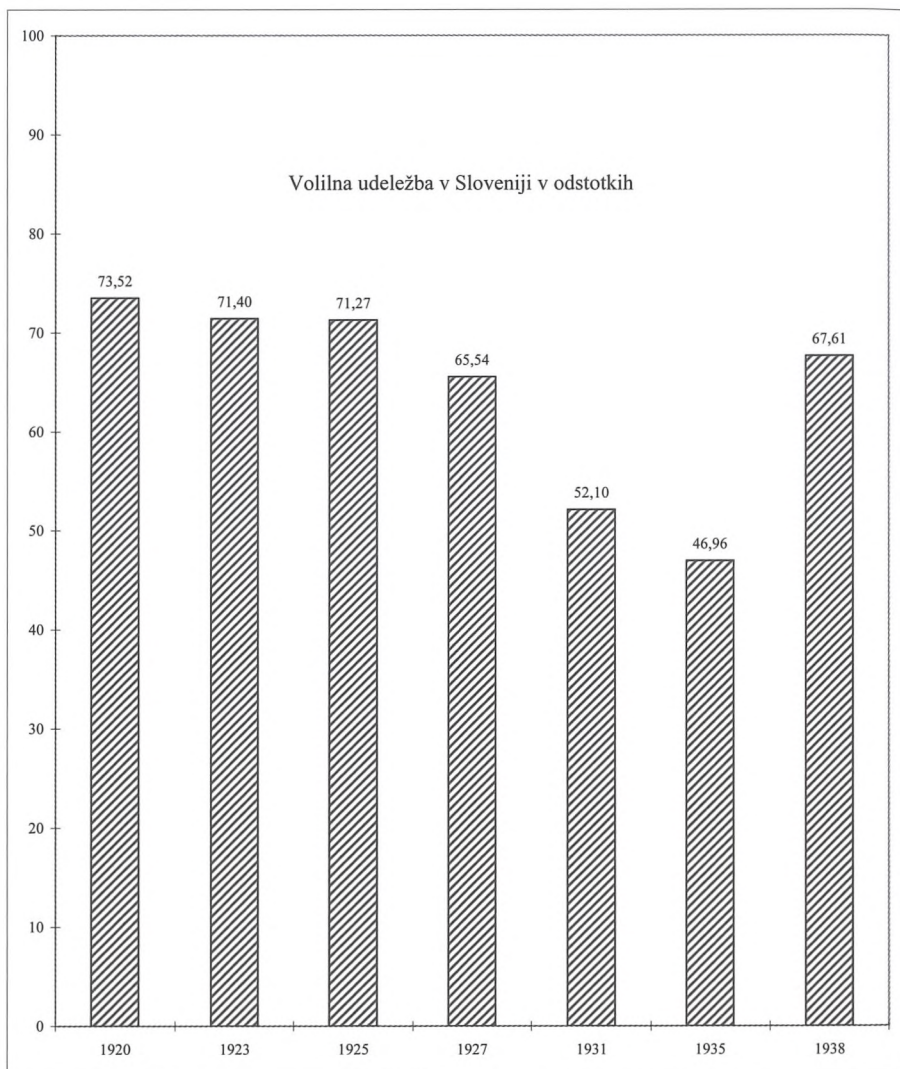
Volilna udeležba nam pove, kolikšen del volilnih upravičencev je izkoristil svojo volilno pravico. To razmerje običajno izrazimo v odstotkih in tako je tudi v tem poglavju. Omenil sem že, da je prihajalo do razhajanj med številom volivcev, ki so glasovali po zabeležbah v seznamu, in številom oddanih kroglic. V takšnem primeru se je upoštevalo število volivcev, označenih na seznamu upravičencev, in ta številka je bila tudi osnova za računanje volilne udeležbe. Vendar pa so bile omenjene razlike minimalne.

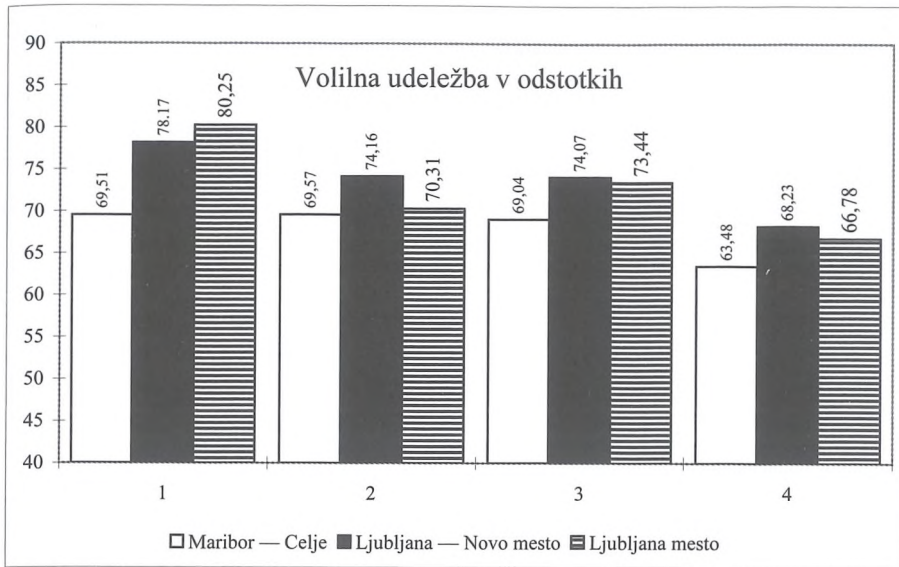
	Slovenija		Maribor–Celje		Ljubljana– Novo mesto		Ljubljana-mesto	
1920	215272	158265	118192	82151	86119	67318	10961	8796
1923	250127	178585	140115	97484	97390	72227	12622	8874
1925	262366	186980	144414	99703	104173	77158	13779	10119
1927	270464	177256	148747	94426	106591	72729	15126	10101
1931	289392	150778						
1935	319317	149957						
1938	320361	216610						

Število upravičencev in udeležencev volitev

Število volivcev, vpisanih v volilne imenike, je v vsej Sloveniji in v posameznih okrožjih naraščalo od volitev do volitev. Naraščanje števila vpisanih v imenike gre na račun naraščanja prebivalstva in tudi na račun doslednejšega vpisovanja upravičencev v imenike.

Volilna udeležba v Sloveniji je bila v dvajsetih letih višja kot v tridesetih. Leta 1920 se je volitev udeležil najvišji odstotek upravičencev. Volilna udeležba je nato padala vse do leta 1935, na zadnjih volitvah leta 1938 pa se je zopet dvignila. Slabša udeležba v tridesetih letih je bržčas posledica nenastopanja SLS na volitvah. Ko je slednja leta 1938 znova nastopila, se je volilna udeležba krepko povečala.

Udeležba v treh okrožjih 1920–1927

V okrožju Ljubljana–Novo mesto je volilna udeležba ves čas padala. Podobno je bilo tudi v okrožju Maribor–Celje, kjer je le leta 1923 sicer prišlo do porasta udeležbe, vendar le za nekaj stotink odstotka. V okrožju Ljubljana–mesto opazimo povečanje udeležbe leta 1925. Vzrok je bil boj med liberalci in klerikalci za ljubljanski mandat. Volivci v mestu Ljubljana so se v najmanjšem deležu napotili na volišča l. 1927.

Odstotek volilne udeležbe je na Štajerskem nižji kot na Kranjskem in v mestu Ljubljana. Leta 1920 se je največji odstotek upravičencev udeležil volitev v mestu Ljubljana, na naslednjih treh volitvah pa v okrožju Ljubljana–Novo mesto.

*

Za boljšo predstavbo o slovenski volilni udeležbi si oglejmo, kakšna je bila drugod v kraljevini. V kraljevini kot celoti je volilna udeležba od leta 1920 do 1925 naraščala. Do leta 1931 je upadala in nato porastla na zadnjih dveh volitvah. Najvišja in najnižja volilna udeležba sta bili zabeleženi v dvajsetih letih.

Zelo sta se spreminjali števili volilnih upravičencev in udeležencev. Leta 1920 je bilo 2.496.713 upravičencev in 1.607.255 udeležencev. Število upravičencev je ves čas naraščalo in doseglo leta 1938 število 4.080.286. Število udeležencev je do leta 1925 naraščalo, sledil je rahel padec v letih 1927 in 1931, nato pa ponovna rast do najvišjega števila 3.039.041 leta 1938.

Na volitvah v konstituanto je bila zabeležena najnižja volilna udeležba v Srbiji in Makedoniji. Gligorijević piše, da je bil vzrok nezadovoljstvo volivcev

z dotedanjo politiko vlade. To naj bi dokazovale ankete, ki so bile izvedene po volitvah.³¹⁸ 18. marca 1923 je v vsej državi glasovalo prek 560.000 volivcev več kot leta 1920. Čulinović piše, da je bil odziv volivcev večji tudi zaradi povečanega interesa prebivalcev za rešitev političnih problemov v državi. Svoje pa je dodala tudi boljša organizacija strank na terenu.³¹⁹ Tudi za naslednje volitve Čulinović navaja podobne vzroke. Vendar opozarja, da je ponekod prišlo do znižanja volilne udeležbe, kar je pripisal policijskemu terorju, ki je oviral volivce pri prihajanju na volišča.³²⁰ Leta 1925 je bil zabeležen najvišji odstotek volilne udeležbe. Pavlović navaja, da je bil to rezultat dokončne ureditve mejnih vprašanj, natančnejšega vodenja volilnih seznamov povečanega števila prebivalcev. Na zmanjšanje volilne udeležbe leta 1927 je vplival slab ekonomski položaj (suša in slaba letina) in razočaranje volivcev zaradi neučinkovitosti politike.³²¹

Na Hrvaškem, v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Črni gori in Makedoniji je bilo največje število udeležencev zabeleženo leta 1925. Število upravičencev je naraščalo vse do zadnjih volitev. V Srbiji, Vojvodini, na Kosovu, v Metohiji in Sandžaku pa je število upravičencev in udeležencev naraščalo vsa dvajseta leta.

V posameznih banovinah je bila volilna udeležba zelo različna. Največje razlike med banovinami so bile leta 1931, ko je bila volilna udeležba v Moravski banovini več kot dvakrat večja od udeležbe v Primorski banovini. Volilna udeležba v Dravski banovini je bila med slabšimi, leta 1935 celo najslabša.

Število volilnih upravičencev in udeležencev v banovinah je od volitev do volitev naraščalo. Izjeme so bile le Dravska, Vardarska in Vrbaska banovina.

³¹⁸ Gligorijević, str. 81, 82.

³¹⁹ Čulinović, knjiga, 1 str. 406.

³²⁰ Prav tam, str. 454.

³²¹ Pavlović, str. 122, 125 in 126.

Rezultati volitev

Volitve v dvajsetih letih

Rezultati v Sloveniji

Pri predstavitvi rezultatov volitev bom predstavil rezultate po političnih taborih. Predstavljeni bodo rezultati v dvajsetih in tridesetih letih. Na kratko bodo predstavljeni tudi rezultati v posameznih manjših lokalnih okoljih.

Najmočnejši politični tabor v Sloveniji je bil katoliški. Na vseh volitvah je dobil največ glasov. Če so si bili leta 1920 trije nastopajoči tabori po številu glasov relativno blizu, je katoliški tabor na naslednjih volitvah povečal število in delež svojih glasov. Na prvih volitvah je katoliški tabor v vsej Sloveniji dobil skoraj 59.000 glasov, na kasnejših volitvah pa vedno več kot 105.000. Na prvih volitvah so vsi trije tabori dobili podoben delež glasov, kasneje pa je katoliški tabor močno prevladoval in dosegel na vseh treh volitvah približno enak delež glasov: 105.304 = 56 odstotkov leta 1925, 106.049 = 60 odstotkov leta 1927 in 108.855 = 61 odstotkov leta 1923 (grafikon str. 221).

Leto	Katoliški tabor		Liberalno kmečki tabor		Delavski tabor		Nemci		Skupaj
1920	58971	37,27	53444	33,77	45830	28,96			158245
1923	108855	60,95	44720	25,04	19030	10,66	5981	3,35	178586
1925	105304	56,32	64756	34,63	12559	6,72	4362	2,33	186981
1927	106049	59,88	47249	26,68	18016	10,17	5790	3,27	177104

Rezultati v Sloveniji po taborih (glasovi in odstotki)

Na Štajerskem je katoliški tabor leta 1920 dobil 28.941 glasov, na kasnejših volitvah pa skoraj dvakrat več. S tretjine je delež katoliških glasov narasel na 53–58 odstotkov (grafikon str. 221).

Leto	Katoliški tabor		Liberalno kmečki tabor		Delavski tabor		Nemci		Skupaj
1920	28941	35,24	26286	32,01	26897	32,75			82124
1923	56665	58,13	24824	25,46	10014	10,27	5981	6,14	97484
1925	52679	52,84	35402	35,51	7260	7,28	4362	4,37	99703
1927	54297	57,49	22590	23,92	11777	12,47	5790	6,13	94454

Rezultati v okrožju Maribor–Celje po taborih (glasovi in odstotki)

V okrožju Ljubljana–Novo mesto je leta 1920 dalo svoj glas za katoliški tabor 28.268 volivcev ali 42 odstotkov. Na naslednjih treh volitvah je bil delež katoliških glasov med 63 in 68 odstotkov, torej za 10 odstotkov višji kakor na Štajerskem (grafikon str. 222).

Leto	Katoliški tabor		Liberalno kmečki tabor		Delavski tabor		Skupaj
1920	28268	41,99	22774	33,83	16276	24,18	67318
1923	49240	68,17	15836	21,93	7151	9,90	72227
1925	48259	62,54	24507	31,76	4393	5,69	77159
1927	47171	65,02	20055	27,64	5323	7,34	72549

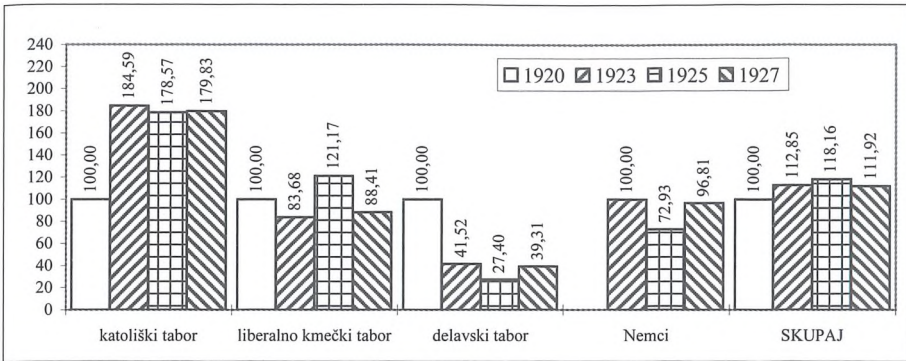
Rezultati v okrožju Ljubljana–Novo mesto po taborih (glasovi in odstotki)

Razvoj v Ljubljani je bil nekoliko drugačen kakor v obeh okrožjih. Na Kranjskem in na Štajerskem je bil višek katoliških glasov dosežen leta 1923, v Ljubljani pa šele leta 1927. V Ljubljani je število glasov za katoliški tabor od leta 1920 do 1927 ves čas naraščalo. Delež katoliških glasov se je v Ljubljani z 20 odstotkov leta 1920 dvignil na 33 odstotkov leta 1923, leta 1925 pa še za 10 na 43 odstotkov in za malenkost še leta 1927 (grafikon str. 222).

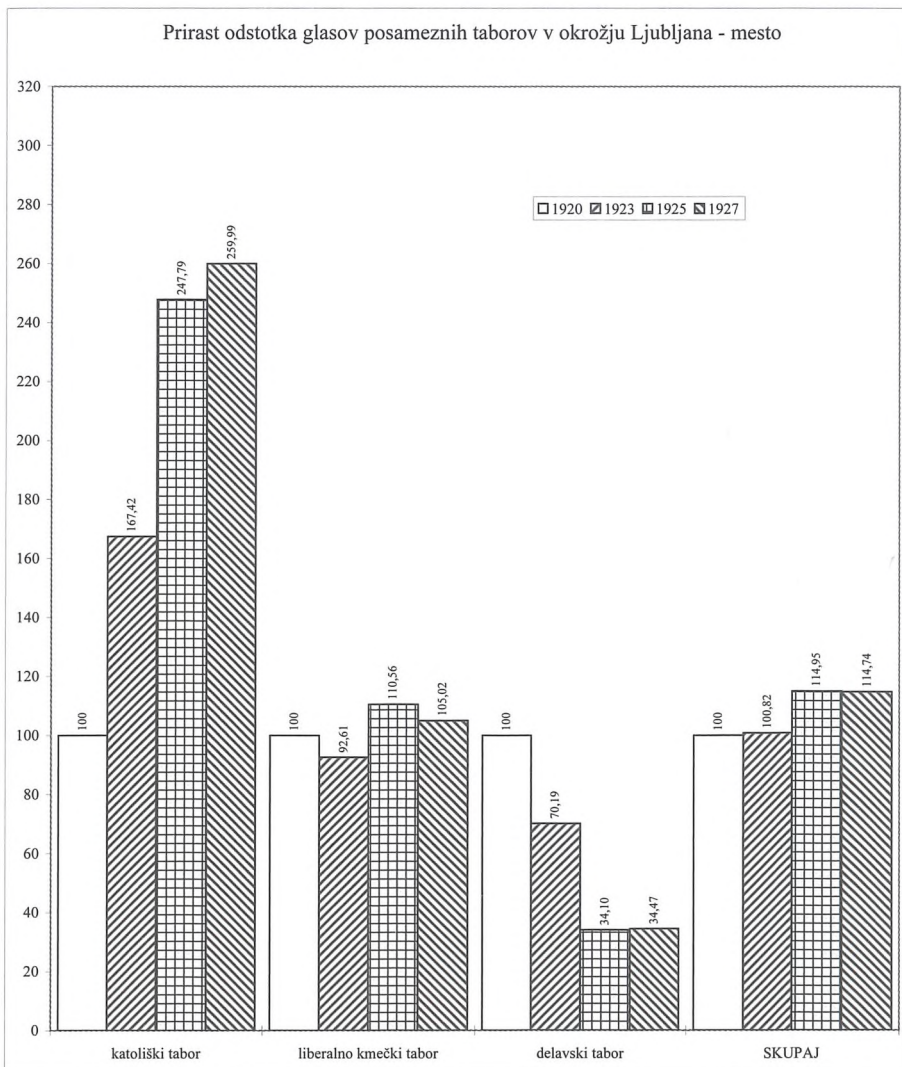
Leto	Katoliški tabor		Liberalni tabor		Delavski tabor		Skupaj
1920	1762	20,02	4384	49,80	2657	30,18	8803
1923	2950	33,24	4060	45,75	1865	21,01	8875
1925	4366	43,15	4847	47,90	906	8,95	10119
1927	4581	45,35	4604	45,58	916	9,07	10101

Rezultati v okrožju Ljubljana–mesto po taborih (glasovi in odstotki)

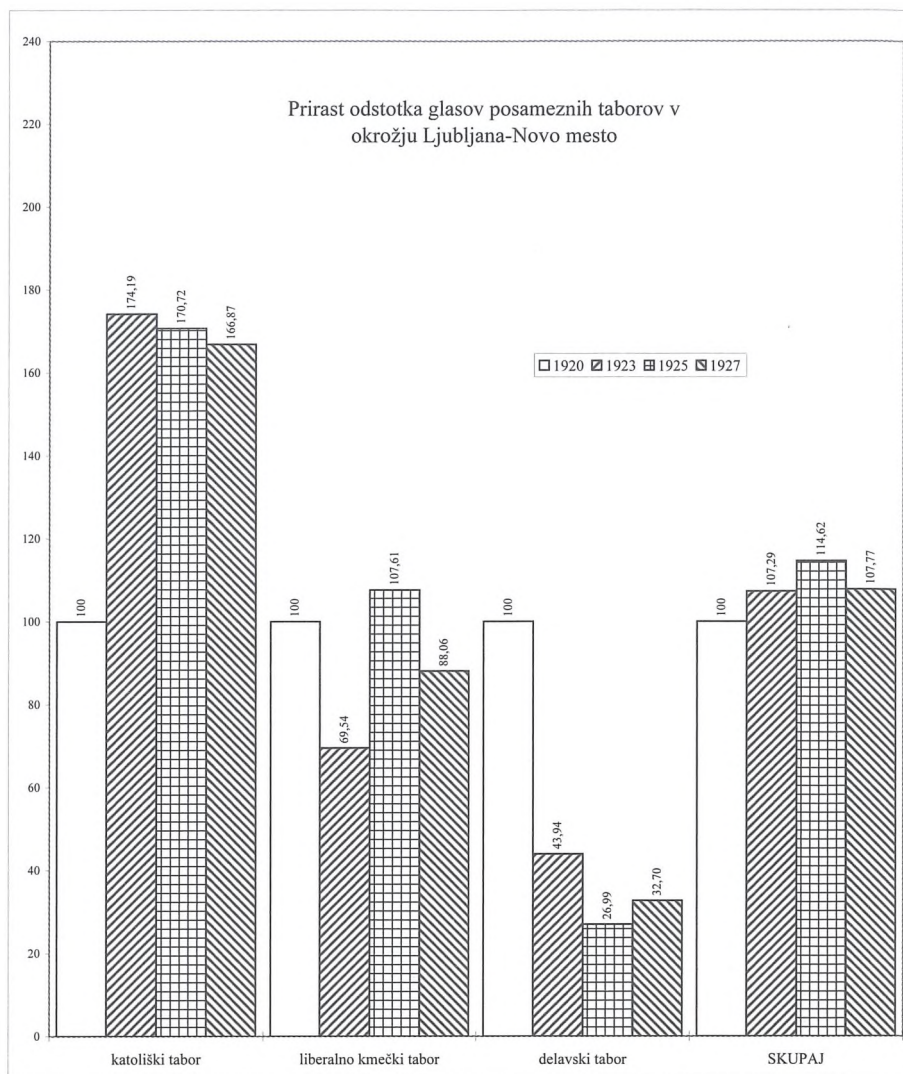
Še en pogled na razmerja glasov med tabori nam dajo grafikoni s prikazom deleža glasov posameznih taborov v primerjavi z izhodiščem l. 1920.

Glasovi, oddani v Sloveniji, glede na stanje leta 1920 (indeks leta 1920 = 100)

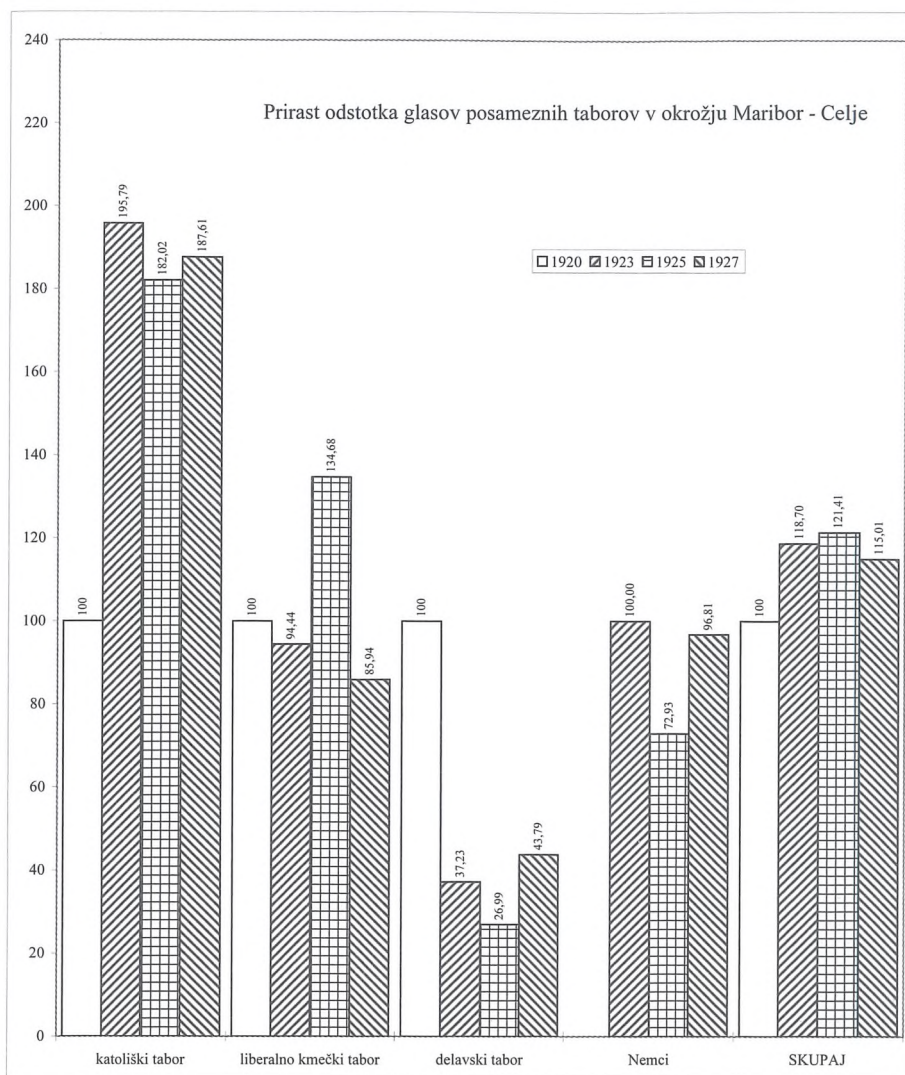
Glasovi, oddani v okrožju Ljubljana-mesto, glede na stanje leta 1920 (indeks leta 1920 = 100)

Glasovi, oddani v okrožju Maribor–Celje, glede na stanje leta 1920 (indeks leta 1920 = 100)

Skupno število glasov, oddanih na volitvah v celotni Sloveniji, se je na volitvah 1. 1923 in 1927 povečalo za nekaj nad 10 odstotkov glede na število oddanih glasov 1. 1920. Izjema je 1. 1925, ko je bilo oddanih skoraj 20 odstotkov več glasov kot leta 1920. Tudi zgornji grafikon nam pokaže, kako je SLS obvladovala slovenski volilni prostor. Njeni prirastki so krepko višji od skupnega prirastka glasov. Na nasprotni strani so vsi ostali tabori, ki so z izjemo liberalno kmečkega tabora leta 1925 svoje rezultate poslabšali, saj niso uspeli obdržati svojih volivcev. Zgornji grafikon potrjuje, da je SLS na volitvah 1. 1923 uspela pridobiti glavnino novih volivcev in ostalim taborom odvzeti dele njihovega volilnega telesa.

V volilnem okrožju Ljubljana-mesto je bil porast skupnega števila oddanih glasov primerljiv z okrožjem Ljubljana–Novo mesto in slovenskim

Prirast glasov posameznih taborov v okrožju Maribor–Celje

povprečjem. Na grafikonu vidimo, da je tudi tu SLS uspela na enak način poraziti ostale stranke. Tudi tu lahko vidimo kakšen, uspeh ji je uspel leta 1925, ko je uspela liberalcem iztrgati iz rok ljubljanski mandat.

*

Ugotovitve o rezultatih katoliškega tabora lahko enačimo z rezultati SLS, saj Šušteršič, ki je leta 1923 z listo Narodne ljudske stranke nastopil v okrožjih Ljubljana–Novo mesto in v mestu Ljubljana, ni dosegel nobenega večjega uspeha.

³²² Upoštevana je pravilna razdelitev mandatov, ki ni veljala nikoli!

Leto	MB-CE		LJ-NM		LJ-M		Slovenija		Mandatov ³²²
1920	28941	35,24	28268	41,99	1762	20,02	58971	37,27	15
1923	56665	58,13	48497	67,15	2814	31,71	107976	60,46	21
1925	52679	52,84	48259	62,54	4366	43,15	105304	56,32	20
1927	54297	57,49	47171	65,02	4581	45,35	106049	59,88	20

Rezultati Slovenske ljudske stranke

Zanimivi so tudi rezultati v posameznih okrajih (srezih). K tem sem dodal tudi rezultate v okrožju Ljubljana-mesto. Od volitev leta 1923 dalje je bilo število glasov, ki jih je dobil kandidat v okraju, tudi pomembno. Mandate, ki jih je dobila posamezna stranka, so namreč razdeljevali glede na število glasov, ki so jih kandidati te stranke dobili v posameznih okrajih. Večje število glasov je pomenilo večjo možnost za pridobitev mandata. Samo po sebi pa nam število glasov v okraju pomeni le del v skupnem številu glasov neke stranke. Ker so bili okraji različno veliki, sta prava izraza uspeha stranke v okraju odstotek glasov, ki so jih stranki dali udeleženci v tem okraju, in doseženo mesto v okraju. V preglednici rezultatov po okrajih so najprej navedeni okraji v okrožju Maribor-Celje, sledijo okraji iz okrožja Ljubljana–Novo mesto ter nazadnje še rezultat v mestu Ljubljana. Okraji v posameznem okrožju si sledijo od zahoda proti vzhodu in od severa proti jugu. Sedež okraja v zgornji Savinjski dolini je bil ob volitvah 1923 in 1925 v Mozirju in 1927 v Gornjem Gradu.

Leta 1920 je SLS dobila največji delež glasov v Prekmurju, v okrajih Kranj in Kočevje, najmanjšega pa v okraju Brežice, v Beli krajini in v Ljubljani. Najvišji deleži so bili leta 1923, 1925 in 1927 doseženi v okrajih Kamnik, Ormož, Mozirje oz. Gornji Grad in Konjice. Najmanjši deleži so bili na omenjenih treh volitvah zabeleženi v okrajih Murska Sobota, Brežice, Maribor-desni breg in v industrijsko razvitejših okrajih Prevalje in Laško. SLS je imela svoje volivce enakomerno razporejene po vsej Sloveniji. To dokazujejo tudi njeni uspehi po okrajih. Tako je leta 1920 zmagala v 13 od 19 okrajev. Leta 1923 ni dobila večine le v okrajih Murska Sobota, Ptuj in v mestu Ljubljana, leta 1925 v okraju Murska Sobota in na zadnjih volitvah v dvajsetih letih je bila premagana samo v mestu Ljubljana.

Leto	Okraj	Glasov	%	Okrožje
1923	Slovenj Gradec	4120	61,82	MB-CE
1925	Slovenj Gradec	3584	54,43	MB-CE
1927	Slovenj Gradec	3496	57,57	MB-CE
1923	Prevalje	1177	42,14	MB-CE
1925	Prevalje	1156	39,05	MB-CE
1927	Prevalje	1202	39,72	MB-CE
1923	Maribor-desni breg	4373	56,72	MB-CE
1925	Maribor-desni breg	3636	47,43	MB-CE
1927	Maribor-desni breg	3515	47,11	MB-CE
1923	Maribor-levi breg	8383	62,81	MB-CE
1925	Maribor-levi breg	7134	51,64	MB-CE
1927	Maribor-levi breg	8477	57,98	MB-CE
1923	Murska Sobota	2944	31,26	MB-CE
1925	Murska Sobota	2622	25,74	MB-CE
1927	Murska Sobota	3015	38,03	MB-CE
1923	Lendava	3648	56,98	MB-CE
1925	Lendava	3668	51,29	MB-CE
1927	Lendava	4058	67,84	MB-CE
1923	Konjice	2485	73,98	MB-CE
1925	Konjice	2239	65,37	MB-CE
1927	Konjice	2331	73,35	MB-CE
1923	Ptuj	5275	62,18	MB-CE
1925	Ptuj	5113	61,08	MB-CE
1927	Ptuj	5020	66,88	MB-CE
1923	Ljutomer	3886	68,26	MB-CE
1925	Ljutomer	3723	63,76	MB-CE
1927	Ljutomer	3801	67,73	MB-CE
1923	Ormož	2663	74,05	MB-CE
1925	Ormož	2620	71,64	MB-CE
1927	Ormož	2758	75,31	MB-CE
1923	Celje	6056	63,25	MB-CE
1925	Celje	5621	58,49	MB-CE
1927	Celje	5579	56,98	MB-CE
1923	Mozirje	1863	72,38	MB-CE
1925	Mozirje	1839	73,86	MB-CE
1927	Gornji grad	1798	77,90	MB-CE
1923	Laško	3045	48,53	MB-CE
1925	Laško	3139	52,18	MB-CE
1927	Laško	2274	37,84	MB-CE
1923	Šmarje	4635	67,55	MB-CE
1925	Šmarje	4138	60,61	MB-CE
1927	Šmarje	4342	68,69	MB-CE
1923	Brežice	2112	44,62	MB-CE
1925	Brežice	2447	47,93	MB-CE
1927	Brežice	2631	52,87	MB-CE

Leto	Okraj	Glasov	%	Okrožje
1923	Radovljica	3936	60,56	LJ-NM
1925	Radovljica	3582	53,78	LJ-NM
1927	Radovljica	3297	52,86	LJ-NM
1923	Kranj	6499	71,07	LJ-NM
1925	Kranj	6678	66,43	LJ-NM
1927	Kranj	6574	66,90	LJ-NM
1923	Kamnik	5260	78,94	LJ-NM
1925	Kamnik	5390	76,15	LJ-NM
1927	Kamnik	4761	74,89	LJ-NM
1923	Logatec	3065	64,35	LJ-NM
1925	Logatec	2737	55,03	LJ-NM
1927	Logatec	2669	59,21	LJ-NM
1923	Ljubljana-okolica	7242	63,11	LJ-NM
1925	Ljubljana-okolica	8120	64,55	LJ-NM
1927	Ljubljana-okolica	7322	62,52	LJ-NM
1923	Litija	4637	68,74	LJ-NM
1925	Litija	4670	66,70	LJ-NM
1927	Litija	4431	63,82	LJ-NM
1923	Kočevje	4250	57,76	LJ-NM
1925	Kočevje	4854	68,11	LJ-NM
1927	Kočevje	5131	73,20	LJ-NM
1923	Novo mesto	5166	67,27	LJ-NM
1925	Novo mesto	4859	57,65	LJ-NM
1927	Novo mesto	4981	64,69	LJ-NM
1923	Krško	5840	72,95	LJ-NM
1925	Krško	5188	57,43	LJ-NM
1927	Krško	5677	66,34	LJ-NM
1923	Črnomelj	2602	66,84	LJ-NM
1925	Črnomelj	2181	51,62	LJ-NM
1927	Črnomelj	2328	62,94	LJ-NM
1923	Ljubljana-mesto	2814	31,71	LJ-M
1925	Ljubljana-mesto	4366	43,15	LJ-M
1927	Ljubljana-mesto	4581	45,35	LJ-M

Rezultati Slovenske ljudske stranke po okrajih

* *

Liberalno kmečki tabor kot celota je imel na dveh volitvah dokaj dobre, na dveh pa bolj slabe rezultate (grafikon str. 221). Leta 1920 in 1925 je dosegel boljše rezultate in leta 1923 ter 1927 slabše. Najboljše rezultate je zabeležil leta 1925.

1920									
	MB-CE		LJ-NM		LJ-M		Skupaj		Mandatov
Meščanski del	8917	10,86	7133	10,60	4384	49,80	20434	12,91	5
Kmečki del	17369	21,15	15641	23,23			33010	20,86	8
Skupaj	26286	32,01	22774	33,83	4384	49,80	53444	33,77	13
1923									
Meščanski del	8624	8,85	9366	12,97	4060	45,75	22050	12,35	1
Kmečki del	16200	16,62	6470	8,96			22670	12,69	3
Skupaj	24824	25,46	15836	21,93	4060	45,75	44720	25,04	4
1925									
Meščanski del	12477	12,51	11263	14,60	4847	47,90	28587	15,29	2
Kmečki del	22925	22,99	13244	17,16			36169	19,34	4
Skupaj	35402	35,51	24507	31,76	4847	47,90	64756	34,63	6
1927									
Meščanski del	17597	18,63	10135	13,97	4604	45,58	32336	18,26	4
Kmečki del	4993	5,29	9920	13,67			14893	8,41	1
Skupaj	22590	23,92	20055	27,64	4604	45,58	47249	26,68	5

*Razmerje med meščanskimi in kmečkimi glasovi*³²³

V celotni Sloveniji je znotraj liberalno kmečkega tabora meščanski del ves čas povečeval število glasov. Kmečki tabor pa je leta 1920 in 1925 dosegel boljše rezultate, 1923 in 1927 slabša. Največ glasov je kmečki tabor dosegel leta 1925. Kmečki del je leta 1920, 1923 in 1925 dobil več glasov kot meščanski del. Slabši rezultat kmečkega dela leta 1927 gre predvsem na račun velikega zmanjšanja glasov na Štajerskem.

V okrožju Maribor–Celje je meščanski del tabora na prvih volitvah dobil 8.917 glasov. Po manjšem padcu števila glasov leta 1923 se je nato število njegovih glasov povečevalo. Kmečki del je bil na prvih treh volitvah močnejši od meščanskega. Največ glasov je dobil leta 1925, najmanj pa leta 1927.

Meščanski del tabora je bil na Kranjskem leta 1923 in 1927 boljši od kmečkega. Slednji je bil boljši od meščanskega leta 1920 in 1925. Na Kranjskem je meščanski del povečeval število svojih glasov do volitev 1925. Kmečki del tabora je na Kranjskem svoj višek dosegel že leta 1920. Na naslednjih volitvah je dobil najmanjše število glasov. Leta 1925 in 1927 je bil rezultat med obema omenjenima skrajnostma.

³²³ Med rezultate meščanskega dela sem štel rezultate uradne liberalne stranke, Prekmurske gospodarske stranke, starih liberalcev, s srbskim središčem povezanih radikalov in demokratov in narodnih socialistov. Kmečki del predstavljajo rezultati SKS, raznih kmečkih in republikanskih list in Radića. Podrobneje glej poglavje Slovenske stranke na volitvah. Zapisani odstotki so izračunani na skupno število vseh oddanih glasov v okrožju (npr. meščanski del liberalnega tabora je l. 1920 dobil v mariborskem okrožju 10,86 odstotkov vseh oddanih glasov v okrožju).

V mestu Ljubljana je nastopal samo meščanski del tabora. Največ glasov je dobil leta 1925.

Leta 1920 je bila najmočnejša stranka v liberalno kmečkem taboru v vsej Sloveniji SKS (tabela str. 220). Dobila je skoraj trikrat več glasov kot uradna liberalna stranka. Na Štajerskem je bila leta 1920 v liberalno kmečkem taboru najmočnejša SKS. Svoj glas ji je dalo dve tretjini vseh volivcev, ki niso glasovali za SLS in delavski stranki. Vendar je nato sledil velik padec, saj jo je leta 1925 podprlo le še desetina volivcev, ki so glasovali za stranke te skupine, leta 1927 pa sploh ni nastopila samostojno. V skupini liberalnih in kmečkih strank v okrožju Ljubljana–Novo mesto je bila vloga SKS pomembnejša kot na Štajerskem. Nastopila je na vseh volitvah in njen delež glasov v skupini ni nikoli padel pod 35 odstotkov. Tudi v tem okrožju je bil njen najboljši rezultat leta 1920. Najvišji delež kmetijskih glasov je bil zabeležen v okraju Novo mesto leta 1920, več kot 45 odstotkov vseh glasov tega okraja. Kmetijci so na Kranjskem največkrat najmanjši delež glasov dobili v litijskem in obeh gorenjskih okrajih: Radovljica in Kranj. Največje deleže v tem okrožju so dobivali na Dolenjskem in v Beli krajini: okraji Novo mesto, Krško in Črnomelj. Najmanjši delež volivcev je imela SKS v okrožju Maribor–Celje, največkrat v Prekmurju, najvišjega pa v okraju Brežice.

Od volitev leta 1923 je bila najmočnejša stranka v liberalno kmečkem taboru uradna liberalna stranka. Prednost pred kmetijci in Radićem je naraščala od volitev do volitev. Samostojni demokrati so bili v stalnem vzponu in so delež svojih glasov znotraj skupine povečali s petine na polovico.

Odstotek glasov za uradno liberalno stranko je dosegel največ 45,58 odstotkov, kolikor so ji volivci namenili v mestu Ljubljana leta 1927. V okrožju Ljubljana–Novo mesto so najnižji odstotek glasov dobivali v okrajih Krško, Novo mesto, Litija in Kamnik. Na Štajerskem so dobivali najmanjši delež glasov v različnih okoljih kot npr. v kmetijskih okrajih Lendava, Prekmurje, Ptuj in Konjice, kot tudi v industrijsko bolj razvitem okraju Prevalje. Najvišje deleže so liberalci na Kranjskem dobili v okrajih Kranj, Radovljica in Logatec. Na Štajerskem pa v okrajih Brežice in Laško.

Razpon deležev glasov za narodne socialiste na volitvah leta 1920 in 1923 je segal od 0,5 odstotka do 7,5 odstotka. Izjema je bilo mesto Ljubljana, kjer so leta 1920 dobili več kot 13 odstotkov glasov. Volivci NSS so bili v mestih in trgih, kar je opaziti tudi po deležih glasov za omenjeno stranko, ki so večji v okrajih z večjim deležem mestnega in trškega prebivalstva. Tako so na Kranjskem najmanjše deleže dobili v okrajih Cerknica, Kamnik in Črnomelj, na Štajerskem pa v obmejnih okrajih Prekmurje, Ormož, Lendava, Šmarje in še v okrajih Ljutomer in Konjice. Okraji Ljubljana-okolica, Litija in Radovljica v okrožju Ljubljana–Novo mesto in Maribor, Celje, Slovenj Gradec in Maribor-levi breg v okrožju Maribor–Celje so dali narodnim socialistom najvišje deleže glasov.

Prekmursko listo Štefana Kūharja je leta 1920 podprlo največ volivcev v Prekmurju, kjer je dobila 1.497 od 1.960 glasov, kolikor jih je dobila v vsem okrožju. Drugod je dobila le nekaj deset glasov. Več kot 17 odstotkov prekmurskih volivcev je glasovalo zanjo. Tako je bila ta lista druga najmočnejša v Prekmurju, vendar je daleč zaostala za klerikalci, ki so tu dobili več kot 64 odstotkov glasov.

Slovenski republikanci so nastopili leta 1923 na Štajerskem. Najboljše rezultate do dosegli v celjski regiji (okraji Mozirje 14 odstotkov, Celje 2,76 odstotkov in Šmarje 1,94 odstotkov oddanih glasov), od koder je bil tudi voditelj stranke Anton Novačan. V mozirskem okraju so bili druga najuspešnejša lista za klerikalci.

Volilna zveza narodnih socialistov, starih demokratov in davidovičevcev je leta 1925 v okrožju Ljubljana–Novo mesto najmanjši delež glasov dobila v okraju Črnomelj, nekaj višji delež pa v okraju Kamnik. Najvišji delež je zabeležila v okraju Radovljica, 2,45 odstotkov glasov, nekaj manjši pa v okraju Logatec. Na Štajerskem je zveza dobila najvišji delež glasov v okraju Maribor-levi breg, 4,93 odstotkov, najnižjega pa v okrajih Konjice in Ormož.

Leta 1925 je Prepeluhova republikanska lista dobila v okraju Črnomelj 781 glasov, kar je bilo 18,49 odstotkov glasov, oddanih v okraju. Po številu glasov je bil še boljši okraj Krško. Tamkajšnji 1.003 glasovi so bili skoraj četrtina vseh republikanskih glasov v okrožju.

Hartner, Zagorski, Hribar in Murn so v posameznih okrajih dobili le po nekaj deset glasov. Hartner je bil uspešen le v Prekmurju, kjer je v okrajih Murska Sobota (14,12 odstotkov) in Lendava (4,7 odstotkov) lista dobila največji delež glasov, hkrati pa skoraj devet desetih vseh svojih glasov. Hartnerjeva lista je bila v obeh prekmurskih okrajih skupaj na tretjem mestu za Radičem in klerikalci. Lista Zagorskega ni v nobenem okraju nikoli dobila več kot tri četrtine odstotka glasov. Ta najvišji delež je bil zabeležen leta 1927 v okraju Laško. Lendavski okraj je bil edini, kjer je Hribar dobil več kot 1 odstotek glasov. Murnova lista je samo v črnomaljskem okraju dobila več kot 1 odstotek oddanih glasov.

Poskus radikalov, da bi se tudi ob pomoči slovenskih politikov pojavili kot pomemben dejavnik v Sloveniji, ni uspel. Na Štajerskem, kjer so kandidirali na volitvah 1923, 1925 in 1927, so dobili največji delež glasov v obeh prekmurskih okrajih leta 1927: Lendava 14,09 odstotkov in Murska Sobota 31,58 odstotkov. V obeh okrajih so bili drugi za klerikalci. Na Kranjskem, kjer so kandidirali samo leta 1923, so v kočevskem okraju dobili 1.185 glasov, v vseh ostalih okrajih skupaj pa 941. Najvišje deleže glasov so poleg Kočevja (16,1 odstotkov) dosegli še v okrajih Črnomelj (5,78 odstotkov) in Novo mesto (4,06 odstotkov). V kočevskem okraju so bili radikali druga najmočnejša stranka za klerikalci. Večino radikalnih glasov v kočevskem okraju so oddali Kočevski Nemci.³²⁴

³²⁴ Balkovec, 1995, str. 44–48.

1920									
Lista	MB-CE		LJ-NM		LJ-M		Skupaj		Man-datov
Liberalci	4592	5,59	4500	6,68	3196	36,31	12288	7,77	3
Narodni socialisti	2365	2,88	2633	3,91	1188	13,50	6186	3,91	2
Kühar	1960	2,39					1960	1,24	
Kmetijci	17369	21,15	15641	23,23			33010	20,86	8
Skupaj	26286	32,01	22774	33,83	4384	49,80	53444	33,77	13
1923									
Liberalci	5169	5,30	5981	8,28	3511 ³²⁵	39,56	14661	8,21	1
Narodni socialisti	2090	2,14	1259	1,74	549	6,19	3898	2,18	
Radikali	1365	1,40	2126	2,94			3491	1,95	
Kmetijci	4553	4,67	6470	8,96			11023	6,17	1
Republikanci	1461	1,50					1461	0,82	
Radić	10186	10,45					10186	5,70	2
Skupaj	24824	25,46	15836	21,93	4060	45,75	44720	25,04	4
1925									
Liberalci	9247	9,27	10422 ³²⁶	13,51	4000 ³²⁶	39,53	23669	12,66	2
NNS+NSS+JDS	2143	2,15	841	1,09	847 ³²⁷	8,37	3831	2,05	
Radikali	1087	1,09					1087	0,58	
Kmetijci	3612	3,62	8720	11,30			12332	6,60	1
Republikanci			4139	5,36			4139	2,21	
Hartner	2001	2,01					2001	1,07	
Hribar	328	0,33					328	0,18	
Zagorski	370	0,37					370	0,20	
Murn			385	0,50			385	0,21	
Radić	16424	16,47					16424	8,78	3
Štrbenac	190	0,19					190	0,10	
Skupaj	35402	35,51	24507	31,76	4847	47,90	64756	34,63	6
1927									
SDS+NSS	12720	13,47	10135	13,97	4604	45,58	27459	15,50	4
Radikali	4877	5,16					4877	2,75	
Kmetijci	4576 ³²⁸	4,84	9920	13,67			14476	8,17	1
Zagorski	417	0,44					417	0,24	
Skupaj	22590	23,92	20055	27,64	4604	45,58	47249	26,68	5

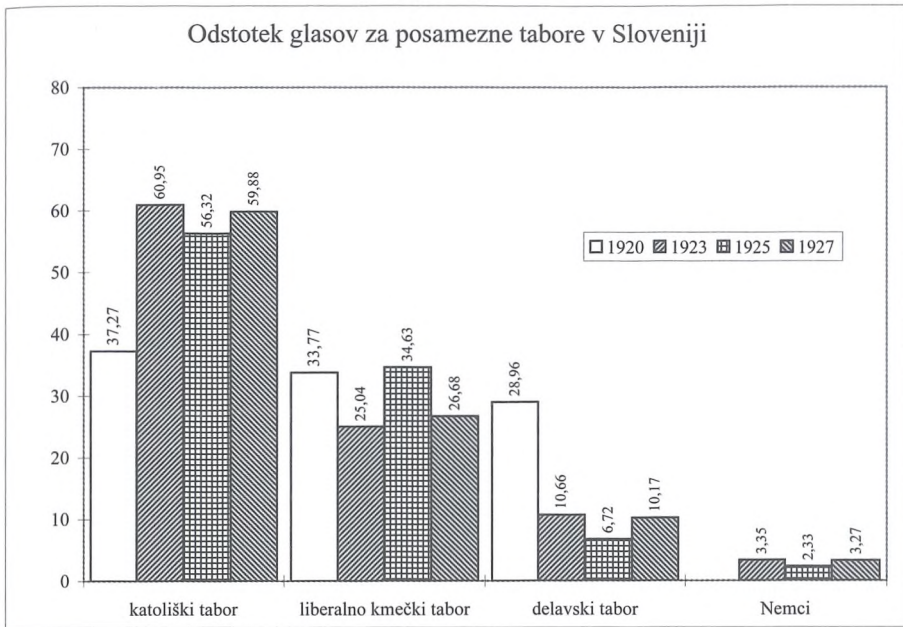
Rezultati v liberalno kmečkem taboru

³²⁵ Skupna kandidatna lista liberalcev in starih liberalcev.

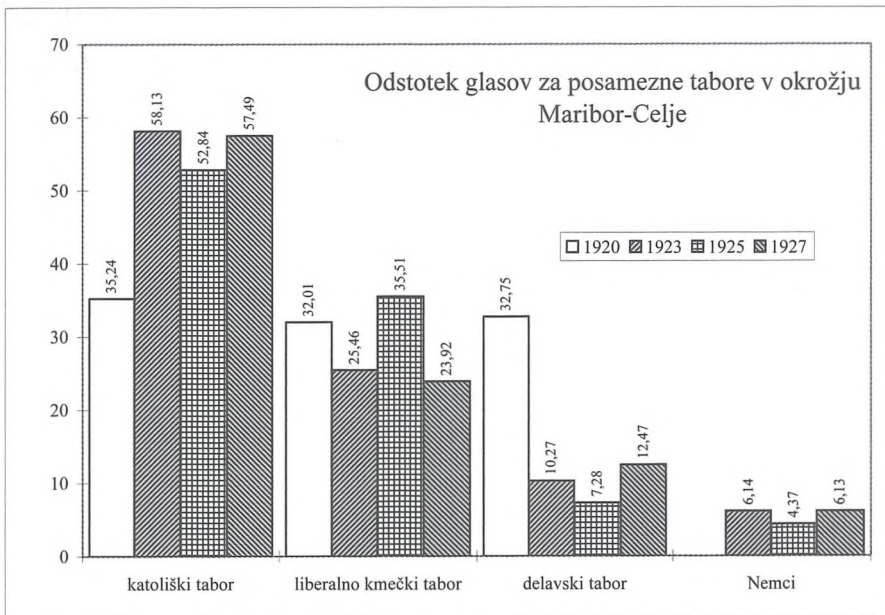
³²⁶ Skupni kandidatni listi samostojnih demokratov in radikalov.

³²⁷ V mestu Ljubljana sta skupno listo sestavili NNS in NSS.

³²⁸ V okrožju Maribor-Celje je kandidirala HSS.

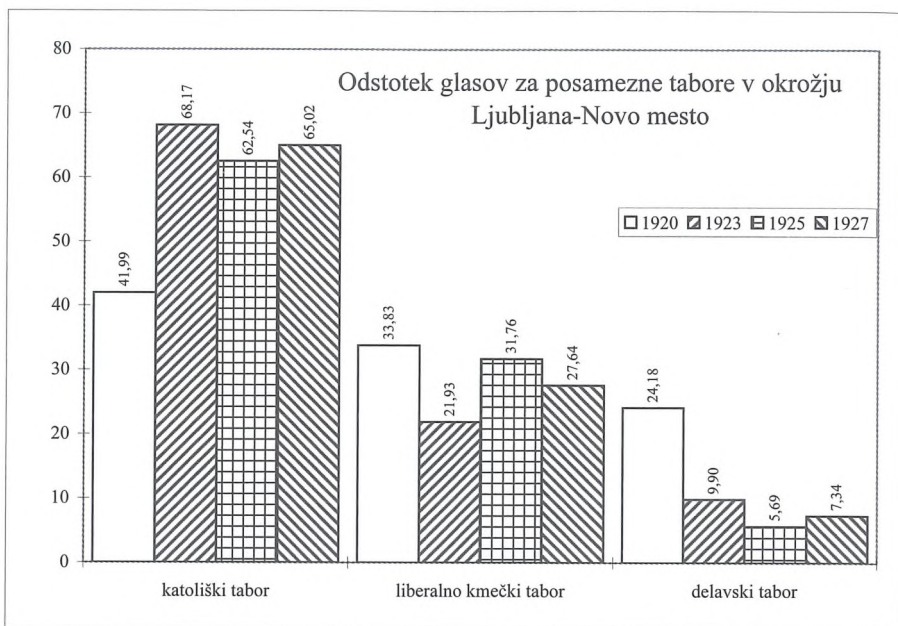

Delež glasov za tabore v Sloveniji

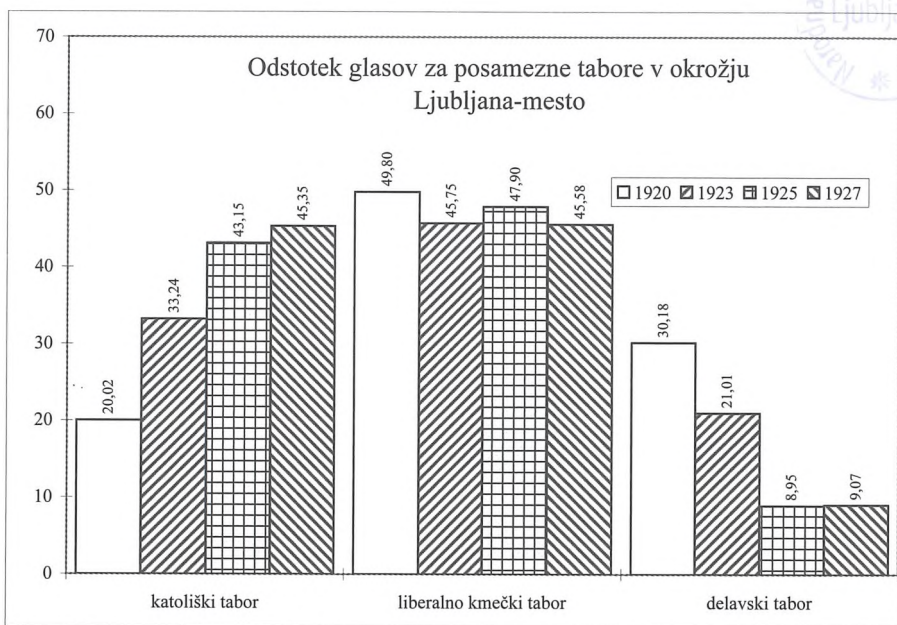

Delež glasov za tabore v okrožju Maribor-Celje

Zelo pomemben delež glasov je dobival tudi Radić, ki je na volitvah v Sloveniji nastopal od leta 1923. Vrhunec je dosegel leta 1925, ko ga je podprla skoraj polovica glasovalcev skupine sorodnih strank. Največji delež glasov je

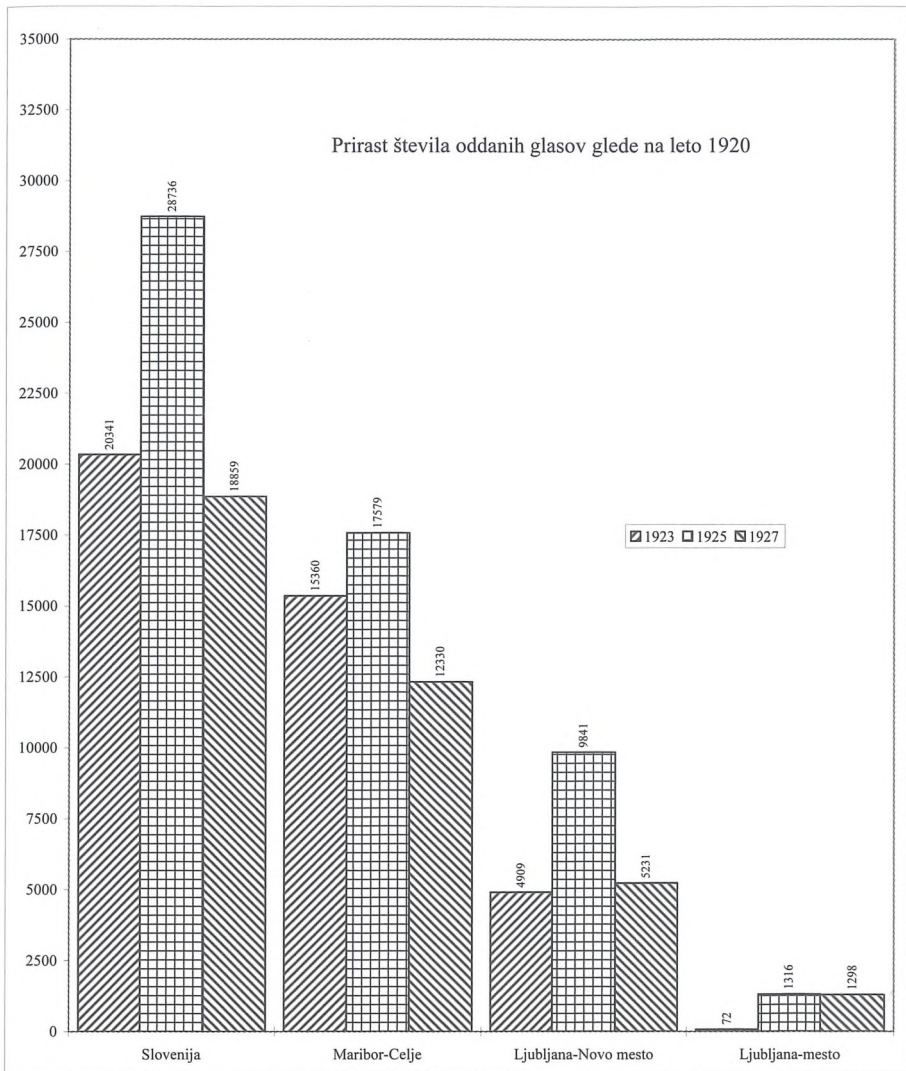

Delež glasov za tabore v okrožju Ljubljana–Novo mesto

Delež glasov za tabore v okrožju Ljubljana-mesto

dobival v okrajih, ki so mejili na Hrvaško oz. so ji bili najbližji. Na volitvah 1923 in 1925 so prednjačili okraj Murska Sobota, Lendava, Brežice, leta 1927 pa Šmarje, Celje in Ljutomer. Leta 1923 je dobil najvišji odstotek v okraju

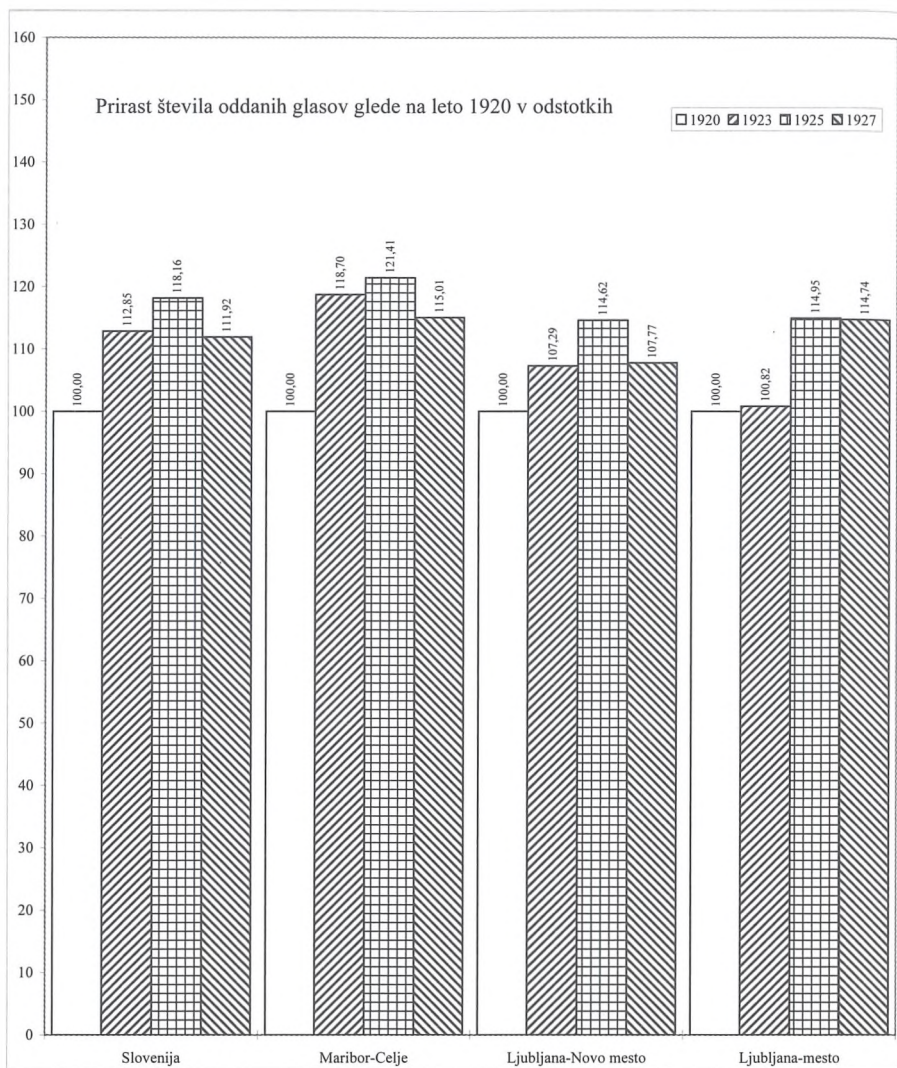

Prirast glasov glede na leto 1920

Murska Sobota, več kot 37 odstotkov oddanih glasov. V tem okraju je zmagal na teh in naslednjih volitvah. Svoj najboljši rezultat je dosegel leta 1925. Leta 1927 je sledil padec, saj je dobil manj glasov kot na prejšnjih dveh volitvah. Disidenti hrvatske seljačke stranke, ki jih je vodil Štrbenac, niso bili nikjer uspešnejši od Radića.

Radić je na volitvah 1923 in 1925 v okrožju Maribor–Celje dobil dvoboj s slovenskimi kmetijci. Na volitvah leta 1923 jih je premagal v 9 leta 1925 pa v 14 okrajih. Obakrat jih je premagal v okrajih Brežice, Lendava, Ormož, Maribor-desni breg, Maribor-levi breg, Mozirje, Murska Sobota, Ptuj in Šmarje.

Leta 1925 je poleg omenjenih okrajev kmetijce premagal še v vseh ostalih, razen v ljutomerskem okraju. V 9 okrajih, kjer je bil boljši od kmetijcev

Prirast glasov v odstotkih glede na leto 1920

obakrat, je v prvih 3 dosegel boljši delež glasov leta 1923, v ostalih pa je leta 1925 dobil večji delež glasov kot leta 1923.

Nekajkrat smo v prejšnjih odstavkih pri različnih strankah naleteli na podatke o dobrih rezultatih v Prekmurju. Prekmurški volivci so se odločali zanimivo, saj je bila na drugem mestu vedno druga stranka. Leta 1920, 1923 in 1927 so zmagali klerikalci in leta 1925 Radić. 1920 je bila druga najmočnejša Kūharjeva lista. Leta 1923 je bil drugi Radić, leta 1925 so bili drugi klerikalci ter tretji Hartner in na zadnjih volitvah so bili drugi radikali.

* * *

Rezultate delavskih list bom prikazal združene, saj so se vse liste borile za naklonjenost iste skupine volivcev. V celi Sloveniji sta obe delavski stranki dobili največ glasov leta 1920, 45.830, najmanj pa leta 1925, 12.559. Po velikem uspehu na prvih volitvah leta 1920 je sledilo upadanje števila glasov. Delež delavskih glasov pa je znašal največ, skoraj 29 odstotkov leta 1920 in najmanj, 6,72 odstotkov leta 1925 (grafikon str. 221). Podobno je tudi v posameznih okrožjih število delavskih glasov po letu 1920 upadlo. Delež glasov za delavske liste je bil na Štajerskem višji kot na Kranjskem. V mestu Ljubljana je bil delež delavskih glasov leta 1923 še vedno zelo visok. Padec na delež, podoben tistemu v celi Sloveniji, je sledil šele v letih 1925 in 1927 (grafikon str. 221).

Med volivci delavskih list prevladujejo industrijski delavci. Tako lahko večje število delavskih volivcev opazimo na Jesenicah, v Zasavju, Ljubljani, Mariboru, Guštanju in še nekaterih krajih z industrijskimi obrati.

Liste, ki jih označujemo kot komunistične, so leta 1920 najvišje deleže glasov dobile v okrajih Litija (volišča v rudarskem Zagorju) in Radovljica (volivci na železarskih Jesenicah). Leta 1923 so najvišje deleže glasov dobile v okraju Laško, predvsem po zaslugi volišč v Trbovljah. Omenim naj še okraj Prevalje (volivci v Guštanju) leta 1927.

Socialistične liste so leta 1920, z izjemo Prekmurja in okraja Ljutomer, na Štajerskem dobile več kot 20 odstotkov glasov. Kasneje so največje deleže glasov dobivale v okrajih Prevalje, Slovenj Gradec in občasno v Celju ter v mariborskih okrajih.

Zanimive rezultate so socialisti dosegli na Kranjskem leta 1920, saj sta bila po deležu osvojenih glasov v okraju najboljša cerkniški in črnomaljski okraj, ki nista bila industrijsko razvita. Po številu glasov so bili močni tudi v okrajih Kranj, Krško in Ljubljana-okolica. Najslabši socialistični okraji na Kranjskem so bili Kamnik, Krško, Novo mesto in Črnomelj.

* * * *

Trdno jedro svojih volivcev so imeli tudi Nemci. Največ glasov so dobili ob prvem nastopu leta 1923 (tabela str. 209). Deleža njihovih glasov sta bila leta 1923 in 1927 zelo podobna (grafikon str. 221). Število in delež njihovih glasov je bil povezan s številom Nemcev v okraju. Največ nemških volivcev je bilo v obeh mariborskih okrajih in v okrajih Ptuj, Slovenj Gradec, Ljutomer in Celje.

Razdelitev mandatov

Končni uspeh na volitvah se meri s številom poslancev. Sloveniji je leta 1920 pripadlo 40³²⁹ mandatov, kasneje v dvajsetih letih pa 26. Na vseh volitvah v dvajsetih letih je v celi Sloveniji največ mandatov dobila SLS. Najmanj poslancev je imela leta 1920, 15, največ pa leta 1923, 21 oz. štiri petine, kasneje pa 20 oz. tri četrtine vseh slovenskih poslancev. Podobno kot SLS so tudi kmetijci in uradni liberalci dobili mandat na vseh volitvah. Po velikem uspehu SKS leta 1920, ko je stranka dobila 8 poslancev, kar je bila petina vseh, se je kasneje zadovoljila s po 1. Liberalci so leta 1920 dobili 3 mandate, l. 1923 – 1, leta 1925 – 2 in leta 1927 – 4.

Socialisti in radičevci so dobili poslanske mandate na dveh volitvah. Socialisti so bili leta 1920 skupaj s komunisti tretji po številu dobljenih mandatov v Sloveniji. Socialistom je uspelo dobiti mandat še leta 1927. Radičevi kandidati so bili v Sloveniji izvoljeni leta 1923 in 1925. Po enkrat pa so mandate osvojili komunisti, narodni socialisti in Nemci.

Na Štajerskem je SLS leta 1923 in 1927 dobila po 12 mandatov in 1925 11 od 15. Liberalci so dobili mandate na treh volitvah. Po dvakrat so na Štajerskem dobili mandate radičevci in socialisti. Enkrat so si priborili poslance na Štajerskem kmetijci, komunisti in Nemci.

	SLS			LIB			NSS		SKS		Radič	Socialisti			Komunisti			Nemci
	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	MB-CE	LJ-M	MB-CE	LJ-NM	MB-CE	MB-CE	LJ-NM	MB-CE	LJ-NM	LJ-M	MB-CE	
1920	8	6	1	1	1	1	1	1	4	4		5	1	2	3	1		
1923	12	9				1				1	2						1	
1925	11	8	1	1	1					1	3							
1927	12	8		2	1	1				1		1						

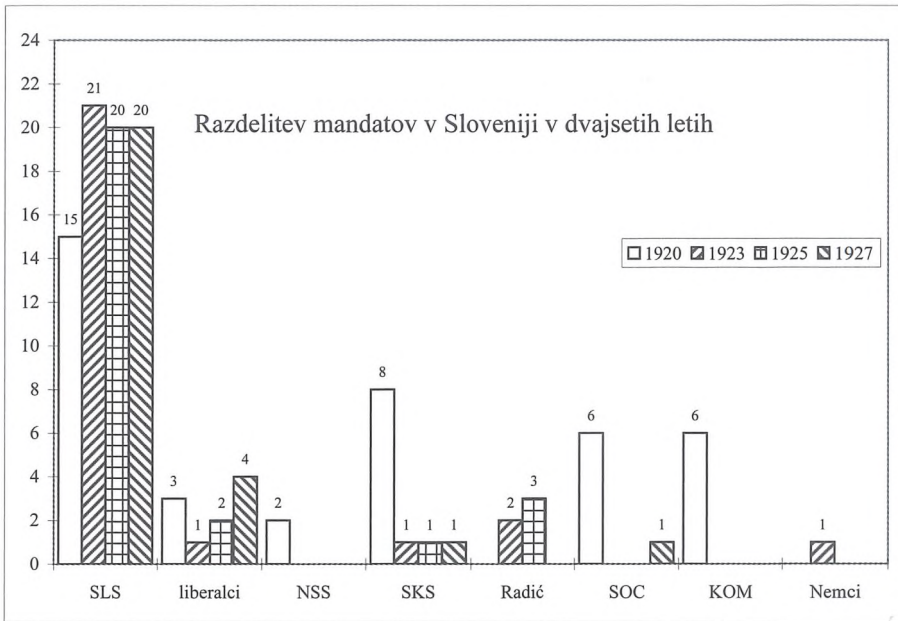
Razdelitev mandatov po okrožjih

Po letu 1920 je bilo na Kranjskem za SLS najboljše leto 1923, ko je ostalim strankam prepustila le 1 mandat. Leta 1925 in 1927 je SLS dobila po 8 mandatov, 1 kmetijskemu poslancu pa so se z 1 poslancem pridružili liberalci.

V mestu Ljubljana so leta 1920 izvolili 4 poslance, kasneje po 1. Mesto Ljubljana je ostalo trdnjava liberalcev, saj so leta 1925 ostali brez mandata, ko si ga je pridobila SLS.

³²⁹ V literaturi se omenja tudi, da je imela Slovenija leta 1920 38 poslancev. Državni odbor je pri določanju mandatov za Slovenijo upošteval tudi koroško plebiscitno ozemlje, ki je prišlo pod Avstrijo, in tako tam volitev ni bilo. Zaradi zmanjšanja ozemlja in manjšega števila prebivalcev bi Sloveniji res pripadlo le 38 mandatov, vendar do spremembe ni prišlo. Melik, 1962, str. 46, 47.

Leta 1920 je prišlo ob razglasitvi rezultatov oz. razdelitvi mandatov do napake.³³⁰ Josip Hohnjec je na seji Ustavodajne skupščine 22. decembra 1920 opozoril, da sta bila v okrožju Maribor–Celje napačno razdeljena 2 mandata. Vzrok je bil v napačnem šteju glasov. Oporekal je mandatu kmetijca Ivana Kirbiša (šesti na listi SKS) in Zvonimirja Bernota (drugega na listi s posebnimi pogoji Jugoslovanske socialdemokratske stranke).³³¹ Zaplet so reševali šele decembra 1921. Namesto Kirbiša bi moral dobiti mandat klerikalec Škoberne in namesto Bernota komunist Lemež. Opravljena je bila le zamenjava Kirbiša s Škobernetom.

Razdelitev mandatov v dvajsetih letih

Rezultati v drugih delih države

Volivci so se odločali po nacionalni pripadnosti. Med volivci vseh narodov sta skušali pridobiti naklonjenost le radikalna stranka in demokrati. Podobno kot drugod po Evropi so tudi v Kraljevini SHS nastale kmečke stranke. Pojavljale so se na vseh volitvah v dvajsetih letih. Vendar pa so bile ves čas prisotne in uspešne le kmetijska stranka v Sloveniji, Radićeva stranka med Hrvati in zemljiaradniki med srbskimi volivci. Ostale kmečke stranke so bile uspešne le

³³⁰ V vseh pregledih sem upošteval pravilno razdelitev mandatov v Sloveniji, ki ni veljala nikoli, in ne napačno, ki jo je objavil Državni odbor.

³³¹ SB US, 22 december 1920.

po enkrat (Savez težaka, Hrvatska težačka stranka in Težački savez). V ustavodajno skupščino je bilo v vsej državi izvoljenih 95 kmečkih poslancev (Radić, zemljoradniki, Savez težaka, slovenski kmetijci, Hrvatska težačka stranka in Težački savez). Na naslednjih volitvah leta 1923 je bilo izvoljenih 79 kmečkih poslancev (Radić, zemljoradniki in slovenski kmetijci). Na tretjih volitvah so iz istih vrst izvolili 69 kmečkih poslancev in leta 1927 – 71.

Radikali	96
Demokrati	90
Komunisti	53
Radić	50
JMO	24
Zemljoradniki	15
Savez težaka	12
Hrvatska pučka stranka	9
Hrvatska težačka stranka	7
Hrvatska zajednica	4
Bunjevačko šokačka stranka	4
Republikanci	3
Težački savez	3
Socialisti	3
Hrvatska stranka prava	2
Liberalci	1
Trumbić	1
Ćenan Zija	1
Piletić	1
Skupaj	379

Razdelitev mandatov l. 1920 v vsej državi brez Slovenije

Leta 1920 je v vsej državi brez Slovenije mandate osvojilo 19 strank. Najmočnejši so bili radikali, ki so jim z nekaj manj mandati sledili demokrati. Skupaj sta stranki osvojili 186 mandatov. Komunisti in Radić so bili tretji in četrti z okoli 50 mandati, skupaj 103. Od petega do sedmega mesta sledijo JMO, zemljoradniki in Savez težaka, ki so osvojili med 12 in 24 mandati, skupaj 51. Omenjenih 7 strank je skupaj dobilo 340 mandatov, 11 strank (Hrvatska pučka stranka, Hrvatska težačka stranka, Hrvatska zajednica, Bunjevačko šokačka stranka, Republikanska stranka, Težački savez, socialisti, Hrvatska stranka prava, srbski liberalci, Trumbić, Zija in Piletić), ki so dobile po manj kot 10 mandatov, je skupaj osvojilo ostalih 39 mandatov.

	1923	1925	1927
Radikali	108	138	112
Radić	68	64	61
Demokrati	50	38	61
JMO ³³²	18	15	18
Džemijet	14		
Zemljičaradnici	10	4	9
Nemci	7	5	6
Bunjevačko šokačka stranka	3		
Trumbić	2		
Črnogorski federalisti	2	3	1
Socialisti	2		
Srpska stranka ³³³	1		
Romuni	1		
Demokrati+Savez težaka		1	
Hrvatska pučka stranka			1
Hrvatska zajednica ³³⁴			2
Samostojni demokrati		21	18
Skupaj	286	289	289

Razdelitev mandatov 1923, 1925 in 1927 v vsej državi brez Slovenije

Število strank, ki so na volitvah 1923, 1925 in 1927 izven Slovenije osvojile mandate, se je zmanjšalo. Leta 1923 je bilo takšnih strank 13, 1925 – 9 in 1927 – 10. Skupaj je na vseh treh volitvah dobilo mandate 17 strank. 7 je mandate uspelo dobiti na vseh treh volitvah (Radikali, Radić, demokrati, muslimani, zemljičaradnici, Nemci in Federalisti), samostojnim demokratom na

³³² Leta 1927 sta Jugoslovanska demokratska stranka in Jugoslovanska muslimanska organizacija v okrožjih Banja Luka, Tuzla in Mostar kandidirali s skupno listo Demokratske zajednice. To je bila gesta dobre volje Jugoslovanske muslimanske organizacije, saj demokrati niso imeli večjega vpliva v Bosni in Hercegovini. V okrožjih Bihać, Travnik in Sarajevo sta obe stranki nastopili s samostojnimi listami. Gligorijević, str. 239. Demokratska zajednica naj bi dobila 10 mandatov. Od teh jih je Jugoslovanska muslimanska organizacija prevzela 9 in demokrati 1. Purivatra navaja naslednje rezultate v Bosni in Hercegovini: radikali 14, Jugoslovanska muslimanska organizacija 9, Demokratska zajednica 10, Radić 8, Zemljičaradnička stranka 6 in Samostojni demokrati 1. Po razdelitvi mandatov Demokratske zajednice pa ima muslimanska organizacija 18 mandatov in demokrati 1. Purivatra, str. 390 in opomba 52 na naslednji strani.

³³³ Stranka, ki je osvojila mandat v BiH, je odkrito pozivala k preoblikovanju Kraljevine SHS v srbsko državo, ki naj bi se imenovala Velika Srbija ali Kraljevina Srbija. Kot piše J(aša) Prodanović v Narodni enciklopediji Srba, Hrvata i Slovenaca, bi Srpska stranka skrbela, da »zaštititi srpski narod od koalicije Hrvata, Mađara, Jevreja, Nemaca, Muslimana, Kačaka, Bugaraša i Turaka. ... U Vojnu akademiju primati samo Srbe, a od Hrvata i Slovenaca jedino sinove odanih patriota.« Srpska stranka v Narodna enciklopedija Srba, Hrvata i Slovenaca, knjiga 4, str. 357.

³³⁴ Hrvatska zajednica je leta 1927 nastopila pod imenom Hrvatski blok. Horvat, str. 327.

dveh in 9 (Džemijet 1923, Bunjevačko šokačka stranka 1923, Trumbić 1923, socialisti 1923 Srpska stranka 1923, Romuni 1923, zveza demokratov in Saveza težaka 1925 in Hrvatska zajednica 1927) na njih volitvah. Na vseh treh volitvah je največ mandatov dobivala NRS. Sledila je Hrvatska seljačka stranka S. Radića in nato demokrati. Poslanci radikalov so bili izvoljeni v vseh pokrajinah, razen v Sloveniji. Največ mandatov so dobili leta 1925. Radić je največ mandatov dobil leta 1923. Njegovi kandidati so bili izvoljeni na Hrvaškem, v Dalmaciji in Bosni in Hercegovini ter v Sloveniji. Število demokratskih poslancev se je do leta 1925 zmanjševalo. Na zadnjih volitvah pa so se demokrati močno okrepili in bili skupaj z Radićem drugi po številu mandatov (brez upoštevanja rezultatov v Sloveniji). Povečanje števila demokratskih poslancev je šlo na račun zmanjšanja števila radikalnih poslancev. Do razcepitve demokratske stranke so bili njeni poslanci izvoljeni v vseh pokrajinah. Na volitvah 1925, ko so kandidirali tudi samostojni demokrati, pa v vseh pokrajinah, razen v Sloveniji in na Hrvaškem. Vsi poslanci Jugoslovanske muslimanske organizacije so bili izvoljeni v Bosni in Hercegovini, le leta 1927 je bil 1 izvoljen v okrožju Zvečani-Raška. Na volitvah 1923 in 1927 so osvojili po 18 mandatov, leta 1925 pa 15. Tudi število mandatov zemljoradnikov je do leta 1925 padalo in se nato močno povečalo. Zemljoradniški mandati so bili dobljeni v Srbiji, Bosni in Hercegovini in Vojvodini. Nemci so največ mandatov dobili leta 1923, nato pa po 2 oz. 1 manj. Razen 1 mandata, ki je bil leta 1923 dobljen v okrožju Maribor-Celje, so bili vsi priborjeni v Vojvodini. Črnogorski federalisti so dobili od 1 do 3 mandate. Samostojni demokrati so mandate osvojili leta 1925 in 1927. Mandate so dobivali v Sloveniji, na Hrvaškem, v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Vojvodini in na Kosovu, v Metohiji in Sandžaku. Leta 1925 so mandate dobili ob skupnem nastopu z radikali na listah Nacionalnega bloka.

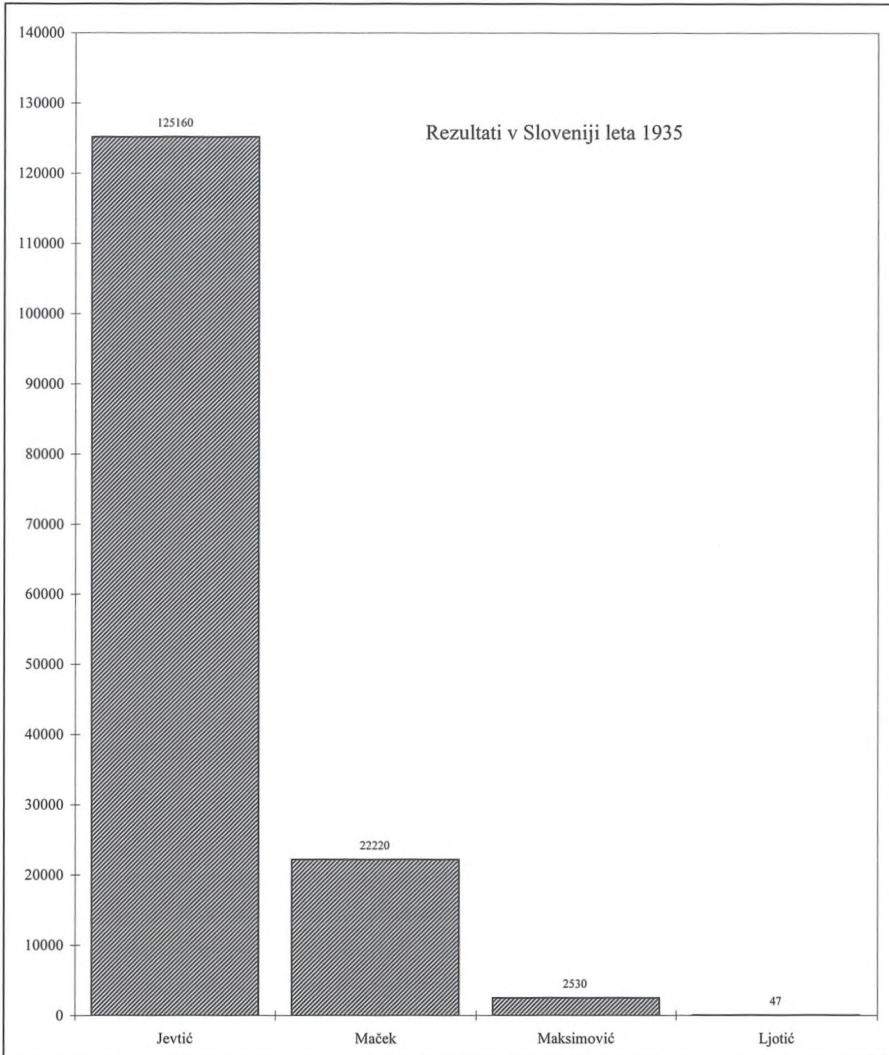
Volitve v tridesetih letih

Volitve v tridesetih letih so specifične zaradi zakonske zahteve po nastopu državnih list. Leta 1931 je kandidirala le Živkovićeve lista in vsi poslanci so bili izvoljeni na tej listi. Opozicija se še ni uspela dogovoriti za skupen nastop. Samo s skupnim nastopom bi namreč lahko zadostili zakonski zahtevi po postavitvi okrajnih kandidatov po vsej državi. Na naslednjih dveh volitvah je nasproti vladni državni listi nastopila tudi opozicijska. Leta 1935 je vladno listo vodil Bogoljub Jevtić, opozicijsko pa Vladimir Maček. S svojimi kandidati sta nastopili tudi listi Maksimovića in Ljotića. Kandidatnih list Narodne stranke (Hodžera) in socialistov (Topalović), kasacijsko sodišče ni potrdilo.³³⁵ Na zadnjih volitvah pred 2. svetovno vojno je bil nosilec vladne državne liste

³³⁵ Mikuž, 1965, str. 414.

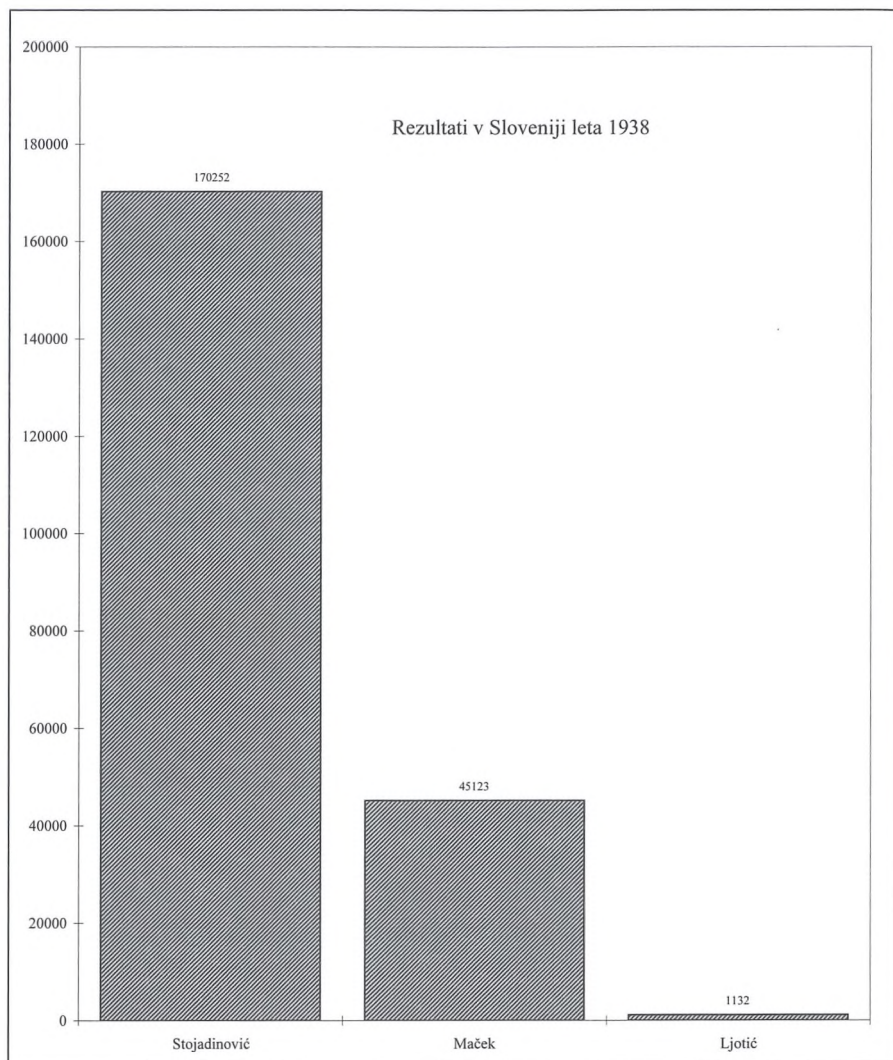
Milan Stojadinović, opozicijsko pa je zopet vodil Vladimir Maček. Tudi tokrat je poskušal srečo Dimitrije Ljotić. O političnih skupinah v Sloveniji, ki so kandidirale na vladnih in opozicijskih listah, sem pisal v poglavju Slovenske stranke na volitvah.³³⁶

Rezultati v Dravski banovini

Rezultati v Sloveniji leta 1935

³³⁶ Glej str. 131 in ss.

Rezultati v Sloveniji leta 1938

V Dravski banovini so leta 1931 volili 26, na volitvah 1935 in 1938 pa po 29 poslancev. Volivci so leta 1931 glasovali za vladno listo Živkovića in 1935 predvsem za vladno listo Jevtića. Na obeh omenjenih listah so v Sloveniji kandidirali liberalno usmerjeni kandidati. Leta 1938 so volivci v veliki večini podprli klerikalne kandidate na listi Stojadinovića. K velikemu povečanju števila oddanih glasov na volitvah leta 1938 je najverjetneje vplivalo dejstvo, da je na volitvah ponovno sodelovala SLS. Veliko število glasov za Stojadinovićevo listo oz. za klerikalce je spodbudilo med zgodovinarji razmišljanja, ali gre pri tem rezultatu za največji uspeh SLS ali pa ravno nasprotno, za padec njene moči in vpliva.³³⁷

³³⁷ Glej npr. Pleterski.

Maček je dobil leta 1938 več kot dvakrat več glasov kot leta 1935, vendar je bilo povečanje števila njegovih glasov manjše kot pri vladni listi. Povečal pa se je tudi delež glasov za to listo. Maksimovića in Ljotića je leta 1935 ter Ljotića leta 1938 v Sloveniji podprlo minimalno število volivcev.

Maček je leta 1935 osvojil v Sloveniji 2 mandata, Jevtić pa 27. Leta 1938 je Stojadinović osvojil v Sloveniji vse mandate. Kljub povečanju števila glasov za Mačkovo listo je ta leta 1938 ostal v Dravski banovini brez mandata. Vzrok za to lahko iščemo v veliki razliki med številom glasov za Stojadinovićevo in Mačkovo listo in v načinu razdeljevanja mandatov.

Rezultati v drugih banovinah

Vladne liste, ki so jih vodili Živković, Jevtić in Stojadinović, so zmagale na vseh volitvah v tridesetih letih, tudi v državi kot celoti. Primerjava rezultatov vladnih list med seboj ni primerna, saj so jo vsakokrat podpirale različne stranke oz. skupine.

Na volitvah leta 1931 opozicija še ni nastopila, saj se še ni uspela organizirati. Leta 1935 so se za skupno kandidiranje odločile Kmečko demokratska koalicija (Hrvatska seljačka stranka in SDS), Davidovićevo demokratsko koalicijo in JMO.³³⁸ Nosilec liste je bil Vladko Maček, vodja Kmečko demokratske koalicije in Hrvatske seljačke stranke. Tudi na zadnjih volitvah je nastopila opozicija z listo, ki jo je vodil Maček. Tokrat so se za skupen nastop dogovorile iste skupine kot prej, pridružili so se jim še t.i. »stari radikali« Ace Stanojevića, Jugoslovanska nacionalna stranka, črnogorski federalisti Sekule Drljevića in socialdemokrati Živka Topalovića.³³⁹ Maček je leta 1935 v primerjavi z volitvami leta 1935 pridobil prek 288.000 glasov oz. 26 odstotkov glasov.

Sklepamo lahko, da so glasovi za opozicijo bili glasovi pristašev omenjenih strank. V Savski in Primorski banovini so za Mačka glasovali poleg Hrvatov tudi Srbi, ki so podpirali demokrate, zemljičarje in leta 1938 skupino »starih radikalov«. Za opozicijo so v Vrbaski in Drinski banovini glasovali muslimanski, hrvaški in srbski volivci. V Zetski banovini so za opozicijo glasovali predvsem pristaši demokratov in Hrvati v okolici Dubrovnika. V Donavski, Moravski in Vardarski banovini so za opozicijo glasovali pristaši demokratov in zemljičarjev.

Opozicijska lista je leta 1935 in 1938 v Primorski in Savski banovini premagala Jevtićevo oz. Stojadinovićevo listo. V Savski banovini je na obeh volitvah opozicija zbrala po 40 odstotkov vseh svojih glasov. Leta 1938 je v

³³⁸ Boban, str. 145 in Čulinović, knjiga II, str. 86.

³³⁹ Čulinović, knjiga II, str. 133. Omenja se tudi nekaj drugih političnih skupin, ki pa niso naštet. Zagotovo so vmes tudi tiste, ki so kandidirale v Sloveniji.

primerjavi z letom 1935 povečala število svojih glasov v vseh banovinah, razen v Donavski. V Dravski in Zetski banovini je dobila skoraj dvakrat več glasov kot leta 1935.

Banovina	Jevtić	Jevtić	Maček	Maček	Ljotić	Maksimović
	Glasov	Mandatov	Glasov	Mandatov	Glasov	Glasov
Beograd	31957	5	9733		1486	387
Donavska	348079	45	132119	7	9572	13579
Dravska	125160	27	22220	2	47	2530
Drinska	215177	34	106557	5	3640	1482
Moravska	255075	39	54652	2	8194	805
Primorska	68380	14	133308	10	366	1084
Savska	173496	48	440383	29	795	2351
Vardarska	255528	44	44092	1	3303	968
Vrbaska	119429	17	97543	8	1891	128
Zetska	154701	30	35738	3	4255	792
Skupaj ³⁴⁰	1746982	303	1076345	67	33549	24106

Rezultati po banovinah leta 1935

Banovina	Stojadinović	Stojadinović	Maček	Maček	Ljotić
	Glasov	Mandatov	Glasov	Mandatov	Glasov
Beograd	39597	5	11522		499
Donavska	373070	49	129944	4	17573
Dravska	170257	29	45226		1127
Drinska	193059	34	138320	5	3762
Moravska	247243	40	78718	1	817
Primorska	42854	14	168349	10	2427
Savska	112386	45	542761	31	2147
Vardarska	228095	42	75232	3	130
Vrbaska	108068	20	103911	6	1205
Zetska	129154	27	70541	6	1047
nosilec liste		1		1	
Skupaj	1643783	306	1364524	67	30734

Rezultati po banovinah leta 1938

Stojadinović je leta 1938 v Dravski in Donavski banovini ter v Beogradu dobil več glasov kot na prejšnjih volitvah Jevtić. V ostalih banovinah je bil slabši od Jevtića. Stojadinović je v primerjavi z Jevtićem največje število glasov izgubil v Savski in Vardarski banovini.

³⁴⁰ Leta 1935 so dvakrat objavili uradne rezultate. Kot uradne so potem uporabljali druge objavljene rezultate. Razlik med njima pa pri razdelitvi mandatov ne bi bilo. Mikuž, 1965, str. 414.

Maksimović in Ljotić sta igrala nepomembno vlogo. Ljotićeva lista je leta 1935 več kot polovico vseh svojih glasov dobila v Donavski in Moravski banovini. Tudi leta 1938 je Ljotić več kot polovico svojih glasov dobil v Donavski banovini. Tudi Maksimović je več kot polovico svojih glasov dobil v Donavski banovini.

Volitve senatorjev

Potem, ko so z volitvami 8. novembra 1931 obnovili parlamentarno življenje, so bile 3. januarja 1932 še volitve senatorjev. Na prvih volitvah je bilo izvoljeno 46 senatorjev. V letih 1935 in 1938 so po določbah zakona volili polovico senatorjev, obkraj po 23. Leta 1935 so morali z žrebom določiti, katerim senatorjem je potekel mandat. Pri tem so žrebali izmed vseh senatorjev in ne ločeno po banovinah. Tako so npr. v Dravski banovini, ki je imela štiri senatorje, leta 1935 volili 3 in 1938 pa 1.

Banovina	Upravičencev	Udeležencev	Nosilec	Glasov	Mandatov
Beograd	65	57	Stanković Jovan	57	1
Donavska	927	885	Timotijević Kosta	885	8
Dravska	1113	1051	Ravnihar dr. Vladimir	1051	4
Drinska	510	498	Šola Atanasije	498	5
Moravska	845	824	Ilidžanović Dimitrije	824	5
Primorska	143	118	Preka Nikola	118	3
Savska	663	621	Švrljuga dr. Stanko	621	9
Vardarska	590	579	Bogojević Vasa	579	5
Vrbaska	225	211	Ubavić Pavle	211	3
Zetska	360	336	Cerović Gavriilo	142	1
Zetska	360	336	Radulović Marko	194	2

Volitve senatorjev leta 1932

Banovina	Upravičencev	Udeležencev	Nosilec	Glasov	Mandatov
Donavska	923	895	Jevtić Bogoljub	895	3
Dravska	429	407	Marušić dr. Drago (JNS)	321	3
Dravska	429	407	Žebot Franjo	84	
Drinska	525	484	Šola Atanasije	483	3
Moravska	842	815	Popović Velimir	815	4
Primorska	145	122	Anđelinović dr. Budislav Grga	122	1
Savska	663	615	Nemec dr. Josip	615	2
Vardarska	480	452	Aleksić Jovan	452	2
Vrbaska	211	195	Glušac dr. Vaso	195	2
Zetska	338	270	Radulović Marko	270	3

Volitve senatorjev leta 1935

Banovina	Upravičencev	Udeležencev	Nosilec	Glasov	Mandatov
Beograd	81	73	Trifunović Dušan ³⁴²	73	1
Donavska	947	900	Stanković Svetozar	820	5
Donavska	947	900	Birčanin Ilija	80	
Dravska	474	418	Schaubach dr. Fran	418	1
Drinska	532	467	Zaharić Čedomir	451	2
Moravska	851	824	Bogovac Petar	824	1
Primorska	159	150	Belamarić Šime	89	1
Primorska	159	150	Novaković	61	1
Savska	696	661	Letica Dušan	210	2
Savska	696	661	Košutić August	451	5
Vardarska	484	464	Joksimović Ugrin	464	3
Vrbaska	228	202	Kujundžić Bogoljub	182	1

Volitve senatorjev leta 1938

Leta 1932 je bil nosilec kandidatne liste za volitve senatorjev v Dravski banovini dr. Vladimir Ravnihar. Na prvih volitvah sta v Zetski banovini nastopili 2 listi. 3. februarja 1935 sta le v Dravski banovini kandidirali 2 listi. Na listi, ki so jo označevali kot Jugoslovanska nacionalna stranka, so kandidirali liberalni kandidati, drugo pa je vodil nekdanji poslanec SLS Franjo Žebot. To listo je Slovenec 1. februarja 1935 označeval kot nevtralno.

³⁴¹ Vsi nosilci list, razen Belamarića in Košutića, so nosilci Jugoslovanske radikalne zajednice. Belamarić in Košutić sta nosilca list Kmečke demokratske koalicije.

Propaganda

Kadar ob volitvah razmišljamo o propagandi, potem mislimo na različne postopke, s katerimi kandidati, stranke in ostali vabijo volilne upravičence, naj izkoristijo svojo pravico, naj pridejo na volišče in jih podprejo. Volivci se o svoji odločitvi, komu zaupati svoj glas, odločajo na temelju različnih informacij, izkušenj in trenutnih vzgibov. Propaganda ima tu zagotovo pomembno mesto.

Volivci so na volišče vabljeni na različne načine. Pri tem gre za dve vrsti vabila. Prva je uradno obveščanje o volitvah, kar je pravzaprav obvestilo volivcem, kdaj so volitve in kje je volišče. Druga vrsta vabila je volilna propaganda, kjer stranke in kandidati pozivajo volilne upravičence, naj pridejo na volišče in tam oddajo svoj glas točno določeni stranki, listi ali posamezniku.

Starojugoslovanska volilna zakonodaja ni predvidevala neposrednega vabljenja volivcev na volišča. Posredno lahko za vabljenje na volitve razumemo objavljane razpisa volitev in opravila, povezana z volilnimi imeniki.

Volilna propaganda v volilnih zakonih ni posebej omenjena. Dotika se je le v določbah o kaznivih dejanjih, povezanih z volitvami. Tako so v prvi odstavki 106. člena Volilnega reda za Ustavotvorno skupščino Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev zapisali: »Kdor na volišču zaradi agitacije raznaša lažnive vesti ali vsiljuje slike, plakate in druga sredstva za agitacijo, se kaznuje z zaporom od dveh do šestih mesecev.«³⁴² Ko je bil volilni zakon leta 1922 spremenjen, 106. člena niso spreminjali.³⁴³

---

³⁴² Zakon o volitvah narodnih poslancev za ustavotvorno skupščino kraljevine SHS, UL DV SHS, L. II, št. 106, 15. september 1920. Glej tudi str. 101.

³⁴³ UL PU, 26. julij 1922.

V tridesetih letih je bila enaka vsebina kot v 106. členu zakona iz 1920 v 82. členu. Spremenjena je bila le beseda plakate v lepake, kar je verjetno posledica prevajanja.³⁴⁴ Po spreminjanju zakona l. 1933 je ostal 82. člen nespremenjen.³⁴⁵

Omenjena 106. člen zakona iz l. 1920 in 82. člen zakona iz l. 1931 v naslednjih odstavkih omenjata nekaj drugih možnosti oviranja dela na volišču. Slobodan Jovanović je v svojem Ustavnem pravu Kraljevine SHS³⁴⁶ zapisal, da omenjeni člen vsebuje dve vrsti kaznivih dejanj: prvo je prepovedana propaganda na volišču in druga je oviranje dela na volišču. Navedbe oblik prepovedane propagande so le primeri in ne edine prepovedane oblike. »*Jedno lice moglo bi biti kažnjeno i zbog drugih radnji, ako bi one služile agitovanju ili imale za posledicu kvarenje reda i narušavanje mira.*« Jovanović poudarja, da se propaganda na volišču kaznuje vedno, medtem ko se »*narušavanje mira*« kaznuje le, če to moti volivce ali volilni odbor pri njihovem delu.³⁴⁷ Kljub temu, da je Jovanović analiziral ustavno pravo po vidovdanski ustavi, smemo njegove ugotovitve v tem delu razširiti tudi na ustavno pravo v tridesetih letih, saj je bila volilna zakonodaja v teh elementih enaka.

Stranke oz. kandidatne liste so lahko v času med obema vojnama nagovarjale volivce na več načinov. Najpogosteje uporabljeni obliki sta bili javni shod in časopisje. Na javnih shodih so se kandidati za poslance predstavljali volilnim upravičencem v posameznih krajih. Volilni shodi so bili lahko v zaprtih prostorih ali pa na odprtem prostoru. Pogosto je bil shod v zaprtem prostoru v kakšni večji dvorani, predvsem v manjših krajih pogosto v gostilnah. Na odprtem so bili pogosto shajališče predvsem trgi ali večji odprti prostori v manjših krajih.

S propagando povezano pisanje časopisov o volitvah lahko razdelimo v tri vsebinske dele. Prvi je obveščanje oz. poučevanje volivcev o volilnih postopkih, drugi del je poročanje o volilnih shodih in tretji del je prepričevanje volivca, naj glasuje za določeno listo. Pravzaprav je »prava« propaganda le slednje, vendar sta v službi propagande tudi ostala dva dela.

Poučevanje volivcev je bilo v dvajsetih letih predvsem pozivanje na udeležbo in pojasnjevanje pravilnosti postopkov na volišču. Volivce so opozarjali na pravilnost postopka oddajanja glasu. V dvajsetih letih so jih obveščali o zaporedni številki skrinjice liste, ki jo je časopis podpiral. V vseslovenskih časopisih so tako opozarjali na zaporedno številko skrinjice v vseh treh volilnih okrožjih. Regionalni časopisi so opozarjali na zaporedno številko skrinjice v svoji volilni enoti. Obvestila o zaporedni številki skrinjice so bila pogosto

³⁴⁴ Zakon 1931, člen 82. Glej tudi str. 103.

³⁴⁵ Zakon 1933, člen 82.

³⁴⁶ Jovanović, 1924.

³⁴⁷ Jovanović, 1924, str. 148.

natisnjena z izstopajočo velikostjo črk. Tisk je bil krepkejši in besedilo objavljeno na več straneh iste izdaje časopisa. Velik pomen obveščanja o zaporedni številki skrinjice je povezan s tem, da so bile skrinjice ob vsakokratnih volitvah razvrščene različno. Večji format črk je prispeval k vidnosti teh informacij, ki so zaradi velikosti izstopale od ostalega teksta in s tem bralca opozorile na pomembnost informacije. Včasih je bilo potrebno opozorilo na vrstni red skrinjice še bolj poudariti. Tako lahko sklepamo po opozorilu »*Skrinjja slovenska ljudstva v Ljubljani je prva (1). ...*«, objavljenem na prvi strani Slovenca na dan volitev 1. 1923.³⁴⁸ Opozorjanje ljubljanskih volivcev se je ponovilo 1. 1925, ko na dan volitev na naslovnici Slovenca beremo: »*Skrinjica dr. Korošca v Ljubljani je četrta (4.) tj. predzadnja.*«³⁴⁹ Posebna pozornost je bila namenjena volivcem v Ljubljani. Ljubljana je bila dolgo liberalna, zato je bil napor SLS toliko večji. Slovenec je tako na volilno nedeljo 1. 1927 na prvi strani objavil poziv »*Ljubljančani*«. Bralci so lahko prebrali kritiko liberalne politike in poziv, naj volijo Antona Korošca. Na dnu apela najdemo tudi opozorilo, da je prava skrinjica z zaporedno številko 1.³⁵⁰ Kako pomemben je bil boj za Ljubljano, lahko sklepamo po tem, da se je opozorilo ljubljanskim volivcem na 1. skrinjico ponovilo že na drugi strani iste številke Slovenca. Pomembnost teh obvestil je viden v velikosti obvestila. Tako je npr. obvestilo o volilnih skrinjicah v vseh treh slovenskih volilnih okrožjih zasedalo skoraj polovico enega od štirih stolpcev v Slovincu.³⁵¹ S spremembo volilne zakonodaje 1. 1922 je bil uveden tudi količnik, tj. volilni prag. Ta se je izračunaval za vsako okrožje posebej tako, da so skupno število oddanih glasov delili s številom mandatov v okrožju, povečanim za ena. O pomenu količnika je Slovenec pisal v članku »*Pomen količnika*«. Članek je bil objavljen 17. marca 1923, en dan pred volitvami. Pojasnjevanje vloge količnika, ki je bil pravzaprav volilni prag, je povezano s praktičnimi posledicami in tu išče avtor osnove za pozivanje k visoki volilni udeležbi. To pozivanje je seveda pozivanje volivcev SLS, naj se volitev udeležijo. »*Sedanji volilni zakon, po katerem se bodo vršile volitve v nedeljo, je narejen tako, da imajo od njega največ koristi velike stranke.*« Med velike stranke pisec članka seveda šteje tudi SLS in zapiše: »*Zato bi bil naravnost greh, če SLS ugodnosti zakona ne bi izrabila in izkoristila do skrajnosti.*« Po mnenju pisca je količnik razmeroma visok in ugotavlja, da je ta še višji, če se volitev udeleži veliko volivcev. Sledi prvi poziv volivcem, naj se udeležijo volitev: »*Kolikor višji pa je količnik, toliko manj upanja na zmago imajo male stranke in strančice.*« Da bi si bralci lažje predstavljali, kako količnik deluje v praksi, je avtor dodal konkreten primer. Avtor je zapisal, da je v volilnem okrožju Ljubljana na voljo približno 100.000

³⁴⁸ Slovenec, 18. marec 1923. str. 1.

³⁴⁹ Slovenec, 8. februar 1925. str. 1.

³⁵⁰ Slovenec, 11. september 1927 str.1.

³⁵¹ Slovenec, 11. september 1927, str. 3.

glasov in da količnik znaša 100.000/11 (10 mandatov + 1) je 9.000 (pravilno 9.090). »*Koliko strank je na Kranjskem, ki lahko trde, da bi dobile v nedeljo 9000 glasov, če se volitev udeležijo vsi volivci? Razun SLS menda nobena! Ali sedaj razumete velikanski pomen količnika? Če store vsi naši volivci, katerih je ogromna večina, svojo dolžnost, pobijejo vse svoje nasprotnike že s samim količnikom! Zato je sveta dolžnost vsakega zavednega Slovence, da v nedeljo ne ostane doma. Vse mora na volišča, vse do zadnjega moža! Ne vreme, ne kupčija, sploh nič ne sme nikogar zadržavati doma! Vsi na noge, vsi na plan, da bo zmaga čim sijajnejša.*«

Vsako zmanjšanje volilne udeležbe bi pomenilo hudo nevarnost. Posledica manjše udeležbe bi bil nižji količnik. Pisec piše, da bi bil pri polovični udeležbi tudi količnik pol nižji – pisec govori o številki 4.000. »*Štiri tisoč glasov pa že utegne dobiti kakšna nasprotna stranka in s tem bi dobila tudi količnik in s količnikom vred tudi svojega poslanca. S tem pa bi bila razbita enotna slovenska fronta na večno našo sramoto!*« Kako nezaželen je bil takšen razplet, lahko beremo v nadaljevanju: »*To se seveda ne sme nikakor zgoditi.* (poslanski mandat za katero drugo stranko – op. B. B.) *Danes ne gre le za število mandatov, ampak gre za to, da Slovenci pokažemo vsemu domačemu in tujemu svetu, da znamo biti složni in enotni v obrambi svojih slovenskih pravic. Kolikor več glasov bo dobila SLS, toliko večja bo enotnost volje slovenskega ljudstva in toliko večji bo učinek našega glasovanja. Zato mora vsak zaveden Slovenec smatrati svojo volilno pravico v nedeljo, ne le kot svojo pravico, ampak kot svoje sveto dolžnost.*«³⁵² Celoten članek je bil predvsem poziv volivcem, naj se udeležijo volitev. V pojasnjevanju vzrokov za nujnost udeležbe volitev in glasovanja za SLS seveda opazimo elemente vsebine političnega programa SLS (avtonomija). Na drugi strani je prisoten tudi splošen način obračunavanja z nasprotnikom, ki ga najlaže premagaš, če dosežeš, da se tvoji volivci množično in disciplinirano udeležijo volitev. Zato tudi pozivanje na »sveto« dolžnost udeležiti se volitev. Vendar gre pri vprašanju dolžnosti za apeliranje na zavest volivca, saj volilni zakon ni nikjer govoril o obvezni udeležbi volitev.

Kako pomembna je bila pozornost na volišču, nas prepričuje opozorilo volivcem pred volitvami 1.1925. »*Volivci SLS! Pazite na razvrstitev skrinjic v volilnih lokalih. Nekatera volišča štejejo skrinjice od leve na desno, druga pa ravno nasprotno, od desne na levo, česar dospel še nismo nikoli opazili, zato glejte posebno dobro kje je številka 4 pritrjena.* (četrtja je bila skrinjica SLS v mestu Ljubljana – op. B. B.) *Tja spustite svojo kroglico, ako hočete, da zmaga pravica in poštenje.*«³⁵³

Zanimivo novost najdemo v Slovincu leta 1927. Bralkam časopisa so nekaj dni pred volitvami namenili sestavek z naslovom »*Slovenska žena!*« Članek je pozival ženske, naj pripomorejo k volilni udeležbi moških. Zelo zanimivo je, da je avtor poziva najprej povezal volilni uspeh in bodoč razvoj z versko

³⁵² Slovenec, 17. marec 1923, str. 2.

³⁵³ Slovenec, 8. februar 1925, str. 2.

svobodo. Tu je zagotovo videl v ženski enega od stebrov katoliške družbe, ki pa ima seveda svojo specifično vlogo. Kakšna je bila vloga ženske pri volitvah? »Še teden dni nas loči od volitev za državno skupščino. Od teh volitev je odvisna verska svoboda ter gospodarski in kulturni napredek slovenskega naroda. To pa je v rokah le onih mož, ki bodo izvoljeni na programu SLS. Zato skrbi, da gredo 11. septembra vsi volivci na volišče! Skrbi, da volivci volijo vsi že po možnosti v dopoldanskih urah! Skrbi, da se bodo volivne pravice poslužili tudi stari bolni in onemogli! Agitiraj od moža do moža, da je na Kranjskem naša skrinjica druga (2), na Štajerskem in v Ljubljani pa prva (1).« Sledi zaključni poziv z obetom za vse dobro po zmagi: »Slovenska žena, od Tvojega vestnega in požrtvovalnega dela je odvisna častna zmaga naših mož, od katerih vemo, da bodo skrbeli za red, pravico in enakopravnost v državi!«³⁵⁴ Tovrstno naslavljanje žensk je bilo seveda nekaj posebnega že zaradi dejstva, da ženske niso imele volilne pravice. Praktični učinki nagovarjanja žensk, naj spodbudijo moške, da bodo odšli na volišča, so seveda težko merljivi. Tovrstno nagovarjanje žensk s strani SLS lahko uvrstimo med aktivnosti, povezane s prizadevanjem SLS, da bi ženske dobile volilno pravico. Na Slovenčevo nagovarjanje žensk že leta 1920 opozori Tabor, ki povzema izjavo Josipa Hohnjeca o juhi, ki naj jo žene skuhamo možem in očetom. Če bodo glasovali za SLS, naj dobijo dobro kosilo, če pa ne bodo glasovali za SLS naj dobijo zasoljeno »kosilo in vsako jed«.³⁵⁵

V tridesetih letih je bilo glasovanje javno. »Volilec glasuje za listo javno s tem, da imenuje njenega nosilca in sreskega, odnosno krajevnega kandidata.«³⁵⁶ Tokrat je bilo pomembno volivce opozarjati predvsem na ime nosilca liste in imena sreskih kandidatov. Primer poziva ljubljanskim volivcem l. 1938 je objavljen na dan volitev v Slovincu: »Slovenska Ljubljana bo volila slovensko! Vsi ljubljancani, ki čutijo slovensko, bodo danes na volišču izjavili: »Glasujem za listo dr. Stojadinoviča ter kandidata dr. Ant. Korošca in Pavla Masiča.«³⁵⁷ Že na četrti strani iste izdaje Slovincu so bila navodila vsem slovenskim volivcem. V uvodu so bila navodila za postopek na volišču. Volivci so bili opozorjeni na nujnost glasovanja za listo Stojadinoviča, kjer so bili tudi kandidati SLS. »Danes v nedeljo, se bo bila odločilna bitka. Že sedaj mirno lahko trdimo, da bo zmagala Jugoslovenska radikalna zajednica z državno listo dr. Milana Stojadinoviča. Naša zmaga pa mora biti nad vse veličastna, zato bodo vsi pravi Slovenci polnoštevilno šli na volišča in tam glasovali za slovenske kandidate na listi dr. Milana Stojadinoviča. Niti en zaveden slovenski volivec ne sme v nedeljo ostati doma, niti en slovenski volivec ne sme glasovati za narodne izkoreninjence, ki so se zbrali na Mačkovi listi. ... Nato pa jasno in odločno povejte: ...«. Temu uvodu je sledil seznam okrajev in

³⁵⁴ Slovenec, 4. september 1927, str. 4.

³⁵⁵ Tabor, 24. november 1920, str. 1.

³⁵⁶ Zakon 1931, člen 37.

³⁵⁷ Slovenec, 11. december 1938, str. 5.

besedilo, ki naj ga izgovorijo volivci, tj. ime nosilca dr. Milana Stojadinovića in ime okrajnega kandidata na tej listi.

Pred volitvami v Ustavodajno skupščino sta Slovence pretresli dve posledici prve svetovne vojne. Oktobra 1920 smo po plebiscitu izgubili Koroško in naslednji mesec po pogajanjih z Italijo še Primorsko, Goriško in Trst. Število člankov, povezanih z volitvami, je začelo naraščati po plebiscitu na Koroškem. Pred plebiscitom so se časopisi predvsem ukvarjali z njim.

Prve parlamentarne volitve v novi državi so bile volitve poslancev v ustavodajno skupščino. Tako je bilo jedro razprav pred volitvami povezano z razmišljanji o avtonomiji in centralizmu. Temu je bila posvečena serija člankov s skupnim naslovom *Za avtonomijo, enakopravnost in socialno pravičnost*, ki je bila v Slovincu objavljena v dneh pred volitvami. Bralce so obveščali o podrobnostih volilne zakonodaje in vmes se poleg volilnih postopkov najdejo tudi programska besedila. Med drugimi načini so uporabili tudi obliko vprašanje – odgovor. Zastavljeno je bilo vprašanje, povezano z volitvami, in sledil je odgovor. Tako v Slovincu 24. novembra 1920 najdemo deset vprašanj. Prvih devet je namenjenih pojasnjevanju delov volilnega zakona: »*Kdo sme voliti?, Kdaj bomo volili?, Ali bomo obveščeni, da smemo voliti?, Ali dobimo volilne legitimacije?, Kaj vzamemo s seboj na volišče?, Kaj povemo volilni komisiji?, Kako oddam svoj glas? in smo vprašanje Ali je volitev tajna? In Ali sem dolžan voliti?*« Zadnje vprašanje pa je bilo vsebinsko: »*Za kaj bom šel na volišče?*« Zapišem naj le odgovore na deseto vprašanje. »*Za življenjske pravice slovenskega kmeta, delavca in obrtnika! Za krščansko šolo in državo! Za stranko ljudstva, ki hoče poraziti kapitalizem! Za samoupravo združene Slovenije! Za Slovensko ljudsko stranko! Pojdimo po zmago!*«

Volilna propaganda in pozivanje volivcev na volitve se je okrepila v zadnjem tednu pred volitvami. V Slovincu to opazimo od torka, 23. novembra 1920, dalje. Dva dni pred tem je bil v ljubljanski Unionski dvorani shod SLS. Slovenec je o tem podrobno poročal.³⁵⁸ V petek pred volitvami je Slovenec v pozivih k udeležbi na volitvah izpostavil pomen avtonomije. Zapisal je: »*Kdor je za avtonomijo Slovenije bo glasoval za Slovensko ljudsko stranko.*«³⁵⁹ Naslednji dan je Slovenec na naslovnici opozarjal, da smo pred zgodovinskim trenutkom: »*V nedeljo se odloči usoda Slovenije. Ali avtonomija, kulturni procvit in gospodarska bodočnost – ali brezpomembna pokrajina brez samouprave. Vsi zavedni Slovenci s SLS za pravice slovenskega ljudstva.*«³⁶⁰ Na naslednjih straneh so sledila navodila članom volilnih odborov. »*Na vsakem volišču poskrbite, da bomo imeli v bližini volišča volilni lokal, kjer se bodo lahko naši ljudje zbirali. Poskrbite dalje za*

³⁵⁸ Slovenec, 23. november 1920 str. 1.

³⁵⁹ Slovenec, 26. november 1920, str. 2.

³⁶⁰ Slovenec, 27. november 1920, str. 1.

prostore, kjer bodo naši volivci čakali, če bi bil na volišču slučajno naval.»³⁶¹ Seveda ni šlo brez obveščanja svojih bralcev in volivcev o potezah nasprotnih taborov. Zelo zanimiva je opazka, ki jo najdemo v Slovincu, 27. novembra 1920. Bralce so seznanili s plakatnimi akcijami JDS. Pristaši JDS naj bi lepili plakate s podobo križa in napisom »*v tem znamenju voli SLS*«. Slovenec je tovrstne plakate označil za »*fašistoidne manire*« JDS.

Pogosti so bili pozivi k nujni udeležbi na volitvah in na nevarne posledice abstinence. Pozivi so bili različnih intenzivnosti. Te različno močne pozive najdemo tudi skupaj na isti strani. Med blažje pozive lahko uvrstimo naslednjega: »*Noben naš somišljenik ne sme na dan volitve ostati doma! Vsi na volišče!*« V istem stolpcu nekaj nižje najdemo opozorili pristašem SLS: »*Če ne greš volit, pomagaš nasprotniku do zmage!*«. In v sosednjem stolpcu beremo mnogo bolj jasen in odločen poziv, skorajda ukaz: »*Somišljeniki Slovenske ljudske stranke, za nas velja volilna dolžnost!*«. ³⁶² Poziv »*Noben ...*« je bil objavljen že 20. novembra 1920. Ne smemo pa prezreti, da je bila tega dne uporabljena besedna zveza »*Noben volivec ...*«, ki je mnogo bolj splošna, kot pozivanje somišljenikov. Ali gre tu za zavestno spremembo izraza volivec v somišljenik, lahko seveda le ugibamo. Delavske stranke, tako komunisti kot socialisti, so po mnenju SLS predstavljale veliko nevarnost. Delavskim strankam je očitala revolucionarnost, brezverstvo in nesposobnost za umno gospodarjenje. Večino teh ocen najdemo v celostranskem oglasu, objavljenem 24. novembra 1920. ³⁶³

»*Klerikalci se zavedajo, da nič več ne stojе med ljudstvom na tako trdnih tleh kot pred vojno*«, je stavek, ki nas 4. novembra 1920 vpelje v pisanje Slovenskega naroda o položaju SLS in njenem delu. Zavedajoč se tega dejstva, piše Slovenski narod, se je katoliška stranka lotila najglasnejše agitacije. Klerikalci po svoji predvojni navadi streljajo z vsemi topovi, a je to, po mnenju Slovenskega naroda, preživeta oblika, ki ni več po okusu tedanjih volivcev. Je pa opaziti, da so se v zadnjem času klerikalni listi popravili in začeli »*pisati vsaj približno – evropski*«. Na koncu zapisa pa Slovenski narod opozarja, da se bomo o trajni spremembi prepričali v bodočnosti. ³⁶⁴ Nad tem člankom je poročilo o začetku volilne kampanje liberalcev na celjskem. Izmed govorcev naj opozorim le na zanosne izjave prvega med njimi, Gustava Gregorina. »*Naša država še sicer nima trdno začrtanih meja, vendar pa so življenjske razmere v Jugoslaviji take, da nas zavidajo vsi sosedi.*« ³⁶⁵ Kako pomembno je, da volivci prepoznajo pravo politično barvo, opozarja članek *Kdo bo volil z narodnimi socialisti?* Po pisanju Slovenskega naroda volivec, ki misli in čuti narodno, ne more voliti narodnih

³⁶¹ Slovenec, 27. november 1920, str. 3.

³⁶² Slovenec, 21. november 1920, str. 3.

³⁶³ Slovenec, 24. november 1920, str. 5.

³⁶⁴ Slovenski narod, 4. november 1920, str. 2.

³⁶⁵ Slovenski narod, 4. november 1920, str. 2.

socialistov, saj so se ti spečali s socialdemokrati in komunisti. Tako bi bil glas za narodne socialiste pravzaprav glas za socialdemokrate oz. komuniste.³⁶⁶ Šestega novembra je Slovenski narod opozarjal na zlorabo cerkve za volilno propagando. Zapisali so, da je župnik na Brezovici menda kar v spovednici prepričeval ženske, naj pridobijo može, brate in prijatelje k glasovanju za SLS.³⁶⁷ Časopisi so občasno povzemali pisanje tujega tiska o predvolilnem položaju v Jugoslaviji. O jugoslovanskih volitvah je po poročanju Slovenskega naroda pisal tudi Neue Zürcher Zeitung. Časopis je v glavnem pravilno ocenil politično stanje pred volitvami, z izjemo mnenja, da so »radikalni komunisti ... preveč slabi, da bi se jih moglo resno upoštevati.«³⁶⁸ Eden pomembnejših liberalnih shodov je bil 5. novembra 1920 v ljubljanski Unionski dvorani. Med govorniki so bili Ivan Tavčar, Vladimir Ravnihar in Albert Kramer. Slednji je opozoril na nujno disciplino v stranki. Na nek način je opozoril na nujnost zmage liberalcev, kar bi okrepilo državo. Ta bi bila ob zmagi klerikalno-radikalnega separatizma nebogljeno dete!³⁶⁹ Tavčarjev govor je bil objavljen na prvi strani iste številke časopisa.

V zadnjem tednu pred volitvami je tudi Slovenski narod več pozornosti povečal napotkom volivcem in udarnim geslom. Volivce je opozarjal, da ne bodo prejeli posebnih obvestil oz. vabil na volitve. Zato naj se kar odpravijo na volišče, kjer so vpisani v volilni imenik. »Za vse somišljenike demokratske stranke velja, volilna dolžnost.«³⁷⁰ Kako široko so razumeli volilno dolžnost, nam pojasni članek *Kako bomo volili?* V začetku prispevka so pojasnila o načinu glasovanja (s kroglico ...), bolj zanimiv je drugi del. Ker je pomemben vsak glas, je potrebno poskrbeti, da bo šel na volišče tudi naš sosed ali prijatelj. Boj za vsak glas je bil pomemben, saj naj bi se na vseh voliščih pristaši stranke organizirali in skrbeli za volilno udeležbo. »Naši moške morajo imeti v bližini volišča svoj prostor in volilni imenik, da natančno lahko zasledujejo, kdo od naših še ni volil, da pravočasno pošljejo po njega. Pregled naj se izvrši že dopoldne med 10. in 11. uro. Takoj v popoldanskih urah je treba poiskati še one volilce, ki dopoldne še niso glasovali.« Časopis je še zapisal, da se takoj po oddanem glasu ne odpravi stran od volišča, ampak malo počakaj, da bodo omahljivci videli moč stranke.³⁷¹ Slovenski narod je bralce opozarjal na politične napake nasprotnika. Pogosti so zapisi o izdaji SLS na začetku prve svetovne vojne, ko je ščuvala na vojno prositi Srbiji in da je odgovorna za izgubo Koroške na plebiscitu in slab izid

³⁶⁶ Slovenski narod, 4. november 1920, str. 2.

³⁶⁷ Slovenski narod, 6. november 1920, str. 3.

³⁶⁸ Slovenski narod, 7. november 1920, str. 2.

³⁶⁹ Slovenski narod, 7. november 1920, str. 2.

³⁷⁰ Slovenski narod, 23. november 1920, str. 2. Poziv z naslovom Somišljeniki!

³⁷¹ Slovenski narod, 24. november 1920, str. 2, isto, 25. november 1920, str. 4, isto, 27. november 1920, str. 2 in isto, 28. november 1920, str. 2.

pogajanj z Italijo v Rapallu.³⁷² Zadnji poziv volivcem je bil objavljen dan pred volitvami, v soboto, 27. novembra 1920. Razmišljanja liberalcev je povzel Gregor Žerjav. Istega dne je bil na drugi strani objavljen članek *Zakaj bom volil demokrate?* Navedenih je bilo šest razlogov: »... ker so stranka resnega dela ...«, »... ker je narodna stranka ...«, »... ker je napredna stranka ...«, »... ker so v njej politično zastopani vsi sloji in vsi stanovi ...«, »... ker ni demagoška stranka ...« in »... ker so najmočnejša stranka v državi ...«. Pri zadnji navedbi lahko preberemo tudi ocene demokratov o izidih volitev. Demokrati naj bi dobili 150 poslancev v ustavodajni skupščini. Tako ne bo mogoče vladati proti oz. brez demokratov. Slovenski narod napoveduje klerikalcem 16 mandatov, s čimer bi bili popolnoma na obrobju. Slab rezultat bodo dosegli tudi socialdemokrati. Glas za narodne socialiste in komuniste je glas, ki je vržen stran. »Zelo verjetno je, da bodo komuniste vrgli iz parlamenta, kakor so jih vrgli iz občin, kjer so delali neumnosti«. ³⁷³ Ocene o lastnem uspehu so se izkazale za preoptimistične in preveč so zmanjševali vpliv in morebiten volilni uspeh komunistov.

Pravtako liberalno Jutro je novembra 1920 svoje bralce poučevalo o novostih volilnega sistema. 3. novembra najdemo v časopisu reklamo za knjigo Štefana Sagadina Volilni red. V reklami je izpostavljena največja sprememba. Reklama namreč nosi naslov *Kako volimo s kroglicami?*³⁷⁴ Prvo večje zborovanje v Ljubljani je bilo 5. novembra v Unionu. Predstavili so se kandidati v okrožju Ljubljana. Predstavili so temelje demokratskega programa in opozorili na nujnost povezovanja z enakomislečimi Srbi in Hrvati. Zaključek poročila v Jutru omenja, da je shod potekal dostojanstveno in mirno. Motila sta ga le dva klerikalca, ki pa so ju v hipu odstanili.³⁷⁵ 8. novembra 1920 beremo v Jutru analizo političnega položaja pred volitvami. Klerikalcem gre po pisanju Jutra slabo, njihovih shodov je vse manj, da se ne bi blamirali. V industrijskih krajih so močni socialisti. Narodni socialisti gredo na roko klerikalcem, saj jemljejo glaso-ve demokratom. Glavni boj se je bil na podeželju. Kako je usmerjen boj na podeželju pa bralcem plastično predstavijo z zaključnimi stavki, kjer opozarjajo, da bistvo političnega boja žal niso državnopravna in stanovska vprašanja, temveč boj »za politično moč župnišča ali proti njej, za duševno suženjstvo ali za svobodo ljudstva.« (v kurzivi tudi v originalu). Po Jutru naj bi to razumeli obrtniki, trgovci, meščanstvo in »mora ... tudi kmet«. ³⁷⁶ Izgube narodnega ozemlja zaradi koroškega plebiscita in rapalske pogodbe se uvodničar Jutra dotakne teden dni pred volitvami. Volitvam pripisuje vseobsegajoč pomen. Po njegovem so volitve pomembnejše od omenjenih dveh dogodkov. Po njegovem bo

³⁷² Slovenski narod, 25. november 1920, str. 3, isto, 26. november 1920, str. 4, isto, 28. november 1920, str. 3.

³⁷³ Slovenski narod, 27. november 1920, str. 2.

³⁷⁴ Jutro, 3. november 1920, str. 4.

³⁷⁵ Jutro, 6. november 1920, str. 1.

³⁷⁶ Jutro, 9. november 1920, str. 1.

od dela ustavodajne skupščine odvisna usoda »neodrešene domovine«. ³⁷⁷ Volilni dolžnosti se niso odrekli tudi v Jutru. Kdor bi ostal doma, so ga označevali z najrazličnejšimi oznakami in ga krivili za vse slabosti. »Kdor ostane 28. t.m. doma, zanemarja svojo državljansko dolžnost, zametava svoje narodne politične pravice, izdaja demokratično idejo, podpira demagoga, jača farouško nadvlado nad ljudstvom, vzdržuje razdrapanost in povečava nezadovoljstvo. Za demokrate velja povsod volilna dolžnost!« ³⁷⁸ Bližje je bil dan volitev, bolj je Jutro udrihalo po narodnih socialistih, ki so izdajalci demokratskega tabora, ki streljajo v hrbet. Socialiste in komuniste so označevali za taborček. Tako bo glavni boj odločal »ali za separatizem, ki je vrhutega reprezentant Rima z Indexom in grmado, ali za svobodomiselni in nacionalni demokratizem!« ³⁷⁹ Dan pred volitvami je bil objavljen »Apel mlajšim volilcem«, ki ga je podpisal načelnik glavnega volilnega odbora JDS Gregor Žerjav. Zopet so opozarjali na nevarnost, ki Slovincem preti s strani klerikalcev, ki jim je potrebno preprečiti zmago. Avtonomija, ki jo zagovarja SLS, bi pomenila gospodarsko smrt Slovenije in duševno smrt slovenstva. Narodni socialisti so demagogi, socialisti in komunisti pa so s svojim idejami o republiki in drugem socialnem redu prezgodnji. Po mnenju demokratov bi lahko ideje socialistov in komunistov prišle na vrsto, ko bi sprejeli demokratično ustavo, po rešitvi socialnega, kulturnega in plemenskega problema Slovencev v Jugoslaviji, po dvigu produkcije in »delu na prosveti ljudstva«. Nevarnost prezgodnje socialistične in komunistične akcije je »da nam razžene komaj priborjeno narodno državo«. ³⁸⁰ Jutrovo poročanja o ocenah volilnih rezultatov je govorilo o nesporni zmagi demokratov, ki jim bodo sledili radikali in različne kmečke stranke. Demokratom se pripisuje od 140 do 160 mandatov, radikalom med 90 in 110 in različnim kmečkim strankam okoli 40 mandatov. Radič in frankovci naj bi zbrali do 30 mandatov, klerikalci v vsej državi do 25. Komunisti bodo nekaj močnejši od socialistov, a številke ne zapišejo. ³⁸¹ Ocene so bile, kot se je pokazalo naslednji dan, napačne. Demokratom je bilo pripisanih mnogo preveč mandatov, podcenjena je bila moč Radiča in komunistov. Mariborski Tabor je opozarjal na nevarnost cepljenja demokratskih glasov, saj gre to na roke klerikalcem. Zato po njihovem klerikalci podpirajo narodne socialiste. ³⁸² V napadih na narodne socialiste gre Tabor še dlje, saj glasovanje za NSS enači z glasovanjem za izdajalsko SLS. »Esele in Enesesa sta namreč »mož« in »žena«. ³⁸³ Oglasi proti narodnim socialistom so se nadaljevali tudi na ostalih straneh časopisa, ki je izšel na volilni dan.

³⁷⁷ Jutro, 21. november 1920.

³⁷⁸ Jutro, 21. november 1920, str. 2.

³⁷⁹ Jutro, 26. november 1920, str. 1.

³⁸⁰ Jutro, 27. november 1920, str. 1.

³⁸¹ Jutro, 27. november 1920, str. 1 in 2.

³⁸² Tabor, 27. november 1920, str. 1.

³⁸³ Tabor, 28. november 1920, str. 2.

Socialdemokrati so v svojem glasilu Naprej kritizirali meščanske stranke, a dolžni niso ostali tudi komunistom. Ob začetku volilnega boja so se posmehovali meščanskim strankam, katerih predstavniki so zaradi vložitve list nenormalno zgodaj vstali in prišli na sodišče v Ljubljani.³⁸⁴ Klerikalci so spremenili volilno agitacijo, ki je bila včasih »ogabna«. Sedaj so vpregli v agitacijo duhovnike, saj se glavni predstavniki stranke zaradi napak, ki so jih storili v zadnjih dveh letih, niso mogli predstavljati volilcem.³⁸⁵ Ob poročanju o shodih se Naprej obregne ob obvestila Ljubljanskega dopisnega urada, ki je poročal o klerikalnih shodih na Štajerskem. Naprej pravi, da ne protestira proti uradu, ampak proti predsedniku deželne vlade Brejcu, ki protežira urad za strankarske namene. Protest je utemeljen glede na to, da urad deluje iz javnih sredstev vseh davkoplačevalcev,³⁸⁶ Prispevek »*Načela ali osebe*« je zanimiv zaradi večne dileme volivcev in strank, ali se volivec odloča na osnovi programa, ideje ali na osnovi osebe, voditelja.³⁸⁷ Naprej sicer govori o podpiranju ideje, vendar lahko ugotovljamo, da se volivci pogosteje odločajo na osnovi podpore neki osebi. Članek se nadaljuje v razmišljanje, da bi volivcem v izbiro ponudili le stranke tj. ideje in šele po volitvah objavili imena tistih, ki so bili izvoljeni. Socialno demokracijo je treba volitvi, ker je to stranka, ki zastopa idejo družbenega napredka. To je stranka, ki zastopa bodočnost. Kot piše Naprej, naj bi se volivci 28. novembra odločali med včeraj, danes, jutri in pojutrišnjem. Odločitev za včeraj bo pomenila takojšnjo smrt, tudi za danes ni kaj bolje, saj se bo dan ob polnoči končal in sledi smrt. Odločitev za pojutrišnjem je poskus preskočiti dan, ki se ga ne da preskočiti. Trezni volivci se odločijo za jutri in to so tisti, ki se odločijo glasovati za socialdemokrate.³⁸⁸ Pogost je strah strank podobne politične usmeritve, da bi delitev glasov znotraj skupine na koncu pomenila izguba za vse. V takšnih primerih strahu pred cepitvijo glasov je rešitev oddati glas za eno stranko. Prava stranka je vedno tista, katere časopis beremo. »*Cepljenje delavskih glasov bi delavstvu silno škodovalo! Moč proletariata pri zakonodaji v konstituenti bi bila le oslABLJENA! Zato volite 28. novembra vsi soc.-dem. stranko!*«³⁸⁹ Zadnji teden pred volitvami je število volilnih shodov narastlo. Naprej poziva k udeležbi na shodih in volivce poučuje o značilnostih zakona in načinu glasovanja. Volivcem pojasni način oddajanja glusu s kroglico in jih svari, naj ne nasedajo zlobnim govoricam o raznobarnih kroglicah, različno velikih kroglicah ali tajno označenih kroglicah, ki bi omogočale nadziranje

³⁸⁴ Naprej, 12. november 1920, str. 3.

³⁸⁵ Naprej, 16. november 1920, str. 1.

³⁸⁶ Naprej, 18. november 1920, str. 2.

³⁸⁷ Naprej, 17. november 1920, str. 1.

³⁸⁸ Naprej, 17. november 1920, str. 2; nadaljevanje članka Načela ali osebe.

³⁸⁹ Naprej, 22. november 1920, str. 1.

Stev. 272.

Črni preroki — klerikalci

lazijo med kmetskim in delavskim ljudstvom, širijo laži in delajo velikanske obljube, katerih ne morejo nikdar izpolniti!

Črni preroki — klerikalci

so kričali l. 1914:

„Živijo vojska, živijo cesar!“

Črni preroki — klerikalci

so s prižnice agitirali za

vojno posojilo,

ki je danes brez vrednosti in so tako spravili kmete ob tisoče premoženja.

Črni preroki — klerikalci

so glasovali v parlamentu

za nove davke

in njihov vodja, minister dr. Korošec je podpisal dotični zakon.

Črni preroki — klerikalci

so vam zamenjali

štiri krone za en dinar.

Črni preroki — klerikalci

so dali v Ljubljani

streljati na delavstvo

in nedolžne krvi še danes niso sprali s svojih omadeževanih rok!

Črni preroki — klerikalci

so dvakrat zaporedoma

povišali železniške tarife.

Črni preroki — klerikalci

so s povišanjem železniških tarifov in s povišanjem carine

zakrivili draginjo.

Črni preroki — klerikalci

so preprečili, da kmet in delavec ne dobita zemlje zastonj, ker so se

uprli agrarni reformi,

da bogati škofje obdrže svoja velika posestva.

Črni preroki — klerikalci

so Vas leta 1918 farbali, da so republikanci, v resnici so pa

proti republiki,

ker jim tako komandira rimska oblast.

Kdor je proti vojski, proti kapitalistom in veleposestnikom, proti oderuhom in klerikalnim pijavkam, ta bo volil 28. novembra

socijalno-demokratsko listo

in bo spustil volilno krogeljico: v Ljubljani: v četrto škrinjico, na Kranjskem: v šesto škrinjico, na Štajerskem: v četrto škrinjico.

Kdo bo volil narodno socialistično stranko?

Kdor je za izvedbo agrarne reforme,
 kdor je proti klerikalcem,
 kdor je proti kapitalističnemu zakonu
 o „redu in radu“,
 kdor hoče manifestirati za naše Pri-
 morje in Koroško,
 kdor je proti kapitalizmu,
 kdor je proti draginji,
 kdor je proti korupciji izvozničarjem
 in verižnikom,
 kdor spada med neposedujoče,

kdor je proti današnji blazni carinski
 politiki,
 kdor je za konsolidacijo države,
 kdor je proti izkoriščevalcem ljudstva,
 kdor je proti avstrijakantom in peto-
 liznikom Habsburga,
 kdor je za pravično ureditev valute,
 kdor je socialist,
 kdor ljubi svoj narod,
 kdor je za poštenje našega javnega
 življenja in za srečnejšo bodoč-
 nost našega naroda,

bo vsak volil narodno socialistično stranko.

in zlorabo tajnosti.³⁹⁰ »*Volitve so tajne, nihče vas ne more nadzorovati, za koga boste glasovali!*«, so zapisali v opozorilu na dnu strani v naslednji številki.³⁹¹ Oster antiklerikalni oglas je klerikalce obtoževal za dajanje obljub, ki jih ne izpolnijo, za višanje davkov, še vedno imajo krvave roke od streljanja delavcev (v mislih imajo streljanje na Zaloški cesti v času železničarske stavke aprila 1920), nasprotujejo agrarni reformi in so proti republiki in pri slednjem jih vodi Rim.³⁹²

Narodni socialisti so se leta 1920 prvič podali na volitve. Svoj volilni program so strnili v nekaj točk, ki so bile objavljene v Novi pravdi 24. novembra 1920. Vprašanje je, ali je vrstni red v seznamu tudi prioriteta stranke, ali gre zgolj za naključje. Na prvem mestu je namreč agrarna reforma, nato sledi boj proti klerikalizmu, avstrijakantstvu in habsburškim petoliznikom. Sledi še običajen boj proti korupciji in za lepšo bodočnost. Nekje vmes je tudi boj za socializem.³⁹³

Kot večina časopisov leta 1920 je tudi Nova pravda volivce poučila o načinu glasovanja in o nekaterih značilnostih volilne zakonodaje. Posebej opozarjajo, da mora volivec roko spustiti v vse skrinjice, sicer je glasovanje neveljavno.³⁹⁴ Volilna gesla so okrepili 26. novembra, ko so volivce z udarnimi stavki opozarjali na plakate nasprotnikov. Klerikalci so hujskali na vojno proti bratom Rusom in Srbom, zakrivilo izgubo Koroške, socialdemokrati so glasovali za vojne kredite, liberalci so se prodali velikosrbskim načelom, komunisti pa propagirajo krvavo revolucijo.³⁹⁵ Da se bodo razmere izboljšale, naj volivci vzamejo v roke metlo in pometejo z vsem starim in neprimernim.³⁹⁶

Ob volitvah l. 1923 je bil med političnimi nasprotniki SLS najpogostejša tarča njen nekdanji voditelj dr. Ivan Šušteršič. Napadali so ga ob vsaki priložnosti. Zdi se, da so nanj zlili ves gnev, kar so ga premogli. Dan pred volitvami je Slovenec zapisal, da je dan volitev »*sodni dan za vse kupljene duše*«, kamor so šteli tudi Šušteršiča. Očitati so mu tudi razcepitev Slovencev, predajo Slovencev velesrbskemu centralizmu in služenje na račun kmečkih žuljev.³⁹⁷ Že na naslednji strani beremo, kako Šušteršič »*razpošilja po deželi cele vagone letakov na stroške radikalne vlade v Beogradu*«. Očitajo mu grehe iz avstrijske dobe (bil naj bi plačanec avstrijske vlade ...) in dodajajo grehe o prodajanju

³⁹⁰ Naprej, 24. november 1920, str. 1. Navodila za volilce. Podobna obvestila so na prvih straneh tudi še 26. in 27. novembra 1920.

³⁹¹ Naprej, 25. november 1920, str. 1.

³⁹² Naprej, 25. november 1920, str. 3.

³⁹³ Nova pravda, 24. november 1920, str. 1, enako tudi naslednji dan na str. 2.

³⁹⁴ Nova pravda, 25. november 1920, str. 1.

³⁹⁵ Nova pravda, 26. november 1920, str. 4, enako 27. novembra 1920, str. 4 in nasovna stran 28. novembra 1920.

³⁹⁶ Nova pravda, 27. november 1920, str. 1.

³⁹⁷ Slovenec, 17. marec 1923, str. 4.

Slovencev. Šušteršiča so imeli za agenta radikalne stranke v Sloveniji. Z njimi so ga povezali v članku »*Srbska radikalija kupuje slovenske duše*« na naslovni strani Slovenca dan pred volitvami. Bralce opozarjajo na moralno oporečno in gospodarsko škodljivo delo finančnega ministra Stojadinovića. Stojadinović je v Ljubljano mimo pravil finančnega poslovanja poslal 2.000.000 kron. Po 300.000 kron so nakazali za podporo Konsumnemu društvu železničarskih delavcev v Studencih pri Mariboru, Invalidskemu odseku podporne zadruge v Mariboru, Rudarskemu konsumnemu društvu v Trbovljah in Nabavljalni zadrugi viničarjev v Mariboru. Ves ta denar naj bi bil namenjen kupovanju glasov za radikalno stranko. Preostanek denarja naj bi pokrajinski namestnik Ivan Hribar porabil za »*prebrano pasivnih občin*«, kar je po mnenju Slovenca pomenilo, za razdelitev med občine, kjer radikali upajo, da bodo s podkupovanjem dobili največ glasov. Takšen način dela se je zdel piscem v Slovincu škandalozen.³⁹⁸ Moč ogorčenja nad takšnimi postopki lahko opazimo v besednjaku v nadaljevanju prispevka. Takšno zapravljanje davkoplačevalskega denarja razumejo kot kupovanje Judeževih duš. Ugotavljajo, da za slovensko univerzo, bolnišnice, slovenske ljudske šole, za uradnike, naše duhovnike, upokojenca, vdove in sirote ni denarja, ga je pa dovolj za »*prodance in lopovske izdajalce*«, za »*koruptno radikalno stranko*«, za »*radikalne koritarje, stremuhe in špekulante*« in za »*volivni golaš*«, za »*šnops in radikalne agitatorje*«. Ponovili so tudi sintagmo o izdajalcu svojega rodu. Tokrat so bili to volivci radikalne stranke in »*njihovega hlapca Šušteršiča*«. Celostransko in podrobnejšo analizo političnega stanja najdemo že nekaj dni pred tem na naslovni strani Slovenca v članku »*Za čast slovenskega naroda gre*«. ³⁹⁹

Povzetek kritike programov političnih nasprotnikov in srž programa SLS je bil objavljen npr. v prispevku z naslovom »*Nedelja 18. marca*«. ⁴⁰⁰ 18. marec je bil označen kot dan zmage slovenskega ljudstva nad sovražniki. Našteti so vsi politični nasprotniki SLS in njihovi največji grehi. Tako so »*SAMOSTOJNEŽI ... izdali slovenske kmete nenasitnim centralistom v Beogradu*«, »*RADIKALI*« ti-sti, »*ki hočejo iz Slovenije napraviti Makedonijo, katero bi Pašić s svojimi pajdaši izmozgaval*«. Demokratom se mora Slovenija zahvaliti za gospodarsko in kulturno propadanje. Socialistom so očitali dvoličnost, saj naj bi danes reševali proletariat, ki bi ga jutri že prodali za kakšno korito. Republikanski »*hobštapljarji*« in Radičevci sleparijo ljudstvo in si na »*njegov račun bašejo svoje žepe*«. Narodni socialisti pa so za SLS samo pobarvani liberalci. Poziv k glasovanju za SLS je bil poziv za vse, ki želijo »*samostojno Slovenijo, avtonomijo z lastnimi postavami, pravične socialne zakone, obranitev slovenskega jezika in slovenskih šol, pošteno*

³⁹⁸ Slovenec, 17. marec 1923, str. 1.

³⁹⁹ Slovenec, 15. marec 1923, str. 1.

⁴⁰⁰ Slovenec, 17. marec 1923, str. 2.

upravo in pošteno plačano uradništvo.« Zaključni poziv je klical: »Na zmago nad centralisti, korupcionisti in izdajavci!«.

Slovenski narod je pred volitvami leta 1923 razočarano pisal o nevarni bolezni. Po njegovem »*se ljudstvo premalo zaveda kaj pomeni za državo parlament*«. časopis je razočaran nad dejstvom, da se narod pred volitvami ne odloči za dve, tri solidne »*trezno misleče*« stranke. Dogaja se ravno nasprotno, saj prihaja do vsakodnevnih cepljenj in stranke »*lezejo narazen kakor stare hlače*«. Šibak parlament, poln malih strančic, je nesposoben za dobro delo. Parlament, ki ni sposoben dobrega dela, nima ugleda doma, niti ne prispeva k dobremu ugledu države v tujini.⁴⁰¹ Avtonomija, o kateri je govorila SLS, je bila po mnenju Slovenskega naroda čudežna parola, ki pa je kmetje ne razumejo. Ob posmehovanju predvolilnim potezam SLS in Šušteršiča lahko čutimo ne le posmeh političnim nasprotnikom, ampak tudi skoraj že žalitev volivcev. Dolenski kmetje naj bi imeli čudne pojme o avtonomiji. »*Po končanih klerikalnih shodih so kmetje stiskali glave in govorili: »Koga bomo volili? Tega, ki nam bo dal ceste, vodnjake in male davke! In kdo je ta? Kdo? Ata Nomija! Kako pa, tega bomo volili!«*«⁴⁰²

Razočaranje Slovenskega naroda nad predvolilnim bojem se nam kaže ob branju prispevka na naslovni strani nedeljske izdaje teden dni pred volitvami. Članek opozarja, da volilni boj pred volitvami ni na nivoju, kakor bi ga pričakovali. Političen boj, kakršnemu smo bili priča, je Slovencem tuj. Ni videti, da bi se nam obetale spremembe, saj prave vrednote niso cenjene. Na drugi strani pa so ponekod stranke povsem apatične, kar je najočitnejše na Hrvaškem, kjer so male stranke dvignile roke pred močnim Radićem. A kaj se nam obeta? Pisec se sprašuje, kaj lahko pričakujemo od volitev. »*Hoče-li postati Pašič naš Metternich ali Pribičević naš Mussolini ali Radić naš Koshut?*« ... »*Naš parlament potrebuje predvsem poštenjake, da vzbudi v nas zopet tisto ljubezen do Jugoslavije, s katero smo jo pričakovali ...*« V zaključku članek poziva volivce, naj ne glasujejo za stranke, ki zanikajo »*naše osvobojenje in ujedinjenje*«. ⁴⁰³ Pomembnost boja za Ljubljano kažejo opozorila, zapisana v Slovenskem narodu o nezavedanju, da se ljudje »*igravo s svojo usodo in bodočnostjo, ako drže križem roke, ko se klerikalci in njihovi zavezniki pripravljajo na to, da iztrgajo narodnemu in naprednemu življu iz rok zadnjo postojanko, ki jo ima v Ljubljani*«. Nevarni so klerikalno komunistični načrti, s čimer časopis seveda opozarja na omenjeno strankarsko povezavo pri občinskih volitvah v Ljubljani.⁴⁰⁴ Poleg poročil o političnem boju nas Slovenski narod opozarja tudi na kriminalna dejanja, povezana z vo-

⁴⁰¹ Slovenski narod, Nevarna bolezen, 3. marec 1923, str. 1.

⁴⁰² Slovenski narod, Klerikalni in Šuštaršičevi agitatorji, 7. marec 1923, str. 3. Ob omenjeno pisanje se obregne tudi Avtonomist v 10. številki 10. marca 1923 in zapiše, da se norčevanje naroda iz avtonomije odraža tudi v dejstvu, da liberalci na vasi ne pomenijo nobene politične sile.

⁴⁰³ Slovenski narod, 11. marec 1923, str. 1, Misli pred volitvami.

⁴⁰⁴ Slovenski narod, 11. marec 1923, str. 5.

litvami. Tako 12. marca 1923 piše, naj bi bile v Beogradu ukradene volilne kroglice in ključi volilnih skrinjic.⁴⁰⁵ V četrtek, 15. marca, je bil v Ljubljani v Unionu shod Naprednega bloka. Celostransko poročilo je časopis objavil dva dni kasneje.⁴⁰⁶ Govornika sta bila kandidata Reisner in Ravnihar, ki sta poudarjala pomen državnega jedinstva in opozarjala na zavajanja političnih nasprotnikov, na zlorabo patriotičnih čustev v politične namene. Na več mestih Slovenski narod opozarja bralce, da so bili klerikalci ob začetku prve svetovne vojne protinarodni in kako se zdaj skušajo oprati krivde na ta način, da vso krivdo valijo na Šušteršiča. Tega črnega madeža se klerikalci ne bodo oprali.⁴⁰⁷ O čistih namenih Naprednega bloka ni bilo dvoma. Kljub temu, da so tudi sami do neke mere neprimerno govorili o nasprotnikih, je bil del Ravniharjevega govora zelo oster. Volivce pa je bilo potrebno utrditi v prepričanju, da je Narodni blok prava izbira. »*Nahujskano ljudstvo v blaznem deliriju drvi za gesli svojih zapeljivcev, brez premisleka in zavesti.*«⁴⁰⁸ Ali so bili volivci res nahujskani? Vsakokratna volilna propaganda je opozarjanje na napake nasprotnika in hvaljenje svojih vrlin. Nasprotnikove dobre poteze se pogosto namenoma ne omenjajo. Hvaljenje samega sebe in pozivanje na odločen boj proti nasprotniku je bilo pogosto na meji hujskanja in kdaj nekaj postane hujskanje, je ocena vsakega posameznika. Dejstvo pa je, da mora biti predvolilna retorika jasna, ostra, udarna in preprosta. Preprosta, da jo lahko razume vsak volivec. Tu pa Ravnihar govori o volivcih, ki sledijo brez premisleka in zavesti. Ali volivci ne smejo slediti po svoji volji? Nastop Narodnega bloka je podrobno predstavljen tudi v Jutru. Časopis povečuje skupen nastop liberalcev in ostro udriha po klerikalcih. Radikalni teror je bil po pisanju Jutra zelo hud. Poročilom o terorju lahko sledimo skozi ves predvolilni čas. A to ne bi oviralo uspeha demokratov na prihajajočih marčevskih volitvah, kjer naj bi stranka dobila okoli 100 mandatov.⁴⁰⁹ Radikalom so očitali tudi podkupovanje. Tako naj bi npr. ob obisku nosilca liste, finančnega ministra Milana Stojadinovića, v Mariboru ponujali denar za podpiranje radikalne liste. Ponudbe so šle tudi k obrtnikom, ki pa so »*prodajo svojega poštenja odklonili.*«⁴¹⁰ Na hudo zlorabo vere v politične namene je Jutro opozorilo 10. marca 1923. Poroča o pisanju Glasnika presvetelega srca Jezusovega, ki je glasovanje na volitvah povezal z odločanjem za Jezusa. Omenjeni časopis je volivce pozival, naj volijo po božji volji, naj volijo za stranko, ki jo prepoznate za »*najbolj krščansko, veri in cerkvi najbolj zvesto.*« Vo-

⁴⁰⁵ Slovenski narod, 12. marec 1923, str. 2, V živi pagini na vrhu strani napačno piše, da je to izdaja 11. marca.

⁴⁰⁶ Slovenski narod, 17. marec 1923, str. 1.

⁴⁰⁷ Glej npr. Slovenski narod, 17. marec 1923, str. 3, Klerikalci bi radi utajili vse lopovščine.

⁴⁰⁸ Slovenski narod, 17. marec 1923 str. 1. Odlomki iz Ravniharjevega govora.

⁴⁰⁹ Jutro, 21. februar 1923, str. 1.

⁴¹⁰ Jutro, 4. marec 1923, str. 2.

lijo naj za može, ki zvesto služijo Bogu, saj ti najbolj zvesto služijo ljudstvu.⁴¹¹ Zadnjo nedeljo pred volitvami je Jutro objavilo uvodnik, ki bi ga lahko objavil katerikoli časopis. Lepo je analizirano predvolilno stanje boja za naklonjenost volivcev. Besedilo je sočen opis boja za volivčevo naklonjenost. Volivec je bombardiran z najrazličnejšimi ponudbami, ki ga mamijo, naj da glas tej ali oni listi. Avtor piše, da se nam ponuja slika, kjer so najglasnejši, »*najbolj divji*« tisti, ki imajo »*najmanj koristen program, katerih sposobnosti so najmanjše, katerih delo je za narod in državo najmanj koristno.*« Volivce je potrebno spraviti v stanje histerije, jih razdražiti z demagogijo in premamiti s hujskanjem. To je potrebno, da lahko cvetijo klerikalci, da se pod raznimi krinkami pojavijo komunisti, pa tudi narodni socialci, bernočevci, radičevci. Volivca je treba prepričati, da je danes slabo in ponuditi recept za izboljšanje stanja. Obljubljaj vedno in na vsakih volitvah. To počnejo klerikalci, ki vseskozi govorijo o avtonomiji, ki da bi nas rešila vseh tegob, od gospodarskih do korupcije, do služenja vojaškega roka doma. Seveda je to po pisanju Jutra zgrešena miselnost.⁴¹² 15. marca je bila naslovnica Jutra velik predvolilni plakat, ki je pozival volivce, naj oddajo glas za demokrate. Podrobno so bili naštetih vzroki, zakaj naj se ne voli drugih strank. Socialistični, radikalni in narodnosocialistični glasovi bodo okrepili reakcijo. V Sloveniji naj bi nastala napredna koncentracija, ki bo »*fronta proti klerikalizmu, ki so največji sovražnik našega naroda*«. Klerikalci so največji dvoilčneži, ki so v Beogradu monarhisti in v Ljubljani republikanci in avtonomisti. V zvezi z njihovo povezavo s komunisti v Ljubljani je opazka, da v Ljubljani »*volijo komuniste, na deželi jih preklinjajo*«. Bralce opozarja tudi na klerikalne špekulacije z zadrugami, jih spominja na postopanje klerikalcev proti Srbom v prvi svetovni vojni. In tudi leta 1923 naj bi hujskali proti Srbom. »*Kamor se ozremo, dosledno nasprotje med načeli in prakso – historično nepoštenje rimskega klerikalizma*«. Na drugi strani pa volivce vabijo na volišče, ker z geslom francoske revolucije Svoboda, enakost, bratstvo in pod tem geslom naj volivci oddajo svoj glas v skrinjico Jugoslovanske demokratske stranke.⁴¹³ Omenjeno geslo je padlo v oči bralca Jutra tudi na naslovnici dan pred volitvami.⁴¹⁴ Podkupovanje volivcev je bila zloraba, na katero so opozarjali na vseh straneh. Radikalni finančni minister Milan Stojadinović je pokrajinskemu namestništvu v Ljubljani nakazal 2 milijona kron. Denar so razdelili zadrugam in konzumnim društvom, kar je po mnenju Jutra podkupovanje »*bednih delavcev in viničarjev*«. ⁴¹⁵ Sobotna predvolilna številka pod pozivom k volitvam (Svoboda, enakost, bratstvo) opozarja na postopke, ki naj se jih zaupniki stranke držijo naslednji dan. Predvsem je

⁴¹¹ Jutro, 10. marec 1923, str. 2.

⁴¹² Jutro, 11. marec 1923, str. 1.

⁴¹³ Jutro, 15. marec 1923, str. 1 in 2.

⁴¹⁴ Jutro, 17. marec 1923, str. 1.

⁴¹⁵ Jutro, 15. marec 1923, str. 2.

Avtonomija in samouprava. Zadnje dni smo brali v slovenskem(!) jeziku zapisan stavek, da „avotnomjia je humbug (— švindel), samouprava pa vse“. Kaj je na tem? Ker je razlika med avtonomijo, kakor jo razumemo in zahtevamo mi, in pa med „samoupravo“ precej težko razložiti na priprost in poljuden način, hočemo poskusiti z zgledom, ki sicer ni teoretično popolnoma pravilen, ampak vendarle stvar precej pojasni. Vzemimo kmečko posestvo. Oče in mati gospodarita, sin in hčer pa pomagata. Kadar je sin že večji, hoče iti tu in tam v gostilno ali pa si kupiti kakšno viržinko. Če pridno dela, mu da oče ob nedeljah kakšen goldinar, mati priloži še skrivaj kakšen zeksar, sestra mora dati pa dva goldinarja, ker so sestre zato tukaj, da svoje brate zakladajo z denarjem. S tem denarjem napravi fant, kar hoče: Ali ga zapije, ali zaigra, ali pa kupi svojemu dekletu „srce iz lecta“ z lepim zaljubljenim napisom. Če pa fant doma priredi junca, ga proda oče in oče spravi denar. Fant torej živi ob nedeljah od očetove milosti in to je neke vrste **samouprava**, ker on z „milostnim“ denarjem, kar mu ga oče da ali pusti, „sam upravlja“ ali gospodari. — Ko pa fant doraste in potane polnoleten, ni nič več prav zadovoljen z „milostjo“, ampak bi rad **grunt prevzel**, da bi izkupiček za žito in živino **sam spravil**, da bi **on sam odločal**, kaj se bo sejalo in kaj ne in da bi **on sam odločal**, koliko bo v nedeljo dal za vino in koliko ne. Z eno besedo: Fant ne mara več očetove „milosti“ ob nedeljah, ampak hoče postati **sam svoj gospodar na svoji zemlji**, kjer on **odloča**, oziroma „si sam postave daje“. To ni več samouprava (ali „milost“), ampak **to je „zakonodajna avtonomija“**. — Kakor je s kmečkim fantom, tako je tudi s **celokupnim narodom**. Mi Slovenci ne maramo več „nedeljske milosti“, ampak hočemo biti **na svoji zemlji sami svoji gospodarji**, ker nismo več 18 letni pobje, ampak smo že nekoliko polnoletni. Najlepši izraz polnoletnosti pa je — **zvezna država**.

potrebno paziti, da se vsi naši volivci udeležijo glasovanja. Najrazličnejši izgovori so bili nesprejemljivi. Nemudoma naj zaupniki stranke sporočijo izide na uredništvo Jutra, da jih bodo lahko objavili.⁴¹⁶ Natisnjena so bila tudi navodila volivcem. *Kaj mora vedeti volilec?* Sledilo je sedem vprašaj in odgovorov. Odgovorili so na vprašanja o volilnih upravičencih, obveščanju upravičencev o volitvah, kraju volitev, o obveznosti glasovanja, načinu oddajanja glasu in o pomembnosti udeležbe.⁴¹⁷ O neprimernosti abstinence med drugim bremo v pozivu volivcem 18. marca, naj odidejo na volišča. Abstinenci »so kuga v političnem življenju«. S svojim defetizmom kvarijo razpoloženje, so brez značaja, strahopetci in pravzaprav je njihova nadutost v svojem bistvu strah pred nasprotnikom.⁴¹⁸

V prilogi je Jutro 18. marca objavilo analizo rezultatov volitev v ustavodajno skupščino leta 1920. Bralci so lahko prebrali najpomembnejše podatke o prejšnjih volitvah od volilne udeležbe do rezultatov, kjer so posebej opisali izide v vseh treh slovenskih okrožjih. Prispevek se končuje s podatki o številu volišč, kjer kakšna stranka ni dobila niti enega glasu.⁴¹⁹ Na Štajerskem je v boju proti republikancem Tabor pozival, naj se ne glasuje za Radića in Novačana.⁴²⁰ Glavni nasprotnik pa so klerikalci. V celostranskem pozivu volivcem na volitve je na naslovnici 18. marca naštetih množica klerikalnih grehov. Začne se zopet z avtonomijo in centralizmom, prek napak v gospodarstvu in do izdajstva leta 1914. JDS si ne želi boja med kmeti, obrtniki, delavci in nameščenci, ampak jih vse podpira v duhu demokratskega gesla Svoboda, enakost, bratstvo.⁴²¹

O zavedanju pomena avtonomije je pisal tudi Avtonomist. Ta je bralce opozarjal, da je tako rekoč obvezno vsakega kandidata vprašati, ali je za federalizem in na osnovi odgovora naj se volivec odloči.⁴²² Podobno opozarja bralce v začetku marca, ko jih sprašuje *Za kaj gre pri bodočih volitvah?*, za čigavo zmago gre (katere osebe) in našteva Korošca, Puclja in Žerjava. Bralcem odgovarja, da ne gre za nobeno osebo, ampak za zmago Slovenstva in tiste stranke, ki podpirajo avtonomizem. »Vse drugo je zaenkrat za nič.«⁴²³ Za bralce, ki jih begajo izrazi avtonomija in samouprava, so poskušali s preprosto zgodbo o kmetu in njegovi družini (ženi, sinu in hčeri) pojasniti, kakšna je vsebinska razlika. A se zdi zgodba neposrečena, če ne celo zavajajoča. (glej sliko na prejšnji strani)

Avtonomist piše proti centralizmu vse do volitev in ves čas skuša bralcem pojasniti, v kakšnih vse oblikah lahko prepoznanjo centralizem. Tako je cen-

⁴¹⁶ Jutro, 17. marec 1923, str. 1.

⁴¹⁷ Jutro, 17. marec 1923, str. 2.

⁴¹⁸ Jutro, 18. marec 1923, str. 1.

⁴¹⁹ Jutro, 18. marec 1923, str. 5.

⁴²⁰ Tabor, 18. marec 1923, str. 2.

⁴²¹ Tabor, 18. marec 1923, str. 1.

⁴²² Avtonomist, št. 6. 10. februar 1923, str. 2.

⁴²³ Avtonomist, 3. marec 1923, str. 3.

RAZGLAS.

Za volitev poslanca mesta Ljubljane v narodno skupščino, ki se vrši v nedeljo, 8. februarja 1925

določil je državni odbor za mestno občino ljubljansko

20 volišč.

Volišča, kjer se bo glasovalo, nahajajo se v sledečih poslopih ter so posameznim voliščem dodeljeni volilci, stanovalci ob sledečih cestah in ulicah:

I. volišče — Šolski okraj (od Kodeljevega do Strossmayerjeve ulice) — v II. državni gimnaziji, Strossmayerjeva ulica 1:

Ambrožev trg — Baraka pri mestni klavnic — Ciril Metodova ulica — Delarova ulica (sedaj Potočnikova ulica) — Domobranska cesta — Za gradom št. 9 in 11 — Cesta na Kodeljevo (sedaj Povšetova cesta) — Kumanova ulica — Mesarska cesta — Vojvode Misiča cesta (sedaj Misičeva cesta) — Misičeva cesta (prej Vojvode Misiča cesta) — Poljanska cesta od št. 14 do konca — Poljanski nasip od št. 16 do konca — Potočnikova ulica (prej Delarova ulica) — Povšetova cesta (prej Cesta na Kodeljevo) — Stara pravda — Strossmayerjeva ulica — Tomšičeva ulica — Dr. Valentin Zarnikova ulica (sedaj Zarnikova ulica) — Zarnikova ulica (prej dr. Valentin Zarnikova ulica) — Zrinjskega cesta — Zvinovdravska ulica — Zvonikova ulica

II. volišče — Šolski okraj (ostali del) in magistratni okoliš do Tranče — v Mestnem domu:

Barvarska steza — Cankarjevo nabrežje — Kapiteljska ulica — Ključavničarska ulica — Kopitarjeva ulica — Krekev trg — Krojaška ulica — Lingarjeva ulica — Lontarska steza — Mestni trg — Ozka ulica — Pogacarjev trg — Poljanska cesta od št. 2 do 13 — Poljanski nasip od št. 2 do 14 — Ribja ulica — Semeniška ulica — Na stolbi — Streliška ulica — Stritarjeva ulica — Strni pot — Pred skofijo — Šolski drevoval — Studentova ulica — Pod trančo — Vodnikov trg

III. volišče — Št. Jakobski okraj, I. del, do Florijanske cerkve — v Šentjakobski šoli:

Sv. Florijana ulica do št. 18 na desni ter do št. 25 na levi strani — Gallusovo nabrežje (prej Sv. Jakoba nabrežje) — Grajska planota — Gradno nabrežje (prej Pred prulami) — Sv. Jakoba nabrežje (sedaj Gallusovo nabrežje) — Sv. Jakoba trg — Merosodna ulica — Reher — Rožna ulica — Stari trg — Šiška ulica (prej Zatiška ulica) — Trubarjeva ulica — Vodna steza — Zatiška ulica (sedaj Šiška ulica) — Zvezdarska ulica — Zabjaki

IV. volišče — Št. Jakobski okraj, II. del, do Gruberjevega kanala — v mestni osnovni šoli na Prulah:

Baraka na Prulah — Sv. Florijana ulica od št. 20 na desni ter od št. 27 na levi do konca — Ulica na grad — Za gradom št. 1, 3 in 4 — Gruberjevo nabrežje — Irenova ulica — Janežičeva cesta — Karlovska cesta — Osojna pot — Praprotnikova ulica — Privoz — Prule — Sodarska steza — Sredina — Tesarska ulica — Vožarski pot — Zvonikova ulica

V. volišče — Trnovo — v mestnem otroškem vrtcu, Cerkevna ulica 21.

Pri hrvi — Cerkevna ulica — Cesta dveh cesarjev — Mala colnarska ulica — Velika colnarska ulica — Gerbičeva ulica (prej Pot na pasji brolj) — Jelovkova ulica — Jeranova ulica — Karadžičeva ulica — Karanova ulica — Kolezijska ulica, nova (prej Kopaliska ulica) — Kolezijska ulica, stara (sedaj Razlagova ulica) — Pred konjušnico — Konjušnja ulica (sedaj Svabičeva ulica) — Kopaliska ulica (sedaj Kolezijska ulica, nova) — Kossega ulica — Lampretova ulica — Cesta v mestni log — Cesta na loko — Mencegerjeva ulica — Mivka (prej Mivka, Na Mivki) — Opekarska cesta — Pot na pasji brolj (sedaj Gerbičeva ulica) — Pot na Rakovo ježo — Razlagova ulica (prej Kolezijska ulica, stara) — Razpotna ulica — Riharjeva ulica — Veliki stradon — Starčeva ulica — Stranska pot — Svabičeva ulica (prej Konjušnja ulica) — Trnovska ulica — Trnovski pristan — Valjčeva ulica — Vogelna ulica — Zelena pot — Zeljarska ulica

VI. volišče — Krakovo in I. del Dvorskega okraja do Cojzove in Rimske ceste — volilci A-L — v mestni šoli na Cojzovem grabnu:

Aškerčeva cesta — Baraka ob Aškerčevi cesti — Bičevje (prej Na bičevju) — Bogiščeva ulica — Cojzova cesta — Dobričeva ulica — Emonska cesta — Glinska ulica — Gorupova ulica — Gradaška ulica — Grobarjeva cesta — Kladuza ulica — Krakovska ulica — Krakovski nasip — Langusova ulica (prej Tobanična ulica) — Lepi pot — Marmontova ulica — Mirje — Murinikova ulica — Rečna ulica — Rimska cesta — Tobanična ulica (sedaj Langusova ulica) — Tržaška cesta — Verstovska ulica — Vrtna ulica

VI. a volišče — Krakovo in I. del Dvorskega okraja do Cojzove in Rimske ceste — volilci M-Z — v mestni šoli na Cojzovem grabnu:

Iste ulice kakor v VI. volišču.

VII. volišče — Dvorski okraj, II. del med Cojzovo in Rimsko cesto do Nunske ulice in Kongresnega trga — v državni realki:

Bleivsisova cesta št. 1 do 15 na desni ter št. 4 do 12 na levi strani — Borštnikov trg (prej Pred igriščem) — Ejavčeva cesta — Gosposta ulica — Gradisce — Gregorčičeva ulica (prej Svinjska ulica) — Hribarjeva ulica — Hribarjeva ulica (sedaj Gregorčičeva ulica) — Prej igrišče (sedaj Borštnikov trg) — Igrska ulica — Križevniška ulica — Levstikova ulica — Lepi pot — Marmontova ulica — Mirje — Murinikova ulica — Rečna ulica — Rimska cesta — Tobanična ulica (sedaj Langusova ulica) — Tržaška cesta — Verstovska ulica — Vrtna ulica — Zagata — Ziljskega ulica

VIII. volišče — Dvorski okraj, III. del, med Nunsko ulico in Kongresnim trgom do Aleksandrove ceste — v mestnem dekliškem liceju:

Aleksandrova cesta, leva stran — Ažbetova ulica — Beethovnova ulica brez št. 15 in 16 — Bleivsisova cesta od št. 10 do 27 — Breg — Čevljarska ulica — Dvorni trg — Gledališka stolba — Gledališka ulica št. 1, 2 in 4 — Jurčičev trg — Kasljeva ulica — Kocenova ulica — Kongresni trg — Levčeva ulica — Levstikova ulica, brez št. 19 in 21 — Marijin trg št. 1, 2 in 8 — Muzski trg — Nunska ulica — Orozova ulica — Prešernova ulica, leva stran — Cesta na Rožnik — Cesta v Rožno dolino (prej Pot v Rožno dolino) — Rutarjeva ulica — Svetčeva ulica — Šenturbova ulica — Škrabčeva ulica — Streliška ulica — Suhovecova ulica — Verna pot — Viska ulica — Wolfova ulica — Zadrzna ulica (sedaj Žitnikova ulica) — Židovska steza — Židovska ulica — Žitnikova ulica (prej Zadrzna ulica)

IX. volišče — Kolizejski okoliš — med Aleksandrovo in Dunajsko cesto — volilci A-L — v I. državni gimnaziji v Tomanovi ulici št. 10:

Aleksandrova cesta, desna stran — Baraka ob velesjunišču — Beethovnova ulica št. 15 in 16 — Bežigrad — Bleivsisova cesta od št. 28 do konca — Dunajska cesta, leva stran — Dvočakova ulica — Einspielerjeva ulica — Gajeva ulica — Gledališka ulica brez št. 1, 2 in 4 — Gledališka ulica, podaljšana (prej Anton Knezova ul.) — Cesta na Kersnikovo žel. (sedaj Vojnjkova ulica) — Gosposvetska cesta — Anton Knezova ulica (sedaj podaljšana Gledališka ulica) — Kobariška ulica — Kolizejska ulica (sedaj Puharjeva ulica) — Krsnikova ulica — Mahničeva ulica — Puharjeva ulica (prej Kolizejska ulica) — Tomanova ulica — Pod turnom — Vojnjkova ulica (prej Cesta na gorenjsko železnico)

IX. a volišče — Kolizejski okoliš — med Aleksandrovo in Dunajsko cesto — volilci M-Ž — v I. državni gimnaziji v Tomanovi ulici 10:

Iste ulice kakor v IX. volišču.

X. volišče — Kolodvorski okraj, I. del, med Dunajsko cesto in Kolodvorsko ul. — v justični palači:

Baraka ob Vilharjevi ul. (prej Dovožna cesta) — Cizaletova ul. — Dabačinova ulica — Dovožna cesta (sedaj Vilharjeva ul.) — Dunajska cesta, desna stran — Frančiškanska ul. — Kržičeva ulica — Linhartova ulica — Marijin trg št. 4 — Miklošičeva cesta — Kralja Petra trg — Pokopalska cesta — Pražakova ulica — Prešernova ulica, desna stran — Solna ulica (sedaj Tavčarjeva ulica) — Tavčarjeva ulica (prej Solna ulica) — Janez Trdinova ulica (sedaj Trdinova ulica) — Trdinova ulica (prej Janez Trdinova ulica) — Vilharjeva ulica (prej Dovožna cesta)

XI. volišče — Kolodvorski okraj, II. del, med Kolodvorsko ulico in Resljevo cesto — v ženskem učiteljišču na Resljevi cesti 10:

Čopova cesta št. 10. — Cesta na južno železnico (sedaj Masarykova cesta) — Kolodvorska ulica — Komenskega ulica od št. 1 do 9 na levi ter od št. 2 do 16 na desni strani — Masarykova cesta (prej Cesta na južno železnico) — Obročna steza — Sv. Petra cesta od št. 1 do 33 na levi ter od št. 2 do 32 na desni strani — Sv. Petra nasip od št. 1 do 31 — Prečna ulica — Slomškova ulica od št. 1 do 7

XII. volišče — Kolodvorski okraj, III. del, med Resljevo in Vidovdansko cesto — v moškem učiteljišču na Resljevi cesti št. 10:

Baraka ob Resljevi cesti — Čopova cesta št. 16, 19 in 21 — Komenskega ulica od št. 13 oz. 26 do konca — Karol Kotnikova ulica (sedaj Kotnikova ulica) — Kotnikova ulica (prej Karol Kotnikova ulica) — Metelkova ulica — Sv. Petra cesta od št. 34 do 43 na desni ter od št. 37 do 47 na levi strani — Sv. Petra nasip od št. 35 do 47 — Radečkega cesta (sedaj Vidovdanska cesta) — Resljeva cesta — Slomškova ulica od št. 9 konca — Tabor št. 12 — Vagoni na kolodvoru — Vidovdanska cesta (prej Radečkega cesta)

XIII. volišče — Kolodvorski okraj, IV. del, med Vidovdansko in Ahacljevo (sedaj Jegličeva cesta) — v šoli na Ledini:

Ahacljeva cesta, leva stran (sedaj Jegličeva cesta) — Baraka na Friskovcu — Baraka ob Sv. Martina (sedaj Kette-Murnovi) cesti — Friskovec — Med hmeljniki — Hrvatski trg — Hrska ulica — Jegličeva cesta (prej Ahacljeva cesta, leva stran) — Kette-Murnova, leva stran do železniskega podvoza (prej Sv. Martina cesta) — Lipičeva cesta — Maistrova ulica (prej Vojnjkova ulica) — Sv. Martina cesta, leva stran do železniskega podvoza (sedaj Kette-Murnova cesta) — Sv. Petra cesta od št. 50 na desni ter od št. 55 do konca — Sv. Petra nasip od št. 49 do konca — Prisojna ulica — Skofja ulica — Tabor št. 12 — Usnjarska ulica — Vagoni pri Sv. Krizu — Vojnjkova ulica (sedaj Maistrova ulica) — Vrhovecova ulica — Vrazov trg (prej Stanko Vrazov trg) — Stanko Vrazov (sedaj Vrazov trg) — Zupnijska ulica

XIV. volišče — Vodmatski okraj — v mestnem zavetišču za onemogle v Japljevi ulici 2:

Ahacljeva cesta, desna stran (sedaj Jegličeva cesta, desna stran) — Baraka ob Kolinski tovarni — Bohoričeva ulica — Cegnarjeva ulica — Ciglarjeva ulica — Grablovičeva ulica — Holaplova ulica — Hrovatova ulica — Japljeva ulica — Jegličeva cesta, desna stran (prej Ahacljeva cesta desna stran) — Jenkova ulica — Korytkova ulica — Kette-Murnova cesta, desna stran do železniskega podvoza (prej Sv. Martina cesta, desna stran do železniskega podvoza) — Sv. Martina cesta od železniskega podvoza do konca — Močnikova ulica — Poljska cesta — Ravnikarjeva ulica — Stara pot — Vodmatski trg — Za vrhi — Zolokarjeva ulica — Zolokova ulica

XV. volišče — Predkraji — v vrtnem salonu gostilne pri Češnovarju na Dolenjski c. št. 3:

Črna vas — Dolenjska cesta — Gajčeva — Hauptmanca — Hradečkega vas — Ilovica — Izanska cesta — Orlova ulica — Rakovniška ulica

XVI. volišče — Šiška z Vodovodno in Hranilniško cesto — volilci A-J — v šišenski šoli:

Ačevčeva ulica (prej Slovenska cesta) — Aljaževa ulica (prej Planinska ulica) — Celovška cesta — Dermotova ulica (prej Poljska ulica) — Dolinska steza — Drenikov vrh — Frankopanska ulica — Gasliška cesta — Hranilniška cesta — Jančeva ulica (prej Kavška ulica, vzhodni del) — Sv. Jerneja cesta — Kamniška ulica — Kavška ulica, zahodni del — Kavška ulica, vzhodni del (sedaj Jančeva ulica) — Kmetijska ulica (sedaj Verovškova ulica) — Knezova ulica — Kolodvorska cesta (sedaj Medvedova cesta) — Koslerjeva ulica (sedaj Malgačeva ulica) — Lepotičeva ulica — Malgačeva ulica (prej Koslerjeva ulica) — Maurerjeva ulica — Medvedova cesta (prej Kolodvorska cesta) — Nova ulica — Planinska ulica (sedaj Aljaževa ulica) — Podmliščakova ulica (prej Vodovodna cesta v Sp. Šiški) — Polakova ulica (prej Zeleznika ulica) — Poljska ulica (sedaj Dermotova ulica) — Sarska ulica — Slovenska cesta (sedaj Aljaževa ulica) — Šiška ulica (sedaj Zeleznikarjeva ulica) — Stajerjev grič — T. Žna ulica — Verovškova ulica (prej Kmetijska ulica) — Vodovodna cesta — Vodovodna cesta v Ljubljani — Vodovodna cesta v Sp. Šiški (sedaj Podmliščakova ulica) — Zeleznikarjeva ulica (prej Šolska ulica) — Zeleznikova ulica (sedaj Polakova ulica) — Zibertova ulica

XVII. volišče — Šiška z Vodovodno cesto in Hranilniško cesto — volilci K-P — v šišenski šoli:

Iste ulice kakor v XVI. volišču.

XVIII. volišče — Šiška z Vodovodno in Hranilniško cesto — volilci R-Ž — v šišenski šoli:

Iste ulice kakor v XVI. volišču.

To se daje v smislu člena 50. zakona o volitvah narodnih poslancev v narodno skupščino splošno na znanje.

Mestni magistrat ljubljanski.

dne 26. januarja 1925.

Prisednik gerontskega sveta:

Dr. Dinko Puc l. r.

RAZGLAS.

Za volitev poslanca mesta Ljubljane v narodno skupščino, ki se vrši v nedeljo, 8. februarja 1925

določil je državni odbor za mestno občino ljubljanske
20 volišč.

Volišča, kjer se bo glasovalo, nahajajo se v sledečih poslopih ter so posameznim voliščem dodeljeni volilci, str-
nujoci ob sledečih cestah in ulicah:

I. volišče — Šolski okraj (od Kodeljevega do Strossmayerjeve ulice) — v II. državni gimnaziji,
Strossmayerjeva ulica 1:

Ambrožev trg — Baroka pri mestni kletnici — Gerl Metodova ulica — Debelniška ulica (sedaj Podobinskihova ulica) — Za gradom št. 9 in 11 — Cesta na Kodeljovo (sedaj
Površova cesta) — Kamnolovska ulica — Mrazova cesta — Vojvod. Mista (cesta) — Misteva cesta (pri Vojvodi Miste) — Poljudska cesta od št. 14 do kmeta
— Poljudski naspj od št. 16 do kmeta — Podobinski ulica (pri Debelniški ulici) — Površova cesta (pri Cesti na Kodeljovo) — Štara pravda — Strossmayerjeva ulica — Tomšičeva ulica
— Dr. Valentin Zarnikova ulica (sedaj Zarnikova ulica) — Zarnikova ulica (pri dr. Valentin Zarnikova ulica) — Zrnjčičeva cesta — Zrnjčičeva ulica.

II. volišče — Šolski okraj (ostali del) in magistratni okoliš do Tranč — v Mestnem domu:
Baravska ulica — Čankarjevo nabrežje — Kapičičeva ulica — Krievančeva ulica — Kečev trg — Kopljska ulica — Langarjeva ulica — Tomšičeva ulica —
Mestni trg — Ozka ulica — Pozrtarjev trg — Poljudska cesta od št. 2 do 14 — Poljudski naspj od št. 2 do 14 — Rubin ulica — Semeniška ulica — Na stolič — Srečka ulica —
Stritarjeva ulica — Strni pot — Prvi školje — Selski drevorci — Studenčeva ulica — Pol trantvo — Vodnikov trg

III. volišče — Št. Jakobski okraj, I. del, do Florjanske cerkve — v Šentjakobski šoli:
St. Florjanska ulica do št. 18 na desni ter do št. 25 na levi strani — Galusovo nabrežje (pri St. Jakobu nabrežju) — Grojska planota — Gradinsko nabrežje (pri Prvi prulani) — St.
Jakoba nabrežje (sedaj Galusovo nabrežje) — St. Jakoba trg — Merodina ulica — Sivi trg — Slišna ulica (pri Zališki ulici) — Pruharjeva ulica — Vodna ulica
— Zališka ulica (sedaj Slišna ulica) — Zvezdarska ulica — Zobjak.

IV. volišče — Št. Jakobski okraj, II. del, do Gruberjevega kanala — v mestni osnovni šoli
na Prulah:

Baraka na Prulah — St. Florjanska ulica od št. 20 na desni ter od št. 27 na levi do kmeta — Ulica na grad — Za gradom št. 1, 3 in 4 — Gruberjevo nabrežje — Hrnova ulica — Jane-
žkova cesta — Karlovska cesta — Osojna pot — Praprotnikova ulica — Privoz — Prule — Sodarska ulica — Sredina — Tescarska ulica — Vozarski pot — Zvonarska ulica.

V. volišče — Trnovo — v mestnem otroškem vrtcu, Cerkevna ulica 21.

Pri prvi — Cerkevna ulica — Cesta dveh cesarjev — Mala solnarska ulica — Velika solnarska ulica — Gerbičeva ulica (pri Pot na prvi hrib) — Jeloškova ulica — Drnovca ulica — Ka-
rpatzkeva ulica — Karanova ulica — Kolozijška ulica, nova (pri Kopljski ulici) — Kolozijška ulica, stara (sedaj Radzigeva ulica) — Cesta na liso — Alencingerjeva ulica — Kopljska ulica (sedaj Svabova
ulica) — Kopljska ulica (sedaj Kolozijška ulica, nova) — Kosovska ulica — Anapetrova ulica — Cesta s mestni trg — Cesta na liso — Alencingerjeva ulica — Miska (pri Miski Na Miv-
ki) — Opektorica cesta — Pot na prvi hrib (sedaj Gerbičeva ulica) — Pot na Bakovo pleso — Radzigeva ulica (pri Kolozijški ulici, stara) — Razpina ulica — Ribarjeva ulica — Veliki
otrod — Sarclova ulica — Strnaska pot — Svabčeva ulica (pri Konjarni ulici) — Trnovska ulica — Trnovski pristan — Valjaverca ulica — Vojkova ulica — Zeleni pot — Zobjarska ulica.

VI. volišče — Krakovo in I. del Dvorskega okraja do Cojzove in Rimske ceste — volilci A-1 —

tralizem skrit tudi v izrazu jugoslovanstvo. Krinka centralistov je tudi besedna zveza državno in narodno jedinstvo.⁴²⁴ S tezo Avtonomista, da je velika ovira demokratičnim volitvam nepismenost prebivalstva, bi se lahko strinjali. Vsaj v tistem elementu, kako lahko nepismenost politične stranke izrabljajo, če to seveda želijo. Najrazličnejšim stavam o volilnih izidih se je Avtonomist pridružil kar z nagradno igro. Bralce je pozval, naj napovedo rezultat in tisti, ki se bo najbolj približal resničnim rezultatom, bo prejel denarno nagrado. Obljubili so štiri nagrade v vrednosti 100, 75, 50 in 25 din.⁴²⁵

Delavske novice so v predvolilnem boju opozarjale na boržuazno zatiranje delavskega razreda. S predvolilnimi temami so začeli 8. februarja 1923 z analizo stanja v ustavodajni skupščini. Po njihovem jugoslovanstva boržuazija tepta ustavne pravice in nastopa kot »*Enotna kapitalistična fronta pod šestmi imeni. Demokrati (Žerjavovci), naprednjaki (Ravniharjevci), klerikalci (Šušteršičevci in Koroščevci), radikalci (Zupaničevci) in samostojneži (Pucljevci)*«. ⁴²⁶ Socialistična stranka delovnega ljudstva se bori za socializem, avtonomijo, delavsko poljedelsko vlado v republiki. ⁴²⁷ 23. februarja so bile predstavljene kandidatne liste. Pričelo se je tudi poročanje o predvolilnih shodih. Tu so Delavske novice ostro napadale socialiste (Koren, Korun, Bernot), da so »*stari razdirači delavskih vrst*«. ⁴²⁸ Časopis opozarja tudi na teror oblasti proti stranki. Časopis ostro kritizira meščanske stranke, ki da so dvoilčne in nenačelne. Stranke se niso držale svojih programov. »*Tako so samostojneži in klerikalci govorili o republiki, glasovali pa skupno s kapitalisti za monarhijo.*« Klerikalci si po pisanju Delavskih novic perejo roke kot Poncij Pilat, a jih Delavske novice spomnijo, da so bili monarhisti pod Avstrijo in so to ostali tudi v Jugoslaviji. Za Delavske novice je avtonomija, kot jo razumejo klerikalci, njihova (klerikalna) absolutistična oblast v Sloveniji. ⁴²⁹ Ob obveščanju volivcev, katera je prava skrinjica, opozarjajo, da je ta na RDEČEM PAPIRJU ali DEBELO RDEČE OBROBLJENA. ⁴³⁰ Tri dni pred volitvami je bila na četrti strani časopisa objavljena preglednica pozitivnih oz. negativnih posledic, če volivci podprejo ali ne delavsko stranko. ⁴³¹

Zalo razcepljen delavski tabor je leta 1923 preveč obračunaval sam s seboj. Naprej je kot uradno glasilo socialistične stranke v Sloveniji februarja pisal predvsem o zborovanju stranke v Celju. Stalne obtožbe so letele na komuniste zaradi njihove ljubljanske povezave. Obtoževali so jih celo hlapčevanja kapita-

⁴²⁴ Avtonomist, št. 7. 17 februar 1923, str. 2.

⁴²⁵ Avtonomist, št. 9, 3. marec 1923, str. 1.

⁴²⁶ Delavske novice, 8. februar 1923, str. 1.

⁴²⁷ Delavske novice, 8. februar 1923, str. 2.

⁴²⁸ Delavske novice, 23. februar 1923, str. 1.

⁴²⁹ Delavske novice, 2. marec 1923, str. 1.

⁴³⁰ Delavske novice, 2. marec 1923, str. 2 in 4.

⁴³¹ Delavske novice, 15. marec 1923, str. 4.

Glaspajte za Soc. Stranko Delovnega Ljudstva.

Za osnovne državljanske svobode, pravice in življenske potreščine.

Proti režimu terorja, absolutizma in grabeža.

Za popolno samoodločbo narodov. Za suvereno samoupravo ljudstva.

Proti nacionalni hegemoniji in šovinizmu. Proti kršenju in omejitvi samouprave v občini, pokrajini in državi.

Proti absolutističnemu in birokratskemu centralizmu.

Za enotno fronto delovnega ljudstva cele dežele.

Proti draginji, indirektnim davkom, spekulaciji in grabežu.

Proti stanovanjski mizeriji in prehranjevalni bedi.

Za kontrolo nad proizvajanjem. Za ureditev prehranjevanja revnih slojev v mestih. Za odpravo uvoznih carin na življenske potreščine, za odpravo monopolov.

Proti davku na delo.

Proti pripravljanju kapitalističnih vojn, za mir in prijateljstvo s Sovjetsko Rusijo.

Za moderno socialno zakonodajo.

Za zaščito delavske moči.

Za ureditev službene pragmatike v sporazumu s strokovnimi organizacijami.

Za federacijo ljudovlad na Balkanu.

Za delavsko kmečko republikansko vladavino.

Za mednarodno solidarnost.

Vsak glas kapitalističnim strankam bi govoril:

Preveč pravic imamo, nismo jih sužnji vredni.

Preveč kruha imamo, premalo delamo 8 ur.

Narodno jedinstvo se mora izvesti s silo.

Kdor noče postati Srb, se smatra za antidržavni element, in je izven zakona in ustave (to govore fašisti).

Mesto samouprave policijo in žandarmerijo.

Mesto svobode združevanja — ječa in preganjanja.

Svobodno odreti vsakogar, kdor se da in je nezaveden.

Vse davke naj plača Delovno Ljudstvo.

Neomejeno izkoriščanje podjetnikov, neomejena spekulacija bank. Podraženje živil, obleke, sladkorja itd.

Vse za vojsko, topove in vojne ladje!

Nič za ljudstvo in ljudske potrebe.

Zaščita podjetnikov, in neomejena svoboda podjetnikov odpuščati delavce in plačevati jih.

12 urni delavnik.

Absolutistična Monarhija.

Bič za Delovno Ljudstvo, svoboda za veržnike.

Luksus, razkošje za bogataše, beraštvo za delovno ljudstvo.

Vsak kdor ostane doma, glaspuje za buržoazni teror.

listom.⁴³² Uradni socialisti v Ljubljani niso kandidirali, kar je bilo obžalovanja vredno. Krivda pa je na strani nezavednega delavstva.⁴³³ Za lažje razumevanje, kdo je kaj, so v Napreju opisali nastopajoče na volitvah 18. marca. Način predstavitve je seveda v obliki, ki je za tisti čas povsem običajna, v splošnem pa velja, da so mnogokrat te opazke na meji dobrega okusa, zabavljaške in ponižujoče. Vse skupaj je povezano v zgodbo bralca, ki ima težave s kraticami. SSJ je kratica, ki je korektno predstavljena, saj je to oznaka njihove liste = Socialistična stranka Jugoslavije. Pravi bodo le glasovi v 8. skrinjici SSJ. Vse ostale skrinjice so »le mreže, v katere love meščani in po meščanih podkupljeni elementi ljudsko pamet.« Poglejmo še zanimivejše razlage kratic drugih strank. Kratica SLS pomeni SLS, označevana tudi klerikalna. Njeni volilci so tisti, ki so v 20. stoletju še »eseles« ali po domače »oslički«. SKS je Pucljeva SKS med ljudmi znana kot slovenska koruzna stranka, ki je pomagala izvažati koruzo in druge pridelke, dohodke pa spravljala v svoj žep. JDS pomeni Jugoslovanska demokratska stranka primernejši izraz bi bil judovski državni soldatje (živel so na državni račun). Ker se v zadnjem času stranka označuje kot DS, jo lahko kličemo demokratski stranka. Na Štajerskem je nastopala tudi kot Napredna kmečko-obrtna zveza = NKOZ, »kar najbrže tudi ne bo dolgo držalo, saj že »na konec zre«. NRS »so narodnoradikalni strankarji, par Pašičevih radikalcev v Sloveniji in par komunističnih »radikalnih« uskokov à la Nachtigal, Mihec Koren (Miha Koren je prestopil s komunistične na radikalno listo, glej poglavje Delavski tabor od strani 166 dalje) itd.«. Razlaga kratice SSDL = Socialistična stranka delovnega ljudstva je bila deležna ostre kritike o nenačelnosti in povezovanju s »klerikalnimi kapitalisti, s škofom, z debelimi dekani« ob občinskih volitvah v Ljubljani.⁴³⁴ Na dan volitev Naprej piše, da je napovedovanje rezultatov nevhvaležno. Razsodni ljudje bodo glasovali po svojem prepričanju. Socialisti naj bi dobili toliko glasov, kolikor je razsodnih ljudi v Sloveniji, ki poznajo stranko.⁴³⁵

Narodnosocialistična Nova pravda je volilni oklic stranke objavila 24. februarja 1923 na prvih treh straneh. Opozorili so na glavne naloge, ki jih bo potrebno rešiti: urediti avtonomijo z revizijo ustave, boljša socialna politika, agrarna reforma in nudenje opore rojakom na Primorskem in Koroškem. Predstavljene so bile tudi kandidate liste.⁴³⁶ Najpomembnejši shodi stranke so bili 15. marca v Ljubljani in Mariboru, dva dni kasneje pa v Celju. Rdeča nit je naj obračunavanje z demokrati in pozivanje delavsko usmerjenih volilcev, naj glasujejo za narodne socialiste. Ni izostala tudi kritika vsesplošne korupcije.

⁴³² Naprej, 8. marec 1923, Proti kapitalističnim hlapcem, str. 1. V prispevku je popisan dogajanje v Tržiču, kjer naj bi se enota socialistične stranke pogovarjala o sodelovanju z enotno fronto (komunisti).

⁴³³ Naprej, 1. marec 1923, str. 3.

⁴³⁴ Naprej, 15. marec 1923, str. 2 in 3. Vsem, ki še ne znajo!

⁴³⁵ Naprej, 18. marec 1923, str. 2.

⁴³⁶ Nova pravda, 24. februar 1923, str. 1-3.

Posebna pozornost je bila namenjena Ljubljani. Dan pred volitvami je časopis izšel v dveh izdajah. Druga izdaja (številka 11a) je bila namenjena Ljubljani in njenim volivcem. Opozarjali so na nevarno povezavo komunistov in klerikalcev. Samo izvolitev narodnega socialista Ivana Deržiča bi rešila mesto, ki bi sicer postalo črno.⁴³⁷

Radikalni časopis Jutranje novosti je pred volitvami pozival pristaše najrazličnejših strank, naj prestopijo k radikalom oz. volijo zanje. Dva dni pred volitvami je bil objavljen poziv »*Za svobodo in čast slovenskega naroda*«. Volitve bodo konec brezdomovinskega šarlatanstva bivših avstrijskih hlapcev in habsburških petoliznikov, ki se povezuje z Vatikanom, da bi znova zaslužjili Slovence. Likvidirati je potrebno razne socialistične strančice. Glasovanje za demokrate bi pomenilo nadaljevanje korupcije in političnega terorja. Rešitev je seveda glas za Narodno radikalno stranko, ki je edina »*resnična nositeljica pravega demokratičnega Jugoslovenstva*«. ⁴³⁸ Pozivi niso v neki splošni obliki, temveč pozivi somišljenikom določene stranke, npr. »*Narodni demokrati glasujte za Narodno radikalno stranko.*«, »*Demokrati in narodni socialisti. Glasujte za NRS!*«. ⁴³⁹ Predvsem opozarjajo, da bo klerikalizem na volitvah poražen. »*Preteklost Slovenije je bila, žal, klerikalna – bodočnost bodi narodnoradikalna!*« Osti so bile usmerjene tudi v ljubljansko povezavo klerikalcev in levičarjev. »*Naprednjaki, vsi na volišče proti črnordeči reakciji!*« ⁴⁴⁰ Zadnje dni pred volitvami lahko beremo proti SLS usmerjene prispevke z naslovom *Dokumenti iz črne dobe denuncijantstva*. Gre za popisovanje dela SLS iz začetka prve svetovne vojne. ⁴⁴¹

NRS, ki je v Sloveniji leta 1923 nastopila prvič, je 3. marca 1923 bralcu Samouprave sporočala, zakaj naj glasuje za to stranko. Navedli so deset razlogov, ki med drugim vključujejo centralizem, predstavljajo NRS kot stranko vseh slojev, Pašiča kot mednarodno priznanega politika in NRS kot najpopularnejšo stranko v državi. ⁴⁴² Dan pred volitvami so v Samoupravi natisnili članek o brezplodnosti prerekanja, ali smo narod ali plemena enega naroda. Za resnega politika je ta razprava smešna, in kot trdi Samouprava, pri Srbih te razprave ni. Poudarjanje bratske sloge je sumljivo, saj ta zanika edinost. Zanimivo je razlaganje nastanka imen Slovenec, Srb, Hrvat. Po Samoupravi je to rezultat različne zgodovine in je čisto politično poimenovanje. Morda so nastale tudi manjše kulturne razlike, ki pa niso takšne, da bi se razvila samostojna kultura. ⁴⁴³

⁴³⁷ Nova pravda, 17. marec 1923, št. 11a, str. 1.

⁴³⁸ Jutranje novosti, 16. marec 1923, str. 1 in 2.

⁴³⁹ Jutranje novosti, 16. marec 1923, natisnjeno v prilogi, kjer je tudi seznam kandidatov; 17. marec 1923, str. 3.

⁴⁴⁰ Jutranje novosti, 17. marec 1923, str. 1 in 2.

⁴⁴¹ Jutranje novosti, 15. – 17. marec 1923.

⁴⁴² Samouprava, 3. marec 1923, str. 1.

⁴⁴³ Samouprava, 17. marec 1923, str. 1 in 2.

Volilni boj 1. 1925 je zabelila aretacija Stjepana Radića. Tudi SLS je nasprotovala takšni politiki beograjske vlade. Stalnica je tudi pisanje o političnem nasilju beograjske vlade. Slovenec je na različne načine »razkrinkaval« z mote in zablode liberalcev in republikancev, predvsem okoli razumevanja avtonomije. Dva dni pred volitvami lahko beremo v Slovencu obvestilo bralcem o lažeh iz liberalnega tabora. Tako naj bi nasprotni politični tabor poskušal izdati ponarejeno številko časopisa Slovenec. Ta naj bi izšel v soboto, 7. februarja, dan pred volitvami. V ponarejenem Slovencu naj bi brali, da ostanejo volivci SLS doma, da naj bi se opozicija, t.j. SLS, ne udeležila volitev in celo, da je papež SLS prepovedal kandidirati. »Slovenec, ki bo priporočal ljudem naj ostanejo doma, ni naš Slovenec ampak grda in ostudna demokratska potvorba.«⁴⁴⁴ Poleg že omenjenih laži naj bi po pisanju Slovenca nasprotniki govorili, da duhovniki ne smejo kandidirati, da so liste SLS neveljavne in da je papež »telegrafično« prepovedal katoličanom voliti SLS.⁴⁴⁵ Brez vpletanja denarja tudi tokrat ni šlo. Tako lahko v Slovencu 4. februarja 1925 beremo o nacionalizaciji opekarne in električnega podjetja v Križevcih, kjer je bil solastnik Rus Anton Lumir. Slovenec opisuje, kako so tovarno neupravičeno nacionalizirali in Lumirja nazadnje vrgli iz službe.⁴⁴⁶ Pogosto je bilo pisanje o terorju, ki ga izvaja oblast. Teror je imel več pojavnih oblik. Omenim naj primer odstavljanja županov. »V Sloveniji ni terorja. Vlada je odstavila župana iz Kanders pri Vačah. G. župan Janko Zajc nosi krivdo v očeh narodnega bloka, da je zvest pristaš SLS. Kakor pousod, bo tudi tu dobro vplivalo nasilje na volivce. Sedaj ve vsakdo, kaj ga čaka, če bi zavladali teroristi za delj časa.«⁴⁴⁷ Še bolj odmeven dogodek oz. vrhunec terorja je bil po pisanju Slovenca vdor Orjunašev na shod SLS v ljubljanski Unionski dvorani 1. februarja 1925. Pripravljalci shoda so policijo predhodno opozorili na najavljene proteste Orjune. Slovenec piše, da je policija in orožništvo delovalo neprimerno, saj je zaščitilo Orjunaše in ne udeležencev shoda. Policija je namreč Orjunaše spustila na shod, torej v dvorano. Protesti niso zalegli, saj je policijski poveljnik izjavil, da je shod javen in da ni ukaza, da bi morali komu preprečiti vhod v dvorano. Zelo sočen je opis Orjunašev, ki jih je vodil Marko Kranjc. »Med Orjunci se je razen Kranjca, ki se je najbolj divje vedel, opazilo tudi predsednika UJU, upokojenega učitelja Luko Jelenca ter njegovega sina, uradnika Kreditne banke; ostali so večinoma neznani, ker je bila orjuna mobilizirala svoje člane s podeželskih mest in trgov, da bi jih bilo težje identificirani. Bili so to zamazani, blatni, in naravnost zločinski tipi, ki so tulili kakor divji, se penili, grozili s smrtjo in pobijali okoli sebe. Ljubljancanov med orjunsko toplo razen omenjenih dveh Jelencev niso opazili, prednjačili so Dalmatinci, ostali tipi so bili iz Radovljice, med

⁴⁴⁴ Slovenec, 6. februar 1925, str. 5.

⁴⁴⁵ Slovenec, 6. februar 1925, str. 5.

⁴⁴⁶ Slovenec, 4. februar 1925, str. 2

⁴⁴⁷ Slovenec, 1. februar 1925, str. 4.

Ilustrirani Slovenec, 1. februar 1925, str. 4

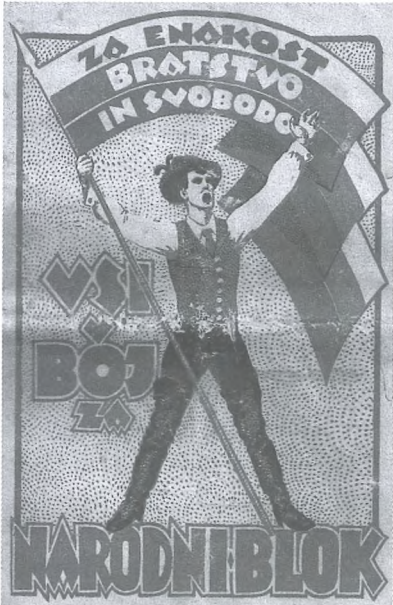

Veličasten shod dr. Korošca pri Sv. Križu pri Jarenini dne 12. jan. t. l.

Zborovanje SLS v Sv. Križu pri Jarenini (Ilustrirani Slovenec, 15. februar 1925, str. 1)

temi se je najbolj »odlikoval« neki pletarski mojster v rjavi suknji, katerega ime bomo že pozvedeli, dalje iz Lesc, Kamnika, Vrhnike in ljubljanske okolice.⁴⁴⁸ Po nastali zmedji je vladni komisar shod razpustil. Udeleženci zborovanja so se kljub policijskemu oviranju uspeli sprehoditi do Jugoslovanske tiskarne. Množice so na poti pozdravljale dr. Korošca. Ilustrirani Slovenec je 1., 11. in 18. januarja 1925 s slikami predstavil nosilca Antona Korošca in okrajne kandidate.

⁴⁴⁸ Slovenec, 1. februar 1925, str. 1.

Iz volilne brošure Narodnega bloka l. 1925

Volilci!

Slike in prilike naj govore, kaj so klerikalni poslanci (z zgodovinskim imenom »tigri«) storili od zadnjih volitev, kaj počenajto danes in kako pri teh volitvah lovijo kroglice slovenskih volilcev. Ne zgolj smešne, temveč tudi žalostne so naše pikre podobe, ki v zaokroženih črtah predstavljajo veliko jalovost in propalost »tigravske« politike. Ne le smešna, temveč za slovensko ljudstvo ogromne škode je bila

velika golčutija,

ki so jo klerikalni tigri — 21 njih od 26 po številu — izvršili s tem, da so pri volitvah dne 18. marca 1923. z neverjetnimi obljubami in zlorahami posvečenih sredstev izvabili lahkovernemu slovenskemu ljudstvu zaupanje, nato pa takoj po prihodu v Beograd

pljunili nanj,

pozabili na vse obveznosti in skrajno lenobno opustili trud tudi za tiste stvari, ki bi jim bili lahko dosegli.

Oskrunili so dobro ime slovenstva, svojo stranko SLS. pa razgalili za pravečo S(tranko) L(judskih) S(eparjev).

Klerikalni kandidati se v tej volilni borbi znova vsiljujejo slovenskim volilcem. Znova grmadijo obljube in se predstavljajo za pobornike Slovenstva. Je to drzen atentat na človeško slabost pozabljivosti in popustljivosti. Iztrežnjeni volilci si ga ne bodo pustili dopasti, zato vedno jače odmeva med slovenskim ljudstvom en glas:

Klerikalnih tigrov pa že ne več!

Pričujoča brošurica slik in prilik iz tigrovske politike naj vsaj nekaj pikro dopove, česar je še toliko in toliko, kar bi bilo treba ljudstvu povedati, da bi spoznalo zmoto, ki jo je napravilo pri zadnjih volitvah.

Boj liberalcev za ohranitev ljubljanskega mandata je bil trd. Klerikalce so napadali na raznih straneh Jutra. Tako so o Koroščevem zborovanju v Unionski dvorani en teden pred volitvami pisali kot o debaklu. Obiskovalcev je bilo komaj tisoč, med njimi pa v večini okoličani, ki so jih poslali župniki in kaplani.⁴⁴⁹ Slovenski narod piše, da so na zborovanje prišli orjunaši, da bodo po zborovanju posegli v razpravo. A se je Korošec razprave ustrašil in sami klerikalci so zborovanje hrupno zaključili predčasno.⁴⁵⁰ Na drugi strani pa sta sijajno uspela Žerjavova shoda v Zagorju in na Vrhniki, kljub poskusom razbijačev, da bi zmotili zborovanje in onemogočili govorca.⁴⁵¹ Liberalci so zopet potegnili iz predalov medvojne zgodbe o protinarodnih dejanih SLS.⁴⁵² Volivce pozivajo, naj mislijo z lastno glavo in se prostovoljno odločijo. Naj jih ne prestrašijo grožnje duhovščine s peklom in hudičem, če ne volijo SLS. Klerikalci se vežejo s komerkoli, celo s komunisti v Ljubljani.⁴⁵³ Leta 1923 je SLS uspela »izvabiti večino slovenskih volilcev v fronto avtonomistične kljubovalnosti in pozneje celo v vratolomno izdajniško politiko Stjepana Radića. ... Narodni blok hoče Slovence uvesti v ustvarjajočo državno politiko«, je v volilnem pozivu zapisal Gregor

⁴⁴⁹ Jutro, 3. februar 1925, str. 1. Podrobneje še na tretji strani iste izdaje.

⁴⁵⁰ Slovenski narod, 4. februar 1925, str. 2.

⁴⁵¹ Jutro, 3. februar 1925, str. 1. Podobno poročča Slovenski narod, 4. februarja 1925 na 2. strani.

⁴⁵² Jutro, 3. februar 1925, str. 4.

⁴⁵³ Jutro, 4. februa 1925, str. 2.

Žerjav.⁴⁵⁴ Tri dni pred volitvami je Slovenski narod objavil oglas o volitvah tudi v ruščini.⁴⁵⁵

Naprej je leta 1925 podpiral listi Möderndorferja na Štajerskem in na Kranjskem Pastorekovo. Tudi tokrat lahko beremo kritično pisanje o razdoru v delavskem taboru in ob tem kritike ostalih delavskih list. Časopis opozarja na korupcijo in zlorabe P.P. režima. O podobnih zlorabah piše tudi Nova pravda. Narodni socialisti so kandidirali kupaj z delom demokratov, zato je šla kritika le na račun Žerjavovih demokratov.⁴⁵⁶ Socialist je bil leta 1925 glasilo, ki je podpiralo socialistične liste Koruna, Čobala in Periča. Časopis je opozarjal na teror vlade proti opoziciji. Zelo so poudarjali število shodov, ki so jih uspeli organizirati. Organizirali naj bi nad 500 shodov. Časopis prerokuje dva mandata na Štajerskem in dobre obete za mandat na Kranjskem in v Ljubljani.⁴⁵⁷ V zvezi s postopkom glasovanja naj omenim, da so opozarjali volivce, da bodo njihove skrinjice prepoznali po tem, da so kandidatne liste natisnjene na belem papirju in obrobjene z rdečim trakom.⁴⁵⁸

Št. 1129/25
ref. l. h.

RAZGLAS.

Za volitev poslanca mesta Ljubljane v narodno skupščino,
ki se vrši
v nedeljo, 8. februarja 1925

določil je državni odbor za mestno občino ljubljansko
20 volišč.

Volišča, kjer se bo glasovalo, nahajajo se v sledečih poslopih ter so posameznim voliščem dodeljeni volioli, stajajoči ob sledečih cestah in ulicah:

I. volišče — Šolski okraj (od Kodeljevega do Strossmayerjeve ulice) — **v II. državni gimnaziji, Strossmayerjeva ulica 1:**

Ambrožev trg — Baraka pri mestni klavnicji — Čeril Mesardova ulica — Delarska ulica (sedaj Potokova ulica) — Domanova cesta — Za zgradbo št. 9 in 11 — Cesta na Kodeljovo (sedaj Povozna cesta) — Kaniška ulica — Misrška cesta — Njivna — Miška cesta (sedaj Misrška cesta) — Misrška cesta (pri Vojvodi Miška cesta) — Poljska cesta od št. 14 do konca — Poljski nasip od št. 16 do konca — Potokova ulica (pri Delarski ulici) — Povozna cesta (pri Cesti na Kodeljovo) — Sava pravda — Strossmayerjeva ulica — Tamiševa ulica — Dr. Valentin Zarnikova ulica (sedaj Zarnikova ulica) — Zarnikova ulica (pri dr. Valentin Zarnikova ulica) — Zrinjskega cesta — Zvezdovratska ulica.

II. volišče — Šolski okraj (ostali del) in magistratni okoliš do Tračev — **v Mestnem domu:**

Barranca steza — Cantarjevo sabrečje — Kapljiška ulica — Ključavničarska ulica — Kapljiška ulica — Krstev trg — Krovjska ulica — Lingarjeva ulica — Lentarska ulica — Mestni trg — Ozka ulica — Pogovarjev trg — Poljska cesta od št. 2 do 12 — Poljski nasip od št. 2 do 14 — Ribijska ulica — Sremska ulica — Na stolu — Stroška ulica — Stritarjeva ulica — Strni pot — Pred stavljaj — Solni drevored — Studenčeva ulica — Pod trzinjo — Vodnikov trg

Razglas o volitvah in voliščih v Ljubljani l. 1925 (izsek)

Časopis Slovenski republikanec je leta 1925 nadaljeval tradicijo Avtonomista. Zakaj so slovenski republikanci edina primerna stranka za slovenskega volivca? Stranka je republikanska, monarhistične pa so SLS, JDS in SKS. Republikanske stranke so bile delavske – vse socialistične in komunistične. A

⁴⁵⁴ Jutro, 7. februarja 1925, str. 1. Enak oglas je Slovenski narod objavil 8. februarja 1925 na naslovni strani.

⁴⁵⁵ Slovenski narod, 5. februar 1925, str. 3.

⁴⁵⁶ Nova pravda, 7. februar 1925, str. 1.

⁴⁵⁷ Socialist, 6. februar 1925, str. 1.

⁴⁵⁸ Socialist, 30. januar 1925, str. 2.

njihova napaka je bila, da so bile vse pod beograjskim poveljstvom. Tako so edini pravi slovenski republikanci Slovenska republikanska stranka delavcev in kmetov.⁴⁵⁹ Glasovati za republikance pomeni, glasovati za avtonomijo, kar pomeni tudi lastno upravljanje s prihodki pokrajine. Prednost je tudi v federalni državi, saj je centralizem dušil vse dobro. Poleg tega pa monarhija ne more biti zvezna država. »Oni del, ki bi dal dinastijo, bi vedno stremil za večjo ali manjšo nadvlado nad drugimi deli.«⁴⁶⁰

Predvolilni boj l. 1927 je bil drugačen zaradi dejstva, da je SLS pristala v vladnem taboru. Najpomembnejši del svojih volilnih nastopov so kandidati SLS namenili bodočemu delu nove vlade, kar so zabelili s kritikami starih vlad. Takšni so bili tudi nastopi dr. Antona Korošca 4. septembra 1927 v Kamniku, Moravčah in Škofji Loki. Na dnevnem redu vseh predvolilnih nastopov je bil zopet boj s korupcijo. O boju proti korupciji so govorili vsi. »Mi hočemo očistiti naše javno življenje od vsake nepostavnosti, od vsake korupcije!«⁴⁶¹ Pomemben element na poti k uničenju korupcije naj bi bila depolitizacija uradništva. »Uradniki naj se nastavljajo po sposobnosti in izobraženosti, ne pa po tem, h kateri stranki kdo pripada, kajti v uradu se ne sme služiti političnim strankam, temveč zakonu in s tem redu in zadovoljnosti v državi«, so bile besede, s katerimi je Korošec v Kamniku podkrepil trditev, da :«V uradu sme biti in mora biti samo en gospodar: ta gospodar se imenuje zakon».⁴⁶² Zaupanja je potreben tudi parlament, ki pa mora biti sposoben. Davki so vedno hvaležna tema in Korošec je obljubljal nadaljnje zniževanje davkov, kar je podkrepil z zmanjšanjem proračuna. Dokaz za trdno voljo SLS po zmanjšanju davčnih obveznosti je bilo izglasovanje prejšnjega proračuna, ki je bil nižji od tistih pred njim. Temelj dobre davčne politike sta pravilna davčna obremenjenost in enakopravnost, na kar opozarja tudi SLS. Tudi l. 1927 je bila samouprava primerno volilno orodje, sedaj še bolj zaradi že delujočih oblastnih skupščin in njihovih izkušenj. Najpomembnejši shod SLS je bil zopet v ljubljanski Unionski dvorani 8. septembra 1927. Že naslovnica Slovenca nas prepričuje o največjem političnem shodu do tedaj. Zbralo naj bi se ok. 4.000 udeležencev. Tokratno zborovanje je minilo brez izgredov. Korošec je ponovil nekatere temeljne točke politike SLS, ki jih je omenil že v Kamniku. Kako pomemben je bil boj za prevlado v Ljubljani, nam potrjuje naslovna stran Slovenca na dan volitev, 11. septembra 1927. Posvečena je ljubljanskim volivcem. Portrete kandidatov je objavil Ilustrirani Slovenec 28. avgusta 1927.

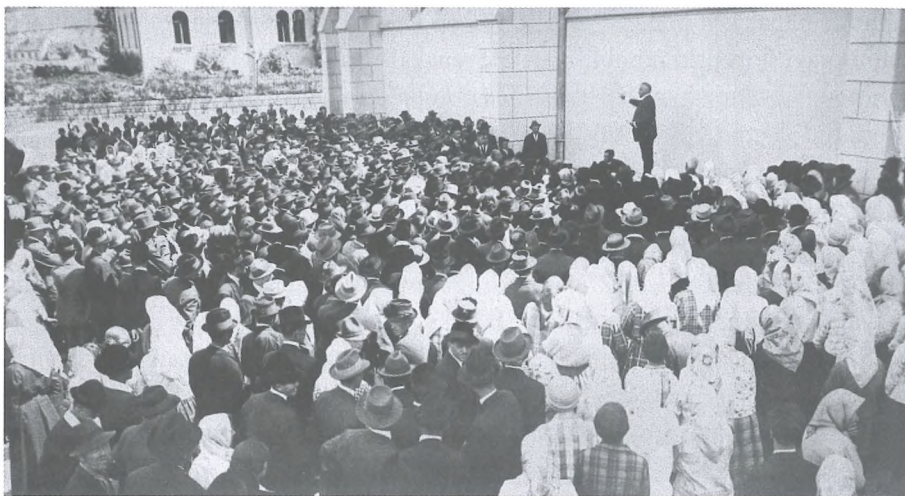
Predvolilni boj v Sloveniji leta 1927 je bil tudi v Slovenskem narodu poln pisanja o paktiranju SLS z radikali. Že avgusta večkrat beremo poročila, povezana z blejskim paktom, kjer pišejo kar o »fuziji« klerikalcev in radikalov.

⁴⁵⁹ Slovenski republikanec, 2. januar 1925, str. 4.

⁴⁶⁰ Slovenski republikanec, 30. januar 1925, str. 1.

⁴⁶¹ Slovenec, 6. september 1927, str. 1.

⁴⁶² Slovenec, 6. september 1927, str. 1.

Zborovanje SLS v Rajhemburgu 14. avgusta 1927, govori Anton Korošec

Med kritičnimi ocenami povezovanja SLS z radikali je tudi očitanje Korošču, da mu primanjkuje daljnovidnosti. Zopet vlečejo na dan avstrijsko dobo, kjer Korošec ravno tako ni bil daljnoviden politik in bi ne postopal, kakor je, če ne bi imel ob sebi Janeza Evangelista Kreka.⁴⁶³ Ob zapletih z zadnjim rokom za prijavo kandidatnih list (16. nato popravljeno na 17. avgust) je Slovenski narod objavil, da je bilo v vsej kraljevini, v vseh 56 okrožjih vloženi 457 kandidatnih list z več kot 4.000 kandidati.⁴⁶⁴ Izračunamo lahko, da je to pomenilo več kot 8 kandidatnih list na okrožje. Izračun o povprečnem številu kandidatov na listi je nesmiseln, saj so bila okrožja različno velika in je bilo zato število kandidatov na listah različno. Časopis tudi piše, da je v okrožju Maribor–Celje in Ljubljana–Novo mesto najmanj kandidatnih list.⁴⁶⁵ V drugi polovici avgusta je več pozornosti posvečene občinskim volitvam in pisanju o položaju v Ljubljani. Ob pisanju o predvolilnem boju za narodno skupščino je bila stalnica korupcija. Slovenski narod piše, da klerikalci ne morejo biti pravi borci proti korupciji. »Klerikalci nimajo pravice govoriti o politični morali in poštenosti.«⁴⁶⁶ Slovenec je zapisal, da mnogi ljudje menijo, da morale in poštenosti v politiki ni. In seveda je Slovenski narod to takoj izkoristil in s prstom pokazal na SLS. Njeni voditelji so odlični primer. Pred volitvami so vedno govorili nekaj, po volitvah pa delali povsem drugače. O klerikalnih zablodah je pisal tudi časopis Naš glas, ki je bil stanovsko glasilo državnih nameščencev v Sloveniji. 3. septembra je Slovenski narod povzel pisanje omenjenega časopisa, ki je ostro kritiziral klerikalne ministre v bivši vladi. Kritika je šla predvsem na račun poslabšanja položaja

⁴⁶³ Slovenski narod, 12. avgust 1927, str. 2.

⁴⁶⁴ Slovenski narod, 19. avgust 1927, str. 1.

⁴⁶⁵ Slovenski narod, 19. avgust 1927, str. 1.

⁴⁶⁶ Slovenski narod, 2. september 1927, str. 1.

Zborovanje SLS v Ljubotomerju 28. avgusta 1927

zaradi poseganja v službeno pragmatiko. Poročilo je bilo seveda pospremljeno z vprašanjem, ali nameščenci vedo, koga naj volijo. »*Državni uradnik, zvančnik ali služitelj, ki spusti svojo kroglico 11. septembra v klerikalno skrinjico, bo s tem pljunil v lastno skledo.*«⁴⁶⁷ Najpomembnejši shod Narodnega bloka v Ljubljani je bil v petek, 9. septembra 1927. Zborovanje je bilo v Kazini, kjer so predstavili ljubljanskega kandidata dr. Alberta Kramerja in njegovega namestnika Ernesta Vargazona. Naslednji dan je o zborovanju poročal Slovenski narod in izpostavil bilanci klerikalnega mandata v Ljubljani, ki ga je na prejšnjih volitvah dobila SLS. »*Klerikalizem je bil vedno sovražnik Ljubljane ... so se razmere v Ljubljani pod poslančevanjem voditelja SLS še poslabšale ...*«⁴⁶⁸ Po pisanju časopisa so že oblastne volitve v začetku leta 1927 pokazale, da je Ljubljana »*prebolela trenutno zmoto iz l. 1925*« in mandat zopet podelila naprednim silam.⁴⁶⁹ Zelo zanimiv oglas najdemo v Slovenskem narodu dan pred volitvami leta 1927. Po prvi svetovni vojni je v Kraljevino SHS pribežalo veliko beguncev iz Rusije. Do konca dvajsetih let so si že mnogi uredili državljanstvo in Slovenski narod jih je pozival, naj volijo za kandidate naprednega bloka, saj se jih klerikalci spomnijo le, ko potrebujejo njihov glas.⁴⁷⁰ Tudi volivci češkega rodu so lahko brali poziv, naj glasujejo za Kramerja.⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Slovenski narod, 3. september 1927, str. 2.

⁴⁶⁸ Slovenski narod, 10. september 1927, str. 1.

⁴⁶⁹ Slovenski narod, 10. september 1927, str. 1.

⁴⁷⁰ Slovenski narod, 10. september 1927, str. 3.

⁴⁷¹ Slovenski narod, 10. september 1927, str. 3.

Jutrovi uvodniki avgusta 1927 pišejo o blejskem paktu in popolnem odmiku SLS od njene dotedanje politike. Odrekli so se avtonomiji in ostali retoriki iz prejšnjih let. Nehote pa bo po mnenju Jutra »postala zgodovinska zasluga g. Vukičevića in dr. Korošca, da se bodo vsi demokratski elementu v državi združili ter prevzeli vodstvo države v svoje roke«. ⁴⁷² Kandidati demokratov so bili volivcem predstavljeni na straneh Jutra od 19. avgusta dalje. Poleg slike so zapisali tudi poklic kandidata in srez, kjer je kandidiral. ⁴⁷³ Po predvolilnem shodu SLS na Ptuju v nedeljo, 21. avgusta 1927, so v Jutru dva dni kasneje in nato še nekajkrat mimogrede omenili Koroščevo neprimerno hvalisanje o klerikalnih zunanjepolitičnih odposlancih v Budimpešti in pogovorih kralja Aleksandra z bolgarskim carjem Borisom. Predvsem pri pisanju o bolgarskih stikih so bili v Jutru zelo ostri. ⁴⁷⁴ Jutro je večkrat opozarjalo na demantije zunanjega ministrstva, da kraljevega srečanja sploh ni bilo. Slovenec in Jutro sta se obtoževala, kdo da ima prav oz. kako Korošec govori resnico in Jutro laže. Nazadnje je Jutro teden dni po Koroščevem govoru povzelo pisanje beograjske Politike, ki je poročala o izjavi vlade, da srečanja ni bilo. ⁴⁷⁵ Z objavo volilnega razglasa SDS 1. septembra 1927 se je čas volitev že zelo približal. Poročanje o sporu znotraj radikalne stranke in s tem o težavah Vukičević se je nadaljevalo. Finančne ugodnosti za ene in nepravilnosti za druge so stalnica predvolilnega boja. Jutro se je pridušalo nad neprimernimi finančnimi načrti, ki so jih popirali klerikalci. Ti naj bi bili v skladu s finančnim zakonom prikrajšali za socialne ugodnosti brezštevila malih ljudi in stanov, še posebej brezposelne. A na drugi strani naj bi črnogorski principi dobili 42 milijonov din in vrnjeno naj bi jim bilo okoli 60 milijonov premoženja. Zoper to je protestiralo tudi »prebivalstvo v Črni gori samo, kjer sedaj kljub žetvenemu času umiralo ljudje od lakote«. Proti »kleroradikalnemu« sklepu je protestirala tudi črnogorska oblastna skupščina. ⁴⁷⁶ Da bi volivci ne pozabili na to zgodbo, so v soboto pred volitvami objavili na to temo še karikaturu, ki je bila le ena od več volilnih karikatur v tej številki časopisa. ⁴⁷⁷ Posmehovanje klerikalcem se je nadaljevalo tudi ob njihovem shodu v Ljubljani 8. septembra. Opozorili so, da se je Korošec prikazal v Ljubljani prvič po letu 1925. Na naslovni strani Slovenca beremo o več kot 4.000 privržencih in prepolni dvorani Union, v Jutru pa se posmehujejo

⁴⁷² Jutro, 14. avgust 1927, str. 1.

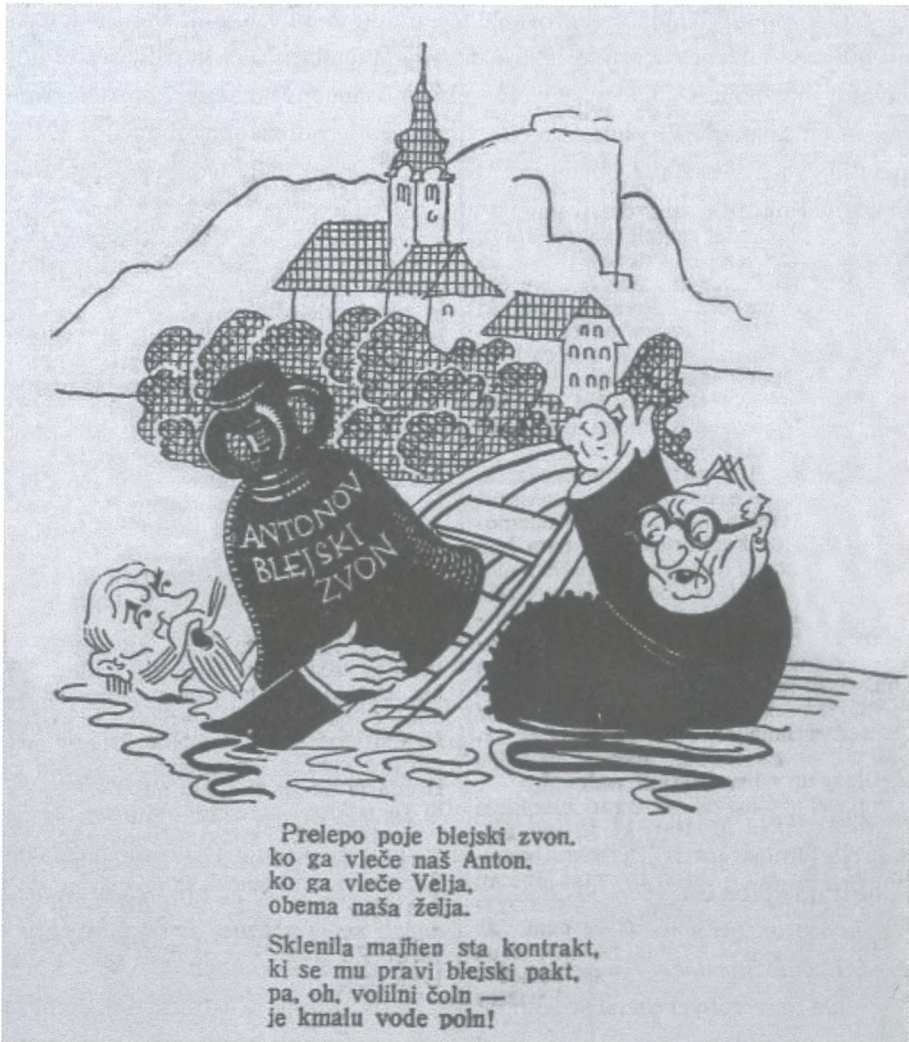
⁴⁷³ Predstavljeni so bili: 19. avgusta Jakob Kušar, dr. Joža Bohinc in Josip Ambrožič, 21. avgusta dr. Joško Erat, Anton Perkovič, Lovro Petovar, Peter Mravljak in Vekoslav Spindler, 24. avgusta Kajetan Pogačnik, Anton Križnar in Josip Omladič, 25. avgusta Josip Lah in Josip Leskovšek, 4. septembra Jože Oberstar, Andrej Roškar in Karel Kovač, 8. septembra Franc Kolenc, Franc Petelinšek, dr. Franjo Roš in Janez Preininger, 9. septembra Franc Petelinšek, Franc Rupnik, Rudolf Tumpelj in Jakob Zemljič.

⁴⁷⁴ Jutro, 23. avgust 1927, str. 1, Slovenec, 23. avgust 1927, str. 1.

⁴⁷⁵ Jutro, 28. avgust 1927, str. 2.

⁴⁷⁶ Jutro, 4. september 1927, str. 2.

⁴⁷⁷ Jutro, 10. september 1927, str. 4.

Jutro, 10. september 1927, str. 4

nepolni dvorani, kjer so za boljši vtis polnosti stole razporedili bolj vsaksebi. Pristavijo še, da so bili aplavzi medli in predvsem iz prvih vrst, s čimer bralcu namigujejo, da so Koroščevemu govoru ploskali le njegovi najzvestejši privrženci. Ženstvo je bilo na balkonu.⁴⁷⁸ Napredne volivce je Jutro dva dni pred volitvami opozarjalo, kako postopati v nedeljo. Predvsem naj volivci, ki so že oddali svoj glas, agitirajo in opozarjajo zamudnike, naj gredo na volišča.⁴⁷⁹ Tako kot Slovenski narod je tudi Jutro objavilo poziv ruskim volivcev v ruščini, naj glasujejo za Napredni blok.⁴⁸⁰

⁴⁷⁸ Slovenec, 9. september 1927, str. 1 in Jutro, 9. september 1927, str. 2.

⁴⁷⁹ Jutro, 9. september 1927, str. 3.

⁴⁸⁰ Jutro, 9. september 1927, str. 3.

Dan po klerikalnem zborovanju v Unionu je bil v Kazini shod Naprednega bloka. Glavni govornik je bil Albert Kramer, ki je blejski pakt ocenil kot zavarovalno polico Vukičevića, da bo oblast ostala v rokah »beograjske porodice«. In ohranjeno bo izključevanje novih krajev iz odločanja v državi.⁴⁸¹ V isti številki časopisa so bile objavljene tudi že omenjene predvolilne karikature. Prva med njimi je bila pospremljena tudi s pesmico:

*Prelepo poje blejski zvon,
ko ga vleče naš Anton,
ko ga vleče Velja,
obema naša želja.*

*Sklenila majhen sta kontrakt,
ki se mu pravi blejski pakt,
pa, oh, volilni čoln –
je kmalu vode poln!⁴⁸²*

Zopet je bil objavljen tudi poziv ruskim volivcem, dodali so še enega za češke volivce.⁴⁸³ Na volilni dan je bilo jutro polno navodil različnim skupinam volivcev. Potem ko je Slovenec v volilno gibanje vključil tudi ženske (glej str. 240), je na volilni dan podoben poziv objavilo tudi Jutro. »Napredna mati! Napredna žena! Napredno dekle!«. Slovenske ženske imajo, kljub temu da še ne morejo samostojno poseči v volilni boj, možnost za dejanja. Poskrbijo naj da bo volilna udeležba čim večja. »Naj ne bo figar tvoj mož, sin, brat, prijatelj in znanec. Tvoja čast in tvoj ponos ti velemeta, da zastaviš ves svoj vpliv, da bo sleherni napredni volilec storil, kar mu velepa zavest svobodnega državljana!«⁴⁸⁴

Da bi se volivci socialističnih list *Möderndorferja*, *Gustinčiča* in *Lemeža* lažje in pravilno odločili, je Naprej dan pred volitvami postregel s seznamom napak dosedanje politike klerikalcev, demokratov, samostojnežev in social-patriotov. Leta 1918 so suvereno oblast predali Beogradu brez garancij za samoupravo, neizvoljeno začasno narodno predstavništvo je leta 1918 uvedlo hegemonistični centralizem, preganjani so bili hrvaški republikanci vse od leta 1918, z menjavo 4 : 1 so oropali prebivalstvo prihrankov, v dosedanjih 27 vladah so glasovali za reakcionarne davke, agrarnega vprašanja niso rešili in razpasla se je korupcija. Kar je bilo dobrega, pa je bilo sprejeto zaradi pritiskov »revolucionarnega kmečkega in zavednega delavskega gibanja«. ⁴⁸⁵

⁴⁸¹ Jutro, 10. september 1927, str. 1.

⁴⁸² Jutro, 10. september 1927, str. 3.

⁴⁸³ Jutro, 10. september 1927, str. 5.

⁴⁸⁴ Jutro, 11. september 1927,

⁴⁸⁵ Naprej, 10. september 1927, str. 1.

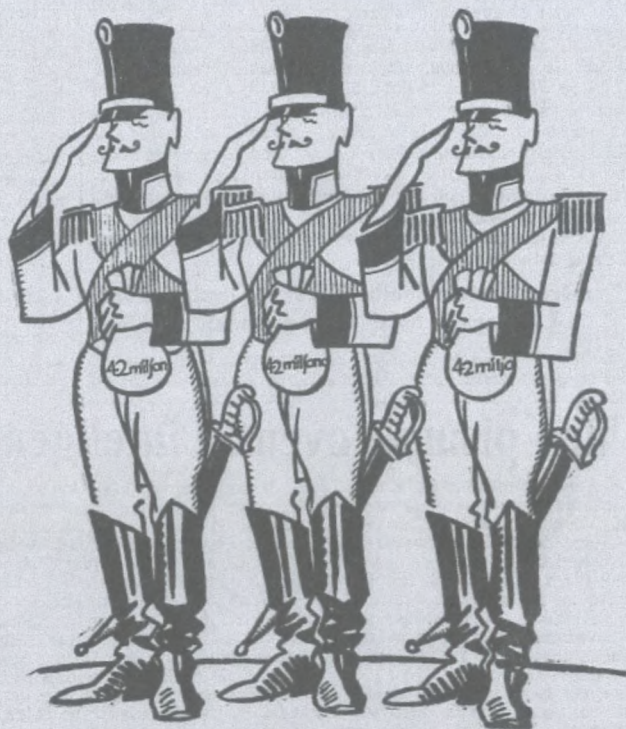
Za-fu-ra-li!

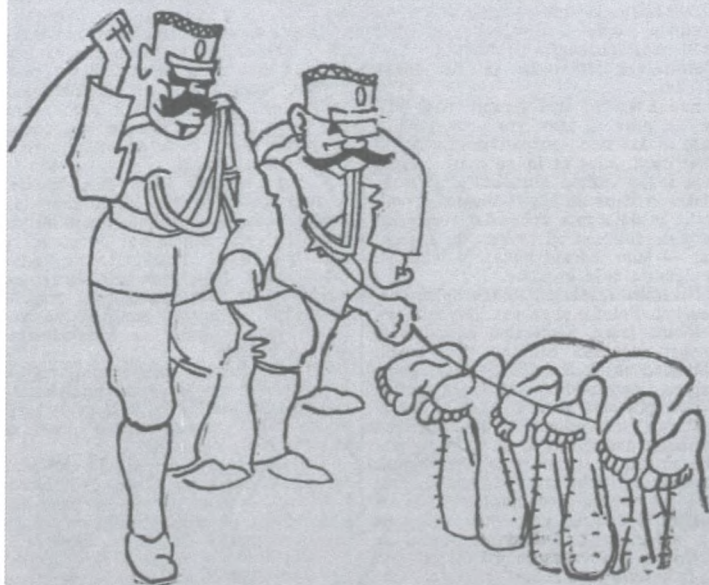
Slovensko ljudstvo pa naj potegne voz iz blata.

Za dr. Korošca bodo glasovali:

1. črnogorski principi, ki so dobili l. 1927. to-le:

2. bohinjski delavci, ki so dobili l. 1927. to-le:

Narodni socialisti so nastopili v navezi s samostojnimi demokrati in kmetijci. Skupne liste so predstavili 6. avgusta 1927.⁴⁸⁶ Do povezovanja SLS in radikalov je lahko prišlo le zaradi tega, ker se je SLS prelevila v reakcionarno in protisocialno stranko. Kritika znotraj stranke ni dovoljena, saj te sicer izključijo, kot so to storili z dr. Stanovnikom.⁴⁸⁷ Vsi naglavni grehi SLS so kot *Prava podoba* bralcem predstavljeni še dan pred volitvami.⁴⁸⁸ Našteti so predvsem socialni ukrepi, kjer je SLS povzročila poslabšanje položaja. Po uradno vloženi kandidaturi je Nova pravda ocenjevala stanje. Po njenem na Kranjskem marksisti nimajo možnosti za mandat, kar pa bi lahko dosegli, če bi kandidirali enotno, tj. skupaj komunisti in socialisti. Podobno bo tudi v Ljubljani boj potekal le med klerikalci in naprednim blokom, delavski listi bosta pobrali le drobtinice. Pucelj je na Kranjskem kljub napovedim o povezovanju z narodnim blokom prestopil k hrvaškim separatistom. Na Štajerskem, kjer je več list kot na Kranjskem, bo večina naprednih volivcev volila listo Ljudevita Pivka. Tudi na Štajerskem Nova pravda ne obeta dvema delavskima lista mandata, a se je v svoji oceni zmotila.⁴⁸⁹

Predvolilno dogajanje leta 1931 je bilo v znaku nastopanja samo vladne liste. Jutro je o tem obsežneje pisalo 17. oktobra, ko je povzelo pisanje časopisa Vreme. Omenjeni časopis se je razpisal o dejstvu, da je bila vložena samo vladna lista z nosilcem generalom Petrom Živkovičem. Vzroki, da drugih list ni, so v nesposobnosti politikov, da bi se povezali. Pri tem je bila odločilna tudi nepripravljenost medsebojnega sodelovanja oz. pogojevanje sodelovanja s tem, da se določenih posameznikov ne vključuje v povezave.⁴⁹⁰ Na naslednji strani lahko beremo razmišljanje o eni listi in tega Jutro ne označuje kot nekaj neprimerne, prav nasprotno, v tem vidi večjo manifestacijo trdne odločenosti prebivalcev po izgradnji države. Popoln dokaz nesposobnosti nezadovoljnežev, ki bi se predstavljali za opozicijo, da bi vodili državo, je v njihovi nezmožnosti sestavili kandidatno listo.⁴⁹¹ S približevanjem volitev se je povečalo število predvolilnih shodov. Nedelje so bile primeren dan za shod in tako je bilo tudi 18. oktobra. Jutro je dva dni kasneje poročalo o velikem številu shodov po vsej državi. V Sloveniji je izpostavilo zborovanja na Gorenjskem, kjer je med drugim na shodu v Kranju govoril tudi župnik Janko Barle (eden redkih duhovnikov na kandidatni listi). Podrobneje je predstavljen govor Ivana Puclja na Vrhniki, kjer je pojasnjeval politični položaj in pozival k udeležbi na volitvah.⁴⁹² Neudeležba je enačena z narodnim izdajstvom. Župnik Janko Barle je s kandi-

⁴⁸⁶ Nova pravda, 6. avgust 1927, str. 2 in 3.

⁴⁸⁷ Nova pravda, 13. avgust 1927, str. 1.

⁴⁸⁸ Nova pravda, 10. september 1927, str. 5.

⁴⁸⁹ Nova pravda, 20. avgust 1927, str. 1.

⁴⁹⁰ Jutro, 17. oktober 1931, str. 1.

⁴⁹¹ Jutro, 17. oktober 1931, Samo ena lista, str. 2.

⁴⁹² Jutro, 20. oktober 1931, str. 1 in 2.

daturu na Živkovičevi listi zelo izstopal. O svojih vzrokih za odločitev, da kandidira, je govoril na shodih. Poleg pričakovane skrbi za napredek domovine naj opozorim na del, kjer se je obregnil ob Korošca. Najprej naj omenim, da Barle poudarja, da se je odločil za kandidaturo po odobritvi škofijskega ordinarijata. Barle pravi, da Korošec nima prostih rok. Po Barletu ga morda Korošec celo podpira v kandidaturi ali pa vsaj razume, a mora delati *proti svojemu boljšemu prepričanju ker stoji pod diktatom par oseb svoje okolice*. Iz besedila nekaj vrstic razberemo, da sta bila tu mišljena Maček in Davidović. Zaključne besede volivcem so bile: *Vsi na volišče 8. novembra, da bomo manifestirali za eno, vsem sveto, veliko idejo: Živela na zunaj močna in slavna, a sovražnikom strašna, na znotraj pa v bratski ljubezni združena, srečna in zadovoljna velika Jugoslavija pod vodstvom našega modrega in viteškega kralja Aleksandra!*«⁴⁹³ Ob objavljanju seznamov sreskih kandidatov Jutro piše, kako so te liste odraz enotnosti, saj so na njih kandidati različnih nekdanjih političnih strank, tudi duhovniki in zastopniki vseh stanov.⁴⁹⁴ Podobno o volilni kampanji, ki ni več eno samo zmerjanje in hujskanje, ampak manifestacija narodne solidarnosti, piše tudi Vreme in Jutro o tem obvešča svoje bralce.⁴⁹⁵ 24. oktobra je Jutro začelo v rubriki *Naši kraji in ljudje* (najpogosteje na tretji strani časopisa) predstavljati sreske kandidate v Sloveniji. Kandidati so bili predstavljeni s kratkim življenjepisom, navedbo sreza, kjer kandidirajo, imenom namestnika in sliko. Predstavitve so se končale na dan volitev, ko je bil poleg dveh sreskih kandidatov predstavljen nosilec državne liste Petar Živković. Na sliki je bil Živković v civilni obleki, okrašeni z državnimi odlikovanji. Podnapis je Živkovića predstavil kot *reprezentanta nove državne politike narodne sloge in narodnega edinstva*.⁴⁹⁶ Barletovo kandidiranje je Jutro izkoriščalo in jo omenjalo kot svetel zgled odločitve modrega moža. Njegova kandidatura in njegove besede na predvolilnem shodu naj bi odmevale po vsej državi. »*Kot svetel dokument naše dobe bo ostal primer šentjakobskega župnika v Ljubljani g. Janka Barleta, ki je po dolgi in tibi službi Bogu in cerkvi, po dolgotrajni notranji borbi stopil v politično areno, da se oddolži državi in svojemu narodu, ker so se izneverili svoji dolžnosti oni, ki bi morali biti drugim za vzgled v izpolnjevanju narodne dolžnosti. Njegova iskrena izpoved, prežeta globoko ljubezni do svoje domovine, je globoko odjeknila po vsej Jugoslaviji ker izraža najvernejše mnenje in razpoloženje vsega naroda, ki iz srca pritrjuje njegovemu klicu:»Dovolj je bilo mržnje, dovolj prepirov in cepljenja. Z vsemi močmi bomo delali na to, da se prepad iz prošlosti premosti in da se znajdemo v bratski slogi in ljubezni vsi sinovi velike in močne Jugoslavije!*«⁴⁹⁷ Ponovno smo lahko

⁴⁹³ Jutro, 22. oktober 1931, str. 2, Župnik Janko Barle o pomenu volitev.

⁴⁹⁴ Jutro, 24. oktober 1931, str. 2.

⁴⁹⁵ Jutro, 24. oktober 1931, str. 2.

⁴⁹⁶ Jutro, 8. november 1931, str. 3.

⁴⁹⁷ Jutro, 25. oktober 1931, str. 1.

prebrali kritiko stare politike, ki jo je 6. januarja 1929 kralj odstranil z odra. Istega dne v komentarju *Volilna abstinenca* Jutro zapiše, da je volilna abstinenca politično nespametna poteza, saj ne daje rezultatov. Ob tem omenja Radića, ki je dolgo vztrajal pri abstinenici, a nato ugotovil, da bo učinkovitejše aktivno delo. Podobno bi lahko sedaj storili tudi vodilni pristaši SLS. Po Jutru Živkovičeva lista ni strankarska, saj na njej kandidirajo pristaši najrazličnejših nekdanjih strank. Če bi bili na listi tudi kandidati nekdanje SLS, bi se pač volivec še lažje odločal med več kandidati. A klerikalci ne bodo nastopili tudi zaradi svojega mota »*Mi sami in samo mi!*« Po prepričanju Jutra pa novi politični okvirji takšne politike ne dopuščajo več.⁴⁹⁸ Poleg poročanja o aktivnostih na terenu je Jutro 28. oktobra 1931 objavilo razglas Volitve narodnih poslancev, ki ga je izdalo mestno načelstvo. Na razglasu je bilo naštetih vseh 26 volišč v mestu, opisan način glasovanja in navedenih še nekaj določil iz volilnega zakona. Enak razglas je istega dne objavil tudi Slovenski narod.⁴⁹⁹ V predvolilnem času je konec oktobra 1931 minilo tudi trinajst let od razpada Avstro-Ogrske. Jutro je takratne odločilne trenutke povezalo tudi s predvolilnim časom. »*Tako smo se s sedanjimi volitvami vrnili k prevratu l. 1918. in k njegovim velikim idealom. Ne stranke, temveč država stoji sedaj pred nami. Jugoslovenska državna misel, ki so jo dovolj dolgo mračile strankarske borbe, sije pred nami kakor zgodnja danica nove, lepše narodne bodočnosti.*«⁵⁰⁰ Po Jutru se moramo ob volitvah združiti in pozabiti na nasprotja in združiti sile za lepšo bodočnost. Opozorjanje volivcev, naj pri svojem odločanju mislijo predvsem na državo in ne na stranko, je Jutro povezalo s parlamentarnimi volitvami v Angliji nekaj dni pred jugoslovanskimi volitvami. Seveda ni pozabilo Jutro opozoriti na poteze MacDonalda, ki je šel na volitve z izjavami, da ima pred očmi blagor države in ne (ne)uspeh stranke.⁵⁰¹ Pisanje Jutra bralcu kaže idiličnost predvolilnega časa. A je Jutro teden dni pred volitvami kljub vztrajnemu ponavljanju, da gre za nov čas in nove politične vzorce, ostro obsodilo postopke nekdanje SLS v predvolilnem času. Zlasti v Sloveniji se kljub pomembnosti gospodarskih in političnih okoliščin ni spremenil predvolilni boj. Hujskaštvo in sovražnost nista izginila. Jutro je prepričano, da bi nekdanja SLS zlahka sodelovala s kandidati na Živkovičevi listi, kjer se je dokazano našlo nekaj njenih pristašev. Zato je izjavljanje voditeljev SLS, da so jim preprečili kandidiranje, čista laž. Krivda za nekandidaturo pa ni na strani vlade, pač pa v nesposobnosti šefov opozicije, da bi se sporazumeli. Če se niso mogli sporazumeti za nastop opozicije, bi vodstvo SLS lahko kandidiralo na listi Živkovića. »*Nibče jim tega ni branil. Nasprotno, celo ponovno so bili povabljeni. Edini pogoj je bil, da se uklonijo nujni državni*

⁴⁹⁸ Jutro, 25. oktober 1931, str. 2.

⁴⁹⁹ Jutro, 28. oktober 1931, str. 8 in Slovenski narod, 28. oktober 1931, str. 6.

⁵⁰⁰ Jutro, 29. oktober 1931, str. 2, Ob obletnici prevrata.

⁵⁰¹ Jutro, 30. oktober 1931, str. 2, Anglija nas uči.

Žene in dekleta!

Ako hočete, da bodo vaši očetje, možje in bratje imeli dela in zaslužka, recite jim, naj gredo v nedeljo volit!

In ve, žene in dekleta iz kmečkih domov, ako hočete, da se bodo kmetijski pridelki zopet bolje prodajali, recite očetom, možem in bratom, naj gredo v nedeljo volit!

Čim večja bo udeležba pri volitvah, tem večja bosta vpliv parlamenta in moč države, tem prej bomo premagali gospodarsko krizo.

potrebi vsenarodne sloge in da ne izključujejo od sodelovanja drugih, ki tudi hočejo sodelovati pri gospodarski ureditvi Jugoslavije.» A ostali so zaslepljeni strankarji in ne kandidirajo. Sedaj pa uprizarjajo gonjo proti volitvam, proti svobodi, ki je sami niso uporabili in grozijo, kaj vse bo drugače, ko se vrnejo na oblast. Po mnenju Jutra je treba na volitvah podpreti kandidatno listo Živkovića, ker ni predstavnic strank, ampak predstavnic narodove in državne skupnosti. In ker vlada, ki bo izvoljena, mora vedeti, kdo jo podpira v njenem delu, javno glasovanje »ni samo upravičeno, marveč je tudi koristno in potrebno«. ⁵⁰² Ob Korošca se je v svojem govoru 1. novembra 1931 obregnil tudi prosvetni minister Boža Maksimović. Korošca je kritiziral kot kritika novega ustavnega sistema in ga označil za enega glavnih krivcev za politično atmosfero pred 6. januarjem. ⁵⁰³ Istega dne Jutro hvali volilni sistem, še posebej sistem sreskih kandidatov, kot boljšega od sistema preferenčnih glasov. Pri preferenčnem glasu volivci dajejo le prednost kandidatom, ki jih je na listo postavila stranka. Pri sreskih kandidatih pa so ti postavljeni od spodaj, s terena. Pri omenjenem razmišljanju se ne dotakne problematičnejšega dela volilnega zakona, to je razdeljevanja mandatov, kjer je bila zmagovalna stranka zelo privilegirana. ⁵⁰⁴ Zadnjih nekaj dni pred volitvami je Jutro polno poročil o sijajnih shodih po vsej Sloveniji. Pojavljati se začnejo tudi oglasi posameznih organizacij (obrtniki, sokoli), naj se njihovi člani udeležijo volitev. K volitvam se poziva tudi posamezne stanove, npr. delavce. ⁵⁰⁵ Zopet se v agitacijo vpleta ženske in se jih poziva, naj poskrbijo, da bodo možje volili. Če bodo delavski možje volili, bodo zopet imeli delo, če bodo volili kmečki možje, bodo cene pridelkov zrasle. ⁵⁰⁶

Kmete je na nujnost glasovanja Jutro opozarjalo tudi dan pred volitvami. Glasovanje naj bi kmetom obetalo možnost lajšanja finančnih bremen zaradi kreditov, ki so jih najemali v preteklosti in so jih v krizi težko odplačevali. ⁵⁰⁷ Na dan volitev je Jutro izšlo z dvema izdajama. Prva je polna pozivov k udeležbi na volitvah, druga pa na eni strani prinaša prve izide oz. hvali uspeh volitev.

Slovenski narod začne o volitvah pisati po 22. oktobru 1931. V prvih dneh so to le sezname sreskih kandidatov, ki so natisnjeni pod kakšnim udarnim sloganom o pomenu volitev za bodočnost države. Zadnji dan oktobra je Slovenski narod objavil poziv zaposlenim in upokojenim uslužbencem, naj 8. novembra glasujejo. Članek opozarja na nestrancarstvo tokratnih volitev in poziva k udeležbi na volitvah, ki bo podpora kraljevi politiki za zdravo, enotno in močno Jugoslavijo. Manifest je podpisalo veliko število različnih

⁵⁰² Jutro, 1. november 1931, str. 2, Režim se ne more in se ne bo spremenil.

⁵⁰³ Jutro, 3. november 1931, str. 1.

⁵⁰⁴ Jutro, 3. november 1931, str. 2.

⁵⁰⁵ Jutro, 6. november 1931, str. 4.

⁵⁰⁶ Jutro, 6. november 1931, str. 8.

⁵⁰⁷ Jutro, 7. november 1931, str. 4, podobno tudi 7. novembra na sedmi strani.

stanovskih združenj uradnikov.⁵⁰⁸ Zadnji teden pred volitvami Slovenski narod vabi volivce na predvolilna zborovanja v Ljubljani.⁵⁰⁹ Posebna pozornost, namenjena Ljubljani, je vidna v večjem oglasu, s katerim je meščane nagovoril župan Dinko Puc. Župan je pozival k udeležbi na volitvah in 8. november primerjal z velikimi dnevi v času prevrata. Oglas je končal z obvestilom in pozivom: »*Da svoje razpoloženje tudi vidno pokažemo, bom dal na predvečer razsvetliti ljubljanski Grad, v nedeljo ob sedmih zjutraj bo pa na ljubljanskem Gradu 10 strelav naznanilo začetek manifestacije potom volitev. Mestne hiše bom dal ta dan okrasiti z zastavami, pa vabim tudi Vas vse, ki nacionalno mislite in čutite, da storite isto.*«⁵¹⁰ Zaključek predvolilnega pisanja je bila celostranska karikatura, objavljena na prvi strani Slovenskega naroda dan pred volitvami. Dodane so bile še parole, ki so pozivale delavce, naj z volitvami izboljšajo svojo bodočnost in opozorilo na volilno dolžnost vsakega državljana, saj k volilni abstinenci pozivajo *neprijatelji Jugoslavije*. Dodali so še pozive rojakov za mejo, ki pozivajo, naj gremo volit. Tako kot Jutro so se tudi v Slovenskem narodu spomnili na ženske, ki naj pomagajo k boljši udeležbi.⁵¹¹

Petomajske volitve leta 1935 so bile po uboju kralja Aleksandra oktobra prejšnje leto. Spremenjene so bile tudi nekatere druge okoliščine. V Sloveniji je obveljalo, da se volitev ne udeležuje SLS. Jutro je v začetku aprila postopoma prinašalo volilne teme. Dokler niso bile sestavljene in potrjene kandidatne liste, je pisanja še malo. Tako npr. 10. aprila opozarja, da je vladna lista Jevtića v mnogih srezih že sestavljena, a je časa še dovolj. So pa že imeli zborovanja Ljotičevci in zborovanje v Litiji je bilo po pisanju Jutra zelo burno.⁵¹² Teden med cvetno nedeljo in veliko nočjo je bil v pričakovanju potrditve kandidatnih list. Vladna lista je bila potrjena 18. aprila in Jutro je bralce o tem obvestilo v številki, ki je izšla na veliki petek. Na prvi strani je bil objavljen seznam vseh

⁵⁰⁸ Slovenski narod, 31. oktober 1931, str. 1. Podpisniki članka Vsem državnim aktivnim in upokojenim uslužbencem so bili Društvo državnih uprav, pisarniških uradnikov v Ljubljani, Društvo državnih upokojenecv in upokojenk v Ljubljani, Društvo Jugoslovanskih geodetov Ljubljana, Društvo orožniških upokojenecv, Društvo profesorjev, sekcija Ljubljana, Društvo sodnih izvršiteljev kraljevine Jugoslavije v Ljubljani, Društvo sodnikov kraljevine Jugoslavije, sekcija Ljubljana, Društvo zemljiško-knjižnih uradnikov in izprašanih aspirantov v Ljubljani, Jugoslovensko učiteljsko združenje JUU, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Klub državnih inženjerjev v okrilju Udruženja Jugoslovanskih inženjerjev in arhitektov, sekcije Ljubljana, Savez nastavnika gimnastike, sekcija za Dravsko banovino, Sekcija Saveza finančne kontrole, Udruženje državnih činovnika računsko stroke za kraljevino Jugoslavijo, sekcija Ljubljana, Udruženje Jugoslovanskih nacionalnih železničarjev in brodarjev, Oblastni odbor Ljubljana, Udruženje monopolskih uradnikov in uslužbencev, poverj. Ljubljana, Udruženje nastavnikov Jugoslovanskih državnih obrtnih učilišč, Udruženje porezkih činovnika kraljevine Jugoslavije, poverj. Ljubljana, Udruženje p.t.t. uslužbencev kraljevine Jugoslavije, Dravska sekcija Ljubljana in Udruženje učiteljstva meščanskih šol v kraljevini Jugoslaviji, sekcija za Dravsko banovino.

⁵⁰⁹ Slovenski narod, 3. november 1931, str. 2.

⁵¹⁰ Slovenski narod, 6. november 1931, str. 1, Someščani.

⁵¹¹ Slovenski narod, 7. november 1931.

⁵¹² Jutro, 10. april 1935, str. 2.

Politična plačana v gotovini.

Leto LXIV., št. 254

Ljubljana, sobota 7. novembra 1931

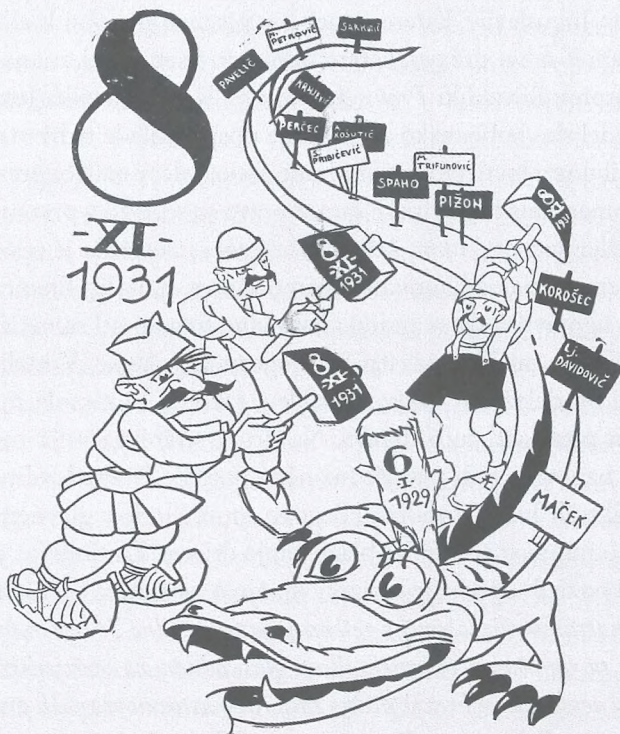
Cena Din 1.-

SLOVENSKI NAROD

Izdaja vsak dan popoldne, izvenredni izdajki na praznike. — Izmenično do 30 strani. A Din 2.—, do 100 strani Din 3.00, od 100 do 200 strani Din 3.—, večji izdajki poisti vsake Din 1.—. Popusti po dogovoru. Izdajski avtor: Jevtič. — Kmalovinski Narod vsake tisočkrat v Jugoslaviji Din 12.—, na izmeničnost Din 25.—. Rokopisni se ne vrneta.

UREJNIŠTVO IN UPRAVLJIVSTVO
KURJAKOVA, Kladsko ulica št. 2
Družina št. 2122, 2125, 2124, 2126 in 2126.

PODNEVNIČI:
MARIBOR, Orahovi trg št. 8. — — — — — CELJE, Koroška ulica 2. — — — — —
NOVO MESTO, Ljubljanska c. 104 št. 20. — — — — — JESIČIČIČI, Ob kladovaru 141. — — — — —
Kadun pri potnem delovnem stavbu v Ljubljani št. 10.251.

Strankárstvu, spletkam bliža se pogin
za vedno se rešili bomo zmoje —
Le udári, Janes, in zabij ta kina! —
Za tebo vsi surstimo se do kroja!

November osmi — slavní, svetil dan!
Kder u temi blodí, h zolcu duigni glavo,
nié uče v zovražstvu spene zahvošča,
bož s lastnim rodom razet v moč in slavo.

Vsi na volišče!

Naslovnica Slovenski narod, 7. november 1931

slovenskih kandidatov vladne Jevtičeve liste.⁵¹³ Velikonočna številka Jutra, ki je izšla na veliko soboto, je bralce le obvestila o vloženi 6 kandidatnih listah, ki pa jih mora sodišče še potrditi.⁵¹⁴ O potrditvi 4 list, tj. vladne Jevtičeve,

⁵¹³ Jutro, 19. april 1935, str. 1.

⁵¹⁴ Jutro, 20. april 1935, str. 2.

Mačkove, Ljotičeve in Maksimovičeva, pa je Jutro obvestilo bralce v prvi popraznični številki, ki je izšla 24. aprila.⁵¹⁵ Zadnja predvolilna nedelja je bila za Slovenijo pomembna, saj je imel predvolilni nastop v Ljubljani predsednik vlade in nosilec kandidatne liste Bogoljub Jevtič. Na Kongresnem trgu je Jevtič govoril o nujnosti udeležbe na volitvah, o nujnosti boja za nadaljevanje gospodarskega razvoja v unitarni državi z banovinsko samoupravo.⁵¹⁶ Govornik na zborovanju je bil tudi minister Drago Marušič, ki je kar nekaj besed namenil pokojnemu kralju. Med drugim je volivce opozoril, da bodo pravzaprav izbirali med razvojem Jugoslavije, katere temelje je postavil pokojni kralj-mučenik in na drugi strani z novo državo, katere oblika in vsebina ni znana. Te njegove besede so pospremili vzkliki *Proč z Mačkom*.⁵¹⁷ Redna številka Jutra je v torek, 30. aprila, nedeljsko ljubljansko zborovanje pospremila le z dvema fotografijama, častne tribune z Jevtičem in panorame zborovalcev na Kongresnem trgu.⁵¹⁸ Jevtičevega omenjanja banovinske samouprave so se lotili v prvomajski številki Jutra. Razmišljanje z naslovom *Jedro banovinske samouprave* je opozorilo na temeljni problem izvajanja banovinske samouprave, tj. način financiranja banovin. Avtor je ugotavljal, da se morajo banovine financirati same iz določenega dela davkov. Tu je mislil predvsem na neposredne davke. V različno razvitih banovinah je bil delež teh davkov različen, tako da bi morala manj razvitim na nek način pomagati tudi država. Na drugi strani pa velja tudi, da imajo manj razvite banovine tudi manjše finančne potrebe.⁵¹⁹ Pred volitvami se je na volivce obrnil tudi Ivan Mohorič. Njegovo sporočilo je v glavnem povzemalo razmišljanja o nujnosti volitev za blagostanje države. Zanimiv pa je zadnji del, kjer govori o pozivih opozicije k razpravljanju o ustavnem vprašanju. Mohorič pravi, da »*smatramo mi dokončno rešena v ustavi z dne 3. septembra in zato ne želimo, da se ta vprašanja povrnejo. Vsak glas, oddan za opozicijsko listo, pomeni povratek v neplodno in brezizgledno razpravo ustavnopravnih problemov*«. Po njegovem bodo volivci glasovali za program dela in sloge ter proti programom političnega reakcionarstva.⁵²⁰ S predvolilno soboto se je po Jutru začelo suho vreme, ko je bilo prepovedano točenje alkohola.⁵²¹ Petomajske volitve so bile po Jutru prve prave volitve po 6. januarju 1929. Volitve leta 1931 so bile le direktno narodovo potrjevanje novega ustavnega stanja, ki ga je določil kralj Aleksander. Volitve leta 1935 so pravi politični boj. 2 listi sta nepomembni v smislu politične moči, saj bosta Ljotičeva in Maksimovičeva lista uspeli spr-

⁵¹⁵ Jutro, 24. april 1935, str. 2.

⁵¹⁶ Jutro, Ponedeljska izdaja, 29. april 1935, str. 1. Slovenski narod je omenjeno zborovanje predstavil s kratkim poročilom, Slovenski narod, 29. april 1935, str. 1.

⁵¹⁷ Jutro, Ponedeljska izdaja, 29. april 1935, str. 1.

⁵¹⁸ Jutro, 30. april 1935, str. 3.

⁵¹⁹ Jutro, 1. maj 1935, str. 1.

⁵²⁰ Jutro, 3. maj 1935, str. 2.

⁵²¹ Jutro, 4. maj 1935, str. 2.

viti v parlament le z nosilcem in morda še kakšnim poslancem. Večja bo vloga Mačkove opozicije, ki pa kljub priseganju na temeljne okvire državne politike ostaja predvsem negativistična, saj nima enotnega programa. Po Jutru bo Jevtič nedvomno zmagal, saj v korist močnejše liste deluje tudi volilni zakon. V Sloveniji resne opozicije vladni listi ni.⁵²² Drug liberalni časopis Slovenski narod je volitvam posvetil le nekaj novic. Poleg že omenjenega zapisa o ljubljanskem shodu nosilca vladne liste Jevtiča je že pred tem zgolj obvestil bralce o sestavi vladne liste.⁵²³

Poleg spremenjene zakonodaje se trideseta leta od dvajsetih razlikujejo tudi po aktivnosti nekdanje SLS na volitvah. Tako na volitvah leta 1931 in 1935 njeni kandidati niso kandidirali. Zato pa je bilo povsem drugače leta 1938. Nekdanja SLS je sodelovala v Jugoslovanski radikalni zajednici in je bila vladna stranka. Tokratni nasprotnik je bila lista Vladka Mačka oz. kakor je označil Slovenec 16. novembra 1938: »*Volivni boj v znamenju dveh front*«. ⁵²⁴ Ti dve fronti sta seveda vladna lista in opozicijska lista. Vladna je bila tista, »*ki ima pokazati toliko uspešnega dela za ljudstvo, kakor še nobena vlada ni storila*«. ⁵²⁵ Naslednji trije odstavki opisujejo združeno opozicijo po merilih Slovenca. Že na začetku se je pisec članka zdelo potrebno bralce prestrašiti z izrazom ljudska fronta, saj so združeno opozicijo označili kot »*nekak posnetek*« ljudske fronte. Po pisanju Slovenca je ljudska fronta v svetu že preživela forma. Slovenec razlaga, da ima vsaka opozicija kot svoj najpomembnejši cilj zmago na volitvah. Vendar je to mogoče doseči le s programom. »*Ta pisana družba, pa ne spravi skupaj niti enega skupnega oklica za volitve, kaj še, da bi napravila skupen delovni program. Druži jih zgolj ena misel, podreti to vlado, potem pa naj pride, kar hoče!*« To pa je nevarno početje, »*ker ljudstvo v teh nevarnih časih ne sme biti poskusni kunec za skrahirane politike*«. Bralci so bili deležni podrobne razlage o nevarnem sodelovanju levičarskih skupin v združeni opoziciji. Takt združeni opoziciji naj bi za hrbtno Mačka dajali »*posinovljenci Moskve*«, ki jim »*socialistični voditelji brez armade, ki so skozi 20 let vladali v delavskih ustanovah skoraj po vsej državi, ne da bi bili za delavstvo kaj storili*«. Sledi hvala vladi, ki je uspela uveljaviti nekaj zakonov, koristnih za delavce. V Mačkovo družbo so »*zašle tudi obledele zvezde prejšnjih nasilnih režimov*«. Omenjeni so Kramer, Jevtič in Živković in Slovenec se je rogal njihovemu zaklinjanju, da so za popolno demokracijo. Med slovenskimi pristaši Mačka je Slovincu še posebej gorak nekdanji ban Marušič, ki naj bi nekoč govoril, da je njegova glavna naloga iztrebiti SLS, katere vpliv je poguben za Slovence. Napada so bili deležni tudi krščanski socialisti. Slovenec

⁵²² Jutro, 5. maj 1935, str. 1.

⁵²³ Slovenski narod, 19. april 1935, str. 1.

⁵²⁴ Slovenec, 16. november 1938, str. 3.

⁵²⁵ Slovenec, 16. november 1938, str. 3.

se je čudil, kako se lahko povezujejo z Mačkom, Jevtičem, Živkovičem, Kramarjem in Marušičem in ne s Korošcem, ki je »voditelj slovenskega naroda«. ⁵²⁶

»Mačkova lista je sramota in znamenje suženjskega duha naših narodnih izkoreninjencev!« ⁵²⁷ Takšne ostre trditve lahko razumemo kot del predvolilnega besednjaka, pa drugi strani pa je teža teh besed zelo velika. Nekoga z drugačnimi političnimi idejami označiti za narodnega izkoreninjenca in njegove ideje kot suženjske, je lahko vsaj neetično, če ne tudi hujskaško. Mačkovo gibanje je bilo enačeno z nekdanjo Orjuno. »Mačkovstvo posnema nekdanjo Orjuno, ki smo jo strli! Tako bomo strli v nedeljo tudi mačkovski teror!« ⁵²⁸ V poročilih s terena se tudi niso odrekli hudim besedam. Tako naj bi se po Prekmurju klatili »sumljivi mačkovski agitatorji raznih barv«. ⁵²⁹ Ti naj bi Prekmurce svarili, da morajo glasovati za Mačka, sicer bo Prekmurje zopet prišlo pod Madžare, kar naj bi bilo že dogovorjeno. Štajerske volivce so opozarjali na nevarnost razkosanja pokrajine, na katero so opozarjali Mačkovi agitatorji: »Če boste 11. decembra glasovali za slovensko Koroščevo listo, boste kaj kmalu občutili Hitlerjevo maščevanje!« ⁵³⁰ Takšna dejanja po pisanju Slovenca niso več volilna propaganda, temveč že izdaja in zločin, ki lahko zraste na zelniku izkoreninjencev. Kaj pa je Slovenec poudarjal kot osnovo za podporo Stojadinovičevi listi in Korošču? Poudarjena je bila odločenost nadaljevati dotedanjo politiko, katere temelj je bil strjen v geslih »Kdor je za mir, kruh in svobodo, bo volil Stojadinovič-Koroščevo listo!« ⁵³¹ in v pozivu, ki je bil objavljen na naslovni strani Slovenca na dan volitev, 11. decembra 1938: »Slovenski narod bo 11. decembra glasoval, da se izvedejo široke narodne samouprave.« Tri dni pred volitvami je Ljubljano obiskal tudi Milan Stojadinovič. Slovenec je v dneh do volitev objavljal izvlečke (po nekaj udarnih stavkov) iz njegovega govora. Opozorim naj le na razmišljanje o uradnikih. O tem je leta 1927 govoril tudi Korošec (glej str. 265). »Če bi kdo izmed državnih uradnikov in uslužbencev gledal v Mačku svojega šefa in ne v resornem ministru, potem takemu uradniku rečem, da zanj ni prostora v državni službi! Nekaterim uradnikom stalnost zato ni bila podeljena, da ne bi iz te stalnost naredili zase trdnjavo, iz katere bi streljali v vlado in državo. Maček napoveduje vrnitev na l. 1918, toda jaz vprašam Mačka: Kaj je morda v času blažene avstro-ogrške monarhije padlo v glavo samo enemu upravnemu uradniku ali tudi samo enemu sodniku, da pri volitvah ne bi glasoval za vladne kandidate?« ⁵³²

Poročanje Jutra je do 25. novembra omejeno predvsem na obveščanje o sestavljanju kandidatnih list. Omenjenega dne je bralce obvestilo, da so

⁵²⁶ Slovenec, 16. november 1938, str. 3.

⁵²⁷ Slovenec, 4. december 1938, str. 8.

⁵²⁸ Slovenec, 10. december 1938, str. 2.

⁵²⁹ Slovenec, 6. december 1938, str. 2.

⁵³⁰ Slovenec, 6. december 1938, str. 2.

⁵³¹ Slovenec, 4. december 1938, str. 7.

⁵³² Slovenec, 11. december 1938, str. 2.

Zborovanje v Unionski dvorani 8. decembra 1938 (stoji Milan Stojadinović, levo od njega Anton Korošec)

Sprejem Milana Stojadinovića na železniški postaji v Ljubljani

Pred Unionsko dvorano

bile vložene 3 kandidatne liste, o katerih se je že govorilo, tj. vladna lista Stojadinovića, opozicijska lista Mačka in lista Ljotića.⁵³³ 4. decembra so bili predstavljeni kandidati Mačkove liste, le da so predstavili samo skupne

⁵³³ Jutro, 25. november 1938, str. 2.

Zborovanje JRZ v Unionski dvorani 8. decembra 1938

kandidate JNS in bivših socialistov. Ostalih Mačkovih kandidatov v Sloveniji niti kot skupine ne omenjajo.⁵³⁴ Tudi zadnji teden pred volitvami v Jutru skoraj ni opaziti, da so volitve pred vrati. Ljubljanski volivci so izvedeli, kje so v mestu volišča. Povzeli so tudi poročanje agencije Avala o načinu glasovanja⁵³⁵ in nekaj dni kasneje o številu volivcev v Dravski banovini.⁵³⁶ Predsednik vlade in nosilec liste Milan Stojadinović je imel volilni shod v Ljubljani 8. decembra in Jutro je temu naslednji dan namenilo skoraj pol prve strani in velik del druge strani.⁵³⁷ Tudi na volilno nedeljo je Jutro volitve omenilo le z objavo kandidatov v posameznih srezih. Nikjer ni nobenega vabila, poziva h glasovanju.⁵³⁸ Slovenski narod je 19. novembra pisal o kandidaturi opozicije v Ljubljani. Omenjal je povezavo JNS in socialistov ter kandidaturo stare SLS.⁵³⁹ Dva dni kasneje so bili kandidati JNS in socialistov že poimensko predstavljeni.⁵⁴⁰ O volilnih aktivnostih beremo le tu in tam v krajših novicah. Tako omenja zborovanja opozicije, med drugim tudi v Ljubljani, kjer so se volivcem predstavili tako kandidati JNS in socialistov kot stare SLS. Pri zborovanju slednje je prišlo

⁵³⁴ Jutro, 4. december 1938, str. 2.

⁵³⁵ Jutro, 6. december 1938, str. 2.

⁵³⁶ Jutro, 8. december 1938, str. 2.

⁵³⁷ Jutro, 9. december 1938, str. 1 in 2.

⁵³⁸ Jutro, 11. december 1938, str. 2.

⁵³⁹ Slovenski narod, 19. november 1938, str. 1. Dva dni

⁵⁴⁰ Slovenski narod, 21. november 1938, str. 2.

tudi do razgrajanja in predčasnega končanja zborovanja.⁵⁴¹ V isti številki je npr. govoru volilnega nasprotnika, tj. predsednika vlade Stojadinovića, namenjena polovica naslovnice. Le v ozkem stolpcu poleg pa je notica o zborovanju Živkovića v Bosni.⁵⁴² Podobno kot Jutro je tudi Slovenski narod posvetil veliko prostora Stojadinovićeveemu obisku Ljubljane in zborovanju JRZ. Prva in druga stran izdaje 9. decembra sta posvečena omenjenemu dogodku. Podrobno je opisan potek zborovanja in obsežno povzet Stojadinovićeve govor.⁵⁴³ Dan pred volitvami so v Slovenskem narodu objavili seznam sreskih kandidatov opozicijske liste, vendar le kandidate povezave JNS in socialistov.⁵⁴⁴

Časopisi so bralce obsežno obveščali o volilnih shodih svoje stranke oz. liste. Z velikim veseljem so jih seznanjali tudi z neuspešnimi zborovanji nasprotnikov. Pogosto je opisovalo dosedanje delo in zasluge kandidatov in pri nasprotnikih izpostavljalo napake kandidatov. Pozitivne zasluge lastnih kandidatov so bile splošno priznane osebne vrline in močno poudarjene zasluge za lokalno skupnost. Pri nasprotnikih je bilo seveda obratno. Opazke na račun značajskih lastnosti posameznika so redke. V glavnem se nasprotniku očita neprimeren političen program, ki bo poguben za lokalno okolje, ki bo gospodarsko izčrpavajoč za Slovenijo. Niso tudi redki zapisi o korumpiranosti nasprotnikov. Veliko pa je pisanja o zavanju in laganju.

⁵⁴¹ Slovenski narod, 28. november 1938, str. 1.

⁵⁴² Slovenski narod, 28. november 1938, str. 1. Podobno tudi na naslovnici 29. novembra 1938.

⁵⁴³ Slovenski narod, 9. november 1938, str. 1 in 2.

⁵⁴⁴ Slovenski narod, 10. november 1938, str. 2.

Priloge

Poslanci Kraljevine SHS in Kraljevine Jugoslavije

Seznam poslancev Narodne skupščine, izvoljenih na volitvah v letih 1920, 1923, 1925, 1927, 1931, 1935 in 1938. Priimku in imenu poslanca sledi ime stranke, ki jo je zastopal ob izvolitvi, in leto(a) izvolitve. Spremembe, ki so nastale po odstopu, smrti ali drugačni izgubi poslanskega mandata, so upoštevane le pri volitvah leta 1935. Nastopi v tridesetih letih so upoštevani posebej. Seznam je sestavljen na temelju objav v Uradnem listu in Službenih novinah.

Aćimović dr. Jordan L. – Jevtić 1935	Aleksić Kosta – Živković 1931
Aćimović Velimir Ž. – Jevtić 1935	Aleksić Kosta – Jevtić 1935
Adamović Miljko P. – NRS 1923	Ali Draga Ferad beg – Džemijet 1923
Adrić Radoslav T. – Stojadinović 1938	Alić Husein – JMO 1920, 1923, 1925, 1927
Adžić Mihailo J. – Maček 1938	Alilović Šećir – Živković 1931
Adžija dr. Ante – HRSS 1920, 1923	Altiparmaković Jovan – NRS 1925, 1927
Ađić Ante – Živković 1931	Altiparmaković Jovan – Stojadinović 1938
Agatonović Radoslav – JDS	Anastasijević Gligorije – Neopredeljeni 1923
1920,1923,1925,1927	Anastasijević-Ćurčijević Gligorije – JDS
Agušević Ilijaz H. – Stojadinović 1938	1920
Ahmetović Aćif – Džemijet 1923	Andonović Sima – Jevtić 1936
Ajanović Hamzalija – JMO 1920,1923	Andonović Sima J. – Stojadinović 1938
Ajanović Hamzija – JMO 1925	Andres dr. Ivan – Maček 1938
Aksentijević Aleksandar – NRS 1925	Andrić dr. Vladimir – NRS 1920, 1923, 1925,
Aksentijević Aleksandar – Živković 1931	1927
Aleksić Jovan – NRS 1925	Andrija Jovan Mr. – Živković 1931
Aleksić Kosta – NRS 1923, 1925	Anđelić Pavle M. – JDS 1920

- Anđelinović dr. Budislav Grgur – JDS 1920, 1925, 1927
 Anđelinović dr. Budislav Grgur – Živković 1931
 Anđelković Velimir – Maček 1938
 Anić dr. Mića – Živković 1931
 Antić Borivoje D. – Jevtić 1935
 Antić Borivoje D. – Stojadinović 1938
 Antolić Juraj – HRSS 1925, 1927
 Antonijević Dušan – Živković 1931
 Antonijević Dušan – Jevtić 1935
 Antonijević Dušan – Stojadinović 1938
 Antunović prof. Josip – Živković 1931
 Apostolović Milan – NRS 1925
 Arandelović Jovan – Živković 1931
 Arandelović Jovan – Jevtić 1935
 Arandelović Rista – Stojadinović 1938
 Arandelović Živojin – Maček 1935, 1937
 Arežina Miljkan M. – Jevtić 1935
 Arnautović Damjan P. – Jevtić 1935, 1936
 Arsić pop Trajko – Neopredeljeni 1923
 Asanović Ajdar – NRS 1923
 Asanović Osman – NRS 1925
 Atanacković Miloš M. – Stojadinović 1938
 Auer dr. Ljudevit – Živković 1931
 Auer dr. Ljudevit – Jevtić 1935
 Avramović Branko – Živković 1931
 Avramović Branko – Stojadinović 1938
 Avramović Luka – Maček 1935
 Avramović Mihajlo – Savez težaka 1920
 Babamović Jordan M. – Živković 1931
 Babić Anton – HRSS 1925
 Babić Antun – Maček 1935, 1938
 Babogredac Mato – HRSS 1920, 1923
 Baburić Tomo – HRSS 1925
 Bačić dr. Stjepan – Živković 1931
 Bačinić Rude – HRSS 1923, 1925, 1927
 Bačmaga Ivan – HRSS 1925
 Badžak Milan Lj. – Jevtić 1935
 Badžak Milan Lj. – Stojadinović 1938
 Bajlec Fran – Stojadinović 1938
 Bajram Šerif – JDS 1920, 1925, 1927
 Bakić Ljubo – NRS 1923
 Balentović Stipe – Maček 1938
 Baljić Salih – JMO 1920, 1923, 1925, 1927
 Baljić Salih – Živković 1931
 Banac Ljubomir – NRS 1925
 Banić Milan – Jevtić 1935
 Banjac Ljubomir – Živković 1931
 Banković dr. Ivan – HRSS 1925
 Banković dr. Ivan – Maček 1935
 Baričević dr. Janko – Jevtić 1935
 Barić dr. Branko – Živković 1931
 Barić Stjepan – Hrvatska pučka stranka 1920, 1927
 Barle Janko – Živković 1931
 Bartman dr. Simon – Nemci 1923, 1927
 Bartolović Ivan – HRSS 1920, 1923
 Basariček dr. Dura – HRSS 1925
 Basariček dr. Duro – HRSS 1920, 1923, 1927
 Bašić Nedžir beg – NRS 1923
 Batanić Jozo Ante – Živković 1931
 Bazala dr. Albert – HRSS 1925
 Bećirović Šerif – Jevtić 1935
 Bedjanić Andrej – SLS 1923, 1925, 1927
 Begtašević Ismet – Stojadinović 1938
 Behmen dr. Mahmud – JMO 1927
 Behmen dr. Šefkija – JMO 1923, 1925, 1927
 Behmen dr. Šefkija – Stojadinović 1938
 Belinić Vinko – Jevtić 1935
 Benin Stevan – Zemljoradnička stranka 1920
 Benko Josip – Živković 1931
 Benko Josip – Jevtić 1935
 Berković dr. Josip – Maček 1935
 Berković dr. Josip pok. Dinka – Maček 1938
 Bernot Zvonimir – JSDS 1920
 Besarabić Nikola – NRS 1925
 Besarović dr. Savo – Stojadinović 1938
 Beširović Antonije – NRS 1925
 Beširović Antonije R. – NRS 1923
 Beširović Dimitrije R. – Živković 1931
 Beširović Dimitrije R. – Jevtić 1935
 Beširović Dimitrije R. – Stojadinović 1938
 Bešlić Nikola – Stojadinović 1938
 Bingulac Nikola – NRS 1925
 Birtić Mijo – Maček 1935
 Bitenc Mirko – Stojadinović 1938
 Bjelica Petar M. – NRS 1923
 Bjelovučić dr. Niko N. – Maček 1938
 Blažić Milan – Jevtić 1935
 Bogavac Petar – NRS 1923
 Bogavac Petar P. – Jevtić 1935, 1938
 Bogdanović Iso – Živković 1931
 Bogunović Savo – Stojadinović 1938
 Bojadžijević Dimitrije G. – JDS 1927
 Bojović Dragan – NRS 1923
 Bojović Dragoljub – NRS 1920
 Bokšan dr. Miloš – JDS 1920
 Borić Franjo – Maček 1935, 1938
 Borisavljević Strahinja – Živković 1931
 Borisavljević Strahinja – Jevtić 1935
 Borisavljević Svetomir – JDS 1923
 Bošković dr. Dušan – JDS 1920
 Bošković dr. Dušan – SDS 1923, 1925, 1927
 Bošković dr. Dušan – Maček 1935

- Bošković Mihajlo S. – Jevtić 1935
 Bošković Milan P. – Zemljoradnička stranka 1920
 Božić Jakša B. – Stojadinović 1938
 Božić Jakša Bl. – Jevtić 1935
 Božić Kamenko – Stojadinović 1938
 Božić Milan A. – Jevtić 1935
 Božić Milan Aćimov – Živković 1931
 Božinović Ljubomir D. – Jevtić 1935
 Božinović Ljubomir D. – Stojadinović 1938
 Božović Gligorije – JDS 1920
 Božović Gligorije – SDS 1925
 Božović Todor – JDS 1923
 Bradica Nikola – JDS 1920
 Brandner Anton – NSS 1920
 Branković dr. Dorđe – JDS 1920
 Branković dr. Dorđe – SDS 1923, 1925, 1927
 Branković dr. Dorđe – Živković 1931
 Branković dr. Dorđe – Jevtić 1935
 Branković Dušan P. – Maček 1938
 Braunović Mitar – JDS 1920
 Brenčić Mihael – Jevtić 1935
 Brkić Uroš – NRS 1920
 Brkić Vojin – Socialistična stranka Jugoslavije 1920
 Brkljačić Karlo – HRSS 1920, 1923, 1927
 Brodar Janez – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Brodar Janez – Stojadinović 1938
 Brujić Dane – Jevtić 1938
 Brujić Jovan S. – Jevtić 1935
 Brušija Rade – NRS 1927
 Brušija Radosav P. – Živković 1931
 Bubić dr. Stevan – Stojadinović 1938
 Bubić dr. Stevan S. – Jevtić 1935
 Buć dr. Stjepan – HRSS 1923, 1925
 Budimir Simo D. – Jevtić 1935
 Budisavljević dr. Srđan – JDS 1920
 Budisavljević dr. Srđan – SDS 1923, 1925, 1927
 Budišin dr. Milan – Stojadinović 1938
 Budišin Joca – NRS 1925
 Budišin Stevan – Živković 1931
 Bugarin Šimun – HRSS 1925
 Bugarin Šimun – Maček 1935, 1937
 Bugarski Lazar – NRS 1925
 Buić Dušan – Stojadinović 1938
 Bukvica dr. Abdulah – JMO 1923, 1925, 1927
 Bukvić Aleksandar J. – Živković 1931
 Bukvić Dragutin – KPJ 1920
 Bulbulović Ethem – KPJ 1920
 Buntić Fra Didak – Hrvatska pučka stranka 1920
 Butorka dr. Aleksandar S. – Jevtić 1935
 Cekić Dušan – KPJ 1920
 Cemović Filip – Živković 1931
 Cerer Anton – Živković 1931
 Cerić – Jablanica Ferid – Stojadinović 1938
 Cicvara Ignjatija – Stojadinović 1938
 Cimer Ljudevit – HRSS 1925
 Cipušević Metodije – Živković 1931
 Cipušević Metodije – Stojadinović 1938
 Cividini dr. Ante – Maček 1935, 1938
 Crljenjak Miško – HRSS 1920
 Crljenica Duro – Stojadinović 1938
 Crlijić Lazar J. – Jevtić 1935
 Crlijić Lazar J. – Stojadinović 1938
 Crnčić Martin – HRSS 1920, 1923
 Crnković Ivan – NRS 1920
 Crnoglavčić Čenanbeg – NRS 1925
 Cujan Duro – Jevtić 1936
 Cukavac Miloš – NRS 1920
 Cukavac Miloš I. – Stojadinović 1938
 Cur Ćazim – NRS 1927
 Cvetić Josip – Jevtić 1935
 Cvetić Josip – Stojadinović 1938
 Cvetković Dragiša – NRS 1927
 Cvetković Dragiša J. – Jevtić 1935
 Cvetković Dragiša J. – Stojadinović 1938
 Cvetković Tošo – Maček 1938
 Cvetković Živojin – KPJ 1920
 Cvetojević dr. Nikola – Maček 1935
 Cvijović Radomir K. – Stojadinović 1938
 Čajkovac dr. Sigismund – HRSS 1927
 Čajkovac dr. Sigismund – Maček 1935
 Čaldarević Ivan – HRSS 1920, 1925
 Čaldarević Ivo – HRSS 1923
 Čapljić Ragib – Maček 1935
 Čapo Mijo – HRSS 1920
 Čejović Duro – Jevtić 1935
 Čejović Duro – Stojadinović 1938
 Čelan Ivan – HRSS 1925, 1927
 Čelan Ivan pok. Jakova – Maček 1938
 Čelan Ivo – HRSS 1923
 Čeliković Zvonimir – Stojadinović 1938
 Čičević Dimitrije – JDS 1920, 1923
 Čipević Petar – Stojadinović 1938
 Čirković Jovan – NRS 1920
 Čišić Husein – Stojadinović 1938
 Čizmeković Josip – HRSS 1920, 1925
 Čizmelović Josip – HRSS 1923
 Čizmešija Štefan – HRSS 1923
 Čohadžić Hazim – Živković 1931
 Čohadžić Vladimir N. – Stojadinović 1938
 Čolaković Krsta – Jevtić 1935
 Čolović Ivan – KPJ 1920

- Čopić Vladimir – KPJ 1920
 Čorbević Anastas Jač – Stojadinović 1938
 Čorbić Branko – NRS 1925
 Čorbić Branko – Živković 1931
 Čubrilović dr. Branko – Zemljoradnička stranka 1927
 Čubrilović dr. Branko – Maček 1935, 1938
 Čubrović dr. Pavle – JDS 1920, 1927
 Čudić Milan – NRS 1925
 Čuković Milan – Živković 1931
 Čulević Ilija L. – Maček 1938
 Čvrkić Mihajlo – NRS 1920
 Čvrkić Vojko P. – Jevtić 1935
 Čvrkić Vojko P. – Stojadinović 1938
 Čebedžić Dušan – NRS 1925
 Čermalčić Sakib M. – Jevtić 1936
 Čipiko Niko – Stojadinović 1938
 Čirić Dorđe – NRS 1923, 1925
 Čirić Dorđe – Živković 1931
 Čirić Stevan – Živković 1931
 Čirić Stevan – Jevtić 1935
 Čirić Stevan – Stojadinović 1938
 Čirković Jovan – NRS 1923, 1925
 Čirković Mita – NRS 1923
 Čorović Jusuf – Stojadinović 1938
 Čosić Miloš F. – NRS 1920
 Čosić Stanko P. – Jevtić 1936
 Čumavić Husein – Maček 1935
 Čumavić Husejn – JMO 1925
 Čuvamić Husein – JMO 1923
 Dačić Aleksandar M. – Jevtić 1935
 Dajić Stojan – NRS 1925
 Daljević Kosta T. – KPJ 1920
 Damić dr. Dragan – Jevtić 1935
 Damić dr. Dragan – Stojadinović 1938
 Danilović Mihajlo – NRS 1925
 Danilović Savo S. – Stojadinović 1938
 Danilović Živko – Živković 1931
 Danilović Živko J. – Jevtić 1935
 Davidović Ljubomir M. – JDS 1920, 1923, 1925, 1927
 Davidović Vitomir – Živković 1931
 Davinić Brana – Jevtić 1935
 Davinić Brana D. – Stojadinović 1938
 Dedić Petar – JDS 1925
 Demetrović Juraj – JDS 1920
 Demetrović Juraj – SDS 1925, 1927
 Demetrović Juraj – Živković 1931
 Denković Dorđe – JDS 1920
 Derala Halim beg – Džemijet 1923
 Dervišić Dulaga – Živković 1931
 Deržić Ivan – NSS 1920
 Desnica dr. Uroš – NRS 1923
 Deželić dr. Velimir – Hrvatska pučka stranka 1920
 Dičić Svetozar A. – JDS 1920
 Didić dr. Vukašin T. – Stojadinović 1938
 Dimić Radoslav M. – Jevtić 1935
 Dimić Radoslav M. – Stojadinović 1938
 Dimić Veljko – NRS 1925
 Dimitrijević David – SDS 1925
 Dimitrijević Dušan Dule – Zemljoradnička stranka 1923
 Dimitrijević Hadži Todor – Živković 1931
 Dimitrijević Kosta – Jevtić 1935
 Dimitrijević dr. Ljutica – Jevtić 1935
 Dimitrijević dr. Ljutica D. – Stojadinović 1938
 Dimitrijević dr. Milorad – Stojadinović 1938
 Dimitrijević Mita – NRS 1923
 Dimitrijević Mita – Živković 1931
 Dimitrijević Mita – Jevtić 1935
 Dimitrijević pop Milan – JDS 1927
 Dimitrijević Stojadin – Stojadinović 1938
 Dimitrijević Stojadin – Stole – Jevtić 1935
 Dimitrijević Tihomir B. – Stojadinović 1938
 Dimitrijević Živojin – NRS 1923, 1925, 1927
 Dimitrijević Živojin – Jevtić 1935
 Dinić Tanasije D. – Jevtić 1935
 Divac Nedeljko – Socialistična stranka Jugoslavije 1920, 1923
 Divljan Hikola – Savez težaka 1920
 Doberšek Karel – Jevtić 1935
 Dobovišek dr. Rudolf – Maček 1938
 Dobrinić Petar – HRSS 1920, 1923, 1925
 Dobrosavljević Branko D. – Jevtić 1935
 Dobrović Milan – Jevtić 1935, 1937
 Dobrović Milan S. – Živković 1931
 Dobrovoljac Milan – Stojadinović 1938
 Dobrovoljac Milan J. – Živković 1931
 Doder Uroš O. – Stojadinović 1938
 Dodić Aleksandar – NRS 1925
 Dodić Aleksandar M. – Izven klubov 1923
 Dodić Aleksandar Taka – Živković 1931
 Dolenc Ivan – Stojadinović 1938
 Domainko Dragutin – Stojadinović 1938
 Dombaj Pavao – HRSS 1925
 Dombaj Stjepan – HRSS 1920, 1923
 Domović Mato – Maček 1935, 1938
 Došen Marko D. – HRSS 1920, 1923, 1925
 Došen dr. Mirko – Živković 1931
 Došen dr. Mirko – Jevtić 1935
 Došen dr. Vojislav – Jevtić 1935
 Dovezenski Jovan S. – Živković 1931
 Dragaš Vasilije – Stojadinović 1938
 Dragičević dr. Nikola – SDS 1927

- Dragosavljević Stanko – Stojadinović 1938
 Dragović Miloš P. – Živković 1931
 Dragović Miloš P. – Stojadinović 1938
 Dragović Milutin – NRS 1925, 1927
 Dragović Milutin P. – NRS 1920, 1923
 Drakalović Gligorije – SDS 1925
 Drašković Duro – Stojadinović 1938
 Drašković Milorad – JDS 1920
 Drenova ing. Svetozar – Stojadinović 1938
 Drinković dr. Mate – Hrvatska zajednica
 1920
 Drinković dr. Mate – Neopredeljeni 1923
 Drljača Branko – Živković 1931
 Drljević dr. Sekula – Federalisti 1925
 Drljević dr. Sekula – HRSS 1927
 Drljević dr. Sekula – Maček 1938
 Drmelj Alojz – Živković 1931
 Drmončić Nikola – NRS 1925
 Drogenik Josip – SKS 1920
 Duboković Juraj – Živković 1931
 Dukanac Savko R. – JDS 1923
 Dulibić Ante – Hrvatska pučka stranka 1920
 Dunderski dr. Gedeon – Živković 1931
 Dupovac Ibrahim – JMO 1923
 Durgutović Mustafa I. – Jevtić 1935
 Durgutović Mustafa I. – Stojadinović 1938
 Durman Milan J. – Stojadinović 1938
 Daković Duro – KPJ 1920
 Daković Milan – Zemljoradnička stranka
 1923
 Dekić Milan – Stojadinović 1938
 Dikić Hasan – beg – Jevtić 1937
 Dokić Ljubomir P. – Jevtić 1936
 Dokić Mihailo – Jevtić 1938
 Dokić Risto – Savez težaka 1920
 Dokić Risto – Živković 1931
 Donlagić Bećir – Stojadinović 1938
 Donović Jovan – Republikanska stranka 1920
 Dorđević Mita – NRS 1923
 Dorđević Petar – KPJ 1920
 Dorđević Svetozar – JDS 1923
 Dorđević Svetozar K. – JDS 1920
 Dorđević Vladimir M. – Živković 1931
 Dorđević Vojislav – Stojadinović 1938
 Dorđević Vojislav V. – Jevtić 1935
 Dorđević Vojislav V. – Stojadinović 1938
 Dorđević Živko – Stojadinović 1938
 Dorić Dušan – SDS 1923
 Dukić Alojz – Jevtić 1935
 Dumišić Hivzi beg – JMO 1923
 Duričić Marko – NRS 1925
 Duričić Marko S. – NRS 1920, 1923
 Durić Borivoje M. – Jevtić 1935
 Durić Mihailo – Živković 1931
 Durić Simo – Jevtić 1935 1935
 Durković Maksim – JDS 1927
 Durović Danilo – Jevtić 1935
 Durović Danilo – Stojadinović 1938
 Durović Mihailo G. – Jevtić 1935
 Ećimović Srđan Grga – HRSS 1927
 Efendić dr. Hamid H. – Stojadinović 1938
 Elezović dr. Ivo – Živković 1931
 Ercegovac Bogdan N – Jevtić 1935
 Ercegovac Bogdan N. – Stojadinović 1938
 Ertl dr. Jovan – Stojadinović 1938
 Evetović Ivan – Bunjevačko šokačka stranka
 1920, 1923
 Fabijančić Vladislav – KPJ 1920
 Falež Štefan – SLS 1923, 1925, 1927
 Fejzula Ramadan – NRS 1923
 Fidančević Toma – Živković 1931
 Filipović Filip – KPJ 1920
 Filipović Radomir – NRS 1920
 Filipović Sejdalibeg – JMO 1920
 Fizir Savska – Jevtić 1935
 Fizir Viktor – Živković 1931
 Fotirić Arsa – Živković 1931
 Franičević Vasa K. – NRS 1925
 Franić Ante – Težački savez 1920
 Fux dr. Riko – Jevtić 1935
 Gabrovšek Franc – Stojadinović 1938
 Gaćinović Vojislav J. – Jevtić 1935
 Gafur Nazim – Džemijet 1923
 Gajić Pavle – NRS 1923
 Gajić Pavle – Jevtić 1935
 Gajić Radomir V. – Jevtić 1935
 Gajić Radomir V. – Stojadinović 1938
 Gajšek Karel – Živković 1931
 Gajšek Karel – Jevtić 1935
 Gajšek Karel – Stojadinović 1938
 Gaković Marko – Savez težaka 1920
 Galić Karlo – HRSS 1927
 Galogaža Petar – Jevtić 1935
 Gavran Kapetanović Ismetbeg – JMO 1923,
 1925, 1927
 Gavran Kapetanović Ismetbeg – Maček 1935
 Gavran Kapetanović Ismetbeg – Stojadinović
 1938
 Gavrančić dr. Oton – Živković 1931
 Gavran-Kapetanović dr. Hivzija –
 Stojadinović 1938
 Gavrilović Nikola V. – Jevtić 1935
 Gavrilović Oto – NRS 1925
 Gavrilović Oto – Živković 1931
 Gavrilović Oto – Jevtić 1935
 Gavrilović Oton – Stojadinović 1938

- Gelert Fodor – Stojadinović 1938
 Georgijević Joca M. – Jevtić 1935
 Georgijević Joca M. – Stojadinović 1938
 Gibanjek Andreja – Maček 1935
 Glavički Božidar – Živković 1931
 Glavinić dr. Milan K. – Jevtić 1935
 Glavinić dr. Milan K. – Stojadinović 1938
 Gligorijević Bogoljub – KPJ 1920
 Glišić Milenko – JDS 1927
 Glišić Milenko – Jevtić 1935
 Glumac Branko J. – Stojadinović 1938
 Gnjatij Kosta – NRS 1925
 Gnjatović Milan – Stojadinović 1938
 Golouh Rudolf – JSDS 1920
 Golubović Milan – Jevtić 1935
 Golubović Milan Lj. – Stojadinović 1938
 Goreta Mate – HRSS 1923, 1927
 Gornjak Vinko – Jevtić 1935
 Gosar dr. Andrej – SLS 1920, 1925, 1927
 Gospodnetić dr. Frano – Živković 1931
 Gostinčar Josip – SLS 1920
 Gostinčar Jožef – SLS 1923
 Graić Pero Nikolin – Živković 1931
 Granća Ivan – HRSS 1925
 Grandža Ivan – HRSS 1927
 Grasl dr. Georg – Nemci 1925, 1927
 Grb(g)lić Dragutin – Stojadinović 1938
 Grba dr. Milovan – Živković 1931
 Grba dr. Milovan – Stojadinović 1938
 Grba dr. Milovan – Jevtić 1935
 Grbić Emilijan – NRS 1927
 Grbić Emilijan – Živković 1931
 Grčić Vasilj – Živković 1931
 Grdić Risto V. – Jevtić 1935
 Grgin dr. Dušan – NRS 1923, 1925
 Grgurević Veljko – NRS 1923, 1927
 Grgurić dr. Jakov – Maček 1935, 1938
 Grgurović Veljko – NRS 1925
 Grizogono dr. Prvislav – SDS 1923, 1925, 1927
 Grol Milan – JDS 1925, 1927
 Gruber dr. Franjo – Živković 1931
 Grubišić dr. Slavko – Stojadinović 1938
 Grujić Konstadin I. – NRS 1927
 Grujić Lazar – JDS 1920
 Grulović Nikola – KPJ 1920
 Hadija dr. Dura – NRS 1925, 1927
 Hadži Džemail Aguš – Džemijet 1923
 Hadži Mustafa Hasan Šukri – Džemijet 1923
 Hadži-Aleksić Dorđe – NRS 1923
 Hadžikadić dr. Atif – JMO 1923, 1925, 1927
 Hadži-Ristić Spira – Jevtić 1935, 1938
 Hafzadić dr. Sulejman – Jevtić 1935
 Hajdinjak Anton – Živković 1931
 Hajduk-Veljkić Vladimir – Stojadinović 1938
 Ham Franja – Stojadinović 1938
 Hanžek dr. Lavoslav – Živković 1931
 Hanžek dr. Lavoslav D. – Stojadinović 1938
 Harapin Franjo – Maček 1935
 Hasanbegović dr. Avdo – Živković 1931
 Hasanbegović dr. Avdo – Jevtić 1935
 Hasanefendić Zuhdija M. – Stojadinović 1938
 Hašimbegović Muhamed – JDS 1927
 Hašimbegović Muhamed M. – Stojadinović 1938
 Hauk Pavao – HRSS 1923
 Hauzler Karlo – HRSS 1920
 Hećimović Grga – Maček 1935, 1938
 Hefer dr. Stjepan – Maček 1935, 1938
 Heinrich Petar – Nemci 1923
 Herceg Rudolf – HRSS 1920, 1923
 Hočevar Stanko – Jevtić 1935
 Hodalić Valent – HRSS 1927
 Hodžar dr. Jakob – SLS 1925, 1927
 Hođera Svetislav V. – Živković 1931
 Hohnjec dr. Josip – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Horvat Djuro – HRSS 1923
 Horvat Franjo – Jevtić 1935
 Horvat Rudolf – HRSS 1920, 1923
 Hrasnica dr. Halidbeg – JMO 1920, 1923, 1925, 1927
 Hrasnica Mamud beg – JMO 1923
 Hribar Nikola – Živković 1931
 Hristić Boris – Živković 1931
 Hrupić Jakob – HRSS 1923
 Hrvoj Dragutin – Hrvatska stranka prava 1920
 Hundrić Nikola – Maček 1935
 Ibrahimpašić Abdulah – Maček 1935, 1938
 Ileković Luka – Maček 1938
 Ilić Ilija – NRS 1925
 Ilić Milivoje – Maček 1938
 Ilić Nastas – JDS 1925
 Ilić Radojko M. – NRS 1923
 Ilić Tanasije – KPJ 1920
 Ilić dr. Veljko – Jevtić 1935
 Ilić Vlada K. – Stojadinović 1938
 Ilišević dr. Simo – NRS 1923
 Isaković Milivoje D. – Živković 1931
 Isaković Milivoje D. – Jevtić 1935
 Isaković Mita – Živković 1931
 Ismailović Sejda – NRS 1925

- Ismajlović Sejda – NRS 1927
 Ivančević Dučan N. – Jevtić 1935
 Ivančević Dušan – SDS 1927
 Ivančević Dušan – Živković 1931
 Ivanić dr. Momčilo – NRS 1920
 Ivanišević Pera – NRS 1925
 Ivanišević Petar – Živković 1931
 Ivanišević Petar D. – Jevtić 1935, 1936
 Ivanović Dragoljub J – Jevtić 1935
 Ivanović Dragomir – NRS 1925
 Ivanović Mihailo – Neopredeljeni 1923
 Ivanović Mihailo – Federalisti 1927
 Ivanović Mihajlo – Federalisti 1925
 Iveković dr. Bogdan – Jevtić 1935
 Ivetić dr. Dušan – NRS 1927
 Ivković dr. Momčilo – NRS 1925
 Ivković-Ivandekić dr. Mirko – Živković 1931
 Jagatić Mate – HRSS 1925
 Jagatić Mato – HRSS 1920, 1923
 Jakšić Milutin – JDS 1920
 Jakšić Sava – Stojadinović 1938
 Jakšić dr. Žarko – JDS 1920
 Jaličić Cvetko – Stojadinović 1938
 Jalžbetić Tomo – HRSS 1923
 Jalžbetić Tomo – HRSS 1920
 Jančić dr. Ivan – Jevtić 1935
 Jančiković dr. Tomo – Maček 1938
 Janečka Jan – HRSS 1920
 Janić dr. Vojislav – NRS 1920, 1925
 Janjić dr. Vojislav – NRS 1923
 Janjić dr. Vojislav – Jevtić 1935
 Janković Desimir – Jevtić 1935
 Janković dr. Dragutin – Jevtić 1935
 Janković Dorđe – NRS 1927
 Janković Dura – Stojadinović 1938
 Janković Momčilo D. – Stojadinović 1938
 Janković Stevan – NRS 1927
 Janković Stevan A. – NRS 1920
 Janković Stevan A. – Jevtić 1935, 1938
 Janković Stjepan – Hrvatska težačka stranka 1920
 Janković dr. Velizar – NRS 1920, 1923, 1925
 Janković dr. Velizar – Živković 1931
 Jankulović Lazar – JDS 1920
 Janžeković Ivan – Jevtić 1935
 Jašar beg Ćamil – Džemijet 1923
 Jašar Emin – NRS 1920
 Jašarbegović Ćamil – JDS 1920
 Jašarbegović Ćamilbeg – JDS 1927
 Jelaska Vicko Josin – KPJ 1920
 Jelašić Jakov – HRSS 1927
 Jeličić Boža C. – Živković 1931
 Jeličić Božidar – NRS 1923
 Jeličić Cvetko – Jevtić 1935
 Jelić Milutin – NRS 1925
 Jelić Milutin – Živković 1931
 Jeremić Jeremija P. – Zemljoradnička stranka 1920
 Jeremić Ljubomir – NRS 1920
 Jeremić dr. Rista – Savez težaka 1920
 Jeremić dr. Tode – Živković 1931
 Jeremić Tode – NRS 1927
 Jeremić Živojin A. – Živković 1931
 Jerić Ivan – SLS 1927
 Jevremović dr. Dragoljub S. – Jevtić 1935
 Jevremović Dragoljub – Živković 1931
 Jevtić Bogoljub D. – Jevtić 1935
 Jevtić Dorđe – Jevtić 1935
 Jevtić Mihailo R. – Živković 1931
 Jevtić Milan S. – Zemljoradnička stranka 1920
 Jevtić Milutin Al. – Živković 1931
 Jevtić Radovan – NRS 1927
 Jevtić Radovan – Živković 1931
 Jevtić Radovan S. – Stojadinović 1938
 Jevtić Životije – Živković 1931
 Jevtić Životije – Jevtić 1935
 Jocić Blagoje N. – Stojadinović 1938
 Jojić Risto – JDS 1923, 1925
 Jojić Velimira – Jevtić 1935
 Joksimović Ugrin – NRS 1923, 1925, 1927
 Joksimović Ugrin – Jevtić 1935, 1938
 Joksimović Ugrin – Stojadinović 1938
 Joksimović Zarija – Jevtić 1935
 Joksimović Zarija M. – Stojadinović 1938
 Josifović Aleksandar – Stojadinović 1938
 Jotić Dušan P. – JDS 1927
 Jovanović Aleksa M. – Maček 1938
 Jovanović Aleksandar – Živković 1931
 Jovanović Doka – Živković 1931
 Jovanović dr. Dorđe – Jevtić 1935
 Jovanović dr. Dorđe – Stojadinović 1938
 Jovanović dr. Dragoljub – Maček 1935
 Jovanović Joca – NRS 1920
 Jovanović Jovan – NRS 1920
 Jovanović Jovan – Savez težaka 1920
 Jovanović Jovan – Jevtić 1935
 Jovanović Jovan M. – Savez težaka 1920
 Jovanović Jovan M. – Zemljoradnička stranka 1923, 1925, 1927
 Jovanović Jovan M. – Maček 1938
 Jovanović Jovan S. – NRS 1925
 Jovanović Jovo – Živković 1931
 Jovanović Ljuba – NRS 1925, 1927
 Jovanović Ljubomir – NRS 1920, 1923
 Jovanović Ljubomir – Jevtić 1935

- Jovanović Miloje Ž. – JDS 1920, 1927
 Jovanović Nikola M. – Jevtić 1935
 Jovanović Panta – Stojadinović 1938
 Jovanović Petar – NRS 1925
 Jovanović Sima – NRS 1923
 Jovanović dr. Vasilije I. – NRS 1925, 1927
 Jovanović dr. Vasilije I. – Jevtić 1935
 Jovanović dr. Vasilije J. – NRS 1923
 Jovanović Živko – KPJ 1920
 Jovčić Bora – NRS 1927
 Jovičić Dobrosav – NRS 1927
 Jovičić Dobroslav – Živković 1931
 Jovičić Radoje M. – Jevtić 1935
 Jović Jovan P. – JDS 1925
 Jovović Pavle – Maček 1938
 Jozić Pejo – HRSS 1925
 Jumerović Mahmud – NRS 1920
 Jurić Marko – NRS 1923, 1925, 1927
 Jurić Marko – Stojadinović 1938
 Juriša dr. Ivan – Jevtić 1935 1937
 Jusufagić Husejin – NRS 1925
 Jusufović Salih – Džemijet 1923
 Kabalin Nikola – Jevtić 1935
 Kabalin Nikola – Stojadinović 1938
 Kaclerović Triša – KPJ 1920
 Kačanski Stevan – Živković 1931
 Kačanski Stevan – Jevtić 1935
 Kadić Alija – Maček 1935
 Kadić Husejin – Živković 1931
 Kajić Mijo – Jevtić 1935
 Kajmaković Omer – Živković 1931
 Kalamatijević Mihailo R. – Živković 1931
 Kalamatijević Mihailo R. – Jevtić 1935
 Kalamatijević Mihajlo R. – Stojadinović 1938
 Kalember dr. Branko – Jevtić 1935
 Kalember Stevan – SDS 1923, 1925
 Kaljić Ivan – HRSS 1927
 Kaluđerčić dr. Branko – Jevtić 1935
 Kaluđerčić dr. Branko – Stojadinović 1938
 Kandić Joviša R. – Živković 1931
 Kapetanović Mustafabeg – JMO 1923, 1927
 Karabegović Ismet Beg – JDS 1920
 Karamehmedović dr. Hamdija – JMO 1920
 Karaš Nikola – JDS 1923
 Kašanin Joca – Jevtić 1935
 Kašper dr. Mihajlo – Jevtić 1935
 Katić Miloš – NRS 1923, 1925, 1927
 Katić Miloš – Živković 1931
 Kazimirović Vladimir N. – Jevtić 1935
 Kazimirović Vladimir N. – Stojadinović 1938
 Kecmanović Dušan – JDS 1920
 Kecmanović Dušan – SDS 1925
- Kelemina Andrej – HRSS 1925
 Kemfelja Duka – Maček 1938
 Kemfelja Duro – HRSS 1927
 Kenfelja Duro – HRSS 1925
 Kerepeši Vince – JDS 1927
 Kersnik Anton – Jevtić 1935
 Kešeljević dr. Nikola – Živković 1931
 Kežman dr. Ljudevit – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Kirbiš Ivan – SKS 1920
 Kirin Josip – HRSS 1923
 Kisovar Filip – JSDS 1920
 Klaić Stjepan – HRSS 1923, 1925
 Klar dr. Franc – Jevtić 1935
 Klar dr. Franc – Stojadinović 1938
 Klarić Mate – HRSS 1927
 Klekl Jožef – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Klemenčić Lovro – KPJ 1920
 Klinc Anton – Živković 1931
 Knežević Bogoljub – Jevtić 1935
 Knežević Lovro – Živković 1931
 Knežević dr. Stijepo – Živković 1931
 Koban Franc – Stojadinović 1938
 Kobasica Stijepo – NRS 1925
 Kobasica Stjepo – NRS 1927
 Kobasija Stijepo – NRS 1923
 Koce dr. Jure – Jevtić 1935
 Koce dr. Jure – Stojadinović 1938
 Kocić Vljako – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Kockar dr. Jovan – NRS 1920, 1923
 Kojić dr. Dragutin S. – NRS 1923, 1925, 1927
 Kojić dr. Dragutin S. – Živković 1931
 Kojić dr. Dragutin S. – Jevtić 1935
 Kojić Sreten V. – NRS 1920
 Kokanović Čedomir – Zemljoradnička stranka 1923, 1925, 1927
 Kolarević Jakov – Jevtić 1938
 Koman Albin – Živković 1931
 Koman Albin – Jevtić 1935
 Komnenović Mirko – NRS 1923, 1925
 Komnenović Mirko – Jevtić 1935
 Konstantinović Janja – JDS 1920
 Kopač Josip – JSDS 1920
 Kordić Matej – Neopredeljeni 1923
 Koren Franjo – HRSS 1920
 Koren Miha – KPJ 1920
 Korkut Sakib – JMO 1920
 Korošec dr. Anton – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Korun dr. Milan – JSDS 1920
 Kosanović Sava – SDS 1927
 Kosić dr. Mirko – Jevtić 1935
 Kosović Petar R. – Jevtić 1935

- Kostić Čeda – NRS 1920
 Kostić dr. Dragutin P. – Živković 1931
 Kostić Mihajlo – Stojadinović 1938
 Kostić Milan A. – NRS 1927
 Kostić dr. Milan – SDS 1927
 Kostić dr. Milorad J. – Živković 1931
 Kostić dr. Petar – Stojadinović 1938
 Kostić Stojan – NRS 1920, 1923
 Kostić dr. Vladimir – Stojadinović 1938
 Kostić Vasilj – Jevtić 1936
 Kostrenčić Luka – Jevtić 1935
 Kostrenčić Luka – Stojadinović 1938
 Košutić dr. Avgust – HRSS 1923, 1925, 1927
 Košutić dr. Mirko – Hrvatska stranka prava 1920
 Košutić dr. Stjepan – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Kovač Ante – Stojadinović 1938
 Kovač Ante Lj. – Živković 1931
 Kovač Ante Lj. – Jevtić 1935
 Kovačević Ahmet Aga – JMO 1920
 Kovačević Dragutin – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Kovačević Dragutin – Karlo – Živković 1931
 Kovačević Jovica – NRS 1925
 Kovačević Milan S. – Maček 1935
 Kovačević Nikola – KPJ 1920
 Kovačević Nikola – NRS 1923
 Kovačević Tomo – HRSS 1925
 Kožul dr. Marko – Jevtić 1935
 Kožulj dr. Marko – Živković 1931
 Kraft dr. Stefan – Nemci 1923, 1925, 1927
 Kraft dr. Stefan – Živković 1931
 Kraft dr. Stefan – Jevtić 1935
 Krajač dr. Ivan – HRSS 1925, 1927
 Krajcer Rikard – HRSS 1927
 Krajnc Martin – SLS 1920
 Kraljević dr. Dragan – Živković 1931
 Kraljević dr. Dragan – Jevtić 1935
 Kraljić Ivan – HRSS 1925
 Kramer dr. Albert – SDS 1927
 Kramer dr. Albert – Živković 1931
 Kranjc Davorin – SLS 1923
 Kranjc Marko – Stojadinović 1938
 Krasojević Ilija – KPJ 1920
 Krdžalić Dura – NRS 1925
 Krejči Anton – Živković 1931
 Krek dr. Miha – Stojadinović 1938
 Kremžar Franc – SLS 1923, 1925
 Kristan Etbin – JSDS 1920
 Kristić Pero D. – Jevtić 1937
 Krizman dr. Hinko – JDS 1920
 Krizman dr. Hinko – SDS 1923, 1925, 1927
 Krkelj Stjepan – HRSS 1927
 Krnjević dr. Juraj – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Krpav Vilko – HRSS 1927
 Krstanović Risto – Živković 1931
 Krstelj dr. Ivo – JDS 1920
 Krstić Mihailo V. – Živković 1931
 Krstić Mihailo V. – Jevtić 1935
 Krstić Milutin J. – Živković 1931
 Krstić Milutin J. – Stojadinović 1938
 Krstić Serafim – JDS 1920
 Krstić Simo – Savez težaka 1920
 Krstić Simo – Živković 1931
 Krstić Simo – Jevtić 1935
 Krstić Stojan St. – Jevtić 1935
 Krstić Stojan St. – Stojadinović 1938
 Krstić Vladimir St. – JDS 1927
 Krunić dr. Simeon – Stojadinović 1938
 Krupić Petar – Stojadinović 1938
 Kučić Juraj – JDS 1920
 Kugovnik Jurij – SLS 1923
 Kujundžić Andreja K. – NRS 1923, 1925
 Kujundžić Andreja K. – Živković 1931
 Kujundžić Bogoljub – NRS 1927
 Kujundžić Bogoljub K. – Živković 1931
 Kujundžić Bogoljub K. – Stojadinović 1938
 Kujundžić Mihailo D. – JDS 1923, 1925, 1927
 Kukelj Stjepan – HRSS 1925
 Kukovec dr. Vjekoslav – JDS 1920
 Kukuljević-Sakcinski Franjo – Stojadinović 1938
 Kulenović Džafer – JMO 1920, 1923, 1925, 1927
 Kulenović dr. Džafer – Maček 1935
 Kulenović dr. Džafer – Stojadinović 1938
 Kulišić dr. Šime – Jevtić 1935
 Kulovec dr. Franc – SLS 1923, 1925, 1927
 Kulovec dr. Franc – Stojadinović 1938
 Kumanudi dr. Kosta – JDS 1920, 1923, 1925, 1927
 Kumanudi dr. Kosta – Živković 1931
 Kumanudi dr. Kosta – Jevtić 1935
 Kunjašić Joakim – NRS 1927
 Kunjašić Joakim – Živković 1931
 Kunjašić Joakim – Jevtić 1935
 Kuntarić dr. Ante – Živković 1931
 Kurbegović Hamid – JMO 1920, 1923, 1925, 1927
 Kurilić Milan J. – Jevtić 1935
 Kursulić Velimir Lj. – Jevtić 1935
 Kursulić Velimir Lj. – Stojadinović 1938
 Kurtović Mihajlo – JDS 1920

- Kurtović Šukrija – Živković 1931
 Kurtović Šukrija – Jevtić 1935
 Kurtović Vojko – Živković 1931
 Kurtović Vojko – Jevtić 1935
 Kušar Jakob – SKS 1920
 Kuveždić Živan – Maček 1935, 1938
 Kuzeljević Sreten – Jevtić 1935, 1938
 Kuzeljević Sreten – Stojadinović 1938
 Kuzmanović Lazar – NRS 1927
 Kuzmanović Lazar P. – Živković 1931
 Laginja dr. Matko – Hrvatska težačka stranka 1920
 Laginja dr. Matko – Hrvatska zajednica 1920
 Lakuš Filip – HRSS 1920, 1923, 1925
 Lalošević dr. Joca – NRS 1923, 1925, 1927
 Lastrić Jakov – KPJ 1920
 Lavrić dr. Jože – Stojadinović 1938
 Lazarević Aleksandar M. – Jevtić 1935
 Lazarević dr. Filip S. – Živković 1931
 Lazarević Milan – Jevtić 1935
 Lazarević Milovan – Republikanska stranka 1920
 Lazarević Milovan M. – Živković 1931
 Lazarević Milovan M. – Jevtić 1935
 Lazarević Nikon – Jevtić 1935
 Lazarević dr. Todor – Živković 1931
 Lazarević dr. Todor – Jevtić 1935, 1937
 Lazarević Tode – NRS 1920
 Lazarević Todosije K. – Živković 1931
 Lazić Arsa – JDS 1925
 Lazić Branko M. – NRS 1927
 Lazić Vojislav – Zemljoradnička stranka 1920, 1923, 1927
 Lazić Vojislav – Jevtić 1935
 Leaković Mato – Hrvatska zajednica 1920
 Lemež dr. Milan – KPJ 1920
 Lenarčić Stanko – Jevtić 1935
 Leovac Dragiša – NRS 1925
 Leovac Dragiša – Živković 1931
 Letica Dušan P. – Stojadinović 1938
 Leušić dr. Duro – Živković 1931
 Lisavac dr. Mladen – Živković 1931
 Lisul Uroš – NRS 1920
 Lješević Mihajlo K. – Jevtić 1935
 Ljubanović Milan – Živković 1931
 Ljubičić Milan – JDS 1925
 Ljubičić Milan P. – JDS 1927
 Ljubičić dr. Niko – Maček 1935, 1938
 Ljuža Asim M. – Stojadinović 1938
 Lokmer dr. Krunoslav – HRSS 1920
 Lončar Stanko – Živković 1931
 Lončarević dr. Ivan – Živković 1931
 Lorković dr. Ivan – HRSS 1925
 Lovreković Vinko – HRSS 1920, 1923
 Lovrenčić dr. Ivan – Jevtić 1935
 Lovričević Ivo – Težački savez 1920
 Lozović dr. Radovan – NRS 1920
 Lukačić Avguštin – Jevtić 1935
 Lukarević Mihailo T. – Jevtić 1935, 1938
 Lukić dr. Živan – Živković 1931
 Lukić dr. Živan – Stojadinović 1938
 Lukinić dr. Edo – JDS 1920
 Lukinić dr. Edo – SDS 1923, 1925, 1927
 Lungulov Rada P. – Stojadinović 1938
 Maceković Matija – Živković 1931
 Maci dr. Dominik – Hrvatska pučka stranka 1920
 Maček dr. Vladimir – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Maček dr. Vladimir – Maček 1935, 1938
 Mađarić Tomo – HRSS 1925, 1927
 Magarašević Dimitrije – Stojadinović 1938
 Maglajlić Hadži Hafiz Ibrahim ef. – JMO 1920
 Maglić dr. Cveta – Stojadinović 1938
 Magovčević Jovan V. – JDS 1920, 1923
 Mahmudbegović Sefe(j)din Beg – JDS 1920, 1927
 Mahmutović Mehmed Alija – NRS 1920
 Mahnik Artur – Jevtić 1935
 Majcan dr. Ivan – Maček 1935, 1938
 Majcen Ivan – SKS 1920
 Majkić Kosta – NRS 1923, 1925
 Makar Dako – Živković 1931
 Makar Dako – Jevtić 1935
 Maksimović Božidar M. – NRS 1923, 1925, 1927
 Maksimović Božidar M. – Živković 1931
 Maksimović Dušan – JDS 1927
 Maksimović Stevo S. – Stojadinović 1938
 Maksimović Stjepan – NRS 1925
 Maksimović Stjepan – Živković 1931
 Malančec Vlado – Živković 1931
 Malčić Franjo – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Malčić Franjo – Maček 1935, 1938
 Malić dr. Dane – Maček 1935
 Mamula Savo – Maček 1938
 Mamutbegović Sefedinbeg – JDS 1925
 Mandić dr. Nikola – Hrvatska pučka stranka 1920
 Manić Vladimir V. – NRS 1927
 Manojlović dr. Joco – NRS 1920
 Manolević Dorđe – JDS 1927
 Marcikić Miloje T. – Jevtić 1935
 Marić Krsta – NRS 1925

- Marijan Duro – Živković 1931
 Marijanac Simo – Živković 1931
 Marin Adam – Stojadinović 1938
 Marinković Pavle – JDS 1920
 Marinković Velimir Velja – Stojadinović 1938
 Marinković dr. Vojislav – JDS 1920,1923,1925,1927
 Marinković dr. Vojislav – Živković 1931
 Marjanac Simo – Jevtić 1935
 Marjanac Simo S. – Stojadinović 1938
 Marjanović Dragomir – KPJ 1920
 Marjanović Mihajlo M. – NRS 1920
 Markić Franja – Jevtić 1935
 Markić Franjo – Živković 1931
 Markotić dr. Filip – HRSS 1927
 Marković Dimitrije S. – Stojadinović 1938
 Marković dr. Bogdan S. – NRS 1927
 Marković dr. Dorđe – Jevtić 1935
 Marković dr. Dorđe – Stojadinović 1938
 Marković Dušan – NRS 1923, 1925
 Marković Edo – HRSS 1923
 Marković Krsta D. – JDS 1920, 1927
 Marković dr. Lazar – NRS 1920,1923,1925,1927
 Marković dr. Lazar – Maček 1938
 Marković dr. Milan – JDS 1920
 Marković dr. Milenko – Živković 1931
 Marković dr. Milenko – Jevtić 1935
 Marković Milorad – Maček 1938
 Marković Milorad R. – Živković 1931
 Marković Nikola – Živković 1931
 Marković Petar – JDS 1923, 1925, 1927
 Marković Petar K. – Živković 1931
 Marković Petar N. – JDS 1920
 Marković dr. Sima – KPJ 1920
 Marković Svetislav – NRS 1923
 Marković Vlada – KPJ 1920
 Markušev Milan – NRS 1925
 Marmulaković Adem – Stojadinović 1938
 Martinović Ilija – HRSS 1923
 Martinović Ninko – NRS 1925
 Masić Pavle – Stojadinović 1938
 Mastrović Ante F. – Živković 1931
 Mastrović Ante F. – Jevtić 1935
 Mastrović Ante F. – Stojadinović 1938
 Mašić Marko – Živković 1931
 Maštrović Ljubomir – HRSS 1927
 Matica Pavao – HRSS 1920, 1927
 Matica Pavao – Živković 1931
 Matica Pavao – Jevtić 1935
 Matić Doka N. – Živković 1931
 Matić Ivo – JDS 1920
 Matić Ljubomir – NRS 1920
 Matić Vića P. – NRS 1927
 Matić Vićentije – NRS 1925
 Matijević Stipe – Maček 1935
 Matijević Stjepan – HRSS 1927
 Matković Anto – Maček 1938
 Matković Ivo – Hrvatska težačka stranka 1920
 Matošić dr. Vlado – Stojadinović 1938
 Matović Dragutin – Stojadinović 1938
 Medač Luka – HRSS 1923
 Mermolja Ivan – SKS 1920
 Mesarov Martin – Maček 1935, 1938
 Metikoš dr. Milan – SDS 1927
 Metikoš dr. Milan – Živković 1931
 Miajlović Ilija – NRS 1925
 Mihailović Anđelko D. – Stojadinović 1938
 Mihailović Ilija P. – Jevtić 1935
 Mihailović Ilija P. – Maček 1938
 Mihailović Todor – Jevtić 1935
 Mihajlović Čedomir – NRS 1927
 Mihajlović Ilija – NRS 1923
 Mihajlović Ilija P. – NRS 1920, 1927
 Mihajlović Ilija P. – Živković 1931
 Mihajlović Ljubomir – JDS 1925
 Mihajlović dr. Svetislav – NRS 1920, 1923
 Mihajlović dr. Svetislav M. – Živković 1931
 Mihajlović Voja – Stojadinović 1938
 Mihaldžić Stevan – NRS 1920
 Mihelčić Alojzij – Stojadinović 1938
 Mijatović dr. Svetomir – JDS 1920
 Mijić Milan D. – Jevtić 1935
 Mijić Milan D. – Živković 1931
 Mijić Milan D. – Stojadinović 1938
 Mijović dr. Aleksandar – JDS 1925, 1927
 Mijović dr. Aleksandar – Jevtić 1935
 Mijušković dr. Jovan M. – Stojadinović 1938
 Mijušković Luka – Jevtić 1935
 Mikašinić Duro – Stojadinović 1938
 Mikašinić Duro M. – Jevtić 1935
 Mikić Mato – Maček 1935
 Mikić Savo J. – Jevtić 1935
 Miklaužić Stanko – HRSS 1923, 1925
 Mikuličić dr. Vinko – Stojadinović 1938
 Miladinović dr. Žarko – NRS 1920, 1923
 Milanović Petar – JDS 1925, 1927
 Milanović Života – Jevtić 1935
 Milanović Života – Stojadinović 1938
 Milanović-Litre Mate – Hrvatska pučka stranka 1920
 Milašinić Bogdan – NRS 1923
 Milašinić dr. Bogdan – NRS 1927
 Miletić Dane – Jevtić 1937

- Miletić Dane – Stojadinović 1938
 Miletić Krsta Lj. – NRS 1923, 1925, 1927
 Miletić Nikodije – NRS 1920
 Miletić dr. Slavko – NRS 1920, 1923, 1925
 Miletić Stanko – Zemljoradnička stranka 1923
 Miletić dr. Vjekoslav – Živković 1931
 Miletić dr. Vjekoslav – Jevtić 1935
 Miletić dr. Vjekoslav – Stojadinović 1938
 Miletić Vladislav – NRS 1923, 1925
 Miletić Vladislav – Živković 1931
 Miličić Milan S. – Stojadinović 1938
 Milić dr. Toma O. – JDS 1920
 Miličanin Miloš – Stojadinović 1938
 Milijanović Velimir – Jevtić 1935
 Milijanović Velimir M. – NRS 1925
 Milinčić Bogdan J. – Jevtić 1935, 1936
 Miljković Hasan – JMO 1920, 1923, 1925, 1927
 Miljuš dr. Bogdan – Stojadinović 1938
 Miljuš dr. Branko – Jevtić 1935
 Miljuš dr. Branko – Stojadinović 1938
 Miljuš dr. Simo – KPJ 1920
 Miljušević Ljubomir – NRS 1925
 Milojević dr. Milan D. – JDS 1927
 Milojković Života – KPJ 1920
 Miloradović Milan Ž. – Zemljoradnička stranka 1920
 Milosavljević Svetislav – NRS 1927
 Milošević Dušan R. – Jevtić 1935
 Milošević Dušan R. – Stojadinović 1938
 Milošević Dušan St. – Jevtić 1935
 Milošević Gavro – Živković 1931
 Milošević Mladen P. – Živković 1931
 Milošević dr. Mladen S. – Stojadinović 1938
 Milošević Radivoje – Jevtić 1935
 Milošević Radivoje – Stojadinović 1938
 Milošević Stojan – KPJ 1920
 Milovanović Bora – NRS 1925
 Milovanović Dragomir M. – Jevtić 1935, 1936
 Milutinović Andra M. – Stojadinović 1938
 Milutinović Milenko R. – Živković 1931
 Milutinović Milinko – NRS 1927
 Milutinović Milinko R. – Jevtić 1935
 Milutinović Milorad D. – Živković 1931
 Mimica dr. Tomo – Stojadinović 1938
 Mirić Vladimir – KPJ 1920
 Mirković Dimitrije S. – Jevtić 1935
 Miširlić Jovan T. – Živković 1931
 Mišetić Roko – Maček 1935, 1938
 Mišicki dr. Mita – NRS 1920
 Miškulin dr. Mile – Jevtić 1935, 1938
 Mitić Nikola D. – NRS 1923
 Mitrić Janko M. – Zemljoradnička stranka 1920
 Mitrović Dobrosav – NRS 1923
 Mitrović Jovan R. – Živković 1931
 Mladenović Dimitrije K. Gaga – Stojadinović 1938
 Mladenović Milan – NRS 1920
 Mladenović Sava R. – NRS 1920
 Mladineo Ivan Petar – Maček 1935, 1938
 Mlakar Valentin – KPJ 1920
 Mlinarić Matiša – Neopredeljeni 1923
 Mlinarić Mijo – KPJ 1920
 Moguš Matija – Maček 1938
 Mohorić Ivan – Živković 1931
 Mohorić Ivan – Jevtić 1935
 Moser dr. Hans – Nemci 1923, 1925, 1927
 Moskovljević Miloš S. – Zemljoradnička stranka 1920, 1923, 1925
 Mrak Karlo – Maček 1935, 1938
 Mravlje Milan – Živković 1931
 Mravlje Milan – Jevtić 1935
 Mulabdić Ethem – JMO 1923, 1925, 1927
 Mulalić Mustafa A – Jevtić 1935
 Mulalić Mustafa A. – Živković 1931
 Muratbašić Osman – Maček 1935
 Murteza Ali Šefik Hadži – NRS 1920
 Mustafa Šaban – Džemijet 1923
 Mžik Avgust – HRSS 1925
 Najdorfer Mirko – HRSS 1925, 1927
 Najner dr. Wilhelm – Nemci 1923, 1925, 1927
 Nakić Radomir K. – Stojadinović 1938
 Nanović Radivoje – Jevtić 1935
 Nedeljković Milan – NRS 1920, 1923
 Nedeljković Uroš – Stojadinović 1938
 Nedeljković Uroš P. – Živković 1931
 Nedeljković Uroš P. – Jevtić 1935
 Nedić Božidar D. – Stojadinović 1938
 Nemanić Josip – SLS 1920, 1923
 Nenadić Vojislav – Jevtić 1935
 Nenadović Jovan B. – Jevtić 1935
 Nešić Ljubomir – NRS 1925
 Nešić Stevan – NRS 1923
 Neuderfer Mirko – HRSS 1920
 Neuderfer Mirko – Živković 1931
 Nićiforović Spasa – NRS 1920, 1925
 Nićiforović Spasa – Jevtić 1935
 Nikić dr. Fedor – Živković 1931
 Nikić dr. Nikola – HRSS 1923, 1925
 Nikić dr. Nikola – Živković 1931
 Nikitović dr. Časlav M. – Jevtić 1935
 Nikodijević Arandjel – NRS 1925, 1927

- Nikodijević Arandel D. – Živković 1931
 Nikolić dr. Branko – Živković 1931
 Nikolić dr. Branko – Jevtić 1935
 Nikolić dr. Branko – Stojadinović 1938
 Nikolić Milan – JDS 1925
 Nikolić Milovan D. – Jevtić 1935
 Nikolić Mladen – JDS 1923, 1925
 Nikolić Radivoje M. – Maček 1937
 Nikolić dr. Radimir Lj. – Stojadinović 1938
 Nikolić Slavko – Jevtić 1935
 Nikolić Slavko J. – Stojadinović 1938
 Nikolić Stanko – NRS 1927
 Nikolić Stojadin – NRS 1925
 Nikolić Tašman R. – NRS 1920, 1925, 1927
 Nikolić Živko J. – Jevtić 1935
 Ninčić dr. Momčilo – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Ninković Trpko M. – Živković 1931
 Njamcul dr. Ranko – Živković 1931
 Novačan dr. Anton – Jevtić 1935, 1938
 Novaković Dušan N. – Stojadinović 1938
 Novaković Franjo – Maček 1938
 Novaković dr. Isidor – JDS 1927
 Novaković Kosta – KPJ 1920
 Novaković Krsta N. – Stojadinović 1938
 Novaković dr. Niko – Jevtić 1935
 Novaković dr. Niko T. – Stojadinović 1938
 Novaković dr. Nikola – NRS 1923, 1925
 Novaković Rista St. – JDS 1923
 Novaković Stjepan – Jevtić 1935
 Novaković Stjepan S. – Stojadinović 1938
 Novitović Gojko M. – Stojadinović 1938
 Novosel Franjo – HRSS 1927
 Novosel Franjo – Maček 1938
 Nuić dr. Petar I. – Živković 1931
 Obradović Aleksa J. – Živković 1931
 Obradović Dragomir S. – NRS 1927
 Obradović Stevo – SDS 1925
 Odavić Rista – NRS 1920
 Ognjenović Vasilije K. – JDS 1927
 Ogrizek dr. Anton – Stojadinović 1938
 Omerović Derviš – JMO 1920
 Oraovac Tomo P. – NRS 1923
 Ortner dr. Stjepan – HRSS 1920, 1923
 Osman Čamal – Džemijet 1923
 Osmanović Ramuš – JDS 1920
 Ostojić dr. Duro – Živković 1931
 Ovanin Nikola – HRSS 1923
 Pahernik ing. Franjo – Živković 1931
 Palaček dr. Ivan – SDS 1925
 Palajić Josip – Maček 1935, 1938
 Paleček dr. Ivan – Živković 1931
 Pancer Franjo – HRSS 1920, 1923, 1925
 Pantelić Dragutin – JDS 1923
 Pantelić Milan P. – JDS 1920, 1923
 Pantić Dušan A. – Stojadinović 1938
 Pantić Ljubomir – Jevtić 1935
 Pantić Ljubomir O. – Stojadinović 1938
 Pantić Milorad – KPJ 1920
 Pantović Dragoslav S. – Stojadinović 1938
 Pantović dr. Stanoje – JDS 1920
 Pantović Tadija – NRS 1923
 Papa Andrija – Maček 1935, 1938
 Parabučki Dorđe – Živković 1931
 Paranos Špiro F. – Živković 1931
 Parežanin Ratko – NRS 1927
 Partnogić Hadži – Ljuba – Jevtić 1935
 Pasarić Josip – HRSS 1925, 1927
 Pašalić Fra Jako – Hrvatska težačka stranka 1920
 Pašić Nikola P. – NRS 1920, 1923, 1925
 Paštrović Manfred – Jevtić 1935
 Patrnogić Hadži Ljuba – Stojadinović 1938
 Patrnogić Ljuba – NRS 1927
 Patrnogić Ljuba H. – Živković 1931
 Paunović Branko – Jevtić 1935
 Pavelić dr. Ante – Hr. blok 1927
 Pavičić dr. Ivan – Hrvatska težačka stranka 1920
 Pavlič Alojzij – Živković 1931
 Pavlič Andrija – Maček 1938
 Pavlović Ante – HRSS 1927
 Pavlović Ante – Maček 1935
 Pavlović Dimitrije S. – Stojadinović 1938
 Pavlović Mihailo G. – NRS 1923
 Pavlović Pavle – KPJ 1920
 Pavlović Stojadin – NRS 1927
 Pavlović Stojadin St. – NRS 1923, 1925
 Pavlović Stojadin St. – Stojadinović 1938
 Pavlović Velimir – JDS 1927
 Pećanac dr. Milan – NRS 1920
 Pečić Dragutin D. – JDS 1920, 1923, 1925, 1927
 Pejčin Gojko Ž. – Jevtić 1935
 Pejković Čedomir A. – Jevtić 1935, 1938
 Pejović Krsto – Republikanska stranka 1920
 Peleš dr. Dušan – NRS 1923
 Pelivanović Malić – Jevtić 1935
 Perić Janko – NRS 1920
 Perić dr. Matej – Živković 1931
 Perić Milivoje D. – Živković 1931
 Perić Milivoje D. – Jevtić 1935
 Perić dr. Ninko – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Perić dr. Ninko – Živković 1931
 Perin Doko – Savez težaka 1920
 Perko Dragutin V. – Živković 1931

- Parnar dr. Ivan – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Perović Dušan – Jevtić 1935
 Perović Dušan – Stojadinović 1938
 Perović Miljan R. – Jevtić 1935
 Pešić Dragutin – JDS 1920
 Pešić Milutin – NRS 1925
 Peštaj Ivan – HRSS 1927
 Petejan Josip – SSJ 1927
 Petković Dorđe Z. – JDS 1927
 Petković Dorđe Z. – Maček 1937
 Petković Milan – NRS 1925
 Petković Milan – Živković 1931
 Petković Milan V. – Jevtić 1935
 Petković Rastko V. – Jevtić 1935, 1938
 Petovar Lovro – Živković 1931
 Petričić dr. Živko – Živković 1931
 Petrov Sava L. – Stojadinović 1938
 Petrović Bogdan – Jevtić 1935
 Petrović Delimir N. – Stojadinović 1938
 Petrović Fabo – HRSS 1927
 Petrović Marko – NRS 1923, 1925, 1927
 Petrović Marko – Živković 1931
 Petrović Miljko I. – Stojadinović 1938
 Petrović Milosav – JDS 1920
 Petrović Nastas N. – NRS 1920, 1923, 1927
 Petrović Petar – NRS 1923, 1925
 Petrović Sava N. – Stojadinović 1938
 Petrović Sreten – NRS 1923
 Peulić Marjan – HRSS 1925
 Pevc Rudolf – Maček 1935
 Piletić Spasoje – Piletić 1920
 Pinterović dr. Milovan – Jevtić 1935
 Pišek Franc – SLS 1920
 Pištelić dr. Slavko A. – Živković 1931
 Pivko dr. Ljudevit – SDS 1925, 1927
 Pivko dr. Ljudevit – Živković 1931
 Plesković Rudolf – Jevtić 1935
 Plesković dr. Luka – JDS 1925
 Pobjijenski Vladimir P. – Stojadinović 1938
 Podhraški Milan – HRSS 1927
 Pogačnik Viktor – Živković 1931
 Polić dr. Ladislav – HRSS 1925
 Popadić Dimitrije – Zemljoradnička stranka 1920
 Popovicki Pavle – NRS 1925
 Popović Aćim S. – Stojadinović 1938
 Popović Benedikt – JDS 1927
 Popović Daka – NRS 1927
 Popović Dimitrije On. – NRS 1923, 1925, 1927
 Popović Dimitrije On. – Živković 1931
 Popović dr. Dobrivoje – NRS 1925
 Popović dr. Dobrivoje Ger. – NRS 1927
 Popović dr. Dobrivoje Ger. – Živković 1931
 Popović dr. Dobrivoje Ger. – Jevtić 1935, 1935
 Popović Dušan – Živković 1931
 Popović Dušan – Jevtić 1935
 Popović Dušan – Stojadinović 1938
 Popović Dorđe D. – JDS 1920, 1923, 1927
 Popović Ilija S. – Stojadinović 1938
 Popović Jevtimije – Živković 1931
 Popović Jovo – Zemljoradnička stranka 1923
 Popović dr. Kosta – Živković 1931
 Popović dr. Kosta – Jevtić 1935
 Popović dr. Ljuba – NRS 1920, 1925
 Popović dr. Ljuba – Stojadinović 1938
 Popović Matija – NRS 1923, 1925
 Popović dr. Mihailo R. – Jevtić 1935
 Popović dr. Milan – Živković 1931
 Popović Milan – SDS 1925
 Popović Milan S. – Stojadinović 1938
 Popović Milan V. – Živković 1931
 Popović Miloš – JDS 1920
 Popović Milutin N. – NRS 1927
 Popović Novica M. – Jevtić 1935
 Popović Novica M. – Stojadinović 1938
 Popović Petronije – JDS 1927
 Popović Risto – Neopredeljeni 1923
 Popović dr. Svetislav – SDS 1923, 1925, 1927
 Popović dr. Svetislav – Živković 1931
 Popović dr. Svetislav – Jevtić 1935
 Popović Toma K. – NRS 1923, 1927
 Popović Toma T. – NRS 1925
 Popović Vasa S. – JDS 1925
 Popović Vasilj – Savez težaka 1920
 Popović Velimir – NRS 1923, 1925
 Popović Velimir M. – Jevtić 1935
 Popović Velja – NRS 1927
 Popović Živko – NRS 1920, 1925
 Popović Živko – Jevtić 1935
 Popović Živko – Stojadinović 1938
 Popović dr. Živojin M. – Jevtić 1935
 Povrenović Matija K. – Jevtić 1935
 Pozderac Nurija – JMO 1925, 1927
 Pozderac Nurija – Maček 1935
 Pozderac Nurija – Stojadinović 1938
 Praljak Nedeljko – Živković 1931
 Predavec Josip – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Predovan Krsto – Jevtić 1935
 Preka Nikola – HRSS 1923, 1925, 1927
 Preka Nikola – Živković 1931
 Preka Nikola – Jevtić 1935
 Prekoršek Ivan – Živković 1931

- Prekoršek Ivan – Jevtić 1935
 Preljubović Muhamed – Jevtić 1935
 Pribičević Milan – JDS 1920
 Pribičević Milan – Maček 1935 1937
 Pribičević Svetozar – JDS 1920
 Pribičević Svetozar – SDS 1923, 1925, 1927
 Pribičević Valerijan – JDS 1920
 Pribičević Valerijan – SDS 1923, 1925, 1927
 Prikić Krista J. – JDS 1923
 Princip Jovo – Živković 1931
 Prodanović Dionisije J. – Stojadinović 1938
 Prodanović dr. Živko – NRS 1920
 Protić Stanoje M. – Stojadinović 1938
 Protić Andreja – NRS 1925
 Protić Jeremija P. – Jevtić 1935
 Protić Miro J. – Stojadinović 1938
 Protić Stojan M. – NRS 1920
 Prša dr. Šime – Živković 1931
 Pucelj Ivan – SKS 1920, 1923, 1925, 1927
 Pucelj Ivan – Živković 1931
 Purić dr. Slobodan I. – Stojadinović 1938
 Pustoslemšek Rasto – Živković 1931
 Pušenjak Vladimir – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Puzderlijević Vlada D. – NRS 1923, 1925
 Racić Sima – NRS 1927
 Račan Miško – HRSS 1925, 1927
 Račić Puniša – NRS 1927
 Radenković dr. Dorđe G. – Stojadinović 1938
 Radenković Stojan – Jevtić 1936
 Radić Ivan – HRSS 1923, 1925
 Radić Ivan – Živković 1931
 Radić Pavle – HRSS 1923, 1925, 1927
 Radić Stjepan – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Radivojević dr. Jovan – NRS 1925, 1927
 Radivojević Lazar Lj. – Živković 1931
 Radoičić Danilo V. – Jevtić 1935
 Radojević Anta – NRS 1927
 Radojević Anta M. – NRS 1920, 1923, 1925
 Radojević Dragoljub – NRS 1925
 Radojević dr. Nikola – SDS 1927
 Radonić dr. Jovan – NRS 1920, 1923, 1925
 Radonjić Milan – Živković 1931
 Radonjić Miljan N. – Živković 1931
 Radosavljević dr. Bogdan – NRS 1927
 Radosavljević dr. Miloš – JDS 1925
 Radosavljević dr. Miloš S. – JDS 1920, 1923
 Radosavljević Tošo – Stojadinović 1938
 Radovanović Lazar Lj. – JDS 1927
 Radovanović Ljubomir – KPJ 1920
 Radović Andrija – JDS 1920, 1927
 Radović Čedomir – NRS 1927
 Radović dr. Sava – Živković 1931
 Radulović Jovan – Stojadinović 1938
 Rađenović Stevo J. – Stojadinović 1938
 Rafaj Franjo – HRSS 1920, 1923, 1925
 Rafajlović Milivoje – Jevtić 1935
 Rafajlović Živojin – JDS 1925, 1927
 Rafajlović Živojin – Jevtić 1935
 Rafajlović Živojin M. – JDS 1920, 1923
 Rajaković Miloje M. – Jevtić 1935
 Rajaković Miloje M. – Stojadinović 1938
 Rajar Janko – SKS 1920
 Rajčević Milosav – NRS 1920
 Rajić Blaško – Bunjevačko šokačka stranka 1920, 1923
 Rajić dr. Toša – NRS 1925
 Rajić dr. Toša – Živković 1931
 Rajković Dragutin – JDS 1927
 Rajković Duro – HRSS 1923
 Rako dr. Janko N. – Živković 1931
 Ramadanović Ramadan F. – Jevtić 1935, 1937
 Ranković Dragutin – JDS 1925
 Ranković Ljubomir – JDS 1925
 Ranković Mihailo – NRS 1923, 1927
 Rašid Rifad – Džemijet 1923
 Rašković dr. Miloš – Jevtić 1935
 Rašović Miloš M. – Jevtić 1935
 Ratković Branko T. – Jevtić 1935, 1937
 Ratković Slavko T. – Stojadinović 1938
 Rebac dr. Marko – Hrvatska pučka stranka 1920
 Redžepović Bejtula – NRS 1920
 Reisner Jožef – JDS 1923
 Repe dr. Stane – Živković 1931
 Režek dr. Josip – Jevtić 1935
 Ribar dr. Ivan – JDS 1920, 1927
 Ribarac Stojan D. – Liberalna stranka 1920
 Ridanović dr. Muharem – Jevtić 1935
 Rigler Alojzij – Stojadinović 1938
 Ristić dr. Nikola M. – NRS 1920
 Ristić Ljubomir – JDS 1923
 Rizabegović Usein Beg Ali – NRS 1920
 Rizvanbegović Avdo – Stojadinović 1938
 Robić Ivan – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Robić Ivan – Maček 1935, 1938
 Robović Petar – NRS 1923
 Rogić dr. Josip – Jevtić 1935
 Rohrbacher dr. Julijan – Živković 1931
 Rojc dr. Milan – JDS 1920
 Roki dr. Dinko D. – Stojadinović 1938
 Roškar Ivan – SLS 1920
 Rudić Tomo – JDS 1920
 Rusan Petar – HRSS 1920, 1923
 Rušid Sadedin – Džemijet 1923

- Ružičić Marko V. – Jevtić 1935
 Salaj Duro – KPJ 1920
 Salihbegović Avdo – Stojadinović 1938
 Salihbegović Mustafa – JDS 1920
 Salijević Kadri – Jevtić 1938
 Salomun Blaž – HRSS 1920
 Samokresović Dragomir – Stojadinović 1938
 Santo dr. Gavra – Živković 1931
 Santo dr. Gavro – Jevtić 1935
 Saračević Radenko – Živković 1931
 Sarajlić Šemsudin – JMO 1920
 Sarić Ibrahim – Jevtić 1935
 Savčić Miloš – JDS 1923
 Savić Arandeo P. – Živković 1931
 Savić dr. Aleksa – NRS 1925, 1927
 Savić Milan – JDS 1923
 Savić Nedeljko K. – Stojadinović 1938
 Savić Obren – Jevtić 1935
 Savić Sava V. – Živković 1931
 Savić Vlada – NRS 1920
 Savković Ilija B. – Živković 1931
 Savković Ilija B. – Stojadinović 1938
 Savković Stevan – NRS 1927
 Schauer Franc – Nemci 1923
 Schoblocher Jakob – HRSS 1923
 Schuhmacher Samuel – Nemci 1923
 Sečerkadić Derviš – Džemijet 1923
 Sejfulović Bećir S. – Jevtić 1937
 Sekulić dr. Milan – Socialistična stranka
 Jugoslavije 1920, 1923
 Sekulić dr. Milan – Živković 1931
 Sekulić dr. Milan – Jevtić 1935
 Selić Joca – NRS 1927
 Selić Joca M. – Živković 1931
 Selmanović Alija – Živković 1931
 Selmanović Šefkija – Stojadinović 1938
 Serneck Dušan – SLS 1925, 1927
 Sevšek dr. Maksim – Stojadinović 1938
 Sigurnjak Ivan – Maček 1938
 Simić Milorad – Živković 1931
 Simić Stevan – Jevtić 1935
 Simonović dr. Milan – NRS 1920, 1923,
 1925, 1927
 Simonović Milan – Živković 1931
 Simonović Milan – Stojadinović 1938
 Simonović Nedeljko – NRS 1923, 1925
 Simović Aleksandar M. – Živković 1931
 Skakaljević Rista M. – NRS 1923
 Sladojević Čedomir P. – Jevtić 1935
 Smiljanić dr. Toma – Živković 1931
 Smodej Franc – SLS 1925, 1927
 Smoljan dr. Bariša – HRSS 1923, 1927
 Smoljan dr. Bariša – Maček 1935, 1938
 Snaj Franc – Stojadinović 1938
 Sokić Manojlo – JDS 1920, 1923
 Sokić Miloje M. – Živković 1931
 Sokić Miloje M. – Jevtić 1935
 Sokić Momčilo M. – Jevtić 1935
 Sokolović Nikola – Živković 1931
 Sokolović Nikola – Jevtić 1935
 Spahić Hezir – Stojadinović 1938
 Spahić Vlado – Živković 1931
 Spaho dr. Mehmed – JMO 1920, 1923, 1925,
 1927
 Spaho dr. Mehmed – Stojadinović 1938
 Spaljčković dr. Miroslav – NRS 1920, 1925
 Spasojević Kosta – JDS 1920, 1925
 Spasojević Vukašin – Živković 1931
 Spasović dr. Božidar – Stojadinović 1938
 Spasović Vukašin M. – Jevtić 1935
 Spinčić Vjekoslav – Živković 1931
 Spindler Vekoslav – Živković 1931
 Srdović Nikola – HRSS 1920, 1923
 Srdović Nikola – Maček 1938
 Srečković Mihailo – NRS 1923, 1925
 Sremčević Bogoljub M. – Stojadinović 1938
 Sretenović Miloš – Stojadinović 1938
 Sretenović Nikola – JDS 1923
 Sretenović Sreten – NRS 1927
 Srškić dr. Milan – NRS 1920, 1923, 1925,
 1927
 Srškić dr. Milan – Živković 1931
 Stajić dr. Uroš – Jevtić 1935, 1936
 Stajić dr. Uroš M. – Savez težaka,
 Zemljoradnička stranka 1920
 Stajković Nikola V. – Živković 1931
 Stakić Branko – NRS 1925
 Stanić Andra – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Stanić Andra – Živković 1931
 Stanišić dr. Vladimir – Živković 1931
 Stanišić Vojislav – Stojadinović 1938
 Stanković Aleksandar V. – Jevtić 1935
 Stanković Čedomir A. – Zemljoradnička
 stranka 1920
 Stanković dr. Dura M. – Stojadinović 1938
 Stanković Ilija M. – Jevtić 1938
 Stanković Miha D. – Stojadinović 1938
 Stanković Milorad J. – Stojadinović 1938
 Stanković Miloš – NRS 1927
 Stanković Proka – JDS 1923
 Stanković Stanimir M. – Stojadinović 1938
 Stanković inž. Svetolik Sv. – Jevtić 1935
 Stanković inž. Svetolik Sv. – Stojadinović
 1938
 Stanković Svetozar – NRS 1923, 1925, 1927
 Stanković Svetozar – Jevtić 1935, 1938

- Stanković Svetozar – Stojadinović 1938
 Stanković Života M. – JDS 1920
 Stanojević Aca M. – NRS 1920
 Stanojević Aleksandar – NRS 1923
 Stanojević Dragomir M. – Živković 1931
 Stanojević Milutin – Živković 1931
 Stanovnik Janez (Ivan) – SLS 1920, 1923
 Stare Miloš – Stojadinović 1938
 Stažić Josip – Živković 1931
 Steblovnik Martin – Stojadinović 1938
 Stefanović Ignat B. – Živković 1931
 Stefanović Ignjat – JDS 1925, 1927
 Stefanović Ignjat B. – Jevtić 1935
 Stepanov Milivoj – Živković 1931
 Stepanov Milivoj – Jevtić 1935
 Stepanović Milan R. – NRS 1923, 1925
 Stepanović Milan R. – Živković 1931
 Stevanović Milan – Živković 1931
 Stevanović Vidosav – JDS 1920
 Stevanović Živojin Ar. – Živković 1931
 Stevčić dr. Dušan – JDS 1920, 1927
 Stevčić dr. Dušan – Maček 1938
 Stevović Risto – Maček 1935
 Stijić dr. Milan – Živković 1931
 Stijić dr. Milan – Jevtić 1935
 Stijić dr. Milan L. – Stojadinović 1938
 Stoiljković Radmilo – Maček 1935
 Stojadinović Dragiša – Jevtić 1935, 1936
 Stojadinović Dragomir – Stojadinović 1938
 Stojadinović Dragomir M. – Jevtić 1935
 Stojadinović Ljubomir – NRS 1927
 Stojadinović Ljubomir D. – NRS 1923
 Stojadinović Mihajlo – Jevtić 1935
 Stojadinović Mihajlo – Stojadinović 1938
 Stojadinović dr. Milan M. – Stojadinović 1938
 Stojadinović dr. Milan – NRS 1923, 1925, 1927
 Stojadinović dr. Miloslav – Živković 1931
 Stojadinović-Segedinac Ljubomir – NRS 1920, 1925
 Stojanović Kosta – JDS 1920
 Stojanović Mihajlo – Stojadinović 1938
 Stojanović Vojislav D. – KPJ 1920
 Stojanović Živojin – NRS 1920
 Stojić Mihajlo – Zemljoradnička stranka 1920
 Stojimirović-Jovanović Milan – Stojadinović 1938
 Stojisavljević Petar – Jevtić 1935
 Stojković dr. Milan D. – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Stojković Milan D. – Živković 1931
 Stopar dr. Bogdan – Stojadinović 1938
 Stošić Sreten M. – NRS 1925
 Stošić Stamenko – Živković 1931
 Stošić Stamenko – Jevtić 1935
 Stošić Stamenko D. – Maček 1938
 Stošović Dobrivoje – Jevtić 1935
 Stošović Dobrivoje B. – Stojadinović 1938
 Stracimir Zejnelbeg I. – Stojadinović 1938
 Strcin (Stercin) Janez – SLS 1923, 1925, 1927
 Strcin (Stercin) Janez – Stojadinović 1938
 Strelicki dr. Deneš – NRS 1927
 Strezović Krsta – Živković 1931
 Strličić Bela – NRS 1925, 1927
 Stuparević Dorđe – KPJ 1920
 Stuparić Mijo – HRSS 1923, 1927
 Stuparić Mijo – Maček 1935, 1938
 Subotić dr. Dušan – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Subotić dr. Nikola – NRS 1925, 1927
 Subotić dr. Nikola – Živković 1931
 Subotić Dušan – Jevtić 1935
 Subotić Dušan – Stojadinović 1938
 Sudarević dr. Franjo – Bunjevačko šokačka stranka 1920, 1923
 Sušić Milorad D. – Zemljoradnička stranka 1920
 Sušnik Anton – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Šain Idriz – NRS 1927
 Šajkarević dr. Jovan – Jevtić 1936
 Šajkarević dr. Jovan I. – Stojadinović 1938
 Šakić Ivan – Jevtić 1935
 Šalamon Blaž – HRSS 1923
 Šarković Tihomir – Živković 1931
 Šarković Tihomir V. – Stojadinović 1938
 Šaulić Novica – Zemljoradnička stranka 1927
 Šćepanović Nešo K. – Stojadinović 1938
 Šeat Jovo – Stojadinović 1938
 Šeatović dr. Duro – Živković 1931
 Šećerov dr. Slavko – JDS 1927
 Šećerov dr. Slavko – JDS 1920, 1923, 1925
 Šećerov dr. Slavko – Živković 1931
 Šega Ferdo – Živković 1931
 Šehović Mujo – JMO 1920
 Šelmić Dragac M. – NRS 1925
 Šelmić Dragić N. – NRS 1923
 Šelmić Dragić N. – Živković 1931
 Šemrov dr. Fran – Jevtić 1935
 Šeremet inž. Asim – Stojadinović 1938
 Šerić Ahmet – JMO 1920
 Šević Sima – NRS 1920
 Šibenik dr. Stanko – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Šibenik dr. Stanko – Živković 1931

- Šiftar Stjepan – Živković 1931
 Šiftar Geza – SLS 1923, 1925
 Šijačić dr. Janko – NRS 1923, 1925, 1927
 Šijak dr. Nikola – Jevtić 1935
 Šiljeković Vladimir B. – Živković 1931
 Šimrak dr. Janko – Hrvatska pučka stranka
 1920
 Šimunovac dr. Pajo – Stojadinović 1938
 Širola-Brnas Anton – Jevtić 1935
 Škerović dr. Nikola – JDS 1927
 Škoberne Josip – SLS 1920, 1925
 Škrinjar Franjo – HRSS 1920, 1923
 Škulj Karel – SLS 1920, 1923, 1925, 1927
 Škvurc Ivo T. – Jevtić 1937
 Šmajd dr. Albin – Stojadinović 1938
 Šnajder Franjo – Živković 1931
 Šoški dr. Luka – Jevtić 1935, 1938
 Špadijer Stojan – Maček 1935
 Španović Duro – Maček 1938
 Špijonjak Mato – Hrvatska težačka stranka
 1920
 Špindler Josip – Stojadinović 1938
 Špionjak Mato – HRSS 1923
 Štambuk dr. Ante – NRS 1923
 Štavljanin Borislav T. – Zemljoradnička
 stranka 1920
 Štivić Imbro – HRSS 1927
 Šubašić dr. Ivan – Maček 1935, 1938
 Šulkić Vladimir M. – Maček 1937
 Šumaher Samuel – Nemci 1925, 1927
 Šumenković dr. Ilija – JDS 1920, 1923, 1925,
 1927
 Šumenković dr. Ilija A. – Živković 1931
 Šuperina dr. Benjamin – HRSS 1925
 Šurmin dr. Duro – Hrvatska zajednica 1920
 Šurmin dr. Duro – Živković 1931
 Šušić Živko – NRS 1925, 1927
 Šušić Živko I. – Jevtić 1935
 Šuškalović dr. Mihajlo – JDS 1920
 Šutej dr. Juraj – HRSS 1927
 Šutej dr. Juraj – Maček 1935, 1938
 Šuvaković Lazar – NRS 1925
 Švegel Ivan – HRSS 1927
 Tadić dr. Gligorije – Živković 1931
 Tadić dr. Gliša – SDS 1925
 Tajsjić Živojin S. – NRS 1920, 1923
 Tanai dr. Emil – Maček 1938
 Tasić Dragutin – KPJ 1920
 Tasić Svetozar S. – Jevtić 1935
 Tasić Svetozar S. – Stojadinović 1938
 Täubl Josip – Nemci 1923
 Tavčar dr. Ivan – JDS 1920
 Teodorović Vojislav – Živković 1931
 Terihaj Ignjac – Maček 1938
 Terzin Pavle – NRS 1920
 Tešić Maksim – Jevtić 1935
 Teuerschun Ivan – Stojadinović 1938
 Tisaj Ivan – HRSS 1925, 1927
 Timotijević Kosta L. – JDS
 1920, 1923, 1925, 1927
 Timotijević Kosta L. – Živković 1931
 Tišma Vladimir – Jevtić 1935
 Todorović Branislav A. – Stojadinović 1938
 Todorović Mihajlo – KPJ 1920
 Todorović Todor S. – Zemljoradnička stranka
 1920
 Todorović Todor S. – Jevtić 1935, 1936
 Todorović Vladislav A. – Jevtić 1935
 Tolić dr. Ignjat – Živković 1931
 Tomašević Jovan – KPJ 1920
 Tomašević Žarko D. – Jevtić 1935
 Tomašić Ljudevit – Maček 1935
 Tomić Branko – Jevtić 1935
 Tomić Jakov – Živković 1931
 Tomić Jakov – Stojadinović 1938
 Tomić Jaša – NRS 1920
 Tomić Jevrem – Jevtić 1935
 Tomić Jevrem B. – Stojadinović 1938
 Tomić Jovan Ob. – Jevtić 1938
 Tomić Milutin – NRS 1925
 Tomljenović dr. Tomislav – JDS 1920
 Tonić Todor R. – Živković 1931
 Tonić Todor R. – Jevtić 1935
 Tonić Todor R. – Stojadinović 1938
 Tonković Stjepan – HRSS 1927
 Topalović Milan – NRS 1925
 Topalović Milan – Živković 1931
 Torbar dr. Josip – Maček 1935, 1938
 Toromanović Hasan Sulejmandžin –
 Živković 1931
 Trajković Acko – JDS 1925, 1927
 Trajković Dimitrije – Neopredeljen 1923
 Tratnik Josip – Stojadinović 1938
 Trbić Vasilije – NRS 1925, 1927
 Trbić Vasilije – Živković 1931
 Trbić Vasilije – Jevtić 1935, 1936
 Trbojević dr. Uroš – Živković 1931
 Trbojević dr. Uroš – Stojadinović 1938
 Trbusić Damjan – Stojadinović 1938
 Trebinjac Miloš – KPJ 1920
 Trifković Dušan N. – Stojadinović 1938
 Trifković Marko N. – NRS 1920, 1923, 1925
 Trifunović Joco – SDS 1923
 Trifunović Ljubiša – Živković 1931
 Trifunović Miloš – NRS 1923, 1925, 1927
 Trifunović Miša – NRS 1920

- Trifunović Mitar – KPJ 1920
 Trifunović Ranko – NRS 1925
 Tripalo Miloš – Stojadinović 1938
 Tripalo Mirko – NRS 1925
 Tripković Stavra – NRS 1925
 Tripković Stavra K. – Živković 1931
 Trkulja Stanko – Živković 1931
 Trnjar Vinko – HRSS 1923
 Trpković Stavra T. – Jevtić 1935
 Trumbić dr. Ante – izven 1920
 Trumbić dr. Ante – HRSS 1925
 Trumbić dr. Ante – Hrvatski blok 1927
 Trumbić dr. Ante – Maček 1935
 Tuličić Andrija – HRSS 1920, 1923
 Tupanjanin dr. Miloš – Zemljoradnička stranka 1927
 Tupanjanin dr. Miloš – Maček 1938
 Turalija Niko – HRSS 1923
 Turk Rajko – Jevtić 1935
 Turković Ivan – HRSS 1927
 Ulmanski dr. Milan – Stojadinović 1938
 Urek Ivan – SKS 1920
 Urek Ivan – SDS 1927
 Urek Ivan – Živković 1931
 Uroić Stjepan – HRSS 1920, 1923, 1925
 Urošević Mirko II. – Živković 1931
 Urošević Mirko II. – Jevtić 1935
 Urukalo prota Sergije – Živković 1931
 Urukalo Sergije – NRS 1927
 Uzunović Nikola T. – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Uzunović Nikola T. – Živković 1931
 Valečić Juraj – HRSS 1920, 1923, 1925, 1927
 Valjavec Stjepan – HRSS 1927
 Vandekar dr. Josip – HRSS 1923
 Varadi dr. Imre – NRS 1927
 Varda Sever – Živković 1931
 Varjčić Zarija – NRS 1925
 Vasić Miodrag – NRS 1925
 Vasić Radoslav – JDS 1920
 Vasić Tihomir – Jevtić 1935
 Vasić Tihomir – Stojadinović 1938
 Vasiljević dr. Stevan – Živković 1931
 Veble dr. Andrej – Jevtić 1935
 Veble Demetrij – Stojadinović 1938
 Veličković Miladin B. – Živković 1931
 Veličković Miladin B. – Jevtić 1935
 Veličković Miladin B. – Stojadinović 1938
 Veličković-Svinjarev dr. Milan – NRS 1920
 Veljković dr. Vojislav S. – JDS 1920, 1923, 1925, 1927
 Veljković Veljko V. – Živković 1931
 Veselinović dr. Ivan – NRS 1920
 Veselinović dr. Milorad – Jevtić 1935
 Veselinović Milorad – Stojadinović 1938
 Vesenjāk Ivan – SLS 1923, 1925, 1927
 Vesnić dr. Milenko – NRS 1920
 Vidaković Fabijan – HRSS 1923
 Vidaković Marko – Zemljoradnička stranka 1923
 Vidaković Mihajlo – Savez težaka 1920
 Vidaković Miloš – Jevtić 1937
 Vidaković Miloš – Stojadinović 1938
 Vidaković Vitomir – Živković 1931
 Vidanović Živojin – JDS 1920
 Videc Antun L. – Jevtić 1935, 1937
 Vidić dr. Ješa – Živković 1931
 Vidović dr. Bogdan – Živković 1931
 Vilder dr. Večeslav – JDS 1920
 Vilder dr. Večeslav – SDS 1923, 1925, 1927
 Vilić Marko – NRS 1920
 Vilotić Živa – NRS 1923
 Vilović Osman – JMO 1920
 Višnjavec Veljko T. – Stojadinović 1938
 Vitanović Petar J. – Stojadinović 1938
 Vladislavljević dr. Dragutin – KPJ 1920
 Vlajić Božidar – JDS 1927
 Vlajković Dragutin – JDS 1920
 Vlajković dr. Milorad M. – Maček 1938
 Vlatković Petar – Jevtić 1935, 1936
 Vodstrečil Hinko – Jevtić 1937
 Vojinović Jovan V. – Živković 1931
 Vojković Tomo – HRSS 1923, 1925
 Vojković Tomo – Maček 1938
 Vojnić-Tunić dr. Stjepan – Bunjevačko šokačka stranka 1920
 Voljavec Stjepan – Živković 1931
 Vorkapić dr. Radivoje L. – Stojadinović 1938
 Vošnjak dr. Bogumil – SKS 1920
 Vošnjak dr. Bogumil – Živković 1931
 Vranješević Dorđe – Zemljoradnička stranka 1927
 Vrbić Velimir – Jevtić 1935
 Vrečko Jakob – SLS 1923, 1927
 Vrsalović Juraj M. – Težački savez 1920
 Vrtar Franjo – HRSS 1920, 1923
 Vučetić Radisav – Jevtić 1935
 Vučković Svetislav – JDS 1927
 Vujasinović dr. Vuk – Jevtić 1935
 Vujasinović dr. Vuk – Stojadinović 1938
 Vujičić Milorad – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Vujić Dimitrije – Zemljoradnička stranka 1927
 Vujić Dimitrije V. – Zemljoradnička stranka 1923, 1925
 Vujić Dimitrije V. – Živković 1931

- Vujić Dimitrije V. – Jevtić 1935
 Vujić Joca – NRS 1923
 Vujić Sava – Stojadinović 1938
 Vukanović dr. Srpkó – Jevtić 1935
 Vukčević dr. Stanojlo – NRS 1920
 Vukićević Bogić – Živković 1931
 Vukićević dr. Bogić – Stojadinović 1938
 Vukićević Milan – Jevtić 1935
 Vukićević Miloš V. – NRS 1927
 Vukićević Velja – NRS 1920, 1923, 1925, 1927
 Vukosavljević Sreten V. – JDS 1920
 Vukosavljević Sreten V. – SDS 1923
 Vukotić Ilija – NRS 1925, 1927
 Vuković Josip (Dino) – Maček 1935
 Vuković Jovan – NRS 1927
 Vuković dr. Mihovio – Maček 1938
 Vuković Mile – HRSS 1927
 Vuksan Dušan – JDS 1920
 Vulcanović dr. Ilija – JDS 1927
 Vuletić dr. Jovan – JDS 1920
 Vuletić Savo T. – Federalisti 1925
 Vulovski Rada – Jevtić 1938
 Zade Musa H. A. Šef – NRS 1920
 Zadro Nikola – Hrvatska težačka stranka 1920
 Zagorac Josip – HRSS 1925
 Zagorac Jovo – Jevtić 1935
 Zaharić Čedomir – Živković 1931
 Zaharić Čedomir I. – Jevtić 1935
 Zarić Neđeljko – NRS 1923
 Zarić Savo – JDS 1927
 Zdravković Jovan M. – Maček 1937
 Zdravković Milenko M. – Jevtić 1936
 Zečević Sekula S. – Jevtić 1935
 Zejnel-beg Ibrahim Stracimir – Jevtić 1935
 Zeljković Boško – Živković 1931
 Zeljković Boško N. – Jevtić 1935
 Zeljović Boško – NRS 1927
 Zemljić Jakob – Živković 1931
 Zija Čenan – Zija 1920
 Zija Čenan – Džemijet 1923
 Zotović dr. Cvetko M. – Stojadinović 1938
 Zrotić Stanoje M. – Stojadinović 1938
 Zuber Lale – Stojadinović 1938
 Zuber Nikola – Jevtić 1935
 Zupančić Franc – Jevtić 1935
 Žan dr. Joca – NRS 1923
 Žanić dr. Milovan – HRSS 1925
 Žebot Franjo – SLS 1923, 1925, 1927
 Žebot Franjo – Stojadinović 1938
 Žerjav dr. Gregor – JDS 1920
 Žerjav dr. Gregor – SDS 1925, 1927
 Živadinović Borisav – Stojadinović 1938
 Živadinović Borislav P. – Jevtić 1935
 Živančević Mihajlo – Živković 1931
 Živanović Milan A. – Živković 1931
 Živković Dragutin M. – Stojadinović 1938
 Živković Isidor M. – NRS 1927
 Živković Ljubomir – NRS 1925
 Živković Mihajlo – JDS 1920, 1925
 Živković dr. Negosim – NRS 1925
 Živković dr. Negosim – Živković 1931
 Živković Petar R. – Živković 1931
 Živković Petar R. – Maček 1938
 Živković Radosav T. – Jevtić 1935
 Živković Todor – Stojadinović 1938
 Živković Todor M. – Jevtić 1935
 Živojinović Dušan – NRS 1925
 Živojinović Dušan M. – Živković 1931
 Žižić Pavle – KPJ 1920
 Žnidarić Juraj – HRSS 1920, 1923, 1925
 Žorga Marcel – KPJ 1920
 Žugić Tripko – Maček 1938
 Žujović Aleksa – NRS 1920, 1923, 1925
 Žunić Ratko – KPJ 1920
 Žunjević dr. Karlo – Maček 1935, 1938

Seznam senatorjev

Seznam senatorjev Kraljevine Jugoslavije, izvoljenih na volitvah v letih 1932, 1935 in 1938 in imenovanih s strani kralja oz. kraljevega namestništva v istih letih. Seznam ne vsebuje sprememb, nastalih zaradi odstopov ali smrti posameznih senatorjev. Priimku in imenu senatorja sledi banovina, v kateri je bil izvoljen, lista in leto(a) izvolitve. Imenovani senatorji so napisani ležeče.

Aleksić Jovan	Vardarska		1935
Alibegović Asim	Vrbaska		1932
Alibegović Asimbeg	Vrbaska		1935
<i>Alkalaj dr. Isak</i>			1932
<i>Altiparmaković Jovan</i>			1932
<i>Andrić dr. Vladimir</i>			1932
Anđelinović dr. Budislav Grga	Primorska		1935
Arnautović Šerif	Drinska		1932
<i>Banjanin Jovo</i>			1932
Belamarić Šime	Primorska	Kmečko demokratska koalicija	1938
Bogojević Vasa	Vardarska		1932
Bogovac Petar	Moravska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Božić Kamenko	Donavska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Budišin Steva	Donavska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
<i>Canjug Vatroslav</i>			1935
Cerović Gavriilo	Zetska		1932 (1)
Desnica dr. Uroš	Primorska		1932
Dimitrijević Živojin	Drinska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Dobrinić Petar	Savska		1932
<i>Dragović Milutin</i>			1932
<i>Dunić Radoslav</i>			1935
<i>Dorđević Dragoslav P.</i>			1935
<i>Frangeš dr. Oton</i>			1932
Gaj Ljudevit	Savska		1932
Gavrila dr. Emilo	Donavska		1932
<i>Gavrilović dr. Bogdan</i>			1932, 1938
Glumac dr. Vaso	Vrbaska		1935
Glušac dr. Vaso	Vrbaska		1932
Gmajner dr. Ivan	Savska		1932
<i>Grasl dr. Georg</i>			1932, 1938
Hadži Bošković Trajko	Vardarska		1932
Hadži Ristić Spira	Vardarska		1932
<i>Hadži Ristić Spira</i>			1938
<i>Hrasnica dr. Halidbeg</i>			1935
<i>Hribar Ivan</i>			1932
Ilidžanović Dimitrije	Moravska		1932
<i>Ivković dr. Momčilo</i>			1932
Jalžabetić Tomo	Savska		1932
<i>Janković Stevan</i>			1938
Janković Stjepan	Drinska		1932
Jelašić prof. Jakov	Savska	Kmečko demokratska koalicija	1938

Jevtić Bogoljub	Donavska		1935
Joksimović Ugrin M.	Vardarska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Jovanović Miloje Ž.	Moravska		1932
<i>Karamehmedović dr. Hamdija</i>			1932, 1938
<i>Korošec dr. Anton</i>			1935
Kostić dr. Milan	Savska	Kmečko demokratska koalicija	1938
Kostić Petar	Vardarska		1932
Kostrevčić dr. Marko	Savska		1932
Košutić ing. August	Savska	Kmečko demokratska koalicija	1938
Kotur dr. Dura	Donavska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
<i>Kovačević Tomo</i>			1932
Kramer dr. Albert	Dravska	Jugoslovanska nacionalna stranka	1935
Krnjević dr. Juraj	Savska	Kmečko demokratska koalicija	1938
Krstić Serafim St.	Vardarska		1935
Kujundžić Andra	Zetska		1935
Kujundžić Bogoljub	Vrbaska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Kukuljević-Sakcinski Fran	Savska		1932
Letica Dušan	Savska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
<i>Ljubibratić dr. Sava</i>			1932
Lukarević Mihajlo T.	Vardarska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
<i>Mahmutbegović Sefedin</i>			1932
Majstrovic dr. Ivo	Primorska		1932
Marjanović Milan	Donavska		1932, 1935
Marušić dr. Drago	Dravska	Jugoslovanska nacionalna stranka	1935
<i>Mažuranić dr. Želimir</i>			1932, 1938
<i>Mićić dr. Mića</i>			1932
Mihaldžić Stevan	Donavska		1932
<i>Mihaldžić Stevan</i>			1938
<i>Mihalović Antun</i>			1938
Miškuljin dr. Mile	Savska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Mitrović Vlado	Moravska		1932
<i>Mufić Salem</i>			1932
Nemecić dr. Josip	Savska		1935
Novak dr. Fran	Dravska		1932
Novaković Dušan T.	Primorska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
<i>Obradović Paja</i>			1932
<i>Pavelić dr. Ante</i>			1932, 1938
Pernar dr. Ivan	Savska	Kmečko demokratska koalicija	1938
Petrović Milutin	Donavska		1932
Ploj dr. Miroslav	Dravska		1932
<i>Popović Daka</i>			1932
Popović Matija	Drinska		1932
Popović Milan	Donavska		1932
Popović Velimir	Moravska		1935
Preka Nikola	Primorska		1932
Pucelj Ivan	Dravska	Jugoslovanska nacionalna stranka	1935
Radovanović Krsta	Moravska		1932, 1935
Radulović Marko	Zetska		1932 (2), 1935
Rajar dr. Janko	Dravska		1932
Ravnihar dr. Vladimir	Dravska		1932

<i>Rožič dr. Valentin</i>			1932
<i>Samurović Danko</i>			1932
Schaubach dr. Fran	Dravska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Simonović Milan	Moravska		1932, 1935
<i>Smiljanić Krsta</i>			1932
<i>Spasojević Janko</i>			1938
Stanišić Aleksa	Zetska		1932 (2)
Stanković Jovan	Beograd		1932
Stanković Svetozar	Donavska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Stefanović dr. Živadin	Donavska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Stevčić dr. Dušan	Moravska		1935
<i>Stojadinović dr. Milan</i>			1935
Sulejmanović dr. Džafer	Vardarska		1932
<i>Šilović dr. Josip</i>			1932
Šola Atanasije	Drinska		1932, 1935
<i>Šuperina dr. Benjamin</i>			1932
Šverljuga dr. Stanko	Savska		1932
Teslić Petar	Savska		1932, 1935
Timotijević Kosta	Donavska		1932
Tomašić dr. Ljubomir	Savska		1932
<i>Tomić Svetozar</i>			1932
Trifković Dušan	Beograd	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
<i>Trinajstić dr. Dino</i>			1932
Ubavić Pavle	Vrbaska		1932
Vidaković Antun	Donavska		1932, 1935
<i>Vilović Osman</i>			1932
<i>Vojnović dr. Lujo</i>			1938
Vranić Ivo	Drinska		1935
Vujić Pavle	Drinska		1932, 1935
Vukčević Stanojlo Dr.	Donavska		1932
Vukotić Duro	Zetska		1935
Zaharić Čedomir	Drinska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938
Zlatko Muhamed	Vardarska	Jugoslovanska radikalna zajednica	1938

Summary

“All Arise, All Come Forward, Help Us Achieve a Glorious Victory!”: The Theory and Practice of Elections in the first State of Yugoslavia

The interwar period between the First and the Second World Wars introduced several novel proceedings in the operation of the Parliament that formerly, in the period of the Austro-Hungarian Empire, were unfamiliar to Slovenes.

Parliamentary life during the era of the Kingdom of Yugoslavia (1918–1945) may be divided in two periods. The milestone is the same as the generally perceived division of the interwar period that occurred in 1929 when King Alexander I forcibly dissolved the Parliament and introduced personal dictatorship. Each period was characterized by its own electoral law that differed in several significant aspects. The initial law of 1920 was amended merely two years later. Although the ticket and the distribution of mandates were modified, the essential system of secret ballot and proportional representation, with eligible voters being male citizens of age, remained unchanged. In 1931 the dictatorship of King Alexander abated and the parliamentary system was restored. The new electoral law retained the institution of proportional representation but corrupted it considerably by favoring the strongest party. As a result, the party was repeatedly given a larger share of mandates disproportionate to its portion of votes. In comparison with the electoral system of the 1920s there were two major changes, namely the introduction of state ballot and of open vote. During the first decade of the Kingdom of Yugoslavia the country was divided in

over fifty electoral districts largely bound to administrative or judicial districts. Depending upon its political interests and chances, a party and its ballot stood in a different number of electoral districts. Each electoral district had a fixed number of mandates that were distributed within it. According to the policy of unitarism, a candidate list that wished to stand at the parliamentary elections of the 1930s had to set up candidates in the entire country. As a result of this provision, parties whose character was largely local had to form a coalition even before the election in order to run as candidates. The second major change was the introduction of open vote. In Austria-Hungary voters voted by means of paper ballots on which they marked their choice of candidate. Contrary to this, and in view of the fact that a large percentage of its constituency was illiterate, the Kingdom of Serbia employed the system of ballot balls that was later, and for the same reason, adopted by the electoral law of the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes (1918–1929). A voter cast his vote by dropping the ball in the ballot box of his party. Later, in the 1930s, voters voted publicly by loudly and clearly declaring the name of their candidate to the electoral committee, which was clearly a step backwards.

In comparison with other elections of the 1920s, the 1920 election results, which were plainly the reflection of the tumultuous period following the end of the First World War, were quite distinct. The Slovene People's Party regained its power in the elections of 1923 and retained it through the 1925 and the 1927 elections. The liberal camp, consisting of various bourgeois liberal parties as well as peasants' and labor (yet non-Marxist) parties, was far too dispersed and unable to find a joint platform for the upcoming elections; after the victory of the Slovene People's Party they could merely pick the remaining crumbs. The initially good election results of 1920 were thus diluted later on by a lack of unity among different socialist factions, which is why they had not won a mandate in the parliament until 1927. In Slovenia, the period of the 1930s was an interesting one. The formerly strongest Slovene People's Party did not take part in the elections of 1931 and 1935 but celebrated a triumphant comeback in 1938. In the elections of 1938 the ballot of the Yugoslav opposition, whose leader was Croatian Vladimir Maček, attracted considerable attention in Slovenia because, in addition to other factors, it had managed to draw various political groups.

In the 1920s the poll was higher than a decade later, and this decreasing trend continued until 1935. Although the number of voters in the last elections prior to the Second World War was higher than in other elections of the 1930s it was nevertheless lower than in the 1920s. The significant decrease in 1931 and 1935 may be largely, yet not entirely, attributed to the fact that the Slovene People's Party did not run in the parliamentary elections in these years. Another significant reason for the steady decline of the poll after 1920 was the unstable political state of affairs of that time. Elections took place virtually every

second year and voters were tired of this situation. In addition, the number of eligible voters steadily increased throughout the interwar period, which was due to increased population and the fact that voters were entered in electoral rolls much more consistently.

Political parties presented their platform and candidates in their newspapers and in political rallies. In addition to discussing the rallies of their political option articles also reported on those of the opponent. Most of these reports glorified the successful outcome of their own rally and dwelled on the alleged failure of the adversary's mass meeting. In presenting the political platform of their party, authors emphasized the mistakes of the opponent and presented them as the crucial reason why a voter should not vote for another party; it was clear that it was the opponents that had brought the country into such detrimental circumstances. The adversary was constantly described as being polluted by corruption, clientelism, and exceedingly high, or disproportionate, taxes. This situation would swiftly improve once the government of the day had been replaced. One of the arguments used against the Slovene People's Party was that it was accused of betrayal by its opponents when the Party assumed an anti-Serbian stance in 1914.

Another significant task of newspapers was to instruct their readers on how to properly cast their vote. Since there were several ballot boxes the exact position of the corresponding box had to be indicated. Another important element of election propaganda, which seemed more of a threat than an invitation, was a summons to polls. While contingent nonattendance was labeled treacherous the urgency to vote was reinforced by emphasizing the responsibility of voters to cast their vote. Yet there were no serious analyses of political opponents who were often discredited through the use of utterly ill-suited, and even disparaging, terms.

Kratice

- ES – Enciklopedija Slovenije
- H(R)SS – Hrvatska (republikanska) seljačka stranka
- JDS – Jugoslovanska demokratska stranka
- JMO – Jugoslovanska muslimanska organizacija
- JNS – Jugoslovanska nacionalna stranka
- JRKD – Jugoslovanska radikalna kmečka demokracija
- JSDS – Jugoslovanska socialdemokratska stranka
- KPJ – Komunistična partija Jugoslavije
- NNS – Narodna napredna stranka
- NRS – Narodna radikalna stranka
- NSS – Narodna socialistična stranka
- OF – Osvobodilna fronta
- SBL – Slovenski biografski leksikon
- SDS – Samostojna demokratska stranka
- SKS – Samostojna kmetijska stranka / Slovenska kmetska stranka
- SLS – Slovenska ljudska stranka
- SSJ – Socialistična stranka Jugoslavije
- ZNP – Začasno narodno predstavništvo

Viri in literatura

V oklepaju so zapisane okrajšave uporabljenega gradiva

- Stenografske beleške Narodne skupščine Kraljevine SHS / Kraljevine Jugoslavije (SB NS)
 Stenografske beleške Senata Kraljevine Jugoslavije (SB S)
 Stenografske beleške Ustavodajne skupščine (SB US)
 Stenografske beleške Zakonodajnega odbora Narodne skupščine Kraljevine SHS (SB ZO)
 Stenografski zapisniki Začasnega narodnega predstavništva Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev, Privremeno narodno predstavništvo, Beograd 1919–1921 (SZ ZNP)
 Šematizem Lavantinske škofije za leto 1924
 Zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino v Zakoni in uredbe XII. zvezek, Zakon o volilnih imenikih – Zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino, Založila in natisnila tiskarna Merkur, Ljubljana 1931 (Zakon 1931)
 Zakon o volitvah narodnih poslancev v Zakoni in uredbe LVII. zvezek, Zakon o volilnih imenikih s spremembami in dodatki – Zakon o volitvi narodnih poslancev s spremembami in dodatki, tolmačenji itd., Založila in natisnila tiskarna Merkur, Ljubljana 1938 (Zakon 1938)
 Zakon o volilnih imenikih
 Zakon o volitvah senatorjev, Založila in natisnila tiskarna Merkur, Ljubljana 1931 (Zakon 1931 S)

Serijske publikacije (okrajšava)

- Avtonomist
 Delavska politika
 Delavske novice
 Gottscheer Zeitung
 Jutranje novosti
 Jutro
 Kmetijski list
 Naprej

Nova pravda
 Politika
 Samouprava
 Slovenec
 Slovenija
 Slovenski narod
 Slovenski republikanec
 Službene novine Kraljevine SHS (SN KSHS)
 Službene novine Kraljevine Jugoslavije (SN KJ)
 Službeni list kraljeve banske uprave Dravske banovine (SL DB)
 Socialist
 Uradni list Deželne vlade za Slovenijo (UL DV)
 Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo (UL PU)
 Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti (UL LMO)
 Tabor
 Večernik

- Balkovec** Bojan, Vpliv volilne zakonodaje na izide parlamentarnih volitev v Narodno skupščino leta 1920 in 1923. v: Zgodovinski časopis, 42, 1988, št. 3, str. 433–447
- Balkovec** Bojan, »Ta sklep mora biti vsakemu Kočevarju svetinja ...«. Parlamentarne volitve na Kočevskem med obema vojnoma. v: Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, 43, 1995, št. 3, str. 44–48
- Balkovec** Bojan, »Če ne greš volit, pomagaš nasprotniku do zmage!« : iz volilne propagande Slovenske ljudske stranke med obema svetovnjima vojnoma. v: Zgodovinski časopis, 57, 2003, št. 1–2, str. 97–112
- Balkovec** Bojan, Kandidati na volitvah v narodno skupščino v medvojni Jugoslaviji. v: Zgodovinski časopis, 63, 2009, št. 3–4, str. 374–406
- Balkovec** Bojan, Belokranjci na volitvah med svetovnjima vojnoma. v: Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino 58, 2010, št. 3, str. 847–858
- Berberih-Slana** Aleksandra, Stjepan Radić in republikansko gibanje v Sloveniji, Od volitev v Narodno skupščino leta 1923 do volitev v Narodno skupščino leta 1925. v: Zgodovinski časopis, 58, 2004, št. 3/4, str. 391–413
- Berberih-Slana** Aleksandra, Stjepan Radić in republikansko gibanje v Sloveniji : od nastanka Kraljevine SHS do volitev v Narodno skupščino leta 1923. v: Prispevki za novejšo zgodovino, 45, 2005, št. 1, str. 37–60
- Boban** Ljubo, Svetozar Pribičević u opoziciji (1928–1936), Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1973
- Čulinović** Ferdo, Jugoslavija između dva rata, Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 1961
- Engelsfeld** Nada, Prvi parlament Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, Globus, Pravni fakultet u Zagrebu, Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, Zagreb 1989
Enciklopedija Slovenije, Mladinska knjiga, Ljubljana 1987–2002
- Gantar** Godina Irena, Dr. Leopold Lenard. v: Zgodovinski časopis 46, 1992, št. 3, str. 395–400
- Gligorijević** Branislav, Parlament i političke stranke u Jugoslaviji 1919–1929, Narodna knjiga, Beograd 1979
- Grdina** Igor, Slovanska politika in parlamentarizem v kraljevski Jugoslaviji (1918–1941). v: Analiza razvoja slovenskega parlamentarizma. Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana 2005
- Hrvat** Josip, Politička povijest Hrvatske, Avgust Cesarec, Zagreb 1989
- Istorija građanskih stranaka u Jugoslaviji (1918–1945). Institut za savremenu istoriju, Beograd 2008
- Jovanović** Slobodan, Izborni zakon za ustavotvornu skupštinu, Arhiv za pravne i društvene nauke 18, 1920/1, str. 208–215

- Jovanović** Slobodan, Ustavno pravo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Izdavačka knjižara Gece Kona, Beograd 1924
- Kermauner** Dušan, Severna Slovenija v zrcalu R. Golouha. v: Časopis za zgodovino in narodopisje, nova vrsta 3 (XXXVIII), 1967, str. 306, 307.
- Melik** Vasilij, Izidi volitev v konstituantno leta 1920. v: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, 1962, št. 1, str. 3–61.
- Melik** Vasilij, Delavske stranke na volitvah 1920–1927. v: Revolucionarno delavsko gibanje v Sloveniji v letih 1921–1924, Ljubljana 1975
- Melik** Vasilij, Kmečko vprašanje v evropskem in panonskem prostoru v času 1919–1929. v: Kmet in kmetijstvo v panonskem prostoru po prvi svetovni vojni do svetovne gospodarske krize – Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci 1981, Univerza Maribor, Maribor 1981, str. 79–102
- Melik** Vasilij, Slovenski liberalni tabor in njegovo razpadanje. v: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, XXII, 1-2, leto 1982, str. 19–24
- Mikuž** Metod, Razvoj slovenskih političnih strank (1918 do zač. 1929) v stari Jugoslaviji. v: Zgodovinski časopisi, 9, 1955 str. 107–139
- Mikuž** Metod, Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917–1941, Mladinska knjiga, Ljubljana 1965
- Milenković** Toma, Socialistička partija Jugoslavije (1921–1929), Institut za savremenu istoriju, NIP export-press, Beograd 1974
- Narodna Enciklopedija Srba, Hrvata i Slovenaca
- Nedog** Alenka, Ljudskofrontno gibanje v Sloveniji od leta 1935 do 1941, Borec, Ljubljana 1978
- Pavlović** B. Danilo, Izborni sistem po vidovdanskem ustavu, Beograd 1939
- Perovšek** Jurij, Liberalizem in vprašanje slovenstva, Modrijan, Ljubljana 1996
- Perovšek** Jurij, Slovenska politika in uvedba kancelparagrafa v prvi jugoslovanski državi. v: Jugoslavija v času, Devetdeset let od nastanka prve jugoslovanske države, Jugoslavija through time, Ninety Years Since the Formation of the First Yugoslav State, (Historia 15), Ljubljana 2009, str. 105–117.
- Perovšek** Jurij, Slovenski liberalni tabor in nacionalno vprašanje v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, doktorska disertacija, Ljubljana 1993
- Perovšek** Jurij, V zaželeni deželi : Slovenska izkušnja s Kraljevino SHS/Jugoslavijo 1918–1941. Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2009
- Pivec** Melita, Programi političnih strank in statistika volitev. v: Slovenci v desetletju 1918–1928, Ljubljana 1928, str. 357–373
- Pleterski** Janko, Politika naroda v krizi družbe, države in idej. v: Slovenska trideseta leta, Slovenska matica, Ljubljana 1997 str. 43–57
- Prunk** Janko, Politične koncepcije slovenskega meščanstva v stari Jugoslaviji. v: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, XXII, 1982, str. 117–134
- Prunk** Janko, **Toplak** Cirila, Parlamentarna izkušnja Slovencev, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2005
- Purivatra** Atif, Jugoslovanska muslimanska organizacija u političkom životu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Svjetlost, Sarajevo 1977
- Ravnihar** Vladimir, Mojega življenja pot, Historia 2, Oddelek za zgodovino Filozofska fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1997
- Slovenska kronika XX. stoletja, Nova revija, Ljubljana 1995¹, 2005²
- Slovenska novejša zgodovina : od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije : 1848–1992, Mladinska knjiga, Ljubljana 2005
- Slovenski biografski leksikon (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:sbl/VIEW/>)
- Sokič** Miloje M., Statistika izbora narodnih poslanika za Prvu Jugoslovensku Narodnu Skupštinu, održanih 8. nov. 1931. god, Beograd 1935
- Statistički pregled izbora narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS, izvršenih na dan 28. novembra 1920 god. Beograd 1921

- Statistika izbora narodnih poslanika : Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, održanih 18 marta 1923. godine / redigovao Laza M. Kostić, Narodna skupština Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Beograd 1924
- Statistika izbora narodnih poslanika : Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, održanih 11. septembra 1927 / izradio Laza M. Kostić, Narodna skupština Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Beograd 1928
- Statistika izbora narodnih poslanika za skupštinu kraljevine Jugoslavije izvršenih 5. maja 1935 godine. Beograd 1938
- Stiplošek** Miroslav, Slovenski parlamentarizem : 1927–1929 : avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 2000
- Šorn** Jože, Vladislav Fabjančič. v: Zgodovinski časopis, 4, 1950, 1-4, str. 220–222
- Rastović** Aleksandar, **Švaković** Uroš, Formiranje i uspešnost političkih partija u prvim godinama postojanja Kraljevine SHS. v: Jugoslavija v času, Devetdeset let od nastanka prve jugoslovanske države, Jugoslavija through time, Ninety Years Since the Formation of the First Yugoslav State, (Historia 15), Ljubljana 2009, str. 119–131
- Volilni red za Ustavotvorno skupščino kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, (priredil dr. Štefan Ságadin), Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, Ljubljana 1920; Zakon o izpremembah zakona po katerem so se izvršile volitve dne 28. novembra 1920, Priloga h knjižici »Volilni red za Ustavotvorno skupščino kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev«, Ljubljana 1922
- Zečević** Momčilo, Na zgodovinski prelomnici, Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929 I. knjiga, Založba Obzorja, Maribor 1986

Fotografije in plakati so iz fonda Muzeja novejše zgodovine Slovenije

Imensko kazalo

Knjiga vsebuje priloge s seznamom kandidatov, ki so kandidirali v Sloveniji (str. 176–204) in seznama poslancev in senatorjev, izvoljenih v vsej kraljevini (str. 287–309). Večina oseb se omenja le v omenjenih seznamih in v podpoglavjih, kjer so predstavljeni kot kandidati posamezne liste, zato jih večinoma nisem uvrstil v imensko kazalo. V primerih, ko se oseba omenja na drugih mestih v knjigi, sem jo uvrstil v imensko kazalo.

Aleksander Karadorđević 10, 12, 268, 274, 278, 280	Cerer, Anton 151, 158, 162, 178, 289
Arh, Jurij 162, 164, 176	Čanžek, Andrej 162, 163, 164, 179
Arko, Hans 157, 173, 176	Čobal, Melhior, 126, 167, 169, 179, 264
Arko, Ivan 159, 162, 176	Čulinović, Ferdo, 12, 13, 208, 233
Ažman, Ivan 150, 151, 177	Davidović, Ljuba 10, 11, 12, 131, 137, 145, 147, 148, 166, 219, 233, 274, 290
Babič, Vinko 161, 177	Deržič, Ivan 125, 126, 147, 149, 179, 260, 290
Bahun, Andrej, 162, 164, 177	Dimitrijević, Mita 63, 88, 290
Barle, Janko 146, 151, 157, 158, 177, 273, 274, 288	Doberšek, Karel 159, 163, 179, 290
Bavdek, Vekoslav 148, 177	Dobovišek, Rudolf 125, 147, 148, 161, 179, 290
Benko, Josip 145, 177, 288	Dragović, Miloš 63, 291
Berglez, Josip 148, 162, 177	Drofenik, Josip 126, 139, 143, 145, 151, 152, 176, 180, 291
Bernot, Zvonimir 125, 126, 127, 128, 129, 166, 167, 168, 169, 177, 227, 254, 257, 288	Engelsfeld, Nada 10, 11
Brandner, Anton 126, 147, 149, 178, 289	Evetović, Ivo 22, 291
Brecelj, Anton 135, 136, 160, 162, 163, 178	Fabjančič, Vladislav 125, 165, 172, 180, 291
Brenčič, Mihael 134, 178, 289	Faflik, Franc 146, 157, 158, 180
Brezigar, Milko 125, 141, 178	Favai, Ivan 167, 169, 180
Brodar, Janez 125, 132, 178, 289	

- Gajšek, Karl 151, 158, 181, 291
 Gligorijević, Branislav 9, 10, 11, 12, 20, 21, 87, 207, 208, 229
 Godina, Štefan 141, 146, 181
 Golouh, Rudolf 126, 153, 155, 156, 166, 168, 169, 181, 292
 Goričar, Maks 146, 157, 158, 181
 Goričar, Matija 151, 158, 181
 Gornjak, Vinko 158, 181, 292
 Gosar, Andrej 125, 126, 132, 136, 182, 292
 Gostinčar, Josip 132, 162, 182, 292
 Grafenauer, Franc 144, 145, 182
 Gustinčič, Dragotin 127, 166, 168, 169, 182, 270
 Hajdinjak, Anton 151, 158, 182, 292
 Hanžel, Andrej 154, 171, 182
 Hartner, Ferdinand 154, 182
 Hartner, Geza 126, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 169, 171, 182, 219, 220, 224
 Hochkraut, Alojzij 160, 163, 168, 182
 Hodjera, Svetislav 63, 292
 Hohnjec, Josip 20, 25, 132, 183, 227, 241, 292
 Hribar, Alfonz 126, 153, 154, 156, 169, 171, 175, 183, 219, 220
 Jamar, Anton 125, 147, 183
 Janžekovič, Ivan 158, 184, 293
 Jarc, Evgen 133, 158, 184
 Jekl, Jožef 154, 156, 184
 Jelenc, Celestin 162, 164, 184
 Jevtić, Bogoljub 13, 89, 124, 129, 132, 134, 137, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 158, 159, 160, 164, 165, 169, 171, 175, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 278, 279, 280, 281, 282, 293, 308
 Jevšnik, Franc 155, 163, 164, 184
 Juvan, Rudolf 125, 126, 143, 148, 184
 Kermauner, Dušan 153, 171
 Kirbiš, Ivan 150, 151, 162, 185, 227, 294
 Kisovar, Filip, 152, 171, 185, 294
 Kisovec, Karel 126, 166, 170, 185
 Kitek, Josip 127, 164, 167, 170, 185
 Klar, Franc 134, 185, 294
 Klinc, Anton 150, 151, 185, 294
 Kmetec, Gregor 152, 154, 185
 Koce, Jure 134, 185, 294
 Kočar, Matija 143, 152, 185
 Koder, Anton 125, 143, 185
 Kokalj, Franc 143, 151, 186
 Kolenc, Anton 143, 151, 186
 Koman, Albin 150, 151, 162, 186, 294
 Koren, Franc 126, 166, 170, 186, 257
 Koren, Miha 125, 145, 153, 171, 186, 259, 294
 Koren, Peter, 160, 163, 186
 Korošec, Anton 11, 12, 13, 125, 126, 127, 132, 133, 135, 186, 239, 241, 256, 257, 262, 263, 265, 266, 268, 269, 274, 277, 282, 283, 294, 308
 Korun, Milan 21, 44, 125, 126, 164, 166, 167, 170, 186, 257, 264, 294
 Krajnc, Franc 162, 164, 186
 Kralj, Štefan 145, 152, 187
 Kramer, Albert 84, 124, 125, 127, 130, 137, 140, 141, 142, 143, 162, 187, 244, 267, 270, 281, 295, 308
 Krejči, Anton 158, 187, 295
 Kristan, Anton 21, 25, 45, 166, 170, 187
 Kristan, Etbin 125, 139, 152, 155, 156, 164, 166, 170, 187, 295
 Kühar, Štefan 125, 143, 151, 152, 153, 187
 Kukovec, Vekoslav 11, 12, 125, 126, 130, 135, 142, 143, 148, 150, 161, 162, 163, 164, 187, 295
 Kušar, Jakob 125, 139, 143, 151, 152, 188, 268, 296
 Lacko, Jožef 160, 163, 168, 188
 Lemež, Milan 125, 127, 167, 168, 170, 188, 227, 270, 296
 Leskošek, Franc 162, 163, 168, 188
 Likar, Stanko 127, 167, 170, 188
 Ljotič, Dimitrije 89, 124, 129, 130, 135, 147, 148, 151, 152, 158, 159, 161, 164, 165, 166, 169, 171, 172, 175, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 278, 280, 284
 Lončar, Dragotin 21, 22, 130, 140, 148, 160, 161, 162, 163, 189
 Lovšin, Evgen 151, 158, 189
 Maček, Vladimir 89, 123, 124, 129, 130, 132, 135, 136, 137, 142, 147, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 175, 230, 231, 232, 233, 234, 241, 274, 280, 281, 282, 284, 285, 296
 Majcen, Ivan 150, 151, 152, 189, 296
 Makar, Danijel 150, 151, 189, 296
 Maksimović, Boža 89, 124, 129, 164, 175, 176, 229, 230, 233, 234, 235, 277, 278, 280, 296
 Makuc, Ivan 126, 153, 164, 166, 167, 168, 170, 189
 Malešič, Ivan 159, 162, 189
 Marinček, Anton 136, 163, 189
 Marković, Boža 126, 144, 145, 147, 148
 Marušič, Drago 13, 149, 150, 190, 235, 280, 281, 282, 308
 Mašič, Dimitrije 21, 25, 30, 44, 45
 Matko, Josip 159, 162, 190
 Melik, Vasilij 123, 167, 226

- Mermolja, Ivan 150, 152, 190, 297
 Mikuletič, Bernard 145, 148, 190
 Mikuz, Metod 123, 130, 137, 139, 142, 161, 166, 173, 230, 234
 Mlakar, Valentin 154, 171, 190, 298
 Mlinar, Ivan 162, 164, 190
 Möderndorfer, Vinko 126, 127, 167, 168, 170, 191, 264, 270
 Mohorič, Ivan 126, 139, 141, 144, 191, 280, 298
 Mohorič, Jakob 135, 136, 163, 191
 Mravljak, Viktor 159, 163, 191
 Mravlje, Milan 151, 152, 158, 159, 162, 164, 171, 172, 191, 298
 Mühleisen, Lothar 127, 191
 Muhvič, Rudolf 159, 162, 191
 Müller, Ferdo 143, 145, 191
 Murn, Josip 126, 139, 153, 154, 155, 156, 169, 171, 191
 Na(c)htigal, Jože 145, 167, 171, 191, 259
 Nedog, Alenka 148, 161, 162, 163
 Novačan, Anton 126, 140, 153, 154, 155, 156, 191, 219, 256, 299
 Palaček, Ivan 107, 299
 Panjan, Janez 154, 171, 192
 Pastorek, Josip 126, 167, 170, 192, 264
 Pašič, Nikola 12, 131, 138, 139, 140, 251, 252, 259, 260, 299
 Pavčić, Pavel 158, 162, 192
 Pavlič, Alojz 146, 158, 168, 170, 192, 299
 Pečovnik, Adolf 145, 148, 192
 Perič, Ljudevit 126, 166, 167, 169, 170, 193, 264
 Perovšek, Jurij 107, 124, 139
 Petejan, Josip 127, 162, 164, 167, 193, 300
 Petrovčič, Jurij 158, 172, 193
 Pikl, Franc 150, 151, 193
 Pintarič, Franc 156, 193
 Pirš, Blaž 154, 194
 Pivec, Melita 123, 131
 Pivko, Ljudevit 126, 127, 139, 141, 143, 151, 194, 273, 300
 Podpečan, Anton 156, 171, 194
 Polič, Ladislav 44, 300
 Polovič, Ivan 141, 162, 194
 Popadič, Dimitrije 25, 300
 Potzinger, Leopold 144, 146, 194
 Prah, Jurij 152, 156, 195
 Prekoršek, Ivan 141, 162, 195, 300, 301
 Prepeluh, Albin 126, 139, 140, 149, 153, 154, 155, 156, 167, 169, 171, 195, 219, 299
 Pribičević, Svetozar 12, 137, 141, 252, 301
 Prodanović, Jaša 20, 25, 229
 Protič, Stojan 11, 19, 21, 30, 45, 107, 301
 Prunk, Janko 123, 135, 136, 162
 Pucelj, Ivan 12, 126, 127, 130, 137, 150, 151, 152, 195, 256, 257, 259, 273, 301
 Radič, Stjepan 12, 124, 126, 127, 131, 139, 140, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 161, 164, 169, 171, 175, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 246, 251, 252, 254, 256, 261, 263, 275, 301
 Rajar, Janko 125, 150, 152, 195, 301, 308
 Ravnihar, Vladimir 63, 126, 137, 138, 139, 142, 147, 195, 235, 236, 244, 253, 257, 308
 Ravnik, Rudolf 126, 127, 139, 144, 145, 148, 151, 152, 175, 195
 Reisman, Avgust 141, 162, 196
 Reisner, Josip 126, 137, 138, 141, 143, 196, 253, 301
 Roškar, Andrej 143, 151, 196, 268
 Roškar, Ivan 125, 133, 139, 196, 301
 Rožič, Valentin 133, 158, 196, 309
 Rupnik, Franjo 143, 148, 196
 Sagadin, Štefan 17, 73, 245, 320
 Sajovic, Ivan 138, 141, 196
 Schaeur, Franc 126, 173, 174, 197, 302
 Schaubach, Fran 236, 309
 Smersu, Rudolf 132, 133, 197
 Smodej, Fran(c) 44, 133, 197, 302
 Stanovnik, Aleš 135, 136, 161, 162, 163, 164, 198
 Stanovnik, Ivan 130, 133, 135, 136, 161, 162, 163, 164, 198, 273, 303
 Stojadinović, Milan 13, 126, 130, 132, 134, 138, 144, 145, 147, 148, 158, 159, 160, 169, 175, 231, 232, 233, 234, 241, 242, 251, 253, 254, 282, 283, 284, 285, 286, 303, 309
 Sušnik, Anton 125, 133, 198, 303
 Škoberne, Josip 133, 199, 227, 304
 Šmid, Alojz 143, 151, 199
 Šnuderl, Konrad 147, 148, 199
 Šoštarec, Franjo 144, 146, 200
 Štampar, Vekoslav 154, 155, 200
 Š(S)tefanovič, Emil, 138, 144, 198
 Štrbenac, Ivan 126, 155, 156, 175, 200
 Štrumbelj, Martin 159, 164, 200
 Šušteršič, Ivan 124, 126, 128, 135, 166, 200, 213, 250, 251, 252, 253, 257
 Tavčar, Ivan 125, 137, 141, 143, 158, 200, 244, 304
 Tement, Anton 154, 171, 200
 Tomc, Ignac 158, 162, 201
 Toplak, Simon 152, 156, 201
 Uratnik, Filip 22, 171, 201
 Urek, Ivan 125, 139, 143, 151, 152, 201, 305
 Uzunović, Nikola 131, 305
 Vauhnik, Miloš 158, 162, 201

- Veble, Andrej 134, 201, 305
 Veble, Demetrij 132, 133, 202, 305
 Veldin, Tomo 156, 202
 Vesnić, Milenko 11, 12, 131, 305
 Vidovič, Franc 154, 171, 202
 Voglar, Franc 30, 143, 202
 Vošnjak, Bogumil 63, 125, 139, 150, 152, 202, 305
 Vukičević, Velja 12, 131, 268, 270, 306
 Zagorski, Franjo 126, 127, 151, 152, 153, 154, 156, 169, 171, 175, 203, 219, 220
 Zdolšek, Anton 151, 158, 203
 Zečević, Momčilo 123, 125, 138, 139, 140
 Zorc, Vinko 158, 166, 172, 203
 Zupanc, Blaž 145, 148, 203
 Zupanič, Franc 150, 152, 203, 306
- Zver, Josip 154, 171, 203
 Žebot, Franjo 133, 204, 235, 236, 306
 Žehelj, Anton 159, 162, 204
 Žerjav, Gregor 12, 124, 125, 126, 127, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 204, 245, 246, 256, 257, 263, 264, 306
 Živković, Petar 13, 124, 129, 132, 133, 137, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 169, 171, 172, 173, 230, 232, 233, 273, 274, 275, 277, 281, 282, 286, 306
 Žorga, Marcel 125, 153, 154, 167, 168, 171, 172, 204, 306
 Županič, Niko, 12, 126, 138, 139, 143, 144, 145, 204, 257

ISSN 1408-3531

ISBN 978-961-6777-11-7

33,00 €

9 771408 353005

9 789616 777117

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS

I 726 569

201201751

COBISS

Monografija obravnava eno od najpomembnejših vprašanj: kakšen je bil pogled na zgodovinski razvoj političnega življenja, to je razvoj političnih sistemov in volitev, ki jih podrobno razčlenjuje v dobi Kraljevine Jugoslavije (1918–1941). Omenjeno vprašanje je obdelano tako v južnoslovenskem kot v severnoslovenskem okviru kar pomembno prispeva k poglobljenemu razumevanju slovenske politike in notranjepolitičnih odnosov v prvi polovici 20. stoletja. Monografija je problemsko utemeljena v razčlenitvi jugoslovanske zakonodaje v začetku 20. in ponovno v začetku 30. let, ki jo podrobno predstavlja volilno teorijo in prakso volitev poslancev v Ustavodajno in nato Narodno skupščino Kraljevine SHS v prvem desetletju jugoslovanske države ter volitev poslancev in senatorjev v Narodno skupščino in Senat Kraljevine Jugoslavije v drugem desetletju njenega obstoja.

Jurij Perovšek

Bojan Balkovec (1963) se je po končani gimnaziji pedagoške smeri leta 1982 vpisal na študij zgodovine in sociologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Tu je leta 1987 diplomiral, 1990 magistriral in 1998 doktoriral.

Od 1987 je zaposlen na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je od 2000 docent. Predaval je tudi v Opavi, Leipzigu in Skopju. S prispevki je sodeloval na simpozijih doma in v tujini. Zanimajo ga vprašanja sodobne slovenske zgodovine, krajevne zgodovine in demografije. Svoje prispevke objavlja v različnih strokovnih revijah. Sodeluje v različnih uredniških odborih strokovnih revij, založniških projektih in svetih javnih zavodov.

Ker je zgodovina učiteljica življenja in je blizu vsakomur, še s posebnim veseljem deluje pri Eustory, ki vzpodbuja zanimanje za zgodovino med evropskimi srednješolci.

